ห้างหุ้นส่วนจำกัด
ชุมชุขก่อสร้าง

หนังสือเล่มนี้ได้รับบริจาค
เพื่อให้ในหอสมุดแห่งชาติ "ธัยมังคลาภิเษก" จันทบุรี
โดย คุณ จิตร์ กอเรียมงาม

หอสมุดแห่งชาติ
23 เม.ย. 2533
กรมศิลปากร

อัตชีวประวัติ

เกิดวังปารุสก์

เล่ม ๓ สมัยยุทธภัย

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

ลำดับที่ ๒๘๐

๓๑ มกราคม ๒๔๘๖

สำนักพิมพ์จำหน่าย
อุดม

ราคา 30 บาท

เลขหมู่ ! ๑๒๓.๒๕๙๓
เลขหมู่ ๑๖๕๘ค
เลขทะเบียน หทท ปัจจุบัน ๒๕๔๑(๑)

ห้างหุ้นส่วนจำกัด
มนูสุขก่อสร้าง

หนังสือ "เกิดวังปารุสก์" เล่ม ๓ นี้

ขออุทิศแด่

เบี๊ยน จุลินทร

ผู้ที่ได้อยู่กับข้าพเจ้าที่อังกฤษตลอดเวลาสงคราม

และต่อมา

ลิขสิทธิ์

วรรณกรรมนี้

ห้ามมิให้ผู้ใดพิมพ์หรือโฆษณา หรือกระทำซ้ำ

ด้วยประการใดๆ ไม่ว่าทั้งหมด หรือแม้แต่

บางส่วน เว้นแต่โดยอนุญาตของ

บริษัทไทยนิธิ จำกัด

ผู้รับโอนลิขสิทธิ์จาก

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจลจักรพงษ์

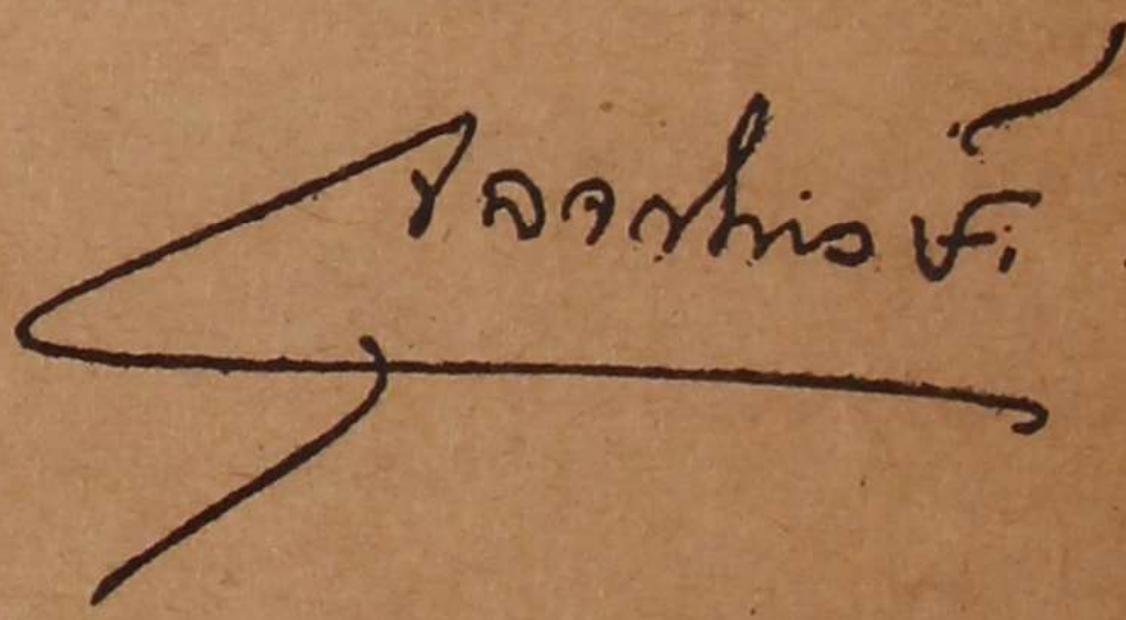
คำนำภาคที่สาม

"เกิดวังปารุสก์" เล่ม ๒ ได้ประสบการต้อนรับจากผู้อ่านอย่างมากมายรวดเร็ว จนในที่สุดก็เท่าเทียมกับเล่ม ๑ ย่อมนำความปีติยินดีมาสู่ข้าพเจ้าผู้แต่งเป็นอันมาก ได้คิดว่าจะลงเอยเสียเมื่อจบเล่ม ๒ เมื่ออายุ ๓๐ กว่าๆ แต่มีผู้ขอร้องให้แต่งเล่ม ๓ อีก สำนักพิมพ์ "อุดม" ก็มีความเชื่อมั่นในความประสงค์ของประชาชน ถึงกับยินดีจะสละทุนพิมพ์เล่ม ๓ นี้ขึ้น ข้าพเจ้าจึงย่อมมีความหวังว่าเล่มนี้ก็จะมีผู้ขออ่านมากเท่ากับเล่ม ๑ และ ๒ อีกครั้งหนึ่ง.

การแต่งเรื่องของตนเอง ผู้ไม่เป็นคนสำคัญอะไรเลย เกิดมาเป็นประโยชน์แก่มนุษยชาติก็แต่อย่างน้อยที่สุด ควรจะจบลงเอยกันได้เสียทีหนึ่งแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอจบหนังสือเรื่องนี้ในขณะถึงเวลาข้าพเจ้าอายุ ๔๐ บัดนี้ จะขอหันกลับไปแต่งเรื่องวีระบุรุษชั้นเอก ที่ได้ทำการ

สำคัญจริง ๆ ในโลก เพื่อให้ท่านอ่านสำหรับการบันเทิง หรือสำหรับความรู้ก็แล้วแต่ ซึ่งถ้าได้ทั้งสองอย่างก็จะยิ่งดียิ่งขึ้น.

ในที่สุดนี้ขอขอบใจท่านผู้อ่านทั้งหลาย ที่ได้มีใจดีเอาใจใส่ในการทดลองของข้าพเจ้า คือการเขียนอัตชีวประวัติภาษาไทยด้วยความจริงแท้ ๆ ทั้งสิ้น.

บ้านเทรเดช
มณฑลคอร์นวอลล์
ประเทศอังกฤษ
วันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๕

สารบาญเรื่อง

หน้า

บทที่ ๒๑ กลับเมืองอังกฤษ ๑ – ๒๒

บทที่ ๒๒ ไทยชนะ ๒๓ – ๕๔

บทที่ ๒๓ ภัยสงคราม ๕๕ – ๑๐๐

บทที่ ๒๔ ไทยเป็นกลาง ๑๐๑ – ๑๖๖

บทที่ ๒๕ บีคับขัน ๑๖๗ – ๒๑๙

บทที่ ๒๖ ไทยถูกบุก ๒๒๐ – ๓๓๔

บทที่ ๒๗ ยุวชนทหารบก ๓๓๕ – ๓๖๘

บทที่ ๒๘ บานเทรเดซ ๓๖๙ – ๔๕๘

บทที่ ๒๙ คดีฆาตกรรม ๔๕๙ – ๕๔๐

บทที่ ๓๐ ย่างจะครบสี่สิบ ๕๔๑ – ๖๒๒

สารบาญรูป

	ระหว่างหน้า
(๑) ผู้แต่งกับลิสบาและโจนเวลาเลี้ยงอาหารค่ำ	๒๐—๒๑
(๒) ผู้แต่งกำลังแต่งเรื่อง "คาวัวร์" ที่บ้านลิแนม	๑๒๐—๑๒๑
(๓) ถ่ายที่บ้านลิแนม (จากซ้ายไปขวา) โรสมารี (ธิดาของขุนนางสืบตระกูลไว้ส์เค้านต์ เล่ม ๒ หน้า ๑๓๐) ลิสบา สมเด็จพระนางรำไพฯ ผู้แต่ง พีระ ชีริล	๑๖๘—๑๖๙
(๔) ลิสบานั่งพักในระหว่างทำสวน	๑๘๔—๑๘๕
(๕) ผู้แต่งในเครื่องแบบทหารโฮมการ์ด เตรียมพร้อม	๒๖๔—๒๖๕
(๖) ชีริลทำนา	๓๐๔—๓๐๕
(๗) ลิสบาเบ็นนางพยาบาล	๓๓๒—๓๓๓
(๘) ที่บ้านลิแนม (จากซ้ายไปขวา) ชีริล ลิสบา พีระ ผู้แต่ง ผู้ตามเสด็จ ๓ คน ดัชเชสส์ ออฟ เคนต์	๓๖๐—๓๖๑
(๙) ผู้แต่งกับยุวชนทหารบกในเวลาซ้อมรบฤดูร้อน	๓๗๖—๓๗๗
(๑๐) ผู้แต่งเวลาเบ็นร้อยโทยุวชนทหารบก กับ โจน	๓๘๔—๓๘๕
(๑๑) พีระในเครื่องแบบนายทหารยุวชนทหารอากาศ	๓๙๒—๓๙๓
(๑๒) บ้านเทรเดซี ถ่ายจากอากาศ	๔๐๘—๔๐๙
(๑๓) ลิสบากับเฮอด เมื่อวันที่เฮอครับรางวัลที่หนึ่ง ในการประกวดสุนัข	๔๔๐—๔๔๑
(๑๔) ลิสบา ที่ริมน้ำ ณ เมืองจีนีวา	๕๖๐—๕๖๑
(๑๕) พีระแข่งรถชนะโดยรถชิมคา ค.ศ. ๑๙๔๗	๕๖๘—๕๖๙
(๑๖) ลิสบาเมื่ออายุ ๓๓	๖๐๐—๖๐๑

เกิดวังปารุสก์

เล่ม ๓ สัมยุทธภัย

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์

บทที่ ๒๑

กลับเมืองอังกฤษ

เมื่อได้ร่ำลาเพื่อนฝูงที่มาส่งที่เมืองสิงคโปร์แล้ว เรือก็ออกจากท่าเมืองนั้น เดินทางกลับมาทวีปยุโรป เรือวคตอเรียเบนเรือของบริษทอตาเลยน ลอยด–ตรสติโน ออกจะมีขนาดเล็กคือเพียง ๑๔,๐๐๐ ตัน แต่ก็เป็นเรือสร้างใหม่ สะอาดสะอ้านโอ่โถง และสบายดีมีเสียอยู่แต่เรื่องห้องกินอาหารเป็นห้องเย็น อันเป็นผลของความตั้งใจดีของบริษัทเรือ แต่กลับได้ผลตรง

กันข้าม คืออากาศในห้องนั้นเย็นผิดแปลกกับอากาศธรรมดาภายนอกจนเกินไป เข้าไปในนั้นก็เหมือนถูกขังเข้าไปใส่ไว้ในตู้น้ำแข็ง ไม่มีใจกินอาหารอันปรุงอย่างโอชารสได้ตามอารมณ์ มัวแต่รู้สึกหนาวคางสั่นเสียมากกว่า ครั้นออกมาข้างนอกก็ประสบอากาศร้อนผิดกันอย่างมาก.

เรามาด้วยกันห้าคนคือ ข้าพเจ้ากับลิสบา พีระ และซีริล แล้วมีอาภัสกลับมาด้วย การเดินทางเป็นไปโดยเรียบร้อยไม่มีอะไรพิเศษ มีข้อเสียอยู่ก็คือเมฆหมอก ของการ มหาสงคราม กำลังเริ่ม ครอบ คลุมโลกทั้งนี้เพราะ ฮิตเลอร์ได้เข้ายึด ประเทศเชโก–สโลวาเกียเสียทั้งหมด ส่อให้คนทั่วไปเห็นได้ว่าฮิตเลอร์เสียสัตย์ต่อการตกลงกันในที่ประชุม ณ เมืองมิวนิคเมื่อก่อน อันมีการตกลงกันอย่างแน่นอน ว่าเมื่อได้ดินแดนที่มีคนเยอรมันอยู่อย่างมาก กลับคืนมาอยู่ในการปกครองของเยอรมันแล้ว จะไม่ต้องการดินแดนของชนชาติอื่นต่อไปเลย แต่กลับไปยึดเอาดินแดนของเชโก–สโลวาเกีย ฉะนั้นใครจะไปเชื่อได้ว่าจะไม่คิดยกรุกดินแดน

ชาติอื่น ๆ อีกต่อไป เมื่อเรือถึงเมืองเอเดน ก็ได้ข่าว
อันน่าตกใจว่า มุสโสลินีก็เอาอย่างฮิตเลอร์ ได้หาเรื่อง
ส่งกองทหารเข้ายึดประเทศอาลเบเนีย จึงเลยให้เป็น
ที่น่ากลัวยิ่งขึ้นว่า มหาสงครามโลกอาจจะบังเกิดเป็นแน่
เพราะอังกฤษและฝรั่งเศสก็จะไม่ยอมให้เยอรมนีและ
อิตาลีรุกรานอีกต่อไป ฉะนั้นอังกฤษและฝรั่งเศสจึง
รับรองต่อโปลันด์ รูเมเนีย และ ยูโกสะลาเวียว่า ถ้า
ประเทศเหล่านั้นถูกรุกราน มหาประเทศทั้งสองก็จะต้อง
เข้าช่วยทันที แต่เมื่อเราอยู่ในเรือเวลานั้น ยังไม่แน่ใจ
ทันทีว่าอังกฤษและฝรั่งเศสจะไม่ช่วยอาลเบเนีย ฉะนั้น
จึงเกิดมีความกลัวกันขึ้นว่า อาจจะมีมหาสงครามบังเกิด
ขึ้น เมื่อเรายังอยู่กลางทะเลและยังไม่ถึงยุโรป.

ความรู้สึกของชาวเรือที่เป็นอิตาเลียนนั้น แบ่งได้
ออกเป็นสองพวก พวกหนึ่งคิดว่าจะมีสงคราม เมื่อมี
แล้วก็ไม่อยากจะเกี่ยวข้องด้วย เช่นหัวหน้าในบาร์ถัง
กับพูดอย่างอมยิ้มว่า “ถ้าสงครามเกิดขึ้น เรือรบ
อังกฤษเขาก็จะจับเรือเราได้อย่างง่ายดาย พวกเรา
อิตาเลียนก็จะได้ไปเป็นเชลยศึกอยู่ในอินเดียก็จะสบาย

ดิ.” อิกพวกหนึ่งนั้นคิดไปคนละอย่าง เขาแน่ใจเสียทีเดียวว่าจะไม่มีสงครามโดยอ้างเหตุผลว่า “อังกฤษกลัวเรา ไม่มีสงครามหรอก เพราะอังกฤษจะไม่กล้าทำสงครามกับอิตาลี” ช่างตัดผมเย็นคนหนึ่งในพวกนี้เมื่อถูกยั่นยันถามเข้าว่าถ้าเกิดสงครามแล้วเรือลำนั้นจะทำอย่างไร เขาก็ไม่ตกอกตกใจ อวดว่าก็จะรีบหนีเข้าไปอยู่ได้ที่ มาสสาวา (Massawa) อันเป็นเมืองท่าของอิตาลีริมฝั่งทะเลแดง เมื่อต่อมาภายหลังมหาสงครามได้บังเกิดขึ้นจริงๆ ครั้นถึงเวลาที่อิตาลีพ่ายแพ้อังกฤษอย่างวินาศทั้งทางบกและทางเรือ มิทหารอิตาเลียนยอมให้ถูกจับเป็นเชลยศึกนับเป็นแสนๆ ข้าพเจ้าอดนึกถึงช่างตัดผมในเรือวิคตอเรียไม่ได้ ว่าถ้ายังมีชีวิตอยู่แล้ว เขาจะรู้สึกอย่างใดเมื่อหวนรำลึกดูว่า ตัวนั้นเคยพูดอยู่เสมอว่า “อังกฤษกลัวอิตาลี อังกฤษกลัวอิตาลี.”

มหาสงครามก็ไม่เกิดขึ้นเพราะอาลเบเนีย ดังเป็นที่ทราบกันอยู่ทั่วไปแล้ว เรือวิคตอเรียก็ไปถึงเมืองเนเปิลส ในอิตาลี เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๒ มารดาและพี่สาวคนที่สองของลิสยาเขามาคอย

พบพวกเราอยู่ เมืองเนเปิลส์เป็นที่ประทับของสมเด็จ
เจ้าฟ้าอุมแบร์โต มกุฎราชกุมารอิตาลี ผู้ทรงเป็นเพื่อน
ของข้าพเจ้า ตามที่กะกันไว้เดิมนั้น เจ้าฟ้าอุมแบร์โต
จะเชิญข้าพเจ้า ลิสยา พิระ และ ซิริล ไปร่วมโต๊ะ
เสวยที่พระราชวัง และจะตามเสด็จไปดูละครโอเปราภายหลัง ทั้งเจ้าฟ้ามารี-โจเซ พระชายาก็จะเสด็จร่วมโต๊ะเสวยด้วย สองวันภายหลังพวกสตรีก็จะกลับอังกฤษ แต่พระกับข้าพเจ้าจะคงพักอยู่กับเจ้าฟ้าอีกสองสามวัน เมื่อจัดการตระเตรียมกันเช่นนั้นแล้ว ก็เป็นข้อที่จะส่อให้เห็นว่า ความเข้าใจที่เคยมีกันอยู่ว่า ถ้าเจ้านายไทยไปมีชายาเป็นฝรั่ง เจ้าชายและเจ้าหญิงฝรั่งจะรังเกียจและจะไม่รับรอง ก็เลยเป็นอันว่าล้มเลิกไปหมดแล้ว ขอแต่ให้เจ้านายไทยแต่งงานกับฝรั่งอย่างถูกต้องโดยได้รับพระบรมราชานุญาต และแต่งกับสุภาพสตรีที่เรียบร้อย ทางเจ้านายฝรั่งก็ไม่รังเกียจ ในที่สุดเมื่อไปถึงเมืองเนเปิลส์จริง ๆ การที่ตระเตรียมกันนั้นก็ล้มเลิกไปเกือบหมด ทั้งนี้เพราะเรื่องอาลเบเนีย สำเร็จไปอย่างรวดเร็ว เจ้าแผ่นดินอาลเบเนียเดิมคือ *พระเจ้าโซก*

(King Zog) ได้หลบหนีไป รัฐบาลอาลเบเนียใหม่ยอม
ถวายราชสมบัติแด่พระเจ้าแผ่นดินอิตาลี จะมีพิธีถวาย
มงกุฎที่กรุงโรม เจ้าฟ้าอุมแบร์โตจึงยังเอิญต้องเสด็จไป
กรุงโรมเสียเมื่อวันที่พวกเราไปถึงเมืองเนเปิลส์.

ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถเสด็จอยู่ได้ด้วยพระองค์เอง
เจ้าฟ้าอุมแบร์โตก็ส่งองครักษ์ทหารม้าต้อนรับเมื่อเรือถึง
ท่า มีช่อดอกไม้ส่งมาประทานลิสยากับซีริล ทั้งวันรุ่ง
ขึ้นก็ทรงประทานเรือยนตร์มาจให้ข้าพเจ้าพาลิสยา ซีริล
มารดาและพี่สาวลิสยาไปเที่ยวเกาะคาปรี อันเป็นที่เที่ยว
ซึ่งมีผู้นิยมกันมาก ค่ำวันนั้นเองก็โปรดให้องครักษ์มา
พามารดาและพี่สาวลิสยาให้ได้เข้าไปดูพระราชวัง ทั้ง
นี้เพราะพระราชวังที่เนเปิลส์ใหญ่โตมีหมามาก เพราะ
เคยเป็นพระราชวังหลวงของพระราชวงศ์บูร์บองอันเคย
ครองประเทศสิซิลีทั้งสอง เมื่อยังแยกอยู่เป็นเอกราช
ก่อนที่อิตาลีจะรวมกันเป็นประเทศเดียวกัน.

วันรุ่งขึ้นจากนั้นลิสยาพร้อมด้วยมารดาและพี่สาว
ของเขารวมทั้งซีริลก็เดินทางโดยรถไฟกลับประเทศอัง-
กฤษ พิระและข้าพเจ้าคงอยู่ที่เนเปิลส์ต่อไปอีกสามวัน

เพื่อจะได้เฝ้าและคุยกันกับมกุฎราชกุมาร ต่อมาภายหลังข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้อยู่เฝ้านานถึงเพียงนั้น เพราะในไม่ช้าก็จะบังเกิดมหายุทธสงคราม ทำให้ข้าพเจ้าหมดโอกาสที่จะได้เฝ้าไปอีกถึง ๑๑ ปี ในคืนแรกของวันที่เสด็จกลับมา สมเด็จเจ้าฟ้าอุมแบร์โตทรงเชิญพระกับข้าพเจ้าไปร่วมโต๊ะเสวยในพระราชวัง เย็นการเลี้ยงอย่างทางการ เราทั้งสองแต่งเครื่องราตรีหางยาว เจ้าฟ้าทรงเครื่องทหารยก สมเด็จเจ้าฟ้าหญิงมารี–โจเซ พระราชชายาเสด็จออกร่วมโต๊ะด้วย นอกจากนั้นก็มีนายทหารชั้นนายพลร่วมโต๊ะอีกหลายท่าน มีนางสนองพระโอษฐ์ มีองครักษ์ประจำพระองค์อีกด้วย เจ้าฟ้าหญิงซึ่งข้าพเจ้าเคยได้พบและรู้จักกันมาก่อนแล้วนับครั้งแรกเมื่อคราวไปเบลเยียม ทรงแสดงความเสียพระทัยมากที่ลิสบาและซีริลกลับไปเสียแล้ว จึงไม่ทรงมีโอกาสจะได้พบ.

ครั้นเสร็จการเสวยแล้ว เจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์ก็พาเราทั้งสองไปดูละครร้องใหญ่ชนิดโอปะรา โรงละครอยู่ภายในพระราชวังนั้นเอง เราเดินกันไปภายในพระราช-

วังโดยไม่ต้องออกไปภายนอกเลย เมื่อเสด็จเข้าในบ๊อกซ์หลวง คนดูละครทั่วไปที่กำลังนั่งคอยอยู่แล้วในโรงละคร ต่างก็ตื่นเต้นลุกขึ้นปรบมือโห่ร้องถวายพระพร แสดงความจงรักภักดี ทำให้ข้าพเจ้าผู้ยืนอยู่ข้างพระองค์ ย่อมรู้สึกปีติยินดีด้วยกับพระองค์ท่าน ในระหว่างละครหยุดพักสลับฉาก ก็ทรงพาเข้าไปในห้องประทับเล่น อันมีอยู่ติดกับบ๊อกซ์หลวง ทรงเลี้ยงเหล้าแชมเปญ มีการคุยเล่นกันอย่างสนุกสนานและสนิทสนม.

นอกจากการเลี้ยงเย็นทางการในวันนั้น เราทั้งสองยังได้เฝ้าอีกทุกๆ วันจนกว่าจะออกจากเนเบิ้ลส์ แต่เฝ้าองค์มกุฎราชกุมารเท่านั้น ทั้งนี้เพราะภรรยาของเราทั้งสองไม่อยู่ เจ้าฟ้าหญิงจึงมิได้เสด็จออกอีก เราจึงพบกับเจ้าฟ้าอย่างชายหนุ่มๆ ด้วยกัน ชั่วแต่ท่านมีองครักษ์สองคนตามเสด็จมาด้วยเสมอ ท่านทรงพาเราขึ้นรถยนต์ไปเที่ยวดูสถานที่ต่างๆ ร่วมโต๊ะเสวยกลางวันในที่ต่างๆ เหล่านั้น ในตอนค่ำก็เสด็จมาเสวยกับเราที่โรงแรม ซึ่งที่จริงท่านก็ยังทรงเป็นเจ้าของบ้าน

อยู่ดี เพราะค่ากินอยู่ที่โรงแรมนั้น มกุฎราชกุมารทรงประทานชำระให้ทั้งสิ้น เมื่อเสด็จมาเสวยพระกระยาหารค่ำ โปรดเสวยในห้องกินอาหารใหญ่ทั่วไปของโรงแรม แทนที่จะให้จัดเสวยในห้องไปรเวต เมื่อทรงพระดำเนินเข้าไปในห้องกินอาหาร ทรงผ่านโต๊ะใดๆ คนที่นั่งกินอาหารอยู่ที่โต๊ะนั้นก็ลุกขึ้นยืนถวายคำนับทันที นอกจากชาวต่างประเทศบางคนที่ตกลงใจไม่ได้ว่าจะลุกขึ้นดีหรือนั่งอยู่เฉยๆ ดี เลยทำท่าทางเป็นๆ อย่างชอบกลอยู่ ขณะที่ประทับเสวยอยู่ ถ้ามีผู้ใดกินเสร็จหรือเพิ่งจะเข้ามาในห้อง ต้องเดินผ่านโต๊ะเสวย เขาก็ต้องหยุดถวายคำนับทุกๆ คน และก็ทรงก้มพระเศียรและทรงยิ้มรับตอบเขาทุกๆ ครั้งไม่มีขาด สังเกตได้ว่าชาวอิตาเลียนในสมัยนั้น เขาแสดงความเคารพนับถือพระราชวงศ์อย่างดียิ่ง.

ครั้นเสวยเสร็จก็เสด็จขึ้นไปยังห้องนั่งเล่นของเราภายในโรงแรม คุยกันบ้าง เล่นอะไรต่างๆ บ้าง ทั้งนี้เพราะพระชอบการเล่นแข่งขันต่างๆ มีเครื่องเล่นแข่งขันอย่างใหม่ๆ และแปลกๆ หลายอย่าง เย็นของ

ขบขันอยู่ข้อหนึ่งที่ในการเล่นแข่งขันต่าง ๆ นั้น เจ้าพ่า อุมแบร์โตออกจะทรงเป็น "เจ้านาย" อยู่หน่อยหนึ่ง คือ โปรดที่จะชนะและไม่สู้จะพอพระทัยเมื่อทรงแพ้ ส่วนพระนันก็เป็นคนที่ชอบชนะอย่างรุนแรงเสียด้วย ฉะนั้นในการเล่นบางครั้งเจ้าพ่าเกือบจะชนะอยู่อย่างหวุดหวิด พระก็กลับเอาชนะเสียได้ทุกคราว เมื่อเจ้าพ่าเสด็จกลับไปแล้ว ข้าพเจ้าบอกกับพระว่าถ้าเธอได้เคยเป็นมหาดเล็กทูลหม่อมลุงแล้ว ท่านจะต้องไม่โปรดเป็นอย่างแน่ เพราะข้าพเจ้าจำได้ว่าในการละเล่นต่าง ๆ ทูลหม่อมลุงท่านก็โปรดชนะเสมอ ๆ และพวกข้าราชสำนักเขาเก่งกาจมากในการที่จะทำให้ท่านดูทรงชนะได้ เพราะความสามารถของพระองค์ท่านเอง.

นอกจากเสด็จมาที่โรงแรมในเวลาค่ำ มกุฎราช-กุมารยังโปรดพาข้าพเจ้าและพระขึ้นรถยนต์ไปดูสถานที่ต่าง ๆ และร่วมโต๊ะเสวยกลางวัน เสด็จโดยมีรถยนต์สองคัน พระองค์เอง ข้าพเจ้า และพระไปในรถพระที่นั่ง องครักษ์สองคนนั้นตามเสด็จไปด้วยในรถอีกคันหนึ่ง ฉะนั้นเวลานั่งในรถพระที่นั่งจึงเป็นโอกาสดีที่สุดเพื่อจะคุย

เรื่องลึกซึ้งและสนิทสนม เพราะไม่มีผู้ใดอื่นเช่นองค-
รักษ์จะมีโอกาสฟังได้ด้วย แต่ก่อน ๆ มานั้นข้าพเจ้ามิได้
สู้จะได้คุยกับท่าน ในเรื่องการเมืองและการต่างประเทศ
มักจะมัวคุยกันแต่เรื่องสนุกสนานรื่นเริง หรือเรื่องส่วน
ตัว ครานี้เพราะข้าพเจ้ากำลังหนักใจและเกรงกลัวว่า
จะเกิดมหาสงครามขึ้น จึงอดไม่ได้ที่จะต้องทูลถามถึง
การเมือง คืออยากจะทราบว่าอิตาลีนั้นเป็นสัมพันธมิตร
ของเยอรมนีอย่างเต็มที่ จนถึงกับว่าถ้าเยอรมนีรบก็จะ
ต้องรบด้วย ข้าพเจ้าทราบดีว่าถึงแม้ท่านจะทรงนับข้าพ-
เจ้าเป็นเพื่อน แต่เรื่องเกี่ยวกับบ้านเมืองของท่าน จะ
ตรัสกับชาวต่างประเทศก็ต้องระวังมาก ๆ ทั้งนี้เพราะ
เจ้านายไม่ว่าในประเทศใด ถ้าทรงอยู่ในลำดับที่ได้รับ
ความเคารพของรัฐมนตรีแล้ว เขามักจะพูดคุยกับท่าน
อย่างเปิดเผย ฉะนั้นเจ้านายจึงมักจะทรงทราบเรื่องภาย
ในเกี่ยวกับนโยบายของประเทศ จะทรงพูดจะทรงคุย
กับชาวต่างประเทศจึงต้องระมัดระวังอย่างที่สุด.

เจ้าฟ้าตรัสว่าในเวลานั้นอิตาลีกับเยอรมนียังหาได้

มิสัญญาเป็นสัมพันธมิตรต่อกันไม่[๑] ฉะนั้นถ้าประเทศใด
ทำการสงคราม ก็ไม่จำเป็นที่อีกประเทศหนึ่งจะต้องเข้า
ช่วยทันที แต่ทรงรับว่าอิตาลีและเยอรมนีมีความคิดตรง
กันหลายอย่าง พระองค์เองทรงสนับสนุนความไม่พอใจ
ของรัฐบาลอิตาลีในสองข้อคือ การเสียค่าเดินทางเรือ
ผ่านคลองซูเอซ ปรากฏว่าประเทศต่าง ๆ ที่มีเมืองขึ้นอยู่
ทางตะวันออกของคลองซูเอซ เรือของประเทศเหล่านั้น
จะต้องเสียค่าผ่านคลองน้อยกว่าเรือของประเทศที่ไม่มี
เมืองขึ้นอยู่ทางตะวันออกของคลอง ประเทศอิตาลีมี
นักมีเมืองขึ้นอยู่ทางตะวันออกของคลอง คือ โสมา-
ลิแลนด์ (Somaliland) ของอิตาลี เอริเตรีย (Eritrea)
ดังนี้เป็นต้น แต่ก็ยังต้องเสียค่าผ่านคลองอย่างเต็มที่
ทรงเห็นว่าไม่ยุติธรรม อีกข้อหนึ่งก็คือเรื่องประเทศ
ตูนิเสีย (Tunisia) ทางภาคเหนือของทวีปอาฟริกา อัน
อยู่ในความอารักขาของฝรั่งเศส ที่นั้นมีชนชาติอิตาเลียน

---

๑ ซึ่งเวลานั้นก็เป็นความจริง สัญญาสัมพันธมิตรระหว่างอิตาลีกับเยอรมนีอันเรียกว่า "สัญญาเหล็ก" (Pact of Steel) ทั้งสองฝ่ายเพิ่งลงนามที่กรุงเบอร์ลินเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม.

ไปตั้งภูมิลำเนาทำมาหากินอยู่มาก แต่ก็หาได้มีเสียงในการปกครองประเทศตูนิเสียไม่ พอที่จะทำการสงคราม ทรงเห็นว่าควรจะตกลงกันได้โดยการเจรจา.

แต่ถึงกระนั้นแม้จะทรงเห็นด้วยกับรัชยาลมสโสลินีในสองเรื่องนี้จริง การเผยแผ่อำนาจของอิตาลีและเชิดชูพระราชวงศ์ซาวอย โดยยกพระเจ้าแผ่นดินขึ้นเป็นพระจักรพรรดิแห่งอะบิสสิเนีย และยังนึกให้เป็นพระราชาธิราชแห่งอาลเบเนียด้วยนั้น ไม่เคยได้ยินยอมทรงสนับสนุนเลย จริงอยู่มิได้ทรงกล่าวปรักปรำหรือคัดค้าน แต่ไม่มีการเออออวยด้วยเลย ข้าพเจ้าเองรู้สึกว่าท่านรำคาญการที่มสโสลินีทำโอ้อวดอย่างพ่งซ่านเช่นนั้น ที่ข้าพเจ้ารู้สึกเช่นนี้เพราะวันหนึ่งเมื่อเสวยกลางวันแล้ว เจ้าฟ้าทรงพาข้าพเจ้ากับพิระไปดูโบราณวัตถุคือที่มีเหลืออยู่ของโบสถ์อันชาวกรีกดึกดำบรรพ์ได้สร้างไว้ที่เมืองเปสตุม (Paestum) ในระหว่างที่เดินดูกันอยู่นั้น องครักษ์คนหนึ่งผู้ยังหนุ่มแน่นและเป็นนายทหารอากาศขึ้นไปยืนอยู่บนกำแพงอันสูง ทำตลกคะนองโดยเอามือ

ชูขึ้นสูงเท่าตนแล้วบอกว่า นี่คืออิตาลี แล้วก็โดดจาก
กำแพงลงมายืนพื้นดิน ลงนั่งยอง ๆ และเอามือชูขึ้นอีก
บอกว่านี่คืออาลเบเนีย คือหมายความว่าหัวเราะเยาะ
เย้ยว่าอาลเบเนียนั้นมีกำลังน้อยและเล็กกระจิดริดเปรียบ
กับอิตาลีอันใหญ่โตเป็นมหาอำนาจ การเล่นตลกของ
นายทหารอากาศผู้นั้นมิได้ทำให้เจ้าฟ้าทรงเห็นขันเลย
กลับพระพักตร์บิดขยิบพระเนตรและโยกพระหัตถ์ให้เลิก
ซึ่งส่อให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าข้าพเจ้าเข้าใจและคิดถูกในข้อที่
ว่าไม่โปรดการโอ้อวดพูดซ่านเช่นนั้น.

การที่คนอิตาเลียนโดยมากไม่ชอบเยอรมัน แต่
ต้องเข้ากับพวกเยอรมัน เพราะอังกฤษฝรั่งเศสขัดขวาง
ในการที่อิตาลีไปตีได้อะบิสสิเนีย เจ้าฟ้าอมแยร์โตก็
ทรงมีความรู้สึกเช่นนั้นด้วย ดังเห็นได้ในวันเสวยกลาง
วันที่ภัตตาคารในเมืองเปสตุม ที่โต๊ะอื่น ๆ ในห้องนั้นมี
คนเยอรมันนั่งกินอาหารอยู่สองสามโต๊ะ พอเขาเห็น
เจ้าฟ้าและจำพระองค์ท่านได้ เขาลุกขึ้นยืนถวายคำนับ
ถึงแม้ว่าจะทรงกันพระเศียรคำนับตอบก็จริง, แต่พอทรง
หันมาทางข้าพเจ้าก็ทรงทำพระพักตร์บูด กระซิบว่า

"เดี๋ยวนี้ไม่ว่าไปทางไหนดูมีแต่พวกนี้เต็มทั้งนั้น" เมื่อภายหลังมหาสงครามได้มีการพิมพ์จดหมายเหตุรายวันและข้อจดจำต่าง ๆ ของ *เค้านต์ ชิอาโน* (Count Ciano) รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของอิตาลี (ซึ่งภายหลังถูกยิงเข้า เพราะเป็นผู้หนึ่งที่เห็นด้วยว่ามุสโสลินีจะต้องถูกปลดจากตำแหน่ง ครั้นภายหลังเมื่อทหารเยอรมันช่วยให้มุสโสลินีหนีไปจากที่คุมขังได้ ทั้งสนับสนุนให้ตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ทางภาคเหนือของอิตาลี เค้านต์ ชิอาโนอยู่แถวนั้น หนีไม่พ้น และแม้จะเป็นลูกเขยของมุสโสลินี แต่ก็ถูกจับได้และถูกยิงเข้า) เมื่ออ่านดูในหนังสือเหล่านั้น จะเห็นได้ว่าเค้านต์ ชิอาโน ไม่พอใจเลย ที่จะให้อิตาลีทำสัญญาสัมพันธมิตรเซนนั้น แต่เถียงกับพ่อตาไม่ได้ ข้าพเจ้าทราบว่ามกุฎราชกุมารก็ทรงเห็นด้วยกับเค้านต์ ชิอาโนอย่างเต็มที่.

เมื่อเรากำลังกลับมาจากการเสวยอาหารกลางวันครั้งหนึ่งขณะที่รถพระที่นั่งยางแตก เมื่อคนรถกำลังเปลี่ยนยางอยู่ เจ้าพ่าเสด็จลงจากรถเพื่อทรงพระดำเนินเล่นอยู่ตามริมถนน พระและข้าพเจ้าก็เดินตามเสด็จและ

ในไม่ช้ามีชาวบ้านผู้ชายสองสามคน ที่ทำนาอยู่ข้างถนน แลเห็นพระองค์เข้า เขาก็ตรงรี่เข้ามาเผ้า เขาเปิดหมวกถวายคำนับ เข้าพ้าอุมแบร์โตประทานพระหัตถ์ให้เขาจับ เมื่อเขาจับพระหัตถ์แล้วต่างก็ก้มศีรษะลงจูบพระหัตถ์ทีละคนทั้งสามคน เป็นการแสดงความนับถือและจงรักภักดีอย่างน่าจับใจ ต่อมาภายหลังมหาสงครามเมื่อเข้าพ้าขึ้นครองราชย์ แต่ต้องมีการออกเสียงมติมหาชน ว่าอิตาลีจะมีพระเจ้าแผ่นดินต่อไป หรือจะกลับกลายไปเป็นริปับลิค ได้ทราบว่าประชาชนทางภาคใต้ของอิตาลี ล้วนออกเสียงเลือกให้มีพระเจ้าแผ่นดินต่อไปกันทั้งนั้น เมื่อข้าพเจ้าได้ฟังข่าวเช่นนั้นก็ไม่แปลกใจ เพราะภาพของการที่ชาวนาทั้งสามเข้ามาจูบพระหัตถ์ในวันนั้น ข้าพเจ้ายังจำได้ติดตาอยู่ดี เมื่อทูลลาออกจากเนเปิลส์ครั้งนั้น รู้สึกสังหรณ์ใจว่าน่ากลัวจะนานมากกว่าจะได้เผ้าอีก ความจริงก็จะเป็นเช่นนั้นดังผู้อ่านทราบอยู่ดีแล้ว.

พิระกับข้าพเจ้าเดินทางมายังกรุงปารีสโดยรถไฟ เมื่อถึงกรุงปารีสแล้วพิระบิดรงไปยังกรุงลอนดอนในวันเดียวกัน แต่ข้าพเจ้าพักอยู่กับแม่สองสามวัน เมื่อไม่ได้พบ

แม่มาเย็นเวลาตั้งเจ็ดเดือน เราทั้งสองก็ย่อมมีเรื่องคุยกันมาก แม่ชอบฟังถึงเรื่องเมืองไทยและคนไทยที่เย็นเพื่อนฝูงของแม่อันยังมีอยู่มาก แม่บอกว่าการรับรองที่ลิสบาได้รับเมื่อไปถึงเมืองไทยนั้น ช่างผิดกันมากกว่าในสมัยที่แม่เองไปถึงครั้งแรก.

เพื่อนอังกฤษของข้าพเจ้า *ยอร์ช บีนนีย์* ผู้ที่ได้ไปเยี่ยมเมืองไทยพร้อมกับข้าพเจ้าในคราวที่ข้าพเจ้ากลับบ้านครั้งที่สอง คือเมื่อก่อนข้าพเจ้าแต่งงาน บัดนี้เขาเองก็สมรสกับสุภาพสตรีอังกฤษเมื่อไม่กี่วันก่อนข้าพเจ้ามาถึงอังกฤษ ทั้งตัวเขาเองและข้าพเจ้าต่างก็เสียใจมากที่ข้าพเจ้ามาถึงไม่ทันเพียงสองสามวันเท่านั้น ยังเอิญเวลานั้น ยอร์ชและภรรยากำลังมาพักอยู่ที่กรงปารีส ข้าพเจ้าไปเยี่ยมเขาในวันรุ่งขึ้น แล้วเขาก็เชิญให้ข้าพเจ้าไปร่วมการเที่ยวปารีสด้วยหลายครั้ง แปลกที่เขายังเอิญไปอยู่ที่โรงแรมคริลยองซึ่งข้าพเจ้าไปอยู่กับลิสบาเมื่อเราแต่งงานกันใหม่ๆ ภัตตาคารต่างๆ ที่ไปกินอาหารก็มักจะเป็นแห่งเดียวกัน เขาชอบไปดูแข่งม้าอย่างเดียวกับที่เราเคยทำ แม้รถยนต์เช่าก็คันเดียว

กันกับที่เราเคยเช่า จึงทำให้ข้าพเจ้ามีความคิดถึงลิสยาเป็นอันมาก.

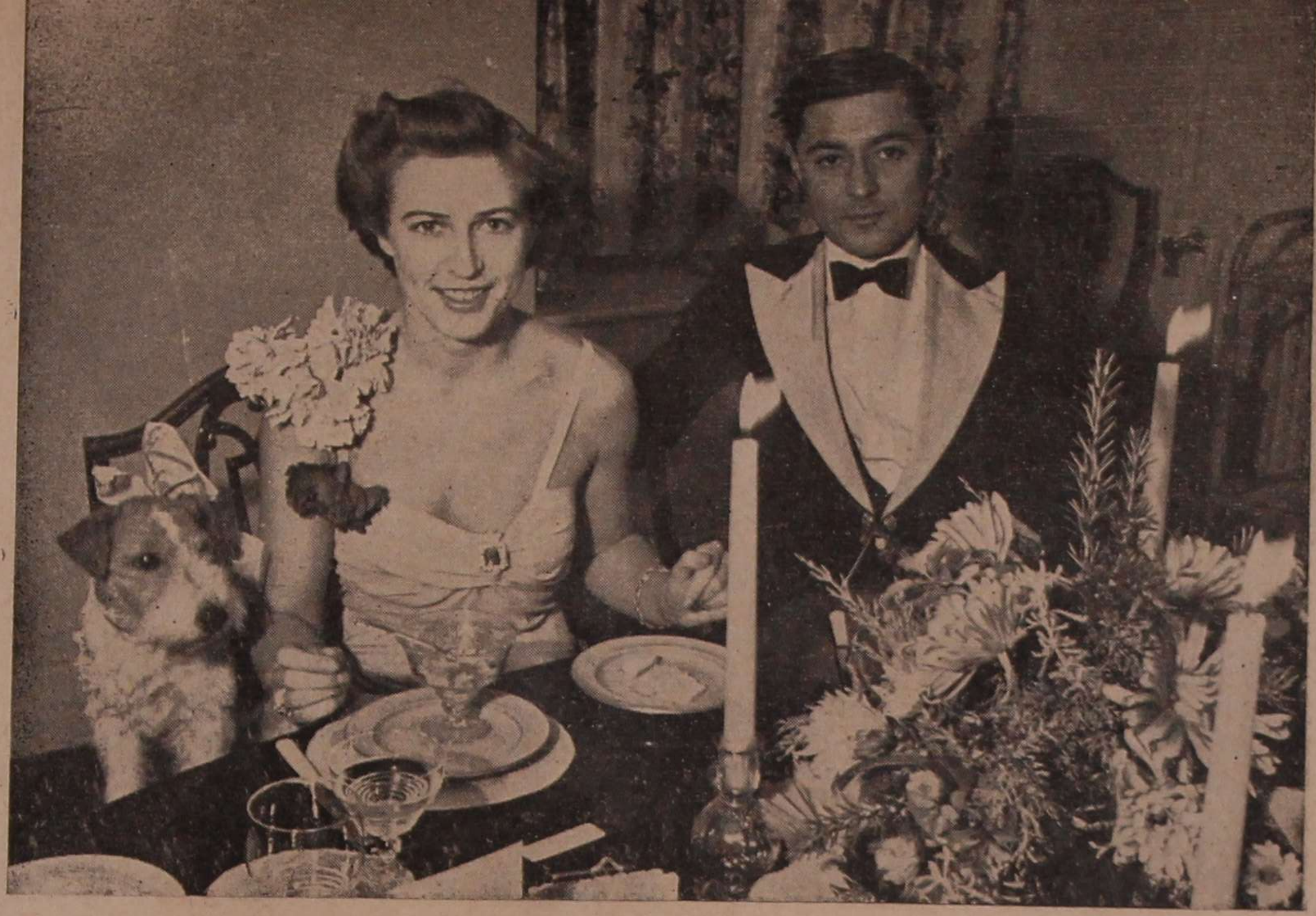
เมื่อได้อยู่กับแม่พอสมควร และไปเที่ยวกับยอร์ซและภรรยาสามีครั้งแล้ว ข้าพเจ้าก็ขึ้นรถไฟกลับอังกฤษ แต่มิต้องเดินทางโดยรถไฟไปจนถึงกรุงลอนดอน เพราะพระขบรถยนตรมารับข้าพเจ้าทที่เรือเมืองโดเวอร์ เมื่อไปถึงกรุงลอนดอนข้าพเจ้าไปยังที่อยู่เดิมของข้าพเจ้าคือ สะแตนฟอร์ด คอร์ต และลิสยากำลังคอยข้าพเจ้าอยู่แล้ว ข้าพเจ้าทราบว่าเมื่อเราแต่งงานกันแล้ว ลิสยาเขาอยากจะมีบ้านใหม่ และให้เย็นตกย่อม ๆ ตั้งอยู่หลังเดียวต่างหากในสวนย่อม ๆ ที่อยู่เดิมของข้าพเจ้าเย็น แฟลต (หมู่ห้องอยู่ชั้นเดียวกัน) ทั้งเล็กคับแคบมาก แต่ข้าพเจ้าขอให้คงอยู่ที่แฟลตนั้นตามเดิม โดยอธิบายว่าเราจะกลับไปอยู่เมืองไทยทุก ๆ ปี ระหว่างเดือนตุลาคมถึงเมษายน อันเย็นการตกลงกันแล้ว และเย็นที่พอใจลิสยา เพราะเขาชอบการอยู่เมืองไทยเย็นอันมาก ถึงเวลาที่จะอยู่ยุโรป คือระหว่างพฤษภาคมถึงกันยายน เราก็จะต้องติดตามพระไปช่วย

จัดการแข่งรถเย็นส่วนมาก จะอยู่ในกรุงลอนดอนแท้ ๆ ก็คงไม่เท่าใดนัก การที่จะหาบ้านใหม่และการย้ายบ้านก็จะเย็นการเปลืองทรัพย์มากนัก สู้คงอยู่ที่เดิมไม่ได้ทั้งจะประหยัดทรัพย์ทั้งจะหนีความลำบาก ลิสยาเย็นคนซึ่งถ้าอธิบายอะไรให้ฟังอย่างแน่มแน้งดีแล้ว เขาเย็นต้องเห็นชอบด้วยเสมอ ไม่เย็นคนมีนิสัยดื้อเลย ฉะนั้นเขาก็เห็นด้วยดังข้าพเจ้าหวัง แฟลตของข้าพเจ้าออกจะจัดตกแต่ง อย่างเรียบ ๆ และ สมเหมาะ แต่สำหรับ ผู้ชายเกินไปหน่อย ข้าพเจ้ายอมออกเงินเล็กน้อยให้ดัดแปลงการตกแต่งให้สมกับที่จะมี ผู้หญิงมาอยู่ด้วย ลิสยาเขาได้เลือกสรรการตกแต่งใหม่ ตั้งแต่เมื่อก่อนไปเมืองไทย เวลาเขาไม่อยู่ก็ได้ ขอให้ พี่สาว ของเขาช่วยควบคุมการตกแต่งแฟลต เมื่อข้าพเจ้ากลับมาถึง จึงได้เห็นแฟลตจัดตกแต่งใหม่อย่างสวยงามมาก.

ของ สำคัญ ที่ ข้าพเจ้า จะต้อง จัดการ ก็คือ การพา ภรรยาเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินและพระราชินีอังกฤษ และสมเด็จพระพันปีแมรี เพราะทั้งสามพระองค์ได้ทรงแสดงพระกรุณาแก่ข้าพเจ้ามามาก ดังผู้อ่านที่เคยอ่าน

เล่ม ๒ ย่อมจะทราบอยู่แล้ว เมื่อข้าพเจ้าแต่งงานนั้น กำลังเป็นสมัยยุทธภัย และแม้มหาสงครามจะมิได้บังเกิดขึ้นก็จริง แต่ภายใน ๑๕ วัน ภายหลังจากวันแต่งงาน อันบังเอิญเป็นวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๑ ซึ่งเป็นวันที่อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี และ เยอรมนี ทำสัญญากันที่เมืองมูนิคในประเทศเยอรมนี ตกลงกันว่าจะไม่มีสงคราม ฉะนั้นแม้คนโดยมากจะมีความโล่งใจอย่างยิ่งก็จริง แต่ก็พากันอิดโรยด้วยความหนักอก ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงไม่มีใจที่จะไปรบกวน พระเจ้าแผ่นดิน พระราชินี หรือ พระพันปีในการเสกสมรสของข้าพเจ้า จึงพาลิสยากลับไปยังเมืองไทยโดยมิได้เข้าเฝ้า.

คราวนี้พอเรามาถึงอังกฤษยังไม่ทันเท่าใด พระเจ้าแผ่นดินและพระราชินีก็เสด็จออกจากอังกฤษ เพื่อจะเสด็จไปเยี่ยมประเทศคานาดา ฉะนั้นการจะพาลิสยาเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินและพระราชินีจึงไม่สำเร็จและต้องงดชั่วคราว แต่สมเด็จพระพันปี แมรี เสด็จอยู่ในกรุงลอนดอน ข้าพเจ้าจึงขอพระราชทานบรมราชานุญาตนำลิสยาเข้าเฝ้า ก็โปรดให้นำเข้าเฝ้าโดยรวดเร็ว เมื่อ

ผู้แต่ง กับ ลิสบา และ โจน เวลาเลี้ยงอาหารค่ำ

ข้าพเจ้านำเข้าเผ้าก็ทรงรับรองอย่างดียิ่ง ทรงคุยปราศรัยอย่างไปรเวตกับเราทั้งสองตั้งเกือบชั่วโมง ข้อที่ทำให้ข้าพเจ้าซึ้นใจมากก็คือ แม้ลิสยาจะได้เคยเห็นสมเด็จพระพันปีมาเมื่อก่อนแต่ห่างไกล เมื่อได้เข้าไปเผ้าอย่างใกล้ชิด และนั่งเก้าอี้เกือบจะติดกันกับพระองค์ท่านเขาก็หาได้มีความประหม่าหรือตกอกตกใจเลยแม้แต่น้อย และถึงแม้จะแสดงกิริยาอันสงบเสงี่ยมและเต็มไปด้วยความเคารพ แต่ก็พูดคุยด้วยอย่างสบายใจฉะนั้นการเข้าเผ้าจึงเป็นไปโดยเรียบร้อยดียิ่งกว่าที่ข้าพเจ้าหวัง ภายหลังข้าพเจ้าได้ทราบข่าวจากเพื่อนของข้าพเจ้าผู้คุ้นเคยกับสมเด็จพระพันปี แมร์ว่า ทรงเล่าให้เขาฟังว่าข้าพเจ้าได้พาเมียเข้าเผ้า ตรัสว่าลิสยานั้นสวยมาก ทั้งมีนัยน์ตาสีน้ำเงินงามที่สุดที่พระองค์ท่านเคยได้ประสบ และทรงเห็นว่ามีกิริยามารยาทอันเรียบร้อยยิ่ง ควรได้รับความชมเชย.

ระหว่างเวลาอยู่ในกรุงลอนดอนคราวนั้น ลิสยาและข้าพเจ้าก็มีการรับรองเลี้ยงดูเพื่อนฝูงอย่างพอสมควร เช่นเชิญกินอาหารกลางวันบ้าง อาหารค่ำบ้าง หรือมื้

คอคเทล ปาร์ตี้ ลิสยาแสดงตนเป็นเจ้าของบ้านผู้ชำนาญยิ่งในการรับแขกตามเคย ดังหม่อมกอบแก้วได้เคยชมเชยต่อข้าพเจ้า เมื่อคราวเราอยู่กรุงเทพฯ นอกจากนั้นเราก็ได้รับความเพลิดเพลินตามธรรมดาในกรุงลอนดอน เช่นการไปดหนังดละครหรือการลิลาศ แต่ของสำคัญยิ่งในชีวิตข้าพเจ้าในเวลานั้นก็คือการช่วยจัดการแข่งรถให้แก่พิระ ดังจะบรรยายในบทต่อไป.

บทที่ ๒๓

ไทยชนะ

เวลาที่ข้าพเจ้าอยู่เมืองนอกคราวนั้น คือระหว่างปลายเดือนเมษายนและกันยายน ของสำคัญที่สุดก็คือการช่วยจัดการแข่งรถยนต์ให้แก่พระ ดังได้แถลงไว้แล้วในปลายบทที่ ๒๑ นอกจากที่การแข่งรถของพระจะนำความสนุกสนานเพลิดเพลินมาสู่เราทั้งสองเป็นทางส่วนตัวแล้ว ข้าพเจ้ายังมีความรู้สึกปีติยินดีเป็นพิเศษเพราะสังเกตได้อย่างแน่ชัดว่าการแข่งรถของพระ ยิ่งทำไปนานปีขึ้นและได้ผลสำเร็จมากขึ้น ก็ยิ่งเป็นการช่วยชาติไทยในทางอ้อมมากขึ้น เพราะเป็นการเชิดชูคนไทย ฉะนั้นก็จำจะต้องเป็นการเชิดชูชาติด้วย ทั้งนี้เพราะชาติไทยนั้นก็อะไรเล่า ถ้าไม่ใช่คนไทยนั้นเอง.

การแข่งรถของเรานี้มีข้อสำคัญเป็นพิเศษคือการแข่งรถทั่วโลกนั้นอยู่ในความคุมครอง และภายใต้

ข้อบังคับของสมาคมนานาชาติแห่งสโมสรยานยนต์อันได้รับการรับรองแล้ว (International Association of Recognised Automobile Clubs or A.I.A.C.R.) ร.ย.ส.ส. ของเราเมื่อตั้งขึ้น หาได้ตั้งเป็นสโมสรไม่ คือไม่เป็นราชยานยนต์สมาคมแห่งประเทศสยาม (Royal Automobile Club of Siam) เพียงแต่เป็นสมาคม คือ Association ฉะนั้นแทนที่จะเป็นสมาชิกของ A.I.A.C.R. จึงได้ไปเข้ารวมเป็นสมาชิกของสมาคมนานาชาติเกี่ยวกับยานยนต์อีกหมู่หนึ่ง คือหมู่ท่องเที่ยว (Touring Clubs) ซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแข่งรถเลย ด้วยเหตุนี้ ร.ย.ส.ส. จึงออกใบขับแข่งให้แก่พระหรือคนไทยผู้ใดไม่ได้ ราชยานยนต์สโมสรอังกฤษมีใจดี ยินยอมออกใบขับแข่งอังกฤษให้แก่พระผู้ขับแข่งในฐานเป็นคนอังกฤษ จนได้ชนะตาราทองของอังกฤษติดๆกันสามปี (*เรื่องนี้ได้อธิบายไว้อย่างละเอียดแล้วใน "เกิดวังปารุสก์" เล่ม ๒ บทที่ ๑๔ หน้า ๓๖๕*)

ใน พ.ศ. ๒๔๘๐ เมื่อข้าพเจ้ากลับไปบ้านครั้งที่สอง ข้าพเจ้าอธิบายแก่กรรมการ ร.ย.ส.ส. ซึ่งมีท่านสกล ฯ

เป็นนายกฯ ว่าถึงแม้เราจะชอบให้พระได้ตราทองของอังกฤษก็ดี แต่ถ้า ร.ย.ส.ส. ของเราได้เข้า A.I.A.C.R. และพระได้ใบขับแข่งของ ร.ย.ส.ส. และรถแข่งของคนไทยมีทาสิพิเศษ อันเป็นสิของประเทศไทย ก็ดูจะเป็นเกียรติแก่ประเทศเรามากกว่า กรรมการก็เห็นด้วย จึงแต่งตั้งให้ข้าพเจ้ามาเป็นผู้แทนเจรจากับ A.I.A.C.R. ตามคำสั่งของกรรมการนั้น ขอให้ข้าพเจ้าพยายามที่จะไม่ให้ ร.ย.ส.ส. ต้องลาออกจากหมู่ท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะสองหมู่นั้นเขาเป็นคู่แข่งขันต่อกัน ฉะนั้นจึงไม่ชอบที่สมาคมหรือสโมสรของชาติใดเป็นสมาชิกของทั้งสองหมู่พร้อมกัน เมื่อข้าพเจ้ากลับมายุโรปอีกในพ.ศ. ๒๔๘๑ ครั้นไปกรุงปารีสข้าพเจ้าก็ไปติดต่อกับกรรมการ A.I.A.C.R. อันมีที่ว่าการตั้งอยู่ณกรุงปารีส การเจรจานั้นลำบากมิใช่น้อย เพราะทางเขายืนยันจะให้ ร.ย.ส.ส. ลาออกจากหมู่ท่องเที่ยวให้ได้ ส่วนทางข้าพเจ้าก็พยายามอย่างเต็มที่จะทำตามคำสั่ง ร.ย.ส.ส. ในที่สุดก็ทำได้สำเร็จ A.I.A.C.R. จึงยินยอมรับ ร.ย.ส.ส. เข้าเป็นสมาชิก แต่สำหรับ พ.ศ.

๒๔๘๑ ให้เย็นไปตามเดิม พิระก็ได้ชนะดาราทองอิก เย็นครั้งที่สาม สามปีติดๆกัน อันเย็นประวัติการณ์ ในการแข่งรถที่อังกฤษ ยังไม่เคยมีผู้ใดได้ดาราทอง สามปีติดๆกันเลย นับมาจนเวลาที่ข้าพเจ้าเขียนเล่ม ๓ นี้ (พ.ศ. ๒๔๙๔) เย็นข้อที่น่าสังเกตว่า เมื่อพิระและข้าพเจ้าอยู่เมืองไทยใน พ.ศ. ๒๔๘๑ ร.ย.ส.ส. มีความประสงค์จะฉลองผลสำเร็จอันพิเศษของคนไทยครั้งนั้น มีผู้คนสนับสนุนน้อยเกินไป เลยได้แต่มีการเลี้ยงอาหารกินกันอย่างเงียบๆ มีสมาชิกและญาติเพื่อนฝูงไปร่วมอยู่ด้วยไม่ถึงร้อยคน ออกจะส่อให้เย็นที่น่าสงสัยว่าคนไทยเรานั้นเบื่อเร็ว แม้การที่คนไทยจะมาชนะฝรั่งในการกีฬานั้นเย็นของแปลกประหลาดยิ่งนานๆถึงจะมีทีก็จริง เพราะคนๆเดียวกันได้ผลสำเร็จสามปีติดๆกัน แทนที่จะเห็นว่ากลับวิเศษยิ่งขึ้น ไทยเราก็ออกจะเบื่อและเห็นว่าเย็นของธรรมดาไปเสียแล้ว.

การที่จะเลือกสิรถสำหรับประเทศไทยเย็นข้อลำบาก ข้าพเจ้าอยากจะได้สิเดียวทั้งคันรถ แต่ถูกชาติอื่นๆเขาเลือกไปเสียหมดหลายปีมาแล้ว สินำเงิน

ชนิดสีพิระที่เราได้ใช้มาสี่ปีและประสบผลสำเร็จมาก-มายก็ใช้ไม่ได้ เพราะสีน้ำเงินไม่ว่าชนิดใดก็เย็นสีของฝรั่งเศส สีแดงนั้นคือสีของชาติอิตาลี สีขาวเยอรมนี สีเขียวอังกฤษ อันหลายสีรวมกันที่มีน้ำเงินขาวกับแดงให้เข้ารูปไตรรงค์ของเรา ก็ถูกนอร์เวย์ได้ไปเสียแล้ว อยากจะได้สีเหลือง เพราะเย็นสีของพระพุทธศาสนาและของตราจักรี ก็เอาไม่ได้ เพราะเย็นของเบลเยียม จะเลือกสีม่วงเพราะข้าพเจ้าเกิดวันเสาร์ และข้าพเจ้าเย็นไทยคนแรกที่ออกทุนในการแข่งรถก็เอาไม่ได้ เพราะเย็นสีของอียิปต์ แม้แต่ยังไม่ปรากฏว่าอียิปต์เคยมีนักขับแข่งเข้าในการแข่งระหว่างชาติเลย บางชาติต้องใช้สองสีเช่นสหรัฐอเมริกา ใช้สีขาวเบื้องบนและสีน้ำเงินเบื้องล่าง ข้าพเจ้าจึงตกลงว่าไทยเราก็ต้องใช้สองสีบ้าง เลยคิดจะรักษาสีพิระที่เราเคยได้ชัยชนะมามากแล้วเอาไว้ให้มากที่สุด จึงเอาตัวถังเย็นสีพิระทั้งหมด นอกจากตอนล่างและล้อเย็นสีเหลือง ร.ย.ส.ส. ก็ยินดีเห็นด้วย สองสีนั้นจึงเย็นสีรถแข่งของคนไทยต่อไป เพราะได้จดทะเบียนไว้ในสมาคมนานาชาติแล้ว.

การแข่งรถเมื่อปีก่อน ๆ แข่งอย่างแน่ชัดเป็นการแข่งรถใหญ่หรือรถเล็ก (๑,๕๐๐ ซี.ซี.) แต่ใน พ.ศ. ๒๔๘๒ นี้มีบริษัทต่าง ๆ พากันสร้างรถเล็กอย่างแบบใหม่ขึ้นมาก เช่นบริษัท อาลฟา-โรเมโอ และ มาเซราติ (อิตาลี) และ อี. อาร์. เอ. (อังกฤษ) ทั้งมีข่าวเล่าลือกันว่าบริษัท เมอร์เซเดส-เบนซ์ (เยอรมนี) ก็จะสร้างรถขนาดเล็กใหม่ขึ้นมาด้วย การแข่งรถเล็กจึงดูจะยากลำบากมากขึ้นกว่าเช่นเคย อนึ่งรถเล็กแบบใหม่ของอาลฟา-โรเมโอ และ อี. อาร์. เอ. นั้น เราจะซื้อมาให้พระขัยแข่งก็ไม่ได้ เพราะบริษัทเขาไม่ขาย เขาสร้างขึ้นเพียงสามคัน เขาจะเก็บไว้แข่งในทีมของเขาเอง เพื่อเป็นการโฆษณา มีซื้อมาได้ก็แต่มาเซราติ แต่รถยี่ห้อนั้นที่มีมาขายให้แก่คนอังกฤษในหมู่นั้น ข้าพเจ้าสังเกตว่าไม่สู้จะดี ไม่เทียมเท่ากับที่บริษัทเขาเก็บไว้แข่งของเขาเอง หรือขายให้กับชาวอิตาเลียน ฉะนั้นจึงรู้สึกว่าถ้าซื้อมาก็จะเปลืองเงินเปล่า ๆ จึงตกลงว่าในพ.ศ. ๒๔๘๒ จะใช้รถแข่งที่มีอยู่แล้วสามคัน คือ รถเล็กสองคัน อี. อาร์. เอ. ทั้งคู่ ที่เราให้ซื้อว่า

"หนุมาน" และ "รอมิวลุส" กับรถมาเซราติขนาดใหญ่คันเก่าอีกคันหนึ่ง หัวหน้าช่างเครื่องคงเป็นโฮลเกตในทีมมิชัวรา ราห์ม เป็นสมุห์บัญชี และเบียน จุลินทรเป็นเลขานุการ ข้อที่ข้าพเจ้าเรียนรู้มาจากการจัดแข่งรถ ๔ ประการ นักแข่งผู้เป็นอิสระอย่างพระ ผู้มิได้รับจ้างประจำทีมของบริษัทสร้างรถ เมื่อไม่มีรถอย่างแบบใหม่ที่สุดจะขับ ก็จำจะต้องขับรถที่เครื่องไม่เสีย รถใหม่ๆ ของบริษัทมักจะเป็นรถทดลองโดยมาก แม้จะแล่นได้เร็วกว่ารถเก่าๆ ก็จริง ก็มักจะเกิดเครื่องเสียเอาบ่อยๆ ฉะนั้นถ้ารถของเราเครื่องไม่เสีย และคนขับของเราขับเก่ง ซึ่งในข้อนี้พระก็เก่งอย่างไม่มีปัญหา ถึงจะชนะที่หนึ่งไม่ได้ทุกที ก็มักจะชนะที่สองหรือที่สาม ฉะนั้น การปรับปรุงเครื่องยนต์ให้ได้ดี จึงเป็นของสำคัญที่สุด บัดนี้มีผู้คิดเครื่องไฟฟ้าขึ้นใหม่คล้ายๆ กับเอ็กซ์เรย์ เพื่อใช้ทดลองเหล็กทุกๆ ชน ก่อนที่จะเอาเข้าประกอบเครื่องยนต์ ว่าเหล็กชนนั้นมีรอยร้าวอยู่แล้วหรือเปล่า เพราะถ้ามีรอยร้าวอยู่แล้วก็จะละลายได้ง่าย เครื่องยนต์ก็จะเสีย ถึงแม้ว่าเครื่องไฟฟ้า

อันนั้นจะยังอยู่ในขนาดทดลองก็จริง ข้าพเจ้าเห็นว่าน่าจะเย็นประโยชน์มาก จึงซื้อมาไว้ใช้เครื่องหนึ่ง ต่อมาภายหลังในมหายุทธสงคราม ปรากฏว่าเครื่องไฟฟ้านั้นมีประโยชน์ยิ่ง และมีใช้กันมากในกองทัพอากาศอังกฤษ จนวันหนึ่งข้าพเจ้ามีความภาคภูมิใจมาก เมื่อได้อ่านในหนังสือพิมพ์อังกฤษว่า คนไทยคนหนึ่ง คือ ข้าพเจ้าเย็นคนแรกที่ได้ซื้อเครื่องนั้น เพื่อทดลองชนเหล็กที่จะเอาเข้าประกอบเครื่องยนตร์รถแข่ง อีกข้อหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้เรียนทรายมาจากการแข่งรถสั้ คือ รถแข่งนั้นถ้าจะไม่ให้เสียบ่อย ๆ จะต้องประกอบกันอย่างระมัดระวังยิ่ง การประกอบเช่นนั้นต้องการเวลาเย็นอันมาก เมื่อเช่นนั้นแล้วก็ต้องมีระยะเวลาว่าง ระหว่างการแข่งให้มากขึ้น จะแข่งบ่อย ๆ เกินไปอย่างปีก่อน ๆ คือแข่งปีละตั้ง ๒๐ หรือ ๒๕ ครั้งต่อปีนั้นไม่ดี ในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ข้าพเจ้าจึงตกลงจะให้พีระแข่งเพียง ๑๐ เที่ยวเท่านั้น พีระย่อมไม่สู้จะพอใจ เพราะนักแข่งย่อมชอบจะแข่งให้มากที่สุดที่จะเข้าแข่งได้ แต่พีระมีความไว้วางใจในข้าพเจ้าพอที่

จะทำตาม จึงเป็นอันว่าจะแข่งเพียง ๑๐ เที่ยวอย่างแน่นอน.

การตกลงเลือกการแข่งเที่ยวแรกใน พ.ศ. ๒๔๘๒ ก็เป็นปัญหาอยู่มิใช่น้อย เราออกจากเมืองไทยในปลายเดือนมีนาคม ฉะนั้นการแข่งเที่ยวแรกก็คือในต้นเดือนพฤษภาคม การแข่งที่มีรางวัลเป็นจำนวนเงินมากที่สุดคือรางวัลที่หนึ่งถึง ๗ หมื่นปอนด์ในสมัยนั้น คือการแข่งชิงรางวัลใหญ่แห่งตริโปลี (Gran Premio di Tripoli) ในทวีปอาฟริกาเหนือ ตอนที่เป็นเมืองขึ้นของอิตาลี เมื่อก่อนนี้เคยแข่งรถใหญ่ แต่บัดนี้เขาจะแข่งรถเล็ก เขาเชิญพิระให้ไปแข่งด้วย ทั้งจะให้ค่าเดินทางเป็นจำนวนมาก แต่ในเวลาเดียวกันนั้นที่อังกฤษก็จะมีการแข่งชิงรางวัลนานาชาติ (International Trophy) ซึ่งพิระเคยชนะที่หนึ่งมาแล้วใน พ.ศ. ๒๔๗๙ เมื่อขับรถ "รอมิวลุส" ซึ่งเป็นการแข่งมิต่อ ความจริงพิระนั้นอยากจะไปแข่งที่ตริโปลี เพราะเธอชอบการแข่งรถเล็กไม่มิต่อ ข้าพเจ้าเองก็อยากจะไปที่นั้น เพราะทวีปอาฟริกาเหนือ นอกจากเมืองปอร์ตเสดและกรุงไคโรใน

ประเทศอิยิปต์แล้ว ก็ไม่เคยได้ไปเที่ยว ทั้งยังอาจะทูลชักชวนเจ้าฟ้าอุมแยร์โต มกุฎราชกุมารอิตาลีให้เสด็จไปด้วยก็ได้ เพราะเคยเชิญให้เสด็จไปทอดพระเนตรการแข่งรถในดินแดนของอิตาลีคราวใด ก็ทรงยินดีเสด็จทุกคราว.

ในการปรึกษาด้วยกันระหว่างพิระและข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจำเป็นจะต้องอธิบายว่า ถ้าเราไปแข่งที่ตริโปลี ก็จะไม่มีหวังที่จะชนะที่หนึ่งเลย ทั้งนี้เพราะรถอาลฟา-โรเมโอ ขนาดเล็กแบบใหม่นั้นรวดเร็วอย่างยิ่ง บริษัทเขาจะต้องเอาเข้าทั้งทีมตั้งสามคัน รถมาเซราตีแบบใหม่ก็เร็ว และบริษัทเขาก็จะต้องเอาเข้าแข่งเป็นทีมทั้งสามคัน ทั้งยังมีรถมาเซราตีของเอกชนอีกด้วย มีหน้ำซ้ำยังมีข่าวลือว่าบริษัท เมอร์เซเดส–เบนซ์ (เยอรมัน) ก็อาจะมีทีมเข้าแข่งด้วย และข้าพเจ้าทราบดีว่าบริษัทนั้นเขาเข้มแข็งเพียงใด ถ้าเขาไม่มีรถดีจริง ๆ แล้ว เขาก็ไม่ส่งเข้าแข่ง ทั้งนักขับแข่งของเขาก็เก่งกาจสามารถที่สุด เมื่อตรึกตรองอย่างลึกซึ้งเช่นนั้นแล้ว ก็ยิ่งต้องยอมรับว่าการที่พิระจะไปแข่งที่ตริโปลีนั้น มีความหวังที่จะชนะ

ที่หนึ่งน้อยที่สุด ถึงแม้จะได้ที่สี่หรือที่ห้าก็จะต้องมีโชคดีแน่แท้ ส่วนการที่จะเข้าแข่งในการชิงรางวัลนานาชาติที่อังกฤษ ถ้าพระชนะที่หนึ่งก็จะได้เกียรติมากมาย สูงกว่าได้ที่สี่หรือที่ห้า ณ เมืองตริโปลี นี่แหละคือเวลาที่เราจะต้องคิดถึงชาติหรือคิดถึงแต่ความสุขสำราญของตนเอง การไปตริโปลีโดยไม่ต้องเสียค่าเดินทางเลย ย่อมจะต้องสุขสนุกสบายมาก แต่ปีนั้นพระจะแข่งในนามของประเทศไทยเป็นครั้งแรก ฉะนั้นจะต้องพยายามชนะที่หนึ่งให้ได้ เพื่อจะได้เป็นเกียรติแก่ชาติบ้านเมืองของเรา เพราะเราเห็นว่าความสุขสำราญของบุคคลย่อมจะต้องต่ำต้อยกว่าเกียรติของชาติ ฉะนั้นพระจึงเห็นด้วยกับข้าพเจ้า ยินดีปฏิเสธไม่รับที่จะไปแข่ง ณ เมืองตริโปลี ตกลงจะเข้าต่อสู้ในการแข่งชิงรางวัลนานาชาติที่อังกฤษอีกครั้งหนึ่ง.

การแข่งชิงรางวัลนานาชาติมีที่สนามบรู๊คแลนด์ใกล้กรุงลอนดอนเช่นเคย ถึงแม้เป็นการแข่งมีต่อ เขาให้ต่อในระหว่างหมู่รถที่มีเครื่องยนตร์ขนาดต่าง ๆ โดย

ใช้หัวเลี้ยวแห่งหนึ่ง แบ่งเบ็นช่องยากช่องง่ายตามขนาด รถดังเคยมีมาแล้ว ฉะนั้นรถทุก ๆ คันจึงออกแข่งได้พร้อมกันหมด ดังในการแข่งไม่มีต่อ ในการแข่งคราวนั้นเราใช้รถมาเซราติคันใหญ่และเก่าพอใช้ ขนาด ๒,๙๙๐ ซี.ซี. ในระหว่างการซ้อมก็เห็นได้แน่ชัดว่ารถที่จะเบ็นคู่แข่งอันสำคัญของเราก็คือ รถมาเซราติขนาด ๑,๕๐๐ ซี.ซี. อย่างใหม่เอี่ยมของทังก์ (Tongue) และรถ อิ. อาร์. เอ. ของเรมอนด์ เมยส์ (Raymond Mays) คู่ปรปักษ์ตัวเดิมของพีระ ซึ่งเบ็นสหายสนิทของเราด้วย รถอิ. อาร์. เอ. แบบใหม่ที่เขาเรียกว่าแบบ "อี" ("E" Type) แม้จะอวดกันแล้วอวดกันอีกว่าสร้างสำเร็จแล้วและวิ่งได้รวดเร็ว แต่ถึงเวลาจริง ๆ ก็ยังไม่เสร็จ และมาเข้าทดลองในวันซ้อมก็ไม่ได้.

วันแข่งจริง คือวันที่ ๖ พฤษภาคม มีคนไปดูหลายหมื่น มีรถเข้าแข่งรวมกัน ๒๑ คัน คนดูโดยมากตั้งอกตั้งใจจะดูการต่อสู้กันอย่างทรหด ระหว่างพีระ และเมยส์ ดังที่เคยมีมาในการแข่งชิงรางวัลนี้มาสามปีแล้ว นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๙ เมื่อเริ่มแข่งวันนั้นอากาศดี

ท้องฟ้าก็โปร่ง การต่อสู้ระหว่างพิระกับเมย์ไม่มี ทั้งนี้เพราะรถของเมย์เครื่องเสีย ในไม่ช้าจึงต้องออกจากการแข่ง คู่แข่งตัวสำคัญคนหนึ่ง คือ *อาร์เธอร์ ดอบสัน* (Arthur Dobson) วันนั้นก็เคราะห์ร้าย รถคันขาวของเขาที่เคยต่อสู้กับ "รอมิวลุส" ของเรามาอย่างมากมายในปีก่อน ๆ วันนั้นก็ใช้ไม่ได้ แล่นไปเพียง ๗ รอบเครื่องยนต์ก็เสีย ต้องออกจากการแข่ง ส่วนรถมาเซราติคันเก่าของเราวันนั้นแล่นดีอย่างยิ่ง พิระก็ขับได้ดีอย่างสามารถ แม้จะต้องไปตามช่องหัวเลี้ยวที่ยากที่สุด แต่ก็ผ่านช่องนั้นได้อย่างสบาย จึงอยู่ในตำแหน่งที่หนึ่งนำการแข่ง *แมคลัวร์* (Maclure) ขับไรลีย์ และทังก์ เป็นที่สองและที่สาม เขาได้ต่อทั้งคู่ และใช้ช่องหัวเลี้ยวที่ง่ายกว่า แต่ก็กวดพิระไม่ทัน.

เมื่อเช่นนั้น ข้าพเจ้าผู้กำกับการแข่งของพิระอยู่ในที่ซ่อมเติมก็พอใจ ต่อมาในไม่ช้า เมื่อขับนาฬิกาดูก็เห็นได้ว่าพิระเริ่มจะช้าลงทุก ๆ รอบ จึงทำให้บังเกิดความหนักใจว่ามาเซราติคันโบราณของเราจะเกิดเครื่องเสีย พอไปได้ ๑๘ รอบ แมคลัวร์ก็ผ่านขึ้นหน้าได้ พิระ

ขับเก่งกาจในยามฝนตกเช่นเคย ถ้าผู้อ่านเคยอ่านเล่ม ๒ มาแล้ว คงจำได้ว่าพิระขับได้เร็วดีกว่าคนอื่น ๆ โดยมากในยามฝนตก ฝนวันนั้นตกหนักราวกับที่เมืองไทยเรา ถนนดูราวกับคลอง เวลารถแล่นผ่านที่ซ่อมเติมก็มีน้ำประกายมาจากล้อ ดูเหมือนกลายเป็นเรือยนตร์เสียมากกว่ารถ นักขับไปเที่ยวลืนกันตามหัวเลี้ยวจนรถหมุนรอยตัวก็หลายคน โดยมากพากันแล่นช้าลง แต่พิระของเราคงไปได้อย่างเดิม ในไม่ช้าก็ผ่านขึ้นหน้าแมคลัวร์ได้และกลับได้เป็นที่หนึ่งอีก ข้าพเจ้าก็ส่งสัญญาณบอกให้ทราบด้วยความพอใจ ต่อมาแมคลัวร์ต้องหยุดอีก บรู๊ค (Brooke) นักขับใหม่ผู้ยังไม่มีชื่อเสียง ขับรถ เอม.จี. ซึ่งมิได้หยุดเลย ได้ขึ้นเป็นที่สอง แต่อยู่ล้าหลังพิระมากมาย จึงไม่เป็นอันตราย พิระคงนำอยู่เรื่อย ต่อจากนั้นข้าพเจ้าก็มิได้ส่งสัญญาณอะไรอื่นอีกนอกจากบอกให้ทราบว่าไปได้แล้วกี่รอบ.

เมื่อฝนค่อยซาลง ทั้งก็กลับเลื่อนขึ้นเป็นที่สามอีกภายในรอบที่ ๔๓ ฐานะของพิระมั่นคงมาก ข้าพเจ้าจึงส่งสัญญาณให้เบาลง พิระจึงขับอย่างสบายใจภายใน

รอบหลัง ๆ ดังหนังสือพิมพ์ออโตคาร์ (Autocar) กล่าวถึงภายหลังว่า “พิระขับไปอย่างหน้าตาเฉยเฉื่อย ขับโดยความสามารถตามธรรมดาของเขา ทั้งยังคับตนไว้ได้อย่างดี ในที่สุดกรรมการก็เริ่มจัดเตรียมต้อนรับของที่กลายเป็นธรรมดาเสียแล้ว คือชัยชนะของพิระ” ข้าพเจ้าก็ได้ให้สัญญาณอันสุดท้าย เป็นสัญญาณชนิดที่ข้าพเจ้าชอบที่สุด คือชูป้ายอันมีเพียงตัวเลข “๕๙” หมายความว่าทำครบ ๕๙ รอบแล้ว บัดนี้จะเริ่มรอบที่ ๖๐ อันจะเป็นรอบสุดท้าย ในการแข่งวันนั้นลิสบาไปเที่ยวเดินอยู่ทั่วสนาม ช่วยถ่ายภาพยนตร์สิให้แก่ข้าพเจ้า ซึ่งลันนั้นอยู่กับข้าพเจ้าในที่ซ่อมเติม ทำหน้าที่ซึ่งบานเย็นเคยทำ คือจดเลขรถทุก ๆ คันเมื่อผ่านที่ซ่อม และข้าพเจ้าตรอกลงตาตารางให้ถูกตำแหน่งภายหลัง เป็นหน้าที่อันยาก ตาต้องไวมาก บางทีรถผ่านเร็ว ๆ ตั้งสี่ห้าคันพร้อม ๆ กัน ก็ต้องจับเลขให้ได้ทันทุก ๆ คัน ซึ่งลันทำหน้าที่นั้นได้อย่างดี.

ข้าพเจ้ามีความยินดีอย่างยิ่ง ที่ได้เลือกเข้าแข่งชิงรางวัลนานาชาติ และพิระนำสิของเมืองไทยไปสู่

ชัยชนะเป็นครั้งแรกได้เช่นนั้น ทั้งยังมีสิ่งที่ข้าพเจ้าเองอดไม่ได้ที่จะชื่นใจเป็นพิเศษ คือจะเพิ่งได้ประสบการรับรองว่าเป็นผู้จัดการแข่งรถที่สามารถคนหนึ่ง หนังสือพิมพ์ ไตมส์ (The Times) อันเป็นหนังสือพิมพ์ที่สำคัญที่สุดในอังกฤษ ได้บันทึกไว้ว่า "ชัยชนะของพิระนั้นเป็นของสมควรที่จะได้ประสบ เพราะทำได้ดีจริง ๆ และเพราะฉะนั้นจึงชนะบ่อย ๆ พิระเป็นนักขับแข่งผู้มีคุณวุฒิอันสมควรแก่นักขับแข่งทุกประการ มีความสามารถ มีใจเย็น ทั้งมีความเข้าใจใช้เครื่องยนตร์เป็น แต่ถึงจะมีคุณวุฒิมากมายเช่นนั้น แต่คุณวุฒิเหล่านั้นก็จะไม่พอถ้าไม่ได้ การช่วยเหลือ ในการตระเตรียมรถ และจัดการแข่งอย่างละเอียดลออที่สุด ที่ญาติของเขาคือ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เป็นผู้จัดให้ เป็นการจัดการอันจำเป็นถ้านักแข่งจะแข่งให้ได้ผลสำเร็จ รถแข่งของพิระทุก ๆ คันได้รับการปรับปรุงและประกอบเครื่องมาอย่างดี ไม่มีที่จะทำกันอย่างฉุกละหุกและเลินเล่อ ผู้กำกับการแข่งในที่ซ่อมเติมก็พร้อมที่จะส่งสัญญาณให้เหมาะกับเหตุการณ์อยู่ตลอด การจัดการแข่งเช่นนี้ คนอื่น ๆ ควรจะ

พยายามเอาอย่าง" เมื่อได้รับคำชมเชยอย่างดีเช่นนั้น ถ้าข้าพเจ้าจะไม่รับว่าชื่นใจ ก็แปลว่าข้าพเจ้าแกล้งถ่อมตัวอย่างไม่ตรงกับความรู้สึกจริง เมื่อได้รับคำชมเชยเช่นนั้น พวกเราก็พยายามจะทำให้ดีขึ้นกว่านั้นอีก.

การแข่งต่อมาก็คือทีสนามสวนวังแก้ว (Crystal Palace) ภายในกรุงลอนดอนนั่นเอง เป็นสนามที่พระเคยได้ชัยชนะมามากแล้วใน พ.ศ. ๒๔๘๐ และ ๒๔๘๑ แข่งเมื่อวันเสาร์ที่ ๒๐ ชิงรางวัลซิเดนแฮม (Sydenham Trophy) ซึ่งพระเคยได้ทีสองมาแล้วในปีก่อน ข้าพเจ้าเลือกเอารถ อิ.อาร์.เอ. "รอมิวลุส" เข้าอีก เพราะเป็นรถที่เหมาะที่สุดสำหรับสนามนั้น เป็นการแข่งมิต่อ มีเทียวคัดเลือกสองเทียวแล้วจึงจะมีเทียวสุดท้าย รถขนาดใหญ่ไม่เคยได้ผลดีเลยทีสนามนั้น คราวนี้เขาเลยเอามาปนกับรถขนาดเล็กโดยให้ออกพร้อมกัน มีที่ได้ต่อก็คือรถขนาดจิ๋วที่สุดเท่านั้น ซึ่งได้ต่อมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ด้วยเหตุนี้พระขับรถ "รอมิวลุส" ขนาด ๑,๕๐๐ ซี.ซี. จะต้องออกพร้อมกันกับชาวสวิสส์ชื่อรัช (Ruesch) ขับรถอาลฟา–โรเมโอขนาด ๓,๘๐๐ ซี.ซี. อันมีเครื่อง

ยนตร์ใหญ่กว่าและมีกำลังมากกว่าถึงสองเท่า ข้าพเจ้ากลัวมากว่ารถใหญ่นั้นจะเร่งเครื่องได้อย่างรุนแรงรวดเร็วมาก ฉะนั้นถ้ารัชชิ้นหน้าได้แล้ว น่ากลัวว่าพิระจะผ่านชิ้นหน้าอีกไม่ได้ นอกจากรัชแล้วยังมีคู่แข่งตัวสำคัญอีกคือ ดอยสัน ในระหว่างเวลาซ้อมดอยสันทำเวลาได้เร็วที่สุด ฉะนั้นการที่พิระจะได้ชัยชนะที่สนามวังแก้วคราวนั้น จึงไม่เป็นการแน่นอนเลย.

วันแข่งจริงอากาศดี มีคนพากันไปดูมากมายหลายหมื่น ดอยสันและพิระเขาจัดให้อยู่คนละเที่ยวคัดเลือก เพราะนับว่าสองคนนี้เป็นดาราสำคัญของสนามนั้น ดอยสันชนะที่ ๑ ในรอบแรก พิระนั้นต้องต่อสู้กับรัชในรอบสอง ดังที่ข้าพเจ้าเกรงไว้ก่อน รถคันใหญ่ของรัชเร่งได้เร็วเกินขนาด จึงออกหน้าและไปถึงมุมแรกก่อน พิระกวดเท่าใดๆก็ไม่ทัน พิระกวดอยู่ติดท้ายรถของรัช จนกระทั่งดูเหมือนกับรถ “รอมิวลุส” ถูกรถอาลฟา–โรเมโอของรัชนั้นพ่วงจูง รัชก็ชนะที่ ๑ และพิระมาที่ ๒ พิระออกจะจนปัญญา ไม่ทราบว่าจะเอาชนะรัชอย่างไรได้ ในรอบสุดท้าย เพราะรถคันเล็กกว่า

เร่งขึ้นไม่ทันรถคันใหญ่ ก่อนที่เขาจะแข่งรอบสุดท้าย มีการแข่งรถแบบกีฬา ข้าพเจ้าขอยืมรถชนิด เดอลา-เฮย์ (Delahaye) อันเคยเป็นของข้าพเจ้า ซึ่งพระเคยขับชนะมาแต่ก่อน แต่ข้าพเจ้าได้ขายไปเสียแล้ว พระขับรถเดอลาเฮย์คันนั้นในการแข่งรถแบบกีฬา และพระก็ชนะทีหนึ่งอย่างน่าชมเชย.

บัดนี้จึงถึงเวลาแข่งรอบสุดท้าย ซึ่งถูกเลื่อนไป เพราะรถแบบกีฬาบางคันได้ปล่อย ให้น้ำมันหยอดเครื่องตกเลอะถนน อันจะทำให้ถนนลื่น เป็นอันตรายต่อการแข่ง ในเมื่อเจ้าหน้าที่เขากำลังขัดแข็งเช็ดน้ำมันอยู่นั้น ข้าพเจ้าสั่งให้โฮลเกต ใส่ล้อหลังรถ "รอมิวลุส" อีกสองล้อ ซึ่งมีข้างละคู่ อันเป็นประโยชน์มากสำหรับกันลื่น ในการแข่งสั้นๆ เมื่อสนามแข่งคดเคี้ยวมาก ในที่สุดการแข่งรอบสุดท้ายก็พร้อมและมีรถเข้าแข่ง ๑๗ คัน แทนที่คนดูจะตั้งหน้าตั้งตาดูการต่อสู้อย่างเข้มแข็งระหว่างพระกับคอยสัน อันบัดนี้เป็นของธรรมดาที่สนามสวนวังแก้ว "ตาของคนทุกๆ คนคอยจ้องดูพระและรัช" ดังหนังสือพิมพ์ "สปอร์ติง ไลฟ์" (Sporting Life)

ว่า พอกรรมการลดธง รัชก็เร่งออกเต็มที่ และถึงแม้พีระก็จะออกได้ดีอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน รถคันใหญ่ของรัชเร่งได้เร็วกว่า ก็ขึ้นหน้าได้ พีระก็ได้แต่กวดใหติดใกล้ชิดอย่างที่สุด จนหนังสือพิมพ์ "ออโตคาร์" บันทึกว่า "เป็นการต่อสู้กันอย่างเด็ดเดี่ยวที่สุดในการแข่งรถปีนี้....เป็นที่แน่แล้วที่พีระจะกวดขึ้นหน้าไม่ได้."

มีนักขับน้อยคนที่จะทนถูกกวดอย่างใกล้ชิดติดตามโดยนักขับอีกคนหนึ่งได้นาน รัชก็ไม่วิเศษกว่าคนอื่นๆ ภายในรอบที่ ๔ รัชเกิดเสียที คือทนถูกกวดติดตามไม่ไหว จึงขับที่หัวเลี้ยวแห่งหนึ่งเร็วเกินไป รถลื่นและการเลี้ยวจึงตวงกว้างมาก พีระตั้งอกตั้งใจคอยดูโอกาสมาอยู่ตลอดแล้ว เมื่อเห็นรัชเลี้ยวตวงกว้างเช่นนั้น ก็แทรกผ่านทางด้านในและขึ้นหน้าได้ คนดูพากันตื่นเต้นเย็นอันมาก พอผ่านหน้ารัชได้แล้ว พีระก็ขับอย่างยิ่งใหญ่และในไม่ช้าก็ทิ้งรัชอย่างหลุดลุ่ย รัชดูออกจะหมดความพยายาม เพราะในไม่ช้าก็ถูกดอยสันผ่านได้อีกคนหนึ่ง การแข่งวันนั้นมีระยะเต็มทาง

๑๖ รอบ เมื่อถึงรอบที่ ๑๒ ข้าพเจ้าจับเวลาดูได้ความว่าดอยสันอยู่ล้าหลังกว่าพิระถึง ๒๑ วินาที ย่อมไม่สามารถจะกวดทันได้ ข้าพเจ้าจึงถือโอกาสส่งสัญญาณให้แก่พิระอันเป็นสัญญาณที่ข้าพเจ้าชอบมากคือ "เบาลงไป" ในที่สุดพิระก็ชนะที่ ๑ ดอยสันมาที่ ๒ และรั้งที่ ๓ เพลงสรรเสริญพระบารมีก็บรรเลงขึ้นในท่ามกลางชาวต่างประเทศนับหมื่นอีกครั้งหนึ่ง รถแข่งอันเป็นเพื่อนเก่าแก่ของพิระและข้าพเจ้า คือ "รอมิวลุส" เมื่อออกโรงครั้งแรก โดยทาสไทย – น้ำเงิน กับเหลือง – ก็ชนะที่ ๑ จึงทำให้ข้าพเจ้าและพิระดีใจมาก.

ตั้งแต่สนามวังแก้วได้เปิดมาแล้วจนบัดนั้นอยู่ในปีที่สาม พิระได้เคยเข้าแข่งที่นั่น ๘ ครั้ง ชนะที่ ๑ ห้าครั้งและได้ที่ ๒ สามครั้ง จึงทำให้หนังสือพิมพ์ "ไตมส์" ออกความเห็นว่า "เราจะต้องรับรองว่าพิระนั้นเป็นแชมเปี้ยนอันแท้จริงของสนามแข่งสวนวังแก้วอย่างไม่มีข้อสงสัย."

เมื่อข้าพเจ้าอยู่กรุงเทพฯ นายกรัฐมนตรี หลวงพิบูลสงคราม ขอร้องให้ข้าพเจ้าออกความเห็นต่าง ๆ ไป

ยังท่าน ถ้าเห็นว่าจะมีอะไรที่รัฐบาลอาจจะทำได้ ที่จะเป็นประโยชน์แก่ชาติ ข้าพเจ้าออกความเห็นไปหลายอย่าง แต่ที่จะเกี่ยวข้องกับข้าพเจ้าโดยตรงก็คือเรื่องที่ว่าเราควรจะจัดให้มีการแข่งรถระหว่างชาติในกรุงเทพฯ ข้าพเจ้าอ้างว่าพระได้ประสบชัยชนะมามากแล้วในที่ต่างๆ หลายแห่งในทวีปยุโรป ฉะนั้นจึงเป็นเวลาสมควรที่คนไทยจะได้เห็นพระทำการแข่งรถจริงๆ อันการแข่งรถระหว่างชาติในทวีปอาเซีย ยังไม่เคยมี เมื่อไทยเราเป็นชาติอาเซียชาติแรกที่มีนักขับแข่งชั้นเยี่ยม ก็ย่อมเหมาะสมที่เราจะเป็นผู้จัดการแข่งรถระหว่างชาติคราวแรกด้วย ข้าพเจ้าแถลงว่าถ้ารัฐบาลจะยอมลงทุนเงินราว ๑ แสนบาท ข้าพเจ้าจะจัดการแข่งรถนั้นให้ได้ เพราะจะมีเงินพอที่จะออกเป็นค่าบำรุงการแก่นักขับชาวต่างประเทศที่เราจะเชิญมา ทั้งยังจะมีเงินเหลือไว้ให้รางวัลอันมีค่าแก่ผู้ชนะด้วย จริงอยู่การแข่งจะต้องอยู่ในอารักขาของ ร.ย.ส.ส. ตามธรรมเนียม แต่ข้าพเจ้าจำต้องขอมีอำนาจเต็มที่คนเดียวในการจัดการแข่ง ทั้งนี้เพราะคนอื่นๆ แม้จะมีความสามารถสูงยิ่ง

กว่าข้าพเจ้าในทางอื่นๆก็จริง แต่ไม่มีความรู้หรือความชำนาญ ในการแข่งรถระหว่างชาติเลย ถ้าจะจัดโดยกรรมาธิการก็อาจจะต้องมัวอธิบายกันและโต้เถียงกันไปมา จนงานอันสำคัญอาจจะเสียหมด เมื่อข้าพเจ้าออกมาจากเมืองไทยยังมิได้รับคำตอบ อย่างแน่นอนประการใด หลวงพิบูลฯ เพียงบอกว่าจะไปปรึกษากันภายในคณะรัฐมนตรี.

บัดนี้จึงได้รับโทรเลขจากกรุงเทพฯ ว่าคณะรัฐมนตรีมีความเห็นด้วยกับข้าพเจ้าโดยเอกฉันท์ ให้มีการแข่งรถระหว่างชาติที่กรุงเทพฯ ดังข้าพเจ้าออกความเห็นไว้ แล้วข้าพเจ้าก็ได้รับมอบฉันทะจาก ร.ย.ส.ส. ให้เป็นนายกกรรมาธิการจัดแข่งรถระหว่างชาติ ข้าพเจ้าก็ยินดีรับ ข้าพเจ้าขนานนามการแข่งนี้ว่า "การชิงรางวัลใหญ่กรุงเทพฯ" เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า The Bangkok Grand Prix กรรมาธิการใหญ่นั้นตั้งขึ้นโดยการเลือกสรรร่วมมือกันกับ ร.ย.ส.ส. กรรมการที่จะเริ่มทำงานอย่างจริงจังทันทีก็คือ ทางอังกฤษมี ชัวรา ราห์ม และ เบียน จุลินทร ทางกรุงเทพฯ มี

ขานเย็น และ พิศดาร โดยได้รับความช่วยเหลือของเจ้าพนักงานในสำนักงานจัดการผลประโยชน์ของข้าพเจ้า.

เราเริ่มทำงานกันทันที ตั้งแต่บัดนั้นจนเดือนกันยายน เราทั้งหลายก็มีงานจัดแข่งรถชิงรางวัลใหญ่กรุงเทพฯ นี้เข้ามาปนกับการแข่งรถของพิระที่ในยุโรปอีกด้วย จึงพากันมีงานหนักอย่างเต็มมือ การจัดแข่งรถอันจะแข่งกันไกลกว่าที่เราอยู่อย่างลิบลับ จะมีเรื่องยุ่งยาก และจะมีปัญหาอันขบยากมากมายกว่าที่ข้าพเจ้าเคาไว้หลายเท่า จนบางเวลาท้อใจและเสียใจที่สัปดนไปคิดขึ้นและออกความเห็นต่อรัฐบาล การจัดการเย็นไปได้สำเร็จ แม้แต่สุดแสนจะยากเข็ญ ก็เพราะข้าพเจ้าประสบการอุดหนุนช่วยเหลือและการทำงานแข็งของพวกข้าพเจ้าทั้งที่เมืองไทยและเมืองอังกฤษ.

ในสมัยนั้น ถนนอย่างดีที่มีออกไปจากกรุงเทพฯ อันจะเลือกจัดเอาตอนที่จะวกกลับกลมเย็นสนามแข่งได้นั้น ยังไม่มี ข้าพเจ้าและพิระจึงตกลงว่าจะต้องแข่งภายในกรุงเทพฯ นั้นเอง การปิดถนนแข่งกันในกลางเมืองที่ยุโรปก็มีอยู่หลายแห่ง เช่นที่เมืองมอนติคาร์โล

923.2593 น.55
A6580 ม2019

เย็นอาทิ เราเลือกถนนรอบท้องสนามหลวงและรอบพระบรมมหาราชวัง ที่เริ่มออกแข่งและที่ชัยชนะนั้นจะอยู่ตรงหน้ากระทรวงกลาโหม ผู้ที่เราจะเชิญเข้าแข่งนั้นคือนักขับอิสระ ทั้งนี้เพราะไทยเราไม่มีอุตสาหกรรมรถยนต์ เรามีนักขับที่จะเข้าแข่งได้ก็คือ พระ ถ้าเราจะยอมเชิญนักขับของบริษัทมาแล้ว ทางเราก็จะเสียเปรียบอย่างหลุดลุ่ย เพราะนักขับบริษัทเขาจะมีรถที่ใหม่กว่าและเร็วกว่าที่นักขับอิสระจะซื้อไม่ได้ การจัดแข่งรถที่จะให้คนของเราเองไม่เสียเปรียบชาวต่างประเทศ เขื่นของที่ชาติอื่น ๆ เขาก็เคยทำกันมาแล้วบ่อย ๆ โดยไม่มีผู้ใดเห็นว่าผิดอย่างใด เช่นในสมัยนั้นอังกฤษไม่สร้างรถแข่งอย่างชนิดกรองด์ ปรีซ (Grand Prix) สร้างรถแบบกีฬาเสียเป็นส่วนใหญ่ ราชยานยนตร์สโมสรของอังกฤษก็จัดให้การแข่งรถแบบกีฬาเป็นการแข่งสำคัญที่สุดดังนี้ ฝรั่งเศสก็เคยทำเช่นเดียวกันอยู่สองปี การตกลงของเรานั้นในวงการแข่งรถที่ยุโรปเขาต้อนรับอย่างดี อนึ่งข้อบังคับของเรานั้นก็ไม่ขัดขวางต่อนัก

ขับแข่งตัวเอก แต่โดยมากขับให้แก่บริษัท เพราะถ้าพวกนี้เขามีรถของตนเองมาได้ เขาก็จะกลายเป็นนักขับอิสระไปชั่วคราว เรากิดกันชั่วแต่ตัวรถของบริษัทเท่านั้น เพราะเราจะซื้อให้เทียบเท่าก็ไม่ได้ อันบริษัทสร้างรถของเราเองก็ไม่มี.

เงินหนึ่งแสนบาทกว่า ๆ ที่รัฐบาลจะช่วยออกให้นั้น เป็นเงินอังกฤษหนึ่งหมื่นปอนด์ คือเวลานั้นการแลกเงินบาท กับ เงิน ปอนด์ อัตรา ประมาณ ๑๑ บาท ต่อ ๑ ปอนด์ ข้าพเจ้ากะจะให้นักขับคนละ ๕๐๐ ปอนด์ อันแปลว่าถึงเขาผู้ใดจะไม่ชนะและได้รางวัลอะไรเลย เมื่อหักค่าเดินทางและเอารถมาด้วยแล้ว ก็ยังจะได้กำไรข้างเล็กน้อย ไม่ป่วยการเปล่า ๆ เราจะเชิญ ๑๒ คนรวมทั้งพระฉะนั้นจะเป็นเงิน ๖ พันปอนด์ เงินที่เหลืออีก ๔ พันปอนด์ จะเป็นรางวัลแก่ ผู้ชนะและค่าลงทุนในการแข่ง.

บรรดานักขับที่จะเชิญมา ข้าพเจ้าพยายามจะให้ได้ภายใน ๑๑ คนนั้นมีชาติต่าง ๆ กันให้มากที่สุด เป็นการจำเป็นที่จะต้องมีจดหมายติดต่อกับนักแข่งมากมายหลายคน กว่าจะเชิญได้ครบ ๑๑ คนก็ยากลำบาก เดี๋ยวว่า

มาไม่ได้ แล้วก็เลยกลายเป็นมาได้ บางคนกะว่าจะมาได้แล้วเกิดมาไม่ได้ เปลี่ยนกันไปมา อนึ่งเวลานั้นเป็นฤดูร้อน จึงกำลังอยู่ในสมัยแข่งรถ ทั้งพวกเราและพวกนักแข่งเหล่านั้นเอง ก็เดินทางแยกย้ายไปแข่งในที่ต่าง ๆ ที่โน่นทีนี่ทุกสัปดาห์ การที่จะติดต่อด้วย โดยจดหมายก็ยิ่งลำบากขึ้นอีกมาก นอกจากนั้นยังจะต้องคอยตอบคำถามต่าง ๆ จากเมืองไทยอยู่เกือบทุกชั่วเมล์ ทั้งนี้เพราะพวกเราทางกรุงเทพ ฯ แม้จะตั้งอกตั้งใจกันเพียงใดก็ยังไม่คุ้นกับการจัดแข่งรถ จึงเกิดมีความสงสัยและมีปัญหาต่าง ๆ อยู่เรื่อย สรุปความว่าในระหว่างนั้นข้าพเจ้ามีงานอยู่เต็มมือ แม้ถึงเวลานอนก็ยังอดเป็นห่วงอยู่ไม่ได้ จึงไม่ค่อยจะได้หลับได้นอนนัก.

การแข่งคราวต่อมาสำหรับพระก็คือการแข่งชิงรางวัลนัฟฟิลด์ (Nuffield Trophy) ที่สวนดอนิงตัน (Donington Park) ซึ่งพระขับรถอิ.อาร์.เอ. "หนุมาน" ได้ชัยชนะที่ ๑ เมื่อปีก่อน คราวนี้ข้าพเจ้าก็เอารถ "หนุมาน" เข้าแข่งอีก ทางกรรมการเขาหวังว่าจะมีการต่อสู้กันอย่างรุนแรงในระหว่างรถเล็กของบริษัท

ที่ทำใหม่คือ อาลฟา-โรเมโอ ของอิตาลีและเมอเซเดส-เบนซ์ ของเยอรมนี ในการแข่งรถเล็กที่เมืองตริโปลี ซึ่งข้าพเจ้าปฏิเสธไม่รับพาพิระไป ทางเยอรมันมีรถเมอเซเดส-เบนซ์ ขนาดเล็ก ๑,๕๐๐ ซี.ซี. ไปสองคัน ทำการแข่งชนะรถของอิตาลี คือชนะได้ทั้งที่ ๑ และที่ ๒ อนึ่งกรรมการยังหวังว่ารถ อี.อาร์.เอ. แบบใหม่ คือ แบบ "อี" ก็จะเข้าแข่งด้วย แต่รถแบบ "อี" นั้นก็ยังไม่สมบูรณ์ จึงไม่มีเข้าแข่ง รถของอิตาลีและเยอรมนีก็ไม่มีมา การแข่งอันเป็นการแข่งไม่มีต่อ จึงเลยเป็นการต่อสู้กันระหว่างคู่แข่งเดิมคือ พิระ และเรย์มอนด์ เมยส์.

เมื่อรถ อี.อาร์.เอ. ใหม่แบบ "อี" มัวแต่ไม่เสร็จอยู่เรอย ๆ เช่นนั้น เจ้าของบริษัทคือ คุก กับ เมยส์ ก็เลยเกิดแตกกันขึ้น เมยส์ถึงกับลาออกจากบริษัท ทั้งซื้อรถ อี.อาร์.เอ. แบบเก่าที่เขาเคยแข่งอยู่ในบริษัทนั้นไปด้วยคันหนึ่ง คุกเชิญ อาร์เธอร์ ดอบสัน เป็นนักขับตัวสำคัญของทีมบริษัทแทนเมยส์ ในการแข่งวันนั้นเมยส์นำรถที่เขาซื้อเข้าแข่ง เป็นรถแบบเดียวกันกับ "หนุมาน"

แต่ทางบริษัทดัดแปลงหลายอย่าง จึงมีกำลังแรงกว่าข้าง.

การชิงรางวัลนัฟพีลด์ได้แข่งกันเมื่อวันที่ ๑๐ เดือนมิถุนายน เย็นการแข่งอันเย็นที่พอใจและสบายใจแก่พวกเรามาก เพราะพี่ระนำหน้าเย็นที่ ๑ ตั้งแต่เริ่มแข่งจนจบ โดยไม่มีการเปลี่ยนตำแหน่งกันเลย ทั้งพี่ระมิต้อง หยุดเติม น้ำมัน เสียด้วย เมยส์ขับ อย่างถนอมเครื่องยนตร์และไม่โลดโผนอย่างเคย ทั้งนี่น่าจะเย็นเพราะขับรถของเขาเอง ถ้าเสียหายไปก็จะต้องควักกระเป๋าในการซ่อม ไม่เหมือนเมื่อเคยขับรถของบริษัทมีอะไรเสียก็เย็นของบริษัทออกเงินทั้งนั้น.

ชัยชนะของพระครั้งนี้เป็นครั้งที่สิบๆ กัน ทำให้มีการติเตียนกันใหญ่ยิ่งในวงการแข่งรถ เพราะเย็นของแปลก ไม่มีใครเคยทำได้ *แอแลน เฮสส์* (Alan Hess) นักหนังสือพิมพ์ผู้มีชื่อเสียงในเรื่องรถยนตร์ บันทึกไว้ว่า "ข้าพเจ้ากล้ากล่าวได้ โดยไม่ต้องอึกอักใจเลย ว่าผลสำเร็จอย่างน่าประหลาดใจ ซึ่งคเนะ "หนูขาว" ได้ประสบเย็นผลของ ความพยายามและสมควร

ยิ่งที่จะได้ผลสำเร็จเช่นนั้น พิระเป็นนักขับอย่างวิเศษ (Bira is a superb driver) เราจะต้องให้เกียรติอย่างเต็มที่แก่บุคคลหมู่นี้ ที่ช่วยทำให้การแข่งรถในอังกฤษเป็นของน่าดู" การที่พิระได้ชัยชนะติด ๆ กัน ๔ ครั้งนี้ ปรากฏตามจดหมายที่ข้าพเจ้าได้รับจากบ้านเป็น ว่าทางเมืองไทยก็ตื่นเต้นกันมาก ยิ่งทำให้มีผู้กระหายอยากดูการแข่งชิงรางวัลกรุงเทพฯยิ่งขึ้น หนังสือพิมพ์ในกรุงเทพฯ ก็ดูเอาใจใส่ในการแข่งรถกันมาก เมื่อพิระชนะคราวใดก็ลงข่าวโดยมิพาดหัวตัวโต ๆ.

อนึ่ง ในเดือนมิถุนายนนั้นเอง มีข่าวมาจากเมืองไทยว่าทางราชการตกลงเปลี่ยนนามประเทศจาก "สยาม" มาเป็น "ไทย" เมื่อการเปลี่ยนนามประเทศและการมีสีแข่งรถของชาติไทยขึ้นใหม่ คือสีน้ำเงินและเหลือง มาตรงกับสมัยที่นักขับไทยได้ชัยชนะติด ๆ กันถึง ๔ ครั้ง ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าการเรียกชื่อยกทีมว่า "ไทยชนะ" จึงเหมาะเจาะดี.

บทที่ ๒๓

ภัยสงคราม

เมื่อพระได้ชัยชนะที่หนึ่งเป็นครั้งแรกที่เมืองมอนติคาร์โลในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๗๘ ข้าพเจ้ามีการเลี้ยงอาหารค่ำที่โรงแรมซาวอยในกรุงลอนดอน ในโอกาสนั้น นักขับแข่งตัวลือ *ดร. เบนจาพีลด์* แสดงสุนทรพจน์อวยพรพระกล่าวว่า นักขับแข่งที่ประสบผลสำเร็จและมีชื่อเสียง ผู้นั้นจะต้องประกอบด้วยความสามารถในการขับแข่ง ต้องมีรถที่เร็วและทนทาน ต้องมีผู้จัดการและช่างเครื่องที่มีความสามารถ และในที่สุดผู้นั้นจะต้องเป็นผู้มีโชคดีอีกด้วย ดังข้าพเจ้าบันทึกไว้แล้วในหนังสือเรื่องนี้เล่ม ๒ หน้า ๓๘๘-๓๘๙.

คำกล่าวของ ดร. เบนจาพีลด์ เป็นความจริงอย่างเที่ยงแท้ ดังที่เห็นได้ใน พ.ศ. ๒๔๘๒ ซึ่งกำลังจะบรร-

ยายถึงอยู่บัดนี้ คือนอกจากมีข้ออื่น ๆ ประกอบด้วยแล้ว ที่พระเพิ่งชนะที่หนึ่งมาได้ติด ๆ กันถึง ๔ ครั้งในเดือนพฤษภาคมและมิถุนายนก็เพราะโชคดีด้วย บัดนี้สิ่งนะถูกเทพยเจ้าผู้บันดาลโชคเกิดละทิ้งเสียแล้ว.

การแข่งรถระหว่างชาติที่สำคัญและมีชื่อเสียงทั้งสนุกสนานมากสำหรับผู้ขับและผู้จัดการก็คือการแข่งรถกีฬาทดลองกำลังเย็นเวลา ๒๔ ชั่วโมง ซึ่งแข่งกันในประเทศฝรั่งเศสที่ใกล้เมือง เลอ มังส์ (Le Mans) พระและข้าพเจ้าเคยไปดูการแข่งนั้นมาแล้วครั้งหนึ่งใน พ.ศ. ๒๔๗๗ เราทั้งสองอยากจะไปทำการแข่งที่ เลอ มังส์ มาหลายปีแล้ว แต่โอกาสไม่อำนวย เพราะว่าวันที่เขาแข่งกันที่นั้นมักจะไปประจวบกับการแข่งรถเล็กที่อื่น และเราจำเป็นจะต้องไปทำการแข่งรถเล็ก ครั้นถึงปีนี้ยังเอิญไม่มีการแข่งรถเล็กตรงกับวันแข่งที่ เลอ มังส์ แต่เราก็ดูจะไปแข่งไม่ได้ เพราะคอกหนูขาวไม่มีรถแข่งแบบกีฬา รถเดอลาเฮย์ที่ขอยืมเขาแข่งที่สนามวังแก้ว เจ้าของเขาก็ต้องการจะแข่งของเขาเอง ดูจะหมดหวังอย่างแน่แล้ว แต่พอดีนักแข่งฝรั่งเศสคือ *เรย์มอนด์*

ซอมแมร์ เขามิได้หมายมาว่า เขาขอยืมรถแบบกีฬาชนิดใหม่ของบริษัท อาลฟา–โรเมโอ (อิตาลี) มาได้ เขาขอเชิญให้พี่ระไปขับด้วยกันกับเขา ทั้งนี้เพราะการแข่ง ๒๔ ชั่วโมงตามธรรมดาเขามีคนขับผลัดเปลี่ยนกันสองคน เขาเห็นว่าเมื่อเขาเป็นแชมเปี้ยนของนักขับฝรั่งเศส และพี่ระก็เป็นแชมเปี้ยนของอังกฤษ ด้วยได้ชนะคาราทองอีกเมื่อปีก่อน ถ้าทั้งสองขับด้วยกันก็จะเหมาะดีและประชาชนคนดูคงจะชอบ ทั้งพี่ระและข้าพเจ้าก็ยินดีรับคำเชื้อเชิญของเขาทันที เพราะรถของบริษัทอาลฟา–โรเมโอมีชื่อเสียงว่าเป็นรถที่ดีที่สุด และบริษัทเขาก็จัดการตระเตรียมรถอย่างดีเสมอ.

เนื่องด้วยเราเพิ่งจะกลับมาอยู่กรงลอนดอนไม่ถึง ๒ เดือน อิสยาจึงไม่อยากจะไปฝรั่งเศส ใคร่จะคงอยู่บ้านและมีโอกาสพบญาติพี่น้อง ข้าพเจ้าออกจากลอนดอนกับพี่ระและซีริล เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ใช้รถโรลส์–รอยซ์ คันเก่าของข้าพเจ้าเป็นพาหนะข้ามไปยังฝรั่งเศส โดยเรือจากเมืองนิวเฮเวน (Newhaven) ที่อังกฤษ ไปขึ้นบกที่เมืองดิเอปป์ (Dieppe) อันเป็นที่ซึ่ง

พระเคยแข่งรถที่ฝรั่งเศสเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๗๘ และชนะที่สอง เมื่อไปขึ้นยกแล้วพระก็ขับรถตลอดไปจนถึงเมืองเลอ มังส์ การเดินทางไม่มีเวลาม่อยหรือหงอยเลย ทั้งนี้เพราะซีริลเป็นคนช่างพูดและคุยสนุกมาก มีเรื่องอะไรต่ออะไรทั้งของเก่าของใหม่ที่จะเล่าได้จ้อทั้งอย่างขบขันอยู่ตลอดเวลา ถึงแม้หมดเรื่องไปชั่วคราวเขาก็ไม่สิ้นคุย เพราะเขาชอบถามเรื่องโน้นเรื่องนี้ อยากจะทราบไปหมด เฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเมืองไทยและเกี่ยวข้องกับในวังหลวง เขายิ่งชอบฟัง และข้าพเจ้าก็ชอบเล่า เราจึงเป็นเพื่อนกันอย่างดี.

เมื่อไปถึงเมืองเลอ มังส์ เราอยู่ที่โรงแรมปารีส ซึ่งคึกคักมาก มีนักขับส่วนมากมาอยู่กันแน่น คนร่ำรวยที่ชอบรถยนต์ และชอบดูการแข่งรถก็มีมามาก หน้าโรงแรมจึงเต็มไปด้วยรถยนต์ที่สวยงามชนิดต่าง ๆ ล้วนแปลก ๆ กัน ทั้งนี้เพราะในประเทศฝรั่งเศสในฤดูร้อน นักท่องเที่ยวเขาไม่รู้จะเอารถเข้าเก็บในโรง มักจะปล่อยทิ้งไว้ภายนอกเช่นนั้น ที่หน้าโรงแรมปารีส ณ เมืองเลอ มังส์ ในสมัยแข่งรถ จึงเป็นที่คึกคักที่สุดสำหรับ

ผู้ที่เอาใจใส่และเป็นนักรถยนตร์ ไปเดินเล่นชมดูรถยนตร์ต่าง ๆ อย่างหน้าใจ.

ตามธรรมดาที่ซ่อมเติมในสนามแข่งรถมักจะมีชั้นเดียว คล้าย ๆ กับออกร้านที่งานภูเขาทองของเรา แต่ที่เลอ มังส์ เพราะต้องใช้ที่ซ่อมเติมอยู่เรื่อยตลอดถึง ๒๔ ชั่วโมงเขาจึงทำอย่างแข็งแรงกว่าธรรมดา ทั้งยังมีตอนชั้นบนอีกด้วย เพราะพวกเราไปกันหลายคน ทั้งซอมแมร์ ก็มีพวกของเขามา และยังมีช่างเครื่องของบริษัทอาลฟา–โรเมโอ อีกด้วย ที่ทางเลยดูออกจะคับแคบ ข้าพเจ้าจึงได้จัดเช่าปะรำไปกางไว้อันจะเป็นห้องนอนของพระและซีริล ส่วนข้าพเจ้าเองนั้นตั้งใจว่าจะไม่นอน คือจะนั่งกำกับการแข่งอยู่ในที่ซ่อมเติมตลอดคืน.

ที่เลอ มังส์ เวลาวันซ้อมนั้นผิดกันกับท้อน ๆ ซึ่งมักจะซ้อมกันเมื่อเช้ามืด ที่เลอ มังส์ ซ้อมเวลากลางคืน ผู้ขับต้องใช้ไฟฟ้าหน้ารถตลอดเวลา นอกจากตอนที่ผ่านแนวที่ซ่อมเติม เพราะเขาจุดไฟฟ้าไว้สว่างโร่ เมื่อพระไม่เคยขับแข่งที่เลอ มังส์ มาแต่ก่อน และรถแบบกีฬานั่งได้สองคน ซอมแมร์ จึงชวนพระให้นั่งไปด้วยกับเขา

เมื่อเขาขับสองสามรอบ เพื่อจะดูว่าสนามเย็นอย่างไร และรถเย็นอย่างไร ทั้งนี้เพราะรถอาลฟา–โรเมโอคันนั้น เย็นรถยึดแบบเพริ่ยวลม พระกลับมาบอกว่าใจหายใจคว่ำและกลัวเกือบตาย ว่าซอมแมร์เลยวเร็วที่สุด นึกว่าเขาจะยังคับรถไว้ไม่อยู่ และจะไถลพุ่งเข้าไปชนกำแพง แต่พอพระเองขับรถนั้นบ้าง ก็ทำเวลารอบสนามได้เท่ากับซอมแมร์ ฉะนั้นจะต้องไปเร็วเท่ากันตามมุมหัวเลี้ยวที่เย็นเช่นนั้นเพราะนักขับนั้นเขาเลยวเร็วอย่างที่สุด คือไปจนถึงสุดขีดที่จะยังคับรถไว้ได้ ด้วยเหตุนี้ตัวผู้ขับจึงเย็นคนเดียวที่แน่ใจว่าจะเลี้ยวได้ ข้าพเจ้าเคยนั่งไปกับพระในวันซ้อมครั้งหนึ่ง พอไปได้สามรอบก็ต้องขอหยุดลงจากรถตัวซาไปหมดด้วยความตกใจ นึกว่าจะต้องชนโน่นชนนี่อยู่เสมอ ถึงแม้ท่านจะเคยนั่งรถที่คนขับเขาขับอย่างเร็วและโลดโผนเพียงใดก็ดี แต่ก็จะไม่อกสั่นขวัญหายเท่ากับที่เขาขับอย่างแบบแข่ง.

ในระหว่างอยู่ที่เลอมังส์คราวนั้น เย็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้ามีโอกาสคุยกับคนสำคัญ และคนใหญ่คนโตในวงการแข่งรถ ถึงการแข่งรถชิงรางวัลใหญ่กรุงเทพฯที่

เรากำลังเตรียมอยู่ ดูเขาพากันตื่นเต้นและพอใจกันมาก ไม่ใช่แสร้งทำเย็นพอใจเพื่อจะไม่เสียกิริยา เห็นได้ว่าเอาใจใส่จริง ๆ และต่างพากันอยากไปเที่ยวเมืองไทย พวกนักหนังสือพิมพ์ตัวสำคัญก็เผ้าอ้อนวอนจะให้เราออกค่าเดินทางให้ ข้าพเจ้าไม่เคยนึกว่าจะมีฝรั่งเอาใจใส่และอยากไปถึงเพียงนั้น จึงอดคิดไม่ได้ว่าการแข่งชิงรางวัลใหญ่กรุงเทพฯ นั้น จะเย็นการโฆษณาเมืองไทยอย่างวิเศษยิ่ง.

การแข่ง ๒๔ ชั่วโมงที่เลอ มังส์ ตั้งต้น วันเสาร์ เวลา ๑๖.๐๐ น. และแข่งกันไปเรื่อยจน ๑๖.๐๐ น. วันอาทิตย์จึงเย็นอันจบ รถที่ไปไกลที่สุดคือมากรอบที่สุดเย็นรถที่ชนะ คันอื่น ๆ ก็ได้ตำแหน่งตามลำดับว่าไปกี่รอบ เย็นการแข่งที่มีคนชอบดูมาก มีมาจากทั่วยุโรป ใกล้สนามแข่งมีสนามบิน มีเรือบินมาลงทั้งเรือบินเอกชนและโดยสาร ที่ข้าง ๆ อัฒจันทร์คนดูก็มีภัตตาคารและบาร์ขายเครื่องดื่มเปิดตลอดวันตลอดคืน นอกจากนั้นยังมีคนดูมากางเตนท์ของตัวเองอยู่ภายในสนามด้วยอีกมาก จึงนับว่าเย็นการแข่งรถที่ครึกครื้นที่สุด.

ถึงแม้ว่าการแข่งจะไม่เริ่มจน ๑๖.๐๐ น. แต่เขา

บังคับให้เราเข้าไปอยู่ภายในสนามตั้งแต่ ๑๒.๐๐ น. ซอมแมร์เขาขอเป็นผู้ขับในตอนออก กะกันว่าจะผลัดเปลี่ยนกันทุก ๆ ๓ ชั่วโมง การออกที่เลอ มังส์ ก็มีแผลงกว่าที่อื่น ๆ คือรถนั้นจอดเรียงแถวกันอยู่คนขับนั้นยืนเรียงแถวกันอยู่อีกข้างถนนตรงข้ามกับรถของตน พอกรรมการเขาลดธงฝรั่งเศสผืนใหญ่ คนขับก็ต้องวิ่งข้ามถนน กระโดดขึ้นรถ กดปุ่มให้เครื่องติดแล้วรถก็ออกแล่นไป.

ซอมแมร์เป็นที่ ๑๑ อยู่ได้ ๑๙ รอบ รถก็เริ่มเสีย. เสียครั้งที่สองนั้นต้องแก้กันอยู่ถึงชั่วโมงกว่า พิระนั่งดูอยู่อย่างเบื่อหน่าย จะช่วยแก้ก็ไม่ได้เพราะข้อบังคับห้ามมิให้คนขับแตะต้องรถได้พร้อมกันทั้งสองคน เมื่อออกไปได้อีกก็ไม่มีหวังที่จะชนะที่ ๑, ๒ หรือ ๓ ได้เลย แต่เป็นธรรมเนียมนักแข่ง ถ้ารถยนต์ยังแก้กันอยู่ได้ และยังมีหวังที่จะแล่นอยู่ได้ ก็ต้องทนแก้กันไปและขับกันไปอยู่เช่นนั้น สำหรับเราการแข่งก็เป็นอันว่าจบแล้ว แต่เราต้องทนอยู่ต่อไปเพื่อจะไม่ให้เสียชื่อ ว่าเราไม่มีใจนักกีฬานี่แหละ การรักชาติย่อมมีข้อลำบากบ้างเช่นนี้ ถ้าเรา

ไม่รักชาติ เราก็บอกแก่ซอมแมร์ได้ว่าหมดหวังชนะแล้วควรเลิก แต่เพราะเราทราบดีว่าถ้าเราบอกเขาเช่นนั้นเขาก็จะหัวเราะเยาะว่าคนไทยใจเสาะ ไม่มีใจเย็นนักกีฬา ด้วยเหตุนั้นเราก็ต้องทนอยู่ต่อไป โดยที่เราทราบดีในใจว่าไม่มีประโยชน์อะไรเลย.

ซอมแมร์ขับต่อไปเมื่อแก้รถจนแล่นได้ แล้วพระองขับระหว่าง ๒๐.๐๐ ถึง ๒๓.๐๐ น. เมื่อเข้ามาหยุดพักและเปลี่ยนกับซอมแมร์ ข้าพเจ้าก็จัดให้ได้เสวยอาหารแล้วก็ให้บรรทมพัก ข้าพเจ้าไล่ซิริลไปนอนในเวลาเดียวกัน ซิริลบอกข้าพเจ้าภายหลังว่านอนไม่สบายเลยในปะรำนั้น เพราะตั้งอยู่ใกล้เกินไปกับถนนอันเย็นส่วนหนึ่งของสนามแข่ง รถแข่งแล่นมาใกล้และมีเสียงดังสนั่น เพราะฉะนั้นพอจะเคลิ้มไปได้บ้าง ก็ได้ยินเสียงรถซึ่งดังจนดูเหมือนว่ารถนั้นจะแล่นเข้ามาในปะรำ ข้าพเจ้าเองนั้นนั่งอยู่ในที่ซ่อมกำกับการแข่งตลอดคืนดังตั้งใจไว้ พระกับซอมแมร์ก็ผลัดเปลี่ยนกันไปทุก ๆ ๓ ชั่วโมง รถของเราเสียเวลามากเกินไป จึงไม่มีหวังที่จะชนะได้เลย เมื่อถึงเวลา ๑๑.๓๐ น. รถก็เกิดเสียอย่างแน่นอน จนจะ

แล่นต่อไปอีกไม่ได้ เราจึงต้องถอนออกจากการแข่ง ในที่สุดรถฝรั่งเศสยี่ห้อบิวกาตติ (Bugatti) ขับโดย วิมิลล์ (Wimille) และ เวย์รอง (Veyron) ก็ได้ชนะที่ ๑ วันรุ่งขึ้นพวกเราก็เดินทางกลับกรุงลอนดอน.

ชีวิตของข้าพเจ้าและลิสยาในลอนดอนก็เย็นไปตามเดิม คือดูหนังดูละคร ไปในงานสังคมพอสมควร กับจัดการ ควบคุม การตระเตรียม รถแข่ง ของ คอก หนูขาว ซึ่งกินเวลาเย็นอันมาก เพิ่มจากนั้นข้าพเจ้าก็ยังมีธุระมากมายเย็นพิเศษ คือการตระเตรียมการแข่งชิงรางวัลใหญ่กรุงเทพฯ การมีจดหมายติดต่อกับนักขับแข่งต่าง ๆ ที่เรากำลังเชื้อเชิญมา การติดต่ออย่างไม่หยุดหย่อนกับยานเย็นและพิศดารทางกรุงเทพฯ ทำให้ข้าพเจ้า เบียน และชัวรา มีงานเต็มมือจนเกือบจะไม่ว่างเลย แต่เราทั้งสามรู้สึกปีติยินดี และตื่นเต้นที่จะมีโอกาสรับใช้ชาติไทยในการจัดชิงรางวัลใหญ่กรุงเทพฯ จึงไม่รู้สึกระอิดระอาหรือเหน็ดเหนื่อยเลย จริงอยู่เบียนและข้าพเจ้าเย็นคนไทย การรู้สึกเช่นนั้นย่อมเย็นของธรรมดา แต่ชัวราเขาเย็นชาวสวิสส แต่เพราะเขามีความรักใคร่และนับถือในตัว

ข้าพเจ้ามาเย็นเวลานาน เขาก็เลยพลอยรักเมืองไทยไปด้วย เย็นข้อหนึ่งที่ข้าพเจ้าชื่นชมยินดีเย็นที่สุด คือเพื่อนฝรั่งต่าง ๆ ของข้าพเจ้า ซึ่งข้าพเจ้าก็มีอยู่มิใช่น้อย เพราะเขารักข้าพเจ้า เขาทุก ๆ คนเลยพลอยรักเมืองไทยไปด้วย.

เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน มีอุบัติเหตุในวงการแข่งรถอันร้ายกาจที่สุด คือ ดิค ซีแมน (Dick Seaman) นักแข่งอังกฤษผู้เชี่ยวชาญและสำคัญที่สุด สิ้นชีพเสียที่การแข่งชิงรางวัลใหญ่เบลเยียม ท่านที่ได้อ่านหนังสือเรื่องนี้เล่ม ๒ คงจะจำได้ว่าในบทที่ ๑๘ มีกล่าวถึงซีแมนบ่อย ๆ และเมื่อพิระชนะได้การาทองของอังกฤษเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๗๙ นั้น ซีแมนแพ้พิระอย่างหวุดหวิด โดยได้แต้มรวมน้อยกว่าเพียงหนึ่งแต้มเท่านั้น ซีแมนกับพิระและข้าพเจ้าเย็นเพื่อนสนิทสนมกันอย่างดี ความตายของซีแมนจึงทำให้เราทั้งสองมีความเศร้าโศกเย็นอันมาก ข้าพเจ้าขอวิงวอนผู้อ่านให้จำนามของซีแมนนี้ไว้ เมื่ออ่านเล่ม ๓ นี้ เพราะถึงแม้เขาจะตายไปเสียแล้วก็จริง ท่านจะได้เห็นต่อไปว่าเขาจะบำรุงและ

เชิดชูชื่อเสียงของข้าพเจ้าในทางอ้อม.

การแข่งคราว ต่อไปก็คือ ชิงรางวัลถ้วยวังแก้ว ณ สวนวังแก้ว พระเคยชนะที่สองมาแล้วในการแข่งชิงรางวัลนี้ ใน พ.ศ. ๒๔๘๐ คราวนี้เขาจะแข่งกันเมื่อวันเสาร์ที่ ๑ กรกฎาคม ข้าพเจ้าได้เอา รถ อิ.อาร์.เอ. "รอมิวลส" มิตรเก่าของพระเข้าแข่งอีกตามเคย เพราะรถคันนั้นได้ผลดีอย่างยิ่ง ในการแข่งที่สวนวังแก้ว นอกจากคอยสันคู่แข่งธรรมดาของพระที่สนามนั้น พระยังมีคู่แข่งสำคัญอีกคือ เรย์มอนด์ เมยส์ ซึ่งกลับมาแข่งที่นั่นใหม่ ภายหลังจากที่ได้ละทิ้งไปเสียตั้งสองปี กับเวคฟีลด์ (Wakefield) ซึ่งได้ซื้อรถมาเซราตีใหม่เอี่ยม และไปได้ชัยชนะอย่างสำคัญที่ฝรั่งเศสเมื่อเร็ว ๆ ก่อนวันนั้น ต่อจากนั้นยังมี แฮดลีย์ (Hadley) ขับรถออสตินคันเล็ก อันจะได้รับต่ออย่างสบายจากพระและคนอื่น ๆ ที่ข้าพเจ้าเพิ่งกล่าวนามมาแล้ว วันก่อนแข่งหนังสือพิมพ์อันสำคัญที่สุดของกรุงลอนดอนคือ "ไทมส์" ออกความเห็นว่าการแข่งครั้งนี้ก็จะเป็นการต่อสู้ระหว่าง เมยส์และพระ ซึ่งเมยส์ควรจะชนะ เพราะเขาจะเอารถ อิ.อาร์.เอ. ขนาด

๒,๐๐๐ ซี.ซี. เข้าแข่ง ซึ่งจะออกพร้อมกันกับรถ "รอมิวลุส" ของเราอันมีกำลังขนาด ๑,๕๐๐ ซี.ซี.

วันแข่งจริง มีผู้คนมาดูอย่างหนาแน่น นับได้หลายหมื่น พระอยู่ในการแข่งเที่ยวคัดเลือกแรกคู่กันกับเมยส์ และมีรถคันอื่น ๆ อีกตามสมควร แต่คนดูไม่เอาใจใส่ในผู้ใดเลยนอกจากคู่แข่งสองคนนั้น พระชนะที่ ๑ ได้โดย ๕ วินาที เมยส์ตามมาเป็นที่สอง ข้าพเจ้าอดสงสัยไม่ได้ว่าเมยส์มิได้เบิดเต็มที่ ส่วนเที่ยวคัดเลือกที่สองนั้น แฮคลิย์ ขับรถออสตินคันเล็กอันได้ต่อมากกว่าครั้งก่อน ก็ชนะที่หนึ่ง ในระหว่างหยุดพักข้าพเจ้าจึงเตือนพระว่าคู่แข่งที่เราจะต้องกลัวที่สุดในรอบสุดท้ายคือ เมยส์และแฮคลิย์ คนอื่น ๆ วันนั้นดูไปไม่ได้เร็วพอ การที่จะสู้สองคนนี้ได้นั้นก็โดยเร่งออกอย่างเต็มที่ตั้งแต่แรก เพื่อจะนำหน้าหมู่ของพระเองเสียแต่แรก จะไม่มีผู้ใดคอยขัดขวาง จะได้กวดแฮคลิย์ผู้ได้รับต่อและออกไปก่อนนั้นได้ทัน.

การแข่งรถเบ็นกิฟ้า และเบ็นกิฟ้าที่ยากลำยาก และเต็มไปด้วยภยันตราย ไม่ใช่การมานั่งคิดคำนวณ

เลขกันได้ง่าย ๆ ครั้นถึงรอบสุดท้ายเข้าจริง ๆ พิระก็หาได้ออกอย่างรวดเร็ว นำหน้าใคร ๆ หมดดังข้าพเจ้าหวังไว้ เมยส์ต่างหากเป็นผู้ออกนำหน้าคนอื่น ๆ มิหนำซ้ำ *อะเบแคสสิส* (Abecassis) ขับรถอาลตา (Alta) ก็ออกได้ก่อนพิระ พิระเสียเวลาต้องกวดและพยายามผ่านอะเบแคสสิสอยู่ถึงหนึ่งรอบ ในที่สุดก็กวดแฮคลิย์และเมยส์ไม่ทัน แฮคลิย์ก็ชนะที่หนึ่งและเมยส์เป็นที่สอง ส่วนพิระมาเป็นที่สาม.

พิระไม่เคยขับอย่างรวดเร็ว และสามารถยิ่งเท่าวันนั้น ที่สนามสวนวังแก้ว แต่เพราะไปเสียเวลาในรอบที่หนึ่ง ก็เลยทำได้ดีกว่านั้นไม่ได้ ถึงกระนั้นก็ดีการขับแข่งของพิระในวันนั้น นำชื่อเสียงมาสู่นักขับไทยอย่างดีมาก หนังสือพิมพ์ "โมเตอร์" แถลงว่า "พิระเป็นนักขับซึ่งขับได้เร็วที่สุดในอังกฤษเวลานี้ ถ้าเผื่อรถยนต์มีความเร็วเท่า ๆ กันแล้ว ไม่มีผู้ใดจะขับได้เร็วเท่าพิระ" การที่พิระจะชนะที่หนึ่งนั้นในอังกฤษเลยเป็นของธรรมดา พิระไม่ได้ที่หนึ่งกลับกลายเป็นของแปลกฉะนั้นหนังสือพิมพ์ "โมเตอร์ สปอร์ต" ถึงกับมีพาดหัว

ตัวโตๆ ว่า "พิระคราวนี้แพ้แล้ว" ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าเย็นการชมเชยอย่างวิเศษที่สุด.

วันที่ ๙ กรกฎาคม จะมีการแข่งชิงรางวัลใหญ่ฝรั่งเศส ณ สนามแข่งใกล้ๆ เมืองแรงส์ (Reims) การแข่งชิงรางวัลใหญ่ฝรั่งเศสนั้นเราเข้าไม่ได้ เพราะเขาแข่งกันแต่รถใหญ่ แต่เขาจะมีการแข่งรถเล็กเย็นการเบิดฉากฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงลงนาม จะให้พิระเข้าแข่ง โดยใช้รถ อิ. อาร์.เอ. "หนุมาน" รถ อิ.อาร์.เอ. คันชื่อ "หนุมาน" นั้นได้ชนะรางวัล นัฟพีลด์ ที่สวนดอนิงตัน อย่างง่ายดาย ดังท่านผู้อ่านคงจะจำได้แล้ว เพราะบรรยายในบทที่ ๒๒ โฮลเกตถอดเครื่องยนตร์ออกเย็นชันๆ เพื่อประกอบใหม่อย่างระมัดระวังที่สุด เมื่อแข่งที่แรงส์ในวันที่ ๙ แล้วยังจะมีการแข่งที่เมืองอาลบี (Albi) ในประเทศฝรั่งเศสอีกด้วย ข้าพเจ้าหวังว่าจะใช้รถ "หนุมาน" ได้ทั้งสองครั้ง แต่เพื่อป้องกันจะไม่ให้เสียทีหากว่ารถ "หนุมาน" เกิดไปถูกเครื่องเสีย ข้าพเจ้าส่งรถ อิ.อาร์.เอ. "รอมิวลุส" ไปประเทศฝรั่งเศสด้วยอีกคันหนึ่ง สำหรับเผื่อเหลือเผื่อขาด.

ข้าพเจ้าเดินทางไปประเทศฝรั่งเศสโดยรถยนต์กับพิระและซิริล เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม โดยไม่มีภรรยาของข้าพเจ้าไปด้วยอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้เพราะบังเอิญเป็นวันเกิดมารดาของลิสยา เขาจึงอยากจะอยู่ลอนดอนเพื่อการรื่นเริง ในวันนั้นคนโดยมากกำลังเริ่มจะหนักใจกันอีกครั้งหนึ่งว่าอาจจะมีมหาสงครามโลกเกิดขึ้นในไม่ช้า ทั้งนี้เพราะเยอรมนีนั้นแม้จะเพิ่งได้เชโกสโลวาเกียไปใหม่ ๆ ก็ดูแสดงท่าทางจะรุกรานต่อโปลันด์ ซึ่งอังกฤษและฝรั่งเศสสัญญาว่าจะไปช่วย เมื่อจะถูกบุกรุกโดยประเทศใดก็ตาม ฉะนั้นคนโดยมากที่ไปยังเมืองแรงส์ออกจะใจคอไม่สู้สบายนัก แต่ก็โล่งใจกันมากเมื่อเห็นทีมรถใหญ่เยอรมันมาทั้งสองทีม เป็นอันแสดงว่าเยอรมนียังจะไม่คิดยุ่งเหยิงอย่างใด การต่างประเทศที่มาพาดพิงการแข่งรถก็คือ มุสโสลินีโกรธหนังสือพิมพ์ฝรั่งเศสที่ด่าว่าอิตาลี เพราะอิตาลีอยากได้ดินแดนบางส่วนของฝรั่งเศส เช่น แคว้นซาวอย และเมืองนีซคืน ซึ่งอิตาลีในสมัยคาวัวร์เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ยกให้แก่ฝรั่งเศส เพื่อเป็นการชดเชยที่ฝรั่งเศสในสมัย พระเจ้า

นะโปเลียนที่ ๓ ช่วยอิตาลิรบออสเตรีย เพื่อจะได้อิสระ-ภาพ• หนังสือพิมพ์ฝรั่งเศสออกความเห็นว่าการที่อิตาลิจะทวงดินแดนเหล่านั้นคืนไม่เป็นการยุติธรรม เพราะพลเมืองก็เป็นฝรั่งเศส ทั้งดินแดนเหล่านั้นมีทิวเขาขวางทางอยู่ไม่ติดกับประเทศอิตาลิ อย่างไรก็ดีมุสโสลินีโกรธหนังสือพิมพ์ฝรั่งเศส เลยห้ามไม่ให้บริษัทหรือนักแข่งอิตาลิมาแข่งที่เมืองแรงส์ ซึ่งสำหรับเราแล้วกลับดีและเรามีโอกาสจะชนะที่ ๑ มากขึ้น เพราะรถอิตาเลียนอาลฟา – โรเมโอขนาดเล็กนั้นใหม่และเร็วมาก รถ "หนุมาน" ของเราไม่น่าจะเอาชนะได้.

เมื่อไปถึงเมืองแรงส์และเห็นลาดเลาแล้ว ข้าพเจ้าก็อธิบายแก่พี่ระว่า ถึงแม้จะมีรถเข้าแข่งหลายคันก็ดี เราต้องเกรงกลัวรถอื่น ๆ ก็เพียงสามคัน คือ รถ อิ.อาร์.เอ. แบบใหม่ "อิ" ของบริษัท เป็นอันว่าจะเข้าแข่งแน่ ถ้าของเขาแล่นได้ดีจริงแล้ว ก็จะต้องเร็วกว่ารถ "หนุมาน" ของเรา แต่ข้าพเจ้าว่าเราไม่ต้องกลัวนัก เพราะสงสัยว่ายังใหม่อยู่และไม่สมประกอบ น่าจะเสีย ๆ

---

๑. ดูหนังสือเรื่อง "คาวัวร์" ของ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์.

มากกว่า อีกสองคันก็คือรถมาเซราติแบบใหม่ของเวคฟิลด์และชาวสวิสชื่อ ฮูก (Hug) สองคันนี้ควรจะเร็วเท่า "หนุมาน" แต่ไม่เร็วกว่า เขาทั้งสองจำเป็นจะต้องหยุดเติมน้ำมันกึ่งทาง แต่รถ "หนุมาน" ของเราจะไปได้ตลอดทางโดยไม่ต้องหยุด อันเป็นภาษิตอย่างดียิ่ง ข้าพเจ้าจึงบอกพิระว่าในการแข่งคราวนี้จะต้องระวังระไวให้ดี อย่าไปทำพลาดพลั้งอย่างใดเลย เพราะเรามีหวังอย่างดีที่สุดที่จะชนะที่หนึ่งอย่างง่ายดาย เช่นชิงรางวัลนัฟฟิลด์ที่สวนดอนิงตัน.

การซ้อมวันแรกคือวันศุกร์ รถ "หนุมาน" แล่นได้เร็วดียิ่ง พิระบอกกับข้าพเจ้าว่าโฮลเกตน่าจะต้องได้ปรับปรุงมาใหม่อย่างวิเศษ เพราะดูมีกำลังรวดเร็วยิ่งกว่าที่สวนดอนิงตัน จริงอยู่ดอยสันผู้ขับ อิ. อาร์. เอ. แบบ "อิ" ไปได้เร็วกว่านิดหนึ่ง แต่ข้าพเจ้าบอกพิระว่าไม่ต้องเป็นห่วง น่าจะเครื่องเสียเป็นอย่างแน่ และถึงไปได้ดีก็จะต้องหยุดเติมน้ำมันซึ่งเราไม่ต้องทำ รถคันอื่น ๆ นั้นช้ากว่าของเราทั้งสิ้น ฉะนั้นคืนวันศุกร์เราทั้งสามจึงคุยกันอย่างสนุกสนาน และซีริลก็เป็นผู้ให้

ความรื่นเริงแก่ข้าพเจ้าโดยการช่างพูดช่างคุยของเขาตามธรรมดา.

วันเสาร์ที่ ๘ มีการซ้อมอีกในเวลาเช้าตรู่ ข้าพเจ้าแนะนำซีริลแต่คืนก่อนว่าไม่จำเป็นจะต้องตื่นไปดู สู้นอนหลับอยู่ให้สบายดีกว่า ข้าพเจ้าไปกับพีระคนเดียวก็พอแล้ว ซีริลก็เห็นด้วยและทำตาม เมื่อเราไปถึงสนามแข่งแต่เช้ามืด พีระก็เข้าทำการขับซ้อม รถแล่นดีอย่างยิ่ง พีระก็ขับอย่างสามารถเต็มที่ จนทำเวลาเร็วที่สุดเท่าเทียมกับรถแบบ "อิ" ของดอบสัน ข้าพเจ้าโบกธงสัญญาณให้หยุด เมื่อพีระกลับมาถึงที่ซ่อมเติม ก็แถลงว่ามีความพอใจในตัวรถทุกประการ ข้าพเจ้าจึงตกลงว่าเราจะเลิกการซ้อมต่อไปได้.

ในขณะนั้นเองหัวหน้าช่างเครื่องคือ โฮลเกต ก็มุ่งเข้ามาหาข้าพเจ้า เขายอกว่าแม้เขาเองเกือบจะแน่ใจที่สุดว่าเราไม่ต้องเติมน้ำมันในวันแข่ง แต่รถแข่งนั้นกินน้ำมันเป็นจำนวนผิดกันที่สนามต่างๆ กัน พีระยังมิได้ขับหลายรอบพอในเวลาซ้อม ที่เขาจะคาดคะเนได้ว่าจะมีน้ำมันพอ เพื่อไม่หยุดเช่นที่สวนดอนิงตันหรือไม่ ที่จริง

เราเดากันแล้วว่าจะไม่ต้องหยุด แต่ในสมัยนั้นเราทำการแข่งขันกันอย่างระมัดระวังละเอียดลออเป็นที่สุด ข้าพเจ้าจึงทำตามคำขอร้องของโฮลเกต ขอให้พิระขับออกไปอีก ๕ รอบ แต่ข้าพเจ้าแนะนำอ้อนวอนให้ไปอย่างระวัง เพราะทดลองความเร็วนั้นไม่จำเป็น เราทราบอยู่ดีแล้ว เราต้องการทดลองการกินน้ำมันของรถเท่านั้น.

พิระออกแล่นต่อไป เมื่อถึงเวลาสมควรรถสินำเงินกับเหลืองก็แล่นผ่านมาอีก ข้าพเจ้าก็กดปุ่มนาฬิกาจับเวลา แม้จะได้ขออย่าให้ไปเร็วเพราะเราต้องการจะกะเรื่องการกินน้ำมันของรถเท่านั้น แต่ก็อดอยากลองดูไม่ได้ว่าจะทำเร็วช้าประการใด ครั้นถึงเวลาที่ข้าพเจ้ามองดูนาฬิกา เห็นว่า ๒ นาทีได้ผ่านไปแล้ว ควรจะเห็นรถพิระมาแต่ไกล ก็กลับไม่มีมา ๑๕ วินาทีผ่านไปอีก แล้วถึง ๒๕ วินาที เย็นอันแน่นอนว่าจะต้องมีอุบัติเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น โฮลเกตและข้าพเจ้ามองดูตากัน แต่ต่างคนก็เงียบกริบไม่พูดอะไร ข้าพเจ้าเองใจหายหมดแล้ว หนังสือพิมพ์ “โมเตอร์ สปอร์ต” เขาลงข่าวภายหลังว่า “พวกเราพากันคอยอยู่ แม้ภายในใจจะ

รู้สึกใจหายใจคว่ำ แต่พระองค์จุล ฯ และผู้ช่วยของท่านแสดงความสงบเงียบอย่างน่าชมเชย" ในที่สุดเมื่อเราดูเหมือนจะได้คอยอยู่อย่างไม่รู้จักจบ ผู้ขับรถแข่งซิมคา (Simca) คันหนึ่ง อันนั่งได้สองคน ก็พาพระกลับมาได้ คนขับรถซิมคาคันนั้นชื่อ กอร์ดินี (Gordini) อันเป็นนามซึ่งผู้อ่านจะได้พบอีกต่อไป โดยการเกี่ยวข้องระหว่างเขา พระ และข้าพเจ้า.

สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือพระรู้สึกซนขึ้นมา พระทรายดีว่าเมื่อได้ทำเวลาเร็วเทียมเท่ากับรถ อี. อาร์. เอ. คันใหม่ของบริษัท พวกทีมของบริษัทตกใจมาก ไม่คิดว่ารถคันเก่าของเราจะไปได้เร็วถึงเพียงนั้น พระเลยอยากจะซนและพยายามทำเร็วไปยิ่งกว่านั้นเพียงรอยหนึ่ง แม้จะถูกขอว่าอย่าไปเร็ว ความซนอันนี้พระรับเองในหนังสือเรื่องการแข่งรถที่เขาแต่งเป็นภาษาอังกฤษ[๒] และมีพิมพ์ขายที่อังกฤษ เขาเรียกว่า "Impetuosity" คือเกิดอยากทำอะไรขึ้นมาเฉย ๆ อย่างอดไม่ได้ แต่ได้ผลร้าย

---

๒. หนังสือ "Bits and Pieces" พิมพ์ครั้งที่ ๑ ในอังกฤษ พ.ศ. ๒๔๙๔ ต่อมาพิมพ์อีกหลายครั้งจนรวมกันถึง ๗ ครง,

มาก เพราะนักขับแม้จะเก่งกาจเท่าใดก็ดี ถ้าพยายามจะเลี้ยวที่มุมให้เร็วเกินความสามารถของตน และตัวรถแล้วก็ย่อมเกิดความนึกเย็นเช่นนั้น รถลื่นจนยังคับไว้ไม่อยู่ หมุนรอบตัวแล้วลื่นถอยหลังอย่างรวดเร็วไปจนชนเนินดินข้างถนน รถก็กระดอนขึ้นแล้วกลับตกลงมายังถนนอีก และกระดอนอีกถึงสามครั้ง เดชะบุญพระท่านช่วย เมื่อกระดอนครั้งแรก พระก็กระเด็นออกจากรถ และไปตกลงบนหญ้าอันนุ่ม แทนที่จะลงไปฟาดกับพื้นถนนอันแข็ง เมื่อแรกกลับมาถึงพวกเราคิดว่าไม่มีบาดแผลเลย แต่เมื่อตรวจดูก็เห็นว่ากางเกงขาด มีแผลที่โคนขา ชั่วราและข้าพเจ้าจึงรีบพาขึ้นรถมุ่งไปโรงพยาบาล.

เมื่อแพทย์ตรวจแล้ว เขาแถลงว่าไม่มีอันตรายแน่ ข้าพเจ้าจึงปล่อยให้พระคงอยู่ที่โรงพยาบาล เพื่อที่จะให้แพทย์เขาตรวจอย่างละเอียดต่อไป ข้าพเจ้าเองรีบไปยังโรงแรม ด้วยมีหน้าที่จะปลุกและบอกซิริล ความประสงค์ของข้าพเจ้าคือจะไม่ให้ซิริลรู้สึกตกใจเลยแม้แต่ชั่วขณะเดียว พอซิริลตื่นขึ้นและหายงัวเงีย ข้าพเจ้าก็รีบพูด

อย่างเร็วและเอ่ยก่อนว่า “ไม่มีอันตรายเลย พิระมิอุบัติเหตุ” ฉะนั้นซิริลจึงไม่ตกใจ แล้วข้าพเจ้าก็เล่าให้ฟังโดยละเอียด เมื่อซิริลลุกจากเตียงและแต่งตัวเสร็จข้าพเจ้าก็พาไปยังโรงพยาบาล ครั้นแพทย์ตรวจอย่างละเอียดแล้ว เขาก็ยืนยันว่าไม่มีอันตราย ไม่มีกระดูกหักที่ใดเลย แต่เพราะมีแผลที่ขา อันน่าจะเย็นเพราะถูกอะไรในรถขูดเมื่อกระเด็นออกจากรถ เขาจึงฉีดยาเพื่อกันบาดทะยัก และเขาขอให้นอนอยู่กับเตียงอีกสองสามวัน.

ย่ายวันเสาร์นั้น ภรรยาข้าพเจ้าก็มาถึงเมืองแรงส์ ลิสยายินไปยังกรุงปารีส แล้วขึ้นรถไฟต่อไปยังเมืองแรงส์ ข้าพเจ้าพาลิสยาไปดูที่พิระประสบอุบัติเหตุ รถ“หนุมาน” ก็ยังนอนตะแคงอยู่ที่นั้น แลดูน่าสมเพชทีรถอันเร็วและน่าจะชนะในวันรุ่งขึ้น ต้องนอนตะแคงบุบสลายอยู่เช่นนั้น ตัวถังนั้นแตกหักทลายหมด คานรถก็คด ส่วนเหล่านั้นเป็นอันว่าจะใช้อีกไม่ได้ จำต้องทิ้ง เคราะห์ดีที่ตัวเครื่องยนตร์ไม่เสียหายอย่างใดเลย จะเอาไว้ใช้ได้อีกต่อไป.

วันอาทิตย์ก็มีการแข่งตามกำหนด พิระไปดูไม่

ได้เพราะยังอยู่กับเตียง ซิริลอยู่เย็นเพื่อน แม้พิระจะบอกว่าซิริลไปดูก็ได้ ข้าพเจ้าจึงไปดูกับลิสยาและซัวราสนามแข่งที่เมือง แรงส์อยู่นอกเมือง เขามีอัฒจันทร์คอนกรีตประจำอย่างใหญ่โต เรานั่งบ๊อกซ์อันมิโต๊ะกินอาหารกลางวันได้ ข้าพเจ้ารู้สึกแปลกที่ไปนั่งดูอยู่เฉย ๆ แทนที่จะทำงานอยู่ในที่ซ่อมเติมตรงกันข้าม เราทั้งสามพากัน สลดใจ เมื่องแรงส์เย็นเมือง ทำเหล้าแชมเปญ พวกเราจึงดื่มแชมเปญแกล้มอาหารกลางวัน เพื่อจะทำให้ใจหอดขึ้น.

ผลของการแข่งรถเขาเย็นไปดังที่ข้าพเจ้ากะไว้ รถอิ.อาร์.เอ. แบบใหม่เย็นอันว่ามีอะไรเสีย เลยไม่เข้าแข่ง การแข่งจึงเย็นการต่อสู้ระหว่างฮูกและเวคฟิลด์ ทั้งสองมิได้ไปเร็วเท่าพิระในระหว่างซ้อม ทั้งสองคนก็หยุดเติมน้ำมัน ฉะนั้นถ้าพิระนำรถ “หนุมาน” เข้าแข่ง ก็น่าจะชนะที่ ๑ อย่างง่ายดาย ทำให้เย็นที่น่าเสียใจมาก การแข่งรถ ใหญ่ก็เย็นการ ต่อสู้ ระหว่าง รถเยอรมัน ตามเคย รถของบริษัท ออโต–ยูเนียนเย็นฝ่ายชนะ เมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติของเยอรมนีมีบรรเลงเย็นเกียรติยศ ข้าพเจ้า

เผ้านึกอยู่ในใจว่าจะได้พังอีกสักกี่ครั้ง เพราะภัยสงคราม
ดูน่ากลัวมากขึ้นทุกวัน การเจรจาระหว่างเยอรมนีและ
โปลันด์เรื่องฉนวนดานซิกก็ดูไม่ได้ผล เยอรมนีก็พูดว่า
เย็นเชิงท้ารบมากขึ้น แม้อังกฤษจะพยายามไกล่เกลี่ย ก็
ดูไม่สำเร็จนัก นอกจากเกรงว่ามหาสงครามจะนำความ
หายนะทั่วไปมาสู่โลกแล้ว ข้าพเจ้ายังย่อมเย็นห่วงการ
แข่งรถชิงรางวัลใหญ่กรุงเทพฯ ซึ่งข้าพเจ้าและพวก
พ้องทั้งทางเมืองไทยและเมืองนอกกำลังเอาใจใส่ ทำ
งานจัดการกันอยู่ตลอด ซึ่งถ้าเกิดมหาสงครามโลกขึ้น
แล้ว ก็จำจะต้องล้มเลิกไป หมู่นั้นข้าพเจ้าจึงหนักใจ
และไม่สบายใจอยู่เกือบตลอดเวลา ยิ่งพระได้ประสบ
อุบัติเหตุแต่พ้นอันตรายอย่างหวุดหวิด ทำให้ข้าพเจ้า
ท้อใจยิ่งขึ้นอีก.

คืนวันอาทิตย์นั้นเราปรึกษากันกับแพทย์ ว่าพระ
ควรจะทำการแข่งรถที่เมืองอาลบิในวันอาทิตย์ถัดไปนั้น
เองหรือไม่ พระเองนั้นอยากจะแข่งอีกให้ได้ เพราะ
เกรงว่าถ้าไม่แข่งเสียอีกเร็ว ๆ อาจจะเกิดเส้นประสาท
เสียจนมีความเกรงกลัวบังเกิดขึ้น แพทย์บอกว่าถ้าจำ-

เย็นจริง ๆ ก็แข่งได้ มีปัญหาอยู่อย่างเดียวว่าแผลที่ขานั้น จะกัดขวางการที่จะเหยียบคลัตช์หรือไม่ ทั้งนี้เพราะคลัตช์ของ รถ อิ.อาร์.เอ. นั้น แข็ง มาก วันจันทร์ รุ่งขึ้น พวกเราก็ออกจากเมืองแรงส์ เดินทางไปพักอยู่กับมารดาของข้าพเจ้าณบ้านในชนบทใกล้เมือง รองบุยเยต์ (Rambouillet).

ผู้อ่านคงจำได้ว่าเพราะข้าพเจ้ากลัวรถ "หนุมาน" จะเกิดไปเสียขึ้นที่เมืองแรงส์ เลยเอารถ "รอมิวลุส" มาเตรียมไว้ด้วย แต่ไม่ได้คิดว่ารถ "หนุมาน" จะถึงกับขบสลายเอาเสียเลย ในระหว่างอยู่ที่บ้านแม่นั้นเอง โฮลเกตเอารถ "รอมิวลุส" มาให้พระทดลอง ถนนแถวนั้นเปลี่ยวมากเข้นบ้านนอกแท้ ๆ จึงสามารถเอารถแข่งออกไปวิ่งตามถนนได้โดยไม่กลัวตำรวจจับ พระขับแล่นกลับไปมา รถแข่งเสียงสนั่น ทำให้ฝูงโคที่ยืนกินหญ้าอยู่ตามริมถนน พากันตกใจวิ่งหนีเตลิดเปิดเปิง เมื่อทดลองพอสมควรแล้ว พระก็แถลงว่าไม่มีการเจ็บปวดที่โคนขาอย่างใด จึงจะขับแข่งได้เป็นแน่.

เมืองอาลบิอยู่ไกลจากบ้านแม่ เดินทางโดยรถ-

ยนตร์กินเวลาถึง ๒ วัน ข้าพเจ้ากับลิสบาและซัวราไปโดยรถยนตร์ ไปถึงเมืองอาลบิในตอนบ่ายวันศุกร์ พิระกับซิริลนั้นไปปารีสและขึ้นรถไฟนอนจากที่นั้น.

เมื่อเราไปถึงโรงแรมที่เมืองอาลบิ จึงได้ทราบว่าพิระต้องเข้านอนในเตียง ทั้งนี้เพราะในขณะที่นอนไปในรถไฟคืนก่อน พิระตื่นขึ้นมาโดยยังเกิดความคันไปทั้งตัว ทั้งหน้าบวมด้วยเฉพาะที่ปาก ซิริลบอกว่าเมื่อไปถึงเมืองอาลบิ คนเห็นหน้าเข้าก็พากันตกใจ ครั้นเรียกแพทย์มาตรวจ เขาบอกว่าเป็นเพราะพิษของยาฉีดกันยาคทะยัก พอเขาฉีดยาแก้ไข การบวมและความคันตัวก็ลดลงไป ข้อที่น่าสมเพชก็คือเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม เป็นวันเกิดของพิระ อายครบ ๒๕ อันทางไทยเราถือว่าเป็นวันสำคัญ คือครบเบญจเพศ ควรจะมีการรื่นเริงอย่างสนุกสนาน แทนที่จะต้องนอนอยู่กับเตียง มีหน้าและปากบวมและคันไปทั้งตัวเช่นนั้น.

การซ้อมที่อาลบินั้นมีผิดกับที่อื่น ๆ คือเขามิได้ตอนบ่าย เป็นการสะดวกมาก ไม่ต้องตื่นไปทำการซ้อม

แต่เช้าตรู่ แพทย์ฉีดยาพิระแล้วการบวมก็ยุบ จึงไปทำการซ้อมได้ ในการซ้อมพิระทำเวลาได้ดีเยี่ยมทีเดียว ของแปลกก็คือแม้รถแบบใหม่ได้เสียทีเมืองแรงส์ บริษัท อี.อาร์.เอ. ก็เอารถคันนั้นมาแข่งอีก โดยแถลงว่าได้แก้สำเร็จเรียบร้อยแล้ว พอขบการซ้อมพิระก็เริ่มบวมและคันอีก แปลว่าผลของยาฉีดหวดหวิดมาก ต้องรีบกลับเข้านอน คืนวันนั้นก็คันตลอดคืน ซิริลก็เลยมิได้หลับนอน ได้แต่คอยเอาน้ำส้มทาตรงที่คัน จึงค่อยทุเลาลง และช่วยทำให้พิระหลับได้ อันเย็นการำเบื่น เพราะรุ่งขึ้นจะต้องขับแข่งทางไกลตั้งกว่า ๓๐๐ กิโลเมตร.

วันอาทิตย์ที่ ๑๖ อันเย็นวันแข่ง เคราะห์ดียิ่งที่พิษของยากันยาดทะยักหาย พิระจึงทำการแข่งได้อย่างดี แต่รถ "รอมิวลุส" ของเราไม่เร็วพอ ทีสนามแข่งอันมีทางตรงมาก ๆ เช่นที่อาลบิ ข้าพเจ้าให้พิระขับไปอย่างระวังและเร็วพอประมาณ ปล่อยให้พวกเร็ว ๆ เขาต่อสู้กันไปเอง คงจะเกิดเสียขึ้นบ้าง ถ้ารถของเราแล่นไปเรียบร้อย ก็คงจะได้ตำแหน่งอย่างดีเอง พิระก็ทำตามคำแนะนำของข้าพเจ้า และรักษาตำแหน่งที่ ๕ อยู่เกือบ

ตลอดเวลา ในวันซ้อมนั้นแต่แรกฮูกดูเร็วที่สุด แต่ก่อนเสร็จจากการซ้อม ฮูกขับเร็วเกินไป ทิมมหัวเลี้ยวเช่นเดียวกับที่พีระทำพลาดพลั้งไปที่เมืองแรงส์ แต่ฮูกเคราะห์ร้ายเมื่อรถลื่นไม่กระเด็นจากรถเช่นพีระ ยังอยู่ในรถและศีรษะฟาดกับรถ บาดเจ็บเป็นอันมากและต้องเข้าโรงพยาบาล จนถึงกับเวลานั้นแพทย์เกรงว่าจะเสียชีวิต ทราบว่าภายหลังหายสบายดี แต่เพราะศีรษะบาดเจ็บครั้งนั้น เลยทำให้สติเลื่อนลอย ทำงานทำการอะไรไม่ได้มาจนกระทั่งบัดนี้คือหลายปีภายหลัง ในระหว่างการแข่งนั้นเอง ก็มีอุบัติเหตุอย่างน่ากลัว คือล้อหลังข้างหนึ่งของรถเรย์มอนด์ เมยส์หลุดกระเด็นออกไป แต่หลุดในตอนทางตรง เมยส์ไม่ขวัญเสีย ค่อย ๆ เบาเครื่องลงและไม่เลี้ยวเลย จนในที่สุดก็หยุดรถได้โดยไม่มีอันตราย หากว่าล้อนั้นหลุดออกมาที่มุมหัวเลี้ยวรถก็น่าจะคว่ำเป็นแน่.

อันรถ อิ.อาร์.เอ. คันใหม่ที่ดอยสันขับอยู่นั้น แก้ไขกันมาแล้วก็ไปได้เร็วจริง ๆ นำหน้าอยู่ได้เรื่อย แต่ในที่สุดก็เสีย และออกจากการแข่งดัง ข้าพเจ้าเดาเอาไว้

เวคฟิลด์จึงชนะที่หนึ่ง ทังก์เย็นที่สอง และพิระได้ที่สาม อันเย็นที่น่าชมเชย คนดูส่วนมากทราบว่าพิระเพิ่งพ้นอันตราย อย่างหวุดหวิดที่สุด เมื่อสัปดาห์ก่อนนั้นเอง จึงแปลกใจกันอย่างยิ่งว่าจะทำการแข่งได้อีกอย่างดีเช่นนั้น ทำให้เขาพากันชมเชยความกล้าหาญและอดทนของคนไทยไปตามๆกัน หนังสือพิมพ์หลายฉบับก็พูดถึงในทำนองนั้น หนังสือพิมพ์ "โมเตอร์ สปอร์ต" นั้นกล่าวว่า "เราก็ได้แต่ต้องเชิดชมความกล้าหาญของพิระ ที่ทำการแข่งได้อีกที่เมืองอาลบิเพียงหนึ่งสัปดาห์ภายหลังอุบัติเหตุที่แรงส์ ความกล้าหาญเช่นนั้นแหละคือ ความกล้าหาญของวิรบุรุษ" ภายในวันที่ ๑๙ กรกฎาคมพวกเราทั้งหมดก็กลับถึงกรุงลอนดอน.

เราไม่ได้อยู่ที่บ้านเราในลอนดอนได้นานนัก ปลายเดือนนั้นเองบิดาของลิสยาอยากจะพาเธอและบุตรีอีกคนหนึ่งไปเที่ยวประเทศสวิสส ข้าพเจ้าก็ยินดีให้ท่านพาไป ข้าพเจ้าเองไปเที่ยวทางตะวันตกเฉียงใต้ คือไปมณฑลเดวอนเชียร์ (Devonshire) ที่จริงเย็นการพาสุนัขไปเที่ยวมากกว่าอื่น คือที่อังกฤษเขาปราบหมาบ้าได้อย่าง

ราบคาบ จึงมีกฎหมายบังคับเอาสุนัขที่มาจากต่างประเทศ ไปขังบ้องกันไว้เป็นเวลาถึง ๖ เดือน ฉะนั้นผู้ที่เลี้ยงสุนัขอยู่ในอังกฤษ จึงพาไปเที่ยวต่างประเทศไม่ได้ เอาไปเที่ยว หนึ่งหรือสองเดือนแล้วกลับมาสุนัขถูกขังไป ขัง ๖ เดือน ก็ย่อมไม่มีประโยชน์ สุนัขที่ข้าพเจ้ารักมากคือ โจน ก็ยังอยู่กับข้าพเจ้า พระชอ สุนัขใหม่ชนิดบุลล์ดอก (Bulldog) อันซีริล ขนานนามให้ว่า *โรเมโอ* (Romeo) ซึ่งไม่สมควรเลย เพราะโรเมโอคือคู่รักตัวเอกในละครของเชกสเปียร์ จึงควรจะมีหน้าตาสะสวย ส่วนสุนัขชนิดบุลล์ดอก แม้จะน่ารักน่าเอ็นดูมาก แต่ก็มีหน้าย่นยู่ย่ี่ จมูกบี้ ปากกว้าง จึงจะนับว่าสวยไม่ได้ การเรียกชื่อว่า โรเมโอ จึงเป็นการเล่นตลกขบขันของซีริล เป็นของอย่างหนึ่งที่ทำให้เขาเป็นคนสนุก ในการไปเที่ยวเดวอนเชียร์คราวนั้น พระและซีริล ไปกับข้าพเจ้าด้วย เราไปอยู่ยังเมืองต๊อตเนส (Totnes) อยู่โรงแรมริมแม่น้ำ.

ทุก ๆ วันมักจะขึ้นรถยนต์ไปเที่ยว และหาสนามหญ้าที่ดีเพื่อสุนัขจะวิ่งเล่น วันหนึ่งไปยังเมืองเพนตัน

(Paignton) อันผู้อ่านเล่มหนึ่งอาจจะจำได้ ว่าข้าพเจ้าเคยไปพักเมื่อเป็นนักเรียนรุ่นเด็กกับเจ้าพุมภฏฯที่เมืองนั้น ซึ่งมีเพียร์ (Pier) คือสะพานที่ยื่นออกไปในทะเล มีโรงละครและการละเล่นต่าง ๆ เป็นของที่เมืองชายทะเลองกฤษมีกจะมีทุก ๆ เมือง เพียรที่เมืองเพ้นตนคราวนนมีทำเป็นสนามแข่งรถอันย่อม รถแข่งนั้นเป็นรถไฟฟ้าแล่นอย่างช้าๆ ผู้ใดเสียเงินเล็กน้อย ก็ขับแล่นรอบสนามนั้นได้ราว ๑๐ นาที ในหมู่คนหนุ่ม ๆ ที่ขับแล่นอยู่ คนหนึ่งเป็นชาวตะวันออก แม้รถจะไม่มีเร็วกว่ากัน ยังเอิญเขามีวิธีตัดหัวเลี้ยว ทำให้รถของเขานำหน้าคนอื่น ๆ ได้ พวกเพื่อนๆ ของเขาจึงพากันตะโกนเรียกเขาว่า “พิระ” โดยไม่มีใครทราบว่า พิระตัวจริงกำลังยืนดูอยู่ใกล้ๆ นั้นเอง แต่ก็ส่อให้เห็นได้ว่าชื่อเสียงของนักขับไทยโด่งดังทั่วอังกฤษ จนกระทั่งผู้ที่ไม่เคยได้ดูแข่งรถก็ยังรู้จัก ครั้นเมื่อไปกินอาหารในภัตตาคารใกล้ๆ นั่งอยู่ได้ไม่นานก็มีผู้มาขอให้ลงนามในสมุดออโตกราฟ การไปพักอยู่กับพิระและซิริลคราวนั้นสนุกสนานร่าเริงดี ข้าพเจ้าย่อมคิดถึงภรรยาเป็นอันมาก แต่ก็ยินดีที่เขาได้มีโอกาส

สนองคุณยิดา โดยให้ความสุขในการที่ไปเที่ยวประเทศสวิสสด้วย ทั้งนี้เพราะถ้ามิข้าพเจ้าผู้เป็นสามีไปด้วยแล้ว เขาก็ย่อมจะไม่สามารถปรนนิบัติยิดาของเขาได้อย่างเต็มที่.

เมื่อกลับมาลอนดอน ข้าพเจ้าไปเยี่ยมการประชุมนักเรียนไทยที่โรงเรียนเซนต์ยอร์ชณเมืองฮาร์เพนเดน (St. George's School, Harpenden) สามัคคิสมาคมได้เชิญข้าพเจ้าเป็นผู้อุปถัมภ์ เป็นเกียรติอันนำความชื่นชมยินดีมาสู่ข้าพเจ้ามาก ผู้อุปถัมภ์พระองค์อื่นๆ ล้วนเป็นพระเจ้าแผ่นดินหรือเจ้าฟ้าทั้งสิ้น ข้าพเจ้าเสียใจมากที่ลิสยาไปด้วยไม่ได้ เพราะมัวไปเที่ยวอยู่กับยิดาเสียที่ในประเทศสวิสส พิระและซิริลไปด้วยกับข้าพเจ้า สมาชิกต้อนรับซิริลเป็นอย่างดี เชิญให้เป็นสมาชิก.

เมื่อวันจันทร์ที่ ๗ สิงหาคม มีการแข่งรถที่สนามบรู๊คแลนดส์ มีคนไทยพากันไปดูมากจากการประชุมที่ฮาร์เพนเดน เป็นวันแข่งชนิดทัวร์เที่ยวสั้นๆ หลายเที่ยว ข้าพเจ้าจัดให้พิระเข้าแข่งเที่ยวเดียวอันเป็นเที่ยวสำคัญ คือการแข่งชิงรางวัลแคมพ์เบลล์ ซึ่งพิระชนะ

ที่หนึ่งติด ๆ กันมาแล้วเมื่อสองปีก่อน คราวนี้มีคู่แข่งสำคัญอยู่คนเดียว คือ เมยส์ ขับรถ อิ.อาร์.เอ. ๒,๐๐๐ ซี.ซี. อันมีกันเดียวและเร็วกว่ารถ อิ.อาร์.เอ. ขนาด ๑,๕๐๐ ซี.ซี. ทุก ๆ คัน ข้าพเจ้าจึงเอารถมาเซราติ ๓,๐๐๐ ซี.ซี. เข้าแข่ง รถคันนี้แล่นตามทางตรงเร็วเท่า ๆ กันกับรถของเมยส์ แต่ตอนเร่งเครื่องภายหลังมุมหัวเลี้ยวของเขาเร็วกว่า ข้าพเจ้าจึงบอกพิระว่าตอนออกสำคัญอย่างยิ่ง ต้องขึ้นหน้าเมยส์ให้ได้ แต่การออกอย่างรวดเร็วนั้น เมยส์เขาชำนาญที่สุด เพราะเป็นนักขับระยะทางสั้นมาเป็นเวลาหลายปี ถึงเวลาแข่งจริง ๆ เขาก็ออกดีกว่า นำหน้าได้ทั้ง ๑๐ รอบ และชนะที่หนึ่ง พิระนั้นทิ้งรถคันอื่น ๆ เสียอย่างหลุดลุ่ย และมาเป็นที่สอง คนไทยหลายคนที่ไปดูการแข่งรถเป็นครั้งแรกเสียใจ เห็นว่าเป็นการแพ้ ทั้งนี้เพราะเขาไม่เข้าใจการแข่งรถ ซึ่งไม่ใช่การแข่งตัวต่อตัวระหว่างสองคน เป็นการแข่งกับนักขับตั้ง ๒๐ คน ฉะนั้นแม้จะแพ้ผู้ชนะที่หนึ่ง เราก็ชนะที่สอง และชนะคนอื่น ๆ ตั้ง ๑๘ คน จึงควรจะพอใจ, ถึงแม้ข่าวสงครามจะดูน่ากลัวมากยิ่ง

ขึ้นอีกก็ตาม พวกเราที่รู้จักแลนด์ส์วันนั้นหาทรายไม่ว่า การแข่งครั้งนั้นจะเป็นการแข่งครั้งสุดท้าย ที่ผู้ใดจะได้เข้าแข่งหรือจะได้ดูที่สนามรู้จักแลนด์ส์อันเรืองนาม.

เมื่ออยู่ที่ลอนดอนในต้นเดือนสิงหาคม ข้าพเจ้ามี *หม่อมเจ้ารัศมีสุริยันต์ สุริยง (โอรสพระองค์เจ้าสุริยง-ประยูรพันธ์ กรมหมื่นไชยาศรีสุริโยภาค)* มาอยู่ด้วย อันเป็นผู้มีนามเรียกกันอย่างสนิทสนมว่า "*หนู*" เช่นเดียวกับข้าพเจ้า รัศมีเคยเป็นนักเรียนส่วนพระองค์ของสมเด็จพระปกเกล้าฯศึกษาอยู่ที่ประเทศสวิสส เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ท่านทรงยอกเลิกนักเรียนส่วนพระองค์หลายคน รวมทั้งรัศมีด้วย ข้าพเจ้าได้รับเป็นนักเรียนของข้าพเจ้า การเล่าเรียนก็ดีวิเศษอย่างยิ่ง เรียนวิชาแพทย์ที่มหาวิทยาลัยเมืองโลซานน์ เมื่อสอบไล่ได้เป็นแพทย์ สอบไล่ได้เป็นที่ ๑ ในหมู่นักเรียนมหาวิทยาลัยโลซานน์ปีนั้น รัศมีบอกข้าพเจ้าว่า อยากจะเสกสมรสกับสตรีชาวสวิสส ได้มีความรักใคร่ผูกพันธ์กันมานานแล้ว และอยากจะแต่งงานด้วยเป็นเวลานาน ก่อนที่จะได้ทรายข่าวว่า ข้าพเจ้าคิดจะ

แต่งกับลิสยา ฉะนั้นการที่คิดจะมีภรรยาเป็นฝรั่งนั้น มิได้เป็นเพราะเอาอย่างข้าพเจ้าเลย ข้าพเจ้าอ้อนวอนขอให้รอไปสักหน่อย เพราะข้าพเจ้าเพิ่งแต่งงานกับลิสยามาได้ยังไม่ถึงปี ฉะนั้นถ้ามีข่าวออกฉาวขึ้น คงจะเป็นที่ทำให้คนทั่วไปคิดว่าเอาอย่างข้าพเจ้า รัศมีเป็นคนมีนิสัยดี มีความรักใคร่กตัญญูต่อผู้อุปถัมภ์ ก็ยินดียอมที่จะทนคอยอยู่อีกต่อไป.

ข้าพเจ้าเดินทางข้ามช่องทะเลไปยังฝรั่งเศส ไปพักอยู่กับแม่ที่บ้านในชนบท ลิสยาเสร็จจากการเที่ยวกับบิดาแล้ว ก็มารวมอยู่กับข้าพเจ้าที่นั้น เมื่ออยู่กับแม่พอสมควรแล้วเราก็เดินทางไปเที่ยวกันบ้าง ไปโดยรถโรเวอร์ขนาดเล็ก การไปเที่ยวครั้งนั้นเป็นครั้งแรกที่เราไปด้วยกันเพียงสองต่อสอง นับตั้งแต่รู้จักกันมาและแต่งงานกันมา เราไปพักอยู่ที่เมืองตูร์ส์ (Tours) ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำลัวร์ (Loire) และมีวังและป้อมโบราณ (Châteaux) อย่างสวยงามและเต็มไปด้วยประวัติตั้งอยู่มากมาย เราถือเอาโรงแรมที่เมืองตูร์ส์เป็นศูนย์กลาง วันหนึ่งก็ขับรถไปเที่ยวดูวังหรือป้อมโบราณทุก ๆ วัน.

ในการท่องเที่ยวครั้งนั้นเอง ก็ได้เห็นการมีชื่อเสียงโด่งดังของพระประจักษ์ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง คือวันหนึ่งเรากำลังนั่งกินอาหารอยู่ ยังเอิญมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในภัตตาคารนั้นมาก โต๊ะมีคนนั่งเต็มกันไปหมด คนอังกฤษผู้หนึ่งจึงขออนุญาตมานั่งร่วมด้วยที่โต๊ะของเรา ภายในไม่ช้าเขาเห็นเข็มที่ข้าพเจ้ามีติดอยู่ที่แขะคอเสื้อ อันมีอักษรย่อว่า B.R.D.C. อยู่ภายใต้รูปรถแข่ง เขาจึงถามข้าพเจ้าว่าตัวอักษรนั้นมีใจความว่าอย่างไร.

"The British Racing Drivers' Club (สมาคมนักขับแข่งอังกฤษ)" ข้าพเจ้าตอบ คือข้าพเจ้าได้รับเกียรติเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของสมาคมนั้น แม้จะไม่เคยเป็นนักขับแข่งเลย.

"อ้อ ฉันควรจะจำได้" เขากล่าวต่อไป แล้วเขาก็เริ่มเอ่ยชื่อนักขับแข่งต่าง ๆ เช่น เมยส์ ซีแมน แล้วก็ว่า พีระพงศ์.

ข้าพเจ้าถามว่า "ท่านเคยดูเขาแข่งไหม?"

"อ่อ หลายครั้ง" เขาตอบ "ความจริงฉัน

รู้จักคุ้นเคยกับเขาอย่างดีเสียด้วยซ้ำ."

"ยังงั้นหรือ" ข้าพเจ้าถาม "ท่านไปพบและรู้จักกับเขาที่ไหน."

"ตามบาร์ต่าง ๆ" เขาอธิบาย อันเป็นของแปลก เพราะพระไม่ชอบดื่มเหล้า ฉะนั้นย่อมไม่ไปเที่ยวอย่างบาร์เลย แล้วเขายังเอ่ยต่อไปอีกว่า "อีกคนหนึ่ง ฉันก็รู้จัก."

"อีกคนหนึ่งนั้นน่ะใคร."

เขาว่า "ก็ญาติของพระยังไงล่ะ ฉันคุ้นเคยกันดีกับทั้งพระและนุล."

นั่นเป็นครั้งแรกในชีวิต ที่คนผู้ที่ข้าพเจ้าไม่เคยพบและไม่เคยรู้จักเลย มายอกข้าพเจ้าอย่างซึ่ง ๆ หน้าว่าคุ้นเคยกับข้าพเจ้าดี ลิสยากำลังเกือยจะบอกความจริงแก่เขา แต่ข้าพเจ้าสะกิดห้ามเสียทัน.

ถึงแม้ว่าการไปท่องเที่ยวคราวนั้น จะประสบความสุขและความพอใจมาก เพราะไปสองต่อสองกับลิสยาเป็นครั้งแรกก็จริง แต่ก็มีความหนักใจและรำคาญใจอยู่มาก ชั่วราเผ้าแต่ส่งโทรเลข หรือ จดหมายมาถึง

ทุก ๆ วัน เกี่ยวกับการจัดตระเตรียมการแข่งรถรางวัลใหญ่กรุงเทพ ฯ ยิ่งทำไปนานเข้าก็ดูมีขัญหายุ่งยาก ซึ่งข้าพเจ้าจะต้องขบเองมากขึ้น แต่หนักใจทางนั้นไม่เป็นไร เพราะข้าพเจ้ามีความหวังอย่างแรงกล้าที่จะให้การแข่งชิงรางวัลใหญ่ กรุงเทพ ฯ ได้ผลสำเร็จดีจริง สมกับที่รัฐบาลไว้ใจให้ข้าพเจ้าเป็นผู้จัดทำ.

แต่ความหนักใจที่ไม่ดีเลยก็คือ เรื่อง ภัยสงคราม ตลอดเวลาอยู่ที่เมืองตูร์ส ข้าพเจ้าก็ได้แต่อ่านหนังสือพิมพ์วันละหลายฉบับ ดูข่าวร้ายลงทุก ๆ วัน คือฮิตเลอร์ไม่ยินยอมจะตกลงกับโปลันด์ในเรื่องฉนวนดานซิก เลย ทางโปลันด์ยินยอมอย่างใด ก็ยิ่งทำให้ฮิตเลอร์กลับขู่เข็ญจะเอามากกว่านั้นอีก อังกฤษและฝรั่งเศสซึ่งได้ทำสัญญาไว้ต่อโปลันด์ว่า ถ้าถูกเยอรมันยกรุก ก็จำจะต้องช่วย ก็พยายามไกล่เกลี่ยอยู่เรื่อย แต่ก็ไม่เห็นได้ผลอะไร อังกฤษฝรั่งเศสนั้นมีความหวังอยู่มากว่าถ้าเกิดมหาสงครามขึ้น โซเวียตรุสเซีย จะเข้าเป็นสัมพันธมิตรกับฝ่ายตน เพราะฮิตเลอร์เกลียดคอมมูนิสต์อย่างที่สุด จึงทำให้เยอรมันระยอบนาซี เป็นอริกับ

โซเวียตรุสเซียมาอยู่หลายปีแล้ว ด้วยเหตุนี้ อังกฤษ ฝรั่งเศส จึงมีการเจรจาในทางฝ่ายเสนาธิการทหาร พยายามจะวางแผนการณ์รบถ้ามหาสงครามจะเกิดมีขึ้นแน่ ในเวลาหนักใจอย่างยิ่งนี้ ข้าพเจ้าเคราะห์ดีมากที่มีเพื่อนที่น่ารัก เช่นลิสยาคอยช่วยเอาใจอยู่เสมอ ในหมู่นั้นจะเปิดซองจดหมายฉบับใด หรือจะเปิดหน้าหนังสือพิมพ์อ่านคราวใด ก็ล้วนแต่มีเรื่องยุ่งยากลำบากกวนใจทุกคราว มีคืนหนึ่งได้รับจดหมายจากซีริล ในซองเขาส่งรูปสุนัขบุลล์ดอกโรเมโอ อันมีหน้าตาคล้าย ๆ หัวโขนยักษ์ ซึ่งซีริลเขาเขียนด้วยดินสอ แต่เขาเติมเขี้ยวให้ยาวและโค้งมากขึ้นกว่าความจริง ทั้งยังให้สวมชฎายักษ์เสียด้วย แล้วเขียนข้อความเติมเป็นภาษาไทยว่า “หมาหน้าเหมือนยักษ์” ทำให้ข้าพเจ้าหัวเราะอยู่ได้เป็นเวลานาน.

เมื่อเราจวนจะออกจากเมืองตูร์นั้นเอง ก็มีข่าวเกี่ยวกับภัยสงครามอันร้ายที่สุด คือ โซเวียตรุสเซียตกลงยอกเลิกการเจรจาทางฝ่ายเสนาธิการทหารกับอังกฤษและฝรั่งเศส กลับประกาศมิตรภาพทางไมตรีพิเศษ

กับเยอรมนี คือสัญญาว่าจะไม่มีการทำสงครามต่อกัน นับตั้งแต่วันนั้น ข้าพเจ้าก็แน่ใจว่าสงครามจะเกิดขึ้นแน่ ทั้งนี้เพราะเยอรมนีนั้นกลัวการสงคราม อันมีแนวรบทั้งสองด้านคือตะวันตกและตะวันออก เมื่อหมดกังวลทางรุสเซียเช่นนี้ก็คงจะบุกรุกโปลันด์เป็นแน่ ถ้าอังกฤษฝรั่งเศสจะเข้ารบด้วย เยอรมนีก็ไม่กลัว.

ลิสยาและข้าพเจ้าออกเดินทางจากตูร์ส์ กลับไปยังบ้านแม่เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ในเวลาหยุดเดินทางและกินอาหารกลางวันก็ได้เห็นแววมหาสงครามเป็นครั้งแรก คือนายทหารกองหนุนฝรั่งเศส ซึ่งเพิ่งถูกเรียกกลับเข้าประจำการ นั่งกินอาหารอยู่กับภรรยาของเขา ทั้งสองแสดงสีหน้าโศกเศร้าอย่างน่าสงสาร ความทิลิสยาเกลียดและกลัวสงคราม อันเป็นของที่เขาไม่เคยเห็นเพราะเขาเกิดเมื่อระหว่างกลางมหาสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง จึงถึงกับไม่สบายในวันที่ ๒๔ นั้น ข้าพเจ้าก็โทรศัพท์ถึงชัวราทิลอนดอน เพื่อให้เตรียมตัวจัดการต่าง ๆ ในเรื่องส่วนตัวของพวกเรา เพราะสงครามจะเกิดขึ้นแน่แล้ว พิระยังจะมีการแข่งรถอีกที่สวนวังแก้วในวัน

เสาร์ที่ ๒๖ ได้ไปเริ่มทำการซ้อมอยู่แล้ว แต่ข้าพเจ้าเองนั้นหมดศรัทธาไม่อยากจะให้เข้าแข่ง.

มารดาข้าพเจ้าและพุ่มนั้นกลับใจคอดี นึกว่าสงครามจะไม่มีแน่ เพราะฝรั่งเศสมีแนวป้อมมาจิโนต์ (Maginot Line) แข็งแรงมาก เลยนึกเอาว่าเยอรมันจะบุกรุกเข้ามาในฝรั่งเศสไม่ได้ เมื่อข้าพเจ้าลาแม่ออกจากบ้านเช้าวันที่ ๒๕ แม่ไม่หนักอกหนักใจอะไรเลย คิดว่าในไม่ช้าก็จะได้พบกันอีก ลิสยากับข้าพเจ้าเดินทางไปยังเมืองคาเลส์ มีคนอังกฤษริบร้อนจะกลับอังกฤษกันมากนับร้อย ๆ รถยนต์ก็มีเต็มแน่นเรือ แต่เราก็กลับถึงลอนดอนได้โดยเรียบร้อย คืนนั้นข้าพเจ้าก็ไปหาพีระและซีริลที่บ้านของเขา ปรึกษาเตรียมตัวกันในเรื่องสงคราม และตกลงว่าเราใจคอไม่ดี และเศร้าใจมากเกินไปที่จะทำการแข่ง ณ สวนวังแก้วในวันรุ่งขึ้น จึงเบี้ยอันยอกเลิก.

ตามความคิดเห็นของข้าพเจ้านั้น มหาสงครามน่าจะเกิดขึ้นภายในไม่กี่วัน ข้าพเจ้าทราบดีว่าเยอรมันมีกำลังทางอากาศมากมายกว่าอังกฤษ จริงอยู่อังกฤษได้

ใช้เวลาภายในหนึ่งปี ภายหลัง การตกลงกัน ที่เมืองมูนิค ปรับปรุงกำลังมากขึ้นก็ดี แต่ถ้าเยอรมันจะส่งเรือบินทิ้งลูกระเบิด มาทันที ในวันแรก สักราว ๑,๐๐๐ ลำ ทางอังกฤษ ก็จะไม่มีเรือบิน ประจัญบาน มากพอ จะต่อสู้ต้านทานได้ กรงลอนดอน คงจะพินาศ ผู้คน ก็จะปั่นป่วน ราชการ งาน เมือง ก็จะยุ่งเหยิง ข้าพเจ้าจึงทายใจฮิตเลอร์ว่าน่าจะทำเช่นนั้น.

ข้าพเจ้า และพวกพ้องได้ ติตัวจะกลับเมืองไทยโดยเรือของบริษัทเนเธอร์แลนด์ราวกลางเดือนกันยายน จึงตกลงจะกลับไปตามกำหนด แต่เมื่อตริกตรองดูเห็นว่า ถ้าเรา คงอยู่ ต่อไป ในกรุง ลอนดอน จนเรือ จะออก ถ้าสงครามเกิดขึ้น และกรงลอนดอนส่วนมากพินาศจริง ดังข้าพเจ้าเห็นว่าฮิตเลอร์ควรจะทำลาย การเดินทางหรือการออกจากกรุงอาจจะลำยากหรือไปไม่ได้ แต่ถ้าเราไป ในขัด นั้นก็จะสะดวก เข้าของ ก็บรรทุก รถกุดังสำหรับรถแข่งไปได้อย่างสบาย จึงตกลงใจว่าจะไปคอยเรือนั้นอยู่นอกกรุงลอนดอน ข้ญหาว่าจะไปอยู่ที่ใดนั้นขบ

ได้โดยง่าย บิดามารดาของลิสยาเขามีบ้านในชนบทอยู่ใกล้เมืองฟาร์นาม (Farnham) อันอยู่ระหว่างกรุงลอนดอนและเมืองเซ้าท์แฮมตัน (Southampton) ซึ่งเย็นที่เราจะลงเรือ ลิสยาบอกว่าที่เมือง ไฮน์เฮด (Hindhead) อันอยู่ใกล้ๆ มีโรงแรมชื่อดี เราทั้ง ๔ พร้อมทั้งชัวราจึงย้ายไปอยู่ที่นั่นเมื่อวันที่ ๒๖ หลังจากที่ได้จัดเข้าของกันตลอดวัน ข้าพเจ้าเศร้าโศกใจมากที่ว่าจะต้องจากบ้านในลอนดอน อันเย็นที่ซึ่งข้าพเจ้าได้รับความสุขมามากเย็นเวลาถึง ๖ ปี โดยมีความแน่ใจว่าจะไม่ได้กลับไปอยู่อีก ทั้งสงสารลิสยาผู้อุตส่าห์ตกแต่งจัดแจงเสียอย่างดี แต่ก็มีโอกาสได้อยู่เพียงราว ๔ เดือนเท่านั้นเอง และในระหว่าง ๔ เดือนนั้นเอง เราก็ไม่ได้อยู่เสียเย็นเวลานาน.

เมื่ออยู่ที่ไฮน์เฮด ข้าพเจ้าเศร้าใจอยู่เรื่อย ค่อยสบายใจก็เมื่อเล่นกับสุนัข โจน และ โรเมโอ พิระนั้นกลับขับเล่นก๊อลฟ์อีก เพราะที่ไฮน์เฮดมีสนามก๊อลฟ์ดีและมีครูที่สอนเก่ง คนที่ยังเชื่อว่าจะไม่มีสงครามก็ยังมีอยู่ ฉะนั้น ขดหมาย จาก นักแข่ง เกี่ยวกับ การ แข่ง ชิงรางวัล

ใหญ่กรุงเทพฯ ก็ยังมีมา ข้าพเจ้าห้ามมิให้ชัวราตอบแต่ก็ยังไม่ยอมเลิก.

วันที่ ๑ กันยายน จึงมีข่าวว่าเยอรมันได้เริ่มรบกับโปลันด์แล้ว มหาสงครามก็เป็นอันว่ามาแน่ๆ เพราะถ้าอังกฤษฝรั่งเศสยื่นคำขาดให้เลิกการบุกรุกแล้วเยอรมันไม่เลิกบุกรุก อังกฤษฝรั่งเศสก็จะต้องประกาศสงคราม ขัดนักก็ได้แต่คอยฟังข่าววิทยุ มีคนเย็นอันมากที่หวังว่าโปลันด์จะต้านทานไว้ได้บ้าง แต่ก็ไม่เย็นเช่นนั้น ตั้งแต่วันแรกก็แพ้และถอยเรื่อย เพราะทนกำลังทางอากาศและกำลังทางรถหุ้มเกราะของเยอรมันไม่ได้ ขัดนทางอังกฤษก็เริ่มพรางไฟ ตอนกลางคืนก็มืดไปหมด พวกเราก็ไม่มีใจอยากจะไปไหน ได้แต่นั่งอยู่ในโรงแรมและฟังข่าววิทยุ.

เช้าวันอาทิตย์ที่ ๓ พระมาปลุกข้าพเจ้า บอกว่าได้ยินเสียงสัญญาณภัยอากาศ ข้าพเจ้าจึงนึกว่าฮิตเลอร์คงคิดอย่างเดียวกันกับข้าพเจ้า และจะส่งเรือบินมาทำลายกรุงลอนดอน แต่ในไม่ช้าก็มีสัญญาณหมดภัย ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่เข้าผิด ต่อมาก็ได้ฟังเสียงอันศรัสลด แต่

ก็โกรธเคืองของนายกรัฐมนตรี มร. เนวิล เชมเบอร์เลน แถลงว่าอังกฤษได้ประกาศ สงครามกับเยอรมนี แล้วเมื่อเวลา ๑๑.๐๐ น. มร. เชมเบอร์เลน เจ็บใจเป็นพิเศษ เพราะเมื่อได้ไปทำสัญญากันกับฮิตเลอร์ที่เมืองมูนิค เมื่อปีก่อนนี้กว่าจะรักษาสันติภาพไว้ได้ ท่านนายกรัฐมนตรีพูดว่า ทางอังกฤษต้องเตรียมพร้อม การสงครามครั้งนั้น อาจจะต้องรบกันอยู่เป็นเวลาอย่างน้อย ๓ ปี ข้าพเจ้าได้ฟังดังนั้นก็มีความสังหรณ์ใจและหันไปทางพวกข้าพเจ้าและบอกว่า "ฉันเองคิดว่าคงจะไปกันราว ๖ ปี" พวกข้าพเจ้าเป็นพยานได้ในข้อนี้.

ต่อจากนั้นข้าพเจ้าก็มีหน้าที่อันขมขื่นและซอกช้ำใจที่สุด คือยอกเลิกการแข่งชิงรางวัลใหญ่กรุงเทพฯ อันเป็นงานที่ข้าพเจ้ารักยิ่ง หวังว่าจะเป็นการโฆษณาเมืองไทยอย่างดี ทั้งจะนำการตื่นเต้นและความสนุกสนานมาสู่กรุงเทพฯมาก จึงต้องโทรเลขไปยังบ้านเย็นขอให้นำความขึ้นเสนอท่านนายกรัฐมนตรี ขอยอกเลิกโดยความจำเป็น.

บทที่ ๒๔

ไทยเป็นกลาง

มหาสงครามโลกครั้งที่สองเกิดขึ้นแล้วและอยู่เป็นเวลานานถึงหกปี ดังข้าพเจ้าบังเอิญเดาถูก ในวันแรกที่มหาสงครามบังเกิดขึ้น การแข่งรถของพิระก็หยุดชะงักไปด้วย ซึ่งย่อมเป็นที่น่าเสียดายเป็นอันมาก ทั้งนี้เพราะการแข่งรถของเรา ซึ่งเราจัดขึ้นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน กลับได้ผลดีอย่างเกินกว่าที่เราจะหวังและเป็นการเชิดชูชาติ นับตั้งแต่ก่อนพิระแข่งรถมา ข้าพเจ้าบังอาจกล้ากล่าวได้ว่า นอกจากผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเมืองไทย หรือเคยไปอยู่เมืองไทย ของที่ชาวต่างประเทศนึกถึงเกี่ยวกับเมืองไทยก็มีแต่แมวกับคนแฝดติดกัน ซึ่งความจริงคนแฝดติดกันที่ไปมีชื่อเสียงทั่วโลกนั้น ก็เป็นจีนเสียด้วยซ้ำ.

ที่พระสามารถทำชื่อเสียงให้แก่ชาติอย่างมากมาย ดีเพราะผลของการแข่งรถดีเลิศกว่าที่นักขับส่วนตัว คือที่ไม่ใช่นักขับของทีมบริษัทจะได้เคยกระทำมา ภายใน ๕ ปีพระเข้าทำการแข่งรถระยะทางไกล ๖๘ เที่ยว ได้ชัยชนะเลิศเป็นที่ ๑ ถึง ๒๐ เที่ยว คิดเฉลี่ยได้ว่าแข่ง ๓.๔ เที่ยว จะต้องได้ที่ ๑ ครั้งหนึ่ง ซึ่งผู้ที่ทราบซึ้งในประวัติของการแข่งรถ จะต้องยอมรับว่าเป็นผลดีอย่างมหัศจรรย์ ต่อจากได้ที่หนึ่งถึง ๒๐ เที่ยวแล้ว พระยังได้เป็นที่ ๒ อีก ๑๔ ครั้ง และเป็นที่ ๓ ได้ ๕ ครั้ง ฉะนั้นภายในการแข่ง ๖๘ เที่ยว พระได้ที่ ๑, ๒, หรือ ๓ รวมกันถึง ๓๙ เที่ยว คือคิดเฉลี่ยได้ว่าแข่ง ๑.๗ เที่ยว จะต้องมาถึงหลักชัยในตำแหน่ง ๑. ๒, หรือ ๓ ครั้งหนึ่ง เมื่อได้ผลดีอย่างนี้ จะไม่มีชื่อเสียงอย่างไรได้.

มีผู้เอาใจใส่พยายามเดากันอยู่มาก ทั้งที่เมืองนอกและเมืองไทย ว่าภายใน ๕ ปีของการแข่งรถนั้น ข้าพเจ้าได้ลงทุนไปมากน้อยเท่าใด เนื่องด้วยมีผู้เดาผิดกันเป็นส่วนมาก ข้าพเจ้าจึงขอแถลงความจริงในโอกาสนี้ ในสมัยนั้นอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทกับเงิน

ปอนด์อังกฤษ คือ ราว ๑๑ บาทต่อปอนด์.

เงินลงทุนซื้อรถแข่ง รถกุดัง และเครื่องประกอบ ๘,๒๙๕ ปอนด์ เงินลงทุนจะปรับปรุงรถเดอลาจเก่าให้เป็นรถใหม่อันไร้ผลสำเร็จดังได้บรรยายในเล่ม ๒ นั้น ๗,๘๔๖ ปอนด์ ฉะนั้นรวมเงินลงทุน ๑๖,๑๔๑ ปอนด์.

ทุก ๆ ปีเราได้รับรางวัล แต่ค่าใช้จ่ายก็สูงกว่ารางวัลทุก ๆ ปี และเราขาดทุนดังต่อไปนี้

พ.ศ. ๒๔๗๘	๗๔๕ ปอนด์
พ.ศ. ๒๔๗๙	๒,๔๕๑ ,,
พ.ศ. ๒๔๘๐	๔,๐๕๙ ,,
พ.ศ. ๒๔๘๑	๑,๕๘๑ ,,
พ.ศ. ๒๔๘๒	๑,๔๔๑ ,,
รวม	๑๐,๓๑๗ ,,

คิดเฉลี่ยได้พอประมาณว่าแข่งเที่ยวหนึ่งจะต้องขาดทุนราว ๑๕๐ ปอนด์.

รวมเงินที่เสียไปทั้งหมดได้ราว ๒๖,๐๐๐ ปอนด์ (ในสมัยนั้น ๒๘๖,๐๐๐ บาท) ซึ่งออกจะมากอยู่ แต่

ข้าพเจ้าอุ่นใจอยู่บ้างที่ทราบว่ามิคนอื่น ๆ เสียมากกว่านั้น แต่กลับได้ผลสำเร็จน้อยกว่าเรา.

ข้าพเจ้าบรรยายแล้วในบทก่อนว่าเราได้ตีตั๋วจะกลับโดยเรือวิลันดา และเราเตรียมพร้อมอยู่ที่เมืองไฮน์เฮด แต่ในไม่ช้าข้าพเจ้าก็ได้รับข่าวจากบริษัทเรือ ว่าเรือวิลันดาที่เราตีตั๋วไว้นั้น เย็นอันตกลงจะไม่แวะมาที่เมืองเซ้าท์แฮมตัน ฉะนั้นเย็นอันว่าเราจะกลับโดยเรือนั้นไม่ได ถึงกระนั้นก็ดีข้าพเจ้าก็ยังตั้งใจจะกลับเมืองไทยให้ได้ จึงตีตั๋วจะกลับโดยเรือยุตแลนเดียของบริษัทเดนมาร์ค อิสต์เอเชียติค ซึ่งจะออกจากอังกฤษวันที่ ๒ ตุลาคม.

วันที่ ๔ กันยายน อันเย็นวันรุ่งขึ้นจากการประกาศสงคราม ก็มีข่าวว่าเรือโดยสารอังกฤษชื่อ แอธิเนีย (Athenia) ถูกเรือใต้น้ำเยอรมันยิงจมในท่ามกลางมหาสมุทรแอตแลนติค คือถูกยิงจมในวันประกาศสงครามนั้นเอง แปลว่าทางฝ่ายเยอรมันเตรียมพร้อมอยู่แล้ว มีเรือใต้น้ำไปเที่ยวเพ่นพ่านอยู่ตามมหาสมุทรต่าง ๆ พอเริ่มสงครามวันแรกก็ส่งข่าวทั่วถึงกัน เรืออังกฤษก็ถูกยิงจมทันที ส่อให้เห็นว่า ในการสงคราม

คราวนี้ ทางเยอรมันจะใช้เรือใต้น้ำทำการรบยิงเรือโดยสารและเรือบรรทุกสินค้ากันอย่างไม่เลือกหน้า.

ในระหว่างที่กำลังจัดเข้าของและเตรียมตัวจะกลับเมืองไทยโดยเรือยุตแลนเดียอยู่นั้น ข้าพเจ้าเริ่มรู้สึกอึดอัดและไม่สบายใจ อดคิดไม่ได้ว่ารอการกลับไว้จนเดือนเมษายนจะดีกว่า อยู่ดูลาดเลาท่าทางของการสงครามไว้ก่อน เหตุผลสำคัญที่ทำให้ข้าพเจ้ายังไม่อยากจะกลับนั้นมีอยู่สองข้อ และเพราะในประวัติของข้าพเจ้านี้ประสงค์จะเล่าแต่ความจริงทั้งสิ้น ฉะนั้นจะแถลงโดยตรงไม่เกรงกลัวผู้อ่านจะหัวเราะเยาะหรือปรักปรำอย่างใดเลย ข้าพเจ้าแรกคิดว่าเยอรมันจะทำลายกรุงลอนดอนโดยทันที เพื่อทำให้คนอังกฤษตกอกตกใจ อาจจะขอให้รัฐบาลเลิกทำสงคราม แต่เยอรมันก็ไม่ทำ รวมกำลังทางอากาศไปช่วยกองทัพบกทำการโจมตีโปลันด์ ทางอังกฤษเสียอีกยังส่งเรือบินไปทิ้งลูกระเบิดที่เยอรมนี คือตามฐานทัพเรือ แต่ส่วนมากนั้นไปทิ้งใบปลิวชักชวนชาวเยอรมันให้ขอให้ฮิตเลอร์เลิกสงคราม แต่ทางทะเลดูฮิตเลอร์เล่นงานอังกฤษอย่างเต็มที่ทันที ดังเห็นได้ที่

เรือแอดิเนียมแต่วันแรก แล้วก็มีเรืออื่น ๆ ขมอีกเรือย มาในไม่ช้า ฮิตเลอร์คงจะหวังให้คนอังกฤษกลัวจะอด ตาย ทั้งนี้เพราะที่อังกฤษจะไม่มีอาหารกินพอ ถ้าไม่มี การขนส่งมาจากต่างประเทศ ฉะนั้นการเดินทางตาม ทะเลเฉพาะอย่างยิ่งในมหาสมุทรแอตแลนติค น่าจะอัน-ตรายที่สุด เรือยุทแลนเดียจะมารับคนโดยสารในอังกฤษ ที่เมืองฮัลล์อันอยู่ฝั่งตะวันออกริมทะเลเหนือ แล้วจะแล่น ไปทางเหนือ เลียวผ่านจก๊อตแลนด์ ไปเข้าสู่มหาสมุทร แอตแลนติค แล้วจึงจะบ่ายหัวไปทางใต้ เพื่อผ่านอ่าว บิสเกย์และเข้าทะเลเมดิเตเรเนียนที่ยิบรอลตาร์ ฉะนั้นจะ ต้องผ่านเขตทะเลที่มีอันตรายที่สุดในเวลานั้น จริงอยู่ เป็นเรือของประเทศกลาง แต่เรือใต้น้ำเยอรมันอาจจะยิง โดยพลาดเผลอ เดนมาร์คเป็นประเทศเล็ก ถึงเยอรมัน ยิงเรือของตนพลาดไปก็ทำอะไรไม่ได้ นายทหารเรือ เยอรมันคงจะไม่ได้รับคำสั่งให้ระวังระไวเท่าใด ไม่ เหมือนเรือของมหาประเทศจึงจะต้องระวังมาก ๆ.

ข้าพเจ้ายังไม่อยากตาย หรือท่านจะว่ากลัวตาย ก็ได้ ข้าพเจ้าอายุเพียง ๓๑ เพิ่งแต่งงานได้เพียง ๑ ปี

ของที่ข้าพเจ้าอยากจะทำก็ยังมีอยู่มากมายนัก เฉพาะอย่างยิ่งการแต่งหนังสือ การตายเพราะไปทำการรบอย่างกล้าหาญก็ยังค่อยยังชั่วอยู่บ้าง แต่การตายเพราะลงเรือหนีการสงครามกลับบ้านดูออกจะน่าทุเรศสักหน่อย อนึ่งการถกเรื่องจมน้ำนั้นถึงไม่ตายก็ 'คางเหลือง' เวลานั้นก็เริ่มฤดูหนาว ถ้าไม่จมน้ำตายก็อาจจะตายเพราะปอดบวม ถึงไม่ตายเข้าของก็จะสูญหายหมด เข้าของบางอย่างนั้นเราจะหามาชดเชยอีกไม่ได้ เช่น เอกสาร ภาพถ่าย หนังสือที่เราชอบของเรา ฯลฯ.

อีกประการหนึ่งก็เพราะสงสารลิสยาและซีริล นับตั้งแต่กลับมาจากเมืองไทย เขาทั้งสองเกือบจะมิได้มีโอกาสพบปะพ่อแม่ญาติพี่น้องของเขาเลย เราอยู่ลอนดอนก็แต่น้อยวัน มัวแต่ท่องเที่ยวไปเพื่อการแข่งรถเสียมากกว่า ฉะนั้นถ้าจะกลับเมืองไทยเมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม ก็จะมีเวลาพบปะร่ำลาญาติพี่น้องอย่างน้อยที่สุด อนึ่งตามความคิดของข้าพเจ้า เห็นว่าถ้ากลับไปก็จะไม่มีโอกาสกลับมาอังกฤษอีกจนมหาสงครามจะสงบลง ซึ่งตามความคิดของข้าพเจ้าเห็นว่าอย่างน้อยก็ ๖ ปี ข้าพ-

เจ้าชอยืนยันอย่างแข็งแรงว่าในเรื่องจะกลับหรือไม่กลับนั้น ข้าพเจ้าเป็นผู้คิดเห็นตกลงแต่คนเดียว พิระ ลิสยา และซิริล เขาต่างบอกว่ามีความไว้ใจในข้าพเจ้า ขอให้ข้าพเจ้าคิดอ่านเอาคนเดียว ฉะนั้นถ้าการตกลงนั้นจะผิดถูกประการใด ข้าพเจ้าคนเดียวเท่านั้นที่จะต้องรับผิดชอบ.

เมื่อตริกตรองดูโดยสองข้อดังกล่าวมาแล้ว ข้าพเจ้าจึงตกลงใจว่าจะคอยอยู่ที่อังกฤษจนเดือนเมษายน ลิสยากับซิริลจะได้มีเวลาพบปะร่ำลาบิดามารดาญาติพี่น้องเพื่อนฝูงของเขาอย่างเต็มที่ ข้าพเจ้าเองก็จะมีโอกาสไปเยี่ยมแม่ผู้ยังอยู่ในฝรั่งเศส เพราะตั้งแต่กลับจากเมืองไทยมาอังกฤษ ข้าพเจ้าเองก็เกือบมิได้พบปะกับแม่เลยเหมือนกัน อนึ่งถ้าเราไปเดือนเมษายนก็ไปรถไฟได้ คือผ่านฝรั่งเศสไปลงเรือที่ในประเทศอิตาลี ถ้าอิตาลียังเป็นกลางอยู่ตามความคิดของข้าพเจ้า เมื่ออิตาลีเป็นมิตรอยู่กับเยอรมันๆก็คงจะไม่ยิงเรือมา อังกฤษก็คงจะไม่ยิงด้วย หวังว่าอิตาลีจะคงเป็นกลางอยู่ต่อไป การรบทางบกในฝรั่งเศสนั้นก็น่าจะมีขึ้นอย่างรุนแรง

จนเดือนมิถุนายน เมื่อคิดดูเช่นนั้นแล้วก็ยังภาคภูมิใจว่าตนคิดถูก การที่จะคอยอยู่จนเดือนเมษายนดูมีแต่ทางคับขัน อีกประการหนึ่งจะเย็นด้วยอ่อนใจเพราะสงครามก็อาจจะเย็นได้ ที่เมืองไฮน์เฮดข้าพเจ้ายังเกิดความเบื่อหน่ายในการเดินทางอย่างเหลือประมาณ นึกออกว่าภายใน ๕ ปีนั้นมัวแต่เดินทางอย่างไม่หยุดหย่อน รวมทั้งไปเมืองไทยและกลับถึงสองครั้ง อยากจะไปซุกหัวนอนอยู่เงียบ ๆ ที่ใดสักพักหนึ่ง.

แต่ก็ยังมีปัญหาที่จะต้องขบอยู่อีกอย่างหนึ่ง ข้าพเจ้าอยู่ที่อังกฤษมาตั้ง ๑๘ ปี ฉะนั้นย่อมมีเพื่อนฝูงชาวอังกฤษที่สนิทสนมกันมิใช่น้อย เมื่อเกิดสงครามขึ้นเช่นนั้น เพื่อนฝูงที่เป็นชายเขาก็เข้าเป็นทหารกันหมด ต่างเตรียมพร้อมที่จะไปทำการรบ ต่างแต่งเครื่องแบบฝ่ายเราเป็นพลเรือน และไม่มีอะไรจะทำ ดูรู้สึก 'เป็น' รำคาญใจและไม่สบายใจอยู่มาก ในสมัยนั้นไทยเราเป็นกลาง ข้าพเจ้าและพี่ระเบียบพระราชวงศ์ ฉะนั้นจะไปสมัครเข้าช่วยเขาอย่างใดก็ไม่สมควร จึงตกลงใจว่าถ้าจะอยู่ในอังกฤษแล้ว จะต้องอยู่ให้ไกลจากศูนย์กลางของ

การสงคราม เมื่อได้ขยบัญหาสำคัญแก่พวกเรามาสองสามอย่างแล้ว คราวนี้ก็เลยปล่อยให้ลิสยาขยเสียข้างข้าพเจ้ากางแผนที่ภาคใต้ของอังกฤษออกให้เขาดู แล้วขีดเส้นจากเหนือไปใต้ โดยกะให้ขอยเขตทางตะวันตกของเส้นนั้นเป็นทางอันเงียบและพลเมืองเบ็นชาวนาเสียเป็นส่วนมาก การชุมนุมทหารหรือผักหัดทหารก็จะไม่สู้มี ข้าพเจ้าขอกลิสยาว่าถ้าไปเช่าบ้านที่เหมาะแก่ความประสงค์ของพวกเราในขอยเขตนั้น เราก็ตกลงจะเชาอยู่จนเดือนเมษายน คนอื่นๆในพวกเราก็พากันเห็นด้วย ลิสยาจึงเดินทางไปทางตะวันตกโดยรถยนตร์เมื่อวันที่ ๑๒ ก่อนลิสยาจะออกเดินทาง พระขอให้หาบ้านที่มีสนามก๊อลฟ์อยู่ใกล้ๆ เพราะบัดนี้เมื่อกลับพ้นเล่นก๊อลฟ์อีกที่ไฮน์เฮด ก็เลยคลั่งก๊อลฟ์เอาอย่างมาก.

วันที่ ๑๔ ลิสยากลับมาจากทางตะวันตก รายงานว่าหาเช่าบ้านได้อันเหมาะแก่เราที่สุดในมณฑลคอร์นวอลล์ (Cornwall) อันเป็นมณฑลที่อยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ที่สุดของอังกฤษ เบ็นแหลมยื่นออกไปในมหาสมุทรแอต-แลนติค มีทะเลเกือบรอบข้าง ฉะนั้นจึงเบ็นเกาะเสียมาก

กว่าอื่น เมื่อพวกเราได้มอบฉันทะให้แก่ลิสยา ว่าให้เป็นผู้เลือกบ้าน เขารายงานว่าใช้ได้อย่างดีเช่นนั้นเราก็เห็นด้วย ข้าพเจ้าก็จัดการว่าเช่าบ้านหลังนั้น ตามสัญญาเราจะเข้าอยู่ได้เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม เราคงอยู่ที่ไฮน์เฮดต่อไป เมื่อแรกออกจากกรุงลอนดอนไปไฮน์เฮด เราเอามาด้วยแต่เข้าของที่จำเป็นหรือที่สำคัญ บัดนี้เมื่อฮิตเลอร์ไม่เอาใจใส่ในการทำลายกรุงลอนดอน มัวยุ่งต่อการโจมตีโปลันด์ ลิสยาก็ไปลอนดอนบ่อย ๆ เพื่อไปเก็บรวบรวมเข้าของและขนมาอีก เมื่อข้าพเจ้าเป็นโสดอยู่มีคนใช้ที่บ้านในลอนดอนคนเดียว คือ *ไอ๊ฟส* (Ives) เป็นคนครัวและทำอะไร ๆ ได้เกือบทุก ๆ อย่าง เมื่อแต่งงานแล้ว ลิสยาว่าจ้างหญิงชาวอ๊อสเตรีย มาเป็นคนครัว ไอ๊ฟ์สเป็นคนใช้ทั่วไป ครั้นมีข่าวว่าสงครามจะมาแน่หญิงชาวอ๊อสเตรียจึงขอให้เราช่วยจัดส่งเขากลับบ้านเมืองซึ่งเราก็ทำตาม บัดนี้จะไปอยู่ในคอร์นวอลล์ ข้าพเจ้าชวนไอ๊ฟ์ไปด้วย เขาก็ยินดี ซิริลและพิระก็ชวนคนครัวของเขา นางฮิลย์ ให้ไปด้วย เป็นอันตกลงว่าที่บ้านใหม่นางฮิลย์จะเป็นคนครัว ไอ๊ฟ์สจะเป็นคนใช้ทั่วไป และ

ลิสยาว่าข้างชาวบ้านเข้ามาช่วยปัดกวาดอีกคนหนึ่ง แต่จะไม่อยู่ในบ้าน เขาจะกลับไปนอนบ้านของเขา.

วันเสาร์ที่ ๓๐ กันยายน เป็นวันครบรอบหนึ่งปีที่ข้าพเจ้าได้แต่งงานกับลิสยา เป็นปีที่ข้าพเจ้าประสบความสุขเหลือที่จะคณนาได้ คืนนั้นเราไปกินอาหารค่ำกับบิดามารดาลิสยา พี่สาวของลิสยาก็อยู่ที่นั้น เรากลับมาถึงมณฑลคอร์นวอลล์ในวันรุ่งขึ้น เขายังคงอยู่ที่ลอนดอนต่อไป เพราะในสมัยนั้นเขายังชอบอยู่ในพระมหานครอันใหญ่ ข้าพเจ้าจึงปล่อยไว้ดูแลที่ทางเข้าของ ๆ ข้าพเจ้าและพี่ระในกรุงลอนดอน บ้านของเราก็ยังเป็นของเราทั้งยังมีโรงรถคอกหนูขาว ซึ่งมีทั้งรถแข่ง รถกุดัง กับเครื่องจักรต่าง ๆ อันมีราคา ตลอดสงครามข้าพเจ้าปล่อยให้โฮลเกตอยู่ที่นั้น เขาและผู้ช่วยรับทำงานย่อยจากบริษัทใหญ่ ๆ โดยใช้สถานที่และเครื่องจักรของข้าพเจ้าที่ข้าพเจ้าให้ยืมเปล่า ๆ ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นโอกาสขอบคุณอังกฤษโดยทางอ้อม.

วันที่ ๑ ตุลาคม ข้าพเจ้าและพี่ระออกเดินทางจากไฮน์เฮดตั้งแต่ย่ำรุ่ง ทั้งนี้เพราะต้องไปอย่างช้าที่สุด โดย

เหตุที่ว่าถึงแม้เราจะทิ้งรถแข่งคันอื่น ๆ ไว้ที่โรงรถคอกหนูขาว แต่ทิ้งพิระและข้าพเจ้ารักรถแข่ง "รอมิวลุส" มากพอที่ไม่อยากจะทิ้งไว้ให้อาจมีอันตราย เราจึงเอาไปด้วยในวันนั้น คือซอรถลากผูกจูงเอาไปด้วย ลิสยาและซิริลกับซัวราก็ตามไปในรถคันอื่น ๆ ระยะทางจากไฮน์เฮดไปยังที่ๆ เราจะอยู่ในมณฑลคอร์นวอลล์นั้นราว ๓๒๐ กิโลเมตร ส่วนหีบเข้าของต่าง ๆ โฮลเกตเบ็นผู้นำเอาลงไปโดยรถกุดังที่เคยบรรทุกรถแข่ง.

ตำบลที่อยู่ของเราที่ในมณฑลคอร์นวอลล์ คือบ้านลิแนม อยู่ ณ ตำบลร็อค ใกล้เมืองเวดบริดจ์ (Lynam House, Rock, near Wadebridge) เจ้าของบ้านเบ็นพ่อค้ารำรวยที่กรุงลอนดอน เขาซื้อที่ดินและสร้างบ้านมอบให้แก่ภรรยาของเขาในโอกาสฉลองการแต่งงานได้ ๒๕ ปี เขามีบ้านอยู่ที่ลอนดอน มาพักอยู่ที่ร็อคก็ชั่วแต่ในสมัยพักงาน ยังไม่เมื่อมีสงครามเกิดขึ้น เขาเกรงว่าจะไม่มีโอกาสมาพักบ่อยพอ ทั้งเขาอยากจะมีรายได้เพิ่มเติมขึ้น เขาจึงบอกให้เช่าบ้านโดยมีครัว

เรือนและเครื่องใช้พร้อม เย็นบ้านที่สบายมากแต่ขนาดย่อม เย็นตึกเพียงสองชั้น ชั้นล่างมีห้องนั่งเล่น ห้องโถงอันมีบันไดขึ้นชั้นบน ห้องกินอาหาร ห้องเก็บอาหาร ห้องครัว ห้องนอนคนใช้สองห้อง กับห้องอาบน้ำคนใช้ ชั้นบนมีห้องเขียนหนังสืออันเย็นห้องที่ลิสยาจะใช้ ห้องนอนขนาดใหญ่ ซึ่งลิสยาและข้าพเจ้าจะใช้เย็นห้องนอนของเราเอง ห้องนอนขนาดย่อมลงไปหน่อยจะเย็นของพี่กับซีริล มีห้องนอนอื่น ๆ อีกสามห้อง เย็นของชั่วราหนึ่ง อีกสองห้องนั้นสำหรับผู้ที่เราจะเชิญมาอยู่ด้วย เฉพาะอย่างยิ่ง บิดามารดา และญาติพี่น้องของลิสยาและซีริล เพราะการที่เราจะอยู่อังกฤษก็เพื่อทั้งสองฝ่ายจะได้พบกัน ก่อนที่เราจะกลับเมืองไทยในเดือนเมษายน และยังมีห้องอาบน้ำสองห้อง รอบบ้านมีสวนสวยงาม ทั้งนี้เพราะเจ้าของบ้านเขาสนใจในทางสวนมาก คนทำสวนและภรรยาเขาทิ้งไว้ให้เราใช้ แต่เราต้องเสียเงินเดือนให้ หมู่บ้านร็อคนั้นอยู่ริมปากน้ำแม่น้ำแคเมล (River Camel) อันแปลว่าอูฐ แต่ตรงนั้นกลับเย็นอ่าวอันกว้าง ตรงที่แม่น้ำจะออกทะเลจริง ๆ กลับเย็น

ช่องแคบ จากหน้าต่างบ้านซึ่งมีวิวทิวดงามอย่างยิ่ง เป็นทำเลอันเงียบสนิท สมกับใจคอของข้าพเจ้าในขณะนั้น ความที่ข้าพเจ้าเศร้าโศกเสียใจที่สงครามบังเกิดขึ้น สุดแสนเสียดายการแข่งรถชิงรางวัลใหญ่ในกรุงเทพ ฯ เมื่อแรกไปถึงบ้านลิแนม ข้าพเจ้าไม่อยากจะทำอะไรเลย ได้แต่นั่งซึม ๆ อยู่ในบ้านตลอดเวลา จนข้าพเจ้ามิได้ออกจากบ้าน เพื่อจะไปไหนเลย เป็นเวลาอย่างน้อยหนึ่งเดือน.

ข้าพเจ้า จะได้อยู่ในมณฑลคอร์นวอลล์ ต่อมาเป็นเวลาถึงกว่าสิบปี ฉะนั้นจึงควรจะอธิบายว่ามณฑลนี้ผิดแปลกกว่ามณฑลอื่น ๆ ในประเทศอังกฤษ ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะอยู่ไกลที่สุดในทางตะวันตกเฉียงใต้ เป็นแหลมยื่นออกไปในมหาสมุทร มีแม่น้ำและหมู่เขาเตี้ย ๆ สองหมู่คือ ดาร์ตมัวร์ (Dartmoor) และ บอดมินมัวร์ (Bodmin Moor) เป็นขีดขั้นออกห่างจากประเทศอังกฤษทั้งหมด ฉะนั้นเมื่อชาวโรมันโบราณมาตีประเทศอังกฤษได้ ก็หาลงมาอยู่ในมณฑลคอร์นวอลล์ไม่ ฉะนั้นชาวบริตอนดึกดำบรรพ์จึงคงเหลืออยู่นาน ทั้งยังมีชาว

ยริตอน หลบหนีจาก ชาวโรมันไป อยู่ในคอร์นวอลล์ก็อีก
มาก ต่อมา เมื่อชาวแซกซัน มาครอบ ครอง อังกฤษ
คอร์นวอลล์ ก็เป็น ดินแดน สุดท้าย ที่ชาว แซกซันไปตีได้
ในสมัยชาวนอร์มันมาอยู่ พระเจ้าแผ่นดินยกเอามณฑล
คอร์นวอลล์เป็นทรัพย์สินของพระยุพราช จนพระเจ้า
เอดเวิดที่๓ ทรงตั้งพระยพราชให้เป็นดุ๊ก ออฟ คอร์นวอลล์
และพระโอรสองค์ใหญ่ ที่สุดของพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ
เมื่อยังทรงพระชนม์อยู่ ก็ได้เป็น ดุ๊ก ออฟ คอร์นวอลล์
โดยกำเนิด สืบเนื่องกันแต่นั้นมา และได้เป็นทันที ส่วน
ตำแหน่งสูงสุดของยุพราชคือ ปรินซ์ออฟ เวลส์ นั้น จะ
ต้องได้รับแต่งตั้งภายหลัง ชักตัวอย่าง ในรัชกาลสมเด็จ
พระบรมราชินีนาถ วิกตอเรีย พระยุพราช คือ สมเด็จ
เจ้าพ่าเอดเวิดทรงเป็น ดุ๊ก ออฟ คอร์นวอลล์ และ ปรินซ์
ออฟ เวลส์ พระโอรสที่ยังมีพระชนม์อยู่ คือ พระอะค์เจ้า
ยอร์ช ทรงเป็น ดุ๊ก ออฟ ยอร์ค พอพระเจ้าวิกตอเรีย
สิ้นพระชนม์ และพระยุพราชได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระ
เจ้าเอดเวิดที่ ๗ พระโอรส ดุ๊ก ออฟ ยอร์ค ก็ได้เป็น
ดุ๊ก ออฟ ยอร์ค และคอร์นวอลล์ทันที ได้ทรงรับแต่งตั้ง

เป็นปรินซ์ ออฟ เวลส์ตอภายหลัง เช่นเดียวกันเมื่อพระเจ้าเอดเวิดที่ ๗ สืบพระชนม์ และพระเจ้ายอร์ชที่ ๕ ขึ้นครองราชย์ พระโอรสองค์ใหญ่ใดเป็นพระยุพราชก็ได้เป็น ดุ๊ก ออฟ คอร์นวอลล์ ทันที เป็น ปรินซ์ ออฟ เวลส์ต่อภายหลัง ดังในสมัยสมเด็จเจ้าฟ้าหญิงเอลิซะเบธก็ได้ขึ้นครองราชย์แล้ว ทรงพระนาม พระเจ้าเอลิซะเบธที่ ๒ พระราชโอรสซึ่งแต่ก่อนเสวยราชย์ ทรงดำรงฐานะชั้นพระเจ้าวรวงศ์ ธอ พระองค์เจ้าชาร์ลส์ก็ได้ทรงเป็น ดุ๊ก ออฟ คอร์นวอลล์ ทันทีทันใดเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุผลทั้งหลายแหล่เหล่านี้ จึงทำให้มณฑลนี้ผิดแปลกกว่ามณฑลอื่นๆในอังกฤษ ชาวพื้นเมืองก็แปลกกว่าท้องถิ่นพูดอังกฤษมีเสียงผิดเพี้ยนกว่าท้องถิ่นๆ มีความรักถิ่นเดิมของเขาอย่างพิเศษ ทั้งถือตัวว่าพวกเขาผิดกับคนอังกฤษทั่วไป จนถึงกับไม่ชอบถูกเรียกว่า อิงก์ลิช (English) เขาเรียกตัวเขาว่า คอร์นิช (Cornish) ผู้ใดไม่เคยมาอยู่ในมณฑลนี้อย่างน้อยสามชั่วคน เขาก็ไม่ยอมรับว่าเป็นคอร์นิช เขาเรียกใครๆอื่นทั้งหมดรวมทั้งคนอังกฤษว่าชาวต่างประเทศทั้งนั้น ด้วยเหตุนี้คนอังกฤษทั่วไปจึงมัก

ะถือว่าชาวคอร์นวอลล์นั้นอวดหยิ่ง แต่เพราะคอร์น-
วอลล์ผิดแปลกจากท่อน ๆ มีทะเลล้อมรอบ มีอ่าว
มีช่องแคบ มีภูเขาต่าง ๆ มาก จึงเป็นที่เที่ยวอันสำคัญ
และคนอังกฤษทั่วทั้งประเทศชอบมาเที่ยวในมณฑลนี้
มณฑลคอร์นวอลล์นั้นยาวราว ๑๓๐ กิโลเมตร ส่วนที่
กว้างที่สุดนั้นราว ๗๐ กิโลเมตร มีพลเมืองสามแสน.

การอยู่ต่อไปในอังกฤษนั้นส่วนสำคัญก็เพื่อที่ลิสยา
และซิริลจะมีโอกาสพบปะกับญาติพี่น้อง ก่อนที่จะต้อง
จากกันไปเป็นเวลานาน เมื่อเราจะกลับเมืองไทยในเดือน
เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ฉะนั้นจึงเชิญญาติพี่น้องของ
ทั้งสอง ผลัดกันมาพักอยู่ที่บ้านลิแนม มากันทีหนึ่งก็
ราว ๑ สัปดาห์หรือ ๑๐ วัน ลิสยามีบิดามารดา พี่สาว
สองคนและน้องสาวคนหนึ่ง ผลัดกันมาอยู่ ซิริลมีบิดา
ป้าและน้า กับพี่ชายของเขาและภรรยา ส่วนพี่ระและ
ข้าพเจ้าก็เชิญเพื่อนฝูง ซึ่งได้ไปเป็นทหาร หรือทำงาน
สำคัญอันเกี่ยวข้องกับสงคราม มาพักผ่อนเป็นครั้งเป็น
คราว เพราะพวกนั้นอยู่ในวงการสงครามอย่างใกล้ชิด
จึงเบื่อหน่ายในการสงครามเป็นอย่างยิ่ง เมื่อเราเองช่วย

ในการสงครามอย่างใดไม่ได้ จึงยินดีที่มีโอกาสได้ต้อนรับเลี้ยงดูเขาในยามพักผ่อน ฉะนั้นที่บ้านลิแนม ลิสยาจึงพยายามจัดการเลี้ยงดูอย่างดีที่สุด ในตอนค่ำผู้หญิงทั้งสองคนก็แต่งกายอย่างสวยงามมากๆ อยู่เสมอ เคราะห์ดีที่เพิ่งแต่งงานมาใหม่ๆ และเมื่อกลับไปเมืองไทยก็ได้ตัดเสื้อแสงไปด้วยมากแล้ว เรายังจัดให้มีการละเล่นต่างๆ อย่างสนุกสนาน ในทางนี้พระยอมเย็นตัวหัวหน้า ฉะนั้นเมื่อเพื่อนฝูงของเรามาพักผ่อนจากการสงคราม ก็ได้ประสบการเปลี่ยนแปลงไปจากสงครามจริงๆ ฉะนั้นการมาอยู่ที่บ้านลิแนมจึงเย็นของสนุกครึกครื้น เย็นที่พอใจกันอยู่มาก เพราะมีคนผลัดเปลี่ยนกันมาอยู่เสมอมิได้ขาด ทำให้พวกเรารู้สึกว่าเราก็ทำประโยชน์บ้างโดยทางอ้อม แม้แต่จะเพียงเล็กน้อยก็ดี.

สำหรับข้าพเจ้าเองในตอนแรก ข้าพเจ้าเศร้าโศกใจอยู่มาก เสียดายที่ไม่ได้กลับเมืองไทย เสียดายการแข่งรถชิงรางวัลใหญ่กรุงเทพฯ แต่ลิสยา พิระ ซิริลดิ ต่อข้าพเจ้ามาก ช่างคุยช่างเล่นและช่างฟัง นอกจากนั้นข้าพเจ้ายังได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินจากสุนัข

สองตัว พันธุ์เทเรียขนแข็งอายุ ๘ ปีของข้าพเจ้า คือ โจน และสุนัขบุลล์ดอก โรเมโอ ของพระ ซิริลมีแมวมาด้วย สองตัว แมวแก่ของเธอชื่อ วิสก์ อายุถึง ๑๗ ปี ซิริลได้ ตั้งให้เป็นราชาของแมว มีแมวอีกตัวหนึ่งชื่อ ไทเกอร์ (เสือ) ซึ่งเธอได้ตั้งให้เป็นองครักษ์ของวิสก์ พระมีนก คิริบุนสิเหลือง ที่ได้ซื้อในเรือเมื่อขากลับจากเมืองไทยใน พ.ศ. ๒๔๘๐ อันได้รับนามว่าบอมเบย์ค (Bombay Duck) การเล่นกับสัตว์ ซิริลเป็นคนสนุกสนานมาก เธอสมมุติ ให้สัตว์พูดอย่างโน้นอย่างนี้อย่างขบขัน และจับให้แต่ง ตัวแปลก ๆ ต่าง ๆ ทำให้คนอื่น ๆ เพลิดเพลินไปได้ อย่างดี ในต้นเดือนตุลาคมเราทำภาพยนตร์เล่น ให้ สัตว์เหล่านั้นเป็นตัวดาราสำคัญ พวกเรามนุษย์เป็นแต่ เพียงตัวประกอบ.

อันการเพลิดเพลินต่าง ๆ นเป็น แต่เพียงสลับฉาก สำหรับข้าพเจ้า ผู้รู้สึกว่าไหน ๆ มิสงครามเกิดขึ้น จน ข้าพเจ้าจำเป็นจะต้องอยู่ที่เดียวไปไหนมาไหนไม่ได้สะดวก ควรใช้เวลานั้นให้เป็นประโยชน์ คือจะแต่งหนังสือให้ มากที่สุด แล้วก็ได้ผลสำเร็จจริงในทางนั้น คือตลอด

ผู้แต่ง กำลังแต่งเรื่อง “คาวัวร์” ที่บ้าน ลิแนม

ชีวิตข้าพเจ้ามาจนบัดนี้ ไม่เคยแต่งหนังสือได้มากมาย ภายในระยะเวลาเดียวกัน เท่ากับที่ทำได้ ณ บ้านลิแนม นับตั้งแต่ข้าพเจ้าศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ข้าพเจ้าเอาใจใส่ใน คาวัวร์ (Cavour) และนับถือเชิดชูคาวัวร์รัฐบุรุษชาวอิตาลี อันเป็นผู้รวบรวมอิตาลีให้เป็นมหาประเทศขึ้นได้ ข้าพเจ้าอยากจะแต่งประวัติของคาวัวร์มาเล่าสู่คนไทยเป็นเวลานานมาแล้ว ได้ค่อย ๆ อ่านเอกสารเกี่ยวกับคาวัวร์ที่หอสมุดในกรุงปารีส กรุงลอนดอน และเมืองเคมบริดจ์ จดลอกข้อความสำคัญมาได้หลายปีแล้ว บัดนี้จึงจะตั้งอกตั้งใจแต่งประวัติของคาวัวร์จริง ๆ ข้าพเจ้าเป็นสมาชิกของหอสมุดลอนดอน มีสิทธิจะยืมหนังสือมาได้ทีละ ๑๐ เล่ม ข้าพเจ้าจึงเริ่มยืมหนังสือเกี่ยวกับคาวัวร์มาอ่าน ตั้งต้นอ่านหนังสือเหล่านั้น และจดลอกข้อความสำหรับจะแต่งเรื่องคาวัวร์ นับตั้งแต่วันที่ ๖ ตุลาคม.

ข้าพเจ้าเคยแต่งหนังสืออังกฤษเรื่อง แข่งรถของพีระ และพิมพ์ออกขาย ได้ผลสำเร็จมาแล้วสองเรื่อง คือ "ล้อหมุนเร็ว" ("Wheels at Speed") และ "แข่งตาม

ถนน, ๑๙๓๖" ("Road Racing, 1936") เมื่ออยู่เมืองไทยแต่งอีกเบื้นเรื่องที่สามคือ "ชนะดาราถนนสามบี๊ติดกัน" ("Road Star Hat Trick") ซึ่งออกพิมพ์ขายในกรุงลอนดอนในเดือนพฤษภาคม ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้เห็นว่าแม้มหาสงครามจะบังเกิดขึ้นแล้ว ก็ยังมีคนเอาใจใส่ในการแข่งรถของคนไทยคือ พิระ อนึ่งเมื่อยังนั้นไม่มีการแข่งรถ ข่าวคราวผลสำเร็จของพิระที่เคยมีลงบ่อย ๆ อันเบื้นการเชิดชูชาติไทยก็ย่อมสูญหายไปด้วย ข้าพเจ้าจึงคิดจะแก้ไขพยายามยังให้มีการเชิดชูคนไทยอยู่อีกตามเคย ก็นึกออกว่าเพราะการแข่งรถย่อมชะงักลงหมด หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์และรายเดือนที่อังกฤษเกี่ยวกับรถยนต์ ก็เลยไม่มีเรื่องแข่งรถ คนประจำของเขาที่เคยเขียนเรื่องแข่งรถ ก็มักจะต้องไปเบื้นทหารเสียหมดแล้ว ข้าพเจ้าจึงมีจดหมายไปถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ชนิดนั้นทุก ๆ ฉบับ อาสารับจ้างแต่งเรื่องสั้น ๆ เกี่ยวกับการแข่งรถที่เคยมีมา ก็ได้รับผลดี ได้รับจ้างแต่งมากมาย และทุก ๆ คราวข้าพเจ้าก็พยายามจะใส่ข้อความที่จะเบื้นการเชิดชูนักขับไทยอยู่เสมอ.

เมื่อข้าพเจ้าอยู่กรุงเทพฯ ปีก่อน คณะละครที่สำคัญและดูมีชื่อเสียงที่สุดก็คือ คณะละครกรมศิลปากร อันมีหลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้อำนวยการ ซึ่งเป็นคณะที่สามารถยิ่ง มีการรำแบบเดิมอย่างดี เครื่องพิณพาทย์และผู้ร้องบทก็ดี ฉากก็ทำอย่างสะสวย ทั้งหลวงวิจิตรฯ ยังได้แต่งเพลงแบบสากล อันมีบทและทำนองที่ทำให้ผู้ฟังตื่นเต้นและเร้าใจให้รักชาติ ทั้งเป็นเพลงที่คนคิดและจำได้ง่ายเช่น "รักเมืองไทย" กับ "แหลมทอง" เป็นต้น แต่กระนั้นก็ดีเจ้าของเองก็ย่อมจะรับว่าละครเหล่านั้น หนักไปในทางประวัติศาสตร์ และการสอนให้คนรักชาติ อีกคณะหนึ่งก็คือ *คณะศรีอยุธยา* ของ *พระยาอนิรุธเทวา* อันมักจะเล่นละครพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ ละครพูดสมัยใหม่ อันเป็นเรื่องราวของบุคคลสมัยปัจจุบันนั้นสังเกตดูไม่เห็นมี ราชทูตอังกฤษ เซอร์ โจไซย์ ครอสบี (Sir Josiah Crosby) ก็ยังได้แนะในเรื่องนี้เมื่อแสดงปาฐกถาเกี่ยวกับศิลปะไทย เมื่อกลับมายุโรปในเรือ ข้าพเจ้าได้นึกถึงข้อนี้อยู่มาก บังเอิญข้าพเจ้าคิดเรื่องออกได้เรื่องหนึ่ง จึงตกลงจะแต่งเป็นละครพูด ๓

องก์ ซึ่งข้าพเจ้าเริ่มในเรือนั้นเอง ข้าพเจ้าให้ชื่อละครนั้นว่า "*ดัดสันดานอิเหนา*" ครั้นกลับมาถึงอังกฤษมัวยุ่งอยู่กับการแข่งรถเสีย ละครพูดก็ชะงักไปพักหนึ่ง บัดนี้มาอยู่เงียบๆ ที่บ้านลิแนม ข้าพเจ้าจึงแต่งต่อไปจนจบทั้งสามองก์ ละครพูด "ดัดสันดานอิเหนา" ข้าพเจ้าเตรียมไว้ว่าเมื่อกลับไปถึงกรุงเทพฯ จะเอาไปขอให้เจ้าคุณอนิรุธฯ ท่านจัดให้คณะของท่านแสดง ต่อจากนั้นข้าพเจ้ายังแต่งบทความเบ็ดเตล็ดต่างๆ ส่งไปลงหนังสือพิมพ์ที่กรุงเทพฯ อีกด้วย ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงนั่งติดอยู่กับโต๊ะเขียนหนังสือที่บ้านลิแนมทุกๆ วัน วันหนึ่งๆ ราว ๗ หรือ ๘ ชั่วโมง ข้าพเจ้าเป็นคนเคราะห์ดี ไม่ต้องการความเงียบสงัดในเมื่ออ่านหรือแต่งหนังสือ แม้ข้าพเจ้าจะนั่งอยู่ที่โต๊ะมุมหนึ่งอยู่กับงานก็ดี คนอื่นๆ ก็เล่นอะไรต่างๆ คุยกัน หัวเราะเฮฮา หรือเล่นจานเสียงกันได้อย่างสบายใจ อันบรรดาบทความต่างๆ หรือ "คาวัวร์" เมื่อจบทีละบท ก็ส่งไปลอนดอนให้เบียนพิมพ์ดีด เมื่อเขาส่งกลับมาให้ข้าพเจ้าตรวจแล้วก็ส่งตรงไปยังบานเย็นที่กรุงเทพฯ.

นอกจากการแต่งหนังสือ ข้าพเจ้ายังมีกิจการประจำอีกคือสอนภาษาไทยแก่ลิสยาและซีริล อันกินเวลาคิดเฉลี่ยวันละชั่วโมงเย็นอย่างน้อย ยานเย็น พิศดารมีจดหมายมาถึงทุก ๆ สัปดาห์ บางทีตั้งสองหรือสามฉบับ นอกจากส่งข่าวต่าง ๆ จากบ้าน ยังมีเรื่องเกี่ยวกับสำนักงานจัดการผลประโยชน์ มีปัญหาบางอย่างที่ข้าพเจ้าเองจะต้องชบ การอ่านจดหมายของทั้งสองคนนั้นและการตอบก็กินเวลาสัปดาห์หนึ่งหลายชั่วโมง ยังเอิญในเวลานั้นมีเรื่องยุ่งยากกวนใจข้าพเจ้าอย่างที่สุด ซึ่งยานเย็นจำต้องรายงานมาเกือบทุกสัปดาห์ จนกระทั่งบางทีเมื่อได้รับจดหมาย ก็ทำให้ข้าพเจ้าหัวเสียและไม่สบายใจไปหลายชั่วโมง เรื่องนี้คงจะกวนใจข้าพเจ้าไปอีกเป็นเวลากว่าหนึ่งปี จึงจะตกลงสำเร็จและสงบลงได้ ฉะนั้นแม้จะดูอยู่เงียบ ๆ กับที่ ข้าพเจ้าก็เกือบจะไม่ว่างเลยที่บ้านลิแนม แต่ข้าพเจ้าพยายามปลีกเวลาอย่างน้อยหนึ่งชั่วโมงในตอนบ่ายเกือบทุก ๆ วัน เพื่อจะไปเดินออกกำลังกายพร้อมกับลิสยา.

ในสมัยสงครามที่ประเทศอังกฤษ การแต่งเครื่อง

ราตรีทั้งหญิงและชายเขางดหมด แต่เพื่อที่จะให้ข้าพเจ้าสบายใจ ลิสยาและซีริลเขามักจะเปลี่ยนเครื่องแต่งกายในตอนค่ำ คือเวลากลางวันอยู่ในชนบทมักจะแต่งสักหลาดและสวมกางเกงขายาวบ่อย ๆ แต่ตอนค่ำสวมเสื้อแพรสวย ๆ การมีผู้หญิงสวย ๆ แต่งตัวงามนั่งโต๊ะทุก ๆ คนถึงสองคนเช่นนี้เป็นที่ชื่นตาชื่นใจมาก นาน ๆ ที่เมื่อเย็นวันสำคัญเช่น วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน เย็นวันเกิดลิสยาอายุ ๒๔ เราก็แต่งเครื่องราตรีทั้งนั้น เพราะคนที่มาพักผ่อนอยู่ด้วยเขาชอบเห็นว่าเป็นการช่วยทำให้ลืมสงคราม ภายหลังการกินอาหารในวันงานเช่นนั้น ก็มักจะทำการลิลาศหรือเล่นอะไรต่าง ๆ เช่นการซ่อนหาเป็นต้น เป็นการซ่อนหาอันผิดกับที่เคยเล่นที่เมืองไทยเมื่อเด็ก ๆ ชนิดนี้เขาเรียกว่าเล่นปลาซาดิน คือในบรรดาห้องที่จะซ่อนได้นั้นต้องปิดไฟฟ้ามิดหมด ผู้ที่เข้าไปซ่อนอยู่ก่อนแล้วเป็นคนเดียวจะอยู่นิ่งได้ คนอื่น ๆ พอเข้าไปแล้วก็ต้องเดินอยู่เรื่อย พยายามคลำไปตามทางจนหาคนซ่อนได้ ใครหาได้ก่อนแทนที่จะยอกคนอื่น ๆ ก็ต้องแอบอยู่ให้ใกล้กับคนซ่อนนั่งนิ่งอยู่ฉะนั้น

คนอื่น ๆ หาได้ก็ต้องมาเบียดกันอยู่อีก จึงเรียกว่าเล่นปลาซาดิน ยิ่งเบียดกันมากคนก็หาได้ง่ายยิ่งขึ้น ในที่สุดมีเหลือเซ่ออยู่คนเดียว ผู้นั้นก็แพ้และถูกเรียกว่า "บูบี้" (Booby) การเล่นอีกอย่างหนึ่งที่เราชอบกันมากก็คือ "ฆาตกรรม" (Murder) ก่อนเล่นทุก ๆ คนได้รับกระดาษพับไว้คนละใบ กระดาษเกือบทุก ๆ แผ่นว่างเปล่าไม่มีอะไร มีอยู่ใบเดียวที่มีตัวอักษร D หมายความว่า Detective คือนักสืบ ผู้ใดจับได้ใบนั้นก็ต้องแถลงทันที อีกใบหนึ่งมีตัวอักษร M แปลว่า Murderer (ผู้ฆ่า) ผู้ใดได้ใบนั้นก็ต้องแกล้งทำนิ่งเฉยเสีย เมื่อถึงเวลาเล่นก็ปิดไฟมืดหมดอีก ทุก ๆ คนต้องเดินไปมาอยู่เรื่อย และนอกจากผู้ที่ได้ใบ M แล้ว ใครจะทำร้ายใครไม่ได้ ผู้ที่ได้ M เมื่อไปเจอะใครยังเอิญอยู่คนเดียวก็แกล้งทำยิบคอผู้นั้นและกระซิบว่า "ฉันฆ่าท่าน" ผู้นั้นก็ต้องร้อง "โอย" เสียงดังสนั่นและนอนลงบนพื้นตรงนั้นเอง ผู้ฆ่าจะแอบเล็ดลอดไปยืนอยู่ที่ใดก็ได้ แต่ต้องทำอย่างรีบร้อน เพราะพอได้ยินเสียงร้อง "โอย" นักสืบก็เปิดไฟฟ้าได้ เมื่อไฟเปิดแล้วทุก ๆ คนจะต้องยืนนิ่ง

ตรงอยู่กับที่ของตัว จนกว่าจะได้รับอนุญาตจากนักสืบ
ยัดนี้นักสืบก็ไต่ถามทุก ๆ คนได้ และทุก ๆ คนตอบ โดย
ตรงกับความจริง ผู้ร้ายคนเดียวที่จะกล่าวคำเท็จได้ เมื่อ
นักสืบฟังข้อความ แล้วก็ต้องเดาว่าใครเป็นผู้ร้าย - มี
โอกาสเดาได้สามครั้ง ถ้ายังคงผิดอยู่ครั้งที่สามผู้เป็น
นกสืบก็แพ้ การเล่นสองอย่างนี้เราชอบกันมาก เล่นกัน
แล้วเล่นกันอีกอย่างไม่เบื่อ.

การอยู่ในยุโรปต่อไป มิใช่แต่เพื่อจะให้ลิสยาและ
ซิริล พบปะกับญาติพี่น้องเท่านั้น ข้าพเจ้าก็หวังจะมี
โอกาสพบมารดาด้วย ฉะนั้นจึงจัดการจะเดินทางไปฝรั่ง-
เศสในต้นเดือนธันวาคม ข้าพเจ้าไปลอนดอนกับลิสยา
โดยรถยนต์ ซัวราเป็นผู้ขับ เมื่อวันที่ ๓ พักอยู่ที่บ้าน
ของเราสะแตนฟอร์ด คอร์ต หนึ่งคืน ดูว่างเปล่าอย่าง
น่าทุเรศมาก เพราะเข้าของได้เอาลงไปคอร์นวอลล์เสีย
โดยมาก กรุงลอนดอนนั้นเขาพรางไฟกันเสียจนมืดสนิท
ไปไหนมาไหนลำบาก ราวกับเล่นปลาซาดีนกันที่บ้าน
ลิแนม คนโดยมากก็แต่งทหารกันหมด ทำให้เรารู้สึก
ว่าแต่งตัวผิดน่ารำคาญใจมาก.

วันรุ่งขึ้นลิสบาไปพักอยู่กับบิดามารดา ชัวราและข้าพเจ้าออกจากกรุงลอนดอนโดยทางรถไฟ คนโดยสารมีน้อย เพราะนอกจากราชการหรือกิจจำเป็นแล้วก็ไม่มีใครไป หน้าต่างรถก็ปิดทึบหมดเพื่อที่เวลามืดค่ำเปิดไฟภายใน เรือยินจะไม่เห็นได้ เมื่อไปถึงเมืองโฟกสะตัน (Folkestone) เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าออกก็กลายเป็นทหารไปหมด เรือที่เราจะข้ามไปก็ทาสีเทาอย่างเรือรบ พอเรือออกไปจากท่า ก็แลเห็นเรือบรรทุกสินค้าแล่นช้า ๆ เรียงแถวกันอยู่ คือคอยให้กองทัพเรืออังกฤษ ตรวจในการปิดทะเล จะไม่ให้ขนสินค้าไปเยอรมนี เมื่อเรือเราไปได้กึ่งทางข้างกราบซ้ายก็เห็นเรือพิฆาตอังกฤษทั้งฝูงแล่นมาอย่างรวดเร็วและผ่านขึ้นหน้าเราได้ น่าดูเป็นอันมาก เบื้องขนก็มีเรือยินประจัญบานยินไขว่ไปมาอยู่เพื่อป้องกัน วันรุ่งขึ้นเราจึงได้ทราบว่าในเรือพิฆาตลำหนึ่งในฝูงที่เราเห็น มีพระเจ้ายอร์ชที่ ๖ ประทับอยู่ คือเสด็จไปฝรั่งเศสเพื่อเยี่ยมกองทัพบกของพระองค์.

เมื่อเราไปถึงกรุงปารีสนั้นค่ำแล้ว การพรางไฟ

ไม่รุนแรงเหมือนที่อังกฤษ แทนที่จะใช้ม่านสีดำ เขาใช้สีน้ำเงิน จึงเห็นแสงไฟได้ การเดินตามถนนจึงง่ายกว่าที่อังกฤษ เราไปอยู่ที่โรงแรมคริลยองอันข้าพเจ้าเคยพักอยู่กับลิสยาเมื่อเราแต่งงานกันใหม่ ๆ ก่อนกลับเมืองไทย วันรุ่งขึ้นข้าพเจ้าก็ไปพบกับแม่ แล้วขึ้นรถยนต์ไปยัง เลอเมล อันเป็นบ้านของแม่ในชนบท และชั่วระนั้นเขาก็แยกไปหาญาติพี่น้องชาวรุสเซียของเขา ส่วนที่เลอเมล มีหินและพุ่ม บางวันพี่สะใภ้ของแม่และหลานของแม่ก็ลงมาเยี่ยม พังข่าวสงครามดูทางฝรั่งเศสเวลานั้นมีความมั่นใจกันมาก เขาเชื่อแน่ว่าถึงแม้ฝ่ายสัมพันธมิตรจะยังไม่พร้อมที่จะโจมตีเยอรมนีก็จริง แต่แนวป้อมมาจิโนต์ (Maginot Line) ของเขานั้นแน่นหนามาก อย่างไรเยอรมนีก็จะตีไม่แตก ฉะนั้นจึงดูใจคอดีกันอยู่มาก เมื่อพักอยู่กับแม่พอสมควร ข้าพเจ้าก็ลากลับมาพบชั่วราที่กรุงปารีสเมื่อวันที่ ๑๓ และคืนนั้นก็พาชั่วราไปดูละคร ซึ่งตัวละครฝรั่งเศสคนสำคัญคือ ซาชา กิตรี (Sacha Guitry) เป็นผู้แต่งและแสดงเอง ข้าพเจ้ารู้จักกับเขาดังได้เล่าไว้แล้วในเล่ม ๒ เมื่อละครจบจึงไปเยี่ยม

คุยกับเขาในห้องแต่งตัว วันรุ่งขึ้นก็เดินทางกลับกรุงลอนดอน ไปรวมกันกับลิสยาที่นั้น วันที่ ๑๖ ก็เดินทางกลับถึงบ้านลิแนม

วันรุ่งขึ้นมีข่าวซึ่งในเวลานั้นดูสำคัญมาก ทั้งนี้เพราะนับตั้งแต่เยอรมนีได้ตีโปลันด์จนพ่ายแพ้ แล้วโซเวียตรุสเซียก็เข้าทางด้านหลัง แย่งยึดโปลันด์กันเสียคนละครึ่ง การรบพุ่งกันไม่ลงละมือ ต่างฝ่ายต่างคุมเชิงกันอยู่ การยิงมาทิ้งลูกระเบิดทางอังกฤษหรือฝรั่งเศส เยอรมันก็ไม่ทำ ส่วนทางนี้ก็ได้แต่บินไปทิ้งใบปลิว ชักชวนให้ชนชาวเยอรมันขอให้ฮิตเลอร์เลิกรบหรือก่อการกบฏ ฉะนั้นเมื่อเรือลาดตระเวนอังกฤษสองลำ ไปพบเข้ากับเรือประจัญบานขนาดย่อมของเยอรมันชื่อ กร๊าฟ สะเป (Graf Spee) ที่ในมหาสมุทรแอตแลนติก ทำการรบยิงกันไปมา จนเรือประจัญบานเยอรมันเสียหาย ต้องหนีเข้าไปในอ่าวกรุงมอนติวิเดโอ (Montevideo) เมืองหลวงของประเทศอูราไกว อันเป็นกลางอยู่ คนอังกฤษจึงตื่นเต้นกันมาก ตามกฎหมายนานาประเทศ เรือรบจะมาแอบอยู่ในอ่าวของประเทศเป็นกลางโดยไม่มีกำหนด

นั้นไม่ได้ ผู้บังคับการเรือจัดการซ่อมแซมพอที่จะทำได้ ทางอังกฤษก็มีเรือรบขนาดย่อมสามลำคุมเชิงอยู่นอกอ่าว ผู้บังคับการเรือเยอรมันอยากจะออกมารบจนแพ้และยอมตาย แต่ฮิตเลอร์โทรเลขสั่งให้จมเรือเสียเอง ผู้บังคับการไม่เห็นด้วย จึงฆ่าตัวตายและปล่อยให้รองผู้บังคับการทำลายเรือเสีย เรื่องนี้ทำให้มีผู้หวังกันมากว่าจะเกิดแตกร้าวกันระหว่างฮิตเลอร์และกองทัพเรือ เพราะในมหายุทธสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง กองทัพเรือเยอรมันเป็นผู้ยกยฎต่อพระเจ้าแผ่นดินก่อนใครๆ หมด จึงมีความหวังกันในคราวนี้ว่าน่าจะเป็นเช่นเดียวกัน แต่ก็หาได้เป็นไปเช่นนั้นไม่.

เมื่อเรามีการรื่นเริงประจำตรุษคริสต์มาสอย่างสมควรแล้ว ในไม่ช้าก็จบปีฝรั่ง คือ วันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่คริสต์ศักราช ๑๙๔๐ ชีวิตข้าพเจ้าก็คงเป็นไปตามเคย งานอันสำคัญที่สุดก็คือการแต่ง "คาวัวร์" การสงครามนั้นทางตะวันตกก็ยังเงียบอยู่ แต่มีการรบระหว่างโซเวียตรุสเซียกับฟินแลนด์ อันแบ่งแยกออกไปจากการมหาสงคราม และใครๆ พากันแปลก

ใจที่ประเทศฟินแลนด์อันเล็กกระจิดริด สามารถจะต้านทานการบุกรุกของโซเวียตได้อย่างดียิ่ง ทางฝ่ายสัมพันธมิตรตะวันตกว่าจะส่งกำลังไปช่วยฟินแลนด์ แต่ก็ยังไม่เห็นทำอะไรกัน.

ทางฝ่ายข้าพเจ้าเมื่อเห็นหนังสือภาษาอังกฤษเรื่องการแข่งรถของพีระดยังขายได้ดีอยู่เรื่อย และเกือบจะหมดแล้ว จึงคิดว่าควรจะแต่งเรื่องแข่งรถอีก ผู้อ่านคงจำได้ว่าข้าพเจ้าบรรยายไว้ในบทที่ ๒๓ ว่านักชัยตัวสำคัญที่สุดของอังกฤษ คือ ดิค ซิแมนประสบอุบัติเหตุจนถึงแก่ความตาย เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ข้าพเจ้าจึงอยากจะแต่งประวัติของซิแมน แต่จะไม่แต่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการแข่งรถเท่านั้น ดังที่คนอื่น ๆ เคยทำประวัติของนักแข่งรถโดยมาก ข้าพเจ้าอยากจะแต่งชีวประวัติจริง ๆ จะจับเรื่องตั้งแต่กำเนิดและซิแมนเป็นเด็ก เล่าถึงการศึกษา การเริ่มแข่งรถ ชีวิตรักของเขา และการเสกสมรส การจะแต่งชีวประวัติอย่างเต็มที่เช่นนั้น จำต้องได้ความช่วยเหลือจากมารดา ภรรยา และเพื่อนฝูงของซิแมน ข้าพเจ้าจึงมีจดหมายติดต่อกับนาง

ซีแมน ผู้เป็นมารดา เธอก็แสดงความยินดีที่จะให้ข้าพเจ้าแต่งชิวประวัติบุตรของเธอ และจะช่วยเหลือให้ความสะดวกทุกประการ ทั้งให้เรื่องราวของซีแมนเมื่อเป็นเด็ก ส่วนภรรยาสาวของซีแมน ผู้มีสัญชาติเป็นเยอรมัน ออกจะไม่สู้เอาใจใส่นัก เพราะเขารักกับชายอื่นแล้วและกำลังเตรียมจะแต่งงานใหม่ แต่ถึงกระนั้น ข้าพเจ้าก็ได้เรื่องที่สำคัญพอสมควร มิตรเอกของซีแมนคือ *ยอร์ช มังค์เฮ้าส์* (George Monkhouse) ซึ่งเป็นผู้ที่ซีแมนรักมาก มีจดหมายติดต่ออยู่เสมอ อันเป็นเอกสารที่สำคัญในตอนต้นไม่สู้จะอยากช่วยเหลือนัก เขารับตรง ๆ ว่าเขาอยากจะแต่งชีวิตซีแมนด้วยตัวเขาเอง แต่ในที่สุดเจรจากันไปมาเขาก็ตกลงยอมช่วยข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงได้เริ่มรวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับซีแมน ตั้งแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์เป็นต้นไป ขั้นการแต่งหนังสือนี้เป็นอันว่าแบ่งกันระหว่างแต่ง "คาวัวร์" เป็นภาษาไทย และ "ดิค ซีแมน" เป็นภาษาอังกฤษแล้วแต่อารมณ์จะอำนวย.

ในหมู่เพื่อนของข้าพเจ้าที่มาอยู่ณบ้านลิแนนคนหนึ่งก็คือ *สะตีเวน รันซิแมน* ผู้เคยไปเที่ยวเมืองไทย

และอยู่กับข้าพเจ้าเมื่อยังก่อน ข้าพเจ้ายินดีที่พระก็อยากจะทำงานบ้างหมือนกัน ฉะนั้นเวลาสะดวกมาอยู่ พระก็ปั้นรูปของเขา ซึ่งพระหวังว่าจะส่งเข้าประกวดในราชศิลปสภาในเดือนเมษายน นอกจากนั้นพระก็กำลังคลั่งการเล่นก็อลฟ์อย่างมากมาย ถ้าผู้ที่มาพักที่บ้านชอบเล่นก็อลฟ์ ก็เป็นที่พอใจแก่พระมาก.

ตั้งแต่เด็ก ๆ ลิสยาชอบกีฬาสะกี (Ski) ซึ่งต้องเล่นในหิมะในประเทศสวิสส ในปีนี้ตามธรรมดาการที่คนอังกฤษจะไปเล่นสะกีในสวิสสก็ยากลำบาก เพราะเป็นเวลาสงคราม แต่ข้าพเจ้าอยากจะให้ลิสยาได้ไปเล่น เพราะถ้าเรากลับไปเมืองไทยในเดือนเมษายน และสงครามจะคงมีอยู่ต่อไปตั้ง ๕ หรือ ๖ ปีดังข้าพเจ้าเกรงลิสยาก็จะไม่มีโอกาสได้เล่นสะกีอีกนาน ข้าพเจ้าจึงขอให้เพื่อนฝูงของข้าพเจ้า ซึ่งเป็นข้าราชการอยู่ในกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ ช่วยจัดการให้ลิสยาได้ไปสวิสส ก็จัดการสำเร็จและมารดาของเขาก็ไปด้วย ลิสยาออกจากบ้านลิแนมไปเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์แล้วกลับมาอีกเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ปรากฏว่าได้รับความเพลิดเพลิน

ในการเล่นสะกิ แต่ยอกว่ามิคนไปเล่นน้อยผิดธรรมดาจน ทำให้ดูเงียบเหงามาก อิกอย่างหนึ่งที่ลิสยาว่าดูแปลก ก็คือ ที่สวิสสไม่มีการพรางไฟเลย.

การสงครามก็ยังเงียบอยู่ตามเดิม มีข่าวเอะอะกันอยู่ก็เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ เรือบรรทุกสินค้าเยอรมันชื่อ อาลต์มาร์ค (Altmark) ซึ่งเรือประจัญบานเยอรมันใช้เป็นเรือคุมขังเชลยศึกอังกฤษที่เยอรมันจับได้ คือ นายเรือและกลาสีเรือ อังกฤษ ต่าง ๆ ที่ถูกเยอรมันยิงจม บัดนี้กำลังเดินทางจะกลับเยอรมนีโดยแล่นติดคับฝั่งนอร์เวย์ เพื่อที่เรือรบอังกฤษจะเข้าไปทำร้ายไม่ได้ แต่เรือพิฆาตอังกฤษชื่อ คอสแสค (Cossack) ก็เข้าไปจับเรืออาลต์มาร์คและช่วยให้เชลยศึกเหล่านั้นหนีได้ ทางเยอรมันร้องทุกข์ต่อโลกว่าอังกฤษทำผิดกฎหมายนานาประเทศ แต่ทางอังกฤษคนทั่วไปเห็นว่าอังกฤษทำถูกแล้ว เพราะเยอรมันเองทำผิดมาแล้วเป็นอันมาก.

ทางไทยเรานั้นก็มีเหตุที่น่าเศร้าโศกยังเกิดขึ้น คือ อัครราชทูตไทยที่กรุงลอนดอน *พระยาราชวังสัน (ศรี กมลนาวิน)* ถึงแก่กรรมลงอย่างรวดเร็วเมื่อ

วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ เข้าคุณราชวังสันเป็นคนใจดี สนุกสนานร่าเริง เป็นที่นิยมแก่คนไทยในอังกฤษส่วนมาก เมื่อท่านถึงแก่กรรมลงอย่างรวดเร็วโดยไม่มีใครนึกฝันเช่นนั้น ก็ย่อมเป็นที่น่าเสียดายเป็นอันมาก.

เดือนมีนาคมดูเป็นเดือนที่มีเรื่องมาก ทั้งทางการสำคัญในโลกและในชีวิตส่วนตัวของข้าพเจ้า เรื่องราวในโลกนี้ก็ย่อมเกี่ยวข้องกับการสงคราม พีนแลนด์ซึ่งในชั้นต้นต่อสู้ต้านทานการบุกรุกของโซเวียตรุสเซียได้อย่างแปลกประหลาด บัดนี้กำลังเริ่มอ่อนเพลีย แสดงท่าทางว่าจะแพ้ กำลังช่วยเหลือที่อังกฤษฝรั่งเศสว่าจะส่งไปช่วยก็ยังไม่พร้อม ฉะนั้นเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม พีนแลนด์เป็นอันทำสัญญาสงบศึกเลิกรบกับโซเวียต ส่วนอิตาลีหมู่นี้ก็ดูทำท่าทางขู่เข็ญทางอังกฤษฝรั่งเศสมากขึ้น น่ากลัวจะเข้าสงครามด้วยข้างฝ่ายเยอรมัน เป็นที่หนักใจแก่ข้าพเจ้ามาก เพราะการเตรียมกลับเมืองไทย ถือเอาการที่อิตาลียังคงเป็นกลางอยู่เป็นหลัก เรื่องส่วนตัวนั้นก็คือนับตั้งแต่วันที่ ๑๑ มีนาคม มีข่าวจากเมืองไทยว่าข้าพเจ้าอาจจะได้รับตำแหน่งสำคัญอย่างหนึ่งที่เมือง

อังกฤษ และถ้าได้รับตำแหน่งนั้นจริงแล้ว การกลับเมืองไทยในต้นเดือนเมษายนก็เป็นอันว่าจะต้องงด เมื่อระหว่างกำลังฟังข่าว แน่นอนว่าจะได้ตำแหน่งนั้น หรือไม่ ข้าพเจ้าจึงงดการตระเตรียมกลับเมืองไทย เสียชั่วคราว ในที่สุดข้าพเจ้าก็มิได้รับตำแหน่งนั้น จึงไม่จำเป็นจะต้องนำมากล่าวว่าเป็นตำแหน่งอันใด อีกประการหนึ่งก็คือเดือนมีนาคมนั้นที่บ้านลิแนมมีการยุ่งเหยิง เพราะทั้งลิสบาและซีริลป่วยเป็นโรคไข้หัด ครั้นถึงวันที่ ๒๔ ปลายเดือนมีนาคม ก็เป็นวันเกิดของข้าพเจ้า อายุครบ ๓๒ ปี.

วันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ไทย คือ พ.ศ. ๒๔๘๓ และจะเป็นวันปีใหม่ไทยอันตรงกับวันที่ ๑ เมษายน เป็นครั้งสุดท้าย เพราะรัฐบาลไทยจะเปลี่ยนวันปีใหม่ไปเป็นวันที่ ๑ มกราคม ฉะนั้นปี พ.ศ. ๒๔๘๓ จึงจะมีเพียง ๙ เดือน ที่จริงข้าพเจ้าเห็นด้วยกับรัฐบาลว่าที่เปลี่ยนนั้นก็ดีแล้ว การที่คนทั่วโลกเขาจะขึ้นปีใหม่กันเมื่อวันที่ ๑ มกราคม แต่ไทยเราเท่านั้นจะโดดเดี่ยวเปลี่ยนในต้นเดือนเมษายน ออกจะลำบากรำคาญ อยู่แต่ถึงกระนั้นก็อดเสียดายของเก่าบ้างไม่ได้ คืนนั้นข้าพ-

เจ้าจึงนั่งอยู่จนดึกดื่นคนเดียว เผ้าปลงถึงความเปลี่ยนแปลงและไม่เที่ยงของโลกเรานี้.

เมื่อวันที่ ๔ เมษายน ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขจากบางกอกเย็น ส่งข่าวมาว่า นายกรัฐมนตรี หลวงพิบูลสงคราม ขอร้องให้ข้าพเจ้าเป็นผู้แทนประเทศไทย ณ สันนิบาตชาติแทนพระยาราชวังสัน แต่ไม่เกี่ยวข้องกับราชการสถานทูต คือทำหน้าที่สันนิบาตชาติโดยเฉพาะ ข้าพเจ้ายินดีจะรับตำแหน่งทันที การจะกลับเมืองไทยก็เป็นอันยกเลิกหมด วันที่ ๒๓ เมษายน ก็ได้รับจดหมายจากหลวงพิบูลสงคราม เขียนโดยลายมือของท่านเองอันตอนหนึ่งมีใจความดังต่อไปนี้

“..... เห็นว่าฝ่าพระบาททรงเป็นเจ้านายที่ประกอบด้วยพระเมตตาแก่ชาวไทยตลอดมา มิได้ทรงคิดอย่างอื่นนอกจากจะเห็นชาติของเราเจริญรุ่งเรือง เป็นที่รู้จักแก่นานาชาติยิ่งขึ้นเสมอ เช่นทรงประกอบการแข่งรถเป็นต้น ซึ่งคนธรรมดาอาจเห็นเป็นสิ่งที่ไม่สำคัญ แต่ตรงกัน

ข้าม เกล้ากระหม่อมเห็นว่า เขื่นงานสร้างความเสมอข่าเสมอไหล่แก่ชาติไทยยิ่งนัก.....

.....จึงมาคิดว่าประเทศไทยเขื่นประเทศเล็ก ยังไม่มีใครรู้จักดีและในทางดี ยิ่งเวลาเชารยกัน ประเทศเล็กก็ย่อมหวังพึ่งธรรมะเขื่นหลักสำคัญ เกล้ากระหม่อมจึงใคร่จะทำงานทางสันนิบาตชาติให้ยิ่งขึ้น การจะให้ได้ผลดีกว่าก่อน ก็ย่อมอยู่ที่ตัวผู้แทนในสันนิบาตชาติ ถ้าดี ประเทศก็มีน่ามิตายิ่ง ผู้แทนชาติอื่นๆก็จะเกรงใจ เกล้ากระหม่อมเห็นว่า ฝ่าพระยาทจะทรงตำแหน่งนี้ได้ดีมาก ทั้งเขื่นตำแหน่งสูงกว่าทูตธรรมดา..... แต่เขื่นตำแหน่งไม่มีเงินเดือนประจำ.....".

ข้าพเจ้าตอบรับตำแหน่งนั้นไปทันที แต่ขอกลับไปเยี่ยมเมืองไทยในเดือนตุลาคม แล้วข้าพเจ้าก็ได้รับแต่งตั้งเขื่นทางการอย่างเรียบร้อย.

---

๑. จดหมายลงวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๓

เมื่อตกลงจะไม่กลับเมืองไทยกันเช่นนั้น ก็ขอบอกเช่าบ้านลิแนมต่อไปจนสงครามจะสงบ บ้านลิแนมจะเป็นศูนย์กลางของพวกเรา ถึงเวลาจะไปประชุมสันนิบาต-ชาติที่เมืองเยเนวา ข้าพเจ้าก็จะไป แต่งานอรรมดาจะทำจากที่บ้านลิแนม เมื่อตกลงจะยังไม่อพยพออกเดินทางกันเช่นนั้น ข้าพเจ้ากยิ่งเอาอกเอาใจใส่ในการแต่งหนังสือยิ่งขึ้นอีก แม้กำลังแต่ง "คาวัวร์" และ "ซิแมน" อยู่แล้ว ข้าพเจ้าก็มาคิดดูว่า การแข่งรถได้ผลสำเร็จของพระอันเคยมีอยู่บ่อย ๆ เป็นประโยชน์ปลุกใจเด็กไทยให้ชื่นชมยินดีในเกียรติของชาติตนและจะได้รักชาติมากขึ้น เมื่อผลของการแข่งรถไม่มี จึงคิดจะแต่งเรื่องการแข่งรถให้กลบตรกลอีดาอ่านเอาแทน เมื่อพระได้ชัยชนะ ๒๐ ครั้ง ก็จะเล่าถึงชัยชนะเหล่านั้นเป็นหนังสือ ๒๐ บท จะเรียกชื่อหนังสือว่า "ไทยชนะ" เพื่อให้เป็นเกียรติแก่ชาติไทยมากกว่าเกียรติของพวกเราเอง อนึ่งได้ตกลงใจว่าจะอุทิศกำไรทั้งหมดที่จะได้จากหนังสือเล่มนั้นบำรุงกรมยุวชนทหารบก.

อนึ่งข้าพเจ้านึกเรื่องละครได้อีกเรื่องหนึ่ง คิดจะแต่งเป็นละครพูดให้ชื่อว่า "*ร้อนอาสน์พระอินทร์*" แต่ก็ไม่มีโอกาสได้แต่งและจนบัดนี้ก็ยังไม่ได้แต่ง ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นในละครเรื่องนี้อย่างมาก ถ้ามีโอกาสได้แต่งและออกแสดงวันใด เชื่อว่าจะเป็นที่พอใจแก่คนดูในสมัยเดียวกันนี้ได้ รับลายพระหัตถ์จากพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ทรงแสดงความยินดีว่ายังพยายามจะแต่งหนังสือประวัติศาสตร์อยู่อีก ทรงขออย่าให้ท้อใจถึงแม้ขายได้น้อย ท่านว่าหนังสืออย่างชนิดที่ข้าพเจ้าแต่งแม้ขายได้เพียง ๕๐๐ เล่ม ก็ควรจะถือว่าได้ผลสำเร็จอย่างดียิ่งอยู่แล้ว แต่หนังสือประวัติศาสตร์ของข้าพเจ้าในสมัยนั้นขายได้เรื่องละ ๑,๒๐๐ เล่มเป็นอย่างน้อย.

ข่าวการสงครามเริ่มครึกโครมขึ้นจริง ๆ เมื่อวันที่ ๙ เมษายน อันเป็นวันที่นับได้ว่านายกรัฐมนตรีอังกฤษ มร. เชมเบอร์เลนจะเริ่มชะตาตก คือท่านได้พูดเมื่อก่อนนั้นนิดเดียว ว่าการที่ฮิตเลอร์ไม่โจมตีทางใดมาหลายเดือน ทำให้ท่านแน่ใจว่าฮิตเลอร์คิดผิด บัดนี้ช้าไปเสียแล้ว อีกหน่อยทางสัมพันธมิตรก็จะแข็งแรงกว่า ท่าน

ใช้คำว่า "ฮิตเลอร์ขับรถไม่ทัน" (Hitler has missed the bus) แต่ที่ไหนได้ ในวันที่ ๙ ฮิตเลอร์ส่งทหารเข้าโจมตีเดนมาร์คและนอร์เวย์ เดนมาร์คนั้นยอมแพ้ทันที แต่นอร์เวย์พยายามต่อสู้ อังกฤษจึงส่งกำลังไปช่วย ของที่แปลก คือ ข้าพเจ้าทำนายไว้ ตั้งแต่วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ว่าราวเมษายนเยอรมันจะตีขึ้นไปทางเหนือ เคราะห์ดีที่พิสูจน์ได้ว่าทำนายไว้จริง เพราะบังเอิญซีริลบันทึกไว้ในจดหมายเหตุรายวัน ข้าพเจ้าหวังอยู่มากว่าการที่เยอรมันผลุนผลันออกมาเช่นนั้น และยังอาจส่งทหารข้ามทะเล จะเป็นโอกาสดีที่อังกฤษจะทำลายกองทัพเรือเยอรมัน แต่เป็นการหวังที่ผิดและไม่สมหวัง ที่ข้าพเจ้าหวังผิดเช่นนั้นก็เพราะไม่ทราบความจริงว่ากำลังอากาศทางอังกฤษฝรั่งเศสอ่อนแอเพียงใด การที่อังกฤษทำลายกองทัพเรือเยอรมันไม่ได้ ย่อมจะทำให้สงครามคงดำเนินต่อไปอีกนาน ทำให้ข้าพเจ้าเศร้าใจมาก.

ข้าพเจ้าตกลงไว้นานแล้วว่าจะพาลิสยาไปหาแม่ที่ฝรั่งเศส ให้ตรงเวลากับวันเกิดของแม่ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม เราไปถึงกรุงลอนดอนต้นเดือนพฤษภาคม

และจะเดินทางไปกรุงปาริสโดยรถไฟวันที่ ๕ พฤษภาคม เราต้องตื่นแต่เช้ามืด พอไปถึงสถานีวิกตอเรียกลับไม่มีรถไฟไปปาริส เจ้าหน้าที่อธิบายว่ารถไฟไม่เดิน เพราะเรือจะข้ามช่องแคบจากโฟกสะตันไปกาเลส์ไม่ได้ - เนื่องด้วยเยอรมันทิ้งทุ่นระเบิดใต้น้ำจากเรือบิน ช่องแคบจึงเต็มไปด้วยทุ่นระเบิด เราต้องคอยอยู่ที่ลอนดอนอีกสองวัน และเราออกจากลอนดอนโดยรถไฟได้เมื่อวันที่ ๗ การเดินทางเย็นไปโดยเรียบร้อย เมื่อรถไฟผ่านทางด้านเหนือของฝรั่งเศส อากาศดีมาก เราเห็นทหารอังกฤษนั่งตากแดดอยู่ข้างทางรถไฟมากมาย เมื่อไปถึงกรุงปาริส แม่และหินมารับที่สถานี แล้วก็พาเราไปยังบ้านแม่ในชนบท.

การไปอยู่กับแม่คราวนี้หาได้สนุกสนานดีเท่าคราวก่อนไม่ พอถึงวันเกิดแม่นั้นเอง คือเช้าวันที่ ๑๐ พฤษภาคม แม่และหินก็มาปลุกข้าพเจ้าบอกว่าเยอรมันได้เริ่มทำการรุกแล้ว คราวนี้เยอรมันยิ่งทำการรุกรานรุนแรงกว่าเมื่อมหาสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง คือครั้งนั้นที่ฝรั่งเศสโดยผ่านเพียงเบลเยียม แต่คราวนี้ผ่าน

วิลันดาด้วย เมื่อนั่งอยู่ในสวนที่บ้านแม่ แม้จะห่างจาก
แนวสนามรบพอใช้ เราก็สามารถได้รู้สึกความกระเทือน
ของพื้นดิน ต่อเนื่องจากการยิงของปืนใหญ่ ความ
ประสงค์ของข้าพเจ้านั้นจะรีบกลับไปยังเกาะอังกฤษโดย
เร็ว แต่แม่ไม่เห็นด้วย เห็นว่าไม่จำเป็น เพราะยังเชื่อ
มั่นอยู่เช่นเดียวกับคนฝรั่งเศสส่วนมาก ว่ากองทัพ
อังกฤษและฝรั่งเศสจะคงยึดแนวมาจิโนต์ไว้ได้ อยู่ที่
บ้านแม่คราวนั้น แทนที่เราจะคุยกันอย่างสนุกสนาน มี
แต่คอยฟังวิทยุเพื่อรับข่าวสงคราม นับวันก็มีแต่ร้ายลง
วันที่ ๑๔ ได้ยินข่าวว่าเยอรมันรุกผ่านส่วนหนึ่งของแนว
มาจิโนต์ได้ และเป็นส่วนสำคัญคือที่เซดอง (Sedan) อัน
ตรงกับที่กองทัพฝรั่งเศสในรัชสมัยพระเจ้านะโปเลียนที่ ๓
พ่ายแพ้แก่เยอรมันอย่างย่อยยับ จนกระทั่งทำให้ประ-
เทศปรัสเซียในสมัยนั้นเขียบขึ้นเป็นมหาจักรวรรดิเยอรมัน
ได้ เมื่อได้ทราบข่าวว่าเยอรมันตีผ่านแนวมาจิโนต์ได้
เช่นนั้น ข้าพเจ้าก็ตกลงใจว่าฝรั่งเศสจะต้องแพ้ ข้าพ-
เจ้าจึงรีบจะกลับอังกฤษ ส่วนแม่นั้นข้าพเจ้าแนะนำให้

ริบหนีออกจากฝรั่งเศส และไปอยู่อเมริกาอย่างเร็วที่สุดที่จะไปได้.

การจะกลับอังกฤษนั้นลำบากพอใช้ จะกลับทางที่เราไปฝรั่งเศส คือทางกาเลส์ก็ไม่ได้ เพราะเมื่อรบกันจริง ๆ แล้ว รถไฟสายนั้นก็ยึดหมด นอกจากการส่งทหารเพื่อทำการรบ แต่แรกมิวแววว่าเราจะยังกลับได้ทางเมืองดิเอปป์ (Dieppe) ทางฝรั่งเศส ข้ามไปยังนิวเฮเวน (Newhaven) ทางอังกฤษ แต่เรายังไม่ทันจะตัดสินใจ ทางนั้นก็ปิด มีเหลืออยู่ทางเดียวคือจะต้องไปโดยกลางคืน ทาง เลอ อาวะระ (Le Havre) และเมืองเซ้าท์แฮมตัน ข้าพเจ้าจึงตกลงตัดสินใจทางนั้น เคราะห์ดีที่ทำได้ทันเวลา เมื่อข้าพเจ้าลาจากแม่ไปคราวนั้น ย่อมเศร้าใจและหนักใจเย็นอันมาก ไม่ทราบว่าเมื่อใดจะได้มีโอกาสพบกันอีก แต่แม่แสดงความใจเย็นอย่างน่าสรรเสริญ จนทำให้ข้าพเจ้าแน่ใจว่าเราจะมีโอกาสได้พบกันอีกเป็นแน่.

เมื่อได้ร่ำลาแม่อย่างอาลัยยิ่งแล้ว หินก็ขับรถยนต์พาข้าพเจ้าและลิสยาไปยังกรุงปารีส เราทั้งสองก็

ขึ้นรถไฟเดินทางไปยังเมือง เลอ อาวะระ พอรถไฟไปถึง มีผู้คนเบียดเสียดกันแน่น ต่างพยายามจะริบกลับอังกฤษ ข้าพเจ้าบอกให้ลิสยาค่อย ๆ ตามไปลงเรือ ข้าพเจ้าเองเบียดเสียดต่อสู้กับคนอื่น ๆ เพื่อจะไปลงเรือให้เร็วที่สุด ความที่มีคนรีบจะกลับอังกฤษมากมาย ห้องนอนไม่มีพอ คนโดยมากต้องนั่งกันตลอดคืน แต่เคราะห์ดีที่ทะเลราบรื่นไม่มีคลื่นเลย ข้าพเจ้านึกอดกลัวไม่ได้ว่าเรือจะถูกเรือดำน้ำเยอรมันยิงจม เมื่อเช่นนั้นก็อาจจะต้องลงเรือชูชีพและอาจจะหนาวเย็น เพราะเหตุนั้นข้าพเจ้าจึงไม่ยอมถอดเครื่องแต่งตัว ไม่ยอมเปลี่ยนใส่เสื้อนอน เพราะถ้าเรือจมก็อาจจะหนาวเย็นเยือก ฝ่ายลิสยาเขาใจเย็นอย่างอังกฤษเต็มที่ ไม่คิดเลยว่าเรืออาจจะจมเขาถอดเสื้อแสงออกหมด สวมเสื้อนอนอย่างยางเข้าเตียงนอนอย่างสบายใจ โดยไม่มีความเกรงกลัวแม้แต่เล็กน้อย การมีใจเย็นและไม่ยอมแพ้เช่นนี้ เป็นลักษณะอันพิเศษของคนอังกฤษ.

เรือถึงเมือง เซ้าท์แฮมตันในประเทศอังกฤษอย่างเรียบร้อย เมื่อเช้าวันที่ ๑๕ พอไชถึงก็ได้ทราบแต่ข่าวไม่

ดีทางการสงคราม เยอรมันรุกรานได้สำเร็จตลอดทางประเทศวิลันดาต้องยอมแพ้ *พระบรมราชินีนารถ วิลเฮลมินา* พระยุพราชินี *เจ้าฟ้าหญิง จูลิอานา* พระสวามี *เจ้าชายเบอร์นาร์ด* ต่างก็ทรงอพยพมายังประเทศอังกฤษ เพื่อที่จะเป็นประมุขของชนชาติวิลันดา ทำสงครามกับเยอรมนีต่อไป และชาติวิลันดาก็ได้เป็นสัมพันธมิตรกับอังกฤษฝรั่งเศสต่อไป จากเมืองเซ้าท์แฮมตัน ลิสยาและข้าพเจ้าก็เดินทางโดยรถไฟไปยังกรุงลอนดอน.

ในวันรุ่งขึ้นคือวันที่ ๑๖ ข้าพเจ้าพบกับเพื่อนเก่าของข้าพเจ้าสองคนที่เป็นข้าราชการอยู่ในกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ คือ *เซอร์ จอน มั้งค์* (Sir John Monck) ผู้ถือตำแหน่งรองสมุหพิธีการทูต (Vice-Marshal of the Diplomatic Corps) ซึ่งข้าพเจ้าได้รู้จักมานานแล้ว นับตั้งแต่ในสมัยที่ข้าพเจ้าเคยได้เข้าราชสำนัก สมเด็จพระเจ้ายอร์ชที่ ๕ มาอย่างใกล้ชิด อีกคนหนึ่งคือ *แวเลนไตน์ ลอว์ฟอร์ด* (Valentine Lawford) ซึ่งผู้ที่คุ้นเคยกันเรียกว่า *นิกกี้* (Nickey) ผู้เคยเป็นเพื่อนสนิทคนหนึ่งของข้าพเจ้าในสมัยเป็นนิสิตอยู่ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และ

ขัดนั้น เขาเป็นเลขานุการสนิทของ ลอร์ด แฮลิแฟกซ์ (Lord Halifax) รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ในระหว่างคุยกันนั้นข้าพเจ้าถามเขาว่า ในฐานที่ข้าพเจ้าได้รับแต่งตั้งเป็นผู้แทนประเทศไทยในสันนิบาตชาติ ข้าพเจ้าจะได้รับสิทธิพิเศษอย่างใดหรือไม่ ในฐานเป็นผู้แทนต่างประเทศ เพื่อนทั้งสองของข้าพเจ้าตอบอย่างเสียใจว่า ผู้แทนประเทศ ณ สันนิบาตชาติ ซึ่งไม่เป็นทูตนั้นไม่ได้รับสิทธิพิเศษทางทูตอย่างใดเลย แต่เพราะข้าพเจ้าเป็นเพื่อนทางส่วนตัวของเขา เขาทั้งสองจึงจะพยายามทุกทางที่จะช่วยข้าพเจ้าในฐานที่เป็นพระราชวงศ์ หากว่าข้าพเจ้าจะประสบความลำบากอย่างใดต่อไปในภายหน้า.

วันที่ ๑๗ เราเดินทางกลับ คอร์นวอลล์ โดยรถไฟ ข้าพเจ้ายอมรับว่าข้าพเจ้ารู้สึกชื่นใจมากที่พระและซิริลดีใจที่ข้าพเจ้ากลับมาถึงบ้านโดยเรียบร้อย ไม่มีปัญหาเลย ว่าเขาทั้งสองเป็นห่วงข้าพเจ้ามาก เพราะข้าพเจ้าอยู่ในฝรั่งเศสเมื่อเยอรมันได้เริ่มรุก เมื่อกลับมาถึงบ้านลิแนม ข้าพเจ้าก็จัดตั้งแผนที่ ติดธงฝรั่งเศส อังกฤษ และเยอรมัน เพื่อดูแนวรบและการรุกหรือถอยของทั้งสอง

ฝ่าย เราเฝ้าคอยฟังข่าวการสงครามอยู่เรื่อยทั้งทางวิทยุ และทางหนังสือพิมพ์ ของที่แปลกก็คือเยอรมันเลิกรุกต่อไปทางกรุงปารีส กลับหันขึ้นไปทางเหนือ คือรุกไปทางเมืองท่าเรือใกล้ช่องทะเลแคบ ในไม่ช้าก็เห็นได้ว่ากองทัพเยอรมัน พยายามจะตัดทางถอยของกองทัพอังกฤษซึ่งได้รีบถลุงเข้าไปในเบลเยียม ทั้งเมื่อตัดทางถอยกลับอังกฤษได้แล้ว ก็จะเลยล้อมรอบและจับเป็นเชลยเสียทั้งกองทัพ ถ้าเยอรมันทำได้เช่นนั้นก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะกองทัพบกอังกฤษซึ่งได้รับการฝึกหัดมาอย่างดี อยู่ในเบลเยียมเกือบหมด ที่อังกฤษเกือบไม่มีทหารบกอื่นเลย นอกจากทหารใหม่ซึ่งยังฝึกหัดกันอยู่ อาวุธยุทธภัณฑ์ก็ไม่มี ต่อจากการฟังข่าวรบข้าพเจ้าก็คอยฟังข่าวแม่ด้วย ซึ่งข้าพเจ้าย่อมเป็นห่วงมาก ข้าพเจ้าเคราะห์ร้าย ในสมัยที่หนักใจอยู่มากบังเอิญเป็นสมัยที่ข้าพเจ้าไม่สบาย เป็นหวัดแดด (Hay Fever) อย่างรุนแรง โรคนี้น่ารำคาญเพราะไม่เจ็บป่วยจริงๆ เป็นแต่จามน้ำตาไหล น้ำมูกไหล ไอ และบางทีคันนัยน์ตาและคันตัวอยู่ตลอดเวลา กลางคืนนอนหลับ

ไปสองสามชั่วโมงก็ต้นขึ้นมาขามและไอ ทำให้การใช้ความคิดความอ่านสุดแสนจะลำบาก ครั้นถึงวันที่ ๒๗ จึงได้รับโทรเลขจาก ม. เปอติต์ฮูเกแนง ผู้แต่งงานกับน้ำสะใภ้ของข้าพเจ้า ว่าเขาอพยพไปกลางประเทศฝรั่งเศส และเขาเตรียมที่ทางไว้ต้อนรับแม่ พอค่อยอ่นใจเรื่องแม่ วันรุ่งขึ้นก็เห็นข่าวว่าพระเจ้าเลโอโปลด์ได้ทรงสั่งให้กองทัพยกเบลเยียมยอมแพ้ กองทัพยกอังกฤษจึงอยู่ในภยันตรายอย่างยิ่ง ทางอิตาลีก็ดูขู่คำรามมากขึ้นอยู่เรื่อยๆ ดูท่าทางจะเข้าสงครามด้วยเป็นแน่ ทำให้ข้าพเจ้าเป็นห่วงการส่งจดหมายกลับเมืองไทย เฉพาะอย่างยิ่งการส่ง "คาวัวร์" คือเมื่อใดข้าพเจ้าแต่งจบบทๆ หนึ่ง ข้าพเจ้าก็ส่งกลับเมืองไทยทีหนึ่ง นอกจากนั้นข้าพเจ้ายังเป็นห่วงเจ้าพ่าอุมแบร์โตมกุฎราชกุมารอิตาลีอีกด้วย.

การที่เยอรมันหวังว่าจะล้อมกองทัพอังกฤษและจับเป็นเชลยศึก ก็เป็นอันไม่สำเร็จทั้งนี้เพราะคนอังกฤษเป็นชาวทะเล รัฐบาลขอร้องให้ประชาชนช่วย ไม่ว่าผู้ใดที่มีเรือยนตร์เรือกลไฟใหญ่น้อยก็ยินดีช่วย จึงมีเรือเล็กๆ

ฝูงใหญ่ตั้งกว่าพันลำ ออกไปชุมนุมกันออกทะเลเละข้ามช่องแคบไปยังเมืองดันเคิก พวกนี้ผ่าอันตรายจากเรือบินเยอรมันที่มาทิ้งลูกระเบิด ในที่สุดก็พากองทัพที่คอยอยู่ยังชายหาดใกล้เมืองดันเคิกกลับมาอังกฤษได้เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ของที่แปลกก็คือช่องแคบทะเลนั้น มีลมพายัดและทะเลมีคลื่นแรงอยู่บ่อย ๆ ถ้าเป็นวันเช่นนั้นเรือเล็ก ๆ ก็จะทำหน้าที่ไม่ได้ แต่นี่กลับเป็นวันอากาศดีเงียบสงบ ฉะนั้นคนอังกฤษเขาจึงถือว่าวันดันเคิกนั้นเป็นวันมหัศจรรย์ แสดงว่าพระผู้เป็นเจ้าไม่ทรงอยากจะให้พวกเขาแพ้.

ที่บ้านลิแนม เราก็ตั้งหน้าฟังข่าวอยู่เรื่อย เพื่อจะตกลงใจว่าจะทำอะไรกันดี เยอรมันเมื่อล้อมจับกองทัพบกอังกฤษไม่สำเร็จ ก็หันกลับไปทางกรุงปารีสอีก เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ได้ข่าวว่าแม่นั้นพร้อมที่จะออกจากเลอ เมล จะไปอยู่กับ ม. เปอติต์ฮูเกแนง อยู่ที่กลางประเทศฝรั่งเศสก่อน แล้วจึงจะไปอเมริกาภายหลัง.

วันที่ ๑๐ มิถุนายน ก็มีข่าวสำคัญว่าอิตาลีเข้าสงครามข้างฝ่ายเยอรมัน ข่าวนี้ทำให้คนอังกฤษโกรธมาก

เฉพาะอย่างยิ่ง มร. วินสะตัน เชอร์ชิลล์ ผู้ได้รับเป็นนายกรัฐมนตรีอังกฤษแทน มร. เชมเบอร์เลน ภายหลังจากที่เยอรมันเริ่มรุกทางตะวันตก การที่โกรธมากก็เพราะเขาถือว่าอิตาลีคอยอยู่จนทราบว่าฝรั่งเศสจะแพ้แน่แล้ว จึงได้เข้าทำการรบ เขาถือว่าเป็นเหมือนอย่างคนเขาล้มแล้วก็เลยเตะซ้ำ การที่อิตาลีเข้าสงคราม ก็แปลว่าเราจะกลับเมืองไทยทางทะเลเมดิเตเรเนียนไม่ได้แน่ อนึ่งสภาพการณ์ดูแสดงว่าสันนิบาตชาตินั้นน่าจะไม่ประชุมกันที่สวิสสในท่ามกลางยุโรปอันอยู่ใต้อำนาจเยอรมันหรืออิตาลี ฉะนั้นเราควรจะคิดกลับเมืองไทยโดยเร็ว ทางฝ่ายเยอรมันก็เข้าไปใกล้กรุงปารีสมากแล้ว วันที่ ๑๑ พลเมืองเริ่มจะหนีออกไปจากกรุงปารีส การที่ฝรั่งเศสพ่ายแพและต้องถอยอยู่เรื่อยนั้นมีเหตุอันหนึ่งคือในการสงครามคราวนี้ พลเมืองเกลียดกลัวเยอรมันเลยหนีกันอย่างอลหม่าน ถนนสายสำคัญ ๆ เต็มแน่นอัดแอไปด้วยพลเมืองหนีภัยสงคราม การจะส่งกำลังทหารขึ้นไปหนุนจึงลำบาก ไม่มีทางจะไป วันที่ ๑๓ รัฐบาลฝรั่งเศสก็ประกาศว่าจะไม่ป้องกันกรุงปารีส ปล่อย

ให้เย็นเมืองเบ็ด เพื่อที่เยอรมันจะเข้าไปได้โดยไม่ทำลาย กรุง วันนั้นเองข้าพเจ้าก็ตัดสินใจว่าจะพาพวกพ้องกลับเมืองไทย คือจะลงเรือของบริษัทแคเนเดียนแปซิฟิกจากเมืองลิเวอร์ปูล ไปคานาดา ขึ้นรถไฟข้ามคานาดาไปลงเรือทางฝั่งแปซิฟิก กลับเมืองไทยต่อไป วันที่ ๑๖ ได้รับโทรเลขจากแม่ว่าไม่เย็นอันตราย หนีไปได้จนถึงประเทศสเปญแล้ว และจะเดินทางจากเมืองลิสบอนไปอเมริกา ทำให้ข้าพเจ้าหมดห่วง เพราะเมื่อฟังข่าวว่าเยอรมันมักจะเอาเรือบินๆ ลงมาเตยๆ เอาบินกลยิงกราดพลเมืองที่หนีภัย จึงเกรงอยู่มากว่าแม่ก็อาจจะถูกยิงเช่นนั้นตามกลางทาง บัดนี้เมื่อทราบว่าแม่พ้นภัยแล้ว ก็มีแต่ห่วงถึงบ้านแม่ที่กรุงปารีส กับหนังสือของข้าพเจ้าซึ่งเก็บไว้ที่นั่นตั้งกว่าพันเล่ม ข้าพเจ้าอุตส่าห์สะสมของข้าพเจ้าไว้นับตั้งแต่เป็นเด็กและแรกมาเมืองนอก ค่อยซื้อเพิ่มเติมทีละเล็กทีละน้อยตลอดมา ในวันเดียวกันเราก็ได้ข่าวอันสำคัญว่า *ม. เรย์โนด์* (M. Reynaud) ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีฝรั่งเศส และ *จอมพล เปแตง* (Pétain) ได้เป็นแทน ตั้งแต่วันนั้นก็เป็นที่แน่นอนว่าฝรั่งเศสจะยอมแพ้

เพราะจอมพล เปแตงนั้น ไม่เห็นด้วยกับการที่ฝรั่งเศสจะรบกับเยอรมันเลย.

พวกเราเตรียมตัวอยู่ตลอดเวลาในการที่จะกลับเมืองไทย แต่ถึงกระนั้นข้าพเจ้าก็ยังมิได้เลิกการแต่งหนังสือ เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ข้าพเจ้าแต่ง "คาวัวร์" จบเอาเวลาเลยเที่ยงคืนครึ่งชั่วโมง บังเอิญคนอื่น ๆ ยังมิได้ไปนอน ลิสบาเบ็ดขวดเหล้าแชมเปญ ชักชวนทุก ๆ คนให้ดื่มอวยพรหนังสือเรื่อง "คาวัวร์" ของที่แปลกและทำให้ข้าพเจ้ายินดีมากก็คือ ถึงแม้การสงครามจะเต็มไปด้วยความยากลำบากแก่อังกฤษ หนังสือพิมพ์อังกฤษเกี่ยวกับรถยนต์ก็ยังขอให้ข้าพเจ้าแต่งเรื่องราวเกี่ยวกับการแข่งรถ วันที่ ๑๒ มิถุนายน ข้าพเจ้าได้รับข่าวที่ทำให้ข้าพเจ้าตกอกตกใจมาก คือ เมล์อากาศไปเมืองไทยจะงด ไม่มีชั่วคราว ถ้าเป็นเช่นนั้น "คาวัวร์" ตอนปลายก็จะไปไม่ได้ การที่ข้าพเจ้าพยายามแต่งมาตั้งหลายเดือนก็จะเลยเสียเวลาเสียกำลังความคิดเปล่า ๆ.

ทางเราได้เตรียมจนเกือบจะพร้อมที่จะเดินทางกลับเมืองไทยโดยเรือไปคานาดา แต่พอถึงวันที่ ๑๘

มิถุนายน ก็ได้ข่าวว่าเรือของบริษัทแคเนเดียนแปซิฟิกที่ข้าพเจ้าตีตั๋วไว้แล้วนั้น เป็นอันจะไม่ออกจากเมืองลิเวอร์ปูล เลื่อนไปจะออกเอาต่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม แปลว่าเรายังจะต้องอยู่ที่บ้านลิแนมต่อไปอีก ครั้นถึงวันที่ ๒๓ มิถุนายน ก็มีข่าวว่าฝรั่งเศสเป็นอันยอมแพ้ต่อเยอรมันอย่างแน่นอน ฮิตเลอร์อยากจะแก้เผ็ดอย่างเต็มที่ จึงบังคับให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายฝรั่งเศสไปเซ็นสัญญายอมแพ้ในรถไฟเสบียงคันเดียวกันกับที่เยอรมันต้องเซ็นสัญญายอมแพ้มาแล้วเมื่อมหายุทธสงครามโลกครั้งแรก เมื่อเซ็นกันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ฮิตเลอร์ก็เอารถเสบียงนั้นไปยังประเทศเยอรมนี เพื่อจะเอาไปอวดแก่ประชาชนในเยอรมนี ทางฝ่ายส่วนตัวเมื่อวันที่ ๒๗ ข้าพเจ้าได้รับข่าวว่า ถึงแม่จะเดินทางไปอเมริกากับหินแล้วก็ดี พุ่มยังคงอยู่ในกรุงปารีสและดูแลบ้านของแม่.

ฤดูร้อนในอังกฤษฝรั่งเศสเป็นร้อนมาก ฝนเกือบไม่ตกเลย ท้องฟ้าปลอดโปร่งเป็นสีน้ำเงินอยู่เกือบทุก ๆ วัน ทำให้การรบในฝรั่งเศสสะดวกแก่เยอรมัน รถถังซึ่งเยอรมันมีมากกว่าทางอังกฤษและฝรั่งเศส มิได้ติดดิน

ติดโคลนเลย เพราะอากาศดีเช่นนั้น ซิริลจึงออกความเห็นแนะนำว่า เมื่อเรามีสวนที่จะไปนั่งยนสนามหญ้าได้อย่างสบาย เราควรจะออกไปอาบแดดกันมาก ๆ ทั้งนี้เพราะผู้หญิงฝรั่งนั้นเขาตรงกันข้ามกับผู้หญิงไทย พวกเราอยากจะให้ผิวขาวที่สุด ทางเขากลับจะอยากให้ผิวของเขาดำคล้ำเขาเห็นว่าสวย เป็นของแปลกที่คนเรานั้นมักอยากได้หรืออยากจะเป็นอะไรอันตรงกันข้ามกับที่เรามีอยู่แล้ว เราได้ทำตามซิริล และวันใดอากาศดี ก็ออกไปนั่งอาบแดดกันในสวน กินอาหารกลางวันและน้ำชาในสวน การอาบแดดนั้นนอกจากจะทำให้ผู้หญิงทั้งสองคนดำคล้ำและสวย ยังทำประโยชน์แก่พวกเราทุก ๆ คน คือการที่จะได้รับแสงแดดเข้าไว้ในตัวในฤดูร้อน เป็นการป้องกันตัวในฤดูหนาว ข้าพเจ้าอยู่องกฤษมานมนานเคยเป็นหวัดในฤดูหนาวอย่างน้อยห้าหกครั้ง นับตั้งแต่อาบแดดกันในฤดูร้อน เกือบจะมิได้เป็นหวัดอีกเลย ตั้งแต่นั้นมาข้าพเจ้าจึงมีความเลื่อมใสในการอาบแดด และเห็นได้อย่างแน่นอนว่าเป็นวิธีที่สุด ที่จะป้องกันมิให้เป็นหวัดในฤดูหนาว.

เวลานั้นเย็นอันว่าเราตกลงกันจะกลับเมืองไทย โดยเรือแคเนเดียนแปซิฟิก ซึ่งบัดนี้เลื่อนวันจะออกจากลิเวอร์ปูลไปเย็นวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ครั้นถึงวันที่ ๑๕ กรกฎาคม อันเย็นวันเกิดของพระอายุครบ ๒๖ เรามีเลี้ยงพิเศษตามเคย แม้ในใจข้าพเจ้าจะอึกอักอย่างยิ่งก็จริง คือข้าพเจ้าได้รับข่าวว่าจะไปเมืองไทยโดยเรือแคเนเดียนแปซิฟิกนั้นไม่ได้ เพราะรัฐบาลได้ยึดเอาเรือนั้นเพื่อจะส่งเด็ก ๆ อังกฤษไปคานาดา เพื่อหนีลูกระเบิดทั้งนี้เพราะเมื่อฝรั่งเศสแพ้แล้ว ทางเยอรมันก็เตรียมจะมาตีอังกฤษ โดยเริ่มส่งเรือบินมาทิ้งลูกระเบิดก่อน ตามศูนย์กลางของอุตสาหกรรม เพื่อจะทำให้ทางนี้ใจฝ่อ.

วันที่ ๑๙ ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขจากแม่ว่าได้ไปถึงมหานคร นิวยอร์ค แล้วโดยเรียบร้อย ทำให้ข้าพเจ้าโล่งใจเย็นที่สุด สำหรับพวกเรานั้นเมื่อการหวังจะกลับเมืองไทยโดยผ่านคานาดาไม่สำเร็จ ข้าพเจ้าก็คิดว่าจะกลับโดยเรือญี่ปุ่น ฉะนั้นเมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ข้าพเจ้าตัวจะกลับโดยเรือญี่ปุ่น ซึ่งจะออกจากอังกฤษราวปลายเดือนกันยายน ตั้งแต่วันที่ ๒๑ เยอรมันก็เริ่มทิ้งลูก

ระเบิดในอังกฤษ ในชั้นต้นพยายามจะทำลายสนามบิน ของกองทัพอากาศ ที่ใกล้ ๆ บ้านลิแนมมีสนามบินอยู่ หลายแห่ง เราจึงได้ยินลูกระเบิดตกบ่อยๆ และมีตกมาก และถี่ขึ้นทุก ๆ วัน พวกเรายังคงเตรียมพร้อมที่จะกลับ เมืองไทย แต่ก็ยังพยายามดำเนินชีวิตที่บ้านลิแนมอย่าง ธรรมดา ข้าพเจ้าแต่งหนังสือวันหนึ่ง ๆ หลายชั่วโมง "คาวัวร์" เสร็จแล้วและได้ส่งกลับไปเมืองไทยแล้ว แม้ ข้าพเจ้า จะไม่ทราบว่า บทตอนปลาย จะไปถึง หรือหายไป เสียแล้วก็ดี บัดนี้กำลังแต่ง "ซีแมน" อยู่ตลอดเวลา พอถึงวันที่ ๓๐ สิงหาคม ก็ได้รับข่าวว่าเรือญี่ปุ่นที่ข้าพ-เจ้าตีตั๋ว จะพาพวกข้าพเจ้ากลับเมืองไทยนั้นเป็นอันงด เลิกจะไม่มาอังกฤษ ข้าพเจ้าจึงจำจะต้องตกลงใจว่าจะ พยายามหมกมุ่นหาหนทางกลับเมืองไทยให้ได้ หรือจะ อยู่ที่อังกฤษต่อไปจนไม่มีกำหนด ข้าพเจ้าคิดแล้วคิดอีก จำได้ว่าพยายามจะกลับหลายครั้งเท่าใด ๆ ก็ดี ก็ดูมีอะไร เปลี่ยนแปลงมาขัดขวางเสียทุกคราว จนดูเหมือนว่ามี เทพยดามาดลใจมิให้กลับ ในที่สุดจึงปลงตก เป็นอันว่า จะอยู่กับที่ไปจนกว่ามหาสงครามจะจบ และจะใช้เวลาที่

จำเป็นต้องอยู่อย่างเงียบ ๆ ในชนบทอังกฤษ ทำการแต่งหนังสือให้มากที่สุดที่จะทำได้ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การตกลงใจเช่นนั้นเป็นของที่ยากที่สุด แต่เมื่อตกลงใจได้สำเร็จแล้ว ก็โล่งใจเป็นอันมาก.

วันที่ ๑๑ กันยายน กรุงลอนดอนถูกกองทัพอากาศเยอรมันมาทิ้งลูกระเบิดอย่างรุนแรงยิ่ง นายกรัฐมนตรเชอร์ชิลล์ แถลงว่าเยอรมันกำลังเตรียมจะยกกองทัพยกบรรทุกเรือมาตีเกาะอังกฤษ ฉะนั้นจึงจะต้องพยายามทำลายสนามบินและอุตสาหกรรมอังกฤษเสียก่อน ทั้งพยายามทำให้คนอังกฤษขวัญเสีย กองเรือบินประจัญบานของอังกฤษขึ้นไปต่อสู้กับเรือบินทิ้งลูกระเบิด เมื่อมาทิ้งลูกระเบิดในเวลากลางวัน การต่อสู้กันนั้น คือการรบที่ได้รับนามภายหลังว่า “การรบแห่งบริเตน” (Battle of Britain) เรือบินประจัญบานของอังกฤษแม้ว่าจะมีน้อย แต่ทำการรบได้อย่างวิเศษยิ่ง เรือบินประจัญบานของอังกฤษยิงเรือบินทิ้งลูกระเบิดของเยอรมันตกวันหนึ่ง ๆ ตั้ง ๑๐๐ ถึง ๑๕๐ ลำ ในการรบแห่งบริเตน อังกฤษจึงเป็นอันชนะอย่างไม่มีข้อสงสัย พอถึงฤดูใบไม้ร่วง ลมพ้า

อากาศไม่ดีไม่เหมาะแก่การขนทหารข้ามทะเล เยอรมันก็ต้องเลิกการที่จะมาตีอังกฤษไปเสียชั่วคราว แต่การทิ้งลูกระเบิดนั้นได้ทำความเสียหายในอังกฤษอย่างร้ายแรงมาก เฉพาะอย่างยิ่งในกรุงลอนดอน เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน มีลูกระเบิดขนาดใหญ่ตกใกล้ ๆ โรงรถคอกหนูขาว บ้านช่องถูกทำลายมากมาย แต่เดชะบุญโรงรถของข้าพเจ้าไม่ถูก แม้กระจกหน้าต่างจะแตกทุก ๆ บานก็ดี ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าการที่จะทิ้งรถแข่งอีกสองคัน คือ มาเซราตี และอิ.อาร์.เอ. "หนุมาน" ที่ได้ซ่อมปรุงขึ้นใหม่ไว้ในลอนดอนจนอาจจะถูกทำลายโดยลูกระเบิดนั้น ไม่สมควรและน่าเสียดาย ข้าพเจ้าจึงสั่งให้โฮลเกตส่งรถแข่งสองคันนั้นมายังมณฑลคอร์นวอลล์ รถทั้งสองคันนั้นถูกส่งมาทางรถไฟและจะมาถึงเมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน เป็นอันว่ารถแข่งทั้งสามคันก็มารวมกันหมด ถ้าสงครามจบลงโดยเรียบร้อยและจะมีการแข่งรถกันอีก ข้าพเจ้าก็ควรมีโอกาสดีที่จะมีรถแข่งสามคัน พร้อมที่พระจะได้นำเข้าแข่งอีกทันที อนึ่งถึงแม้ว่าเยนนั้นยังชอบอยู่ในกรุง

ลอนดอนต่อไปอีกก็ดี ข้าพเจ้าเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่จะต้องบังคับให้เบียนออกจากลอนดอน เพราะอยู่ที่นั่นอาจจะเป็นอันตราย และไม่ปลอดภัยอย่างยิ่ง จึงจำต้องสั่งให้เบียนย้ายลงมาอยู่กับพวกเราในมณฑลคอร์นวอลล์.

แม้จะมีเรื่องกวนใจอยู่เรื่อยไปไม่ว่าจะอยู่อังกฤษหรือจะกลับเมืองไทย ข้าพเจ้าก็มิได้ละทิ้งการแต่งหนังสือเสียเลย "ซิแมน" นั้นข้าพเจ้าตกลงใจว่าจะไม่ลงทุนโดยออกเงินของข้าพเจ้าเองในการพิมพ์ จะต้องพยายามหาสำนักพิมพ์อันใดอันหนึ่งให้เขาพิมพ์ ต้องมีจดหมายเจรจาติดต่อกับสำนักพิมพ์หลายแห่ง กินเวลาและให้ความยุ่งยากกวนใจมิใช่น้อย จนในที่สุดบริษัท ย.ที. ฟูลิส (Messrs. G. T. Foulis) ซึ่งได้พิมพ์หนังสือเกี่ยวกับการแข่งรถมามากแล้ว ตกลงยินดีจะรับพิมพ์หนังสือ "ซิแมน" เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน เย็นที่ปีติยินดีแก่ข้าพเจ้าเย็นอย่างยิ่ง เพราะเย็นครั้งแรกที่สำนักพิมพ์อังกฤษยินยอมจะรับพิมพ์จำหน่ายหนังสือของข้าพเจ้า หนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวกับรถยนต์ชื่อ "ออโต-คาร์" ว่าข้างให้ข้าพเจ้าแต่งบทความเกี่ยวกับการแข่ง

รถ ๘ บท ซึ่งเป็นที่พอใจแก่ข้าพเจ้าเป็นอันมาก ครั้นถึงวันที่ ๓๐ กันยายน อันเป็นวันครบรอบปีที่สองของการแต่งงานข้าพเจ้ากับลิสยา รถแข่งมาเซราตีและ อี. อาร์. เอ. "หนุมาน" ก็มาถึงในวันนั้น.

วันที่ ๕ ตุลาคม มีลูกระเบิดหลายลูกตกใกล้ๆ บ้านลิแนม จนทำให้ตัวบ้านสั่นไปทั้งบ้าน แต่เคราะห์ดีที่กระจกหน้าต่างไม่มีแตก.

วันที่ ๒๔ ตุลาคม ได้รับโทรเลขจากยานเย็นว่าบทสุดท้ายของ "คาวัวร์" ไปถึงกรุงเทพฯโดยเรียบร้อย แต่กว่าจะไปถึงกินเวลาถึง ๒ เดือน ดังนั้นข้าพเจ้าก็ได้แต่จะตั้งหน้าคอยว่าเมื่อใดจะพิมพ์เสร็จออกขาย อยากจะได้เห็นหนังสือนั้นเป็นเล่ม และอยากทราบว่าจะขายได้ดีหรือไม่ และจะมีใครออกความเห็นอย่างใดบ้าง.

ข้าพเจ้าพยายามจะแต่งเรื่องการแข่งรถ พ.ศ. ๒๔๘๒ เป็นภาษาอังกฤษมาหลายเดือนแล้ว คือค่อยๆ ทำไป เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ก็แต่งจบ ข้าพเจ้าขนานนามว่า "*น้ำเงินกับเหลือง*" ("Blue & Yellow") คือสีแข่งรถของเมืองไทย.

วันที่ ๔ พฤศจิกายน ได้รับประกาศนียบัตรแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนของประเทศไทย ณ สันนิบาตชาติ ฉะนั้น ถ้าจะคิดดูจริง ๆ แล้ว การที่ข้าพเจ้ายังไม่กลับเมืองไทย จึงไม่มีความผิดเลย เพราะข้าพเจ้าได้รับฉันทะให้เป็นผู้แทน ณ สันนิบาตชาติ และยังมิได้รับคำสั่งแก้ไขอย่างใดเลย ฉะนั้นการที่ข้าพเจ้าจะคอยฟังคำสั่งอยู่ที่บ้านลิแนมนั้น ถ้าจะนับเป็นทางการจริง ๆ ก็ถูกต้องแล้ว.

วันที่ ๗ พฤศจิกายน ได้รับจดหมายจากพุ่มซึ่งมาโดยทางอ้อมว่าอยู่ที่กรุงปารีสอย่างสบายดี บ้านของแม่ก็เรียบร้อยดี และหนังสือซึ่งข้าพเจ้าเป็นห่วงอยู่มากก็ไม่มีอันตรายอย่างใด.

ในเดือนพฤศจิกายนนั้นเอง อิตาลีก็เริ่มโจมตีประเทศกรีซ อังกฤษก็รับกรีซเป็นสัมพันธมิตรทันที แทนที่อิตาลีจะได้ผลสำเร็จรวดเร็วในประเทศกรีซ ดังที่เยอรมันเคยได้รับผลสำเร็จในประเทศอื่น ๆ กรีซกลับป้องกันตนได้ดีอย่างประหลาด เช่นเดียวกับที่ฟินแลนด์เคยต้านทานโซเวียตรุสเซีย.

วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ลิสบาอายุ ๒๕ ข้าพเจ้าได้

ทราบข่าวจากเมืองไทยว่า "คาวัวร์" มีผู้สั่งของล่วงหน้าถึง ๒๐๐ เล่ม และวันที่ ๒ ธันวาคมก็ได้ข่าวจากบริษัทฟลิส ว่า เขาได้เริ่มต้นพิมพ์ "ซิแมน" แล้ว ๘ บัดนี้มีแต่ข่าวดีเกี่ยวกับการแต่งหนังสือ จนทำให้ข้าพเจ้าตั้งอกตั้งใจทำงานในการแต่งหนังสือเป็นอันมาก วันที่ ๑๐ ได้ข่าวทางโทรเลขว่ามีผู้ของ "คาวัวร์" ล่วงหน้าถึง ๒๕๔ เล่ม เป็นวันเดียวกันที่ข้าพเจ้าแต่ง "ไทยชนะ" จบ วันที่ ๑๖ ได้รับข่าวทางจดหมายว่ากรมยุทธศึกษาทหารบกอยากจะให้ข้าพเจ้าแต่งประวัติ "ฮานนิบาล" จอมทัพเอกโบราณ เพื่อใช้สอนในโรงเรียนนายร้อยทหารบก ซึ่งข้าพเจ้าก็ยินดีอย่างยิ่งที่จะแต่งสนองคุณโรงเรียนเก่า ฉะนั้นจึงเริ่มจะรวบรวมรายนามหนังสือต่าง ๆ ที่จะต้องขอยืมมาอ่านจากห้อสมุดลอนดอน.

ข้าพเจ้าได้แต่งหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์มาหลายเรื่อง และก็ดูได้ผลดีคือ แม้จำนวนหนังสือที่ขายได้เรื่องหนึ่ง ๆ จะเพียง ๑,๒๐๐ ถึง ๒,๐๐๐ เล่ม ก็ดี พระองค์เจ้าวรรณไวทยากรก็ได้ทรงอธิบายว่า คนอ่าน

หนังสือในเมืองไทยเรายังมีน้อยเต็มที ฉะนั้นแม้แต่จะขายได้เพียง ๕๐๐ เล่มก็ต้องนับว่าดีแล้ว ฉะนั้นเมื่อขายได้มากกว่านั้นตั้งสองหรือสี่เท่า ข้าพเจ้าก็ย่อมยินดีเป็นธรรมดา บัดนี้ข้าพเจ้ามีความประสงค์อย่างแรงกล้า ที่จะแต่งเรื่องนวนิยายสั้นๆ เพื่อทดลองความสามารถว่าในทางนี้จะทำได้หรือไม่ ข้าพเจ้าชอบเรื่องอังกฤษ "Pride and Prejudice" ของ Jane Austen แต่ไม่ได้คิดจะแปลเป็นภาษาไทย ตกลงใจจะใช้เนื้อเรื่องเพียงเป็นเค้าเท่านั้น และจะแต่งนวนิยายนั้นให้เป็นเรื่องไทย ข้าพเจ้าตกลงใจตั้งต้นแต่งเมื่อวันที่ ๒๘ และขนานนามเรื่องว่า "*ลูกสาวมาก*" ในขณะเดียวกันก็ได้โทรเลขจากยานเย็นว่า "ไทยชนะ" บทที่ ๑ ถึง ๘ ไปถึงแล้วโดยเรียบร้อย และ "คาวัวร์" นั้นขายได้ ๓๔๓ เล่ม.

วันที่ ๓๑ ธันวาคม ปีนั้นสำคัญกว่าธรรมดา เพราะว่าจะเป็นวันปลายปีทั้งของไทยและฝรั่ง คือ ค.ศ. ๑๙๔๐ และ พ.ศ. ๒๔๘๓ ก็จะได้สุดสิ้นลงในวันนั้น.

บทที่ ๒๕

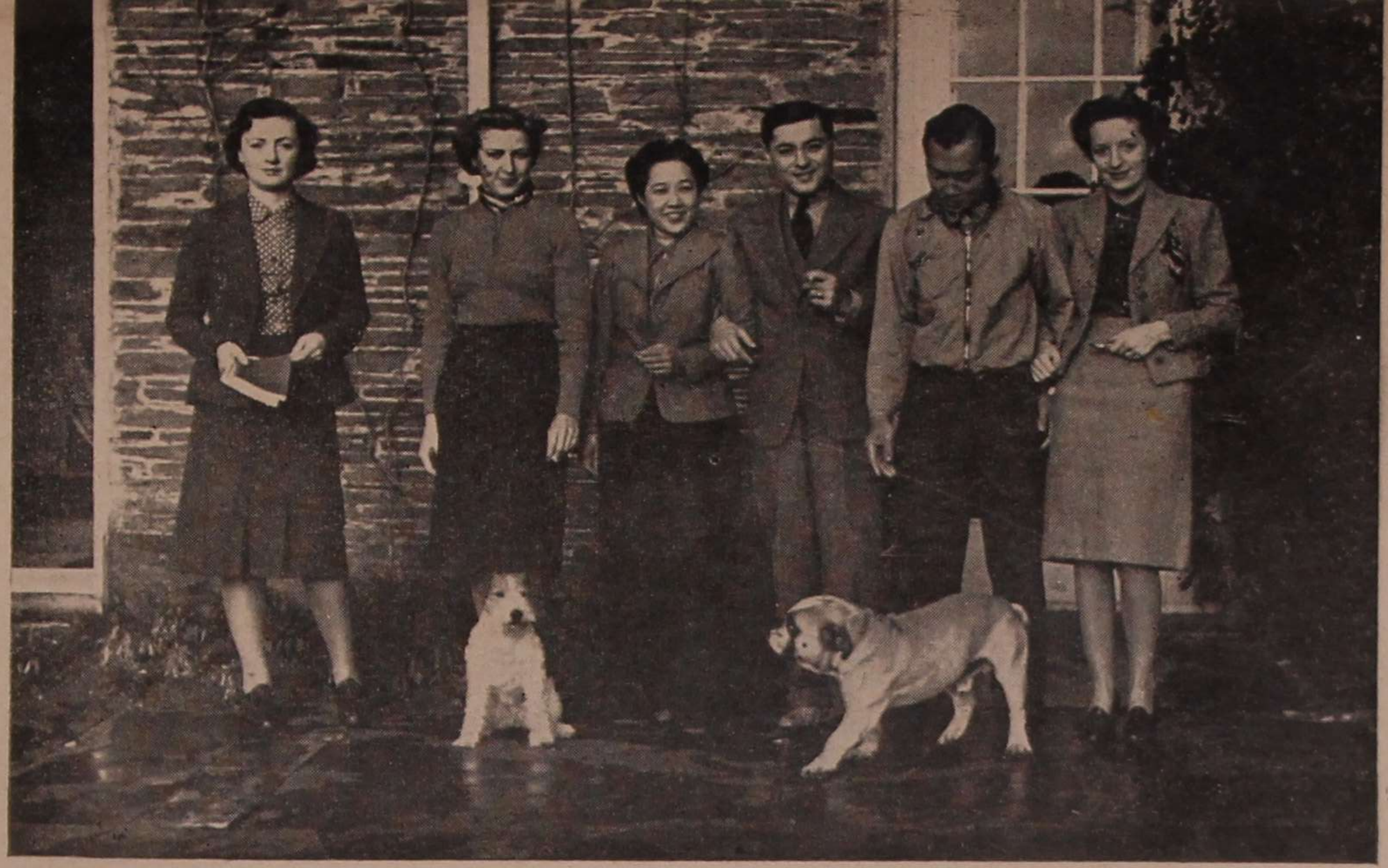
ปีคับขัน

ปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ที่เรามีขึ้นนี่จะเป็นปีที่คับขันมากทั้งทางเมืองไทยและเมืองนอก ดังผู้อ่านจะประสบในไม่ช้าอันส่วนทางครอบครัวของข้าพเจ้า ณ บ้านลิแนม เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ก็เป็นวันครบรอบสามปีแห่งการเสก-สมรสพิระกับซิริล เราก็มีการฉลองกันอย่างสนุกสนานพอสมควร ทางการแต่งหนังสือเวลานั้นข้าพเจ้ามักจะเขียนวิจารณ์หนังสือไทยต่างๆ ที่มีผู้ส่งมาให้ คำวิจารณ์ต่างๆ นกมหนังสือพิมพ์ลงพิมพ์ที่กรุงเทพฯ อันเป็นที่พอใจแก่ข้าพเจ้า ทั้งนี้เพราะข้าพเจ้าเห็นว่าถ้าการแต่งหนังสือจะรุ่งเรืองได้ก็ต้องมีการวิจารณ์ ที่ข้าพเจ้าเองทำการวิจารณ์ มิใช่เป็นเพราะข้าพเจ้าเห็นว่าตนมีความรู้ในการแต่งหนังสืออย่างดีมากมายประการใดเลย แต่เมื่อไม่

เห็นมีคนอื่นทำกันนัก ข้าพเจ้าเองก็ต้องพยายามทำ ในต้นเดือนนั้นเองคือเมื่อวันที่ ๑๓ ก็ได้รับข่าวดีจากกรุงเทพฯ โดยทางโทรเลขว่า "คาวัวร์" ขายได้ ๔๐๘ เล่มแล้ว เมื่อเขาพิมพ์เพียงพันกว่าเล่มเท่านั้น ก็แปลว่าขายได้เกือบครึ่งหนึ่งภายในเวลาอันน้อย ย่อมทำให้ข้าพเจ้ามีมานะตั้งอกตั้งใจจะแต่งหนังสือทางประวัติศาสตร์มากขึ้น อนึ่งในระหว่างนี้ข้าพเจ้าก็ยังหมกมุ่นค้นคว้าหาหลักฐานเพื่อจะแต่ง "ฮานนิบาล" ต่อไป.

พระมิเครื่องรับวิทยุคลื่นสั้น ซึ่งบางวันก็ได้ฟังข่าวจากเมืองไทยได้อย่างดี แต่บางวันก็จับไม่ได้. เมื่อวันที่ ๑๙ พระต้นเต้นวิ่งมาเรียกข้าพเจ้าไปฟังวิทยุ ทั้งนี้เพราะได้ยินเสียงผู้อ่านหนังสือเรื่องแข่งรถของข้าพเจ้า ที่แต่งเป็นภาษาอังกฤษให้คนฟัง ส่อให้เห็นได้ว่ายังมีผู้เอาใจใส่ในการแข่งรถอยู่.

วันที่ ๒๑ เป็นวันอันสำคัญพิเศษของข้าพเจ้า คือตัวเล่มหนังสือเรื่อง "คาวัวร์" ซึ่งส่งมาจากเมืองไทยนั้นมาถึงที่อังกฤษ ข้าพเจ้าจึงยินดีเป็นอย่างยิ่ง เป็นหนังสือที่ดูขนาดเล่มหนาใหญ่กว่าหนังสือภาษาไทยที่

ถ่ายที่บ้านลิแนม *(จากซ้ายไปขวา)* โรสมารี *(ธิดาของขุนนางสืบตระกูลไว้ส์เค้านต์ เล่ม ๒ หน้า ๑๓๐)* ลิสบา สมเด็จพระนางรำไพฯ ผู้แต่ง

พีระ ซีริล

ข้าพเจ้าเคยแต่งมาแต่ก่อน และแผนที่ระบายสีซึ่งลิสยา
ได้เป็นผู้เขียนให้ข้าพเจ้าก็พิมพ์ออกมาอย่างดี พวกเรา
เมื่อได้เห็นหนังสือเล่มนั้นเป็นครั้งแรก ต่างก็พากันชื่นชม
ยินดี เพราะเขาได้เห็นข้าพเจ้าเริ่มแต่งมาแต่แรกและเมื่อ
จบบทหนึ่ง ๆ ข้าพเจ้าก็อ่านให้ฟัง ฉะนั้นเมื่อตัวเล่มหนัง-
สือมาถึง จึงมีการดื่มเหล้าแชมเปญฉลอง คนนั้นเมื่อ
คนอื่น ๆ รวมทั้งลิสยาเข้านอนกันหมดแล้ว ข้าพเจ้ายังคง
นั่งอยู่คนเดียว ลูบคลำและเปิดอ่านหน้าโน้นหน้านี้ของ
หนังสือ "คาวัวร์" ด้วยความชื่นใจ อันงานแต่งหนัง-
สือก็คงมีทำมาเรื่อย ๆ ก่อนเดือนมกราคมนั้นจะสุดสิ้น
ลง คือเมื่อวันที่ ๒๘ ข้าพเจ้าก็แต่งหนังสือภาษาอังกฤษ
เรื่อง "ซิแมน" จบลงบริบูรณ์.

ในระหว่างเดือนนั้น มีสุภาพสตรีสาวและสวยมา
พักอยู่ด้วยที่บ้านลิแนม คือ *นางโรสมารี ฮันเตอร์*
(Rosemary Hunter) ซึ่งเป็นภรรยาของพี่ชายลูกพี่ลูก
น้องของลิสยา ทั้งหน้าและผมของเขางามมาก พระจึง
ขอให้เขานั่งเป็นแบบเพื่อจะปั้นรูป เขาก็ยินดีทำตาม พระ
ตั้งอกตั้งใจปั้นรูปนั้นอย่างเต็มที่ มีหวังว่าเมื่อทำสำเร็จ

และหล่อเย็นบรอนซ์แล้ว จะได้ส่งเข้าประกวดณราช-ศิลปสถานในกรุงลอนดอน.

ข่าวสงครามอันนำความหนักใจมาสู่ข้าพเจ้ามากในเดือนนั้นก็คือ การรบระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในอินโดจีนยังไม่ยุติกันได้ ทำให้ข้าพเจ้าเกรงกลัวว่าฝรั่งเศสจะส่งเรือยินมาทิ้งลูกระเบิด ทำลายโบราณวัตถุงดงามในกรุงเทพฯ ซึ่งข้าพเจ้ารักและเย็นห่วงถึงอย่างยิ่ง อนึ่งได้ทราบข่าวว่าพิศดารกลับเข้าประจำกองทัพบกและไปทำการรบ ข้าพเจ้าจึงเย็นห่วงด้วย เกรงว่าจะเย็นอันตราย ครั้นถึงวันที่ ๓๑ ก็ได้รับโทรเลขจากบานเย็น ส่งข่าวมาว่าทางเมืองไทยและฝรั่งเศสเซ็นสัญญาสงบศึกกันแล้ว ทำให้ข้าพเจ้าค่อยโล่งใจขึ้นมาก ทางยุโรปการสงครามก็ยังสงบเงียบอยู่ แต่อังกฤษก็ยังคงแน่ใจว่าเยอรมันอาจจะยกกองทัพมาโจมตีเกาะอังกฤษ จึงเตรียมป้องกันต่อสู้กันอยู่เต็มที่หลายอย่างหลายทาง เช่นมีการขึงลวดหนามตามชายทะเลรอบเกาะอันเย็นการใหญ่โตมาก แม้ใกล้ๆหน้าบ้านของเรา ซึ่งอันที่จริงอยู่ติดกับปากอ่าว

แม่น้ำ เขาก็ยังมาปักแนวลวดหนาม ทำให้เรารู้สึกว่าอยู่ใกล้แนวหน้าพอใช้.

เดือน กุมภาพันธ์ และเดือน มีนาคม ก็ดูยังเงียบอยู่ไม่มีอะไรพิเศษ ชีวิตที่บ้านลีแนม ก็ดำเนินไป อย่างที่กล่าวมาแต่ก่อนแล้ว ต่อวันที่ ๑๐ เดือนเมษายนจึงได้จดหมายจากบ้านเย็นว่า "คาวัวร์" นั้นประสบผลสำเร็จอย่างดี นอกจากจะยังคงขายได้อยู่เรื่อย ยังปรากฏว่าเมื่อมีคนอ่านแล้ว ก็มีผู้กล่าวถึงกันอย่างดีมาก วันที่ ๑๑ ข้าพเจ้าได้รับจดหมายจากบุคคลซึ่งข้าพเจ้าไม่รู้จักเขียนมาชมเชย "คาวัวร์" และแสดงความยินดีต่อข้าพเจ้า การได้รับจดหมายชนิดนี้เป็นรางวัลอันประเสริฐแก่นักประพันธ์ ยิ่งได้รับมากยิ่งปลื้มใจและทำให้มีใจอยากแต่งหนังสือมากขึ้น ข้าพเจ้าเสียใจที่ต้องสารภาพว่าข้าพเจ้าได้รับจดหมายเช่นนั้นก็แต่น้อยฉบับ แต่นั้นอาจจะเป็นเพราะคนไทยเราไม่สนใจในการเขียนจดหมายหรือ อาจจะเป็น เพราะ หนังสือ ของ ข้าพเจ้าไม่ ดี พอ ก็ได้ อันงาน ยังรูปโดย พิระ ก็เป็นไปโดย เรียบร้อย ยังรูปโรสมารีได้สำเร็จ ก่อนที่ เจ้าตัว คนสวยนั้น เขาจะกลับไป

ลอนดอน ข้าพเจ้าเองเห็นว่าเย็นงานชิ้นเอกอันหนึ่งของพิระ วันที่ ๑๘ พวกเราก็พากันดีใจเมื่อทราบว่าคณะกรรมการรับเข้าประกวด ณ ราชศิลปสถาน ทั้งนี้เพราะเย็นของยาก ข้าพเจ้าเคยบรรยายแล้วว่าในบรรดาผู้ส่งงานชิ้นต่าง ๆ ไปประกวดนั้น เขารับออกประกวดเพียง ๑ ใน ๑๐ เท่านั้น.

เดือนเมษายนจะแสดงให้เห็นว่าฐานะของสัมพันธมิตรในมหาสงครามโลกก็จะคับขันขึ้นอีกมาก ในการระหว่างกรีซประเทศเล็กกับอิตาลีประเทศใหญ่ ทางกรีซได้เปรียบอยู่เรื่อย อิตาลีจึงอยู่ในฐานะอันน่าอับอาย มุสโสลินีจึงกลับกลายเย็นผู้ที่ใครๆ เขาพากันหวั่นเกรงทั่วโลก เยอรมันเห็นว่าท่าทีจะไม่ได้การ ปล่อยให้อิตาลีทำไปตามลำพังก็น่าจะแพ้แน่ เยอรมันจึงเข้าช่วยโจมตีประเทศกรีซ ในชั้นต้นว่าจะขอผ่านทางยูโกสลาเวียได้ เพราะเจ้าชายปอลผู้สำเร็จราชการและคณะรัฐมนตรีเย็นใจกันกับเยอรมน แต่มีหมู่นายทหารผู้ใหญ่ทำการรัฐประหาร ถอดผู้สำเร็จราชการและรัฐบาล ถวายอำนาจเต็มที่แก่พระเจ้าปีเตอร์ พระราชา

ผู้ทรงพระเยาว์ และคิดต้านจะต่อสู้ แต่ก็กองทัพก็ไม่พร้อม อังกฤษก็ส่งกำลังไปช่วยแต่ไม่ทัน เยอรมันเริ่มรุกเมื่อวันที่ ๖ พอถึงวันที่ ๑๖ ยูโกสลาเวียก็ยอมแพ้ แต่มีนายและพลทหารหนีขึ้นภูเขาและเข้าป่า ไปทำการรบแบบใต้ดินอยู่ได้ตลอดสงคราม พระเจ้าปีเตอร์กับรัฐบาลใหม่หนีได้ทัน ก็มาตั้งรัฐบาลอยู่ที่ในอังกฤษ เจ้าปอลก็หนีเยอรมันได้ด้วย แต่ถูกอังกฤษขับเป็นเชลยศึก เนื่องด้วยชายาของเจ้าปอล คือ *เจ้าหญิงออลกา* เป็นพี่ของ *ดัช-เชสส ออฟ เคนต์* ชายาของพระอนุชาพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ อังกฤษจึงคุมขังแต่พอเป็นพิธี เอาพระองค์ไปกักไว้อย่างสบายที่เมือง ไนโรบิ (Nairobi) เมืองหลวงของแควัน คีนยา (Kenya) ในทวีปอาฟริกา.

ทางกรีซที่ได้อุตส่าห์รบกับอิตาลีมานาน อังกฤษก็ตกลงใจจะช่วยอย่างเต็มที่ จะส่งทหารไปจากอังกฤษก็ไม่ได้ เพราะกำลังเกรงกลัวเยอรมันจะมา ส่วนทางภาคเหนือของอาฟริกา อังกฤษตีกองทัพอิตาลียับเยินจนถลำเข้าไปไกลทางดินแดนของอิตาลีอันอยู่ใกล้กับอียิปต์ทางตะวันตก ขัดนายกรัฐมนตรี เชอร์ชิลล์

สั่ง พลเอก เวเวลล์ ให้ส่ง กำลัง ทหาร ส่วนมากไปช่วย กรีซ พลเอก เวเวลล์ อ้างว่าไม่เห็นด้วย แต่ในที่สุดก็ต้องทำตาม ถึงกระนั้น เวเวลล์ และ เชอร์ชิลล์ ก็เกิดความหมางใจกัน ผลของยุทธศาสตร์คราวนั้น คือ อังกฤษมีกำลังน้อยทั้งทางอาฟริกาและทางกรีซ ทางอาฟริกา เยอรมัน ยังได้ส่งทหารไปสมทบโดยมี พลเอก รอมเมล (Rommel) เป็นแม่ทัพ เมื่อเช่นนั้นอังกฤษจึงพ่ายแพ้ทั้งทาง กรีซ และทางอาฟริกา กรุง อาเธนส์ (Athens) นคร หลวง กรีซ ก็ถูก ตีได้ ภายใน วันที่ ๒๘ เมษายน ในไม่ช้า กองทัพ อังกฤษ ก็ต้องถอย ออกจาก ประเทศกรีซ โดยกองทัพเรือมาช่วย แต่ยังไปช่วยกรีซยึดเกาะครีต (Crete) ไว้ ทั้งพระเจ้าแผ่นดินกรีซก็เสด็จไปประทับ อยู่ ณ เกาะนั้นด้วย.

ทางเกาะอังกฤษเองเยอรมันก็เริ่มส่งเรือบินมาทิ้งลูกระเบิดมากขึ้นอีก ทำให้คิดกันว่าคงจะตระเตรียมที่จะมาโจมตี เมื่อวันที่ ๒๘ ก็ได้ข่าวว่าบ้านพิระทิลอนดอนประสบความเสียหายโดยถูกสะเก็ดลูกระเบิด แต่เครื่องเรือนยังไม่เสียหายมากนัก.

ข้าพเจ้ามีเพื่อนชาวฝรั่งเศสคนหนึ่งชื่อ มิเชล

คูลองบ์ (Michel Coulombe) เป็นคนมั่งมี ชอบสนุกสนาน เก่งไปในทางเทียว ครั้นถึงเวลามหาสงคราม เขาก็ถูกเรียกกลับเข้าประจำกองทัพยกได้รับยศเป็นร้อยตรี เป็นผู้มีความรู้ภาษาอังกฤษดี จึงถูกส่งไปเป็นล่ามในกองทัพ อังกฤษที่ไปตั้งอยู่ในฝรั่งเศส ครั้นเมื่อโซเวียตเข้าโจมตีฟินแลนด์ ทางฝ่ายสัมพันธมิตรคิดจะส่ง กองทัพไปช่วย ฟินแลนด์ และเพราะมิเชลเล่นสะกิเก่ง คุ้นเคยกับหิมะดี จึงสมัครจะไปรบในฟินแลนด์ เลยถูกส่งมายังอังกฤษ เมื่อฝรั่งเศสปราชัยแล้ว ก็เลยอยู่ในอังกฤษ แต่ไม่อยากจะเข้ากองทัพเสรีฝรั่งเศสอันอยู่ใต้บังคับของ *พลเอก เดอ โกล* (De Gaulle) จึงอาสาเข้า กองทัพ อังกฤษได้ เป็นร้อยตรี หน้าที่ของเขานั้น ล้วนเต็มไปด้วย ภยันตราย คือเป็นพลร่มแต่งพลเรือน แอบเล็ดลอดเข้าไปในฝรั่งเศส ไปอยู่ที่นั่นคราวละสองสามสัปดาห์ เพื่อไปผึกฝนพวกต่อสู้ใต้ดินของฝรั่งเศส ที่จะติดต่อกับอังกฤษทางวิทยุ ทุก ๆ คราวที่เขากลับมาอังกฤษและได้พักผ่อน เขาก็มาพักอยู่กับข้าพเจ้าเสมอ ๆ เราก็พยายามเลี้ยงดู

เขาอย่างดีที่สุดที่จะทำได้ เพราะเห็นว่าเขาทำการผ่าอันตรายให้แก่ชาติของเขาอย่างน่าสรรเสริญ เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน เขากลับมาพักอยู่กับข้าพเจ้าอีก.

เดือนพฤษภาคม ข้าพเจ้าเริ่มแต่งนวนิยายสั้นๆ เรื่อง "ลูกสาวมาก" ข้าพเจ้าแต่งอย่างรวดเร็ว ได้วางสถานที่ของเรื่องส่วนมากที่หัวหน อันเขียนตายลท ข้าพเจ้ารักและรู้จักดี ข้าพเจ้าติดใจในการแต่งเรื่องนั้น ทำอยู่อย่างเกือบไม่หยุดเว้นเลย ภายใน ๑๒ วันก็แต่งจบ และได้ส่งไปเมืองไทยเมื่อวันที่ ๑๔ นอกจากนั้นงานแต่งภาษาไทยก็มักจะเขียนเรื่องสั้นๆ เพื่อส่งลงหนังสือพิมพ์ ในเดือนพฤษภาคมก็เริ่มได้รับวิจารณ์เรื่อง "คาวัวร์" ซึ่งก็ดูดีเขียนส่วนมาก ทำให้ข้าพเจ้าปลื้มใจ เพราะเขียนงานชิ้นหนึ่งที่สร้างขึ้นด้วยความลำบากยากยิ่ง.

การที่เยอรมันส่งเรือบินมาทิ้งลูกระเบิดก็ดูทวีคูณขึ้นทุกวัน นับตั้งแต่วันที่ ๑๑ สนามบินอังกฤษที่ เซนต์ เอแวล (St. Eval) ซึ่งอยู่ใกล้บ้านลิแนม คือคนละฝั่งแม่น้ำก็ถูกทิ้งลูกระเบิดอย่างหนักบ่อยๆ ทำให้บ้านเราพลอย

สันกระเทือนไปด้วย กรุงลอนดอนก็ถูกระเบิดอยู่เรื่อย ทำให้ข้าพเจ้าเย็นห่วงถึงหอสมุดลอนดอนมาก เพราะยืมหนังสือมาสัปดาห์หนึ่ง ๆ กว่า ๑๐ เล่ม เพื่อประกอบการแต่งประวัติศาสตร์ ถ้าหอสมุดนั้นถูกทำลาย ข้าพเจ้าก็จะขอยืมหนังสือมาค้นคว้าไม่ได้ การแต่งเรื่องประวัติศาสตร์ก็จะต้องหยุดชะงักไป เมื่อวันที่ ๑๒ ก็มีข่าวอันทำให้คนอังกฤษสยดสยอง และเสียใจไปทั่วประเทศ คือตัวตึกอันเป็นสภาสามัญได้ถูกลูกระเบิดเยอรมันทำลายอย่างพินาศ เคราะห์ดีที่ตกในเวลาดึก เมื่อไม่มีการประชุม นับตั้งแต่วันนั้นสภาสามัญก็ไปประชุมกันในสถานที่อื่นอันเป็นที่ลับ ไม่มีผู้ใดทราบเลย นอกจาก ส.ส. กับเจ้าหน้าที่ และนักหนังสือพิมพ์ ถึงกระนั้นก็ไม่มีข่าวรั่วออกมาเลย ทั้งนี้เพราะนักหนังสือพิมพ์อังกฤษเขารักษาวินัย และมรรยาทแห่งอาชีพของเขาอย่างน่าชม ถ้าห้ามมิให้ขยายข่าวอะไรและให้เหตุผลแก่เขาอย่างดีแล้ว เขาเย็นไม่ขยายเลย.

ข่าวที่ทำให้มีการตื่นเต้นกันอย่างใหญ่โตอีกก็คือ

เมื่อ ลูดอลฟ์ เฮสส์ (Rudolf Hess) รองประธานของคณะพรรคนาซี ได้ลักเอาเรือบินมาได้ลำหนึ่ง บินมุ่งมายังอังกฤษ พอถึงประเทศสก๊อตแลนด์ก็โดดร่มลงจากเรือบินไปยังทุ่งนา ถูกชาวนาจับได้นำตัวส่งตำรวจทาง อังกฤษ ส่งล่าม ภาษา เยอรมัน ที่ กระทรวง การ ต่าง ประเทศไปไต่สวน เฮสส์แถลงว่าบินมาเพื่อจะขอเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ เพื่อทูลขอให้สงบศึกและทำการเจรจากับเยอรมัน แต่ทางอังกฤษไม่ยอมให้เข้าเฝ้า กลับส่ง เข้าที่ คุมขัง เย็น เชลย ศึก เสีย เลย ส่วน ทาง เยอรมันก็โกรธเคืองกันมากที่เฮสส์หนีมาอังกฤษ ทาง ฮิตเลอร์นั้นตัดหางปล่อยวัด แถลงว่าเฮสส์วิกลจริต และไม่ว่าเฮสส์จะมาพูดอะไรที่อังกฤษ ก็ไม่มีใครควรจะรับว่าเป็นนโยบายของเยอรมันเลย ทั้งยังประกาศถอดเฮสส์ออกจากเป็นรองประธานพรรคนาซีอีกเสียด้วย คนอังกฤษส่วนมากที่พากันเบื่อและระอาต่อการสงคราม ก็ย่อม หวังกันอย่าง มากมาย ว่าการที่ เฮสส์มา อังกฤษนั้น เพราะฮิตเลอร์ส่งมาเจรจาสงบศึก เมื่อฮิตเลอร์ประกาศ

ถอดเฮสส์เสียเช่นนั้น ใครๆก็พากันเสียใจ แต่ในไม่ช้าเฮสส์ก็ถูกลืมเสียเลย.

วันที่ ๒๐ มีข่าวสำคัญสองอย่าง ทั้งข่าวร้ายและข่าวดีต่อฝ่ายสัมพันธมิตร ข่าวดีก็คือกองทัพอิตาลีในประเทศอะบิสสิเนีย อันมีเจ้าในพระราชวงศ์ คือ ดุ๊ก ออฟ อาออสตา (Duke of Aosta) เป็นแม่ทัพ ต้องยอมแพ้แก่อังกฤษ พระจักรพรรดิอะบิสสิเนีย ซึ่งได้มาประทับอยู่ในอังกฤษเป็นเวลาหลายปี จึงได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์แรกที่จะเสด็จกลับคืนพระนครของพระองค์ ดุ๊ก ออฟ อาออสตา ทรงทำการรบอย่างเข้มแข็งและกล้าหาญ แม้พระสุขภาพไม่สมบูรณ์เลย ฉะนั้นเมื่อทรงยอมแพ้เช่นนั้น ทางอังกฤษก็ถวายพระเกียรติอย่างเต็มที่ แม้ในประเทศอังกฤษก็ทรงได้รับความนับถือว่าเป็นวีรบุรุษ แต่เป็นที่น่าอนาถใจเพราะในไม่ช้าก็ล้มประชวรและสิ้นพระชนม์เสียในที่คุมขัง.

ข่าวร้ายก็คือเยอรมันซึ่งบัดนี้มีกองทัพอยู่ในด้านใต้ของประเทศอิตาลี โจมตีเกาะครีตได้ผลสำเร็จโดยส่งทหารยกไปทางอากาศ คือใช้พลร่มและส่งทหาร

โดยเรือบินร่อน (Glider) ทหารอังกฤษและทหารกรีก พยายามต่อสู้อย่างเต็มกำลัง แต่ในที่สุดก็สู้ไม่ไหว เพราะกำลังน้อยกว่า เฉพาะอย่างยิ่งขาดกำลังทางอากาศ จึงต้องร้องถึงกองทัพเรืออังกฤษมาช่วยถอนทหารยกกลับไปอาฟริกา ในการขนทหารยกออกจากเกาะครีตครั้งนั้น อังกฤษเสียเรือพิฆาตหลายลำ เพราะถูกเรือบินเยอรมันทิ้งลูกระเบิดจมเสียมาก รวมทั้งเรือพิฆาตอันมี ลอร์ด *หลุยส์ เม้านต์แบตเตน* เชื้อพระวงศ์อังกฤษเป็นผู้บังคับการก็จมด้วยในครั้งนั้น ท่านเชื้อพระวงศ์ผู้นั้นก็ต้องลงไปลอยคออยู่ในทะเลเป็นเวลานาน จึงมีผู้ไปช่วยชีวิตไว้ได้ และจะมีโอกาสเป็นใหญ่เป็นโตต่อไป พระเจ้าแผ่นดินกรีซก็เสด็จหลบหนีไปอียิปต์ได้เมื่อวันที่ ๒๕

เมื่อสภาพการณ์สงครามกำลังคับขันกันอยู่นั้น ข้าพเจ้ามีโอกาสทำหน้าที่เป็นผู้แทนรัฐบาลไทย ณ สันนิบาตชาติ เป็นครั้งแรกและครั้งสุดท้าย คือต้องลงนามเซ็นหนังสือถึงสันนิบาตชาติ ขอถอนสนธิสัญญาไม่รุกรานต่อกันระหว่างไทยกับอังกฤษ และระหว่างไทยกับ

ญี่ปุ่น ตั้งแต่นั้นมาข้าพเจ้าก็มิได้เคยมีโอกาสทำหน้าที่เช่นนั้นอีกเลย.

ปลายเดือนพฤษภาคมมีข่าวการรบทางเรืออีก คือทางฝ่ายอังกฤษทราบมานานแล้วว่า ทางเยอรมันกำลังสร้างเรือประจัญบานขนาดใหญ่มีกำลังยิงมาก และแล่นได้เร็ว อันจะมีนามว่า *บิสมาร์ค* (Bismarck) และ *เทอร์ปีตซ์* (Turpitz) แต่ยังไม่มีใครทราบแน่ว่าสร้างสำเร็จหรือยัง จึงพยายามคอยเฝ้าจ้องดูอยู่เรื่อยว่าจะออกมาเมื่อใด ในปลายเดือนพฤษภาคมนั้นเอง คือเมื่อวันที่ ๒๔ ก็มีข่าวอย่างน่าตื่นเต้นว่าเรือประจัญบานขนาดใหญ่ของอังกฤษสองลำ คือเรือเก่าแก่ชื่อ ฮูด (Hood) และเรือลำใหม่ชื่อ *ปรินซ์ ออฟ เวลส์* ได้ไปประสบกับเรือบิสมาร์ค ซึ่งเพิ่งสร้างเสร็จออกมาใหม่ในทางภาคเหนือของ มหาสมุทรแอตแลนติก ก็ทำการรบยิงแลกเปลี่ยนลูกกระสุนปืนใหญ่ต่อกัน ในไม่ช้าเรือฮูดก็จม เพราะเรือบิสมาร์คยิงถูกคลังเก็บกระสุนปืนในเรือฮูด เรือฮูดจมโดยรวดเร็ว ผู้คนจมน้ำตายเกือบหมด เรือปรินซ์ ออฟ เวลส์ก็ถูกยิงเสียหายด้วย แต่เรือบิสมาร์คก็ได้รับความเสีย

หายเหมือนกัน สองฝ่ายได้แยกจากกัน เรือบิสมาร์คนั้น แล่นไปทางทิศใต้ ขัดนั้นกระทรวงทหารเรืออังกฤษก็เริ่ม ทำการไล่ขับเรือบิสมาร์ค ส่งวิทยุโทรเลขไปยังกองทัพเรืออังกฤษ ที่แยกย้าย กันอยู่ ทั่วมหาสมุทร แอตแลนติก ให้พากันมุ่งไปตามหาเรือบิสมาร์ค ผู้ใดที่เคยเดินทางไกลในทะเล ก็ย่อมทราบดีว่ามหาสมุทรนั้นกว้างขวางมหึมา จะค้นหาเรือลำเดียวนั้นยากเพียงใด พวกเราคนภายนอก ก็คอยฟัง ข่าวการ ไล่ขับเรือบิสมาร์ค ด้วยความสนใจอย่างไม่วาย เรือบิสมาร์คถูกไล่ติดตามอยู่ถึง ๒,๗๒๐ กิโลเมตร หมู่เรือรบอังกฤษจึงตามทัน เรือบิสมาร์คก็ถูกรุมยิงจนจม มีผู้สงสัยกันมากว่าเพราะเหตุใดเรือยูถูกยิงประเดี๋ยวเดียวก็จมง่าย ๆ เรือบิสมาร์กว่าจะจมต้องถูกระดมยิงซ้ำซากอยู่นาน ข้าพเจ้าเคยมีโอกาสคุยกับพลเรือเอกอังกฤษคนหนึ่ง จึงถามเหตุผลว่าทำไมจึงเย็นเช่นนั้น เขาตอบว่าเรือรบอังกฤษนั้นจำเย็นจะต้องเดินทางไปทั่วโลก ทั้งในเวลาสงบศึกและเวลาสงคราม เพราะอังกฤษมีมหาราชอาณาจักรรอบโลก ฉะนั้นจึงต้องมีที่อยู่ให้สบายสำหรับนายและพลทหารเรือ จึง

ต้องเสียที่ๆ จะเย็นเหล็กกำบัง ส่วนกองทัพเรือเยอรมัน นั้นไม่ต้องส่งเรือรบไปเดินทางไกลในยามสงบศึก เวลาสงครามเรือรบเยอรมันก็มีหน้าที่ออกมารังควานเรือสินค้าทางทะเลภายในเวลาไม่นาน แล้วก็รีบหนีกลับเข้าเขตฝั่งเยอรมัน ฉะนั้นที่อย่างสบายฟ่มเพือยสำหรับนายและพลทหารจึงไม่สำคัญเท่า เรือรบเยอรมันจึงสามารถมีเหล็กกำบังได้มากกว่าเรืออังกฤษ ด้วยเหตุนี้จะยิงเรือรบเยอรมันจึงยากกว่า.

งานแต่งหนังสือภาษาไทย ของข้าพเจ้าในระหว่างนั้นก็เป็นงานวิจารณ์หนังสือ ซึ่งข้าพเจ้าชอบมาก ยิ่งกว่าข้าพเจ้าว่างงานภาษาอังกฤษ แต่บังเอิญนึกเรื่องออกขึ้นมาเรื่องหนึ่ง อันแม้จะเรื่องความรักก็จริง แต่ก็เกี่ยวกับการแข่งรถด้วย ใช้การแข่งรถทนทาน ๒๔ ชั่วโมงที่ เลอ มองส์ มาเป็นบรรทัดฐานของเรื่องนวนิยายความรัก และมีการพยายามฆาตกรรมเข้ามาผสมด้วย ข้าพเจ้าขนานนามนวนิยายนั้นว่า “Through Night and Day” อันจะแปลเป็นไทยได้ว่า “*ตลอดวันตลอดคืน*” คือหมายถึงการแข่งรถ ๒๔ ชั่วโมง ซึ่งมีอยู่ในเรื่องนั้น

ข้าพเจ้ามีความหวังอย่างมากว่าหนังสือเรื่องนี้จะได้ผลสำเร็จอย่างดี เพราะข้าพเจ้าได้มีชื่อเสียงมาในการแต่งหนังสือเรื่องแข่งรถอยู่แล้ว ฉะนั้นถ้าแต่งนวนิยายเกี่ยวกับการแข่งรถ คนที่เคยติดหนังสือแข่งรถอยู่แล้วก็คงจะซื้อ สำนักพิมพ์จึงไม่ควรจะขาดทุน แต่เพราะเป็นนวนิยายจึงอาจจะจูงเอาคนอ่านอื่น ๆ ทั่วไป พากันมาซื้อได้ด้วย ความประสงค์อันแรงกล้าของข้าพเจ้าก็คือวันหนึ่งจะได้แต่งหนังสือภาษาอังกฤษเรื่องเมืองไทย เพื่อโฆษณาเมืองไทยทั่วโลก แต่ข้าพเจ้าทราบดีว่าจะให้หนังสือแพร่หลายก็ต้องมีคนอ่านมาก และที่จะให้มีคนซื้ออ่านมากนั้น ผู้แต่งจะต้องมีชื่อเสียงเสียก่อน ในสมัยนั้นเมืองไทยยังไม่มีผู้คนทั่วโลกเอาใจใส่พอ ที่จะซื้อหนังสือเพราะเป็นเรื่องเมืองไทย ด้วยเหตุนั้นข้าพเจ้าจึงอยากจะแสวงหาชื่อเสียงในการแต่งหนังสือเรื่องอื่น ๆ เสียก่อน ต่อเมื่อได้ชื่อเสียงอย่างแน่นอนแล้ว จึงจะแต่งเรื่องเมืองไทย คนทั่วไปจึงจะซื้ออ่าน ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงตั้งอกตั้งใจอย่างยิ่งที่จะแต่งเรื่อง “ตลอดวันตลอดคืน” ให้ได้บรรลุผลสำเร็จจริง ๆ ฉะนั้นข้าพเจ้าเองก็พยายามเผ่าทำงานทั้งกลางวันกลางคืนด้วยเหมือนกัน.

ลิสบานั่งพักในระหว่างทำสวน

การที่ข้าพเจ้าทำงานแต่งหนังสือมากเช่นนั้น เลยเป็นตัวอย่างทำให้พระเกิดอยากแต่งหนังสือขึ้นบ้าง ข้าพเจ้ายุให้แต่งเรื่องการแข่งรถของเธอ พระเห็นด้วย แต่จะไม่แต่งเป็นเรื่องราวอันเล่าโดยลำดับตั้งแต่ต้นจนจบ จะแต่งโดยเก็บโน่นมาผสมนี่ ไม่มีกำหนดระยะเวลาเป็นหน้าเป็นหลัง แต่จะแสดงความรู้สึกและความเห็นของตนเอง ซึ่งก็ดูจะแปลกดี หนังสือเรื่องนั้นพระแต่งเป็นภาษาอังกฤษ ขนานนามว่า "Bits and Pieces" อันพอแปลเป็นไทยได้อย่างเลาๆ ว่า "*เก็บเล็กผสมน้อย*" พอตั้งต้นแต่งหนังสือ พระก็ดูเอาใจใส่อย่างยิ่ง เธอเป็นเช่นนั้นเสมอไม่ว่าจะทำอะไร เป็นคนที่ทำอะไรอย่างเฉยๆ หรือพอประมาณไม่ได้ ทำอะไรก็ทำกันอย่างเต็มที่ ไม่มีพักหรือลดหย่อนเลย ด้วยเหตุนี้พระทำอะไรจึงมักจะประสบผลสำเร็จ นี่มาจับแต่งหนังสือก็เช่นเดียวกัน นั่งพิมพ์ดีดอยู่ได้วันคืนหนึ่งๆ ก็หลายชั่วโมง งานของข้าพเจ้าเองในหมู่นั้นเป็นการวิจารณ์เสียเป็นส่วนมาก.

วันที่ ๓๑ พฤษภาคมมีเหตุการณ์อันแสนเศร้าสลด

คือได้ทราบว่า ทูลหม่อมอาเอียดน้อย (พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ รัชกาลที่ ๗) เสด็จสวรรคตเสียแล้ว ณที่ประทับ ตำบลเวอร์จิเนีย วอเตอร์ (Virginia Water) อันอยู่ในชนบทแต่ใกล้กรุงลอนดอน ทูลหม่อมอาเอียดน้อยนั้น ข้าพเจ้าได้เห็นห่างมาจากท่านเย็นเวลาหลายปี โดยเหตุผลจำเย็นดังได้พยายามอธิบายไว้แล้วในเล่ม ๒ แต่ในใจข้าพเจ้ายังมีความรักใคร่และอาลัยถึงพระองค์ท่านอยู่เสมอ ทั้งท่านก็ทรงเย็นอาแท้ๆ ของข้าพเจ้า ซึ่งมีเหลืออยู่พระองค์เดียว ฉะนั้นเมื่อทราบข่าวสวรรคตเช่นนั้น ก็ทำให้ข้าพเจ้ามีความเศร้าโศกเย็นที่สุด จึงริบโทรศัพท์ติดต่อกราบทูล สมเด็จพระบรมราชินี รำไพพรรณี เพื่อทูลถามถึงวันที่จะถวายพระเพลิงพระบรมศพ เมื่อทราบความแน่นอนแล้วก็เย็นอันว่าพระและข้าพเจ้าจะไปยังที่ประทับ ลิสยากับซิริลไม่ได้ให้ไป ทั้งนี้เพราะท่านไม่เคยทรงรู้จัก ทั้งไม่โปรดในการที่เรามีภรรยาเย็นฝรั่ง.

พระกับข้าพเจ้าเดินทางไปถึงโดยรถไฟเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน มีท่านชั้น (หม่อมเจ้าศุภสวัสดิวงศ์สนิท)

มารับที่สถานี เมื่อไปถึงที่ประทับก็เห็นมีคนไทยชุมนุมอยู่แล้วมาก ที่สำคัญนอกจากพระองค์สมเด็จ กมพระองค์จิระศักดิ์ฯ และ หม่อมมณี พระองค์วรานนท์ฯ โอรสทูลหม่อมอาติ๋ว ฉะนั้นจึงเป็นน้องชายอันสนิทที่สุดของข้าพเจ้า นอกจากนั้นก็มีหม่อมเจ้าอีกหลายพระองค์เป็นโอรสธิดาเสด็จปู่สวัสดิ์ฯ บ้าง เป็นหม่อมเจ้าที่ทูลหม่อมอาทรงเลี้ยงอยู่บ้าง เมื่อไปถึงพอสมควรเวลาแล้วก็ได้ขึ้นไปถวายบังคมพระบรมศพ ซึ่งดูเหมือนบรรทมหลับอยู่ในพระหีบอันใหญ่ประดับนวมสีขาว ดูสบายดีกว่าที่จะต้องถูกจัดลงพระบรมโกศอย่างในเมืองไทยเรามากนัก ในห้องตั้งพระบรมศพก็จัดอย่างดี มีขุนนางราชประดับติดอยู่กับฝา คืนนั้นคุยกันอยู่จนดึก ข้าพเจ้าโล่งใจแทนเมื่อได้ยินว่า เสด็จสวรรคตอย่างรวดเร็วโดยไม่ทรงมีอาการเจ็บปวดอย่างใดเลย.

เช้าวันรุ่งขึ้นคือวันที่ ๓ จัดกระบวนเชิญพระบรมศพจากที่ประทับไปยังสุสาน โกลเดอส์ กรีน (Golders Green) อันอยู่ทางด้านเหนือของกรุงลอนดอน มีรถชนิดบรรทุกศพอย่างชั้นดีเชิญพระบรมศพ พระหีบนั้นคลุมด้วยธง

มหาราช ทางเบื้องพระเศียรตั้งพระไชย รถตามพระศพ คันแรกคือรถพระที่นั่งสมเด็จกับคนตามเสด็จ คันต่อมา มีข้าพเจ้าและพระ แล้วก็มีรถตามอีกสองสามคัน ข้าพเจ้าอดไม่ได้ที่จะเปรียบกระบวนพระบรมศพอย่างเรียบๆ เช่นนั้น กับกระบวนอย่างมโหฬารอันควรจะมี ถ้าสวรรคตในกรุงเทพฯ ในเมื่อยังทรงเบื้นพระเจ้าแผ่นดินอยู่ ทำให้ต้องปลงตกอีกถึงความไม่เที่ยงเลย ในชีวิตของมนุษย์ เมื่อไปถึงสุสานมีคนคอยรับเสด็จอยู่แล้วก็มาก มีหมู่คนไทย มีฝรั่งที่เคยเกี่ยวข้องกับคนไทย หรือที่เคยรู้จักกับทูลหม่อมอาภายหลังจากที่ได้ทรงสละราชสมบัติแล้ว เมื่อเจ้าหน้าที่ได้เชิญพระบรมศพเข้าไปสู่ฐานแล้ว คนที่ตามเสด็จไปก็เข้านั่งเก้าอี้แถวโดยลำดับ ยัดนั้น มร. ร.ด. เคร็ก (R.D. Craig) คนอังกฤษผู้เคยเบื้นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในราชการไทย และเบื้นพระสหายของทูลหม่อมอา ก็ได้กล่าวสุนทรพจน์เฉลิมพระเกียรติตามสมควร แล้วผู้ที่ไปในงานก็ถวายคำนับทีละคน ภายหลังจากที่มีคนไทยผู้เคยบวชเรียนได้สวดมนต์ ต่อมานั้น คณะดนตรีก็บรรเลงเพลงสากลแบบคลาสซิกที่ท่านเคย

โปรด เจ้าหน้าที่เขาก็กดปุ่มและหีบพระบรมศพก็เคลื่อนที่ ช้า ๆ หายเข้าไปในฝาผนัง เพื่อเจ้าหน้าที่จะได้จัดการถวายพระเพลิงตามแบบฝรั่ง ตลอดเวลางานแม้พวกเราทุกคนจะเศร้าโศกสลดใจ แต่ก็ยังรักษาความสงบไว้ได้ ข้าพเจ้าจำได้ว่ามีองค์วรานนท์องค์เดียว ที่ระงับความโศกไว้ไม่อยู่ เธอเสียอาองค์เดียวและญาติผู้ใหญ่องค์เดียวที่เคยรู้จักในชีวิตของเธอ เธอจึงโศกาดูรอย่างดังและน่าสงสาร.

เมื่อเสร็จงานแล้วก็กลับไปยังเวอร์จิเนีย วอเตอร์ ภายหลังการกินอาหารกลางวัน จะมีการอ่านพระราชพินัยกรรม ข้าพเจ้าไม่เกี่ยวข้องอยู่ด้วย เพราะทราบอยู่ดีว่าจะมิได้รับพระราชทานอะไรเลย ข้าพเจ้าจึงชวนพระไปนอนพักในตอนบ่าย ทั้งนี้เพราะเมื่อคืนก่อนอยู่เฝ้าพระบรมศพและคุยกันอย่างมาก แล้วก็ต้องตื่นแต่เช้าเพื่อไปในงานถวายพระเพลิง คืนวันนั้นก็คุยกันดีกอีก องค์วรานนท์ได้พูดคุยกับข้าพเจ้าสองต่อสอง และเราก็เห็นด้วยกันว่าเราทั้งสองเป็นหลานสมเด็จย่าเหลืออยู่ด้วยกันสองคนเท่านั้น จึงควรจะสนิทสนมกันมาก ๆ ข้าพเจ้า

จึงชวนให้เธอมาหาข้าพเจ้าหรือมาอยู่กับข้าพเจ้าเมื่อใด ๆ ก็ได้ เธอก็ยินดีมาก แต่จะเย็นเพราะเหตุใดก็ตาม อันข้าพเจ้าย่อมไม่ทราบ วรานนท์ยังมิได้มาหาหรือมาอยู่กับข้าพเจ้าที่ในมณฑลคอร์นวอลล์เลย และเราก็ยังไม่มีโอกาสสนิทสนมกันดังหวัง.

ในระหว่างอยู่ที่เวอร์จิเนีย วอเตอร์ แพทย์อังกฤษประจำพระองค์ทูลหม่อมอาแจ้งแก่ข้าพเจ้าว่า สมเด็จนั้นทรงเหน็ดเหนื่อยยอบช้ำมาก เพราะแม้การสวรรคตจะดูบีบคั้นทันด่วนก็จริง ทูลหม่อมอาประชวรมานานแล้ว สมเด็จทรงพยาบาลอย่างใกล้ชิดมาตลอด มิได้เสด็จออกไปเที่ยวเปลี่ยนสถานที่เลย เขาเกรงว่าสมเด็จจะล้มประชวรลง ผู้เคยอ่านเล่ม ๑ ย่อมจะทราบดีว่าข้าพเจ้ารักสมเด็จมานมนานแล้ว นับตั้งแต่ครั้งเคยเย็นเพื่อนเล่นกันมาแต่เย็นเด็ก ๆ ที่วังพญาไท เมื่อข้าพเจ้าเคยเรียกท่านว่า *ท่านนา* ฉะนั้นเมื่อแพทย์ออกความเห็นว่าท่านควรจะทรงแปรพระราชฐาน ข้าพเจ้าก็ยินดีอย่างยิ่งที่จะเชิญเสด็จไปประทับที่บ้านลิแนม ข้าพเจ้าได้เคยเล่าให้ลิสบาฟังมามากมายแล้ว ว่าสมเด็จนั้นน่ารักมากเพียงใด

จึงแน่ใจว่าเมื่อลิสยาได้เผ่าก็คงจะยินดีรับเสด็จ ข้าพเจ้าจึงทูลเชิญเสด็จ และดีใจมากเมื่อทรงรับจะเสด็จมาในไม่ช้า วันรุ่งขึ้นพระกับข้าพเจ้าก็เดินทางกลับมณฑลคอร์นวอลล์.

ครั้นกลับถึงบ้านก็ได้รับข่าวจากเมืองไทยอันจะต้องทำให้ยินดีเป็นธรรมดา คือได้รับโทรเลขว่าหนังสือ "คาวัวร์" ขายได้แล้ว ๘๑๗ เล่ม ฉะนั้นจึงยังคงมีเหลืออยู่ ๑๑๙ เล่มเท่านั้น การค้นคว้าในเรื่อง "ฮานนิบาล" ก็ดูสำเร็จไปมากพอที่จะเริ่มเขียนตัวเรื่องได้แล้ว เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน จึงได้เริ่มเขียนตัวเรื่อง "ฮานนิบาล" ในสมยเดียวกันข้าพเจ้ามีความประสงค์จะเผยแผ่เกียรติของไทยโดยคิดจะแต่งหนังสือภาษาอังกฤษเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เรื่องของพระนเรศวรนั้นข้าพเจ้าเห็นว่าไม่มีเอกสารในสมัยเดิมมากพอที่จะทำการค้นคว้าให้ละเอียดแน่นแฟ้นจริง ๆ ตามหลักประวัติศาสตร์ อย่างไรก็จะต้องมีการสันนิษฐานหรือสมมุติกันมาก ข้าพเจ้าจึงคิดจะแต่งเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ (Historical Novel) เมื่อว่างจากงานอื่น ๆ ก็เผ่าคิดถึงเรื่องนี้อยู่

ตลอดเวลา เพราะมีความประสงค์อย่างแรงกล้าที่จะเชิดชูชาติไทยและคนไทยให้ได้อย่างมากที่สุด แต่ข้าพเจ้าทราบดีอยู่ว่าจะทำได้ยาก เพราะนอกจากความสามารถในการนิพนธ์ว่าจะยังไม่สูงพอแล้ว ทางอังกฤษเวลานั้นกำลังขาดแคลนกระดาษ ฉะนั้นจะจัดให้สำนักพิมพ์ใดเขาพิมพ์หนังสือที่เขาไม่แน่ใจว่าจะขายได้ดีนั้น จัดได้ยากเต็มที เป็นข้อน่าเสียดายที่จะต้องแถลงว่าเรื่องเกี่ยวกับเมืองไทยนั้น สำนักพิมพ์อังกฤษเขายังไม่เห็นว่าจะเป็นเรื่องขายดี อนึ่งหนังสือเรื่องประเทศในทวีปอาเซียที่คนพื้นเมืองเขียน และเป็นเรื่องของชาวเมืองนั้นๆโดยเฉพาะ สำนักพิมพ์อังกฤษหรืออเมริกันก็ไม่ค่อยชอบ ไม่เห็นว่าจะเป็นหนังสือขายดี เขาชอบเรื่องที่คนชาวอังกฤษหรืออเมริกันเขียน และในเรื่องเหล่านั้นจะต้องมีคนอังกฤษหรืออเมริกันหรือชาวยุโรปก็ได้เป็นตัวสำคัญด้วยเหตุนี้หนังสือเรื่อง “*มร. ไว้ต์ เคยอยู่เมืองไทย*” ของ*มอริส คอลลิส*(“Siamese White” by Morris Collis) และ “*แอนนาและพระเจ้าแผ่นดินไทย*” ของ *มากาเรต แลนดอน* (“Anna and the King of Siam” by Mar-

garet Landon) จึงขายได้ดีอย่างยิ่ง แต่ข้าพเจ้าก็ยังไม่ย้อท้อ เมื่อว่างจากการเขียนบทความสั้น ๆ ส่งไปลงหนังสือพิมพ์เมืองไทย หรือเขียนนวนิยายอังกฤษเรื่อง "ตลอดวันตลอดคืน" ก็คิดรวบรวมผูกเรื่องสมเด็จพระนเรศวรอยู่ในใจเกือบตลอดเวลา.

นับตั้งแต่เยอรมันโจมตีเกาะครีตได้ โดยส่งพลร่มและส่งทหารลงโดยเรือบินร่อน ทางอังกฤษก็เกรงกลัวเยอรมันจะมาตีเกาะอังกฤษมากขึ้น ทหารประชาชนสมัครที่เรียกว่า "ทหารรักษาบ้าน" (Home Guard) ที่ตั้งขึ้นเมื่อฝรั่งเศสแพ้ใหม่ ๆ บัดนี้กวดขันกันขึ้นมาก แทนจะแต่งพลเรือนเพียงมีปลอกแขนติดข้อความว่า 'โฮมการ์ด' ดังแต่ก่อน บัดนี้ให้แต่งเครื่องแบบทหารยก มีคำว่า 'โฮมการ์ด' ติดที่ไหล่ ทั้งมีนายทหาร นายสิบ พลทหาร มีอาวุธครบขึ้น จัดมีเป็นหมวดกองร้อยกองพัน มีการผึกหัดกันสัปดาห์ละสองครั้ง มีการอยู่ยามตลอดคืนในที่สำคัญต่าง ๆ เพื่อคอยดูพลร่ม เฉพาะอย่างยิ่งเวลาพลบค่ำและเวลารุ่งเช้า อัน

เย็น เวลา เหมาะ ที่สุด ใน การ ปล่อย พลร่ม ลง จาก เรือบิน ข้าพเจ้าเห็นเขาหัดโฮมการ์ดกันอย่างคึกคัก เลยอยาก จะไปเข้ากับเขาบ้างโดยเย็นพลทหาร แต่ไทยเรายังเย็น กลางอยู่ จึงไม่สามารถจะสมัครเข้าได้.

หมู่นั้น สหรัฐอเมริกา ก็ดูช่วย อังกฤษมากขึ้นทุก ๆ วัน ช่วยทุก ๆ อย่างนอกจากจะเข้าสงครามเท่านั้น ท่า ทางที่อเมริกาและเยอรมันอาจจะเกิดรบกันขึ้นก็ดูออกจะ ใกล้เข้ามา ทุกวัน จนกระทั่ง วันที่ ๑๙ มิถุนายน จึงมี ข่าวว่าทั้งสหรัฐอเมริกาและเยอรมนีต่างขับไล่กงสุลทั้ง หลายแหล่ออกจากเขตประเทศของตน ส่อให้เห็นว่า สภาพการณ์ดูคับขันมากขึ้นแล้ว.

หมู่นี้เย็นสมัยอันแปลกในชีวิตของข้าพเจ้า วัน หนึ่งได้ข่าวทางสงครามอย่างน่าตกใจ อีกวันหนึ่งก็ได้ ข่าวดีเกี่ยวกับการแต่งหนังสือ จะเย็นที่เมืองไทยเมือง นอกก็ตาม วันที่ ๒๑ มิถุนายน มีเหตุตื่นเต้นพิเศษใน งานแต่งหนังสือทางเมืองนอก คือได้รับหนังสือ “ดิค ซีแมน” อันพิมพ์เย็นเล่มสำเร็จ มาถึงมือข้าพเจ้าเย็น ครั้งแรก เขาพิมพ์มาอย่างสะสวย กระดาษห่อปกทำ

เป็นสิเงินและมิตัวอักษรและภาพเขียนโดยพิระ เมื่อข้าพเจ้าได้หนังสือมาถืออยู่ในมือก็อดชื่นใจไม่ได้เป็นธรรมดา เพราะ "ดิค ซิแมน" เป็นหนังสือภาษาอังกฤษของข้าพเจ้าเรื่องแรกที่ข้าพเจ้ามิได้ต้องลงทุนพิมพ์โดยตนเอง คือเป็นหนังสือที่บริษัทสำนักพิมพ์ได้ซื้อลิขสิทธิไปพิมพ์จำหน่าย.

วันรุ่งขึ้นคือวันที่ ๒๒ ก็มีข่าวอย่างคริกโครมที่สุดคือฮิตเลอร์ได้ส่งกองทัพเยอรมันเข้าโจมตีโซเวียตรุสเซีย ทั้งๆที่ทั้งสองชาติเซ็นสัญญากันมาไม่ถึงสองปีว่าจะไม่บุกรุกรานต่อกัน ปรากฏว่าทางโซเวียตไม่รู้ตัวเลย ความจริงทางอังกฤษทราบลาดเลามาแล้วจน มร. เชอร์ชิลล์ได้บอกล่วงหน้าไปยัง ม. สตาลิน แต่ทางนั้นดูยังไม่สู้จะเชื่อ ครั้นเยอรมันบุกรุกดินแดนของโซเวียต มร. เชอร์ชิลล์ประกาศทันทีว่าอังกฤษขอนับโซเวียตเป็นสัมพันธมิตร และจะช่วยโดยทุกวิถีทาง มิคนแปลกใจกันอยู่บ้าง เพราะ มร. เชอร์ชิลล์ แต่ไหนแต่ไรมา ก็ทราบกันอยู่ดีว่าไม่เคยชอบลัทธิคอมมูนิสต์เลย แต่เชอร์ชิลล์แถลงว่าหน้าที่ของท่านในเวลานั้น

ก็คือจะต้องเอาชนะเยอรมันให้ได้ ฉะนั้นจึงยินดีจะเป็นมิตรกับไม่ว่าผู้ใดที่เป็นศัตรูของฮิตเลอร์ การที่ฮิตเลอร์ไปโจมตีโซเวียตรุสเซียเช่นนั้น ก็ทำให้ทางอังกฤษโล่งใจกันไปมาก ว่าบ้านอังกฤษคงจะยังไม่ถูกเยอรมันมาโจมตี อังกฤษจึงจะยังมีเวลาเพิ่มพูนกำลังทหารของตนต่อไป.

วันที่ ๒๑ สมเด็จ เสด็จมาถึงบ้านลิแนม มิท่านซินตามเสด็จมาด้วย ท่านซินประทับอยู่สองสามวันก็เสด็จกลับ เพื่อที่สมเด็จจะได้ทรงประสบการเปลี่ยนแปลงพระอิริยาบถ และได้พบกับคนแปลกหน้าจริงๆ พระนั้นสมเด็จเคยทรงคุ้นเคยมาด้วยนานแล้ว ตั้งแต่พระเด็กๆ ส่วนกับลิสบาและซิริลก็ทรงสนิทสนมด้วยโดยเร็วรวมทั้งชัวราด้วย สังเกตได้ว่าตั้งแต่ไม่ได้เผ้ามานานแล้ว บัดนี้เห็นว่าสมเด็จ ตรัสภาษาอังกฤษอย่างชัดเจน และคล่องแคล่วยิ่ง ไม่ทรงรู้สึกประหม่าเลย ทรงคุยกับคนอังกฤษได้อย่างสบายพระทัย ข้าพเจ้าเข้าใจและยังหวังอยู่ว่าในระหว่างที่ประทับอยู่กับพวกเรานั้น ท่านทรงพระราชสำราญดีพอสมควร.

ในวันเดียวกันกับที่สมเด็จเสด็จมาถึง ได้รับข่าวว่าองค์จิระศักดิ์ได้สมัครและได้รับเข้ากองบินช่วยส่ง (Air Transport Auxiliary) อันเป็นกองบินสมัครพลเรือน มีหน้าที่ขับเรือบินอันเพิ่งสร้างเสร็จใหม่ ๆ จากโรงงานไปส่งยังสนามบินของกองทัพอากาศ องค์จิระศักดิ์นั้นเคยได้ประกาศนิยบัตรเป็นนักบินอนามิศมาตั้งแต่ก่อนการสงครามแล้ว และตามความรู้ของข้าพเจ้า องค์จิระศักดิ์จึงน่าจะเป็นคนไทยคนแรกที่สมัครเข้าช่วยฝ่ายสัมพันธมิตรโดยกำลังกาย ทั้ง ๆ ที่เวลานั้นเมืองไทยยังเป็นกลางอยู่ กองบินช่วยนั้นมีนักบินอันมีสัญชาติต่าง ๆ ในประเทศกลางอยู่ไม่น้อย และมักเป็นชาวอเมริกันเป็นส่วนมาก.

ครั้นถึงเดือนกรกฎาคม เมื่อวันที่ ๔ หนังสือพิมพ์รายวันของกรุงลอนดอน อันออกเวลาเย็นชื่อ "อิเวอนิงสะแตนดาร์ด" (Evening Standard) ลงวิจารณ์เรื่อง "ซีแมน" ของข้าพเจ้าอย่างดี ทำให้ข้าพเจ้ากระหายยิ่งขึ้นที่จะทราบว่าหนังสือได้จำหน่ายไปแล้วสักกี่เล่ม.

ทั้งลิสยาและข้าพเจ้ามีธุระที่กรุงลอนดอน เมื่อถึง

เวลาที่สมเด็จจะเสด็จกลับไปเวอร์จิเนีย วอเตอร์ จึงตาม เสด็จกลับด้วยเมื่อวันที่ ๘ สมเด็จทรงพระกรุณาเชิญ เราทั้งสองไปพักอยู่ด้วย จึงเป็นครั้งแรกที่ลิสยาได้พบกับคนไทยอื่น ๆ ที่อยู่ในตำบลนั้น เราอยู่สี่วันแล้วก็กลับบ้าน วันที่ไปกรุงลอนดอนข้าพเจ้าได้เห็นหนังสือ "ซิแมน" ของข้าพเจ้าตั้งขายอยู่ในร้านชื่อ แฮตชาดส์ (Hatchards) อันเป็นร้านขายหนังสือที่เก่าและสำคัญมากในถนนบิกกาดิลลี่ เมื่อสอบถามดูคนขายเขาบอกว่าขายได้ดี วันที่ ๑๒ วิจารณ์เรื่อง "ซิแมน" ก็มีลงในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์เกี่ยวกับรถยนตร์ คือ "โมเตอร์" และ "ออโตคาร์." ใน "ออโตคาร์" นั้นมีดีมาก แต่ผู้วิจารณ์ใน "โมเตอร์" ไม่ชอบ บ่นว่าข้าพเจ้าพูดถึงชีวิตส่วนตัวของซิแมน ทั้งเมื่อเป็นเด็กเป็นนักเรียน และชีวิตรักของเขามากเกินไป เขาเห็นว่าควรจะพูดถึงการแข่งรถและความรู้ของซิแมนในเรื่องเครื่องยนตร์มากกว่านั้น ถึงแม้ว่าวิจารณ์ใน "โมเตอร์" จะไม่ดีก็จริง ก็ปรากฏว่าประชาชนพอใจในหนังสือเล่มนั้น ข้าพเจ้าได้รับข่าวจากบริษัทสำนักพิมพ์ ฟูลิส ว่า

หนังสือแรกออกตลาดวันที่ ๒๑ มิถุนายน ครั้นถึงเพียงวันที่ ๔ กรกฎาคม ก็ขายได้ถึง ๓๒๕ เล่ม ย่อมเป็นที่ยินดีแก่ข้าพเจ้าผู้แต่งอย่างไม่มีปัญหา ถึงวันที่ ๑๘ ก็ได้ข่าวเพิ่มเติมมาอีกว่าจำหน่ายได้ ๔๒๕ เล่ม ทั้งมีวิจารณ์อย่างดีในหนังสือพิมพ์รายวัน "เดลิ์ เทเลกราฟ" อันเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีผู้อ่านแพร่หลายขายวันหนึ่ง ๆ กว่าเกาแสนฉบับ.

ข่าวสงครามนั้นทางยุโรปมีแต่ว่ากองทัพยกเยอรมันรุกได้เรื่อย อย่างรวดเร็วเข้าไปในประเทศรุสเซีย วันที่ ๑๘ ก็ได้เมืองสะโมเลนสก์ ครั้นถึงวันที่ ๒๔ ก็มีข่าวอย่างน่าหวาดเสียวและน่าวิตกว่า ญี่ปุ่นได้เข้าครอบครองอินโดจีนของฝรั่งเศส ทำให้เป็นที่น่าเกรงกลัวว่าญี่ปุ่นจะเข้าทำสงครามด้วยเป็นแน่ เพราะมิฉะนั้นจะยึดอินโดจีนไว้ทำไม ตั้งแต่วันที่ ๒๔ หนังสือพิมพ์อังกฤษหลายฉบับก็เริ่มลงข่าวว่าอีกไม่ช้าญี่ปุ่นก็คงจะเข้าตีเมืองไทย ข้าพเจ้าเปิดพลิกดูอีกเมื่อเร็ว ๆ นี้จึงเห็นว่าเมื่อวันที่ ๓๑ ข้าพเจ้ายังทิกไว้ในจดหมายเหตุรายวันว่าข้าพเจ้าเสียใจที่มิได้อยู่ในเมืองไทยในคราวคับขันเช่นนั้น.

ตลอดเวลานี้บ้านลิแนมก็ยังเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของพวกมิตรสหายของเราที่เป็นทหารหรือทำราชการอยู่ในกรุงลอนดอนตลอดมา เขาผลัดกันมาอยู่เกือบไม่มีขาด เราทั้งหมดก็พยายามจะทำให้เขาเหล่านั้นได้รับความสุขสนุกสนาน เพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงไปจากภาพสงคราม แต่ข้าพเจ้าเองยังปลีกเวลาที่จะทำงานแต่งหนังสือของข้าพเจ้าอยู่เรื่อย ข้าพเจ้าโชคดีที่สามารถจะอ่านหนังสือหรือเขียนหนังสือได้ภายในห้องที่คนอื่น ๆ คุยกันหรือเล่นหัวกันอย่างเอะอะเอ็ดตะโร ทั้งเปิดหิบเสียงฟังเล่นด้วย ในเดือนกรกฎาคม งานที่ข้าพเจ้าทำก็คือแต่งบทความสั้น ๆ เกี่ยวกับ สงครามส่งไปลงหนังสือพิมพ์ในเมืองไทย ช่วยตรวจหนังสือ “ Bits and Pieces ” ของพิระในแง่ไวยากรณ์และตัวสะกด ทั้งคิดกะโครงเรื่องพระนเรศวรอยู่เรื่อย เมื่อวันที่ ๒๔ ได้รับโทรเลขจากบาน-เย็นมีข่าวว่าต้นฉบับเรื่อง “ลูกสาวมาก” ไปถึงเมืองไทยโดยเรียบร้อย ข้าพเจ้าโล่งใจมากที่มิได้เสียเวลาเขียนเปล่า ๆ ในปลายเดือนนี้เองหนังสือพิมพ์วันอาทิตย์อันสำคัญชื่อ “ซันเดย์ไตมส์” ลงวิจารณ์ “ซิแมน” อย่างดี

ถึงกับนำไปเปรียบกับหนังสือเรื่อง "พ่อกับลูก" ของเอดมันด์ ก๊อสส์ ("Father and Son" by Edmund Gosse) อันเป็นนักประพันธ์ผู้มีชื่อเสียงชั้นเยี่ยม.

วันที่ ๑๐ สิงหาคม แมวของซิริลอันเป็นที่รักมากชื่อ วิสกี้ เจ็บอยู่ได้สองสามวันก็ตาย แมวตัวนี้ได้กล่าวมาก่อนแล้วว่าซิริลรักของเขามากเป็นพิเศษ เพราะเวลานั้นแมวมีอายุถึง ๑๗ ปี ฉะนั้นซิริลจึงได้มีแมววิสกี้ตัวนี้เป็นเพื่อนเล่นมาตั้งแต่เขาเองเป็นเด็กอายุเพียงแปดขวบ ฉะนั้นซิริลย่อมมีความเศร้าเสียใจมาก แต่ซิริลเป็นผู้ที่สามารถบังคับความรู้สึกในใจได้แข็งแรงอย่างแปลกประหลาด ขอไปนั่งอยู่คนเดียวในสวนเพียงสองชั่วโมง และเว้นการกินอาหารกลางวัน ต่อจากนั้นเขาก็ไม่แสดงกิริยาเปลี่ยนแปลงไปอย่างใดเลย กลับแช่มชื่นได้ดีประหนึ่งไม่มีอะไรเกิดขึ้นเลย ข้าพเจ้าเคยเห็นเขาทำได้เช่นนั้นในโอกาสที่สำคัญกว่า คือเมื่อมารดาของเขาถึงแก่กรรม ภายหลังจากที่ซิริลและพระเพิ่งแต่งงานกันใหม่ ๆ.

วันที่ ๑๑ ได้เห็นข่าวในหนังสือพิมพ์อันมีส่งมาจาก

เมืองไทยว่า รัฐบาลได้ขอให้สตริสวมหมวก นับตั้งแต่วันที่ ๑๙ มิถุนายน ทำให้รู้สึกว่าทางรัฐบาลคงยังไม่เกรงกลัวสงคราม แต่รุ่งขึ้นวันที่ ๑๒ ก็มีข่าวทางโทรเลขลงในหนังสือพิมพ์อังกฤษทั่วไปว่า รัฐบาลไทยแถลงว่าถ้าเกิดสงครามขึ้นใกล้เคียงแล้ว ไทยจะรักษาความเป็นกลางอย่างเข้มแข็ง จนถึงกับจะเผาบ้านเมืองหมดหากว่าจำเป็น มีผู้เขียนจดหมายไปลง "เดลี่ เทเลกราฟ" ว่าเขาไม่เชื่อ เขากลับเชื่อว่าไทยเรามีสัญญาลับกับญี่ปุ่น ถ้าญี่ปุ่นยกรุกเมื่อใดไทยก็จะเข้ากับญี่ปุ่นเมื่อนั้น จดหมายฉบับนั้นทำให้ข้าพเจ้าโกรธเคืองมาก จึงเขียนจดหมายไปลง "เดลี่ เทเลกราฟ" ยืนยันความมั่นใจของข้าพเจ้าว่าไทยเราจะรักษาความเป็นกลางอย่างไม่มีปัญหา ในเวลานั้นมีหนังสือพิมพ์อังกฤษอื่นๆ หลายฉบับลงเรื่องแสดงความสงสัยในถ้อยคำของไทยเรา ฉะนั้นจะเย็นด้วยข้าพเจ้าเขียนแก้ใน "เดลี่ เทเลกราฟ" อย่างรุนแรงหรือจะเย็นเพราะเหตุใดก็ตาม บี.บี.ซี.ขอให้ข้าพเจ้าไปพูดทางวิทยุ ถึงความเข้าใจของข้าพเจ้าในเรื่องนโยบายของไทย ข้าพเจ้ายินดีและเริ่มแต่งเรื่องที่จะพูดนั้นทันที

แต่ในฐานที่ข้าพเจ้าเป็นพระราชวงศ์ เห็นว่าจะพูดอะไรที่รัฐบาลหรือผู้แทนรัฐบาลจะไม่ทราบและไม่เออออวยด้วยนั้น น่าจะผิดหลักรัฐธรรมนูญ จึงมิได้หมายไปปรึกษาอัครราชทูตที่กรุงลอนดอน ทั้งส่งบทความที่เขียนขึ้นไว้นั้นไปให้ท่านอ่านด้วย.

ข่าวการแต่งหนังสือยังคืออยู่เรื่อย วันที่ ๒๑ ได้ข่าวว่า "ซีแมน" ขายได้ ๗๕๕ เล่ม ทั้งรับโทรเลขจากเมืองไทยว่า "ไทยชนะ" มีคนสั่งของล่วงหน้า ๑๗๑ เล่ม ทั้งยังได้ข่าวอันเป็นที่น่ายินดีแทนพีระว่า บริษัทสำนักพิมพ์ ฟูลิส เมื่อได้อ่าน "Bits and Pieces" สองสามบทแรก ก็ยินดีจะรับพิมพ์ออกจำหน่าย.

อนึ่งเมื่อ "ซีแมน" ขายได้ดีเช่นนั้น ก็ทำให้อยากจะแต่งหนังสือเรื่องนักแข่งรถอังกฤษคนอื่น ๆ อีก อันนักแข่งรถอังกฤษที่ยังมีชีวิตอยู่และมีชื่อเสียงที่สุดในยุคนั้นก็คือ เมย์ส ทั้งเป็นคนที่ข้าพเจ้ารู้จักคุ้นเคยกันอย่างดีด้วย เมย์สนั้นได้เป็นนายทหารในกรมทหารราบที่ ๑ รักษาพระองค์ในมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ แต่ในครั้งที่ ๒ นี้อายุเกิน ทั้งเขาเป็นพ่อค้าขนแกะอันเป็นสินค้าสำคัญเกี่ยว

ข้องอยู่ในการสงคราม ฉะนั้นเขาจึงไม่ต้องเข้าเป็นทหาร แต่งาน ค้าขนแกะนั้น ในเวลาสงคราม ยุ่งยากมีงานมาก ข้าพเจ้าจึงแน่ใจว่า เมย์สจะไม่มีโอกาสแต่งชีวประวัติของเขาเอง ในเวลาสงครามไม่มีการแข่งรถ ผู้ที่ชอบการแข่งรถก็ได้แต่อ่านหนังสือ ฉะนั้นหนังสือเรื่องนักแข่งรถจึงขายได้ดี ข้าพเจ้าอยากจะแต่งเรื่องของเมย์สให้เป็นชีวประวัติจริง ๆ เช่นเรื่อง "ซีแมน" แต่จำเป็นจะต้องได้ความช่วยเหลือจากเมย์ส ในเรื่องถึงเมื่อเขายังเยาว์อยู่ เมื่อเขายังเป็นนักเรียนชั้นมัธยมหรือเป็นนิสิตเคมบริดจ์ เป็นนายทหารและอะไรต่าง ๆ จึงเริ่มมีจดหมายติดต่อกับเขา.

วันที่ ๒๕ ได้รับจดหมายตอบจากอัครราชทูตไทยที่กรุงลอนดอน มีใจความว่าท่านไม่สามารถจะสนับสนุนการที่ข้าพเจ้าจะไปพูดทาง วิทยุ บี.บี.ซี. โดยลำพังของท่านเอง จำต้องโทรเลขไปถามรัฐบาลที่กรุงเทพ ฯ เสียก่อน ครั้นถึงวันที่ ๒๘ ก็ได้รับโทรเลขจากอัครราชทูตบอกว่ารัฐบาลไทยขอร้อง มิให้ข้าพเจ้าไปพูดทางวิทยุ บี.บี.ซี. ต่อวันที่ ๑ กันยายน จึงได้รับเหตุผลทางจด-

หมาย คืออธิบายว่ารัฐบาลไม่ประสงค์จะให้ข้าพเจ้าพูด เพราะอาจจะเป็นตัวอย่างให้คนไทยอื่น ๆ ผู้อยู่ในอังกฤษ ซึ่งเป็นอริกันกับรัฐบาลไทย เลยถือโอกาสไปพูดปรักปรำรัฐบาล เมื่อรัฐบาลขอร้องมาเช่นนั้น ข้าพเจ้าจึงมีจดหมายไปยัง บี.บี.ซี. ขอตัวงดการที่จะไปพูดทางวิทยุ.

วันที่ ๒๘ ได้อ่านวิจารณ์ "ซีแมน" อีกในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ หลายฉบับ ล้วนดีทั้งสิ้น เมื่อตัวหนังสือก็ขายได้ดีด้วย ข้าพเจ้าจึงปลื้มใจเป็นอย่างมาก.

วันที่ ๔ เดือนกันยายน ได้รับข่าวอันน่ายินดีจากเมืองไทยว่าทั้ง "ไทยชนะ" และ "ลูกสาวมาก" มีผู้สั่งของล่วงหน้าอย่างละ ๖๐๐ เล่ม.

หมู่นี้ข้าพเจ้ากำลังรำคาญมาก ที่หนังสือพิมพ์ในอังกฤษ ชอบลงข่าว อยู่เสมอ ๆ อันมักจะได้มาจากนักหนังสือพิมพ์อเมริกัน ว่าไทยเราได้เข้ากับญี่ปุ่นแล้วโดยทางลับ ส่วนตามความเข้าใจของข้าพเจ้านั้นไทยเรายังเป็นกลางอยู่ จึงพยายามจะแต่งเรื่องเมืองไทยลงในหนังสือพิมพ์อังกฤษเป็นทางแก้ ก็ได้รับผลดีพอใช้ เช่น เมื่อวันที่ ๖ กันยายน หนังสือข่าวภาพรายสัปดาห์อัน

เก่าแก่และมีชื่อเสียงมาก คือ The Illustrated London News นำเรื่องของข้าพเจ้าลงเกี่ยวกับเมืองไทย นอกจากนั้นการแต่งหนังสือของข้าพเจ้าในต้นเดือนกันยายนมักจะเป็นเรื่องแข่งรถภายอังกฤษ ลงในหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับยานยนต์.

ในตอนปลายเดือนได้รับข่าวว่า "ซิแมน" ขายได้จำนวนเกินพันเล่มแล้ว ทางเมืองไทยก็ยังได้ข่าวดีเกี่ยวกับการขายหนังสือ คือ "ไทยชนะ" ขายได้ ๗๓๔ เล่ม และ "ลูกสาวมาก" ซึ่งได้ข่าวว่าสำนักพิมพ์ 'อุดม' ผู้พิมพ์ขอเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น "สามสาว" นั้นขายได้ ๑,๖๐๐ เล่ม เมื่อเห็นว่านวนิยายเรื่องแรกของข้าพเจ้าขายได้ดีเช่นนั้น ข้าพเจ้าก็ยินดีและมีมานะจะแต่งอีก จึงมาคิดดูว่า "ดันสันดานอิเหนา" อันเป็นละครกว่าจะเอาไปเล่นได้ก็อีกนาน จึงตกลงใจในวันที่ ๒๕ กันยายน ว่าจะดัดแปลงเสียใหม่คือแต่งเป็นนวนิยายแทน.

เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม อันเป็นวันเกิดของซีริลอายุครบ ๒๕ ปี เรามีการฉลองเพิ่มเติมอีกด้วย เพราะ

ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวว่าหนังสือ "ซิแมน" ของข้าพเจ้าขายได้ครบ ๑,๑๐๐ เล่มพอดี ในระหว่างเดียวกันพีระขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำนำหนังสือของเธอ ซึ่งข้าพเจ้าก็ทำให้ตามความประสงค์ และปรากฏว่าเป็นที่พอใจพีระอย่างดี.

ภายหลังวันเกิดของซีริลแล้ว พีระและซีริลเดินทางไปยังเวอร์จิเนีย วอเตอร์ เพื่อจะไปพักอยู่กับท่านฮัน ทั้งนี้เพราะพีระกับท่านฮัน ผู้เคยรู้จักคุ้นเคยกันมานานแล้ว เกิดเป็นเพื่อนคู่แข่งก็อลฟ์ขึ้นมาอย่างติดอกติดใจทั้งคู่ ข้าพเจ้าและลิสยาคงอยู่อย่างเงียบ ๆ ที่บ้านลิแนม ข้าพเจ้านั้นหมกมุ่นอยู่ในการแต่งหนังสือส่วนหนึ่ง และเอาใจใส่คอยฟังข่าวสงครามอีกส่วนหนึ่ง อันข่าวสงครามที่สำคัญที่สุดในเวลานั้นก็คือเยอรมันกำลังรุกเรื่อยในรุสเซีย เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม กองทัพเยอรมันเข้าไปจนถึงใกล้กรุงมอสโกว์เพียง ๒๕๐ กิโลเมตร คือราวระยะทางระหว่างกรุงเทพ ฯ และหัวหิน จึงเป็นที่น่ากลัวว่าทางรุสเซียจะแพ้ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นก็จะเป็นข้อน่าวิตกอย่างยิ่งแก่อังกฤษ เพราะแปลว่าฤดูร้อนปีหน้า เยอรมัน

น่าจะรวบรวมกำลังหันกลับมาโจมตีอังกฤษได้อย่างเต็มที่ อันทางอังกฤษไม่น่าจะมีกำลังต้านทานอยู่ได้ ฉะนั้นทางอังกฤษถึงแม้จะกำลังเพิ่มพูนกำลังทัพบก ทั้งทางอากาศและทางเกณฑ์ทหารเข้ารับการฝึกหัด ก็ยังส่งอาวุธยุทธภัณฑ์ไปยังรุสเซียโดยทางทะเลเหนืออยู่เรื่อยๆ และต้องลดอาวุธยุทธภัณฑ์ที่จะส่งไปทางมลายู เพื่อป้องกันเผื่อญี่ปุ่นอาจจะยกมาในทางนั้น ด้วยเหตุนี้กำลังอากาศทางมลายูจึงมีน้อย คืออังกฤษไม่สามารถจะส่งเพิ่มเติมได้ทั้งสองทาง จึงเลือกส่งไปช่วยรุสเซีย ทั้งนี้เพราะ มร. เชอร์ชิลล์ กลัวเกรงอย่างมากว่า จอมพลสตาลิน จะยอมแพ้เสียก่อน ถ้าเช่นนั้นเยอรมันก็จะกลับมารุมตีอังกฤษ การส่งอาวุธไปช่วยรุสเซียนั้นลำบากมาก เรือบรรทุกสินค้าและเรือรบอังกฤษถูกเรือใต้น้ำเยอรมันยิงจมเสียเป็นอันมาก เมื่อชาวเรือลงไปลอยคออยู่ไม่นานก็มักจะตาย เพราะน้ำทะเลในทางเหนือนั้นเย็นเยือกจนเกือบจะเป็นน้ำแข็งอยู่แล้ว ความอดทนของคนอังกฤษที่สามารถส่งอาวุธไปให้รุสเซียได้เป็นที่น่าประหลาดใจและน่าสรรเสริญยิ่งนัก.

วันที่ ๑๐ เมื่อข้าพเจ้ากำลังนั่งแต่งหนังสืออยู่อย่างสบายใจ พระก็โทรศัพท์มาทางไกลขอพูดกับข้าพเจ้า พอข้าพเจ้าพูดด้วย ก็ปรากฏว่าพระตกอกตกใจมาก แถลงว่าซิริลไม่สบาย จึงได้พาไปหาแพทย์เปตตาเวล คือนายแพทย์สวิสสผู้เป็นเพื่อนของแม่ข้าพเจ้า และเรารู้จักกันมานานแล้ว ดร. เปตตาเวลขอกว่าซิริลเป็นโรคไส้ตัน (Appendicitis) และควรจะให้เขาทำการผ่าตัดให้เร็วที่สุด พระตกใจมากถามความเห็นข้าพเจ้า ข้าพเจ้านับถือและมีความมั่นใจในความรู้และความสามารถของ ดร. เปตตาเวล จึงเห็นด้วยว่าควรจะทำตามคำแนะนำของเขา พระและซิริลก็เห็นด้วย เป็นอันตกลงว่าจะทำการผ่าตัดเมื่อวันที่ ๑๔ ทั้งสองอ้อนวอนขอให้ข้าพเจ้าไปอยู่ใกล้ๆ ในกรุงลอนดอนด้วย การที่จะไปลอนดอนในเวลานั้นไม่เหมาะแก่ข้าพเจ้าเลย ข้าพเจ้ากำลังหมกมุ่นอยู่ในการแต่งหนังสือ แต่ข้าพเจ้ารักมากทั้งพระและซิริล จึงไม่สามารถจะปฏิเสธได้ ลิสยาก็เห็นด้วยทันทีและสนับสนุนข้าพเจ้า

เราจึงตกลงจะออกเดินทางวันที่ ๑๓ ลิสบาจะไปเยี่ยมมารดาของเขาที่บ้านในชนบท ส่วนข้าพเจ้าจะตรงไปลอนดอน เพื่อไปอยู่กับพี่ชายโรงแรมแคล์ริดจ์ ซิริลเองนั้นจะเข้าไปนอนในโรงพยาบาลในคืนวันนั้น วันรุ่งขึ้น ดร. เปตตาเวล ก็ทำการผ่าตัด และซิริลก็สบายดีเรียบร้อยภายหลัง แต่ยังต้องนอนอยู่ในโรงพยาบาลอีกเป็นเวลาหลายวัน เมื่อการผ่าตัดเป็นไปโดยเรียบร้อยเช่นนั้น พระและข้าพเจ้าก็ย้ายไปอยู่กับท่านชันที่เวอร์จิเนีย วอเตอร์ จึงได้เผ้าสมเด็จทุก ๆ วัน คือไปร่วมโต๊ะเสวย ณ ที่ประทับ หรือเสด็จมาเสวยที่ตำหนักท่านชั้น เวลากลางวัน พระและข้าพเจ้าก็ผลัดกันไปเยี่ยมและอยู่คุยกับซิริลเมื่ออาการซิริลดีเป็นปรกติดี ชั่วแต่นอนคอยให้แผลแห้ง ซิริลก็แนะนำให้พระไปเล่นก๊อลฟ์กับท่านชั้นตามสบายใจ ดังความมุ่งหมายเดิมที่คิดจะมาอยู่กับท่านชั้นคราวนั้น ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้ไปคุยเป็นเพื่อนซิริลแทนเสียเป็นส่วนมาก.

เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ข้าพเจ้าไปเยี่ยมคำนับ

อัครราชทูตไทย *พระมนูเวทย์วิมลนาท* ที่สถานทูตไทย ในกรุงลอนดอน.

วันที่ ๒๑ ลิสยาย้าย จากบ้านยิดามารดาที่ในชนบท มาอยู่ในกรุงลอนดอน ข้าพเจ้าจึงพาไปอยู่ด้วยกันที่ โรงแรมแคล์ริดจ์ ในขณะนั้นมีเจ้านายฝรั่งที่ข้าพเจ้า รู้จักคุ้นเคยมาก่อนแล้ว ประทับอยู่ที่โรงแรมเดียวกัน นั้นสองพระองค์ คือ *พระเจ้ายอร์ช แห่ง กรีซ* ผู้ทรง หนีเยอรมันจากเกาะครีตไปได้ เสด็จไปอียิปต์ก่อน บัด นี้เสด็จมาอยู่อังกฤษ ทรงเป็นประมุขของกองทัพกริก อันยังทำการรบเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตรอยู่ต่อไป อีก พระองค์หนึ่งก็คือ *เจ้าชาย เบอนาร์ด* พระสวามีของ *เจ้า ฟ้าหญิง ยูลิอานา* บัดนั้นยังทรงเป็นพระยุพราชินีแห่ง ประเทศ ฮอลันดา เจ้าฟ้าหญิง ประทับ อยู่ ใน ประเทศ คานาดากับพระราชบุตรี แต่เจ้าชายเบอนาร์ดนั้นอยู่ใน อังกฤษ เป็นทั้งนายทหารในกองทัพอากาศอังกฤษและ ทรง เป็น ประมุข ของ กองทัพ ฮอลันดา ที่มีตั้งอยู่ใน อังกฤษด้วย ทั้งทรง ติดต่อ อย่างใกล้ชิด กับ กองทัพ ฮอลันดาใต้ดิน ที่ในประเทศฮอลนดานั้นเอง ข้าพเจ้ามี

โอกาสได้เผ้าทั้งสองพระองค์อย่างสนิทสนม ทั้งได้นำให้ทรงรู้จักกับลิสยาด้วย พระเจ้ายอร์ชแห่งกรีซทรงเล่าเรื่องอย่างชื่นบานขบขันถึงเมื่อทรงหลบหนีจากเกาะครีตไปยังอียิปต์โดยเรือพิฆาตอังกฤษ เมื่อเสด็จถึงเมืองอะเลกซานเดรีย อันเวลานั้นเป็นฐานทัพเรืออังกฤษแม่ทัพเรืออังกฤษคอยรับเสด็จอยู่ เมื่อต้อนรับพระองค์แล้ว ก็หันไปสั่งนายทหารคนสนิทของตน ให้จัดเอาหีบเข้าของ ๆ พระองค์ไปส่งยังที่ประทับ เมื่อทรงได้ยินเช่นนั้นก็ทรงพระสรวล พลางหยิบแปรงสีพระทนต์ออกมาจากกระเป๋าเสื้อ ให้นายทหารคนสนิทของแม่ทัพเรือ เพราะนั้นเป็นของอย่างเดียวที่พระองค์ทรงมีติดพระองค์มาด้วย.

ครั้นดูซีรีลสบายดีมากแล้ว ข้าพเจ้าก็เห็นไม่จำเป็นจะต้องคงอยู่ในกรุงลอนดอน วันที่ ๒๓ ตุลาคม ข้าพเจ้าและลิสยาก็เดินทางกลับมายังมณฑลคอร์นวอลล์ ซีรีลนั้นเมื่อออกจากโรงพยาบาลแล้ว พี่ระก็พาไปอยู่กับท่านชั้นต่อไป.

ตอนเช้าวันที่ ๒๘ ข้าพเจ้าเพิ่งตื่นนอนใหม่ ๆ เบียนก็เข้ามาในห้องและแถลงว่า *บอมเบย์ ดั๊ค* (Bombay Duck) ได้ตายเสียแล้ว บอมเบย์ ดั๊ค นั้น คือนกครบูนสเหลือง ซึ่งพระชอทเมืองบอมเบย์ เมื่อเราเดินทางกลับจากเมืองไทยมายุโรปใน พ.ศ. ๒๔๘๐ ก่อนพระจะมาแต่งงานกับซิริล "บอมเบย์ ดั๊ค" นั้นเป็นชื่อที่อังกฤษเขาเรียกปลาย่างอินเดียชนิดหนึ่ง ที่เขากินกับแกงกะหรี่ ข้าพเจ้าขนานนามให้เช่นนั้นเพื่อเป็นของขบขัน และเพราะได้นกตัวนั้นมาที่เมืองบอมเบย์ เมื่อพระแต่งงานกับซิริล และซิริลเอาแมวตัวโปรดคือวิสก์ไปอยู่ด้วย ในไม่ช้าก็ปรากฏว่าจะเอานกตัวนั้นไว้ด้วยไม่ได้ เพราะแมวทำท่าทางจะขโมยเอาไปกินเป็นแน่ พระจึงขอให้ข้าพเจ้าเอามาไว้ที่สะแตนฟอร์ด คอร์ต เมื่อข้าพเจ้าเป็นโสดอยู่คนเดียว ในสมัยระหว่างการแต่งงานของพระและของข้าพเจ้าเอง พอข้าพเจ้าตื่นนอนและอยู่คนเดียว คนใช้ก็เอากรงนกตัวนั้นมาตั้งไว้ริมหน้าต่างในห้องนอน นกก็ร้องอย่างไพเราะ กระโดด

โลดเต้น ลงอาบน้ำในอ่างสะบัดชนอยู่บ้าง ทำให้ดูเพลิดเพลินดี ชวนให้คลายความเหงาหงอย เมื่อเราทั้งสองคู่กลับไปเมืองไทยอีก ก็เอาไปด้วย ทั้งเมื่อกลับมาอยู่ลอนดอนอีกใน พ.ศ. ๒๔๘๑ พิระก็เอามาฝากข้าพเจ้าไว้อีก จึงนับว่าเย็นเพอนเก่า ได้เดินทางมาด้วยกันก็มิใช่น้อย เมื่อมาตายไปเสียเช่นนี้ ก็ทำให้ข้าพเจ้าสลดใจ ทั้งทราบว่าเมื่อพิระกลับมาจากลอนดอนได้ทราบเข้าก็คงจะเสียใจด้วย.

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ตัวเล่มหนังสือ "สามสาว" และ "ไทยชนะ" ก็มาถึง ความที่ข้าพเจ้าจะดีใจเพียงใด เมื่อได้เห็นตัวเล่มเข้าจริง ๆ ทั้งนี้เพราะในสมัยนั้นมาถึงยาก เพราะต้องมาโดยทางอ้อม ท่านผู้ที่เป็นนักประพันธ์เองแล้วคงจะเข้าใจได้ดี ถึงท่านผู้อ่านอื่น ๆ ก็คงจะเห็นใจได้ คือประหนึ่งเหมือนได้เห็นลูกของเราที่ไปเกิดเสียที่อื่น ซึ่งเรายังมิได้เคยเห็นรูปร่างหน้าตาเลย. ในขณะเดียวกันนั้นเองข้าพเจ้าก็ยังเอิญแต่งเรื่อง "ดัดสันดานอิเหนา" จบ ข้าพเจ้าตกลงใจจะอุทิศถวาย

พระนางเธอลักษมีลาวัณ ผู้เป็นพระญาติและมิตรผู้ที่ข้าพเจ้ามีความรักใคร่นับถืออย่างยิ่งพระองค์หนึ่ง.

วันรุ่งขึ้นก็มีข่าวดีมากอีก คือได้รับโทรเลขจากบานเย็นแถลงว่า "สามสาว" พิมพ์ครั้งที่หนึ่งขายได้หมดแล้วทั้ง ๒,๐๐๐ เล่ม และสำนักพิมพ์ 'อุดม' กำลังคิดจะพิมพ์ครั้งที่สอง ทั้งยังมีข่าวดีเพิ่มเติมอีกว่าสำนักพิมพ์ 'อุดม' ยังดำริจะพิมพ์ "คาวัวร์" ครั้งที่สอง ทั้งอยากจะพิมพ์ "ฮานนิบาล" อีกด้วย นำความชื่นชมปีติยินดีมาสู่ข้าพเจ้าอย่างจะหาคำใดมาบรรยายได้ยาก ทั้งนี้เพราะสำหรับนักประพันธ์ย่อมไม่มีอะไรที่จะทำให้ชื่นใจ เท่ากับข่าวว่าหนังสือของตนประสบการต้อนรับอย่างดีของประชาชน ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะดีใจที่จะได้เงินเท่านั้น ที่จริงมีของที่สำคัญกว่านั้นอีกสำหรับจิตใจ คือได้เห็นผลสำเร็จแห่งความพยายามของตน.

วันที่ ๓ จะเป็นวันสำคัญของข้าพเจ้าอีกคือบทความเรื่อง เมืองไทย ที่ข้าพเจ้าแต่งเป็นภาษาอังกฤษ มีลงในหนังสือพิมพ์รายเดือนชื่อ Contemporary Review การ

ที่ข้าพเจ้าตื่นเต้นก็เพราะหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นเป็นหนังสือชั้นสูง เรื่องที่ลงมักจะเป็นเรื่องของผู้ชำนาญพิเศษในเรื่องของตน เป็นศาสตราจารย์หรือคนใหญ่โตเป็นส่วนมาก บ้างก็ได้รับตรา ออร์เดอร์ ออฟ เมริต (O.M.) อันเป็นตราสูงสุดของอังกฤษในด้านวิทยาการ.

วันที่ ๔ พีระและซีริลกลับมายังบ้านลิแนม ในการผ่าตัดไส้ตันคราวนั้น ซีริลมีความพอใจเป็นพิเศษทั้งนี้เพราะการผ่าตัดโรคนี้ ผู้หญิงมักจะเห็นว่าเสียโฉม เพราะทางด้านขวาของท้องมักจะมีแผลเป็นยาวตั้งสามนิ้ว แต่ ดร. เปตตาเวล มีความสามารถวิเศษทั้งมีมีดพิเศษจึงทำแผลเล็กและสั้นที่สุด แผลเป็นของซีริลยาวไม่ถึงครึ่งนิ้ว และภายในไม่กี่วันจะสูญหายไปหมดจนแลไม่เห็นเลย พีระกลับมาคราวนั้นได้ตอบแทนการเลี้ยงดูของท่านชั้น โดยเชิญท่านชั้นและเสมอมาอยู่ด้วย ท่านชั้นกับพีระนั้นเป็นเพื่อนเล่นกันอย่างดี กลางวันก็เล่นกอล์ฟกันเกือบตลอดวัน ตอนค่ำภายหลังอาหารก็เล่นหมากรุก ทั้งสองมาอยู่กับเราเป็นเวลาประมาณ ๑๐ วัน.

ผลสำเร็จของการแต่งหนังสือ ยิ่งทำให้ข้าพเจ้าทะเยอทะยานอยากจะทำให้ได้ดียิ่งขึ้นกว่านี้อีก ข้าพเจ้าได้อ่านหนังสืออังกฤษว่าด้วยประวัติของการที่มนุษย์เราทำการรบด้วยรถมานับตั้งแต่ดึกดำบรรพ์จนถึงรถยนต์หุ้มเกราะและรถถังสมัยมหาสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและมหาสงครามครั้งนี้ เห็นว่าเป็นเรื่องที่เขาแต่งขึ้นมาอย่างแนบเนียนและเข้าทีดีมาก น่าจะเป็นประโยชน์แก่ราชการทหารบกไทย จึงเริ่มจะแปลและดัดแปลงให้เป็นเรื่องสั้นลงในภาษาไทย โดยเริ่มต้นเมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน แต่เรื่องนี้ยังจะต้องคอยอยู่อีกนมนานจนกว่าจะได้ออกพิมพ์ คือลงในหนังสือพิมพ์ “*ทหารม้า*” ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๐ อนึ่งเรื่องพระนเรศวรอันจะเป็นนวนิยายภาษาอังกฤษ ข้าพเจ้าก็วางโครงเรื่องสำเร็จเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายนนั้นเอง ตกลงว่าจะเป็นนวนิยายอันออกจะยืดยาว หมดด้วยกันจะมีเรื่องถึง ๒๖ บท ซึ่งจะค่อยแต่งค่อยทำไปทีละเล็กละน้อย หนังสือภาษาอังกฤษที่ข้าพเจ้าตกลงใจจะรีบรัดแต่งทันทีก็คือชีว-

ประวัติของตัวข้าพเจ้าเอง ซึ่งข้าพเจ้าเริ่มแต่งเมื่อวันที่๑๒ พฤศจิกายน และขนานนามว่า “Brought Up In England.” อันพอจะแปลเป็นไทยได้ว่า “*เติบโตขึ้นในเมืองอังกฤษ.*”

ตอนปลายเดือนพฤศจิกายนมีแต่ข่าวอย่างน่าตกใจว่าญี่ปุ่นอาจจะเข้าสงครามด้วยภายในไม่ช้า ถ้าเป็นเช่นนั้นจริงและเมืองไทยเรายังรอดเย็นกลางได้ ก็จะวิเศษอย่างยิ่ง แปลว่าเราจะเท่ากับเย็นสวิสสของทวีปอาเซีย แต่ดูออกจะเป็นความหวังอันไม่น่าจะเป็นไปได้ ข้าพเจ้ายังอดหวังไม่ได้ว่าญี่ปุ่นอาจจะฉลาดเกินไป เพราะอังกฤษกับอเมริกาเขาก็ได้ตกลงกันแล้ว ว่าถ้าฝ่ายใดถูกยุกรุกในทวีปอาเซีย อีกฝ่ายหนึ่งก็จะถือว่าถูกยุกด้วยทันทีทันใด การที่ญี่ปุ่นจะคิดรบกับอเมริกานั้น ข้าพเจ้าแน่ใจว่าถึงแม้ในตอนแรกอาจจะได้ผลดีก็จริง ในที่สุดก็จะเอาชนะอเมริกาไม่ได้ การเป็นมหาประเทศและเป็นกลางในการมหาสงครามโลกนั้น ย่อมนำความมั่งคั่งสมบูรณ์มาสู่มหาประเทศนั้นอย่างดีงาม ข้าพเจ้าจึงหวังอยู่อย่างมากว่ารัฐบุรุษญี่ปุ่นก็จะคิดอย่างเดียวกัน.

เมื่อวันที่ ๒๕ สมเด็จพระนางรำไพฯ เสด็จมาประทับอยู่กับพวกเราอีกที่บ้านลิแนม ครั้นถึงวันที่ ๒๙ อันเป็นวันเกิดของลิสยาอายุ ๒๖ เรามีเพื่อนอังกฤษมาอยู่ด้วย และมีการรื่นเริงกันตามเคย แต่ถึงทางปากจะสนุกสนานชั่วคราว ใจคอข้าพเจ้าก็ไม่ดีเลย รู้สึกอยู่เสมอว่าภัยสงครามเข้ามาใกล้เมืองไทยขึ้นทุกๆ วัน โดยที่ไม่มีผู้ใดจะป้องกันได้อย่างไรเลย..

เมื่อก่อนข้าพเจ้าเข้านอนคืนวันที่ ๖ – ๗ ธันวาคม ข้าพเจ้าก็สวดมนต์ตามเคย และอาราธนาขอให้สิ่งศักดิสิทธิ์ทั่วโลกจงดลใจรัฐบุรุษญี่ปุ่น อย่าให้เข้ามหาสงคราม แต่สิ่งศักดิสิทธิ์ไม่ฟังคำขอร้องของข้าพเจ้าและคนอื่นๆ นับล้าน เมืองไทยอันเป็นที่รักของเรา คนไทยทั้งหลายก็จะต้องทนผ่านเปลวไฟเพื่อไปสู่ความบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น.

บทที่ ๒๖

ไทยถูกบุก

เวลาเที่ยงคืนวันที่ ๗–๘ ธันวาคม ก่อนจะเข้านอน พวกเราก็ฟังข่าววิทยุ บี.บี.ซี. ตามเคย แต่วันนั้นตั้งอกตั้งใจฟังเป็นพิเศษ เพราะภายในสองสามวันมานี้แล้ว มีการเกริ่นข่าวมากมายว่ากองทัพเรือญี่ปุ่นกำลังควบคุมกระบวนเรือบรรทุกทหาร เดินทางไปสู่อ่าวไทย จึงทำให้ยังเกิดความหนักใจกันอย่างมาก ว่าไทยอาจจะถูกญี่ปุ่นเข้ายึดภายในไม่ช้า เมื่อเปิดวิทยุก็ได้ฟังข่าวอย่างแปลกประหลาด ว่าญี่ปุ่นส่งเรือบินไปทิ้งลูกระเบิดทำลายกองทัพเรืออเมริกันอันมีส่วนมากจอดทอดสมออยู่ในอ่าว *เพิล ฮาร์เบอร์* (Pearl Harbour) ในหมู่เกาะฮาวาย ก็พอเดาได้ว่าญี่ปุ่นจะต้องส่งเรือบรรทุกเรือบินเข้าไปจนใกล้ แล้วเรือบินจึงจะขึ้นบินต่อไป เป็นการ

กระทำอย่างที่ทางฝ่ายอเมริกันไม่รู้ตัว เพราะผู้แทนพิเศษของญี่ปุ่นก็ยังกำลังเจรจาอยู่ในอเมริกา ในชั้นต้นทางอเมริกันพยายามปิดบังความจริงต่อโลกและพวกของตนเอง คือแถลงว่าเรือรบที่เสียหายนั้นไม่กล้า แต่เมื่อทราบว่าญี่ปุ่นส่งเรือบินเข้าไปโจมตีได้ โดยที่อเมริกันไม่รู้ตัวเลยเช่นนั้น ความเสียหายจริงๆ ย่อมจะมากมายใหญ่หลวง ในคืนแรกนั้นยังมิได้มีข่าวเกี่ยวกับเมืองไทยหรือมลายู แต่อังกฤษได้แถลงมาก่อนแล้วว่าถ้าญี่ปุ่นโจมตีอเมริกา อังกฤษก็จะประกาศสงครามกับญี่ปุ่น อเมริกาก็แถลงเช่นเดียวกัน ถ้าญี่ปุ่นจะโจมตีอังกฤษ ฉะนั้นเมื่อเข้านอนคืนนั้น พวกเราก็พากันแน่ใจว่า สงครามระหว่างอังกฤษกับญี่ปุ่น ย่อมเย็นของแน่นอนแล้ว การหลับนอนคืนนั้นยากลำบาก เพราะใจคอเสียเย็นห่วงเมืองไทยเต็มที ในที่สุดหลับไปได้ก็เพราะความง่วงบังเกิดจากความเหนื่อยและอ่อนเพลีย.

รุ่งขึ้นวันที่ ๘ จึงได้รับข่าวต่อไปอีก ว่าญี่ปุ่นโจมตีอังกฤษทั้งทางมลายูและฮ่องกง ทั้งเข้าเมืองไทยด้วย รายละเอียดนั้นท่านผู้อ่านที่อยู่เมืองไทยในเวลานั้น ย่อม

จะทรายดีกว่าข้าพเจ้าหลายเท่า จึงไม่จำเป็นจะต้องนำมาบรรยาย จะขอกล่าวถึงแต่ความรู้สึกของพวกเราที่อยู่แต่ไกลทางด้านนี้ เมื่อเหตุการณ์ทุกอย่างกลับมาอยู่ค่อน แต่ยังหวังแล้วหวังอีกว่าอาจจะไม่เกิดขึ้น แต่ก็บังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นนั้น มักจะทำให้คนเราตกตะลึงตัวชา นึกอะไรไม่ออกไปอยู่ขณะใหญ่ๆ ความรู้สึกของข้าพเจ้าก็เป็นเช่นนั้น ดูเหมือนกับอยู่ในความฝัน ทั้งอดไม่ได้ที่จะอยากดิ้นขนากความฝันอันร้ายเช่นนั้น.

เมื่อความรู้สึกกลับมาสู่จิตใจอย่างเดิม ก็บังเกิดความเป็นห่วงพี่น้องชาวไทยและบ้านเมือง ทั้งนี้เพราะบรรดาข่าวที่เราได้รับมาในหมู่นั้น จะเป็นทางวิทยุหรือทางหนังสือพิมพ์ก็ดี ย่อมมีอยู่แต่ว่า ถ้าไทยเราถูกชาติอื่นบุก จะเป็นชาติใดก็ดี ไทยเราจะรบอย่างเต็มที่จนสุดกำลัง เพื่อสงวนความเป็นกลาง ข้าพเจ้าทรายอยู่ดี ว่าอังกฤษนั้นจะมาช่วยเราไม่ทัน และถึงมาทันก็ไม่มีกำลังอะไรจะมาช่วย ฉะนั้นเราจะสู้ญี่ปุ่นตามลำพังนั้น ย่อมไม่ไหวแน่ๆ ข้าพเจ้าจึงหนักใจอย่างเหลือขนาด

ทั้งโทมนัสที่อยู่ใกลเกินไปที่จะช่วยป้องกันชาติได้โดยวิถีทางใดๆ กิจการกำลังดำเนินไปอย่างรวดเร็ว หนทางดีที่สุดก็คือค่อยฟังข่าวดูก่อน แล้วจึงจะตกลงใจได้ว่าจะทำอย่างไรดี.

มีอย่างเดียวที่ข้าพเจ้าตกลงใจอย่างชัดขันทันด่วน คือเมื่อเราไม่ได้อยู่เมืองไทยในเมื่อถูกบุก เราควรจะสมัครทันทีที่จะช่วยป้องกันประเทศที่เราอาศัยอยู่ คืออังกฤษ ผู้อ่านคงจะจำได้ว่าข้าพเจ้าเคยอยากเข้ากองทหารรักษาบ้าน คือ 'โฮมการ์ด' มาแล้ว แต่เมื่อเมืองไทยยังเป็นกลางอยู่ก็เข้าไม่ได้ บัดนี้เมื่อไทยเราไม่เป็นกลางแล้ว แต่ตรงกันข้ามอาจจะเป็นสัมพันธมิตรของอังกฤษ ก็น่าจะเข้าได้ จึงตกลงจะไปขอสมัครในวันนั้นเอง ส่วนการที่จะคิดอ่านอาสากลับไปช่วยรบทางด้านเมืองไทยได้หรือไม่นั้น เราต้องคอยฟังดูไปก่อน แต่การที่จะสมัครเข้าโฮมการ์ดทันทีไม่เห็นจะเสียหายอะไร เพราะถ้าจะเกิดมีกองทัพไทยขึ้นที่เราจะเข้าได้ เราก็ลาออกไปเข้าได้ ความคิดอันนี้พระสนับสนุนอย่างเต็มใจยิ่ง เราทั้งสองจึงไปหาเจ้าหน้าที่ ขอยื่นใบสมัคร

เข้าโฮมการ์ดแต่วันนั้น ฉะนั้นถึงแม้จะสมัครในทางที่ไม่สำคัญก็จริง แต่พระกับข้าพเจ้าในวันที่ ๘ ธันวาคมนั้นเอง อาจจะเป็นคนไทยคนแรกสองคนที่ขอเข้าช่วยสัมพันธมิตรผู้เป็นศัตรูของญี่ปุ่น.

ต่อจากนั้นเราก็ได้แต่คอยฟังข่าว ครั้นถึงวันที่ ๙ ก็ได้รับข่าวว่าไทยขอหยุดรบกับญี่ปุ่นแล้ว ในชั้นต้นรู้สึกแปลกประหลาดใจว่าเหตุใดจึงได้เลิกรบอย่างรวดเร็วถึงเพียงนั้น ทั้งนี้เพราะในชั้นแรกทางอังกฤษยึดบังข่าวอยู่บ้าง เราจึงยังมิได้ทราบถึงกำลังอันมหึมาที่ญี่ปุ่นมีส่งมา ต่อภายหลังเมื่อเห็นว่าอังกฤษและอเมริกาก็แพ้และถอยอยู่เรื่อย จึงเห็นว่าเป็นธรรมดาอยู่เองที่ไทยเราจะรบไม่ได้ จึงกะเอาว่าไทยเราคงจะเป็นอย่างเดนมาร์ค คือ ปล่อยให้ญี่ปุ่นเข้ายึด อย่างเยอรมันยึดเดนมาร์ค แต่ทางเราก็จะอยู่เฉย ๆ เมื่อวันที่ ๑๐ ก็ได้ข่าวว่าเรือสงครามขนาดใหญ่ของอังกฤษสองลำคือ "รีพัลส์" (Repulse) และ "ปรินซ์ ออฟ เวลส์" ซึ่ง มร. เชอร์ชิลล์เพิ่งจะได้ส่งไปขู่ญี่ปุ่นเมื่อเร็ว ๆ นี้ ก็ถูกญี่ปุ่นทิ้งลูกระเบิดจมเสียทั้งสองลำ ฉะนั้นอำนาจทางทะเลของฝ่าย

สัมพันธมิตร ทาง ตะวันออก ก็สูญหายไป ภายใน สามวัน ประวัติศาสตร์ก็เหยียบซ้ำรอยเดิมอีก คือ ญี่ปุ่นได้ทำอย่างเดียวกันกับรุสเซียเมื่อ ๓๖ ปีมาก่อนนั้น เมื่อเข้าไปทำลาย กองทัพเรือ รุสเซีย ซึ่งจอดทอดสมอ อยู่ในอ่าวปอร์ตอาร์เธอร์ โดย มิได้ ทำการประกาศสงคราม เสียก่อนเลย.

อันคนอย่างเราท่านที่เป็นมนุษย์ปุถุชนนั้น เมื่อนึกถึงชาติบ้านเมืองแล้ว เราก็จะต้องกลับมานึกถึงเรื่องส่วนตัวของเรา ผู้ที่ไม่มีวันจะนึกถึงตัวเองเลย ก็จะต้องเป็นวีรบุรุษอันมหาประเสริฐ ไม่ใช่มนุษยปุถุชนธรรมดาเช่นข้าพเจ้า ข้าพเจ้ายังนึกเมื่อแน่ใจว่าไทยเราเลิกรบแล้ว ฉะนั้นการที่จะมีกองทัพไทยที่จะเป็นสัมพันธมิตรของอังกฤษหรือไม่ก็พ้นปัญหาแล้ว จึงกระวนกระวายที่จะเข้าโฮมการ์ดมากขึ้น ทางเจ้าหน้าที่บอกว่ายังรับไม่ได้ เพราะโฮมการ์ดไม่เปิดแก่ชาวต่างประเทศ เขาจึงจะต้องส่งเรื่องราวไปทางสูง ขอให้เราคอยฟังอยู่ต่อไป.

ของที่ทำให้ข้าพเจ้าเสียใจมากที่สุดในส่วนเรื่อง

ของตนเอง ก็คือ เมื่อญี่ปุ่นเข้ายึดเมืองไทยเสียเช่นนั้น การติดต่อกับเมืองไทยก็จะต้องชะงักลง การแต่งหนังสือไทยก็เลยล่มจมหมด การแต่งหนังสือของข้าพเจ้ากำลังจะเริ่มรุ่งเรือง "คาวัวร์" ขายได้หมดและแม้จะพิมพ์แต่น้อยเล่มก็จริง แต่ปรากฏว่ามีผู้คนพอใจและหนังสือเล่มนั้นนำชื่อเสียงมาสู่ข้าพเจ้ามิใช่น้อย "สามสาว" ก็ขายหมดอย่างรวดเร็วจนสำนักพิมพ์'อุดม'จะพิมพ์ครั้งที่สอง ผลสำเร็จของการแต่งหนังสือย่อมทำให้ข้าพเจ้าขยันขันแข็งขะมักเขม้นจะทำให้ดีขึ้นอีก เมื่อต้องหยุดชะงักลงโดยมิใช่ความผิดของข้าพเจ้า แต่เป็นเพราะเคราะห์กรรมและความยุ่นย่วนของโลก ก็เลยอดโทมนัสไม่ได้ ข้อที่ทำให้เสียใจมากก็คืออุตส่าห์แต่ง "ฮานนิบาล" มาด้วยความยากลำบากจนจบเรื่อง แต่ยังไม่ทันได้ส่งที่ ๑๑ และ ๑๒ ไปถึงเมืองไทยหรือเปล่า "ดัดสันดานอิเหนา" ที่ดัดแปลงเป็นนวนิยายก็เลยยังมิได้ทันส่งประสบเคราะห์ร้ายครั้งที่สอง.

อีกเรื่องหนึ่งที่ต้องคิดมากก็คือเรื่องเงิน เงินทุนนั้นที่จริงข้าพเจ้ามีอยู่บ้าง คือได้เอามาซื้อหุ้นส่วนไว้

ในเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ เพราะเวลานั้น การบ้านเมืองยังไม่เที่ยง ไม่มีใครทราบว่าจะไปกันทางด้านไหน แต่ทุนที่มีในเมืองนอก น้อยกว่าที่ได้ให้รัฐบาลยืม ๘ แสนอย่างมากมาย และเมื่อเสียภาษีรายได้แล้วเหลือไว้ใช้ปีละพันปอนด์ ในสมัยที่มีรายได้จากเมืองไทยเคยเอาเงินพันปอนด์นั้นจ่ายในการแข่งรถ อนึ่งลิสยาเขาก็มีรายได้ส่วนตัวของเขา ในสมัยนั้นเมื่อหักภาษีแล้วเหลือปีละ ๔๐๐ ปอนด์ ของซีริลราว ๓๐๐ ปอนด์ ฉะนั้นเมื่อเรารวมรายได้กันหมดเข้าแล้ว ๑,๗๐๐ ปอนด์แล้ว ก็พอจะอยู่ได้ที่บ้านลิแนมต่อไป แต่ต้องอยู่กันอย่างระมัดระวัง เพราะพวกเรามีถึง ๖ คน คือนอกจากเราผัวเมียสองคู่แล้ว ยังมีเบียนและซัวรา ซัวรานั้นเป็นเพื่อนสนิทของข้าพเจ้ามานับตั้งแต่ถึง ๑๔ ปี และเพราะเราตกอับจึงควรจะตัดหางปล่อยวัดนั้นเป็นของทำไม่ได้ ผิดศีลธรรมอย่างแน่ชัด ทางแม่นั้นเคราะห์ดีที่บานเย็นส่งเงินไปให้ล่วงหน้าพอใช้เกินกว่าหนึ่งปี เมื่อได้ทราบว่าจะไม่มีมาอีกจากเมืองไทย ก็ต้องลดการจ่าย แต่ก็ยังอยู่ได้อย่างกระเหม็ดกระแหม่และมีพอกิน.

มีเพื่อนฝูงหลายคนบอกว่าเมื่อรายได้ลดน้อยลงเช่นนั้น ควรจะยกเลิกการอยู่ที่บ้านลิแนม เพราะค่าเช่าแพง จำจะต้องย้ายไปอยู่เรือนบังกาโลเล็ก ๆ คู่ละเรือน ข้าพเจ้าคิดคำนวณดูอย่างละเอียดแล้ว ก็ไม่เห็นด้วย จริงอยู่บ้านลิแนมค่าเช่าแพง แต่พวกเราก็อยู่ด้วยกันได้ รับความสุขทั้งกายและใจ กำลังทุกข์ยากอยู่เช่นนั้นไม่ใช่เวลาจะแยกจากกัน อนึ่งทรัพย์สมบัติเข้าของก็ได้ขนมารวมเก็บไว้ที่บ้านลิแนมหมด จะขนย้ายกันอีกก็จะเสียเงินมากมาย ข้าพเจ้าตกลงใจอย่างแน่วแน่ว่าเงินทุนอันเล็กน้อยนั้นจะต้องไม่แตะต้อง การเอาทุนมาผลาญเพื่อหาความสุขบำเรอใจชั่วคราว คือเข็นหนทางอันพาไปสู่ความหายนะ อนึ่งหากว่าเมื่อสงครามยุติลง ทรัพย์สมบัติบ้านช่องที่ดินของข้าพเจ้าที่กรุงเทพ ฯ ล่มจมหมดแล้ว เงินทุนอันมีอยู่บ้างที่อังกฤษนั่นแหละ จะเป็นทุนอันเดียวที่จะมีเหลืออยู่ในโลกนี้ แต่เมื่อคำนวณดูแล้วเห็นว่าถ้าเรารวมรายได้กันหมด และให้ข้าพเจ้าคนเดียวเป็นผู้กำกับการจ่ายรายได้ยี่สิบละ ๑,๗๐๐ ปอนด์ เราพอจะอยู่ด้วยกันได้ ๖ คน ข้าพเจ้าปรึกษากับพวกเราทั้งหมด

ต่างก็ยินดีทำตามความเห็นของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็เย็น
ผู้กำกับการจ่ายเงินแต่คนเดียวตั้งแต่บัดนั้น เงินรายได้
ประจำปีอันเคยมีให้พระก็งด เงินเดือนเบี้ยนและชัวราใน
ฐานเย็นเลขานุการก็งดหมด ทุก ๆ คนมีแต่บ้านอยู่และ
มีอาหารกินทุก ๆ มื้อ เงินไม่มี อยากจะได้อะไรจะเย็น
เครื่องนุ่งห่มหรืออะไรก็ตาม ก็บอกข้าพเจ้า ถ้าข้าพเจ้า
เห็นสมควรจะซื้อได้ตามฐานะเงิน ข้าพเจ้าก็ซื้อให้ และ
เพราะการอยู่รวมกันเช่นนั้น เราจึงอยู่ได้อย่างพอสบาย
และเงินจะไม่ขาดมือจนกว่าการสงครามจะจบลง.

ความรู้สึกของรัฐบาลอังกฤษต่อเมืองไทยในเดือน
อันวาคม ก็ดูยังไม่แจ่มแจ้งแน่นอนว่าเย็นอย่างใด อัง-
กฤษเองทางมลายูกพายแพและถอยอยู่เรื่อย ทั้งนี้เพราะ
ไม่มีกำลังพอ รถเกราะรถถังก็ไปสะสมอยู่ในอียิปต์บ้าง
ส่งไปช่วยโซเวียตรุสเซียบ้าง เรือบินประจัญบานทาง
มลายูก็มีน้อยทั้งเย็นแบบเก่า ของใหม่ ๆ ต้องเอาไว้คอย
ป้องกันเมืองของตน หรือเอาไว้ช่วยทำการรบทางด้าน
เหนือของอาฟริกา ทั้งยังต้องส่งไปช่วยโซเวียต ของที่
อังกฤษกลัวที่สุด ในเวลานั้นก็คือกลัวจอมพลสตาลินจะ

เรราสงบศึกกับเยอรมนี ฮิตเลอร์จะได้หันมาเล่นงานทางอังกฤษได้อย่างเต็มที่ ก่อนที่อเมริกาจะพร้อมที่จะมาช่วยได้.

เมื่อวันที่ ๑๖ สมเด็จพระนางรำไพฯ ซึ่งได้เสด็จกลับไปยังที่ประทับ ณ เวอร์จิเนีย วอเตอร์ แล้ว ทรงโทรศัพท์มาถึงข้าพเจ้าและเล่าให้ฟังว่า *ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช* อัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน ไม่ยอมฟังคำสั่งของรัฐบาลไทยอีกต่อไป และไม่เห็นด้วยในการที่รัฐบาลไทยยอมเลิกรบกับญี่ปุ่น จึงจะได้ตั้งคณะเสรีไทยขึ้น เพื่อช่วยทำการรบกับญี่ปุ่นต่อไป คนไทยที่อังกฤษหลายคนเห็นด้วย กำลังเตรียมจะเข้าคณะเสรีไทย และท่านชิ้นเป็นหัวหน้าของพวกนั้นที่ในอังกฤษ ในเรื่องเสรีไทยนี้ข้าพเจ้ายังตกลงใจไม่ได้อยู่อีกหลายวัน ต้องคิดแล้วคิดอีก แต่อย่างไรก็ดีข้าพเจ้าก็ได้ขอเข้าโฮมการ์ดตามลำพังมาก่อนแล้ว จึงเป็นอันจะปล่อยไว้เพียงนั้น คอยฟังเรื่องราวต่อไป เพราะยังตัดสินใจไม่ได้ว่าจะขอเข้าด้วยดีหรือไม่ พี่ระก็รู้สึกคล้ายๆ กันและว่าจะคอยฟังความเห็นข้าพเจ้าก่อน ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้ายังลังเลใจอยู่นั้น

มิได้มีผู้ใดแนะนำ เชื้อเชิญ หรือขอร้องให้ข้าพเจ้าเข้าเสรีไทยโดยตรงเลย เรื่องที่จะเข้าหรือไม่นั้น ข้าพเจ้าได้เฝ้าตรึกตรองและคิดอยู่เป็นเวลานาน อันเป็นของตรงกันข้ามกับชีววิธีของข้าพเจ้าตามธรรมดา ข้าพเจ้าเป็นคนใจเร็วคิดเร็วและตกลงใจเร็ว ที่คิดนานและตรึกตรองนานในเรื่องเสรีไทย ก็เพราะเห็นว่าเป็นของสำคัญยิ่ง จะเข้าจะออกง่าย ๆ ตามใจนั้นไม่ได้และไม่สมควร.

เมื่อสงครามสงบแล้ว ข้าพเจ้าจะได้ยินข่าวว่ามีผู้ไปเล่าที่เมืองไทย ว่าข้าพเจ้ายึดบ้ายที่หน้าบ้านลิแนม ว่าบ้านนั้นเป็นบ้านของคนไทย ซึ่งเป็นชาติกลาง ฉะนั้นถ้าเยอรมันมาตีเกาะอังกฤษ บ้านข้าพเจ้าและเข้าของจะได้ไม่เสียหาย เรื่องนี้เขาเล่ากันต่อเนื่องจากข้อที่ว่าข้าพเจ้ามิได้สมัครเข้าเสรีไทย จนบัดนี้ข้าพเจ้าก็ยังไม่เข้าใจว่าผู้ที่เล่าเรื่องนี้ไปเอามาจากไหน เพราะถ้าข้าพเจ้ายึดบ้าย เช่นนั้น แล้ว ข้าพเจ้า จะไปสมัคร เข้าโฮมการ์ดอย่างไรได้ ผู้ที่เริ่มริเรื่องนี้น่าจะไปฟังอะไรผิด ๆ ถูก ๆ แล้วเอามารวมกันเข้า และคงจะเป็นผู้ที่เกลียดชังข้าพ-

เจ้าโดยเหตุใดเหตุหนึ่ง จึงเอาเรื่องนั้นไปเล่าต่อไป โดยหวังจะทำให้ข้าพเจ้าเสียหาย.

เมื่อการแต่งหนังสือภาษาไทยไม่มีอีกแล้ว ข้าพเจ้าก็ตั้งอกตั้งใจแต่งภาษาอังกฤษ เวลานั้นกำลังแต่งเรื่อง "เตียโตในอังกฤษ" โดยเฉพาะ การที่จะเข้าโฮมการ์ดก็ยังไม่ตกลงและต้องคอยอยู่ต่อไป ลิสยากับซีริลไปสมัครทำงานในสาขาสภากาชาดอังกฤษ คือเย็บเสื้อนอนสำหรับคนไข้ ไปทำงานแต่เช้า กลับมากินอาหารกลางวัน แล้วก็กลับไปอีกในตอนบ่ายทุก ๆ วัน เมื่อไม่มีเงินจะใช้เมื่อใด ๆ ได้ตามใจ พระจึงตกลงจะหาเงินเพิ่มโดยทำตุ๊กตาไม้ เย็นรูปทหารเรือ ทหารบก และทหารอากาศ โดยทาสีเครื่องแบบ เครื่องหมายยศและเหรียญตราอย่างถูกต้อง ส่งไปขายตามร้านในเมืองเล็ก ๆ ที่ใกล้เคียง ได้เงินมาเพื่อมีใช้จ่ายเล็กน้อยไม่เลวเลย.

วันที่ ๒๑ ธันวาคม มีข่าวทางสงครามอย่างน่าวิตกสองอย่างคือ เมืองไทยและญี่ปุ่นทำสัญญาจะเป็นสัมพันธมิตรต่อกันและกันเย็นเวลาสิบปี ข้าพเจ้าเองยัง

ไม่เข้าใจว่าสัญญานั้นเราทำเพื่อประโยชน์อะไร พิระถามว่านี่ถ้าเมืองไทย ประกาศสงคราม กับ อังกฤษ และอเมริกาแล้ว จะทำอย่างไรดี เรามิอาจจะถูกจับเข้าคุมขังเย็นเชลยในฐานเย็น ชนชาติ คัตรูหรือ ข้าพเจ้าตอบว่าเรื่องนี้ไม่ต้องเย็นห่วงเลย เพราะว่าการที่ไทยเราจะประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกานั้นไม่น่าจะเย็นได้ แต่พิระก็ยังยืนยันอยู่ว่าน่าจะเย็นได้ อีกเรื่องหนึ่งก็คือการรบในรุสเซียนั้น กลับยังไม่ได้ผลดีแก่เยอรมัน ถึงแม้จะรุกลำเข้าไปได้มาก ก็ยังตีกรุงมอสโกว์ไม่ได้ ทางรุสเซียก็ต้านทานอยู่เรื่อยอย่างแข็งแรง ยิ่งนั้นจึงมีข่าวว่าฮิตเลอร์ได้ไล่แม่ทัพสูงสุดคือ จอมพล ฟอน เบราอิตช์ (Von Brauchitsch) ออกจากตำแหน่ง ตัวฮิตเลอร์เองจะถือตำแหน่งเย็นแม่ทัพสูงสุด จึงทำให้ข้าพเจ้าสงสัยว่าฤดูร้อนปีนั้น ฮิตเลอร์อาจจะลองยกทัพมาตีเกาะอังกฤษ คือฮิตเลอร์คงจะถามความเห็นแม่ทัพซึ่งคงแนะนำว่าไม่ควรจะมาตี เพราะการยกทัพข้ามทะเลลำบากมาก เมื่อฮิตเลอร์ไม่เห็นด้วย ก็เลยไล่แม่ทัพออก เมื่อเช่นนั้นข้าพเจ้าเลยเกรงว่าเยอรมันคง

จะยกมาถึงแน่ และถ้าเราได้เข้าโฮมการ์ดก็น่าจะต้องทำการรบอย่างแน่นอน เวลานั้นเย็นสมัยคอย ได้แต่คอยฟังข่าว พระพยายามจะฟังข่าววิทยุตรงจากเมืองไทยทุกๆวัน ข้าพเจ้าเย็นห่วงบานเย็น พิศดาร และเพื่อนฝูงทุกๆคน เผ่าแต่นึกอยู่ว่าอาจจะมิได้มีโอกาสได้เห็นหน้ากันอีก.

เมื่อถึงตรุษคริสต์มาส เราก็มีการรื่นเริงตามแบบอังกฤษตามเคย ทั้งนี้เพราะถึงจะเลิกไม่มีก็จะไม่ทำให้สภาพการณ์ดีขึ้นอย่างใด ครึกครื้นกันบ้างสักวันหนึ่งก็พอช่วยทำให้ลืมความทุกข์ได้บ้าง แต่ในวันคริสต์มาสนั้นเองก็มีเหตุที่ต้องหนักใจ คือซิริลเกิดเย็นผื่นขึ้นแดงทั่วตัวคล้ายๆเย็นหัด แต่ไม่ใช่หัดเพราะไม่มีไข้ ในที่สุดแพทย์ต้องฉีดยาและคอยกันอยู่จนวันที่ ๒๙ ผื่นนั้นจึงหายไป.

ปีใหม่ พ.ศ. ๒๔๘๕ หรือ ค.ศ. ๑๙๔๒ จึงเริ่มต้นด้วยพวกเราเต็มไปด้วยความหนักใจรอบข้าง เมื่อวันที่ ๗ มกราคม เพื่อนเก่าของข้าพเจ้าคือ ยอร์ช ยินนิย์ ซึ่งเคยไปเมืองไทยกับข้าพเจ้าครั้งหนึ่ง และบัดนั้นทำ

ราชการ อยู่ใน กระทรวงการ ต่างประเทศ อังกฤษ ได้ถูก กระทรวง ส่งลง มาหา ข้าพเจ้าใน มณฑลคอร์นวอลล์ เพื่อจะพูดถึงฐานะของข้าพเจ้าในเวลานั้น เมื่อสนทนากัน หลาย ชั่วโมง ก็ ได้ ความ ว่า ถึง แม้ เมืองไทย จะประกาศสงครามกับอังกฤษ ฐานะของข้าพเจ้าและพระก็จะไม่เปลี่ยนแปลงอย่างใด และจะไม่ถูกจับคุมขัง หรือจะถูกห้ามขังคับอย่างใดเลย อนึ่งการที่ข้าพเจ้าอาจจะอยากเข้ากองทัพอังกฤษหรือเข้าเสรีไทยนั้น ทางเขาเห็นว่าไม่สำเร็จ อยู่เฉย ๆ เช่นนี้ดีแล้ว ข้าพเจ้ายืนยันว่าข้าพเจ้าและพระอยากจะเข้าโฮมการ์ด แต่ทางการเขารับไม่ได้ เพราะเขาไม่เปิดให้แก่ชาวต่างประเทศ ยอร์ชรับว่าจะไปจัดการให้กระทรวงการ ต่างประเทศ ช่วยเหลือเจรจากับกระทรวงกลาโหม ในวันเดียวกันนั้นเองได้รับลายพระหัตถ์จาก *พระองค์อาทิตย์* ฯ ทรงเขียนไม่กี่วันก่อนญี่ปุ่นเข้ายึด ตามลายพระหัตถ์ดูท่าทางว่าไทยเราจะรบ แม้จะเสียเลือดเนื้อเท่าใดก็ตาม ดูทรงสังหรณ์พระทัยว่าท่านและข้าพเจ้าจะไม่ได้พบกันอีก ทรงขอขมาใหอโหสิกันถ้าเคยทรงทำ อะไรบ้างที่ทำข้าพเจ้าหมางใจ

ถึงแม้จะมิได้ต้องเสีย พระชนม์ในการรบกับญี่ปุ่นดังทรงเกรงก็จริง การสังหรณ์พระทัยคราวนั้นก็ถูก เพราะพระองค์อาทิตย์ฯ กับข้าพเจ้าจะมิได้มีโอกาสพบกันอีกเลย.

วันที่ ๘ ได้เห็นข่าวในหนังสืออันน่าสลดใจว่ากรุงเทพฯ ได้ถูกสัมพันธมิตรส่งเรือบินไปทิ้งลูกระเบิดในหมู่นั้นทางอังกฤษ เยอรมันก็ส่งเรือบินมาทิ้งลูกระเบิดขึ้นถี่ขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งตามสนามบินของกองทัพอากาศที่ใกล้บ้านลิแนมมีสนามบินอยู่มาก นับตั้งแต่วันที่ ๑๔ ก็ได้ยินเสียงลูกระเบิดตกบ่อย ๆ ในเวลากลางคืน.

รุ่งขึ้น วันที่ ๑๕ พวกเราแปลกใจมากที่ได้รับโทรเลขจากบานเย็นว่ายังอยู่กันอย่างสบายดี ไม่ทราบว่าโทรเลขฉบับนั้นหลุดผ่านมาอย่างไรได้ และนั่นจะเป็นครั้งสุดท้ายที่เรามีการติดต่อกับบานเย็นโดยตรง และจะไม่มีอีกจนสงครามสงบ.

ในสมัยคอยฟังข่าวต่าง ๆ อยู่นั้น ข้าพเจ้าพยายามทำงานแต่งหนังสืออยู่เรื่อย และเรื่องที่กำลังแต่งอยู่ในขณะนั้นก็คือ ชีวประวัติเป็นภาษาอังกฤษ แต่แต่งโดย

ความยากลำบาก เพราะใจคอไม่ดีเลยและเริ่มจะเชื่อ
พิระว่าเมืองไทยอาจจะประกาศสงครามได้ ครั้นถึง
วันที่ ๑๗ สมเด็จพระนางรำไพฯ ก็ทรงโทรศัพท์มาอีก
จากเวอร์จิเนีย วอเตอร์ ทรงเล่าว่าได้รับจดหมายจาก
สถานทูตไทย แถลงว่าจะมีการแลกเปลี่ยนทูตและ
ข้าราชการสถานทูตระหว่างอังกฤษกับไทย เพื่อที่ต่าง
ฝ่ายต่างจะกลับบ้านเมืองของตนเองได้ สถานทูตแถลง
ว่าสามารถจะจัดการให้คนไทยอื่นๆ เช่นพวกเรา ที่ถือ
หนังสือเดินทางทูตกลับไปด้วยได้ จึงทูลถามว่าใน
บรรดาพวกฯ ท่านจะมีใครอยากกลับบ้าง สมเด็จ
ตรัสว่าจะไม่มีการกลับกันเลย เมื่อสมเด็จได้ทรงรับ
จดหมายเช่นนั้น ก็แปลว่าข้าพเจ้าคงจะได้รับด้วย ทาง
เราอึกอักมาก ข้าพเจ้าไม่อยากกลับ เห็นว่าเมืองเรา
อยู่ในกำมือญี่ปุ่นเสียแล้ว แต่ก็ยังไม่อยากบอกให้แน่
นอนลงไปว่าจะไม่กลับ เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญควรจะคิด
ให้รอบคอบ พอถึงวันที่ ๑๙ ก็ได้รับจดหมายจากสถาน-
ทูตอย่างเดียวกัน ข้าพเจ้าตกลงจะตอบอย่างแข่งรับ
แข่งสู้ คือถามไปว่าจะกลับกันเมื่อใด จะไปกันทางไหน

ทั้งยังถามต่อไปอีกด้วยว่า ไทยเราอาจจะประกาศสงครามหรือไม่ เมื่อวันที่ ๒๓ ได้รับตอบว่าสถานทูตก็ยังไม่ทราบว่าจะออกเดินทางกันเมื่อใด และจะไปกันทางไหน ส่วนเรื่องสงครามนั้นทางเขานึกว่าไทยคงจะไม่ถึงประกาศสงคราม แต่อาจจะบอกเลิกการติดต่อทางการทูต.

หนังสือพิมพ์อังกฤษหมู่นี้ก็พูดถึงไทยจะประกาศสงครามอย่างหนาหูขึ้นทุก ๆ วัน เราจึงอุ่นใจที่ได้รับจดหมายจาก *เซอร์ จอห์น มัลค์* ยืนยันว่า ถ้าไทยประกาศสงครามเมื่อใด และถ้าพวกเรายังอยากจะอยู่ในอังกฤษต่อไปแล้ว กระทรวงการต่างประเทศจะให้ความอารักขา ทั้งยังบอกต่อไปอีกด้วยว่ากระทรวงการต่างประเทศได้สั่งธนาคารแล้ว ว่ามิให้ยึดเงินของข้าพเจ้า ดังที่เขาจะต้องทำกับชนชาติศัตรู.

ครั้นถึงวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ วิทยุแถลงข่าว บี.บี.ซี. ก็แถลงอย่างเด็ดขาดว่าไทยประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกาแล้ว เมื่อพวกเราเตรียมตัวกันมาหลายวันว่าจะได้ฟังข่าวเช่นนั้น ครั้นได้ยินข่าวเข้าจริง ๆ ก็ไม่ตก

อกตกใจเท่าถึงกับทิ้งกลัวไว้ ทาง บี.บี.ซี. แถลงอย่างดูแน่ใจ ว่าทาง อังกฤษไม่ถือ ว่าเป็น การ ประกาศ สงคราม ซึ่งไทยเราทำโดยโกรธเคืองเกลียดชังทางอังกฤษอย่างใด เป็นการทำเพื่อจะให้เป็นที่พอใจญี่ปุ่น อนึ่งในตอนจบเขายังได้กล่าวว่า คนอังกฤษชอบคนไทยมาก คนไทยก็เคยมาเรียนที่อังกฤษหลายร้อยคน เขายังแถลงต่อไปอีกว่า มีนักรัฐไทยคนหนึ่งซึ่งคนอังกฤษรักใคร่และเอ็นดูมากผู้นั้นคือ พระ นักขับ รถแข่ง ที่ได้ แสดงความสามารถในอังกฤษมาแล้วมาก จนกระทั่งเป็นแชมเปี้ยนของอังกฤษถึงสามปี.

ที่อังกฤษเขามีชนชาติศัตรูหลายแสนคน ฉะนั้นถ้าจะคุมขังหมด ย่อมจะเปลือง แรงคน และทนทรัพย์อย่างเกินเหตุ จึงคุมขังแต่ผู้ที่เขาเชื่อมั่นว่ามีจิตใจเป็นศัตรู จนอาจจะเป็นอันตรายแก่ชาติของเขา พวกอื่น ๆ เขาเพียง แต่มีกฎข้อบังคับ ต่าง ๆ เช่นต้องไปขอบัตรประจำตัว ต้องไปรายงานตนเองแก่ตำรวจทุก ๆ สัปดาห์ จะออกไปนอกบ้านในตอนกลางคืนไม่ได้ มีเครื่องรับวิทยุไม่ได้ มีรถยนต์หรือรถจักรยานไม่ได้ ดังนี้เป็น

ต้น เมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ข้าพเจ้าได้รับข่าวจากตำรวจประจำท้องถิ่น ว่ากระทรวงการต่างประเทศอังกฤษได้ขอร้องกระทรวงมหาดไทย ให้สั่งมายังตำรวจว่าไม่ต้องทำตามข้อบังคับชนชาติศัตรูกับพวกเราเลย ซึ่งนับว่าเป็นความกรุณาของเขาอย่างมาก และเป็นการสะดวกแก่เราที่สุด ทำให้ข้าพเจ้าโล่งใจ.

วันที่ ๘ ข้าพเจ้าบังเอิญพบกับนายทหารโฮมการ์ดชั้นพันโท ซึ่งอยู่ในที่ว่าการภาคเหนือมณฑลคอร์นวอลล์ เขาแจ้งให้ทราบว่าที่ว่าการได้รับคำสั่งจากกระทรวงกลาโหมให้รับพิระและข้าพเจ้าเข้าโฮมการ์ดได้แล้ว เขาเห็นว่าเพราะเราทั้งสองได้รับการศึกษามาอย่างดี จึงควรจะเป็นนายทหารและไปทำการประจำที่ว่าการ ข้าพเจ้าบอกว่าเราไม่ต้องการจะทำเช่นนั้นเลย เราอยากจะเป็นพลทหาร ทำหน้าที่รักษาการณ์จริง ๆ เมื่อเขาเห็นว่าเราตั้งอกตั้งใจจริง ๆ เช่นนั้น เขาก็รับว่าจะไปพูดกับนายพลในวันเดียวกันนั้น อาภัสโทรศัพท์มาว่าถูกถือเป็นชาติศัตรู ตำรวจมายึดวิทยุและรถยนต์ ข้าพเจ้าไม่ได้ขอกระทรวงการต่างประเทศให้ช่วย เพราะได้แยก

ไปอยู่ที่อื่นไกลจากข้าพเจ้า บัดนี้เมื่อได้ทราบข่าวว่าลำบากเช่นนั้น ข้าพเจ้าก็ยินดีจะมีจดหมายไปขอความช่วยเหลือ ภายในไม่ช้าก็ได้ข่าวว่ากระทรวงการต่างประเทศจัดช่วยเหลือให้อย่างเรียบร้อย.

เราได้รับจดหมายเป็นทางการเมื่อวันที่ ๑๐ ให้ไปลงนามเข้าโฮมการ์ด พี่ระและข้าพเจ้าก็ไปลงนามในวันรุ่งขึ้น จะประจำกองร้อย "เอ" กองพันที่ ๔ ของมณฑลคอร์นวอลล์ ('A' Company, 4th Cornwall Battalion, Home Guard) ในขณะเดียวกันเราก็ได้รับจ่ายเครื่องแบบรวมทั้งรองเท้า.

วันที่ ๑๒ สมเด็จทรงโทรศัพท์มาแจ้งว่า วรานนท์ขอสมัครเข้ากองทัพอากาศอังกฤษ และได้รับอนุญาตให้เข้าได้แล้ว ในวันเดียวกันมีข่าวสงครามอย่างน่าวิตก คือเรือลาดตระเวนสงครามเยอรมันสองลำ ชื่อ ชาร์น-ฮอร์สต์ และ กะไนสะเนา (Scharnhorst and Gneisnau) ซึ่งเคยออกระบาดทั่วมหาสมุทร เพื่อจะทำลายเรือบรรทุกสินค้า แต่ภายหลังกองทัพเรืออังกฤษทำลายเรือรบ

เยอรมัน "บิสมาร์ค" ได้สำเร็จแล้ว เรือสองลำนี้จึงไม่กล้ารังควานตามมหาสมุทรอีก ไปแอบอยู่ในเมืองเบรสต์ (Brest) ท่าเรือฝรั่งเศส เรือบินอังกฤษไปพยายามทิ้งลูกระเบิดทำลายเรือสองลำนี้นับครั้งไม่ถ้วน จนทางอังกฤษพากันคิดว่าเรือสองลำนี้จะถูกทำลายเกือบหมดแล้ว แต่หาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ เป็นวันที่มีหมอกจัดในช่องแคบอังกฤษ เรือรบเยอรมันสองลำ ออกมาจาก เมืองเบรสต์ และแล่นผ่าน หนีกลับไปเมืองเยอรมันได้ อังกฤษรู้ตัวช้าไป ส่งเรือรบไปดักไม่ทัน ได้แต่ส่งเรือบินเข้าทิ้งลูกระเบิดและตอร์ปิโด เยอรมันมีเรือบินประจัญบานคอยป้องกันเรือทั้งสองลำนั้น เพราะแล่นติดฝั่งฝรั่งเศสอันอยู่ในกำมือเยอรมัน เรือบินอังกฤษจึงทำลายเรือไม่ได้ กลับเสียเรือบินถึง ๔๒ ลำ มีเรือบินเยอรมันถูกยิงตกเพียง ๑๘ ลำ ข่าวนี้ทำให้คนอังกฤษทั่วไปตกใจและโทมนัสเป็นอย่างยอดยิ่ง มิหนำซ้ำหมู่นั้นการรบในมลายู ทางอังกฤษก็พ่ายแพ้อยู่เรื่อย ๆ จนกำลังมีข่าวว่าตัวเมืองสิงคโปร์ก็จะเสียภายในไม่กี่วัน ฉะนั้นขณะที่พระและข้าพเจ้าได้รับเข้าโฮมการ์ด เป็น

เวลาที่วาสนาของอังกฤษกำลังตกอับอย่างที่สุด ครั้นถึงวันที่ ๑๕ นายกรัฐมนตรี เชอร์ชิลล์ ก็แถลงว่าเมืองสิงคโปร์แตกแล้ว ข้าพเจ้าเองจึงแน่ใจว่าในไม่ช้าญี่ปุ่นก็จะได้ทั้งหมู่เกาะอินโดนีเซีย ของฮอลลันดา และพม่า บัดนี้ ทางอังกฤษเองก็เริ่มอกที่จะกลัวเยอรมันมาโจมตี เพราะมีข่าวว่าเยอรมันกำลังเริ่มสร้างเรือบรรทุกทหารพลร่มอย่างมากมายนับหลายร้อย การที่จะทำลายพลร่มเมื่อร่อนลงมาถึงพื้นดิน เป็นหน้าที่อันสำคัญที่สุดของโฮมการ์ด ฉะนั้นถ้าเยอรมันจะเริ่มการโจมตีโดยวิธีนั้น พวกเราก็จะต้องเข้าทำการรบทันที ถึงแม้ทางโฮมการ์ดจะรับเราทั้งสองเข้าแล้วก็ดี แต่ผู้บังคับกองร้อยก็ยังมัวโอ้เอ้อยู่ ยังไม่เรียกตัวเราไปผึกหัด ข้าพเจ้าเป็นห่วง เกรงว่าถ้าเราไม่ได้รับการผึกหัดเพียงพอเมื่อเยอรมันเข้ามาที เราก็จะไม่พร้อมเพรียงทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ ในวันที่ ๑๘ จึงได้มีจดหมายไปวิงวอนผู้บังคับกองร้อย ขอให้จัดการให้ได้เริ่มผึกหัดเร็ว ๆ.

ในสมัยนั้นน้ำมันรถยนตร์เกือบจะไม่มีใช้เลย ที่อังกฤษจำกัดมาก การแบ่งเฉลี่ยจึงให้แต่น้อย บรรดา

รถยนต์ที่เรามีอยู่ คันที่เปลืองน้ำมันน้อยที่สุดก็คือรถเพียตคันเล็กกระจิริดของพี่ระ ซึ่งความจริงมีที่นั่งสำหรับสองคน ตอนท้ายรถเย็นแต่ที่วางเข้าของ แต่เราตกลงจะใช้รถคันนั้นโดยไปกันสี่คน เพื่อจะไม่เปลืองน้ำมัน เราทดลองเย็นครั้งแรกเมื่อไปดูหนังที่เมืองนิวคี (Newquay) อันอยู่ไกลจากบ้านลิแนมระยะทางราว ๑ ชั่วโมง ข้าพเจ้ากับลิสยานั่งข้างหลัง พี่ระขับและซีริลนั่งเคียงข้าง การนั่งข้างหลังต้องเบียดกันอย่างแน่นแข การเบียดลิสยาเย็นของที่ข้าพเจ้าชอบ ฉะนั้นจึงไม่เย็นไร ตั้งแต่วันนั้นขนอิกเย็นเวลานาน เราใช้รถเพียตคันเล็กนั้นโดยมาก.

มีปัญหาอันสำคัญยุ่งยากกวนใจเกิดขึ้น บรรดารายได้ของข้าพเจ้าที่มีอยู่ในอังกฤษต้องเสียภาษีรายได้ซึ่งก่อนๆ มาก็เสียได้อย่างง่าย เพราะรายได้ที่อังกฤษมีแต่น้อย ภาษีรายได้ที่อังกฤษเขาประเมินปีหนึ่งภายหลังเสมอ ฉะนั้นในปีนั้นเมื่อเขาส่งใบประเมินมา เราก็ไม่มีเงินจะเสีย แต่ข้าพเจ้ามีเครื่องเพชรอย่างกระจุกกระจิกอยู่จำนวนหนึ่งไม่งามเลยทั้งราคาก็ไม่มาก เนื่องด้วยในสมัยสงครามคนโดยมากที่อังกฤษพากันกลัวหุ้นส่วน

ต่าง ๆ จะตก เลยพากันซื้อเครื่องเพชรกันอย่างใหญ่โต ราคาเพชรจึงขึ้นสูงอย่างผิดปรกติ ข้าพเจ้าจึงตกลงจะเอาเครื่องเพชรที่ไม่งามและจะไม่มีใครประดับนั้นไปขายเพื่อเอาเงินมาเสียภาษีรายได้ก่อน ก็ทำได้สำเร็จ เสียภาษีอย่างเรียบร้อย เย็นที่โล่งใจไปพักหนึ่ง.

วันที่ ๒๕ พระกับข้าพเจ้าสวมเครื่องแบบพลทหารไปทำการผ่าหัดเย็นครั้งแรก ข้าพเจ้าเคยผ่าหัดมามากแล้ว ทั้งที่โรงเรียนนายร้อยในกรุงเทพ ฯ และที่โรงเรียนแซร์โรว์ พระก็เคยผ่าหัดมาแล้วที่โรงเรียนอีตัน ฉะนั้นถึงแม้ในบางอย่างจะมีเปลี่ยนแปลงไปบ้างเล็กน้อย แต่หลักก็ยังคงเดิม เราจึงไม่ประสบความลำบากอย่างใดนัก ผู้บังคับกองร้อยที่โอ้เอ้ ไม่เรียกตัวเราไปทำการผ่าหัดและเสียเวลาไปหลายวัน น่าจะเย็นคนที่โอ้เอ้ไม่เอางานเอาการทั้งทางอื่นด้วย เพราะได้ถูกปลดออกแล้ว ผู้บังคับกองร้อยคนใหม่คือเจ้าของโรงแรมที่รอคซึ่งพวกเราไปกินอาหารบางเวลา และมักจะไปดื่มในบาร์ของเขาเมื่อก่อนอาหารกลางวันในวันอาทิตย์ ผู้บังคับหมวดเย็นเจ้าของอู่รถยนต์ที่ข้าพเจ้าติดต่อมาเรื่อยและ

ซื้อน้ำมัน สิบเอกเป็นคนขายของในร้านขายเครื่องอาหาร พลอื่นๆ ก็มีชาวนา ทั้งทหารของตนเองและที่เป็นลูกข้างเขา คนขับรถกุดัง คนขนถ่าน คนทำสวนช่างไม้ ช่างทาสีบ้าน คนขับรถของเอกชน ฯลฯ ฯลฯ หมดด้วยกันมีราว ๔๐ คน โฮมการ์ดนั้นเป็นทหารสมัครทั้งไม่เป็นทหารจริงๆ ที่แท้เป็นพลเรือน เป็นทหารก็แต่เมื่อทำหน้าที่ ด้วยเหตุนอกจากเวลาเข้าแถวหรือทำหน้าที่ราชการแล้ว นายทหาร นายสิบ หรือพลทหารก็พูดจากันอย่างพลเรือนตามธรรมดา ครั้นถึงเวลาเข้าแถว หรืออยู่ในราชการจึงจะมีการพูดโดยยินระวังตรงแสดงความเคารพกันอย่างเต็มที่ การที่ประพฤติผิดกันคนละเวลาเช่นนั้น มิได้ทำให้ขาดวินัยเลย การเลือกนายทหาร และ นายสิบ มักจะเลือกผู้ที่เคย เป็น นายทหารหรือนายสิบที่ได้ทำการรบมาแล้วในการสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เช่นผู้บังคับกองร้อยก็เคยได้รับ มิลิตารี ครอสส์ (Military Cross) อันเป็นตรากล้าหาญ บางทีถ้าหาผู้ที่เคยเป็นนายทหารมาแล้วไม่ได้ เขาก็เลือกผู้ที่คนท้องถิ่นเคารพนับถือ หรือเป็นผู้ที่มียานพาหนะอันจะเป็น

ประโยชน์ในการขนส่งทหารในการรบ ผู้ยังคับหมวดของข้าพเจ้าอยู่ในประเภทนี้ เพราะเป็นเจ้าของอู่รถยนต์จึงมีรถกุดัง รถกะบะที่จะให้ใช้ได้ อนึ่งถึงแม้หมวดที่ข้าพเจ้าประจำจะเป็นหมวดของกรรมกรก็จริง โฮมการ์ดหาได้เป็นกรรมกรทั่วไปทั้งหมดมิได้ แม้รัฐสภายังมีกองร้อยโฮมการ์ด อันทั้งนายและพลเป็น ส.ส. หรือขุนนางสืบตระกูลทั้งสิ้น เพราะหมวดของข้าพเจ้าเป็นพวกกรรมกร และเขาเคยเห็นพระกับข้าพเจ้ามาตั้งกว่า ๒ ปี ในฐานที่เป็นคนร่ำรวย ฉะนั้น เมื่อเราไปเข้าเป็นพลทหารกับเขาเช่นนั้น เขาก็ย่อมจ้องมองดูว่าเราจะทำอะไรต่าง ๆ ได้เต็มที่ หรือจะได้สิทธิพิเศษอย่างใดบ้าง.

เมื่ออยู่ที่เคมบริดจ์ ข้าพเจ้าเข้าสมัครเป็นนักเรียนกฎหมายที่อินเนอร์ เท็มเปิล[๑] เมื่อออกจากเคมบริดจ์แล้ว เข้าสอบกฎหมายและได้กฎหมายโรมัน ต่อนั้นก็งดเลิกการเรียนกฎหมายอีกต่อมา ดังได้บรรยายเหตุผลไว้ในเล่ม ๒ แล้ว บัดนี้เมื่อการแต่งหนังสือเป็นภาษาไทยต้องหยุดชะงักลง อันทำให้ข้าพเจ้ามีเวลามากขึ้น

---

๑. ดู "เกิดวังปารุสก์" เล่ม ๒ บทที่ ๑๔ หน้า ๑๑๔

จึงตกลงใจจะเรียนกฎหมายอีก โดยอ่านเอาเองที่บ้าน ไม่มีครูสอนเลย การแต่งหนังสือก็ย่อมเป็นภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะ คือแต่งชีวประวัติเรื่อง "เตียโตในอังกฤษ."

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ได้รับข่าวจาก สมเด็จว่าองค์วรานนท์ ซึ่งได้สมัครเข้ากองทัพอากาศอังกฤษ โดยหวังว่าจะได้เป็นนักบินต่อไป คือเข้าเป็นพลทหารอากาศในแผนกที่จะฝึกฝนการบิน บัดนี้ได้เริ่มฝึกฝนในกองทัพอากาศแล้ว จึงเป็นอันว่าเธอมีส่วนในการสงครามใหญ่ครั้งนี้โดยตรง มิใช่โดยผ่านคณะเสรีไทย อันได้ข่าวว่าที่อังกฤษมีผู้เข้าสมัครมากขึ้นทุก ๆ วัน จนกระทั่ง ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้ส่งผู้แทนจากอเมริกามาติดต่อที่อังกฤษ.

เช้าวันอาทิตย์ที่ ๒๙ พวกเราไปดื่มที่บาร์ในโรงแรมร็อคตามเคย ข้าพเจ้าและพี่แต่งเครื่องแบบเป็นครั้งแรก ข้าพเจ้าอดรู้สึกแปลกไม่ได้ อยู่ในอังกฤษในระหว่างสงครามมากว่าสองปี เห็นคนอื่น ๆ เขาสวมเครื่องแบบทหารกันมากมาย แต่ตนเองไม่เคยแต่งเลย

ข่ายวันนั้นก็ไปผึกหัดอีก เย็นการผึกหัดในตอนกลางวันครั้งแรก คือนอกจากจะมีการซ้อมรบพิเศษแล้ว การผึกหัดมีสัปดาห์ละสองครั้ง คำวันพุธ เวลา ๑๔.๐๐ ถึง ๒๒.๓๐ น. ข่ายวันอาทิตย์เวลา ๑๔.๐๐ ถึง ๑๖.๓๐ น. ข่ายวันอาทิตย์มีการผึกหัดแทงดาบปลายปืน เย็นของที่ข้าพเจ้ายังไม่เคยทำ เพราะการหัดทหารนักเรียนที่แฮร์โรว์ เขาไม่ผึกการแทงดาบปลายปืน เมื่อทำครั้งแรก วันนั้น และหัดอยู่กว่าชั่วโมง ข้าพเจ้าต้องรับว่าเหน็ดเหนื่อยไม่น้อย และรู้สึกว่าปืนเมื่อมีดาบปลายปืนติดอยู่ด้วยนั้นดูหนักมากขึ้น.

ยัดนั้นข้าพเจ้าตริกตรองได้อย่างแน่นอนแล้วว่าจะไม่ขอเข้าคณะเสรีไทย จึงตกลงจะมีจดหมายไปยัง ม.ร.ว. เสนีย์ คืนวันที่ ๒ มีนาคม ข้าพเจ้าเขียนจดหมายฉบับนั้น และนั่งเขียนอยู่จน ๔.๐๐ น. เช้าวันที่ ๓ จึงจบ และส่งไปอเมริกาวันที่ ๕ จดหมายได้เขียนเป็นภาษาอังกฤษอันข้าพเจ้าจะแปลเป็นภาษาไทยดังต่อไปนี้

วันที่ ๕ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๔๒ (พ.ศ. ๒๔๘๕)

ถึง เสนีย์ ทราบ

ฉันมีความเอาใจใส่มาก เมื่อแรกได้ยินว่าเธอได้รับแต่งตั้งไปเป็นทูตที่กรุงวอชิงตัน เมื่อเกือบสองปีมาแล้ว ทั้งนี้เพราะนอกจากที่ฉันมีความนับถือในคุณวุฒิของเธอมาหลายปีแล้ว ฉันยังได้เข้าใจอยู่ในชั่วขณะหนึ่ง ว่าฉันจะมีตำแหน่งคล้ายคลึงกันกับเธอ คือในเวลาเดียวกัน ฉันได้ถูกทาบทามถึงการเป็นทูตที่กรุงลอนดอน แต่ในที่สุดการทาบทามนั้นก็เป็นอันยกเลิกไปเสียอย่างลึกลับและฉันไม่ได้ทราบเหตุผลอันแท้จริงว่าอย่างไร.

แล้วฉันจึงได้รับตำแหน่งเป็นผู้แทน ณ สันนิบาตชาติ ซึ่งในไม่ช้าก็กลายเป็นตำแหน่งที่ไม่มีอะไรจะทำ แต่ฉันได้พยายามใช้ชื่อและตำแหน่งของฉันในประเทศนี้ อันมีอิทธิพลอยู่บ้างเล็กน้อย ที่จะต่อสู้กับความเห็นของคนทั่วไป อันมีว่าไทยเรานิยมญี่ปุ่น จึงพยายามเผยแผ่ความจริงว่าไทยเรานั้น

เป็นกลางและดังที่ฉันเชื่อด้วยความสัตย์จริง จะต่อสู้จนคนสุดท้ายที่จะรักษาความเป็นกลาง และอิสรภาพ ความอับอายอดสูของฉันจะเป็นอย่างไร เมื่อรัฐบาลได้ยอมแพ้โดยเร็ว และเป็นสัมพันธมิตรกับฝ่ายบกนั้น เธอก็คงจะเดาเอาเองได้.

ฉันรู้สึกตื่นเต้นมากเมื่อได้ทราบว่าเธอไม่ยอมเกี่ยวข้องด้วยกับการเป็นสัมพันธมิตรโดยถูกบังคับ และตื่นเต้นในการยากบั้นต่อสู้อันสำคัญของเธอ ความรู้สึกขั้นแรกก็คือจะขออนุญาตเอาชื่อของฉันเข้ากับพวกเธอ แต่เมื่อมาตรึกตรองลึกซึ้งขึ้นแล้ว จึงรู้สึกว่าชื่อของฉันอาจจะนำความเสื่อมเสียมาสู่พวกเธอ มีเหตุผลดังต่อไปนี้

๑) ดังเธอก็ทราบอยู่แล้ว มีบุคคลหลายคนที่มีความริษยาฉันโดยไม่มีเหตุผล โดยเหตุที่ฉันออกจะมั่งมี และมีฐานะดี พวกนี้ได้เป็นตัวตั้งตัวตี ที่จะเผยแผ่ข่าวเท็จโดยอ้างว่าฉันมีเหตุผลพิเศษ ในการที่ได้ออกเงินบำรุงกุศลอย่างมาก (*สำหรับเมืองไทย*) ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๓๓ (พ.ศ.

๒๔๗๖) คับ ค.ศ. ๑๙๓๙ (พ.ศ. ๒๔๘๒) เขาสามารถทำให้มีคนเข้าใจผิด คิดว่าฉันนั้นรู้สึกตัวว่าได้ประสบอยุติธรรม โดยถูกตัดออกจากการสืบสันตติวงศ์โดยกฎมณเทียรบาล ค.ศ. ๑๙๒๔ (พ.ศ. ๒๔๖๗) ฉะนั้นการออกเงินทำกุศลก็เพื่อจะพยายามทำตนให้ประชาชนชอบ จะได้สามารถกลับตัวได้เมื่อเป็นเช่นนั้น ถ้ายังมีชื่อฉันไปปะปนอยู่ในพวกของเธอ ข้าศึกก็อาจจะใช้ความรู้สึกของคน ดังที่ฉันได้กล่าวแล้วเบื้องต้น (*คือความรู้สึกสงสัยว่าข้าพเจ้าอยากได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน–จ.จ.*) มาทำลายความเชื่อถือในพวกเธอคือเสียดสีว่าเป็นพวกไม่ดี เพราะมีคนหาดีอย่างฉันที่เข้ากับพวกเธอเหมือนราวจะเล่นการพนันเสี่ยงทาย จะเอาตำแหน่งดีให้ได้.

๒) ฉันยังเอิญมีภรรยาเป็นผู้หญิงอังกฤษ ฉะนั้นถ้าฉันแถลงความอย่างใด เพื่อสนับสนุนสัมพันธมิตร (*คืออังกฤษ-อเมริกา–จ.จ.*) ข้าศึกเขาก็จะโต้เถียงคัดค้านและเยาะเย้ยได้ง่ายดาย ด้วยเหตุผลอันนี้ (*คือเมื่อมีเมียเป็นอังกฤษก็เลยเข้ากับ*

อังกฤษ ไม่ใช่เข้าโดยสุจริตใจ—จ.จ.) ฉะนั้นชื่อของฉันก็อาจจะทำให้พวกเธอมัวหมอง.

ทั้งฉันได้พยายามสืบสวนโดยไต่ถามไปทางกระทรวงการต่างประเทศ ว่ารัฐบาลอังกฤษซึ่งได้มีใจกรุณาออกคำสั่งให้ฉันได้พ้นจากข้อบังคับกีดขวางต่างๆที่เขามีต่อชนชาติศัตรู ว่าเขาเห็นว่าฉันควรจะทำอย่างใด ก็ดูปรากฏว่าเขาอยากให้ฉันอยู่อย่างเงียบๆที่สุด แต่ฉันได้ขออนุญาตมีเกียรติที่จะได้มีส่วนเสียสละชีวิตในการป้องกันประเทศนี้ จึงได้รับสมัครเข้าเป็นพลรบในโฮมการ์ด พร้อมกับพระองค์เจ้าพระพงศ์ ผู้มีความคิดรู้สึกเช่นเดียวกับฉัน ฉันรู้สึกว่าเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่จะได้เข้าป้องกันประเทศของนี้ ไม่ใช่เพราะว่าฉันจะได้มีส่วนแม้แต่ต่ำต้อยในการป้องกันประเทศที่ฉันอาศัยอยู่ซึ่งย่อมเป็นของสำคัญอยู่แล้ว แต่เพราะฉันมีความเชื่อมั่นว่าการป้องกันรักษาอิสรภาพของอังกฤษนั้น เป็นส่วนสำคัญอันหนึ่งในการยากขั้นที่จะได้อิสรภาพของไทยกลับคืน.

ฉะนั้น โดยเหตุผลที่ได้แถลงมาแต่เบื้องบน ฉันไม่สามารถจะส่งชื่อเข้าสมัครเป็นพวกเธอ เพราะมิแต่จะนำความเสื่อมเสียมาสู่พวกเธอ ฉันจึงต้องขออย่าให้เผยว่าฉันเกี่ยวข้องด้วย ฉันขอส่งความเคารพนับถือไปยังเธอ และขอสัญญาว่าจะช่วยเหลือเธอในทางอื่น ๆ ทางใดที่เธอจะเห็นสมควรขอร้องมา.

จุลจักรพงษ์ ”

เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ม.ร.ว. เสนีย์ มีจดหมายตอบข้าพเจ้า ระหว่างที่ข้าพเจ้าอยู่กรุงเทพ ฯ เมื่อต้น พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้ขออนุญาต ม.ร.ว. เสนีย์ ที่จะเอาจดหมายตอบนั้นมาเผยแผ่ในหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าได้รับจดหมายตอบจาก ม.ร.ว. เสนีย์ ดังต่อไปนี้

๒๐ มกราคม ๒๔๙๕

“ ทูล พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์

ตามที่จะทรงพิมพ์หนังสือของหม่อมฉันนั้น หม่อมฉันขอถวายอนุญาต แต่ขอได้ทรงพระกรุณาแปลและพิมพ์สาสน์ของฝ่าพระยาทถึงหม่อมฉันด้วย เพื่อให้ได้ความครบถ้วน.

หม่อมฉันได้จัดทำคำแปลหนังสือของหม่อมฉัน
ส่งมาด้วยตามรับสั่ง โดยไม่มีการแก้ไขตัดทอนเลย.

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรด

เสนีย์ ปราโมช ”

ข้าพเจ้าก็ได้นำเอาจดหมายของข้าพเจ้ามาแปลลง
อย่างเต็มที่ ตามความประสงค์ของ ม.ร.ว. เสนีย์ ขอถือ
โอกาสนี้ขอบใจ ม.ร.ว. เสนีย์ ที่อนุญาตให้เผยจดหมาย
ของเธอ ทั้งยังได้อุตส่าห์มีใจดีแปลจากภาษาอังกฤษให้
ด้วย อันมีข้อความดังต่อไปนี้

“

สถานอัครราชทูตไทย

กรุงวอชิงตัน

วันที่ ๓๑ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๔๒

ขาด อัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน

ถึง พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์

ทูลฝ่าพระบาท

หม่อมฉันรู้สึกมีความยินดีมากที่ได้รับสาสน์
จากฝ่าพระบาทลงวันที่ ๕ มีนาคม ทั้งรู้สึกพอใจที่ได้

ทรงพระกรุณาแสดงความเห็นชอบและส่งเสริมมา
ด้วย ก่อนอื่นหม่อมฉันต้องขอออกตัวว่า ไม่รู้สึกว่า
ตนเองเป็นผู้สมควรที่จะได้รับการสรรเสริญเท่าที่ได้
ทรงพระกรุณาประทานมา เพราะเหตุว่าการที่หม่อม
ฉันได้ปฏิบัติไปนั้น เป็นแต่การที่รู้สึกว่าจะต้องทำเป็น
หน้าที่ และหม่อมฉันยังปรารถนาจะคิดด้วยว่า ฝ่า
พระบาทก็ดี คนไทยแท้อื่นใดก็ดี เมื่อต้องมาตกอยู่
ในฐานะอย่างเดียวกับหม่อมฉันแล้ว ก็จะต้องปฏิบัติ
เช่นเดียวกับหม่อมฉันเหมือนกัน.

หม่อมฉันเชื่อโดยบริสุทธิ์ใจว่า เมืองไทยนั้น ก็
เหมือนในกรณีของฝ่าพระบาท ในข้อที่ได้ตัดสินใจ
มั่นจะเป็นกลางโดยเคร่งครัด และจะทำการต่อสู้จน
โลหิตหยดสุดท้ายในอันที่จะป้องกัน รักษาความเป็น
กลางและอิสระของตนเอง คำสั่งทั้งหลายที่สถาน
ทูตได้รับ ตลอดจนรายงานการประชุมสภาผู้แทน
ราษฎรบ่งเจตนาของประชาชนชาวไทย ที่จะทำการ
ต่อสู้การรุกรานจากภายนอก ในการปฏิเสธการ
ตัดสินใจของรัฐบาลกรุงเทพฯ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเป็น

การตัดสินใจที่ถูกบังคับในฐานะที่เป็นรัฐบาลเชลยช่วยตัวเองไม่ได้นั้น หม่อมฉันจึงเป็นแต่ทำหน้าที่แสดงเจตน์จำนงแทนปวงชนชาวไทย.

หม่อมฉันขอถวายความยินดีอย่างมากในการที่ฝ่าพระบาทและพระองค์เจ้าพีระพงศ์ได้ทรงสมัครเข้ากองรักษาดินแดนอังกฤษ (โฮมการ์ด—จ.จ.) เชื่อว่าเมื่อโอกาสมีมา คนไทยในอังกฤษจะได้แสดงความสามารถของตนต่อทหารเยอรมัน และพิสูจน์ความสามารถซึ่งทหารไทยของเราไม่ได้รับโอกาสที่จะแสดงต่อผู้รุกรานจากประเทศญี่ปุ่น.

ในเวลาเดียวกัน หม่อมฉันรู้สึกมีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ในการที่ราชการสอดแนมของอังกฤษได้อนุญาตให้หม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์เข้ารับราชการและชายหนุ่มของเราคนหนึ่ง (คือพระองค์เจ้าวรานนท์ฯ—จ.จ.) ได้เข้าทำหน้าที่ในราชการทหารอากาศ.

เหตุผลทั้งหลาย ตามความเห็นของฝ่าพระบาทที่ทำให้ต้องดำรงอยู่เหนือ (ข้าพเจ้าเองถือว่าอยู่

"นอก" ไม่ใช่ "เหนือ"--จ.จ.) ขบวนเสรีไทย อย่างน้อยต่อคนภายนอกนั้น หม่อมฉันเล็งเห็นและเข้าใจดีว่า จะต้องปฏิบัติตามความพอใจของรัฐบาลที่เป็นเจ้าบ้าน (คืออังกฤษ – จ.จ.)

ตามที่ทรงแสดงพระประสงค์ว่าจะขอมิให้พระนามเข้ามาพัวพันกับขบวนเสรีไทยนั้น หม่อมฉันจะเคารพต่อประสงค์ที่ว่านั้นอย่างเคร่งครัด ในเวลาเดียวกัน. หม่อมฉันขอรับทราบและขอขอบพระทัยที่ได้ทรงสัญญาว่าจะประทานการช่วยเหลือและส่งเสริมอย่างบริบูรณ์ การช่วยเหลือและส่งเสริมนั้นไม่ต้องสงสัยว่าจะเป็นประโยชน์แก่เราเป็นอันมาก แต่แม้เพียงสัญญาว่าจะช่วยเหลือส่งเสริมเท่านั้น ก็ยังช่วยให้เราเกิดกำลังใจ ในเวลาที่เป็นการยากเหลือเกินที่ใครจะสามารถรักษากำลังใจอันฮึกเหิมไว้ได้.

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

เสนีย์ ปราโมช "

ข้อหาว่าในเรื่องนี้รัฐบาลในกรุงเทพฯ หรือคณะเสรีไทยเป็นฝ่ายผิดถูก ขอนักไม่มีการโต้เถียงกันแล้ว

คือเย็นที่เข้าใจกันว่าต่างฝ่ายก็ต่าง ทำ ถูกตามความรู้ของตน คือรัฐบาลทำไปโดยมิความรู้ลึกซึ้งถึงสภาพการณ์ฉะนั้น สมัยนั้งอังกฤษและอเมริกาก็เห็นใจแล้ว แต่ทางเมืองนอกเวลานั้นพวกเราไม่มีความรู้แน่ชัด ก็ย่อมเห็นว่าทำผิด อย่างไรก็ดี การกระทำของคณะเสรีไทย และข้อที่มีคณะเสรีไทยขึ้นนั้น เย็นประโยชน์แก่ไทยเราอย่างยิ่งโดยไม่มีข้อหา เฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสงคราม สงบลงโดยฝ่ายอังกฤษ – อเมริกาเย็นฝ่ายชนะ ฉะนั้นที่ข้าพเจ้าเอาจดหมายระหว่างข้าพเจ้าและ ม.ร.ว. เสนีย์ มาเผยแผ่แก่ประชาชนนั้น ไม่ใช่เพราะจะพูนบุญหาขึ้นอีก เพราะบุญหานไม่มีแล้ว ที่นำขึ้นมาเผยก็เพราะข้าพเจ้าและเพื่อนฝูงของข้าพเจ้าได้ถูกถามมาอย่างเรื่อยในระหว่าง ๗ ปีมานี้ ว่าเหตุใดข้าพเจ้าจึงมิได้เข้าคณะเสรีไทย จนมีผู้เดาและออกความเห็นต่าง ๆ ฉะนั้น เพื่อความยุติธรรมแก่ชื่อข้าพเจ้าในปัจจุบันและอนาคต ข้าพเจ้าจึงจำจะต้องนำมาบันทึกไว้ครั้งหนึ่งในคราวนี้.

บัดนี้จึงขอกลับไปบรรยายถึงชีวิตของข้าพเจ้าในขณะนั้นต่อไป วันอาทิตย์ที่ ๗ พฤศจิกายน ข้าพเจ้าได้ออก

ซ้อมรบในโฮมการ์ดเย็นครั้งแรก เย็นการลาดตระเวน
ทางไกล หมู่ข้าพเจ้าอันมี ๑๐ คน ต้องเดินตั้ง ๘ กิโล-
เมตร มีการข้ามร่วไม้ ข้ามคู กระโดดลงจากกำแพง
ดิน และอะไรต่าง ๆ เมื่อเสร็จแล้วทั้งพระและข้าพเจ้า
ต้องรับว่าอ่อนเพลียมาก ทั้งนี้เพราะเราไม่คุ้นกับการ
เดินไกล ๆ อนึ่งการทำหน้าที่พลทหารรายนั้น ตาม
ธรรมดาก่อนที่จะให้เดินทางวิบากเช่นนั้น ทหารก็มักจะ
ค่อย ๆ ฝึกหัดไปทีละเล็กละน้อย ทั้งมีการคัดตนประกอบ
จนแข็งแรงล่ำสันดีแล้ว จึงจะออกทำการสนาม แต่
โฮมการ์ดมีเวลาน้อย ฝึกหัดเพียงสัปดาห์ละสองครั้ง
จึงต้องฝึกกันอย่างรีบร้อน โฮมการ์ดตามในเมืองใหญ่ ๆ
ไม่ต้องไปไกล เพราะเขาฝึกป้องกันท้องถิ่นในเมือง แต่
โฮมการ์ดในตามนอกเมือง ต้องฝึกเดินไปตามทางอัน
อยู่ในกำบังจะเย็นบ้างหรืออะไรก็ดี เพื่อจะได้ไปแอบหลบ
ซ่อนอยู่ในเวลากลางวัน พอกลางคืนก็จะได้ออกมาทำ-
ลายการคมนาคมของข้าศึก เมื่อการซ้อมรบวันนั้นจบ
ลงแล้ว พวกเพื่อนพลทหารด้วยกันบอกว่ามิได้นึกเลย
ว่าข้าพเจ้าจะไปจนถึงที่สุดได้ พระนั้นคนละอย่าง เพราะ

หนุ่มแน่นกว่าข้าพเจ้า ทั้งแข็งแรง เป็นนักกีฬา นับตั้งแต่วันนั้นการจ้องมองว่าเราทั้งสองจะทำอะไรได้จริงหรือไม่ก็เป็นอันสงบลงเลิกไป และเขายอมรับเราเข้าเป็นพวกเขาจริง ๆ.

คืนวันนั้นเราหิวเต็มที่ ยังเอิญเป็นวันแรกที่ลองทำอาหารไทยโดยไม่มีใครช่วย คือได้เรียนมาบ้างแล้วเมื่ออยู่ที่เมืองไทย เคราะห์มากที่ทำได้อย่างดี เราจึงกินกันได้อย่างอิ่มหนำสำราญ คืนนั้นมีข่าวไม่ดีอันน่าสลดใจ คือญี่ปุ่นตีได้เกาะชวา ทั้งได้เมืองย่างกุ้งด้วย ข้าพเจ้าเคยหวังอยู่มากว่า รัศมิ ในประเทศสวิสส์จะสามารถติดต่อกับบานเย็นได้ แต่วันนั้นได้รับข่าวจากรัศมิว่าติดต่อไปไม่ได้ ทำให้ข้าพเจ้าเศร้าใจอยู่มาก.

วันที่ ๑๔ มีนาคม หนังสือ “สามสาว” และ “ไทยชนะ” มาถึงหลายเล่ม ทำให้ข้าพเจ้าสงสัยว่านี่อาจจะเป็นวัตถุไปรษณีย์อันสุดท้ายที่เราจะได้รับจากเมืองไทย.

บัดนี้มีข่าวว่าทางอังกฤษใช้ทหารยกประเภทพิเศษ

เรียกว่า คอมมานโด (Commando) อันเป็นทหารอาสาพิเศษที่ได้ตัวมาจากทหารทุกกรมกองต่าง ๆ แล้วได้รับการฝึกฝนอย่างพิเศษด้วย ใช้ลงเรือส่งไปยังฝั่งฝรั่งเศส ไปเที่ยวทำลายสถานีวิทยุและเครื่องพังข่าวของเยอรมันอันมีระดะอยู่ตามชายฝั่งทะเล เมื่อวันที่ ๑๕ พวกเราในโฮมการ์ดจึงได้ทราบว่าทางอังกฤษมีสถานีพังข่าวอยู่ตามชายทะเลเหมือนกัน ทั้งมีอยู่ในมณฑลคอร์นวอลล์หลายแห่ง เมื่อคอมมานโดของอังกฤษไปทำลายสถานีของเยอรมัน จึงมีข่าวว่าเยอรมันอาจจะมาทำลายของอังกฤษบ้าง พวกเราโฮมการ์ดจึงได้รับคำสั่งให้เตรียมพร้อม ตามธรรมดาถ้าเยอรมันมาในการเช่นนี้ ก็น่าจะส่งทหารที่เก่งกาจสามารถที่สุดฉะนั้น พวกเราเห็นจะสู้ไม่ไหว เพราะเราเป็นทหารพลเรือน อนึ่งเราได้รับคำอธิบายว่า ถ้าเยอรมันมาก็คงจะจับเชลยศึกไปด้วย ทำให้ข้าพเจ้าอดนึกไม่ได้ว่าถ้าพระหรือข้าพเจ้าถูกจับไปแล้ว เยอรมันเขาจะทำอย่างไรกับเรา.

วันที่ ๑๗ สมเด็จพระนางรำไพฯ เสด็จมาประทับ

อยู่ที่บ้านเราอีก คืนวันนั้นเป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าและพระต้องไปอยู่ยามตลอดคืน บัดนั้นเพราะโฮมการ์ดกำลังอยู่ในขณะเตรียมพร้อมอย่างพิเศษ จึงมียามในหมวดของเราอยู่คืนละ ๘ คนแทน ๔ คนตามธรรมดา ยามต้องไปถึงโรงชั่วคราวของหมวด ซึ่งในยามสงบศึกเคยเป็นที่เล่นแบดมินตันในร่มเวลา ๒๒.๐๐ น. คู่แรกจึงออกไปเดินตระเวนตามริมฝั่งทะเลราว ๑๒ กิโลเมตร รวมทั้งไปและกลับ เครื่องแต่งกายคือมีเสื้อกันหนาวทับเครื่องแบบ ในกระเป๋าเสื้อกันหนาวมีลูกระเบิดมือข้างละลูก รอบคอแขวนกระเป๋าหน้ากากกันไอพิษกันอยู่ในระเบียบเตรียมพร้อม สวมหมวกเหล็ก ถือบันเล็กยาวอันมีดาบปลายปืนติดพร้อม ตามทางเดินนั้นมีโทรศัพท์อยู่หลายแห่ง หน้าที่ของเราคือถ้าเห็นอะไรผิดปรกติก็ต้องรีบโทรศัพท์ไปยังเบอร์ที่เขาขอกไว้ก่อนแล้ว เมื่อโทรศัพท์แล้วก็ต้องรีบกลับมาชุมนุมกับยามอื่น ๆ ที่โรงเพื่อคอยฟังคำสั่งต่อไป อาวุธที่มีไปด้วยไม่ใช่สำหรับไปต่อสู้ข้าศึก มีไว้สำหรับป้องกันตัวเมื่อจำเป็น ยามลาดตระเวนสองคนเท่านั้นไม่มีหน้าที่จะทำการรบก่อน หน้า-

ที่สำคัญคือการรายงานอย่างถูกต้องว่าเห็นอะไรมา เมื่อคู่แรกออกไปแล้ว พวกเราที่เหลืออยู่ก็คุยกัน ซงน้ำซากันกิน และตอนดึกก็มักจะกินอาหารเล็กน้อยที่มีใส่ย่ามติดไปด้วย นับตั้งแต่มาอยู่อังกฤษตั้ง ๒๐ ปี ข้าพเจ้าไม่เคยได้คุยกับคนอังกฤษชั้นกรรมกรอย่างเสมอกันเลย เพิ่งมาได้โอกาสเมื่อเป็นพลทหารโฮมการ์ด ทั้งจะมีโอกาสได้คุยอีกมาก เป็นการแลกเปลี่ยนความเห็น ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าได้ความรู้ใหม่ ๆ มาก. คืนวันนั้นข้าพเจ้าออกไปกับคนขับรถเอกชนคนหนึ่งเป็นคู่ที่สอง พระนั้นออกไปเป็นคู่ที่สามกับช่างทาสีบ้าน.

ในเดือนมีนาคมนั้นอาภัสได้ตกลงจะไปอยู่ในลอนดอน เพื่อจะหางานทำอันจะเป็นส่วนช่วยในการสงคราม ด้วย อาภัสเคยสอยไล่ได้เป็นสถาปนิกที่เคมบริดจ์ ในไม่ช้าก็ได้งานในประเภทนั้นในบริษัทสร้างเครื่องยนตร์เรือบิน ระหว่างอยู่ลอนดอนพักอยู่ที่โรงรถคอกหนูขาว ซึ่งเวลานั้นโฮลเกตก็ใช้เป็นโรงงานเล็ก ๆ ช่วยสงคราม นับตั้งแต่นั้นอาภัสจึงได้ติดต่อใกล้ชิดกับ *พระองค์จิระศักดิ์* ผู้เป็นน้องชายและอยู่ที่เวอร์จิเนีย วอเตอร์.

ถึงแม้พระและข้าพเจ้าจะทำหน้าที่ในโฮมการ์ดอย่าง

ผู้แต่งในเครื่องแบบทหารโฮมการ์ด เตรียมพร้อม

พลทหารแท้ๆก็ริง แต่ก็ยังเป็นพระราชวงศ์ไทยอยู่ตามกำเนิด ฉะนั้นเมื่อวันที่ ๓ เมษายน พลตรี เอดเวิด คอลลินส์ ผู้บัญชาการ ภาคเหนือ ของ คอร์นวอลล์ จึงมาเยี่ยมที่บ้าน เพื่อเป็นเกียรติแด่พระราชวงศ์ไทย ในวันเดียวกันก็มีคำสั่งออกมาให้เตรียมพร้อมุ เพราะมีข่าวว่าเยอรมันแสดงท่าทางว่าจะมาถึงในไม่กี่วัน ในสมัยเตรียมพร้อมนี้ เวลาจะเข้านอนก็ต้องมีเครื่องแบบวางไว้ครบขนเก้าอี้ข้างเตียงนอน ใต้เตียงก็มีย่ามบรรจุอาหารสดเตรียมใส่ไว้ โฮมการ์ดนั้นมีปืนเล็กยาวเก็บไว้ที่บ้านพร้อมด้วยกระสุน ๓๐ นัด เขาสั่งไว้อย่างเด็ดขาดว่าถ้าส่งคนมาตามตัวแล้ว จะต้องตื่นและแต่งตัวเสร็จริบไปถึงโรงภายในครึ่งชั่วโมง ที่ข้าพเจ้าอยู่ถ้าจะเดินไปถึงโรงก็ราว ๑๐ นาที ฉะนั้นจะต้องรีบอย่างมาก อนึ่งถ้าเรียกไปแล้ว เขาไม่สามารถจะบอกได้ว่าเมื่อใดจะกลับมาได้อีก ฉะนั้นในหมู่นั้นทุกๆคน เมื่อลิสยาและข้าพเจ้าเข้านอน เราก็ต้องเตรียมใจไว้เสมอว่าข้าพเจ้าอาจจะถูกเรียกไปในตอนดึก และเมื่อไปแล้วก็ไม่ทราบว่านานเท่าใดจึงจะกลับมาเห็นหน้ากันอีก

หรืออาจจะไม่ได้เห็นกันอีกเลยก็ได้ ลิสบาเองนั้นก็มีหน้าที่เหมือนกัน ถ้าเยอรมันมา คือต้องรีบไปยังที่ชุมนุมนางพยาบาลทันที.

วันรุ่งขึ้น คือวันที่ ๔ ลิสบาก็ได้ข่าวอย่างเศร้าสลดว่ามารดาของเขาเจ็บหนักอยู่ที่โรงพยาบาลในกรงลอนดอน และอาจจะถึงกับเสียชีพ ฉะนั้นเมื่อสมเด็จเสด็จกลับกรุงลอนดอนวันที่ ๘ ลิสบาจึงตามเสด็จไปด้วยเพื่อจะไปเยี่ยมแม่ ลิสบาไปอยู่ลอนดอนสองสามวัน มารดาก็ดูค่อยยังชั่ว ลิสบาจึงกลับมายังบ้านลิแนม.

การเตรียมพร้อมคราวนี้ไม่ใช่เพราะเยอรมันอาจจะส่งทหารหมู่น้อย ๆ มาทำลายสถานีพังข่าว คราวนี้เขาได้ข่าวว่าเยอรมันจะมาตีอย่างใหญ่ การอยู่ยามกลับเข้มไปอย่างเดิม เลิกการเดินตระเวนตามชายทะเล ยามกลับมีเพียง ๔ คน เพราะไม่ต้องการจะให้เหน็ดเหนื่อยกันเกินไป หากว่าอาจจะถูกเรียกไปทำการรบ คือผู้อ่านจะต้องเข้าใจว่าพลโยมการดทีเบ็นกรรมกรนั้น ถึงแม้จะไปอยู่ยามตลอดคืน วันรุ่งขึ้นก็จะต้องไปทำงานตามปรกติ ไม่เหมือนพระหรือข้าพเจ้าที่อาจจะนอนกลางวัน

ตลอดวันได้ หน้าที่ของยามหมวดข้าพเจ้าก็ยังต้องไป ชุมนุมที่โรงเวลา ๒๒.๐๐ น. คู่แรกจึงออกเดินขึ้นเนิน ไปจนยอดเนิน อันมองลงไปเห็นทะเล และอ่าวเล็ก ๆ ซึ่งจะเหมาะสำหรับเรือบรรทุกทหารจะเข้ามาได้ ที่ใกล้ ๆ ยอดเนินนั้นมีโทรศัพท์ อีกคู่หนึ่งอยู่ในโรงจะผลัดกัน นอนหลับได้ ครั้นถึงเวลา ๐๑.๓๐ น. คู่ที่สองก็ขึ้นไป เปลี่ยนยาม คู่แรกกลับลงมาก็ผลัดกันหลับพักผ่อน จน เช้าตรู่เวลา ๐๕.๓๐ น. ยามทั้ง ๔ ก็กลับบ้านได้ เพื่อนอยู่คู่กันกับข้าพเจ้าชื่อ เออวิง มาร์แชลล์ (Irving Marshall) บิดาเขาเป็นเจ้าของนาอยู่ติด ๆ กับบ้านลิแนม เออวิงเอง ยังหนุ่มอายุ ๒๕ เขาทำงานช่วยบิดาทำนา ยังไม่แต่งงาน และนับกันว่าเป็นเจ้าชู้เอกของท้องถิ่น ทำการลีลาศก็เก่ง เขาได้รับการศึกษามาอย่างพอใช้ได้ คือเคยอยู่โรงเรียน กินนอนที่เมือง ตรูโร (Truro) อันนับว่าเป็นบ่อเกิดสะกูล อย่างชั้นย่อม พระนั้นคงคู่กับช่างทาสีบ้านอีกดังแต่ก่อน.

ข้าพเจ้าชอบคุยกับ เออวิง ฟังเขาล่าถึงเรื่องความ สำเร็จของเขาในการเกี้ยวผู้หญิงนับไม่ถ้วน ซึ่งเมื่อฟัง

แล้วก็แน่ใจได้ว่าเขาเป็นคนพูดจริง เพราะเรื่องที่ว่าเขาเกี่ยวไม่สำเร็จเขาก็เล่า คนที่คุยเก่งเรื่องเกี่ยวผู้หญิงแต่ซึ่งโดยมากเป็นการปดและอวดทั้งสิ้นนั้น พอเราจับได้ก็หมดสนุกและทำให้เบื่อหน่าย แต่เออวิงไม่เป็นเช่นนั้น การที่ข้าพเจ้าชอบฟังก็เพราะการเกี่ยวผู้หญิงได้สำเร็จหลายคนนั้น ข้าพเจ้าเองก็ได้ประสบแต่น้อยครั้งที่สุด ดังท่านที่เคยอ่านเล่ม ๑ และเล่ม ๒ น่าจะทราบดีอยู่แล้ว อนึ่งการฟังเรื่องราวของคนอื่น ย่อมเป็นประโยชน์มากแก่ผู้ที่เป็นนักประพันธ์ ซึ่งย่อมจะต้องพยายามเข้าใจความคิดความอ่านของคนทุก ๆ ชนิด ให้มากที่สุดที่จะทำได้.

คืนวันหนึ่งในระหว่างอยู่ยาม ข้าพเจ้าได้ตกอยู่ในอันตรายชั่วขณะหนึ่ง ซึ่งเมื่อมาคิดภายหลังยังสั่นออกจะขยะขยั้น คือในการอยู่ยามนั้นเรามีลูกระเบิดมืออยู่ในกระเป๋าเสื้อกันหนาวข้างละลูก อันลูกระเบิดมือนั้นสำหรับผู้ที่ไม่เคยใช้ ต้องขออธิบายว่ามันมีแหนบที่ง้างขึ้นมาได้ ถ้าเราปล่อยให้มันง้างขึ้นมาแล้ว ภายใน ๔ หรือ ๗ วินาทีลูกระเบิดนั้นก็จะต้องระเบิด เพื่อป้องกันมิให้แหนบนั้นง้างขึ้นมา เขาจึงมีเข็มติดทับไว้ เข็มนั้นดึง

ออกได้โดยมิห่วง ฉะนั้นเวลาจะขว้างลูกระเบิดมือ เรา
ก็ดึงเข็มนั้นออกเสียก่อนโดยเอานิ้วดึงห่วง แล้วเอามือ
กด,เหนบนั้นไว้ไม่ให้ง้างจนกว่าเราจะขว้างมันไป ในเวลา
อยู่ยามนั้น ยามคนหนึ่ง จะต้องมีพวงกุญแจ อันมีห่วงติด
อยู่ในกระเป๋าเสื้อกันหนาว คือกุญแจตู้โทรศัพท์และโรง
เก็บกระสน เมื่อเปลี่ยนยามกันเวลา ๐๑.๓๐ น. ก็ต้อง
ยื่นพวงกุญแจนั้นให้กับยามใหม่ เออวิงเกียจคร้านที่จะ
รักษากุญแจ ปล่อยให้ข้าพเจ้าเก็บไว้ในกระเป๋าเสมอ
คืนวันหนึ่งเวลาเปลี่ยนยามกัน ข้าพเจ้ายังเอิญง่วงนอน
อย่างผิดปรกติ เอามือค้นหาพวงกุญแจในกระเป๋าอยู่
นาน แต่ค้นไม่พบ ต่อมาจึงพบห่วง ข้าพเจ้าก็พยายาม
ดึงห่วง อันคิดว่าเย็นห่วง พวงกุญแจนั้นออกจาก กระเป๋า
ดึงเท่าใดๆ ก็ไม่ออก ในไม่ช้าก็ตัวชาและเหงื่อออกท่วม
ตัว เมื่อนึกออกว่าหาได้กำลังดึงห่วงพวงกุญแจไม่ ข้าพ-
เจ้ากำลังดึงห่วงเข็มที่ห้ามแหนบลูกระเบิดมือ เคราะห์
ดีที่เข็มอันนั้นคับกับรูมาก จึงยังดึงไม่ออก ถ้าข้าพเจ้า
ดึงได้ออกแหนบเริ่มง้างในกระเป๋าเสื้อ กว่าจะรู้ตัวก็คง
จะควักออกจากกระเป๋าไม่ทัน ถ้าเช่นนั้นก็จะไม่ได้มานั่ง

เขียนเล่าเรื่องนี้ให้ท่านฟังในบัดนี้ ทั้งจะเลยพลอยพาพิระ เออวิง และคู่ยามของพิระไปจากโลกนี้เสียด้วย.

ในบรรดาการผิกหัดผิกฝนในโฮมการ์ด การยิงปืนเล็กยาวนั้น ข้าพเจ้าถนัดมามากตั้งแต่อยู่ที่โรงเรียนแฮร์โรว์ ฉะนั้นภายในหมวดเมื่อมีการซ้อมยิงก็มักจะได้เป็นที่หนึ่งหรือที่สองเกือบทุกคราว การหัดแถวนั้นคุ้นมาตั้งแต่เป็นนักเรียนนายร้อยที่เมืองไทย การซ้อมรบก็ไม่กลัว สิ่งที่เกลียดและกลัวที่สุดก็คือการซ้อมขว้างลูกระเบิด อันเรามีหลายชนิดทั้งระเบิดมือขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ทั้งนี้เพราะหน้าที่โฮมการ์ดเป็นเสือป่าแมวมอง จะต้องใช้ความรู้ท้องถิ่นเล็ดลอดเข้าไปแอบทำลายข้าศึกโดยขว้างลูกระเบิด การรบกันซึ่งหน้าเราก็ย่อมไม่มีหวังจะสู้ข้าศึกที่เป็นทหารประจำการได้ ด้วยเหตุนี้จึงซ้อมขว้างลูกระเบิดกันอยู่เรื่อย ข้าพเจ้าเป็นคนซุ่มซ่ามมากในการใช้มือ จึงกลัวจะขว้างไปไม่ไกลพอบ้าง กลัวจะทำพลัดตกข้างๆ ตัวบ้าง และที่เกลียดที่สุดก็ลูกระเบิดเหนียว (Sticky Bomb) ลูกระเบิดชนิดนี้มีด้าม เมื่อถอดเปลือกแข็งออกแล้ว จะเห็นเป็นลูกกลม

ติดกับดักและลูกกลมนั้นเหนียวเหนอะเหมือนขี้ผึ้ง การใช้ก็คือเราต้องคลานแอบเข้าไปฟาดกับรถถังข้าศึก เมื่อเขากำลังพักผ่อนอยู่ พอฟาดแล้วลูกระเบิดเหนียวก็จะติดอยู่กับเหล็กรถถัง ภายในไม่กี่นาทีก็จะระเบิด ในเวลาผักฝน เขาตั้งแผ่นเหล็กไว้ เราต้องเข้าไปเอาลูกระเบิดเหนียวฟาดที่แผ่นเหล็กนั่นทีละคน แล้วกรีบวิ่งกลับมาเข้าที่กำบังก่อนมันระเบิด ข้าพเจ้าอดกลั้วไม่ได้ว่าเวลาวิ่งขากลับเราจะล้มเพราะหญ้าลื่นหรืออะไรเช่นนั้นแล้วมันจะระเบิดขึ้นก่อนเราถึงที่กำบัง ในสมัยสงครามนั้นๆ หนึ่งมีโฮมการ์ดตายนับร้อย ในระหว่างผักฝนข้างลูกระเบิดต่างๆ.

นับตั้งแต่ญี่ปุ่นยกเข้าไปในเมืองไทย ข้าพเจ้ามีเรื่องกลุ้มใจอยู่คือ เมื่อก่อนนี้สัญญาเช่าบ้านลิแนมเราทำกันทีละปี บัดนี้เมื่อหมดโอกาสกลับเมืองไทยจนสงครามจบ ทางเราจึงอยากทำสัญญาว่าจะให้เช่าได้จนสงครามจบ ต้องเจรจากันอยู่นาน เจ้าของบ้านก็โอ้เอ้ไม่ตกลง บางทีไม่ตอบจดหมายตั้ง ๑๕ วัน ทำให้ข้าพเจ้าเส้นประสาทเสีย เจรจากันไปมาจนวันที่ ๑๐

เมยายน เข้าของบ้านจึงตกลงทำสัญญาให้เราเช่าอยู่ได้ จนสงครามกับเยอรมันจบ แต่ก็ยังแถมว่าถ้าเขาอยากจะกลับมาอยู่และบอกล่วงหน้าสามเดือน เราก็จะต้องออกจากบ้าน ฉะนั้นในสัญญาใหม่เราได้ประโยชน์สำคัญอย่างเดียว คือจนกว่าสงครามเยอรมันจะจบ เข้าของบ้านจะให้ใครอื่นเช่าเพราะให้ค่าเช่าสูงกว่าเรานั้นไม่ได้.

วันที่ ๑๗ เรากำลังนอนหลับอยู่ตอนเช้า คนใช้มาปลุกลิสยาบอกว่า บิดาอยาก จะพูดโทรศัพท์ทางไกลด้วยจากกรุงลอนดอน ลิสยาก็รีบลุกขึ้นวิ่งลงบันไดไปพูดสาย ข้าพเจ้าไม่สบายใจทันที เชื่อว่าจะเป็นข่าวร้าย พอลิสยากลับมาก็ปรากฏว่าเป็นเช่นนั้น คือมารดามีอาการทรุดลงไปอีกและสิ้นชีพเสียแล้ว ลิสยาเศร้าโศกมาก ตั้งแต่เกิดมายังไม่มีผู้ใดที่สนิทกับเขาถึงแก่กรรมเลย มร. ฮันเตอร์ บอกว่าการเผาศพจะมีในวันที่ ๒๐ เมื่อไม่ได้ไปทันเห็นใจอยู่แล้ว เราทั้งสองจึงตกลงจะไปกรุงลอนดอนโดยรถไฟนอนในคืนวันที่ ๑๙.

คืนวันที่ ๑๘ ก่อนวันที่เราจะต้องไปลอนดอน โฮมการ์ดมีซ้อมรบ คือหมู่ลาดตระเวนตอนกลางคืนใน

ที่มิด เย็นการผึกซ้อมประจำกองร้อย พิระไม่ได้ไป
ด้วยเพราะเย็นไข้หวัด พวกเราไปชุมนุมพลตันเวลา
๒๒.๓๐ น. คืนวันนั้นมีพลโฮมการ์ดคนหนึ่งขอลาพัก
จากการอยู่ยามอันจะต้องทำภายหลังซ้อมรบ ข้าพเจ้า
จึงอาสาจะอยู่แทน เพราะวันรุ่งขึ้นข้าพเจ้านอนพักได้
ไม่เหมือนคนอื่น ๆ ที่ต้องไปทำงาน เมื่อชุมนุมพลกัน
แล้วหมวดของข้าพเจ้าถูกแบ่งแยกออกไปตามหมู่ หมู่
ของข้าพเจ้านออกหน้า เดินเย็นแถวเดียวเลียบตาม
กำแพงนา สิบเอกเดินหน้า แล้วถึงข้าพเจ้า เออวิงตาม
หลัง การแต่งกายนั้นเครื่องสนามเต็มที่ สวมหมวก
เกราะเหล็ก ถือปืนเล็กยาวติดดายปลายปืน เวลาเดินไป
นั้นมืดมากเกือบจะไม่เห็นอะไรเลย แต่สิบเอกเขาตาไว
เห็นได้ดี ข้าพเจ้าก็ตามเขาติดไป ในไม่ช้าเราก็ข้าม
กำแพงเตี้ย ๆ อันมีต้นไม้อยู่เบื้องบน ผ่านเข้าไปในอีก
ห้องนาหนึ่ง แล้วก็เดินเลียบกำแพงไปอีกจนถึงกำแพง
ขวางหน้าอีก กำแพงนาในคอร์นวอลล์นั้นเป็นดินและ
อิฐปนกัน เบื้องบนมีหญ้าและต้นไม้เตี้ย ๆ กำแพงอันนี้

สูงราวสามศอก เมื่อสิบเอกข้ามไปแล้ว ข้าพเจ้าก็จะปีน
ขึ้นไปโดยเอามือจับหญ้าที่บนกำแพงแล้วดึงตัวขึ้นไป แต่
แทนที่จะเย็นหญ้ากลับเต็มไปด้วยหนาม ฉะนั้นกว่าจะ
หาที่จับอันไม่ถูกหนามตำได้ก็เสียเวลา พอขึ้นถึงบน
กำแพงได้ เออวิงก็เอาขึ้นดันหลังข้าพเจ้าพลางพูดเบา ๆ
ว่าเร็วเข้า ข้าพเจ้ายืนอยู่บนกำแพง มองไปข้างหน้า
และเบื้องล่างก็แลไม่เห็นอะไร เพราะมืดตื้อ คิดว่า
กำแพงสูงเพียงสามศอกโดดลงได้ก็เลยโดด ที่ไหนได้
สูงกว่านั้นมาก พอเท้าถึงพื้นก็ปรากฏว่าเบื้องหน้าเขาเพิ่ง
ไถไว้ใหม่ ๆ ดินนั้นหนาวดินแข็งราวกับหิน ข้าพเจ้า
กะความสูงของกำแพงผิด ก็เลยกะการโดดผิด เท้า
ขวาตกลงไปในร่องไถนาก็พลิกได้ยินดังแกร็ก ข้าพเจ้า
จะเดินต่อไป แต่พอเท้าเหยียบถูกในร่องไถอีก ก็พลิก
อีกและปวดเบื้องกำลัง ต้องบอกสิบเอกว่าไปไม่ไหวแล้ว
เขาก็ให้กลับไปยังที่ชุมพล หมู่เขาก็ผ่านไปเมื่อได้ช่วย
ดึงข้าพเจ้ากลับขึ้นกำแพงที่โดดนั้นแล้ว ข้าพเจ้าเดินข้าง
คลานข้างเพราะข้อเท้าปวดเบื้องกำลัง ภายในเวลาเกือบ
ชั่วโมงจึงกลับถึงที่ชุมพล โดยที่ระยะทางสั้นนิดเดียว

แต่ต้องข้ามสามกำแพงอีก ถ้าคนอื่น ๆ ไม่ช่วยให้ขึ้น กำแพงแรกเมื่อตอนขากลับ ก็คงจะกลับไม่ได้ เมื่อไปถึงที่ชุมพลก็ไปนั่งคอยอยู่ในรถ ของที่แปลกคือแม้ข้อเท้าจะปวดอย่างยิ่งเมื่อข้าพเจ้าเดิน แต่พอนั่งลงแล้วก็ไม่ปวด ทั้งนี้น่าจะเป็นเพราะรองเท้าล้มข้อเท้ารัดเท้าอยู่ ภายหลังชัวราได้ไปวัดกำแพงที่ข้าพเจ้ากระโดดผิดนั้น ปรากฏว่าสูงถึง ๔ เมตร.

ครั้นการซ้อมรบเสร็จแล้ว และพวกโฮมการ์ดกลับมายังที่ชุมพลเวลา ๐๓.๐๐ น. เขาก็พากันเย็นห่วงข้าพเจ้า ขอให้กลับบ้านและไม่จำเป็นจะต้องอยู่ยาม แต่เพราะข้าพเจ้าไม่รู้สึกเจ็บปวดอย่างใด ข้าพเจ้าจึงตอบว่าถ้าข้าพเจ้าไปถึงที่อยู่ยามได้โดยรถยนต์ก็ไม่เป็นไร เมื่อเช่นนั้นข้าพเจ้าจึงอยู่ยามจน ๐๕.๓๐ น. แล้วจึงกลับบ้าน พอถึงบ้านถอดรองเท้าจึงเห็นว่าข้อเท้าบวมโตราวกับลูกฟุตบอลขนาดย่อม ข้าพเจ้าจึงปลุกลิสยาขึ้น ลิสยาตรวจดูแล้วแถลงว่าไม่มีกระดูกหัก แต่เอ็นคงจะขาดจึงทำให้ข้อเท้าบวมอย่างน่ากลัวถึงเพียงนั้น ลิสยาทำปฐมพยาบาลโดยเอาผ้าพันแผลชุบน้ำเย็นรัด แล้วเราทั้ง

สองก็เข้านอน เมื่อตื่นนอนข้าพเจ้าเรียกแพทย์มาตรวจ แพทย์บอกว่าปฐมพยาบาลของลิสยาถูกต้องดีแล้ว ขอให้คงทำต่อไป ตอนบวมก็จะยุบลงตามลำดับ ก็เย็นจริงเช่นนั้น แต่ในตอนค่ำข้าพเจ้าก็ยังสวมรองเท้าข้างขวาไม่ได้ แต่กระนั้นเราก็เดินทางไปลอนดอนโดยรถนอน.

วันรุ่งขึ้นเราไปงานศพมารดาลิสยา ซึ่งเย็นที่ๆ ข้าพเจ้าได้ไปถวายพระเพลิงพระปกเกล้าฯ เมื่อปีก่อนนั้นเอง ข้อเท้ายุบพอที่จะสวมรองเท้าได้ แต่ยังต้องเดินขากะเผลกอยู่ การเผาศพมีแต่ญาติกับมิตรที่สนิทเท่านั้น วันที่ ๒๒ ลิสยาและข้าพเจ้าก็เดินทางกลับยังมณฑลคอร์นวอลล์.

ขัดนั้นอังกฤษได้สร้างปืนกลสั้นขึ้นใหม่อย่างราคาย่อมเยาและทำได้ง่ายคือ ปืนกลสั้นสะเต็น (Sten Machine Carbine) เพราะหมวดโฮมการ์ดของเราต้องรักษาท้องถิ่นริมทะเล จึงนับว่าอยู่แนวหน้า ฉะนั้นถึงแม้ปืนกลสั้นสะเต็นจะยังไม่มีจ่ายทั่วถึงกันแม้ในกองทัพสนาม เราก็ได้มาสามสี่กระบอก เนื่องด้วยพระและข้าพเจ้าตัวเล็กการที่จะเข้าทำการต่อสู้อย่างใกล้ชิดกับเยอรมันโดยใช้

คายปลายขันนั้นเห็นจะเหลือวิสัย เขาจึงถอนเอาขันเล็ก
ยาวคืน มอบขันกลสั้นสะเต็นให้แก่เราคนละกระบอก
แทน ตั้งแต่วันที่ ๒๙ เมษายน.

เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ข้าพเจ้าได้รับจดหมาย
ตอบจาก ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ลงวันที่ ๓๑ มีนาคม
ดังได้ลอกลงไว้แล้วติดต่อกับจดหมายของข้าพเจ้า.

หมู่นั้นข้าพเจ้าต้องงดการแต่งหนังสือชั่วคราว เพื่อ
ที่จะท่องกฎหมาย อันจะต้องเข้าสอบกฎหมายรัฐธรรม-
นูญ และประวัติศาสตร์กฎหมาย ในต้นเดือน พฤษภาคม
ซิริลมีความประสงค์จะไปเยี่ยมบิดาและญาติพี่น้อง ทั้ง
ต้องการจะซื้อของ จึงตกลงจะไปลอนดอนพร้อมกับ
ข้าพเจ้า เราเดินทางเมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ซิริลไป
พักอยู่กับป้า และน้าผู้มีบ้านอยู่ในกรุงลอนดอน ส่วน
ข้าพเจ้านั้นไปพักอยู่คนเดียวที่โรงแรม วันที่ ๔ ในตอน
บ่ายก็ได้เข้าสอบกฎหมาย ในระหว่างอยู่ลอนดอนคราว
นั้นได้เผ้าสมเด็จ พบอาภัสและเพื่อนฝูงอังกฤษหลายคน
ตอนค่ำมักจะพาซิริลไปเที่ยว ไปดูละคร ดูภาพยนตร์
และลีลาศ คนเราแม้จะรักเมียมากเท่าใด ชอบอยู่กับ

เมียและเที่ยวกับเมียอย่างมากมายเช่นข้าพเจ้าก็ดี การพาผู้หญิงอีกคนหนึ่งไปเที่ยวแทนเป็นครั้งเป็นคราวนั้น เป็นการเปลี่ยนอิริยาบถอย่างดีมาก ในอังกฤษนั้นถ้าสามีเป็นเพื่อนสนิทสนมกันอยู่แล้ว หรือยิ่งเป็นญาติกันและเรารู้จักคุ้นเคยกับผู้หญิงคนนั้นมานานแล้ว การพาไปเที่ยวเป็นครั้งคราวเช่นนั้น คนโดยมากเขาไม่ถือหรือเห็นว่าผิด ซิริลเป็นเพื่อนเที่ยวที่ดีมาก เพราะเขาเป็นคนสนุกสนานและช่างคุย ดังได้เคยแถลงมาก่อนแล้ว ฉะนั้นการไปเที่ยวด้วยกันคราวนั้น จึงสนุกสนานดีมาก วันที่ ๙ เราทั้งสองก็กลับยังบ้านลิแนม.

บัดนี้ถ่านหินขาดแคลนในอังกฤษ การแบ่งเฉลี่ยให้คนทั่วไปมีใช้จึงน้อยลง ลิสยาจึงตกลงว่าเราจะจุดไฟสำหรับให้มีน้ำร้อนในท่อใช้ได้ทั่วบ้านชั่วแต่เวลาค่ำ ถ้าต้องการน้ำร้อนในตอนเช้าหรือกลางวัน ก็ใช้ต้มกันในกาอย่างที่เมืองไทย.

ทางสงครามก็ไม่มีอะไรใหญ่โตทางนี้ เยอรมันก็ส่งเรือบินมาทิ้งลูกระเบิด และอังกฤษก็ส่งของเขาไปทิ้งที่เยอรมนี การรบอย่างใหญ่โตก็มีในรุสเซีย เมื่อคืน

วันที่ ๙ นายกรัฐมนตรี เชอร์ชิลล์ แถลงทางวิทยุกระจายเสียง ตักเตือนเยอรมันว่าถ้าขืนใช้ไอพิษในการรบกับรุสเซียแล้ว อังกฤษก็เตรียมพร้อมอยู่แล้วที่จะส่งเรือบินไปทิ้งไอพิษภายในประเทศเยอรมนี นับแต่วันนั้นข้าพเจ้าก็แน่ใจว่าในสงครามครั้งนี้จะไม่มีการใช้ไอพิษ ทั้งนี้เพราะไอพิษเป็นอาวุธที่มีประโยชน์ชั่วแต่เมื่อฝ่ายเดียวมีอีกประการหนึ่งเป็นอาวุธที่บังคับยาก แล้วแต่ลม ถ้าส่งไปทางข้าศึกแล้วลมเปลี่ยนพัดกลับมาทางเรา ไอพิษก็จะไม่มีประโยชน์.

ข้าพเจ้าเป็นคนชอบเล่นละครมานานแล้ว ยังนั้นได้ทราบข่าวว่าที่เมืองบอดมิน อันอยู่ห่างจากหมู่บ้านร็อคราว ๓๐ กิโลเมตร เขามีสมาคมละครสมัครเล่น ข้าพเจ้าจึงติดต่อกับเขาและขอเข้าเป็นสมาชิก ซึ่งก็ชอบเล่นละคร จึงสมัครเข้าเป็นสมาชิกด้วย ลิสยานั้นไม่ถนัดในการเล่นละครพูดเรื่องยาว ๆ ทั้งนี้เพราะเขาจำคำได้ยากและเกี่ยงคร้านในการท่อง เขาชอบเล่นเรื่องสั้น ๆ ในรีวิวหรือการเต้นรำหรือเล่นตลกต่าง ๆ พี่ระนั้นไม่ถนัดในการเล่นละครเลย พี่ระหมู่นั้นเล่นก็อลฟ์มาก

เลดี แอ๊สเตอร์ (Lady Astor) สตรีคนแรกที่ได้เคยรับเลือกเป็น ส.ส.อังกฤษ มักจะมาพักที่ร็อคบ่อย ๆ พระเคยอยู่โรงเรียนอีตันพร้อมกับบุตรของเลดี แอ๊สเตอร์ จึงเล่นก๊อลฟ์ด้วยกับเลดี แอ๊สเตอร์บ่อย ๆ เลดี แอ๊สเตอร์เป็นคนสนุกสนานมาก มักจะล้อกันกับพระอยู่เสมอ.

ในโฮมการ์ดพระเข้าหมู่สื่อสาร ฉะนั้นในระหว่างผึกหัดข้าพเจ้าไม่ค่อยจะได้พบ พระเรียนใช้มอร์ส (Morse) ได้อย่างรวดเร็ว จนได้เป็นครูสอนคนอื่น ๆ โฮมการ์ดยังไม่มีวิทยุประจำหมวด พระซื้อส่วนต่าง ๆ ของเครื่องวิทยุมาประกอบ เพื่อจะสร้างเครื่องวิทยุประจำหมวดโดยตนเอง จนบางวันนั่งปล้ำอยู่ตลอดคืน เมื่อทำเกือบจะสำเร็จอยู่แล้ว จึงได้รับคำสั่งจากเบื้องสูงว่า ถึงทำสำเร็จก็จะใช้ไม่ได้ เพราะหมวดอื่น ๆ ไม่มี พระเสียอกเสียใจอย่างมาก เลยเริ่มมีความเบื่อหน่ายในโฮมการ์ดตั้งแต่วันนั้น.

ราววันที่ ๑ มิถุนายน ข้าพเจ้าเริ่มรู้สึกไม่สบาย เป็นโรคหวัดแดดอีกตามเคย ทำให้การไปผึกหัดกับโฮมการ์ดลำบาก แต่ข้าพเจ้าก็ตกลงใจว่าจะอดทนใจเต็มที่

ถ้าทำได้ เพราะไม่อยาก จะให้เขาเห็น ว่า เราอ่อนแอ แต่ข้อทรายก็คือข้อเท้าอันดูหายสบายดีนั้น บัดนี้กลับปวดอีก ไม่ว่าข้าพเจ้าจะทำอะไรรุนแรงในการเดินกระโดดหรือวิ่ง ข้อเท้าขวาก็กลับปวดอีกอยู่เรื่อย ทำให้ข้าพเจ้าหนักใจ เพราะข้าพเจ้าไม่ชอบป่วยและยุ่งเหยิงกับแพทย์เลย แต่ในที่สุดเมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ข้าพเจ้าจำยอมที่จะไปให้แพทย์ตรวจโดยฉายเอ็กซเรย์ ปรากฏว่าไม่มีกระดูกหักเลย แต่เพราะเดินเร็วเกินไปภายหลังอุบัติเหตุเอ็นที่ขาดนั้นกลับติดกันใหม่ไม่ดี แพทย์ว่าจะให้ดีจริงๆ แล้วก็จะต้องทำการผ่าตัดอีก หรือมิฉะนั้นก็จะต้องมีการนวดข้อเท้านั้นเป็นเวลานาน ข้าพเจ้าเคราะห์ดีที่ไม่เคยต้องถูกผ่าตัดเลย จึงไม่อยากที่จะถูกผ่าตัด ลิสยาอาสาที่จะนวดข้าพเจ้า จึงเป็นอันตกลงกันว่าจะไม่มีการผ่าตัดและลิสยาจะเป็นผู้นวดต่อไป.

เมื่อวันก่อนนั้น คือ วันที่ ๕ ข้าพเจ้าได้รับข่าวดีว่าข้าพเจ้าสอบไล่กฎหมายได้ และได้ชั้นโท (Class II) เสียด้วย จึงอดดีใจไม่ได เพราะได้อ่านและท่องคนเดียวโดยไม่มีครูช่วยเลย เมื่อการสอบกฎหมายจบลงแล้ว

จึงเริ่ม การแต่งหนังสือ ต่อไปคือ ชีวประวัติ ภาษาอังกฤษ แม้ข้าพเจ้า จะพยายาม แต่งด้วย ความตั้งอก ตั้งใจ อย่างเต็มที่ แต่ก็อดกลัวไม่ได้ว่าในที่สุดอาจจะไม่มีสำนักพิมพ์ใดพิมพ์ออกจำหน่าย เพราะในสมัยนี้ที่อังกฤษกำลังขาดแคลนกระดาษเย็นอย่างยิ่ง ฉะนั้นหนังสือที่สำนักพิมพ์เขาไม่แน่ใจว่าจะได้กำไรอย่างแน่นอนแล้ว เขาก็มักจะไม่กล้านำออกพิมพ์เสียเลย.

เมื่อวันที่ ๑๓ ข้าพเจ้าและเออวิงอยู่ยามโฮมการ์ดดูไปทางทะเล เห็นขบวนเรือบรรทุกสินค้าอังกฤษที่แล่นมาใกล้ฝั่ง ถูกฝูงเรือบินเยอรมันบินเข้าหาและทิ้งลูกระเบิด เห็นเรือลำหนึ่งถูกลูกระเบิดตกลงกลางลำ จนเรือนั้นเองระเบิดขึ้นอย่างน่ากลัว แสงไฟสว่างเป็นประกายทั้งเหลือง และแดง ข้าพเจ้าริบวิ่งไปโทรศัพท์ยังเบอร์ที่เขาสั่งไว้ให้เราโทรศัพท์รายงาน ถ้ามีเหตุอะไรบังเกิดขึ้น ภายใน ๑๕ นาทีก็มีฝูงเรือบินขับไล่อังกฤษมาถึง แต่ไม่ทัน เรือบินเยอรมันหนีกลับไปหมดแล้ว น่าเสียดายที่ข้าพเจ้าจะไม่มีวันที่จะมีโอกาสได้ทราบว่าที่

เรือยินขับไล่ริบมาช่วยนั้น เป็นเพราะข้าพเจ้าโทรศัพท์ไปเรียกหรือไม่.

ข้าพเจ้าได้ส่งสำเนาต้นฉบับชีวประวัติภาษาอังกฤษบทที่ ๑๗ ไปถวาย *สมเด็จพระพันปีแมรี* เพื่อให้ทรงตรวจ เพราะมีเรื่องราวเกี่ยวกับพระองค์ท่านและ*สมเด็จพระเจ้ายอร์ชที่ ๕* ข้าพเจ้าไม่อยากจะให้มีเรื่องราวอะไรในหนังสือของข้าพเจ้าอันจะไม่เป็นที่พอพระทัยอย่างใดจึงยินดีมากที่ได้ทราบเมื่อวันที่ ๑๖ ว่าทรงพอพระทัยทุกประการ ทำให้โล่งใจมากเป็นธรรมดา ในวันเดียวกันนั้นข้าพเจ้ากับซิริลไปเข้าประชุมในสมาคมละครสมัครเล่นที่ยอดมินเป็นครั้งแรก เพื่อจะเลือกเรื่องละครและตัวละครสำหรับการแสดงคราวหน้า.

ในภาคสองของเดือนมิถุนายน ข่าวสงครามดูร้ายกาจมาก ทางยกเยอรมันรบกับรุสเซียและทางภาคใต้ก็ดูได้ผลดีอย่างยิ่ง จนเกือบจะตีเมืองท่าสำคัญ เซวาสโตปอล (Sevastopol) ได้อยู่แล้ว ในอาฟริกาเหนือกองทัพเยอรมันและอิตาลี ภายใต้บังคับบัญชาของ พลเอกรอมเมล ก็ดูท่าทางจะตีอียิปต์ได้ ทางอังกฤษเองนั้น

เรือบรรทุกสินค้าก็ถูกเรือดำน้ำเยอรมันยิงตอร์ปีโดจม
มากมายนับไม่ถ้วน ทั้งนี้เพราะเยอรมันมีเรือดำน้ำมาก
ขึ้นทุก ๆ วัน และแทนที่คอยจะติดตามเรือบรรทุกสินค้า
อังกฤษทีละลำสองลำ เรือดำน้ำเข้ารุกรานโดยรวมกัน
เองตั้งสิบกว่าลำ ฉะนั้นการที่อังกฤษใช้เรือรบคอยป้อง-
กันเรือบรรทุกสินค้าจึงมิได้รับผลดีดังแต่ก่อน และเรือ
บรรทุกสินค้าถูกยิงจมอย่างน่าหวาดเสียวมาก ในอังกฤษ
จึงย่อมตกใจในเรื่องอาหารและการส่งวัตถุดิบต่าง ๆ มา
ในอังกฤษเพื่ออุตสาหกรรม ฉะนั้นคนในอังกฤษโดยมาก
จึงสลดใจมากในเวลานั้น สำหรับข้าพเจ้าเองนั้นนอก
จากสลดใจในสภาพการณ์สงครามแล้ว สุขภาพของ
ข้าพเจ้าเองก็ไม่ดี เพราะกำลังเย็นหวัดแดดอย่างแรง
แต่ข้าพเจ้าก็ไม่ยอมที่จะให้โรคอันน่ารำคาญนั้นขัดขวาง
การที่จะไปผิกหัดในโฮมการ์ด แต่ข่าวสงครามอันน่า
กลัวแก่คนอังกฤษดูค่อยดีขึ้นในต้นเดือนกรกฎาคม ใน
อาฟริกาเหนือมีการเปลี่ยนแม่ทัพ คือ *พลเอก ออคินเลค*
(General Auchinleck) ซึ่งได้เป็นแม่ทัพสูงสุดแทน
พลเอก เวเวลล์ ผู้ได้ย้ายไปเป็นอุปราชผู้สำเร็จราชการ

อินเดีย ได้เข้าควบคุมการรบในอียิปต์อย่างใกล้ชิด และดูแสดงท่าทางว่าจะสามารถป้องกันมิให้กองทัพเยอรมันและอิตาลีรุกเข้าไปในอียิปต์ได้มากกว่าที่กระทำมาแล้ว.

เมื่อวันที่ ๑๕ เป็นวันเกิดของพระมิ่งขวัญมายุ ๒๘ เราจึงมีการรื่นเริงกันตามสมควร.

ในวันรุ่งขึ้นข้าพเจ้าและพวกเราทั้งหลายได้รับจดหมายจากสถานทูตไทยในกรุงลอนดอน ลงวันที่ ๑๓ กรกฎาคม อันมีใจความดังต่อไปนี้

"อัครราชทูตไทยได้รับจดหมายจากอุปทูตที่กรุงเบอร์น (สวิสส์ – จ.จ.) ให้แจ้งแก่คนไทยทั้งหลายในประเทศอังกฤษและไอร์แลนด์ให้ทราบทั่วกัน ว่าตามคำสั่งของ พณฯ นายกรัฐมนตรี ทุกๆ คนจะต้องรีบกลับเมืองไทยโดยเร็วแลกเปลี่ยนบุคคลลำแรก ผู้ใดที่ไม่ยอมกลับจะต้องเสียสละสัญชาติไทย และจะต้องถูกห้ามมิให้กลับเมืองไทยอีกตลอด

ชีวิต สำหรับผู้ที่เป็นข้าราชการนั้นจะต้องถูกปลดออกจากราชการในทันทีด้วย.”

สำหรับพวกเรานั้นได้ตกลงกันไว้แล้วว่าจะไม่กลับโดยเหตุผลที่ได้แถลงมาแต่ก่อน ถึงแม้เราจะกลับจริงๆ ก็จะจัดเข้าของเพื่อกลับไม่ทัน เพราะเราได้รับจดหมายนั้นเมื่อวันที่ ๑๖ ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวภายหลังว่าคนไทยที่ยินดีกลับนั้นได้ออกเดินทางเมื่อวันที่ ๒๐ อันเป็นวันที่สมเด็จพระนางรำไพฯ ได้เสด็จมาประทับอยู่กับพวกเราอีก และประทับอยู่จนวันที่ ๕ สิงหาคม อันเป็นการให้ความสุข สนุกสนานรื่นเริงแก่ข้าพเจ้าอย่างยิ่ง เพราะพระองค์ท่านและข้าพเจ้ารู้จักคุ้นเคยกันอย่างใกล้ชิดมาตั้งแต่เด็กๆ จึงมีเรื่องเก่าแก่เช่นเกี่ยวกับในวังหลวงที่จะคุยกันมาก และคุยกันได้มากมายในสมัยนั้นอย่างไม่เบื่อ.

คณะละครยอดมินซึ่งได้พบกันหลายครั้ง เย็นอันตกลงว่าจะเล่นละครพูดสามองก์เรื่อง “ยอร์ชและมากาเร็ต” อันเป็นละครซึ่งเมื่อแสดงในกรุงลอนดอน

โดยคณะละครอาชีพ มิคนพอใจกันเย็นอันมาก จน แสดงอยู่ได้ถึงกว่าหนึ่งปี ในการแสดงที่ยอดมินเมื่อมีการทดลองอ่านดัง ๆ หลายครั้งแล้ว ผู้กำกับการแสดงเลือกให้ซิริลเย็นนางเอกและข้าพเจ้าเย็นพระเอก การซ้อมเริ่มเมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม เราทั้งสองต้องไปยังเมืองยอดมิน เพื่อการซ้อมสัปดาห์ละสองครั้ง.

หนังสือเรื่อง "บิตส์ แอนด์ พีซส์" ของพิระซึ่งออกพิมพ์เมื่อปลายเดือนมิถุนายนนั้น บัดนี้เราได้รับข่าวอย่างน่าชื่นใจยิ่งเมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ว่าภายในเดือนแรกเท่านั้นก็ขายได้ถึง ๘๕๐ เล่มแล้ว ส่วนข้าพเจ้าเองพยายามจะหาสำนักพิมพ์ที่จะรับพิมพ์ "เติบโตในอังกฤษ" แต่ก็ยังไม่ได้ประสบผลเลย จนทำให้รู้สึกว่าจะหมดหวังเสียแล้ว.

เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ที่นาของครอบครัว มาร์แซลล์ เขามีการเกี่ยวข้าวสาลีและขนขึ้นรถกุดังเอาไปในโรงเก็บข้าว ตามธรรมดาในเวลาสงครามเนืองด้วยชาวนามีจำนวนน้อยลงเพราะต้องไปรบเสียมาก เขาจึงขอให้คนอื่นๆช่วย บัดนี้ลิสยาได้รู้จักกับเออวิงแล้ว และ

เออวิงก์มาที่บ้านลิแนมหลายครั้ง เขาชิงชวนลิสยาไปช่วยในการขนข้าวสาลี ซึ่งลิสยาก็ยินดีไปช่วย แม้แต่จะเย็นงานหนักและเหน็ดเหนื่อย เย็นวันนั้นเองซิริลและข้าพเจ้าไปทำการซ้อมละครที่เมืองยอดมิน ไปถึงดูเขากำลังโกลาหลกันอยู่และตามถนนมีน้ำนอง ปรากฏว่าเมื่อคืนก่อนนั้นเองเมืองยอดมินถูกทิ้งลูกระเบิด บ้านพังตั้ง ๔๐ หลัง เย็นของแปลก เพราะเมืองอันเล็กและไม่มีอะไรสำคัญ จึงไม่ควรที่เยอรมันจะเสียเวลามาทิ้งลูกระเบิดเลย น่าจะเย็นเพราะคงจะดูผิดจากเรือบินและคิดว่าเย็นเมืองอะไรอื่น.

การหัดทหารโฮมการ์ดก็ยังทำกันอยู่อย่างเข้มแข็ง นอกจากการผึกหัดธรรมดาและอยู่ยามประจำ ยังมีการผึกหัดของกองร้อย ซึ่งหมวดเราต้องเดินไปเย็นระยะทางถึง ๖ กิโลเมตร จึงได้ถึงที่ชุมนุมกัน อีกวันหนึ่งก็มีการผึกหัดเดินทางไกลโดยเดินแถวกันไปถึง ๒๔ กิโล-เมตร วันนั้นคนอื่น ๆ ดูพากันแปลกใจมาก ว่าข้าพเจ้าจะเดินไปได้ไกลถึงเพียงนั้น.

ยังมีข่าวว่าพวกเสรีไทยในอังกฤษโดยมากได้เข้าในกองทัพบกอังกฤษ เมื่อได้รับการผึกฝนในอังกฤษ

ก็จะไปผักผ่อนในอินเดีย แล้วจึงจะไปสมทบกองทัพในพม่า เพื่อจะเข้าเมืองไทยต่อไป ท่านชันมิจดหมายมาถึงพีระ ออกความเห็นแนะนำว่าควรจะไปด้วย นับตั้งแต่สร้างวิทยุไม่ได้ พีระก็เริ่มเบื่อหน่ายโฮมการ์ดมาแล้ว ฉะนั้นจึงออกจะเห็นดีด้วย ข้าพเจ้านั้นรับตรงๆ ว่าไม่เห็นประโยชน์ในการที่ข้าพเจ้าจะไปอินเดียและพม่า ข้าพเจ้าอายุย่างเข้า ๓๕ แล้ว ไม่เคยยากบันในประเทศร้อนมาเลย ทั้งเคยเป็นบิดอย่างหนักมาถึงสามครั้ง จึงมีลำไส้อ่อนแอ ถ้าเป็นบิดอีกครั้งที่สี่น่ากลัวจะเจ็บหนักและอาจจะไม่หาย ฉะนั้นการไปพม่าแทนที่จะเป็นประโยชน์กลับจะไปเป็นที่ยากลำบากและเสียเวลาแก่คนอื่นๆ ส่วนพีระนั้นก็สุดแล้วแต่ใจเขา พีระว่าจะไปปรึกษาหารือกันกับท่านชัน ทั้งจะได้เล่นก๊อลฟ์กับท่านชันด้วย เป็นอันว่าพีระและซีริลไปลอนดอนเมื่อวันที่ ๑๘ ลิสยาก็มีธุระไปลอนดอน ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงเหลืออยู่คนเดียว.

ก่อนที่ลิสยาจะไปลอนดอน คนใช้ผู้ชายของเราคือไอ๊ฟส์ ซึ่งเป็นคนใช้ของข้าพเจ้ามาหลายปี นับตั้งแต่

ก่อนข้าพเจ้าแต่งงาน ได้เกิดประพฤติตนไม่เรียบร้อย พูดโต้ตอบกับลิสยาอย่างไม่เหมาะ ข้าพเจ้าจึงไล่ออก ตั้งแต่วันนั้นเราก็ไม่มีคนใช้ประจำบ้านนอกจากคนครัว ตอนเช้ามีผู้หญิงชาวบ้านรับจ้างมาจัดเตียง และทำความสะอาด พอตอนกลางวันเขาก็ไป เราไม่มีคนใช้อื่น ฉะนั้นภายหลังการกินอาหารเราต้องล้างชามเช็ดชามกันเองรวมทั้งข้าพเจ้าด้วย และก็ไม่เป็นการลำบากอะไรเลย เราช่วยกันทำทุก ๆ คนในไม่ช้าก็เสร็จ ทั้งเรามักจะคุยกันอย่างสนุกสนานเฮฮาตลอดเวลาด้วย.

ถึงแม้ที ข้อเท้าข้าพเจ้าจะปรากฏแน่นอนว่าไม่มีกระดูกหักก็จริง แต่ก็ยังปวดอยู่บ่อย ๆ แพทย์จึงสั่งให้ไปให้หมอนวดผู้หญิงนวดที่โรงพยาบาลในยอดมิน วันหนึ่งข้าพเจ้ากำลังนอนอยู่ให้หมอนวด มีเรือยินเยอรมันยินผ่านโรงพยาบาลอย่างเตี้ยและใกล้ ในไม่กี่วินาทีก็ได้ยินเสียงลูกระเบิดตกสามสี่ลูก ล้วนตกใกล้โรงพยาบาลทั้งสิ้น ไม่มีไกลเกินกว่า ๕๐ หลา ข้าพเจ้ายังไม่เคยได้ยินลูกระเบิดตกจนใกล้ถึงเพียงนั้น เคยคิดว่าจะตกใจและกลัวมาก แต่แปลกใจที่มิได้รู้สึกกลัวเลย แต่นั้นอา

จะเย็น เพราะอยู่ใน บ้าน และมิได้เห็น ประกาย ของการ ระเบิด.

วันที่ ๒๕ ลิสยาโทรศัพท์มาจาก ลอนดอน เพื่อพูด ธุระ เลยเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่าได้พบกับพิระและซิริล มิ ข่าวว่าพิระตกลงใจ ว่าจะไม่ไปอินเดียเพราะไม่อยากเย็น ทหารบก อยากจะทำอะไรในหน้าที่นักบิน ฉะนั้นจึงได้ไป ถามยง เอ.ที.เอ. คือกองบินช่วยขนส่งเรือบิน ซึ่งองค์ จิระศักดิ์กำลังเย็นนักบินอยู่แล้ว แต่เขาบอกว่าเขารับแต่ ผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตรบินเย็นแล้ว เขาไม่มีการสอน ฉะนั้นถ้าพิระไปจัดการเรียนบินมาได้อย่างไรทางอินเขาจึง จะรับเข้า เมื่อพิระและซิริลกลับมาก็เล่าอย่างเดียวกัน พิระดูแน่ใจมากว่า มีคน ๆ หนึ่ง จะสอน การบินให้อย่าง ไปรเวต ถ้าเผื่อพิระได้เข้า เอ.ที.เอ. เธอและซิริลก็จะ ต้องย้ายไปอยู่ที่ใกล้สนามบิน แล้วแต่เขาจะส่งไปที่ไหน ซึ่ง แปลว่าการที่ข้าพเจ้าเช่าบ้านลิแนม ต่อนั้นก็เย็นการ คิดผิดและจะเปลืองเงินเปล่า ๆ เพราะใหญ่เกินไป แต่ใน เวลาสงครามใครจะไป หวงห้าม คนหนุ่มแน่น มิให้อยาก ช่วยในการสงครามอย่างเต็มที่ สิ่งที่ข้าพเจ้ากลัวมากก็

คือ ความที่พระยากจะเข้า เอ.ที.เอ. เสียเหลือเกิน อาจจะทำการเรียนยินโดยริบร้อนเกินไป จนจะเย็นอันตราย แต่นั่นก็ไม่ใช่ของที่จะห้ามปรามได้ จำต้องปล่อยไปตามยถากรรม ข้าพเจ้าก็ได้แต่เย็นห่วงเพียงในใจ ในต้นเดือน กันยายน พระเผ่าแต่ หนักใจ และยุ่งเหยิง อยู่กับการเข้า เอ.ที.เอ.ตลอดเวลา เพราะคนที่ว่าจะช่วยสอนยินครั้นเอาจริงๆเข้าก็เลยบอกว่าสอนไม่ได้ ฉะนั้นพระจึงต้องพยายามหาคนอื่นต่อไป.

เมื่อวันที่ ๑๑ เราได้รับข่าวอันดีและสำคัญอย่างยิ่ง คือสำนักพิมพ์ ฟูลิส ซึ่งได้พิมพ์หนังสือ "ดิค ซิแมน" ของข้าพเจ้ากับ "บิตส์ แอนด์ พิซส์" ของพระ และหนังสือทั้งสองเรื่องก็ขายดีมาเรื่อย เย็นอันตกลงว่าจะรับพิมพ์หนังสือเรื่อง "เติบโตในอังกฤษ" แต่เพราะไม่ใช่เรื่องแข่งรถ เขายังกลัวว่าจะขาดทุน เขาจึงขอเงินประกันขาดทุน ๔๐๐ ปอนด์ หากว่าแน่นอนเมื่อใดว่าไม่ขาดทุน เขาก็จะคืนเงินนั้นให้ ทั้งยังจะให้ค่าลิขสิทธิ์ตามจำนวนเล่มหนังสือที่ขายได้อีกด้วย ข้าพเจ้าเองเวลานั้นเงินสดขาดแคลน ไม่สามารถจะออกค่าประกันได้

ลิสบาเขามีเงินส่วนตัวของเขาอยู่บ้าง เขาจึงยินดีออกให้ ดังนั้นหนังสือเรื่อง "เตียโตในอังกฤษ" จึงเย็นอันจะออกพิมพ์ได้.

หมู่นั้น พีระไปอยู่ลอนดอนเสียเกือบตลอดเวลา เพื่อจะพยายามหาคนสอนบิน เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ในขณะที่พวกเรากำลังกินอาหารกลางวันอยู่ พีระโทรศัพท์มาแจ้งข่าวอันน่าสลดใจและสยดสยองยิ่ง คือข่าวว่าองค์จิระศักดิ์ประสบอุบัติเหตุในระหว่างทำการบินในสก๊อตแลนด์ บินไปในหมอกจนแลไม่เห็นอะไรได้ เรือบินจึงชนไหล่ภูเขาและองค์จิระศักดิ์สิ้นพระชนม์ เย็นที่น่าสงสารแก่หม่อมมณีกับโอรสเล็ก ๆ สองคนเย็นอย่างยิ่ง ข่าวนี้ทำให้ข้าพเจ้าสลดใจมาก และเย็นห่วงพีระในการที่จะเข้าเย็นนักบินใน เอ.ที.เอ. มากขึ้น.

หมวดโฮมการ์ดของข้าพเจ้ามีความประสงค์จะทำการออกร้าน เพื่อเก็บเงินมาใช้บำรุงความสุขของพลโฮมการ์ด ในขณะเมื่ออยู่ยาม ทั้งนี้เพราะที่อยู่ยามย้ายไปอยู่ยังหอคอยก่อด้วยอิฐ อันแต่ก่อนเคยเย็นโรงสีลม แต่บัดนี้ใบจักร์ไม่มีแล้ว ภายในหอคอยเย็นห้องกลม

สองชั้น หอคอยอยู่บนยอดเนินสูง ฉะนั้นจึงดูไปได้เห็นไกลเป็นระยะหลายกิโลเมตร เย็นทีสำหรับจะคอยดูพลร่มขับศึก เงินที่จะได้จากการออกร้านจะเอาไปซื้อเตียงนอน ผ้าห่ม เครื่องทำความอบอุ่น ชงน้ำชาและอะไรต่าง ๆ ในการออกร้านนี้พวกเราช่วยอย่างเต็มที่ พระเมื่อกลับมาจากลอนดอนแล้ว ก็ยินดีจะช่วยในการลิลาศในตอนค่ำ คือพระมีเครื่องขยายหีบเสียง จึงจะช่วยจัดดนตรีสำหรับลิลาศ การออกร้านจัดจะมีเมื่อวันที่ ๒๖

ในวันที่ ๑๕ สุนัขบุลล์ดอก โรเมโอ ของพระซึ่งเรารักมากทุก ๆ คน เพราะมันเป็นสัตว์อันขบขันและน่าเอ็นดู ก็เจ็บหนักโดยเป็น โรค ดิสเตมุเปอร์ (Distemper) ซิริล พยาบาลโรเมโออย่างเอาใจใส่ที่สุด ข้าพเจ้าเคยเห็นซิริลแต่ในทางที่เป็นคนคยสนุกแต่งตัวสวย ๆ การเอาใจใส่พยาบาลอย่างเต็มที่แม้แต่ผู้ป่วยเป็นแต่เพียงสุนัขเช่นนั้นข้าพเจ้ายังไม่เคยเห็น ทำให้รู้จักเห็นใจซิริลและมีความรักใคร่มากขึ้นในคราวนั้น ถึงแม้จะพยาบาลกันเท่าใดก็ไม่มีประโยชน์ อาการมีแต่ทรงและทรุด ในที่สุดใน

ระหว่างที่กำลังมีลาศในการออกร้านของโฮมการ์ดนั้นเอง โรเมโอก็ตาย ทำให้พวกเราทุก ๆ คนมีความเศร้าโศกและอาลัยอย่างมาก เนื่องด้วยการป่วยและตายของโรเมโอ การออกร้านและลีลาศของโฮมการ์ดจึงไม่เย็นของสนุกแก่พวกเราเลย แต่เราได้สัญญาจะช่วยเขาแล้วก็ต้องคงทำไปโดยความจำเย็น.

พี่ชายของซีริลเวลานั้นเย็นนายทหารในกรมสิบข่าว เขามีเพื่อนเย็นนายทหารชาวโปลันด์ชื่อ *ร้อยเอกสะการ์ปลิค* (Captain Skarplik) ซึ่งซีริลได้เชิญมาพักอยู่ที่บ้านเราในระหว่างพักงานของเขา สะการ์ปลิคได้ทำการรบกับเยอรมันนับตั้งแต่วันแรกสงคราม คือเมื่อเยอรมันยกเข้าไปในโปลันด์ เขาอยู่ที่ชายแดน เมื่อโปลันด์พ่ายแพ้แล้ว เขาหนีมายังอังกฤษได้เพื่อหวังจะทำการรบต่อไป ข้าพเจ้าคุยกับเขามาก สังเกตว่ามีความเกลียดชังเยอรมันอย่างรุนแรง และมีความเชื่อมั่นว่าในที่สุดเยอรมันจะต้องพ่ายแพ้ เขาจึงมีความเชื่อมั่นอีกต่อไป ว่าเขาจะได้กลับไปอยู่ในบ้านเมืองของเขาดังเดิม ในสมัยนั้นไม่มีผู้ใดทราบว่าภายหลังสงคราม

โปลันด์จะกลายเป็นประเทศคอมมูนิสต์ และชาวโปลที่ไม่ชอบคอมมูนิสต์จะเลยกลับบ้านไม่ได้ สะการ์ปลิคก็ยังอยู่อังกฤษจนบัดนี้ (พ.ศ. ๒๔๙๕).

วันที่ ๓๐ กันยายน ลิสบาและข้าพเจ้าได้เสกสมรสด้วยกันเป็นเวลา ๔ ปี.

วันที่ ๓ ตุลาคม ซีริลอายุ ๒๖ การรื่นเริงออกจะกร่อย เพราะพวกเรายังเศร้าใจและอาลัยถึงโรเมโออยู่มาก.

หมู่นี้ ซีริลกับข้าพเจ้าไปทำการซ้อม ละคร ที่เมืองบอดมินบ่อย ๆ.

ข่าวสงคราม ปรากฏว่า จอมพลสตาลิน เผ้าเร่งเร้าให้อังกฤษ-อเมริกาทำการโจมตีเยอรมันในฝรั่งเศสเร็วๆ เยอรมันจึงจะได้ถูกตี กระหนาบ สอง ด้าน อังกฤษ—อเมริกายืนยันว่าทางเขายังไม่พร้อม อเมริกาส่งทหารมาอังกฤษมากขึ้นทุก ๆ วัน ในมณฑลคอร์นวอลล์เต็มไปด้วยทหารอเมริกัน ทำการฝึกฝนกันอยู่เรื่อย อังกฤษ—อเมริกาถือว่าถ้าทำการโจมตีเมื่อยังไม่พร้อมก็จะเลยเสียการหมด สตาลินก็ดไม่พอใจและไม่เข้าใจ

ทำให้ทางนี้เกรงกลัวมากขึ้นว่าสตาลิน อาจจะสงบศึกกับฮิตเลอร์ตามลำพัง ถ้าเช่นนั้นเยอรมันก็จะหันมาโจมตีอังกฤษก่อนที่กำลังทหารในเกาะอังกฤษจะมากมายเกินไป ด้วยเหตุนี้โฮมการ์ดจึงยังจำเป็นและมีข้อสำคัญอยู่.

วันที่ ๗ ได้รับข่าวจากรัศมีว่าได้รับเงินจากยานเย็น ข่าวนี้ทำให้ข้าพเจ้ามีความยินดีและโล่งใจที่ได้ทราบว่ายานเย็นยังอยู่อย่างเรียบร้อย และทรัพย์สมบัติของข้าพเจ้าในเมืองไทยยังมิได้ถูกริบ.

วันที่ ๙ พิระซิ่งกำลังอยู่ลอนดอน ส่งข่าวมาว่าได้รับเข้า เอ. ที. เอ. แล้ว โดยมีตำแหน่งทางการว่าเย็นเสมียน เมื่อได้เข้าแล้วเช่นนั้นก็จะเรียนการบินภายใน เอ. ที. เอ. ได้ พิระซื้อสุนัขตัวใหม่ประเภทสะแปเนียล ให้นามว่า แอ๊ะตา ก็คือ เอ. ที. เอ. (Ata) นั่นเอง วันรุ่งขึ้นพิระและแอ๊ะตาก็กลับมาบ้าน พิระแถลงว่าจะต้องออกจากบ้านลิแนม ไปอยู่ประจำเพื่อทำการเรียนบินภายในสามสัปดาห์.

วันที่ ๑๔ ได้รับข่าวอันเย็นที่น่าพอใจว่าหนังสือ "ดิค ซิแมน" ของข้าพเจ้าขายได้ดีมาก ที่พิมพ์ครั้ง

ที่ ๑ เป็นจำนวน ๒,๐๐๐ เล่มนั้นจำหน่ายได้หมดแล้ว.

การแสดงละครเรื่อง "ยอร์ช และ มากาเรต" ซึ่งเราได้ซ้อมกันมาหลายสัปดาห์ก็ใกล้เข้ามาแล้ว เมื่อวันที่ ๑๙ มีการซ้อมใหญ่แต่งตัวพร้อม วันที่ ๒๑ แสดงจริงเป็นครั้งแรก มีคนไปดูเต็มแน่นทั้งโรง ในโปรแกรมข้าพเจ้าและซีริลใช้นามแฝงว่า *รูเบิต เรย์* (Rupert Ray) กับ *ยอร์ยีนา เบราน์* (Georgina Brown) ลิสบา พิระ และเพื่อนฝูงของเราที่รอคพากันไปดูมาก การแสดงเป็นไปโดยเรียบร้อยทุกประการ เฉพาะอย่างยิ่งซีริลแสดงอย่างดีเลิศ ข้าพเจ้ายิ่งแน่ใจขึ้นอีกว่า การแสดงในละครพูดเป็นของที่ข้าพเจ้าชอบอย่างมาก ต่อจากนั้นเราก็แสดงอีกสองคืนคือเมื่อวันที่ ๒๒ และ ๒๔ เมื่อการแสดงจบลงไปหมดแล้ว เราทั้งสองก็อดคิดถึงการซ้อมไม่ได้ เพราะสนุกสนานและเพลิดเพลินดีมาก.

ข่าวการสงครามในบัดนั้นก็คือเมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม กองทัพบกอังกฤษในอียิปต์ อันมีนามว่ากองทัพที่ ๘ ซึ่งได้ตั้งมั่นอยู่มาหลายเดือนแล้ว กลับเริ่มทำการรุกอีก.

การอยู่ยามและการผักหัดในโฮมการ์ดก็ยังคงทำกันอยู่เรื่อยไป นับตั้งแต่เริ่มเรียนการบินแล้ว พระก็เลิกไปผักหัด แต่ถ้าอยู่บ้านตรงกับเวลาอยู่ยามก็ไปอยู่ยามเสมอ และถ้ายังไม่เย็นนักบินเต็มทีและเยอรมันมาที ก็จะรีบกลับมาประจำหมวดโฮมการ์ดทันที เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ข้าพเจ้าชนะที่ ๑ ในการแข่งขันยิงปืนเล็กยาว.

น้ำมันรถยนต์ในอังกฤษมีน้อยลงทุกที จนบัดนี้การเฉลี่ยจ่ายเย็นอันงด ผู้ใดจำเย็นต้องใช้รถยนต์ก็ต้องขออนุญาตเย็นพิเศษโดยแถลงเหตุผล แล้วจึงจะได้ตั๋วเพื่อซื้อได้บ้างเล็กน้อย ถ้าไปไหนนอกเหนือจากเหตุผลแล้วตำรวจจับได้ก็จะมีความผิด ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงยินดีมากที่กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ จัดส่งตั๋วน้ำมันรถยนต์มาให้ข้าพเจ้าเพิ่มเติมอีกบ้าง แม้แต่ไม่มากก็จริง.

ข้าพเจ้าได้ข่าวว่าเงินที่เก็บได้ในการออกร้านโฮมการ์ดนั้นยังไม่พอ เมื่อวันที่ ๔ ซีริลกับข้าพเจ้าไปเดินเล่นออกกำลังกาย กำลังคุยกันอยู่ทั้งสองคนก็คิด

พร้อมกันขึ้นว่า เราสามารถจะหาเงินเพิ่มเติมได้โดย จัดเล่นละครชนิดริวิว ซักชวนพวกโฮมการ์ดนั้นเองแสดง อนึ่งริวิวนั้นเหมาะแก่เรามาก เพราะลิสยาผู้ไม่ชอบ แสดงละครพูดเรื่องยาวก็จะได้ร่วมแสดงกับเราด้วยได้ เมื่อเราพูดกับเพื่อนฝูงในโฮมการ์ด เขาก็เห็นด้วยทุกคน พวกที่เราเลือกให้เข้าร่วมแสดงด้วยก็ยินดี ทั้งลิสยาก็เอออวยด้วย จึงเป็นอันตกลงว่าจะแสดงริวิวแน่ ข้าพเจ้าจึงเริ่มรวบรวมเรื่องสั้นๆ เป็นสะเก็ตช์ (Sketch) เลือกพวกที่จะให้คนร้องและเต้นรำ ริวิวนั้นเกือบจะเป็นผู้ชายล้วนและทุกๆ คนอยู่ในหมวดโฮมการ์ด นอกจากเบียนผู้เล่นซอ มีผู้หญิงสองคน คือ ซิริลกับลิสยา เราตั้งต้นซ้อมเมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน.

พอวันรุ่งขึ้นนั้นเอง ก็มีข่าวทางสงครามอันสำคัญอย่างยิ่ง คือกองทัพอเมริกันและอังกฤษขึ้นยกทางอาฟริกาภาคเหนืออันเป็นดินแดนของฝรั่งเศส บางแห่งฝรั่งเศสต่อสู้บ้างเล็กน้อย แต่ในที่สุดทหารอเมริกันและอังกฤษก็เข้ายึดที่มั่นได้โดยเรียบร้อย ทหารฝรั่งเศสอันมีอยู่ในแถบนั้นก็เลยเข้าเป็นฝ่ายสัมพันธมิตร ในวันเดียว

กันนั้น ก็มีข่าวว่า การรุกของ กองทัพที่ ๘ ของอังกฤษใน อียิปต์ก็ได้ผลดี กองทัพเยอรมันและอิตาลีถอยไปจนถึงเขตแดนของอียิปต์ลิบเยีย.

พระนั้นหายไปอยู่ลอนดอนมาหลายวัน เพื่อพยายามเรียนการบินสำหรับจะเข้า เอ.ที.เอ. ครั้นวันที่ ๑๔ จึงกลับมาบ้าน แถลงว่าจะเข้า เอ.ที.เอ. นั้นเป็นอันจะต้องเลิกล้มหมด เพราะในการตรวจโดยแพทย์ปรากฏว่าสายตาไม่ดีพอ การเข้าเป็นนักบินใน เอ.ที.เอ. ไม่สำเร็จเป็นที่โทมนัสแก่พระมาก จนถึงกับไม่สบายและต้องเข้านอนไปหลายวัน.

เมื่อวันที่ ๒๙ ลิสยาอายุครบ ๒๗

ที่อังกฤษเขามีกองยุวชนทหารอากาศ (Air Training Corps) อันเรียกย่อ ๆ ว่า เอ.ที.ซี. (A.T.C.) เด็กชายอายุระหว่าง ๑๔ ถึง ๑๘ เมื่ออาสาเข้าแล้วก็ได้ฝึกฝนวิชาเบื้องต้น บางอย่างเช่น การเดินเรือโดยเข็มทิศหรือดูดาว ดูพระอาทิตย์ การส่งสัญญาณ การปรับปรุงเครื่องยนต์ ทั้งยังมีการฝึกหัดเข้าแถวและดัดตน นอกจากนั้นยังมีการหัดขับเรือบินร่อนด้วย ครูนั้นได้เป็นนาย

ทหารมิยศและแต่งกายอย่างกองทัพอากาศเต็มที่ ชั่วแต่มิเครื่องหมาย เอ.ที.ซี. ประกอบ เมื่อเย็นอันแน่นอนว่าจะเข้าเย็นนักยินใน เอ.ที.เอ. ไม่ได้แล้ว พิระก็อาสาเข้าเย็นครูสอนการยินร่อนใน เอ.ที.ซี. เย็นอันว่าได้รับเข้าเมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม ในขณะเดียวกันซิริลตกลงใจจะช่วยชาติเดิมของเขาในระหว่างสงคราม โดยทำงานให้หนักขึ้น ในเวลานั้นคนงานทำนาขาดมาก เพราะผู้ชายต้องไปเย็นทหารเสียมาก ผู้หญิงต้องช่วยในการทำนา จนถึงกับมิกองสตรีทำนาตั้งขึ้น (Women's Land Army) ซิริลเย็นอันว่าจะช่วยในการทำนา แต่ไม่ถึงกับจะเข้ากองสตรีทำนา เย็นแต่สมัครจะไปช่วยทำนาของยิดา เออวิง อันอยู่ใกล้ชิดกันกับบ้านลิแนม เย็นอันว่าช่วยทำนาอย่างไปรเวต.

ภายในบ้านลิแนมมีเรื่องกวนใจอยู่สองเรื่อง คือ สุนัข นอนนี่ (แม่ของโจนนี่) ซึ่งอาภัสเอามาฝากไว้ในขณะที่ไปทำงานในลอนดอน เริ่มไม่สบายมากจนถึงกับบัดนี้เดินไม่ได้ ส่วนสุนัขตัวใหม่ของพิระ ที่ได้รับนามแต่แรกว่า แอ๊ะตา และบัดนี้เปลี่ยนเย็น จินเจอร์ (Ginger)

นับตั้งแต่พิระเข้า เอ.ที.เอ. ไม่ได้ ก็ไม่สบายเช่นกัน เป็นโรคซักอยู่บ่อย ๆ ข้าพเจ้าเป็นคนที่รักสุนัข เมื่อเห็นไม่สบายก็ทำให้หนักใจและกลุ้มใจ จินเจอร์ไม่หายดีได้เลย สัตวแพทย์แนะนำว่าควรจะเป็นสุนัขของชาวนาและควรจะผสมกับตัวผู้และมีลูกมาก ๆ ต่อมาภายหลังพระจึงให้ไปกับเพื่อนชาวนาคนหนึ่ง.

โฮมการ์ดก็ยังเคร่งครัดกันอยู่ เมื่อวันที่ ๑๓ อันวาคม มีการซ้อมเตรียมพร้อมจนถึงเข้าประจำที่ เผื่อเยอรมันจะมาตี การณ์เป็นไปโดยเรียบร้อย.

ในการแต่งหนังสือของข้าพเจ้า การรวบรวมเรื่องราวที่จะแต่งนวนิยายเรื่องพระนเรศวรมหาราชเป็นภาษาอังกฤษ เป็นอันว่าครบถ้วนพอจะเริ่มแต่งได้ เค้าเรื่องก็คิดได้สำเร็จ จึงเป็นอันตั้งต้นเริ่มเขียนบทที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๕ ครั้นถึงวันที่ ๑๙ บริษัทฟูลิสก็ส่งปรู๊ฟชุดแรกของเรื่อง "เติยโตในอังกฤษ" มาให้ตรวจ ซึ่งข้าพเจ้าตรวจด้วยความภาคภูมิใจและเอาใจใส่มาก.

ข้าพเจ้าได้ข่าวว่า *เซอร์ จอไซห์ ครอสบี้* ทูตอังกฤษที่เมืองไทย ได้มาพักอยู่ใน มณฑลคอร์นวอลล์

จึงเชิญมาอยู่ด้วย เมื่อวันที่ ๒๒ เซอร์ จอไซห์ ก็มาถึงในตอนค่ำนั้นกินอาหาร แล้วก็เลยนอนพักอยู่คืนหนึ่ง จึงมีโอกาสได้คุยกันมาก ของที่ทำให้เขาแปลกใจและพอใจมากก็คือ เรามีอาหารไทยให้เขากิน เพราะ เซอร์-จอไซห์ ชอบอาหารไทยอย่างยิ่ง แต่ชอบกินเผ็ดมากกว่าข้าพเจ้าหลายเท่า เขาว่านั้นเห็นจะเป็นครั้งแรกที่เขาได้กินอาหารไทยปรุงโดยผู้หญิงอังกฤษคือลิสยา ในการคุยกันนั้นปรากฏว่า เซอร์ จอไซห์ มีความโกรธเคืองเดือดแค้นญี่ปุ่นมาก แต่ไม่มีความโกรธแค้นคนไทยหรือเมืองไทยเลย ทั้งยังยืนยันว่าเขาเองไม่เชื่อว่าไทยได้แอบคิดในใจนานแล้ว ว่าจะเข้ากับญี่ปุ่น และการประกาศว่าจะเป็นกลางนั้นเป็นการหลอกฝรั่ง เขาเชื่อว่าไทยอยากจะเป็นกลางจริง ๆ ที่เปลี่ยนไปเข้ากับญี่ปุ่นก็เพราะเป็นการจำเป็น เนื่องด้วยฝรั่งพ่ายแพ้อย่างน่าใจหาย ข้าพเจ้าขอให้ เซอร์ จอไซห์ แต่งคำนำหนังสือเรื่อง "เตียโตในอังกฤษ" เขาก็ยินดีรับว่าจะแต่งให้ หากว่ากระทรวงการต่างประเทศอังกฤษอนุญาตและไม่ขัดข้อง ทั้งนี้เพราะบัดนั้นเขายังประจำการอยู่.

ซีริล ทำนา

เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม มีการรื่นเริงในตรุษคริสต์-มาสตามเคยแต่ไม่สนุก ทำกันไปอย่างแค่น ๆ พวกเราใจคอไม่สบายกันทั้งนั้นในเรื่องสงคราม ทั้งข้าพเจ้าเองก็เศร้าใจในการคิดถึงสุนัขบุลล์ดอก โรเมโอ ที่ตายในเดือนกันยายน ทั้งนี้เพราะหน้าตามันยิ้มดูคล้าย ๆ คนแก เวลาตรุษคริสต์มาสซิริลจึงเคยขับแต่งตัวเป็นหลวงพ่อคริสต์มาส (Father Christmas) เป็นการขบขันมากอีกอย่างหนึ่งในระหว่างตรุษคริสต์มาส ลิสบาเป็นหวัดในลำคอ เลยไม่มีเสียง พูดเกือบจะฟังกันไม่ได้เลยทีเดียว ลำบากมาก.

วันที่ ๒๙ ธันวาคม ข้าพเจ้าแต่งหนังสืออังกฤษเรื่อง "พระนเรศวร" จบบทที่ ๑.

วันที่ ๓๑ ได้รับข่าว อันทำให้ข้าพเจ้าโล่งใจ และดีใจมาก คือได้รับโทรเลขจากรัศมีในสวิสส์ แถลงว่าบานเย็นสบายดี อยู่ที่ในเมืองไทย และทรัพย์สมบัติที่ดินของข้าพเจ้าก็ยังอยู่อย่างเรียบร้อย.

วันนั้น พ.ศ. ๒๔๘๕ อันนำความเศร้าโศกหนัก

ใจและตรอมใจมาสู่พวกเราเย็นอันมาก ก็ขสิ้น ปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ก็เริ่มขึ้นในวันต่อมา.

วันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๖ ข้าพเจ้าได้รับต้นฉบับคำนำหนังสือ "เติบโตในอังกฤษ" ซึ่ง เซอร์-จอไซห์ ครอสบี แต่งและส่งมาให้ข้าพเจ้า เขาแจ้งมาด้วยว่าได้รับ อนุญาตจาก กระทรวง การต่างประเทศ อังกฤษแล้วอย่างเรียบร้อย จึงนำลงพิมพ์ได้ ข้าพเจ้าพอใจในคำนำฉบับนั้น เฉพาะอย่างยิ่งตอนหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าขอลอกมาแปลเป็นภาษาไทยดังต่อไปนี้.

"ผู้อ่านหนังสือเล่มนี้จะพบของหลายอย่างที่จะถูกใจเขา ข้อหนึ่งคือเท่าที่ข้าพเจ้าทราบ หนังสือเล่มนี้มีลักษณะพิเศษอยู่เล่มเดียวในข้อที่แถลงเรื่องของเจ้าชายจากอาเซีย ซึ่งเมื่อได้เล่าเรียนในอังกฤษแล้ว ก็ได้อยู่ที่อังกฤษเกือบตลอด เสกสมรสกับสุภาพสตรีอังกฤษ แต่ถึงกระนั้นก็มิได้เคยขาดมิการผูกพันธ์กับประเทศเดิมของท่าน ซึ่งท่านกลับไปบ่อย ๆ และตรัสและนิพนธ์ได้ในภาษาเดิมอย่างถูกต้อง และทรงเอาพระทัยใส่ในกิจการต่าง ๆ (*ของเมืองไทย*) อย่างใกล้ชิดลึกซึ้ง ถึง

แม้จะติดต่อกับอังกฤษมากเท่าใดก็ดี ก็ไม่เคยเลิกเย็นคนไทย ฉะนั้นน่าจะมีคนไทยน้อยคนที่จะสมควรเท่าในการเย็นผู้ติดต่อและเย็นล่ามระหว่างประเทศเดิมและชาติของท่าน กับประเทศที่ท่านมาอยู่เย็นส่วนมาก และได้มามีชายาที่นั่น.”

เมื่อวันที่ ๑๙ มีข่าวอันดีว่าพระสอยการยินร่อนได้ เอ.ที.ซี.จึงรับเข้าเย็นครูพลเรือนก่อน ต่อไปจะเยิดโรงเรียนของพระเองที่ใกล้ๆ ที่เราอยู่ แต่ในชั้นต้นจะต้องไปทำการสอนที่เมืองพลีมัธ (Plymouth) อันเย็นเมืองท่าเรือใหญ่ และฐานทัพเรืออยู่ห่างไปจาก หมู่บ้านร็อคราว ๘๐ กิโลเมตร.

อันละครริวิวโฮมการ์ดก็ซ้อมกันเรื่อยมา การซอมนนสนุกสนานกนมาก รววนน มฉากสน ๆ หลายฉาก บ้าง ก็มี ลิสยา และ ซีริล แสดงใน ฉาก เดียว กัน ทั้งสองคน บ้างก็คนเดียว มิลิสยาและซีริลเต้นรำ “แท็บ” คู่กัน ซีริลเต้น “วัลซ์” กับ เออวิง และ “แทงโก” กับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเองช่วยร้องเพลงหลายเพลง เพราะในสมัยสงครามการแต่งตัวสวย ๆ โก้เก๋ไม่

สู้ขะมิ อันเย็นสิ่งที่ทำให้มิคนว้าเหว่คิดถึงของเช่นนั้นมาก ข้าพเจ้าจึงจัดให้ผู้หญิงทั้งสองคนแต่งตัวให้สวยที่สุดที่จะทำได้ ข้าพเจ้าเองแต่งทั้งเครื่องราตรีหางยาวและหางสั้นในฉากต่างๆกัน เมื่อวันที่ ๒๑ มิการ์ซ้อมใหญ่แต่งเครื่องเต็มที่ พระมาดู ออกความเห็นแนะนำในทางเย็นประโยชน์หลายอย่างและดพอใจมาก เพราะเมียของเขาแสดงเก่งมากในเรื่องสั้นๆ ตลก ขบขัน หรือในการเต้นรำ ลิสยาเขาก็ถนัดมากเหมือนกัน.

เราแสดงจริงๆคืนแรกเมื่อคืนวันที่ ๒๒ มิคนมาดูมากแน่นเต็มโรง จนถึงกับยืนหน้าต่างนั่งดูก็มี การแสดงเย็นไปโดยเรียบร้อยไม่มีอะไรพลาดเลย คนดูพอใจตลอดเวลาปรบมือโห่ร้องชมเชย เย็นที่ปลายปลื้มพอใจแก่ผู้แสดงเย็นอันมาก ข้าพเจ้าเองนั้นโล่งใจยิ่งกว่าพอใจ เพราะไม่ได้อำนวยการริวิวมาเลย นับตั้งแต่ครั้งที่การประชุมนักเรียนไทยในอังกฤษ เมื่อข้าพเจ้าอายุเพียง ๑๘ จึงมีความเกรงกลัวอยู่มากว่าจะไม่สำเร็จ วันรุ่งขึ้นเราแสดงสองครั้ง คือในตอนบ่ายเวลา ๑๔.๐๐ น. และตอนค่ำเวลา ๒๐.๐๐ น. มิคนดูแน่นเต็มโรงทั้งสอง

ครั้ง และพอใจอย่างยิ่งเช่นคืนแรก ในระหว่างการแสดงตอนค่ำ ข้าพเจ้าได้รับข่าวอันดีว่ากองทัพที่ ๘ ของอังกฤษตีเมืองตริโปลีในอาฟริกาเหนือได้ ข้าพเจ้าจึงแถลงข่าวนั้นต่อคนดูจากเวที คนดูก็ลุกขึ้นโบกโปรแกรมโห่ร้องดีใจกันใหญ่ เมื่อการแสดงเสร็จแล้ว เรามีการเลี้ยงสัปเปอร์ที่บ้านลีแนมเชิญตัวละครและผู้ช่วยทั้งหมด เมื่อกินสัปเปอร์เสร็จแล้ว ก็มีการลีลาศรื่นเริงต่าง ๆ จนดึกดื่น สนุกสนานกันมาก วันรุ่งขึ้นเมื่อไปดื่มก่อนอาหารกลางวันที่โรงแรมร็อค พวกเราพบกับใคร ผู้นั้นก็แสดงความยินดีพอใจในริ้ววับ นับตั้งแต่วันนั้นภายในหมู่บ้านร็อคและหมู่บ้านใกล้เคียง ก็มีคนรู้จักพวกเรากันทั้งนั้น และมีความเอ็นดูแก่เรามิใช่น้อย การแสดงริ้ววันนั้นเก็บเงินได้กำไรบำรุงทุนโฮมการ์ดเพื่อซื้อเครื่องประกอบความสุขถึงกว่า ๑๐๐ ปอนด์.

เมื่อละครริ้ววบแล้ว ซิริลและข้าพเจ้าก็เริ่มท่องบทละครที่ยอดมิน ตกลงเขาจะแสดงละครพูดองก์เดียว ๔ เรื่อง ข้าพเจ้าและซิริลแสดงคนละสองเรื่อง แต่อยู่ด้วยกันเพียงเรื่องเดียว ในเรื่องนั้นต้องเล่นคู่กันสองต่อ

สองเกือบตลอดองก์ คือข้าพเจ้าเป็นผู้ชายที่พาคู่รักไปยังบ้านเล็ก ๆ ในที่อันเปลี่ยว แล้วแจ้งว่าเขาแล้วจึงจะฆ่าเสีย มีการพูดอธิบายถึงการอยากจะฆ่านั้นอย่างยืดยาว ทำให้การท่องบทยากมาก การซ้อมเริ่มเมื่อวันที่ ๓๐ สำหรับคนที่ชอบเล่นละคร การซ้อมละครย่อมจะต้องเป็นของเพลิดเพลินคืออยู่เสมอ.

วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ข้าพเจ้าได้รับจดหมายจากอาภัสแถลงว่าเธอได้หมั้นจะเสกสมรสกับหม่อมมณี ผู้เป็นหม้ายขององค์จิระศักดิ์น้องชายของเธอ เป็นอันว่าจะแต่งกันที่กรุงลอนดอนในเดือนมีนาคม อาภัสมีความประสงค์จะให้ข้าพเจ้าเป็นเพื่อนเจ้าบ่าว ข้าพเจ้าตอบไปว่ายินดีมาก แต่เนื่องด้วยหม่อมมณีและข้าพเจ้าไม่ชอบขี้หน้ากันเคยกัน หม่อมมณีอาจจะอยากให้คนอื่นเป็นเพื่อนเจ้าบ่าว ถ้าเช่นนั้นข้าพเจ้าก็จะไม่ว่า ต่อมาภายหลังได้รับจดหมายจากอาภัสว่า หม่อมมณีก็มีความประสงค์ที่จะให้ข้าพเจ้าเป็นเพื่อนเจ้าบ่าวเช่นเดียวกัน จึงเป็นอันตกลง.

วันที่ ๑๓ มีเหตุการณ์อันน่าหวาดเสียว คือพระอยู่ในเมืองพลิมธ เพื่อทำหน้าที่เป็นครูสอนการบินร่อนใน

เอ.ที.ซี. ตอนกลางคืนนอนพักอยู่ในโรงแรม เกิดมีการทิ้งลูกระเบิดโดยเรือบินเยอรมันอย่างรุนแรง พิระมิได้แสดงความกล้าหาญอย่างไม่เข้าเรื่อง ดังคนหนุ่มๆ บางคนชอบแสดง เมื่อได้ยินเสียงสัญญาณภัย ก็ออกจากห้องนอนลงไปอยู่ข้างล่าง เมื่อการทิ้งลูกระเบิดจบลงแล้ว ขึ้นไปยังห้องนอน .ปรากฏว่ามีลูกระเบิดตกใกล้ๆ โรงแรม หน้าต่างในห้องนอนแตกหมด ฉันกระจกอันทั้งคมและแหลมตกเกลื่อนอยู่เต็มห้อง ถ้าพิระขืนทำ "อวดโก้" ไม่กลัว ก็อาจจะถูกบาดเจ็บอย่างรุนแรงถึงกับเสียชีวิตได้ ในมหาสงครามโลกครั้งที่สองนั้น ที่อังกฤษ มีผู้ถูกอันตรายจากลูกระเบิด โดยถูกบาดเจ็บ เพราะกระจกหน้าต่างแตกเกือบมากกว่าอะไรหมด คือฉันกระจกปลิวไปในห้องเหมือนราวกับเย็นมีดหรือดาบ.

การแต่งหนังสือขัดนั้นก็ย่อมเป็นภาษาอังกฤษล้วน เพราะไม่ทราบว่าเมื่อ ใดจึงจะติดต่อ กับเมืองไทย อีกได้ ฉะนั้น " พระนเรศวร " จึงเป็นงานประจำ ในกลางเดือนกุมภาพันธ์มิสตรีผู้เป็นเพื่อนเก่าแก่ของข้าพเจ้าผู้หนึ่ง มาพักอยู่ด้วยสองสามวัน ข้าพเจ้ารู้จักกับเขามาตั้งแต่อยู่

โรงเรียนแฮร์โรว์ เพราะบิดาของเขาเป็นอาจารย์ดนตรี ที่แฮร์โรว์เวลานั้น ต่อมาภายหลังเขาแต่งงานกับคนที่ดู ท่าทางเจียมเจียมที่สุด ชีวิตแต่งงานก็ดูดีมีลูกด้วยกัน สองคน จนก่อนสงครามจึงมีข่าวว่าจะหย่ากัน ทำให้เพื่อนฝงพากันแปลกใจไปตาม ๆ กัน แล้วเขาจึงเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่าเขาแต่งงานผิด สามีนั้นเจียมเจียมแต่ภายนอก ภายในเป็นมหายักษ์ เขาจึงได้รับความทุกข์ทรมาน เพราะความทารุณร้ายกาจต่าง ๆ มาก เขามาอยู่กับเรา คราวนั้นก็ได้เล่าเรื่องความเลวทรามของสามีเพิ่มเติมอีก จึงทำให้ข้าพเจ้านึกเค้าเรื่องนวนิยายขึ้น คือเป็นเรื่อง สตรีที่แต่งงานกับคนที่ใคร ๆ นึกว่าเรียบร้อยเจียมเจียมดีทุกประการ แต่ที่จริงเลวทรามต่ำช้าดันทุรสุด อังกฤษเขามีสุภาษิตเลียนคนเช่นนั้นว่า “หมาป่าที่ปลอมตัวเป็นแกะ” (A Wolf in Sheep’s Clothing) นวนิยายนั้นจะแต่งเป็นภาษาอังกฤษ ชื่อนามว่า “Sheep’s Clothing” คือ “แต่งตัวเป็นแกะ” ได้เริ่มต้นแต่งเมื่อวันที่ ๒๔ แต่ก็ยังแต่ง “พระนเรศวร” ควบไปด้วย คือแล้วแต่อารมณ์จะพาไป เพราะทั้งสองเรื่องผิดแปลกกันมาก

เวลานั้น ข้าพเจ้าแต่งหนังสืออยู่เรื่อยวันๆ หนึ่ง ๖ ถึง ๗ ชั่วโมง.

ข่าวรีวิวโฮมการ์ดของเรามีเล่าลือไปยังหมู่บ้านอื่นๆ คณะของเราจึงได้รับเชิญให้ไปแสดงที่หมู่บ้านปอร์ตไอแสก (Port Isaac) เมื่อวันที่ ๒๔ ก็ได้ผลดีอีก การไปเล่นทีอื่นซึ่งไม่มีใครรู้จักเราเลยนั้น เพิ่มความสนุกสนานแก่พวกเรายิ่งขึ้น.

วันที่ ๓ มีนาคม ข้าพเจ้ามีความโศกเศร้าสลดใจอาลัยถึงพ่อของข้าพเจ้าเป็นพิเศษ เพราะเป็นวันอันตรงกับวันประสูติของพ่อ หากว่าพระองค์ท่านยังมีพระชนม์อยู่ก็จะครบ ๖๐ ปีพอดี ในสมัยนี้ไม่นับว่าชราภาพ คนอายุ ๖๐ ยังทำงานอย่างแข็งแรง กระฉับกระเฉง อยู่ได้ดี อนึ่งทำให้อดคิดไม่ได้ว่าท่านยังมีพระชนม์อยู่ น่าจะมีงานแซยิดกันอย่างใหญ่โตในวันนั้น.

วันที่ ๕ ละครรีวิวได้รับเชิญไปแสดงที่หมู่บ้านอีกแห่งหนึ่งคือ ปอลเซธ (Polzeath) แต่ลิสยาไปด้วยไม่ได้เพราะป่วยเป็นโรคไข้หวัด ซีริลพยายามแสดงแทนหลายตอน ส่วนฉากอันมีเขาทั้งสองคนแสดงเราก็ต้อง

ตัดออก ทำให้เรารู้สึกว่ารีวของเรากร่อยไปมากแต่คนดูก็ยังชอบอยู่ดี.

เพื่อจะแสดงให้ผู้อ่านเห็นได้ว่าหมู่นั้นข้าพเจ้าทำงานแต่งหนังสือวันๆ หนึ่งมากเพียงใด จึงขออวดว่าเมื่อวันที่ ๙ แต่งเรื่อง "แต่งตัวเป็นแกะ" จบบทที่ ๑ และวันที่ ๑๑ ก็จบบทที่ ๓ ของ "พระนเรศวร" พิระกำลังยืนศรยะจอมพล สมัตส์ (Smuts) รัฐบุรุษสำคัญยิ่งของอาฟริกาใต้ผู้ยังดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี การยืนนั้นโดยใช้ภาพถ่ายเป็นแบบ.

ลิสยาหายป่วยแล้ว วันที่ ๑๒ เราจึงเดินทางไปกรุงลอนดอน พักอยู่ที่โรงแรมซาวอย พระกับซีริลไปสองสามวันก่อน พักอยู่กับป้าน้าของซีริล วันที่ ๑๔ ซีริลและข้าพเจ้าไปดูพระแสดงการบินร่อน ในการแสดงใหญ่ที่ตำบลคิดบรุ๊ค เป็นครั้งแรกที่เราได้เห็นพระทำการบินร่อน เขาใช้ชักรอกเรือบินอันไม่มีเครื่องยนต์ชักขึ้นไปสูงโดยวิธีเดียวกับชักบาลลูนที่ขึ้นไปแขวนอยู่เหนือเมืองใหญ่ๆ เพื่อป้องกันมิให้เรือบินข้าศึกบินลงมาได้ใกล้ๆ แต่เรือบินร่อนเมื่อนักบินเห็นว่าสูงพอแล้วก็ต้องปล่อย

สายลวดนั้นออก สายลวดก็ตกลงยังพื้นดิน ขัดนั้นก็เย็น หน้าที่ของนักบินจะต้องหาทางที่อากาศอบอุ่น เพราะอากาศอบอุ่นนั้นขึ้นสู่สูง จึงเย็นเครื่องโอบอุ้มชูเรือบินร่อนนั้นไว้ไม่ให้ตก พระทำการบินวนเวียนไปมาอยู่นานพอใช้แล้ว จึงนำเรือบินลงสู่พื้นดินโดยเรียบร้อย คนดูหลายพันพากันปรบมือแสดงความชมเชย.

ตามธรรมเนียมอังกฤษ คืนก่อนจะแต่งงาน เจ้าบ่าวจะต้องกินเลี้ยงกันกับเพื่อนฝูงที่สนิทสนม แต่ต้องเย็นผู้ชายด้วยกันทั้งสิ้น คืนวันนั้นอาภัสจึงเชิญพระและข้าพเจ้าไปกินอาหารค่าด้วย คืนวันนั้นเราทั้งสามคุยกันอยู่จนดึก.

เช้าวันที่ ๑๕ อาภัสและหม่อมมณีทำการเสกสมรสที่หอจดทะเบียนเสร็จแล้วมีเลี้ยงอาหารกลางวัน ณ ภัตตาคารแห่งหนึ่ง สมเด็จพระนางรำไพฯ เสด็จเย็นประธาน วันนั้นข้าพเจ้าได้พบวรานนท์แต่งแบบทหารอากาศอังกฤษเย็นครั้งแรก ยังเย็นพลนักเรียนการบินอยู่การเลี้ยงอาหารสนุกสนานครึกครื้นกันดี เจ้าบ่าวเจ้า-

สาวจะไปพักอยู่ทอนก่อน แล้วจึงจะมาอยู่ต่อที่บ้านลิแนม ภายหลัง.

ในระหว่างนั่งรถไฟกลับบ้าน เราทั้ง ๔ คือ ลิสยา พิระ ซิริล กับข้าพเจ้าคุยกันว่าถ้าสงครามจบแล้วอย่างเรียบร้อย จะต้องไปเที่ยวสหรัฐอเมริกาให้ได้ เราสามคนไม่เคยไป ลิสยาคนเดียวเคยไปมาแล้ว เมื่อยังเป็นเด็กสาวอยู่ คือไปกับอาของเขา.

วันที่ ๑๘ โฮมการ์ดมีการซ้อมใหญ่ เข้าประจำที่ต่อสู้รบกัน และซ้อมกันอยู่ระหว่าง ๑๐.๓๐ น. จนถึงตอนดึก ๐๒.๐๐ น. สมัยนั้นกำลังเตรียมพร้อมที่เยอรมันจะมาตี ทั้งนี้เพราะการรุกของเยอรมันทางรุสเซียดูชะงักอยู่ ทางรุสเซียต้านทานไว้ได้อย่างแข็งแรงขึ้น จึงคิดกันว่า เยอรมันอาจจะปะทะปะทังไว้ทางโน้น แล้วกลับมาตีใหญ่ทางอังกฤษแทน.

ถึงจะมีการเตรียมพร้อมหรือผ่อนหนักผ่อนเบาเท่าใด การแสดงละครเพื่อเก็บเงินบำรุงโน่นบำรุงนี่ก็ยังคงมีอยู่เรื่อย การซ้อมละครที่ยอดมินก็มีเรื่อยมา วันที่ ๒๒ มีนาคมมี

การซ้อมใหญ่อีกเรื่องหนึ่ง ข้าพเจ้าเล่นเป็นทนายความผู้ชราภาพ.

วันที่ ๒๓ อาภัสและหม่อมมณีมาถึงเพื่อจะพักอยู่กับเราหนึ่งสัปดาห์ เย็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าจะได้รู้จักคุ้นเคยกับหม่อมมณีอย่างใกล้ชิด.

วันที่ ๒๔ ละครที่ยอดมิ่นแสดงจริงเย็นคืนแรก พวกเราพากันไปดูหมดรวมทั้งอาภัสและหม่อมมณี การแสดงเย็นไปโดยเรียบร้อย คนดูก็มากและพอใจ แต่ข้าพเจ้าเองไม่รู้สึกสนุกเท่าเมื่อครั้ง "ยอร์ชและมากาเรต" ทั้งนี้เพราะไม่สู้จะชอบละครพูดเรื่องสั้นๆ องก์เดียว ข้าพเจ้าชอบละครพูดอย่างยาวเต็มสามองก์หรือรีวิว ละครที่ยอดมิ่นคราวนี้เราแสดงอีกสองคืน คือวันที่ ๒๕ และ ๒๗

วันที่ ๒๘ ข้าพเจ้าอายุครบ ๓๕ บริบูรณ์ ทำให้รู้สึกว่าจะพ้นเขตที่จะนึกถึงตนเองว่าเป็นชายหนุ่มแล้ว และเริ่มเข้าสู่เขตกลางคน ไม่เห็นมีเหตุผลอะไรที่จะมีการรื่นเริง แต่คนอื่นๆ ที่เขารักข้าพเจ้าเขาอยากจะให้มีการเลี้ยงฉลองตามเคย ข้าพเจ้าก็ยินยอม ลิสยาจัดการ

เลี้ยงอาหารค่ำ มีพวกเราที่อยู่ในบ้าน และเชิญฝรั่งมาอีกไม่กี่คน กินอาหารเสร็จแล้วก็มีการลีลาศกันเล็กน้อย ฝรั่งที่มาคืนนั้นไม่เคยเห็นสตรีไทยเลย หม่อมมณีจึงเป็นคนแรกที่เขาเคยเห็น เขาพากันชมว่าสวยและเก่.

วันที่ ๓๐ มีข่าวสงครามสำคัญว่ากองทัพที่ ๘ ของอังกฤษตีแนวมาเรธ (Mareth Line) อันป้องกันภาคใต้ของประเทศตูนิเซียได้ ทางตะวันตกกองทัพที่ ๑ ของอังกฤษ และกองทัพอเมริกันที่ต้องชะงักอยู่พักหนึ่งก็รุกได้อีก เป็นอันว่ากำลังเยอรมันและอิตาลีในทวีปอาฟริกาบัดนี้เหลืออยู่แต่ในตูนิเซียเท่านั้น และถูกล้อมรอบหมดทางบก ปัญหาจึงมีอยู่ว่าจะถอยหนีกลับไปประเทศอิตาลีทางทะเลหรือทางอากาศได้หรือไม่ กองทัพยกสัมพันธมิตรที่ล้อมอยู่รอบในบัดนั้น อยู่ใต้บังคับบัญชาของพลเอก *เซอร์ แฮโรลด์ อะเล็กซานเดอร์* (Sir Harold Alexander) อันผู้รักใคร่มักจะเรียกนามสั้นๆ ว่า *แอเล็กซ์*.

เดือนเมษายนข้าพเจ้าตั้งอกตั้งใจแต่งเรื่อง "แต่งตัวเป็นแกะ" นั่งเขียนอยู่วันๆ หนึ่งไม่ต่ำกว่า ๖ ชั่วโมง.

วันที่ ๑๒ เย็น วันสำคัญมาก คือ ตัวหนังสือเรื่อง "เตียโตในอังกฤษ" ที่เขาพิมพ์เสร็จแล้วมาถึงมือข้าพเจ้าพอใจอย่างยิ่ง เขาพิมพ์อย่างเรียบร้อยทั้งภาพต่าง ๆ เขาก็ลอกออกมาอย่างดีที่สุด เพื่อเย็นการฉลองอย่างพิเศษ คืนนั้นเราจึงดื่มแชมเปญเมื่อกินอาหารค่ำ บัดนี้ก็ได้แต่จะมุ่งคอยดูวิจารณ์ในหนังสือพิมพ์อังกฤษต่าง ๆ และคอยฟังข่าวว่าจะขายได้กี่เล่มเร็วช้าอย่างใด หนังสือเรื่องนั้นบริษัทฟูลิสเขาพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม และออกขายราคาเล่มละ ๑ ปอนด์ ๑ ชิลลิงก์ (๔๘.๐๐ บาท) ซึ่งนับว่าเย็นราคาที่แพงมาก แต่เขาบอกว่าจำเย็นเพราะมีภาพมาก.

วันที่ ๑๙ หนังสือพิมพ์ในลอนดอน "*เดลี่ย์ เทเลกราฟ*" อันมีคนซื้ออ่านวันละกว่า ๙ แสนฉบับ ได้ลงเรื่องข้าพเจ้าและหนังสือชีวประวัติอย่างดีมาก แต่ไม่ถึงกับเป็นการวิจารณ์ พอวันที่ ๒๓ ก็ได้ข่าวว่าหนังสือขายได้ถึง ๔๐๐ เล่ม คือ ๑ ใน ๕ ของที่พิมพ์ทั้งหมด และขายได้ดีเช่นนั้นภายใน ๑๐ วันนับตั้งแต่วันออกขาย ข่าวดีเช่นนั้น ทำให้ข้าพเจ้าขยันขันแข็ง ในการแต่งหนังสือยิ่ง

ขึ้นอีก ภายในวันที่ ๒๗ ก็แต่งเรื่อง "แต่งตัวเป็นแกะ" ได้กึ่งหนึ่ง.

ตั้งต้นเดือนพฤษภาคมก็เริ่มมีวิจารณ์ลงในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ และข้าพเจ้าจำเป็นจะต้องอวดว่าส่วนมากดีทั้งสิ้น เมื่อวันที่ ๘ มีวิจารณ์ในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ทางการเมืองอันมีชื่อเสียงคือ "*นิว สเตตสแมน*" (New Statesman) อันสนับสนุนพรรคกรรมกรลงข้อความในวิจารณ์ของเขา อันข้าพเจ้าเห็นว่าควรจะลอกมาแปลได้คือ

"หนังสือชีวประวัติอันยาว และไม่มีอะไรที่น่าตื่นเต้นพิเศษเล่มนี้ น่าจะไม่มีคนอยากอ่านมากทั่วไป นอกจากคนที่เอาใจใส่ในเมืองไทยหรือการแข่งรถ แต่ถ้าท่านยังเอื้อพลิกอ่านหน้าแรกแล้ว ก็จะต้องอ่านต่อไปโดยมีความพอใจสนุกสนานมากขึ้นตลอด.

ถ้าหนังสือเล่มนี้สามารถผูกใจผู้อ่านได้อย่างแน่นแฟ้น ก็น่าจะเป็นเพราะผู้แต่งแสดงตนว่าเป็นผู้ที่ฝรั่งเศสเขาเรียกว่ามี une âme bien née (*แปลตรงก็ต้องว่า "มีวิญญาณอันเกิดมาดี" แต่เขาคงหมายความว่า มีจิตใจ*

อย่างละมุนละม่อม – จ.จ.) ความสุภาพของท่าน การพูดขบขัน การถ่อมตัว การพูดความจริงอย่างตรงไปตรงมา ลักษณะเหล่านี้มาจากหัวใจของผู้แต่งอย่างจริงจัง จนเราดูผิดไม่ได้ว่าอาจจะฝืนตัวให้เย็นดังนั้น ท่านเย็นคนกำเนิดครึ่งชาวอาเซียและครึ่งยโรป ท่านมีทั้งความสุภาพละมุนละม่อมของตะวันออก ปนกับความสามารถของชาวตะวันตก ท่านเย็นข้อพิสูน์อย่างดียิ่งที่จะเถียงแทนและสนับสนุนการเสกสมรสระหว่างชาวตะวันออกและตะวันตก" บทความที่วิจารณ์นี้เขาจ่าหน้าว่า "เจ้าชายสุภาพ" (Gentle Prince)

เซอร์ จอห์น สะไควร์ (Sir John Squire) นักประพันธ์อังกฤษผู้เรืองนาม และเย็นนักเขียนวิจารณ์ด้วย มีวิจารณ์ของท่านลงหนังสือพิมพ์ภาพประจำสัปดาห์ อันเก่าแก่และนับว่ามีชื่อเสียงมากที่สุดในโลกฉบับหนึ่ง คือ *อิลลัสเตรเตด ลอนดอน นิวส์* (Illustrated London News) เมื่อวันที่ ๑๕ ข้าพเจ้าขอนำข้อความของท่านบางตอนมาลงด้วยดังต่อไปนี้

"ในหนังสือเล่มนี้ตะวันออกพบกับตะวันตกอย่างแน่นอนมิดชิด พระองค์จุลฯ อยู่ในเมืองไทยเมื่อเยาว์ เย็นโอรสเจ้าฟ้าไทยและมารดาชาวรุสเซีย เสกสมรสกับผู้หญิงอังกฤษ แต่ก็เอาพระทัยใส่ในทุกข์สุขของประเทศของท่านอยู่ตลอด..... ชื่อหนังสือนั้นเองก็เย็นสะพานอันเชื่อมตะวันออกกับตะวันตก ท่านประสบสุขในทั้งสองประเทศ ท่านเล็งเห็นความเย็นไปในสองประเทศได้ทั้งจากภายในและภายนอก..... เย็นหนังสือที่เต็มไปด้วยเรื่อง แสดงความใจดีของคนแต่ง แสดงใจอันกล้าหาญ ทั้งแปลข้อความได้อย่างดี นี่คือหนังสืออันทำให้ผู้อ่านรู้สึกเย็นกันเอง กับผู้แต่งหนังสือที่น่ารักและทำให้ผู้อ่านชื่นชมชื่นใจ."

ขอข้ามวันคืนไปหน่อย และแถลงว่าเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายนก็มีวิจารณ์ในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์อันมีชื่อเสียงยิ่งในทางวรรณคดี คือ "*สะเปคเตเตอร์*" (Spectator) ดังขอลอกไว้บ้างคือ

"พระองค์จุลฯ ท่านทรงมีความตื่นเต้นและเอาใจใส่ในสิ่งต่างๆ มากมาย ทั้งมีความทรงจำอย่างดี จึงทำ

ให้หนังสือเล่มนี้เหมาะอย่างยิ่ง สำหรับ การเดิน ทางไกล โดยรถไฟ หรือที่จะมีไว้ในห้องนอนของแขกที่จะมาพัก อยู่ในบ้าน.”

รวมหมดด้วยกัน มีวิจารณ์อย่างดีลงหนังสือพิมพ์ในอังกฤษถึง ๒๗ ฉบับ แต่ข้าพเจ้าไม่มีหน้ากระดาษพอที่จะนำมาลอกแปลลงไว้ในที่นี้ได้ทั้งหมด จำต้องขอให้ผู้อ่านเชื่อข้าพเจ้า มีฉบับเดียวที่ปรักปรำข้าพเจ้าอย่างรุนแรงคือ หนังสือพิมพ์อันค่อนข้างใหม่ชื่อ “*นิวส์-รีวิว*” (News-Review) อันมีชื่อเสียงว่าเป็นฝ่ายซ้ายจัดมาก เขาว่า

“เทียโตในอังกฤษ เล่าถึงการ กระทำทุก ๆ วันอันไม่มีข้อความสำคัญอะไรเลย ภายใน ๑๔ หน้ากระดาษซึ่งมีเล่าถึงการกีฬาเชียงที่เคมบริดจ์ เราก็ไม่รู้สึกว่ามีลมพัดแม้แต่นิดหนึ่ง ภายใน ๓๖ หน้าที่เล่าถึงญาติพี่น้องแข่งรถอย่างชั้นเอก ก็ไม่มีกลิ่นไอเสียแม้แต่เล็กน้อย พระ-องค์จุล ๆ ได้แต่ไปเดินโก้อยู่ที่การแข่งม้า แอ๊สคอต เมื่อเมืองไทยเปลี่ยนแปลง การปกครอง และไม่ยอมเลี้ยงเจ้านายที่ได้แต่ดูดเลือดคนกิน.”

บัดนี้จึงขอกลับเล่าถึงชีวิตของข้าพเจ้าต่อไป เนื่องด้วยคนดูพอใจในริวิวโฮมการ์ดของเรามาก จึงมีผู้ขอร้องให้แสดงทีหนึ่งอีกคืนหนึ่ง เราก็แสดงเมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม มีคนดูมากมายตามเคย ครานี้เก็บเงินบำรุงทุนความสุขของกองทัพอากาศของกฤษ.

เมื่อวันที่ ๑๕ โฮมการ์ดได้ร่วมเข้าแถวตรวจพลสวนสนามพร้อมกับทหารเรือทหารบก และทหารอากาศสมุหเทศาภิบาลมณฑลคอร์นวอลล์กับพลอากาศเอกคนหนึ่ง เป็นผู้ตรวจพล ข้าพเจ้าได้เข้าแถวด้วยในยศพลทหาร วันนั้นอากาศออกจะอ้าว แถวต้องยืนคอยอยู่นาน มีพวกโฮมการ์ดที่เป็นชาวนาอันล่ำสันแข็งแรง แต่ไม่คุ้นกับการยืนนาน ๆ เป็นลมล้มกันหลายคน เขาพากันแปลกใจที่ข้าพเจ้าผู้ร่างเล็กและดูไม่สู้จะแข็งแรง กลับยืนนิ่งอยู่ได้นาน ทั้งนี้เพราะเขาไม่ทราบว่าข้าพเจ้าได้รับการฝึกฝนให้ยืนนิ่งอยู่นาน ๆ นับตั้งแต่ยังเป็นเด็กเล็ก ๆ อยู่ ในเวลาตรวจแถวมีของสะดุดสายตาพลอากาศเอกคือเห็นพลทหารมีริบบันตราชวิกตอเรียนติดอกอยู่คนหนึ่ง.

ในวันเดียวกันนั้นเอง ทางอังกฤษได้ข่าวอันเป็นที่ปีติยินดียิ่ง คืออังกฤษอเมริกันได้ชัยชนะอย่างเด็ดขาดในตูนิเซีย จึงไม่มีกำลังทหารข้าศึกเหลือในทวีปอาฟริกาเลย เป็นโอกาสที่พลเอก อะเล็กซานเดอร์ ได้ส่งโทรเลขไปยังนายกรัฐมนตรีเชอร์ชิลล์ มีใจความว่า กองทัพอิตาเลียนและเยอรมัน ในทวีปอาฟริกาแตกพ่ายแพ้หมดแล้ว.

วันที่ ๒๐ พฤษภาคม เซอร์ จอไซห์ ครอสบี ซึ่งมาเที่ยวอยู่ในคอร์นวอลล์ มาเยี่ยมและพักอยู่กับเราอีกคนหนึ่ง เซอร์ จอไซห์ ยังอดตื่นเต้นและแปลกใจไม่ได้ที่ลิสยาทำกับข้าวไทยได้ วันนั้นลิสยาก็ทำให้เขากินอีกมื้อหนึ่ง.

หมูนั้นโฮมการ์ดมีการผูกหัดยิง ยืนเล็กยาวย่อย ๆ เพราะเป็นฤดูที่ตอนค่ำเริ่มจะยังสว่างอยู่และไม่มืดจนราว ๒๑.๐๐ น. เมื่อวันที่ ๒๓ มีการแข่งขันภายในหมวดและข้าพเจ้าได้เป็นที่สอง.

ระหว่างวันที่ ๒๔ และ ๒๖ ลิสยาและข้าพเจ้ามีธุระไปลอนดอนและพักอยู่ที่โรงแรมซาวอย ในร้านขาย

หนังสือของโรงแรมได้แล่เห็นหนังสือ "เตียโตในอังกฤษ" ของข้าพเจ้ามีตั้งไว้ขายอย่างเด่นชัด ร้านขายหนังสือ *แฮตชาร์ดส* (Hatchards) ในปีกกาดิลลี่ อันเป็นร้านที่เก่าและสำคัญมาก ข้าพเจ้าซื้อหนังสือที่ร้านนั้นมาตั้งแต่เด็ก ๆ เขาแสดงความไมตรีจิตแก่ข้าพเจ้าอย่างดี เอาหนังสือของข้าพเจ้าตั้งไว้เต็มหน้าต่างบานหนึ่ง.

ภาพปั้นศิรษะจอมพล สมัตส์ ที่พระปั้นแล้วเอาไปหล่อเป็นบรอนซ์นั้นได้ผลดี ราชศิลปสภายอมรับเข้าตั้งประกวดในการกวดประจำปี ข้าพเจ้าไปดูเมื่อวันที่ ๓๖

เรากลับมาถึงบ้านเมื่อวันที่ ๒๗ พอทันเวลาที่จะไปยังเมืองบอดมิน เพราะซิริลและข้าพเจ้าต้องแสดงละครอีก คือสโมสรเขาแสดงละครพูด ๔ องก์นอกครั้งหนึ่ง เพื่อเก็บเงินบำรุงการซื้อเครื่องประกอบความสุขทหารอากาศ.

การแต่งหนังสือภาษาอังกฤษก์ไม่มีหยุดยั้ง วันที่ ๒ มิถุนายน ข้าพเจ้าแต่ง "พระนเรศวร" จบบทที่ ๕ การผักหัดโฮมการ์ดก็เป็นการยิงปืนเป็นส่วนมาก เมื่อ

วันที่ ๖ ในการแข่งขันยิงปืน ข้าพเจ้าได้เป็นที่ ๑ ชีวิตในเดือนนั้นก็ไม่มีอะไร นอกจากการแต่งหนังสือและโฮมการ์ด จนวันที่ ๒๖ จึงได้ข่าวดีจากรัศมีอีกว่าได้รับข่าวจากพระองค์อาทิตย์ฯ ว่าบานเย็นสบายดีเรียบร้อย ในขณะนั้นโรคประจำปีของข้าพเจ้าคือหวัดแดดก็เริ่มทำความรำคาญให้แก่ข้าพเจ้าตามเคย.

วันที่ ๑๑ กรกฎาคม มีข่าวสงครามอันสำคัญมาก คือกองทัพสัมพันธมิตรภายใต้บังคับบัญชาของพลเอกอเมริกัน ไอเซนเฮาว์ แม่ทัพสูงสุด ได้ลงเรือใหญ่น้อยนับไม่ถ้วนข้ามทะเลจากอาฟริกาไปยังเกาะสิซิลี อันอยู่ภาคใต้อิตาลี แล้วขึ้นยกและยึดดินแดนในเกาะนั้นได้และเริ่มจะรุกต่อไป ทั้งนี้เพราะนอกจากจะมีกำลังมากกว่าทางเรือแล้ว กำลังอากาศทางสัมพันธมิตรก็มากกว่า ฉะนั้นฮิตเลอร์เคยอวดว่าสัมพันธมิตรจะไม่มีวันกลับไปเหยียบทิดินในป้อมยุโรป (Festung Europa) ก็ไม่เป็นความจริงแล้ว ทางอังกฤษเองทหารยกทั้งอังกฤษและอเมริกันก็ผลัดผลักหลีกผลักฝนกันอย่างเต็มที่ เพื่อจะข้ามไปตีเยอรมันในฝรั่งเศส เยอรมันเองก็ถูกทิ้งลูก

ระเบิดเสียอย่างยับเยิน อังกฤษไปทิ้งเวลากลางคืน อเมริกันไปเวลากลางวัน คนเยอรมันได้รับความลำบากทุกข์ยากมาก แต่เราก็จะลืมไม่ได้ว่าเยอรมันเป็นผู้เริ่มสงคราม ทางตะวันตกไม่มีใครเขาอยากจะรุกรานต่อใคร และเมื่อแรกเยอรมันเคยชนะอยู่เรื่อย ชาวเยอรมันส่วนมากก็ยินดีและสนับสนุนอย่างเต็มที่.

วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พระชนมายุ ๒๙

วันที่ ๑๘ การผ่าหัดโฮมการ์ด มีการออกเป็นหมู่สอดแนมในที่ทางอันวิบาก ข้าพเจ้าพลาดตกคลอง ข้าพเจ้าเป็นคนว่ายน้ำไม่แข็งอยู่แล้ว ยังนั้นแต่งเครื่องสนามเต็มที่มีทั้งหมวกเหล็ก ทั้งใส่เกือกบู๊ต ถ้าน้ำลึกก็น่ากลัวจะเป็นอันตราย แต่เคราะห์ดีที่น้ำตื้น ฉะนั้นจึงขึ้นจากคลองและทำการผ่าหัดต่อไปได้ วันที่ ๒๕ มีการแข่งขันยิงปืนกลสั้นสะเตน เป็นครั้งแรก ข้าพเจ้ายิงได้เป็นที่ ๑ แต่การผ่าหัดหมู่นี้ลำบากเพราะโรคหวัดแดดอันทำให้ขามบ่อย ๆ และน้ำตาไหล ทั้งก่อให้บังเกิดความอ่อนเพลียด้วย ที่จริงถ้าจะไปหาแพทย์ขอใบสำคัญ

ลาพักก็เห็นจะได้ แต่ข้าพเจ้าไม่อยากจะให้คนอื่น ๆ เขาเห็นว่าเราอ่อนแอ.

ในวันที่ ๒๕ นั้นเองมีข่าวซึ่งทำให้คนอังกฤษตื่นเต้นมาก คือมุสโสลินีถูกพวกของตนเอง คบคิดกันบังคับให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทั้งยังถูกจับไปคุมขังไว้บนเขาสูง ตัวสำคัญในการคบคิดครั้งนั้นคือ เค้านต์ กรานดี (Count Grandi) ผู้ข้าพเจ้าเคยรู้จักเมื่อครั้งเป็นเอกอัครราชทูตอิตาลีที่กรุงลอนดอน ยัดนั้น จอมพล บาโดกลิโอ (Marshal Badoglio) ได้รับตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีแทน การที่มุสโสลินีหลุดจากอำนาจครั้งนั้น ย่อมทำให้ทางฝ่ายสัมพันธมิตรชื่นใจกันมาก เพราะถ้ามุสโสลินีผู้มีมหาอำนาจมาตั้งเกือบ ๒๐ ปีตกได ฮิตเลอร์ก็อาจจะตกได้เช่นเดียวกัน.

การแต่งหนังสือของข้าพเจ้าก็ยังดำเนินต่อไป วันที่ ๓๑ ข้าพเจ้าแต่งเรื่อง "แต่งตัวเป็นแกะ" จบรวมทั้งการตรวจด้วย.

เมื่อได้คิดตริกตรองดูถึงสภาพการณ์สงคราม

โลก เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ข้าพเจ้าบันทึกในจดหมายเหตุรายวันว่า "*พวกญี่ปุ่นจะทนต่อสู้ต่อไปอีกไม่ได้นาน หากว่าเยอรมันยอมแพ้.*"

วันที่ ๙ ข้าพเจ้าตรวจบทพิมพ์เรื่อง "แต่งตัวเย็นแกะ" ของเย็นได้เสร็จเรียบร้อย แล้วส่งไปยังสำนักพิมพ์ เรื่องภาษาอังกฤษ "ตลอดวันตลอดคืน" ซึ่งข้าพเจ้าแต่งยังไม่จบและละทิ้งไว้ ข้าพเจ้าเริ่มแต่งต่อเมื่อวันที่ ๑๕

วันที่ ๒๙ มิ ข่าวว่า *พระเจ้าบอริส*แห่งบัลกาเรียสิ้นพระชนม์ ทางอังกฤษโดยมากสงสัยว่าเย็นเพราะเปลี่ยนพระทัย อยากจะเอาประเทศบัลกาเรียออกเสียจากเย็นพันธมิตรของเยอรมัน เลยถูกเยอรมันแอบจัดการปลงพระชนม์เสีย อีกประการหนึ่งพระราชินีเย็นเจ้าหญิงอิตาลี นับตั้งแต่มุสโสลินีถูกออก และพระเจ้าแผ่นดินอิตาลีทรงสนับสนุนการปลด เลยทำให้เยอรมันเกลียดพระราชวงศ์อิตาลี ข่าวสิ้นพระชนม์ทำให้ข้าพเจ้าเศร้าใจเพราะท่านเคยเย็นเพื่อนของพ่อ เมื่อได้เฝ้าในการพระศพ*พระเจ้าอาลเบิต*แห่งเบลเยียมและพระเจ้ายอร์ชที่ ๕ ก็ทรงพระกรุณาแก่ข้าพเจ้ามาก ทั้งตรัสถึงพ่ออย่างดี

ทรงเชิญให้ข้าพเจ้าไปอยู่ด้วยใน พระราชวังที่กรุงโซเฟีย แต่ข้าพเจ้ามัวหมกมุ่นอยู่กับการแข่งรถของพระเสีย จึงเลยมิได้มีโอกาสรับเชิญ อันเป็นที่น่าเสียดายมาก การแข่งรถเมื่อก่อนสงครามกินเวลาของข้าพเจ้าอย่างมาก จึงขาดโอกาสได้ไปในที่ต่าง ๆ และพบกับบุคคลที่สำคัญรวมทั้งฮิตเลอร์ด้วย.

ปลายเดือนสิงหาคมข้าพเจ้าเสียใจมากที่สุนัขโจนนี่ซึ่งข้าพเจ้ารักอย่างยิ่ง เกิดหูหนวก ทั้งนี้เพราะที่ปากอ่าวใกล้หมู่บ้านร็อคมีแหลมหิน ซึ่งเขาระเบิดเอาหินไปใช้ปูสนามบินที่ทำใหม่ ๆ เมื่อก่อนนี้ทหารช่างอังกฤษเป็นผู้ระเบิด เขาใช้ดินระเบิดแต่พอประมาณกำลัง จึงไม่มีเสียงดังเกินไป และไม่ลำบากแก่ผู้ที่อยู่ตามบ้านใกล้เคียง ในเดือนสิงหาคมเขาส่งทหารช่างชาวคานาดามาระเบิดแทน พวกนี้เกียจคร้านในการที่จะค่อยทำค่อยไป จึงใช้ดินระเบิดอย่างรุนแรงที่สุด บ้านใกล้เคียงโดนกระจกหน้าต่างแตก จนเพดานทลายกันก็มีหลายแห่ง โจนนี่ซึ่งไม่เคยกลัวเสียงอะไรเลย แม้รถแข่งจะเร่งเครื่องอยู่

ดังสนั้น ก็เคยยินกินอาหารอยู่ได้ใกล้ ๆ ท่อไอเสีย กลับตกใจกลัวเสียงระเบิดนั้นมาก และไม่กี่วันก็เลยหูหนวก เพราะเยื่นสุนัขที่ฉลาดมาก แม้ไม่ได้ยินเสียงเราจึงเรียกและสั่งอะไรไม่ได้โดยเสียง แต่เราใช้โบกมือวิธีต่าง ๆ ก็เข้าใจภาษาใบได้.

วันที่ ๑ กันยายน หนังสือพิมพ์ลงข่าวว่าชนชาติศัตรูทั้งหมดที่อยู่ในอังกฤษ จะต้องถูกเกณฑ์ทำงานช่วยในการสงครามรวมทั้งคนไทยด้วย ทำให้ข้าพเจ้าหนักใจ เพราะถ้าถูกเกณฑ์ไปเข้าโรงงาน เราก็จะต้องไปอยู่ที่อื่น เพราะในคอร์นวอลล์ไม่มีโรงงานเลย ถ้าเช่นนั้นจะน่าเสียดาย เพราะเราเช่าบ้านลิแนมโดยค่าเช่าแพง ข้าพเจ้าจึงสมัคร จะไปช่วยเป็นครูที่โรงเรียนมัธยมในเมืองยอดมิน ทางโรงเรียนเขาก็ยินดีเพราะข้าพเจ้าได้มีเกียรติปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ อันสูงกว่าที่ครูคนอื่น ๆ มี รวมทั้งครูใหญ่ด้วย แต่เมื่อติดต่อกับกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษแล้ว เขาจึงบอกมาว่าทางราชการไม่ประสงค์จะให้ข้าพเจ้าเป็นครู กลัวว่าพวกเรา

ลิสบา เป็นนางพยาบาล

ไม่ต้องทำงานอะไรเลย เท่าที่ทำอยู่แล้ว เย็นที่พอใจแก่รัฐบาลอังกฤษ ถึงกระนั้นพวกเราก็รู้สึกว่าทำงานไม่พอ ซิริลซึ่งเคยไปทำนาสัปดาห์ละสามครั้งก็เปลี่ยนเย็นไปทุกๆ วันนอกจากเสาร์อาทิตย์ พิระนั้นอยู่ทั้งใน เอ.ที.ซี. และโฮมการ์ด ลิสยาก็เย็นแม่บ้านมีงานทำเต็มมือทั้งเย็นนางพยาบาลอาสา ข้าพเจ้าเท่านั้นที่เย็นแต่โฮมการ์ดจึงรู้สึกว่าไม่พอ ที่อังกฤษเคยมียุวชนทหารบกมาตั้ง ๕๐ ปีกว่าแล้ว ชั่วแต่ตามโรงเรียนบัยลิคสะกูล เด็กชายที่ออกจากโรงเรียนประชาบาลเมื่ออายุ ๑๔ แล้วต้องเริ่มทำงาน ไม่เคยมีการเย็นยุวชนทหารบกเลย จนเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕ กระทรวงกลาโหมอังกฤษจึงได้จัดตั้งยุวชนทหารบกสำหรับเด็กชายทั่วไป จัดแบ่งเย็นกองพันกองร้อยและหมวด ตามท้องถิ่นต่างๆ เด็กชายเหล่านั้นอาสาสมัครทั้งสิ้น และกองพันนั้นนับเย็นส่วนหนึ่งของกรมทหารราบประจำมณฑล ในคอร์นวอลล์เวลานั้นมีกองพันยุวชนทหารบก ๓ กองพัน เย็นส่วนหนึ่งแห่งกรมทหารรายเบาของ ดุ๊ค ออฟ คอร์นวอลล์ (The Duke of Cornwall's Light Infantry) รายละเอียดในเรื่อง

ยุวชนทหารบกนั้น ข้าพเจ้าจะเล่าในบทต่อไป คือในเรื่องที่ข้าพเจ้าจะสมัครเข้าเป็นนายทหารในกองยุวชนทหารบก ทั้งจะยังอยู่ในโฮมการ์ดต่อไป.

วันที่ ๓ กันยายน เป็นวันที่มหาสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้มีมาครบ ๔ ปี.

บทที่ ๒๗

ยุวชนทหารบก

เมื่อปลายบทก่อน ข้าพเจ้าเล่าถึงเรื่องจะย้ายจากเย็นพลทหารในโฮมการ์ด ไปเย็นร้อยตรีในยุวชนทหารบกกองพันที่ ๒ แห่งคอร์นวอลล์ พอถึงวันที่ ๘ กันยายน ก็ได้ข่าวทางการสงครามอันสำคัญใหญ่ยิ่ง คือภายหลังจากที่มุสโสลินีได้ถูกปลดออกจากเย็นนายกรัฐมนตรีอิตาลี และถูกขับไปคุมขังอยู่ยังยอดภูเขาสูง จอมพลบาโดกล์ิโอเย็นนายกรัฐมนตรีแทน เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ทางวิทยุ บี.บี.ซี.ก็แถลงข่าว โดยพลเอก ไอเซนเฮาว์ แม่ทัพสูงสุดเย็นผู้แถลงเอง ว่าอิตาลียอมแพ้และจะออกจากการสงคราม ทั้งอิตาลีแสดงความหวังว่าจะช่วยสัมพันธมิตรขับไล่ทหารเยอรมันออกจากอิตาลี แปลว่าอิตาลีทำตามธรรมเนียมเดิมของเขาในประวัติศาสตร์ ดัง

เขนมาหลายร้อยปีแล้ว และเคยทำหลายครั้ง คือเปลี่ยนข้างในระหว่างกลางสงคราม ละทิ้งสัมพันธมิตรของตนที่กำลังจะแพ้ หันกลบไปเข้าพวกกับฝ่ายที่กำลังจะชนะ การกระทำเช่นนั้นจะถูกต้องหรือไม่ เป็นปัญหาใหญ่เกินไปที่เราจะนำมาถกได้ในขณะนี้ จึงเป็นแต่ขอยอกว่าการที่อิตาลียอมแพ้และออกจากสงครามนั้น เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่อังกฤษและอเมริกา บัดนี้ก็มีแต่จะต้องรบกับเยอรมันในอิตาลี แม้อิตาลีเองจะช่วยเพียงเล็กน้อยก็ดี ก็ยังดีกว่ามีอิตาลีช่วยเยอรมันขัดขวางด้วย.

วันที่ ๑๒ ก็มีข่าว อันทำให้ คนทั่วไปตื่นเต้นกันมาก คือฮิตเลอร์ส่งทหารพลร่ม ไปช่วย พามุสโสลินหนี ไปได้จากที่คุมขังอันอยู่บนภูเขาสูง พาไปทางเหนือของอิตาลี ที่ยังอยู่ในมือของเยอรมันอย่างแข็งแรง มุสโสลินีเมื่อเป็นผู้นำของอิตาลี เคยนับถือพระราชวงศ์ซาวอย แต่เมื่อคราวถูกออก พระเจ้าแผ่นดินทรงสนับสนุนการถูกปลดนั้นอย่างแข็งแรง ทำให้มุสโสลินีเลยเกลียดชังพระราชวงศ์ และโดยที่เยอรมันช่วย ก็เลยประกาศตั้งรัฐบาลริปับลิคอิตาลีทางภาคเหนือ เข้าช่วยเยอรมัน

เช่นเดียวกับรัฐบาลของพระเจ้าแผ่นดิน ที่ช่วยอังกฤษและอเมริกา.

ข้าพเจ้าเวลานั้นกำลังกระหาย จะพึ่งข่าวว่าจะเข้ายุวชนทหารบกได้หรือไม่ จนถึงวันที่ ๑๕ กันยายนแล้วก็ยังไม่ได้รับข่าว ชีวิตคนเรานี่ชอบกล ถ้าเราไม่อยากจะได้ตำแหน่งหรือได้งานอะไร ก็มักจะมีคนพาเอามาให้ ครั้นพออยากจะได้งานทำจริง ๆ ก็มักจะไม่ค่อยมีใครอยากจะให้ งานแต่งหนังสือเวลานั้นก็คือนวนิยายภาษาอังกฤษเรื่องการแข่งรถ เมื่อวันที่ ๑๖ ข้าพเจ้าขยบทที่ ๕ แปลว่ากึ่งหนึ่งของหนังสือ ยังนั้นเองการซ้อมละครเรื่องใหม่ซึ่งข้าพเจ้าจะร่วมแสดงกับซีริลที่ยอดมินก็เริ่มมีขึ้นอีก.

วันที่ ๑๗ พันโท คอลวิลล์ (Lt-Col. Colville) ผู้บังคับกองพันที่ ๒ กรมยุวชนทหารยกคอร์นวอลล์ ได้เชิญให้ข้าพเจ้าไปเจรจาด้วย ณ ที่ว่าการกองพันซึ่งอยู่ที่หมู่บ้านสะแตนาลิส (Stanalsee) ไกลจากหมู่บ้านร็อคราว ๓๒ กิโลเมตร การพูดจากันเย็นไปโดยเรียบร้อย

เย็น อันว่า เขารับ ข้าพเจ้า เข้าเย็น นายทหาร ติดต่อ ประจำ กองพัน มีตำแหน่งว่าทีร้อยตรี และรบเย็นผู้สมัครเข้า ด้วยเย็นเสมียนพลเรือน ข้าพเจ้าไปรับเครื่องแบบใหม่ เมื่อวันที่ ๒๐ และข้าพเจ้ากับเย็นไปทำงานเย็นครั้งแรก วันที่ ๒๒

บุคคลที่ข้าพเจ้าทำงานรวมด้วยที่นนกมีอยู่สามคน คือ พันโท คอลวิลล์ผู้บังคับกองพัน ท่านผู้นี้เวลานั้น อายุราว ๔๘ ปี เคยเย็นนายทหารประจำการมาแต่ก่อน จนได้ยศเย็นร้อยเอก เย็นทหารราบ ในมหาสงครามโลก ครั้งที่หนึ่งได้แสดงความกล้าหาญอย่างเอก จนถูกยาด เจ็บยุบยับและได้ตรากล้าหาญ มิลิตารี ครอสส์ (Military Cross) มีข้างหนึ่งนิ้วขาดไปสองนิ้ว นัยน์ตาข้างหนึ่ง ก็ถูกอาวุธซึ่งเขารักษาไว้ได้ไม่ยอด แต่เมื่อเรามองดูก็จะเห็นว่าแปลก จนเมื่อแรกข้าพเจ้านึกว่าเย็นนัยน์ตาแก้ว ที่ท้องก็ถูกยิงยาดเจ็บมากจนกระทั่งบัดนี้เกือบจะกินอาหาร อะไรไม่ได้ ฉะนั้นจึงต้องถูกปลดออกจากราชการ เมื่อบิดาของเขาตายแล้วได้รับมรดกมากมายเย็นมหาเศรษฐี ความจริงเย็นชาวสก็อต แต่เพราะสุขภาพไม่สมบูรณ์

แพทย์จึงแนะนำไม่ให้อยู่สก๊อตแลนด์เพราะมิอากาศหนาวจัด จึงอพยพมาซื้อบ้านเย็นคฤหาสน์ใหญ่อยู่ที่ในมณฑลคอร์นวอลล์ เขาเย็นคนที่ชอบของโบราณสวยงาม เที่ยวแสวงหาทั่วยุโรปแล้วซื้อมาประดับบ้าน จนบ้านนั้นเรืองนามว่าเย็นพิพิธภัณฑ์เอกชนแห่งหนึ่ง ทั้งที่ในกรุงลอนดอนก็ยังมีบ้านอีกหลังหนึ่ง เขาเย็นคนเคราะห์ร้ายที่ภรรยาตายเพราะอุบัติเหตุรถยนต์ ทั้งลูกผู้ชายคนเดียวเย็นนายทหารอากาศก็ถูกยิงเครื่องบินตกตาย ตัวเขาเองแม้จะทุพพลภาพมาจากในการสงครามคราวก่อน เมื่อสงครามคราวนี้บังเกิดขึ้น ก็ไปอ้อนวอนเจ้าหน้าที่กระทรวงกลาโหม ขอกลับเข้ากองทัพเพื่อจะไปทำการรบอีก แต่ก็ย่อมไม่สำเร็จ ทำให้เขาโทมนัสมาก.

ครั้นเมื่อตั้งโฮมการ์ดขึ้นก็ได้เย็นว่าที่พันเอกบังคับการโฮมการ์ดทางภาคเหนือของคอร์นวอลล์อันมี ๕ กองพัน แต่เย็นคนเคร่งครัดจัดอย่างยิ่งในทางวินัย ทั้งหงุดหงิดและโกรธง่าย ในไม่ช้านายทหารที่อยู่ใต้บังคับบัญชาก็พากันทนไม่ไหว จนร้อนถึงผู้บัญชาการชั้นสูงบังเอิญคอลวิลล์เกิดไม่สบาย เขาจึงจัดการให้แพทย์

แนะนำให้ลาออกจากโฮมการ์ด เมื่อพักอยู่ราว ๘ เดือนก็เกิดมีการตั้งกองพันที่ ๒ ยุวชนทหารบก คอลวิลล์ได้เป็นพันโทยังคับกองพันนั้น เมื่อข้าพเจ้าถูกบรรจุเข้านั้น พันโทคอลวิลล์ ก็ยังเป็นคนเคร่งวินัยอย่างยิ่ง ทั้งใจคอหงุดหงิดอย่อย่างเดิม ทำงานด้วยยากมาก.

อีกคนหนึ่งก็คือ รองผู้บังคับการ คือ พันตรี ไพน์ (Major Pyne) ท่านผู้นี้เป็นนายทหารประจำการเดิม บัดนี้ออกกองหนุน เคยเป็นนายทหารบกใหญ่ในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ก็ทำการรบอย่างเก่งกาจจนได้ตรากล้าหาญประเภทสูง คือ ดิสติงกวิชด์ เซอร์วิซ ออร์เดอร์ (Distinguished Service Order) ตั้งแต่ออกกองหนุนแล้ว มาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในมณฑลคอร์นวอลล์ เป็นคนใจดีและใจเย็น ทำงานด้วยง่าย.

ต่อจากนั้นก็มีพลาธิการ คือ ร้อยเอก ฮอตชะกิส (Captain Hotchkis) ผู้นี้อยู่ในเขตชราภาพมากแล้ว เคยเป็นคนที่ไปเที่ยวได้งานทำมาเกือบทั่วโลก รวมทั้งเป็นผู้จัดการสวนยางที่มลายู แต่ไม่เคยไปเมืองไทย ในสงครามคราวก่อนเคยเป็นนายทหารอาสาได้ยศเป็น

ร้อยเอกอยู่ประจำทหารบกใหญ่ ในสงครามคราวนั้น เกินไปที่จะเข้าโฮมการ์ด เลยได้เป็นพลาธิการกองพันยุวชนทหารบก เป็นคนที่ออกจะคร่ำครึหลงลืมอยู่มาก แต่คอลวิลล์ชอบ เพราะแกกลัวคอลวิลล์จนตัวสั่น แม้จะดุเอ็ดเท่าใดก็ไม่โกรธ แต่แกก็เป็นคนใจคอหงุดหงิดยุ่มย่ามมาก ต่อผู้น้อยเช่นข้าพเจ้าแล้วแกเป็นคนโกรธง่าย เรื่องที่แกโกรธส่วนมากก็มักจะเป็นผลของการหลงลืมของแกเอง ทำงานด้วยเป็นที่รำคาญใจอยู่มาก อนึ่งนอกจากเบียนแล้วยังมีเสมียนสตรีทำงานได้เงินเดือนเต็มอยู่อีกคนหนึ่ง.

เมื่อข้าพเจ้าแรกเข้าทำงานก็ไม่ให้ทำอะไร นอกจากอ่านเอกสารทั้งหลายแหล่ของกองพัน นับตั้งแต่ตั้งขึ้นมาได้ยี่กว่าๆ นั่งอ่านอยู่เช่นนั้นเป็นเวลาสองสัปดาห์ จนเข้าใจเรื่องราวและการเป็นมาของกองพัน และการติดต่อระหว่างกองพันกับหน่วยอื่นๆ จนซึมซาบดี ครั้นแล้วจึงได้รับหน้าที่เป็นนายทหารติดต่อ รวบรวมการผึกหัดของกองร้อยต่างๆ ซึ่งเวลานั้นมีอยู่ ๘ กองร้อย ในเรื่องทหารราบข้าพเจ้ามีความรู้อยู่บ้างเล็กน้อย เคยสอบไล่

ประกาศนียบัตรชั้นผู้บังคับหมวดเมื่อเป็นยุวชนทหารยกที่โรงเรียนแฮร์โรว์ ส่วนอาวุธใหม่ ๆ และยุทธวิธีแบบใหม่ก็ได้เล่าเรียนฝึกหัดอยู่เมื่อเป็นโฮมการ์ด บัดนี้ก็ยังอ่านแบบฝึกหัดและข้อบังคับราชการสนามเพิ่มเติม ข้าพเจ้าเคยเป็นนักค้นคว้าประวัติศาสตร์มาหลายปีแล้ว การแสวงหาความรู้โดยอ่านหนังสือจึงไม่เป็นของยากเกินไป.

การฝึกหัดยุวชนทหารยกก็คือวิชาทหารรายเบื้องต้น โดยมีจุดหมายที่จะให้ยุวชนนั้นสอบได้ประกาศนียบัตร "เอ" แบบสงคราม (War Certificate 'A') อันเป็นชั้นผู้บังคับหมู่เท่านั้น ไม่ถึงชั้นผู้บังคับหมวดดังเราได้ทำกันมาเมื่อก่อนสงคราม ประกาศนียบัตร "เอ" สงครามนั้นแบ่งออกเป็นสองภาค ภาคที่ ๑ ให้เข้าสอบได้เมื่ออายุเกิน ๑๕ แล้ว หลักสูตรคือหน้าที่พลทหาร ราบบุคคล คือมีการรู้จักปืนเล็กยาว การปฏิบัติตนในสนามรบ (Fieldcraft) เป็นคนสอดแนม เป็นยามรักษาด่าน เข้าใจการดูแผนที่ชั้นเบื้องต้น การฝึกหัดแถวชิดมือเปล่า.

ภาคที่ ๒ ให้เข้าสอบได้แต่เมื่ออายุ ๑๖ แล้ว หลักสูตรเป็นลำดับผู้บังคับหมู่ มีวิชาต่าง ๆ คือการออกคำสั่งและควบคุมการยิง ปืนกลเบาและปืนกลสั้น การควบคุมหมู่ในสนาม การอ่านแผนที่อย่างละเอียด การผูกหัดแถวชิดถือปืนและเป็นผู้บอกแถว การสอบไล่นั้นกองทัพบกเป็นผู้จัดการ.

หน้าที่ของข้าพเจ้าคือรวบรวมตารางการผูกหัดของกองร้อยต่าง ๆ ควบคุมให้ทำไปถูกต้องตามหลักสูตร นำขึ้นเสนอผู้บังคับกองพันตรวจ แล้วส่งต่อไปยังกองยุทธศึกษาการทหารบกในคอร์นวอลล์ มีหน้าที่ติดต่อกับผู้บังคับกองร้อยทุก ๆ คน พันโทคอลวิลล์ถึงแม้จะติดต่อโดยจดหมายมากก็จริง ซึ่งส่วนมากข้าพเจ้าเป็นผู้ร่างแต่ก็ใช่เร็ว ฉะนั้นบางทีถ้าพวกผู้บังคับกองร้อยไม่ตอบมาอย่างรวดเร็วพอ ก็ต้องให้ข้าพเจ้าโทรศัพท์ไปเร่งถามพวกเขา มีอาชีพและกิจการงานพลเรือนประจำอยู่ทุก ๆ คน บ้างก็เป็นครูใหญ่โรงเรียนประชาบาล บ้างก็มีร้านรวงของตน หรือเป็นข้าราชการพลเรือน บ้างก็เป็นเสมียนในสำนักงานทนายความ เขาทำหน้าที่นายทหาร

ยุวชนแต่ในตอนค่ำเมื่อเสร็จงานพลเรือนของเขาแล้ว การที่เขาจะถูกเราไปโทรศัพท์รบกวนในเวลาทำงานพลเรือน เขาก็ไม่ชอบ ฉะนั้นพอตั้งต้นจะพูดเขาก็พ้นไม่ดีอยู่แล้ว การที่ข้าพเจ้าจะต้องไปเร่งและเอ็ดตามคำสั่งของพันโท คอลวิลล์ จึงลำบาก บางทีเขาโกรธขนถึงกับจะลาออกเสียเลยก็บ่อย ๆ โดยมากข้าพเจ้าไม่บอกคอลวิลล์ว่าพวกนี้เขาโกรธ ข้าพเจ้ามักจะพยายามไกล่เกลี่ย และทำให้ต่างฝ่ายต่างประสานงานกันได้.

ที่จริงการควบคุมยุวชนทหารยกทั้งนายและยุวชนนั้นยากมาก เพราะเราไม่มีอำนาจจะลงโทษผู้ใดได้เลย ถ้านายทหารถูกเอ็ด เขาไม่พอใจก็ลาออกเสียได้ทันที ยุวชนก็เช่นเดียวกัน จะออกเมื่อไรก็ได้ แต่ถ้าเขาทำความผิดและไม่อยากจะออก เราก็ลงโทษไม่ได้ ได้แต่ไล่ออกทันที ซึ่งออกจะเป็นการรุนแรงเกินไป ฉะนั้นเราจึงต้องใช้วิธีควบคุมโดยไม่มีการลงโทษ ต้องใช้วิธีแบ่งรับแบ่งสู้ ละมุนละม่อมในเวลาอันสมควร และเคร่งครัดในเวลาอันสมควร ฉะนั้นผู้ที่จะเป็นนายทหารจึงจะ

ต้องใช้ความคิดและความไหวพริบมิใช่น้อย เพราะจะต้องรู้สึกผ่อนหนักผ่อนเบาอยู่ตลอดเวลา.

วันที่ ๓๐ กันยายน ลิสบาและข้าพเจ้าแต่งงานกันมาครบ ๕ ปี วันนั้นยังเป็นวันที่ข้าพเจ้าเดินตามถนนในเมือง ผ่านสิบโททหารบกคนหนึ่ง และเขาแสดงความเคารพโดยวันทยาหัตถ์ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าได้รับจากทหารอังกฤษ.

ในเดือนตุลาคม ถึงแม้ว่าข้าพเจ้าจะมัวยุ่งอยู่กับงานใหม่คือยุวชนทหารบกก็จริง แต่ข้าพเจ้าก็ยังไม่ทิ้งการแต่งหนังสือ ซึ่งในเวลานั้นก็คือนวนิยายภาษาอังกฤษเกี่ยวกับการแข่งรถ ทั้งยังมีการไปซ้อมละครกับซีริลที่เมืองบอดมินสัปดาห์ละสองครั้ง.

เมื่อวันที่ ๖ นางฮีลีย์ ผู้เคยเป็นคนครัวเดิมของพิระ แล้วมาทำหน้าที่เป็นคนครัวของเราที่บ้านลิแนมตลอดมา เกิดลาคลอก เราก็ปล่อยให้ออกโดยทันที เวลานั้นเป็นสมัยสงคราม คนโดยมากก็ต้องช่วยตนเองกันทั้งนั้น เพราะการหาคนใช้ลำบาก ต่างพากันไปทำงานเกี่ยวกับการสงครามกันเกือบหมด เราจึงตกลงจะไม่

แสวงหาคนครัวใหม่ ลิสยาก็ทำหน้าที่เป็นคนครัวเองนับตั้งแต่วันนั้น.

เมื่อวันที่ ๑๐ ข้าพเจ้า ทราบข่าว โดย ความ ชื่น ชม ยินดีว่า อาภัสและหม่อมมณีมิดาเกิดขึ้น ภายหลัง อาภัสขอให้ข้าพเจ้าขนานนาม และข้าพเจ้าให้ชื่อว่า อระมณี.

เพราะการคมนาคมขาดแคลนเนื่องด้วยน้ำมันจำกัดฉะนั้น ชาวบ้าน ตามหมู่บ้านเล็ก ๆ จึงไม่ ค่อยจะ มีโอกาส เข้าไป ในเมือง ใหญ่ ๆ เพื่อจะดูละคร หรือภาพยนตร์ สมัยนั้นเลยให้โอกาสดีแก่ผู้จัดการเก็บเงินบำรุงการกุศลต่าง ๆ ที่จะจัดให้มีการมหรสพขึ้นในหมู่บ้านเล็ก ๆ นั้นเอง แล้วก็เก็บเงินได้มาก เมื่อข้าพเจ้ากลับไปเมืองไทย ได้ถ่ายภาพยนตร์ระยายสิมาไว้มาก เคยฉายให้ผู้ที่รู้จักดูกันเต็มเต้นและพอใจกัน พวกจัดการเก็บเงินบำรุงการกุศลทราบเข้า ก็เลยพากันมาขอร้องให้เอาไปฉายให้เขาเก็บเงิน ข้าพเจ้าเห็นว่าดี เพราะนอกจากจะเป็นการช่วยการกุศลแล้ว ยังจะเป็นการเชิดชูเมืองไทย ซึ่งในขณะนั้นถึงแม้จะเป็นข้าศึกของอังกฤษก็จริง แต่คนอังกฤษ

ส่วนมากเขาถือว่าเราทำไปเช่นนั้นโดยความจำเย็นบังคับ ตั้งแต่บัดนั้นข้าพเจ้าก็ยอมรับไปเที่ยวฉายภาพยนตร์ระบายสีเรื่องเมืองไทย ตามหมู่บ้านเล็ก ๆ หลายแห่งราวสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง ก็ประสบผลดีดังหวัง คือได้เงินเย็นจำนวนมากสำหรับการกุศล ส่วนประชาชนที่ได้ดูภาพยนตร ต่างกตนเตนชมเชยความสวยงามของเมืองไทย ทั้งแปลกใจและยินดีที่ได้เห็นภาพผู้หญิงอังกฤษที่ไปมีผัวเย็นคนไทย ดูประสบความสุขและได้รับความไมตรีอย่างดีจากคนไทย ของที่แปลกก็คือพวกที่มีสามี พี่น้องหรือลูก หลานที่ถูก ญี่ปุ่นจับ ไปคุมขัง ไว้เย็น เชลยศึกในเมืองไทย แทนที่จะเกลียดชังประเทศไทย กลับเย็นพวกที่ชอบดูภาพยนตร์นั้นมากที่สุด เขาว่าทำให้เขารู้สึกว่าเหมือนได้ไปอยู่ใกล้ญาติพี่น้องผู้เคราะห์ร้ายของเขา.

วันที่ ๑๓ ตุลาคม มีข่าวสำคัญทางสงครามว่าแทนที่จะเพียงช่วยสัมพันธมิตรทางอ้อม บัดนี้อิตาลีประกาศสงครามกับเยอรมนี นอกเหนือจากนั้นยังมีข่าวลืออันทำให้ข้าพเจ้าหนักใจมาก คือข่าวว่าเจ้าฟ้าอุมแบร์โตมกุฎราชกุมารอิตาลี ผู้ซึ่งข้าพเจ้ารักและนับถือมาก สิ้น

พระชนม์ไปเสียแล้ว เย็นที่น่ายินดีต่อมาภายหลังเมื่อได้ทราบว่าข่าวลือนั้นไม่มีความจริงเลย.

เพื่อนคนหนึ่งของข้าพเจ้า ผู้เป็นขุนนางสืบตระกูลคือ *ลอร์ด เทรดีการ์* (Lord Tredegar) ซึ่งเป็นคนมั่งมีร่ำรวยมาก มาพักอยู่ที่ใกล้ๆหมู่บ้านร็อค เขาว่าข้างพิระให้ปั้นรูปของเขา ซึ่งพิระก็ยินดีรับจ้างทำ ข้าพเจ้าเองยินดีอย่างยิ่ง เพราะพิระจะได้มีงานทำ ทั้งยังได้เงินด้วย การปั้นเริ่มต้นเมื่อวันที่ ๒๓ ในที่สุดก็สำเร็จเรียบร้อย เป็นที่พอใจแก่ ลอร์ด เทรดีการ์ ในขณะเดียวกันนั้นเองพิระได้เปิดสนามปิงปองซึ่งตนเองได้เป็นผู้บังคับการจึงเป็นที่พอใจ และใจคอจึงสบายมากขึ้นกว่าแต่ก่อน.

ส่วนตัวข้าพเจ้าเอง ข้อเท้าที่เจ็บเมื่อตกกำแพงในการซ้อมรบโฮมการ์ด หมู่นั้นปวดบ่อยๆ ไปหาแพทย์เขาก็บอกว่าควรจะไปหาแพทย์ผู้ชำนาญพิเศษ เพราะถ้าปล่อยไว้เฉยๆเช่นนั้น อาจจะเกิดทำให้ต้องเดินขากะเผลกไปตลอดชีวิต ข้าพเจ้าไปหาแพทย์ผู้ชำนาญพิเศษที่เมืองตรูโรเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน เขาแนะนำให้ทำการผ่าตัด เพราะเอ็นที่ขาดนั้นเมื่อติดเข้าอีกใหม่แล้ว ติด

ไม่ดีและไม่สนิท จึงทำให้ปวดเช่นนั้น ถ้ามีการผ่าตัดแล้วเขาก็จะทำให้ติดสนิทได้ดี ข้าพเจ้ายังไม่เคยถูกผ่าตัดเลย วางยาสลบก็ไม่เคยโดน จึงไม่อยากจะให้กระทำการผ่าตัด เมื่อฟังความเห็นของแพทย์แล้วก็แกล้งนิ่งๆเสีย ให้ลิสยาทายาและนวดทุกๆวัน ภายในไม่กี่วันก็หายปวด ตั้งแต่นั้นมาก็สบายดีเกือบตลอด นานๆจึงจะปวด แล้วพอลิสยานวดไปได้สองสามวันก็หายปวด จึงยังมิได้ทำการผ่าตัดจนกระทั่งบัดนี้.

ในเดือนพฤศจิกายนข้าพเจ้าออกจะมีธุระมาก ทั้งนี้เพราะทราบว่าทหารยกมีภาพยนตร์เกี่ยวกับการผึกหัดทหารราบ ซึ่งข้าพเจ้าอยากจะได้มาให้ยุวชนทหารยกดู เพราะการผึก สอนเด็ก โดยให้ดูภาพยนตร์นั้นเย็นของที่เด็กชอบ แต่ลำบากมากเพราะตามกฎในสมัยนั้นทหารยกจะมาฉายหนังให้ยุวชนทหารยกดูเท่านั้นยังไม่ได้ ข้าพเจ้าสิยได้ว่าเขามาฉายให้โฮมการ์ดดูได้ บังเอิญนายทหารผู้ควบคุมภาพยนตร์ผึกหัดเป็นเพื่อนของข้าพเจ้า จึงเจรจาตกลงกันได้ว่า ถ้าโฮมการ์ดกองพันต่างๆที่อยู่ในขอบเขตเดียวกันกับกองร้อยของยุวชน จะยินดีให้พลโฮมการ์ดดูภาพยนตร์ในคืนวันเดียวกันกับยุวชน เขา

ก็จะเอาภาพยนตร์มาฉายได้ เมื่อได้ความเช่นนั้นก็เรียนให้ พันโท คอลวิลล์ ทราบ ท่านผู้บังคับกองพันก็ยินดีสั่งให้จัดการต่อไป ขัดนี้สิ่งต้องไปพบและปรึกษากับผู้บังคับกองร้อยของเราทั้งแปดคน รวมทั้งผู้บังคับหมวดด้วย แล้วจึงจะตกลงวันเวลาได้ เมื่อตกลงแน่นอนกันหมดแล้ว ถึงเวลาจะฉายจริง ๆ ข้าพเจ้าก็ไปเที่ยวดูด้วยทุก ๆ แห่ง หมู่นี้กมีการซ้อมละครกันด้วยบ่อย ๆ ข้าพเจ้าจึงออกจะเหน็ดเหนื่อย เพราะไม่สู้จะได้กลับถึงบ้านและกินอาหารค่ำจนราว ๒๓.๐๐ น. หรือ ๒๓.๓๐ น. ทั้งหมู่นี้อากาศก็ไม่ดี หนาวและฝนตกจัด ทำให้รู้สึกแฉะและเย็นเยือก เลยเกิดไม่สบายและคล้ายจะเป็นหวัดอยู่ตลอดเวลา.

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ละครพูดออกแสดงเป็นครั้งแรก แต่คนดูน้อย การแสดงเป็นไปโดยเรียบร้อย ซีริลแสดงเก่งมากตามเคย คืนที่สองในวันรุ่งขึ้นมีคนดูมากขึ้น คืนที่สามมีคนดูมากที่สุด แต่ข้าพเจ้าไม่สบายเลย คราวหนึ่งพอเข้าโรงและไปนั่งพักอยู่ในห้องแต่งตัวเลยหลับไป ครั้นถึงตอนในบทที่ซีริลจะต้องเดินออก

ประตูหลังบ้าน และในบทต้องพูดว่าเห็นข้าพเจ้าเดินมา แต่เมื่อพูดออกไปแล้ว ก็มิได้เห็นข้าพเจ้าเดินมาจริง ๆ ซิริลบอกว่ารู้สึกตัวเย็นชืดไม่ทราบว่าจะทำอย่างไร เพราะไม่ทราบว่าข้าพเจ้าหายไปไหน และจะกลับมาเมื่อไร เขาเองควรจะพูดอย่างใดเพื่อป้องกันมิให้คนดูทราบว่าเกิดเหตุอะไรขึ้นผิดปรกติ แต่ในไม่ช้าข้าพเจ้าเองก็ตื่นขึ้นและรีบออกโรงโดยเร็ว จึงไม่ทันเสียการและคนดูก็ไม่ทราบว่ามีอะไรผิดปรกติ เราทั้งหมดแสดงต่อไปโดยเรียบร้อยจนละครจบเรื่อง ครั้นกลับถึงบ้านในตอนดึกก็รู้สึกหนาวสั่น แม้เข้านอนขนเตียงและคลุมผ้าแล้วก็ยังสั่นอยู่ ลิสยาก็ไปธุระที่ลอนดอนเสียเมื่อวันก่อนนั้นเอง ซิริลเอาปรอทมาลอง ก็ได้ความว่าปรอทขึ้น ๑๐๓ เลยเป็นอันทราบว่าเป็นไข้หวัด และต้องนอนป่วยอยู่หลายวัน.

พิระก็ไม่สู้จะสบายเหมือนกัน แต่เพราะมีธุระในลอนดอนก็จะไปให้ได้ พิระและซิริลไปลอนดอนวันที่ ๑๘ พอไปถึงก็ได้ข่าวว่าพิระไปล้มเจ็บที่นั่น โดยเป็นโรคไข้หวัด ข้าพเจ้าหายป่วยเมื่อวันที่ ๒๐ อันเป็นวันที่ลิสยา

กลับมาจากลอนดอน พอหายป่วยแล้วข้าพเจ้าก็ตั้งหน้าทำงานแต่งหนังสือ แต่งทั้งเรื่องพระนเรศวรและเรื่องการแข่งรถ วันที่ ๒๘ ก็แต่งเรื่องแข่งรถจบบริบูรณ์.

วันที่ ๒๙ ลิสยาอายุครบ ๒๘ ปี.

วันที่ ๓๐ ส่งเรื่องแข่งรถไปเสียงโชคดูกับสำนักพิมพ์หนังสือ.

วันที่ ๑๑ ธันวาคม เกิดเหตุที่ทำให้พวกเราเศร้าเสียใจกันมาก คือนกประหลาดขบขันของข้าพเจ้าป่วย นกตัวนี้เพื่อนอังกฤษ ยอร์ช ยีนนิย์ ผู้ไปเมืองไทยกับข้าพเจ้าเมื่อข้าพเจ้ากลับครั้งที่สอง ซื้อให้ข้าพเจ้าเมื่อขากลับในเรือ เป็นนกที่ปรากฏว่ามีอยู่ในภาคใต้ของเมืองไทยและแหลมมลายู อังกฤษเรียกว่า Grackle ปีกสีดำ หน้าอกขาว และศีรษะขาว เวลาเขาพอใจเขาทำหน้าอกขาวของเขาพองขึ้น แล้วก็คำนับหลาย ๆ ครั้ง และร้องเสียงอ่อนเสียงหวาน ถ้าพอใจมากก็คำนับมากมายหลายครั้ง คนที่ดูก็เห็นขบขันมาก แต่ถ้าใครไปหวีเราะขึ้นก่อน เขาคำนับเสร็จหลายครั้ง จนเป็นที่พอใจเขา ๆ ก็โกรธ เวลาโกรธร้องเสียงเอ็ดหนวกหูมาก นก

ตัวนั้นรู้จักบุคคล มีทั้งชั่วทั้งชอบ คนที่มีแว่นตาแล้วเย็น เกลียดทนไม่ได้ คนที่นกชอบที่สุดก็คือเยียน พอเห็นเยียนเดินมาก็ดีใจเลยร้องเพลงอย่างไพเราะให้ฟัง เมื่อเยียนพักอยู่ในลอนดอนคราวสงครามเกิดขึ้นใหม่ๆ นกนั้นอยู่ที่โรงรถคอกหนวาว ซึ่งถูกลูกระเบิดตกรอบข้าง ครั้นเยียนย้ายมาอยู่ที่คอร์นวอลล์ นกก็มาอยู่ที่บ้านลิแนม ทำความสนุกสนานเพลิดเพลินให้แก่พวกเรามาก เราตั้งกรงไว้ริมหน้าต่างชั้นล่างอันอยู่ติดกับถนน ฤดูร้อนมีคนเดินผ่านมาก ต่างพากันหยุดดูและพอใจทุกคน ข้าพเจ้าเอาหีบเก็บเงินไปตั้งไว้เพื่อนกจะได้ช่วยเก็บเงินบำรุงสภากาชาดอังกฤษ ก็เก็บได้มากพอใช้.

บัดนี้นกนั้นสั้นและแสดงอาการว่าหนาวผิดปรกติ จึงย้ายเอาไปไว้ในครัวโดยหวังว่าจะอบอุ่นกว่า แต่ก็ดูอ่อนเพลียลงทุกวัน เราก็ไม่ทราบว่าจะทำอย่างไร เพราะเยียนนกที่แปลกเลยไม่มีผู้ใดรักษาได้.

ยุวชนทหารบกนั้น หัดยิงปืนเล็กยาว ขนาดย่อม (Miniature Rifle) แต่ก็ไม่เห็นมีการแข่งขันอะไรกัน

เลย เพื่อที่จะช่วยทำให้ยุวชนคึกคักในการยิงปืนมากขึ้น ข้าพเจ้าขออนุญาต พันโท คอลวิลล์ ที่จะให้ถ้วยเงินเพื่อแข่งขันและรับอาสาจะจัดการแข่งขันระหว่าง ๘ กองร้อยนั้น ผู้บังคับกองพันยินยอมเห็นด้วย ตั้งแต่วันนั้นข้าพเจ้าก็มีหน้าที่จัดการควบคุมการยิงปืนเล็กเพิ่มขึ้นอีกด้วย.

ในเวลานั้น ที่อังกฤษมีทหารยกอเมริกันมาเตรียมตัวที่จะข้ามไปโจมตีเยอรมันในฝรั่งเศสมากขึ้นตลอดเวลา ที่ในมณฑลคอร์นวอลล์มีมากเป็นพิเศษ จนในไม่ช้าจะมีหลายแสน ที่ใกล้เมืองเวดบริดจ์มีค่ายอเมริกัน อันมีรถถังออกมาจากในท้องนาอยู่เสมอ นำเอาโคลนติดล้อติดตะขาบออกมาด้วย ทำให้ถนนหลวงแถวนั้นมีโคลนหนาทึบ วันที่ ๑๓ ลิสยาขับรถมาแถวนั้น รถเกิดลื่นขนโคลนจนล้มลงนอนตะแคง ขุญพระท่านช่วยลิสยาไม่ถูกยาดเจ็บอย่างใด แต่อุบัติเหตุวันนั้นทำให้ข้าพเจ้าตกใจมาก.

วันที่ ๑๗ ธันวาคม ข้าพเจ้าได้รับฉันทะให้จัดการกีฬาต่อยมวยระหว่าง ๘ กองร้อยในกองพันที่ ๒ โดยให้รวมต่อยกันที่เมือง เซนต์ เบลซีย์ (St. Blazey) การ

จัดให้ทุก ๆ กองร้อยเดินทางไปถึงพร้อมกันโดยที่ตามถนนต้องพรางไฟกันอย่างมิดชิดนั้นไม่ใช่ของง่าย เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วข้าพเจ้าโล่งใจ ยุวชนต่อยกันอย่างองอาจกล้าหาญและแสดงนิสัยนักกีฬาอย่างดี พันโทคอลวิลล์เองเย็นผ้าให้ถ้วยในวันนั้น.

ตรุษคริสต์มาสปีนี้ออกจะเงียบ เรามิได้เชิญใครมาอยู่ มีแต่บิดาและมารดาเลี้ยงของซีริล.

วันที่ ๒๖ ทางการแถลงข่าวว่า พลเอก ไอเซนเฮาว์ย้ายมาอยู่อังกฤษแล้ว และได้รับตำแหน่งเป็นแม่ทัพสูงสุดของอังกฤษ–อเมริกาทางยุโรป เป็นอันทราบกันได้อย่างแน่นอน ว่าอังกฤษ–อเมริกาจะต้องโจมตีเยอรมันในทางด้านนี้ภายในปีหน้า.

วันที่ ๒๙ พันโท คอลวิลล์ เชิญข้าพเจ้ากับพระและซีริลไปกินอาหารกลางวันณคฤหาสน์อันมหึมาของเขา ภายหลังอาหารเขาก็พาเราเดินดูศิลปวัตถุอันงดงามที่เขามีประดับบ้านอยู่เป็นอันมาก.

วันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ หรือ ค.ศ. ๑๙๔๓ ก็ขบลง พอขึ้นปีใหม่ได้สามวันก็ได้รับข่าวไม่ดีในทาง

การแต่งหนังสือ คือสำนักพิมพ์ ฟูลิส ไม่ยินดีรับพิมพ์นวนิยายเรื่องแข่งรถ ถึงแม้ว่าเรื่อง "เตียโตในอังกฤษ" จะขายดีอย่างยิ่ง จนเงินที่ลิสยาออกล่วงหน้าไปก่อนบัดนี้ได้กลับคืนหมดแล้ว วันที่ ๙ ข้าพเจ้าเริ่มแต่งประวัติสั้น ๆ ของนักขับแข่งผู้มีชื่อเสียง โดยหวังว่าจะขายให้แกนตยสารเรื่องรถยนตร.

หมู่นี้เราเสียใจ และหนักใจในเรื่องสุขภาพของนก อาการไม่ดีขึ้นเลย มีแต่ทรงและทรุดอยู่ทุก ๆ วัน การคำนับและทำเสียงอย่างขบขันนั้นเลิกหมดแล้ว แต่ถ้าลิสยาค่อย ๆ ป้อนทีละคำเล็ก ๆ ก็ยังกินอาหารได้.

ถึงแม้ว่าข้าพเจ้าจะย้ายไปเป็นนายทหารยุวชนทหารบก ก็ยังมีตำแหน่งในโฮมการ์ด บัดนี้จะคงเป็นพลทหารอยู่ในหมวดเดิมไม่ได้ เขาย้ายไปเป็นนายทหารในกองสื่อข่าว ต้องไปฝึกฝนหน้าที่สัปดาห์ละครั้ง ทั้งนี้เพราะถ้าเยอรมันมารบทางอังกฤษ การยุวชนก็จะซะงักลงชั่วคราว ข้าพเจ้าก็จะกลับทำหน้าที่โฮมการ์ดโดยเฉพาะ ของที่อังกฤษตระเตรียมจะสู้เวลานี้ก็คือ เขานึกว่าถ้าอังกฤษ–อเมริกาจะเริ่มข้ามทะเลไปโจมตีเยอรมันใน

ฝรั่งเศส เยอรมันคงจะส่งพลร่มมาที่อังกฤษเพื่อก่อการยุ่งเหยิงต่าง ๆ และตัดการคมนาคม การส่งกองหนุนส่งกระสุนและเสบียง การผ่กหัดโฮมการ์ดจึงดำเนินไปในแนวนั้น ทั้งโฮมการ์ดยังจะมีหน้าที่วางยามตามสะพานรถไฟและถ้ำต่าง ๆ อีกด้วย นอกจากการผ่กฝนประจำในโฮมการ์ด ข้าพเจ้ายังไปช่วยเขาในทางอื่น ๆ เช่นถ่ายหนังระบายสีการผ่กหัดแบบใหม่ ๆ หรืออาวุธใหม่ ๆ และนำไปฉายให้เขาดูภายหลัง เขาก็ได้รับความสนุกสนานกันมาก ทั้งยังเป็นประโยชน์ในการผ่กหัดด้วย เช่นเมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ไปถ่ายหนังการยิงปืนครกใหญ่ ข้าพเจ้านอนถ่าย อยู่ติดกับเบ้องหลังตัวปืนครก เวลาเขายิงหนวกหูเป็นที่สุด เมื่อวันที่ ๒๑ หมวดโฮมการ์ดเดิมเขามีเลยงประจำปี ข้าพเจ้าก็ไปร่วมรื่นเริงกับเขาด้วย ลิสยากับซิริลไปช่วยเดินโต๊ะ เช่นเดียวกับภรรยาของคนอื่น ๆ.

ต้นเดือนกุมภาพันธ์ สำนักพิมพ์อีกแห่งหนึ่งส่งนวนิยายคืนมา ไม่ยินดีรับออกพิมพ์ คราวนี้ข้าพเจ้าออกจะเสียใจมากเพราะเขาเก็บเอาไว้นาน จึงมีหวังอยู่มาก

ว่าเขาอาจจะชอบ แต่ข้าพเจ้าก็ยังไม่ท้อใจ และส่งไปให้สำนักอื่น ๆ อีก.

ในต้นเดือนนั้นเอง ดัชเชสส์ ออฟ เค้นต์ (Duchess of Kent) ชายาของ เจ้าฟ้า ยอร์ช ดุ๊ค ออฟ เค้นต์ พระอนุชาองค์เล็กของพระเจ้าแผ่นดิน เสด็จมาพักอยู่ที่หมู่บ้านร็อคโดยเหมาโรงแรมเล็ก ๆ ทั้งตึก องค์ ดุ๊ค ออฟ เค้นต์ ได้สิ้นพระชนม์เมื่อกลางปีก่อน เพราะเรือยิ้นที่จะเสด็จไปราชการเกิดไปชนภูเขา ทุก ๆ คนในเรือยิ้นตายหมด ดัชเชสส์เสด็จมากับโอรสสององค์และธิดาโอรสองค์ใหญ่ คือ *พระองค์เจ้าเอดเวิด* บัดนี้ได้รับช่วงกรมเป็น ดุ๊ค ออฟ เค้นต์ ของเขาไม่ต้องรอได้รับแต่งตั้งภายหลังอย่างของเรา ทั้งโอรสองค์ใหญ่เป็นจะต้องได้เป็น ไม่ใช่องค์ที่ปรึชาสามารถทำราชการดีอย่างของเรา องค์ที่ ๒ คือ ธิดา *พระองค์เจ้าหญิงอะเล็กซานดรา* องค์ที่ ๓ คือ *พระองค์เจ้า ไมเคิล* ซึ่งยังเล็กอยู่มาก ภายในไม่กี่วัน ดัชเชสส์และผู้ตามเสด็จก็มาเยี่ยมข้าพเจ้าที่บ้านลิแนมและคุยกันอย่างดี แล้วต่อมาก็ส่งพระโอรส

และอิดามาเล่นของเล่นต่าง ๆ ซึ่งพระมีอยู่มาก ทั้งรถไฟและเรือ.

นกของเราเจ็บหนักขึ้นทุก ๆ วัน จนถึงวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ กินไม่ได้ วันที่ ๑๓ ก็ถึงแก่ความตาย พวกเราทุก ๆ คนเสียใจและเสียดายนกตัวนั้นเป็นอย่างมาก.

วันที่ ๒๗ ข้าพเจ้าไปช่วยถ่ายหนังให้แก่โฮมการ์ดและได้รับความเหน็ดเหนื่อยเป็นพิเศษ คือทหารยกประจำกรมทหารมณฑลเดวอนเชียร์ (The Devonshire Regiment) มีกำลังหนึ่งหมวด จะมาแสดงการเข้าโจมตีที่มั่นของพลร่มข้าศึก ที่ยึดเนินแห่งหนึ่งไว้ได้ ทหารหมวดนั้นเข้าตีโดยแบ่งกำลังออกเป็นสองส่วน คือหมู่ทหารบุกเล็กยาวสองหมู่ และหมู่บุกกลเขา ต่างส่วนต่าง ค่อย ๆ รุกเข้าไป โดยใช้อีกส่วนหนึ่งยิงตรึงข้าศึกไว้ แล้วในที่สุดสองหมู่บุกเล็กยาวก็เข้าโอบบุก จนถึงเข้าประจัญบาน การถ่ายภาพยนตร์วันนั้นข้าพเจ้าต้องวิ่งอยู่หน้าทหารตลอดเวลา เพื่อจะหันไปถ่ายเวลาเขารุกตามลำดับ เมื่อเสร็จการถ่ายหนังโดยขึ้นถึงบนยอดเนินก็เหน็ดเหนื่อยอย่างยิ่ง ภาพยนตร์นั้นต่อมาได้ใช้

ผักหัดพวกโฮมการ์ดอิกเย็นอันมาก ที่มิได้มิโอกาสไปดูการแสดงในวันนั้น.

ปลายเดือนกุมภาพันธ์นั้นเอง พิระเริมไม่พอใจงานยุวชนทหารอากาศของเธอ คือมีข่าว่าสนามบินที่ได้ตั้งเย็นโรงเรียนบินร่อนนั้น กองทัพเรืออาจะต้องการใช้สำหรับการฝึกหัดยิง ถ้าเช่นนั้นพิระจะต้องไปแสวงหาสนามบินที่อื่น อันพิระเห็นว่าเย็นที่น่าเบื่อหน่ายมาก จนถึงกับพูดว่าจะลาออก แต่วันที่ ๘ มีนาคม ได้รับเชิญไปแสดงปาฐกถาเรื่องยุวชนทหารอากาศที่วิทยาลัยคลิฟตัน (Clifton College) ซึ่งหนิลูกระเบิดมาพักอยู่ในคอร์นวอลล์ชั่วเวลาสงคราม ก็ยินดีไปแสดงอย่างเต็มใจ ข้าพเจ้าไปด้วย เพราะยังเอิญ ครูใหญ่ ของ วิทยาลัย คลิฟตัน ในเวลานั้น คือ *มร. บ.ล. ฮอลล์เวอร์ด* ผู้เคยเย็นครประจำชั้นคนแรกของข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าไปเข้าโรงเรียนแฮร์โรว์.[๑]

เดือนมีนาคม มีเรื่องรำคาญใจหลายเรื่อง เช่นพิระลำบากใจในยุวชนทหารอากาศ สำนักพิมพ์อื่นๆ ก็ส่ง

---

๑. เชิญดู "เกิดวังปารุสก์" เล่ม ๑ บทที่ ๘ หน้า ๔๓๐

ที่บ้านลิแนม *(จากซ้ายไปขวา)* ซีริล ลิสบา พีระ ผู้แต่ง
ผู้ตามเสด็จ ๓ คน ดัชเชสส์ ออฟ เคนต์

นวนิยายแข่งรถกลับคืนมา ไม่มีใครยินดีจะรับพิมพ์ ทั้งพันโท คอลวิลล์ ก็หงุดหงิดยิ่งขึ้นกว่าธรรมดา ทำงานด้วยยุ่งยากมาก แพทย์ที่ข้าพเจ้าชอบมาก คือ ดร. แคลเวอร์ลีย์ (Dr. Calverley) ก็ล้มเจ็บเป็นโรคหัวใจอ่อนและถึงแก่กรรม พวกเรามิได้เคยทราบเลยว่าแกเป็นคนไม่สบาย มีคืออย่างเดียวคือสำนักพิมพ์ ฟูลิส ส่งปรู๊ฟเรื่องแข่งรถ Road Star Hat Trick ซึ่งข้าพเจ้าเคยนำออกพิมพ์โดยลงทุนด้วยตนเองมาให้ตรวจ เพราะเขาไม่ขอจะพิมพ์ อีกเรื่องหนึ่งที่เกือบจะลำบากแก่เรามาก แต่เราพ้นอย่างหวุดหวิดก็คือเมื่อวันที่ ๒๑ รัฐบาลออกประกาศกันเขตฝั่งทะเลภาคใต้ทั้งหมด ห้ามมิให้ผู้ใดที่อยู่นอกเขตข้ามเข้าไปในเขตนั้น นอกจากจะได้รับอนุญาตพิเศษ และเขาจะให้อนุญาตแต่กรณีมีเหตุจำเป็นจริง ๆ ถ้าเช่นนั้นในฤดูร้อนก็จะไม่มีใครมาเยี่ยมเราได้เลย การที่กันเขตเช่นนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของการเตรียมจะไปโจมตีเยอรมันในฝรั่งเศส เราเคราะห์ดีที่อยู่นอกเขตที่เขากันนั้นอย่างหวุดหวิดไม่กี่กิโลเมตร.

เมื่อวันที่ ๒๘ ข้าพเจ้าอายุครบ ๓๖ แต่ไม่มีการ

รีนเริงหรือฉลองกันอย่างใดเลย ยังมีเรื่องหนักใจอีกคือโจนนี สุนัขที่ข้าพเจ้ารักมาก เกิดมีก้อนก่อมะไรเกิดขึ้นที่ท้อง จับดูใหญ่เท่ากับไข่ไก่ สัตวแพทย์ที่เมืองเวดบริดจ์บอกว่าทำอะไรไม่ได้ และถ้าปล่อยไว้อาจจะเป็นอันตรายก็ได้ แต่ก็ไม่แน่ใจ ข้าพเจ้าจึงตกลงใจจะส่งไปยังสัตวแพทย์เดิมของข้าพเจ้าในกรุงลอนดอน ชัวราเย็นผู้พาโจนนีไปลอนดอนวันที่ ๒๙ ในวันรุ่งขึ้นก็ได้ทราบข่าวจาก สัตวแพทย์ที่กรุงลอนดอน ว่ายินดีจะทำการผ่าตัดและไม่ควรจะเป็นอันตรายเลย โจนนีกลับมาร็อคเมื่อวันที่ ๑๒ เมษายนโดยหายสบายดี.

ในปลายเดือนเมษายน กองทัพบกจะจัดให้มีการผึกฝนพิเศษแด่นายทหารยุวชนทหารบกที่เมือง ดีไวซ์ (Devizes) ข้าพเจ้าอาสาไปในการผึกฝนครั้งนั้น ซึ่งพันโท คอลวิลล์ ยินดีสนับสนุนเต็มที่ ข้าพเจ้าออกเดินทางโดยรถไฟจากยอดมินในตอนค่ำ ไปถึงเมือง บริสตอล (Bristol) เวลา ๐๓.๐๐ น. เมืองบริสตอลเป็นเมืองท่าเรืออันสำคัญทางด้านตะวันตกของเกาะอังกฤษ ภายในสองปีนั้นเป็นท่าเรือที่ใช้สำหรับขนส่งเสบียง ลูกกระสุน

และเครื่องอาวุธต่าง ๆ ของกองทัพบกอเมริกันในอังกฤษ เมื่อถึงบริสตอล แล้วก็ต้องนั่งหลับอย่างนกอยู่ที่ในห้องคอยที่สถานีจน ๐๖.๐๐ น. เพื่อจะขึ้นรถไฟสายสาขาต่อไปอีก เมืองบริสตอลถูกทิ้งลูกระเบิดทำลายเสียอย่างย่อยยับ เพราะเป็นท่าเรือสำคัญ แต่ว่าในตอนดึกคืนวันนั้นเงียบสงัดดี.

เมื่อข้าพเจ้าเปลี่ยนรถไฟแล้วก็ไปถึงเมืองดีไวซ์ เวลา ๐๗.๓๐ น. สถานที่ๆไปฝึกฝนนั้นคือโรงเรียนฝึกหัดอาวุธของกองบัญชาการภาคใต้ (Southern Command Weapon Training School) มีผู้บังคับการเป็นชั้นพันโท มีนายทหารเป็นอาจารย์ประจำและกำกับการราว ๑๕ คน อันอยู่ในสโมสรนายทหารของเขา (Mess) นายทหารที่มาสังกัดชั่วคราวอยู่ในโรงที่ทำขึ้นใหม่เป็นคอนกรีตอันมีชั้นเดียวและมีเฉลียงติดต่อกันหมด เป็นที่อยู่ชนิดที่เขาเรียกว่าแมงมุม (Spider) พวกเรากินอาหารในห้องโถงพิเศษ แต่มีสิทธิจะไปนั่งเล่นหรือดื่มในบาร์ของสโมสรนายทหาร ที่ไม่กินอาหารในนั้นก็เพราะห้องกินอาหารของเขาเล็กเกินไป เวลาที่ข้าพเจ้าไปฝึกฝน มี

นายทหารไปทำการผักฝนอยู่สองพวก พวกหนึ่งคือนาย
ทหารประจำการราว ๒๕ คน ซึ่งเป็นนายทหารบีนใหญ่
ไปผักฝนการทำลายหรือเคลื่อนที่ลูกระเบิดใต้ดิน (Mines)
และพวกเรานายทหารยุวชนทหารบก ๒๕ คน ผักฝน
ยุทธวิธีทหารรายแบบใหม่ที่สุด ในบรรดาพวกเรา ๒๕
คนนั้น มีมาจากทุก ๆ ภาคในประเทศอังกฤษ.

เมื่อไปถึงแล้วข้าพเจ้าก็ถูกนำไปยังห้องนอน ที่
ข้าพเจ้าอยู่รวมกันกับนายทหารอีกสองคน แล้วจึงไป
กินอาหารเช้า ต่อจากนั้นพวกเราทั้ง ๒๕ คนก็ไปประชุม
กันในห้องเรียนเมื่อเวลา ๐๘.๓๐ น. เพื่อฟังคำอธิบาย
และแนะนำถึงการผักฝนโดยพันโทผู้บังคับการ ซึ่งเป็น
นายทหารหนุ่มแน่น และถ้ายังคงอยู่ประจำการในกรม
หรือกองพันของเขาตามเดิมแล้ว น่าจะยังเป็นเพียง
ร้อยเอก แต่เพราะความรู้และความสามารถของเขาจึงได้
เป็นพันโทชั่วคราวและบังคับการโรงเรียนนี้ ข้าพเจ้าได้
คำนวณดูตามอายุและยศ ก็ปรากฏแน่ชัดว่าถ้าข้าพเจ้ามิได้
เลิกการเป็นทหารบก และไปศึกษาที่เคมบริดจ์เสียแทน
แล้ว ถ้าข้าพเจ้าได้ไปศึกษา ณ โรงเรียน นาย ร้อย

ทหารบกแซนด์เฮอร์สต์ตามกำหนดเดิมแล้ว พันโทผู้นั้น
จะต้องเป็นนักเรียนทันพร้อมกันกับข้าพเจ้า ในมหา-
สงครามโลกครั้งที่สอง ข้าพเจ้าจะได้พบนายทหารชั้น
พันเอก พันโทอีกหลายคน ซึ่งถ้าข้าพเจ้าไปเข้าแซนด์-
เฮอร์สต์ในโอกาสเดียวกับที่ข้าพเจ้าไปเข้าเคมบริดจ์แทน
แล้ว ข้าพเจ้าก็จะได้รู้จักคุ้นเคยดี และควรจะเป็นประ-
โยชน์อย่างยิ่งในการติดต่อในมหาสงครามคราวนี้.

ระหว่าง ๐๘.๔๕ น. ถึง ๑๒.๔๐ น. เราได้รับการ
ฝึกฝนในการกำบังตัวของทหารรายทุก ๆ คน ในโอกาส
และสถานที่ต่าง ๆ ในชั้นต้นเราได้รับการสั่งสอนจาก
อาจารย์ในหลักของการกำบังตัว เสร็จแล้วจึงถูกนำไป
ดูในสนาม การกำบังตัวของนายสิบและพลทหารที่เขา
ได้ฝึกหัดระเตรียมไว้ เพื่อที่จะแสดงให้เราเห็นว่าการ
กำบังตัว ของทหาร รายสำหรับ บุคคล ควรจะ เป็นอย่างไร
จำจะต้อง รับว่า เป็นอย่าง เอกทุก ๆ คราวที่ทหารกำบังตัว
ต่อหน้าเรา อาจารย์เขาขอให้เราผู้ดูอยู่จับให้ได้ ถ้าเรา
จับได้เขาก็โยกธงให้ผู้นั้นออกมาจากที่กำบัง ในบรรดา
ทหารที่กำบังตัวอยู่ราว ๒๐ คนพวกเราจับได้เพียง ๓ คน

นอกจากนั้นเราแลไม่เห็น จนเมื่อหมดเวลาแล้ว อาจารย์เขาโบกธงและทุก ๆ คน ต่างก็พากันออกมาจากที่กำบังของตน เมื่อได้ดูการกำบังโดยจริงจังแล้ว เราก็ต้องรีบกลับไปยังโรงทหาร เพื่อจะดูภาพยนตร์และฟังปาฐกถาว่าด้วยการกำบังตนจากภัยทางเรือบิน แล้วจึงจะไปกินอาหารกลางวันได้.

พวกนักศึกษาทั้งนายทหารประจำการ และนายทหารยุวชนทหารบก กินอาหารกลางวันพร้อมกัน เวลา ๑๓.๐๐ น. พวกเราทั้งสองหมู่นั่งปนกันหมด จึงมีโอกาสคุยกันอย่างสนุกสนาน แลกเปลี่ยนเรื่องราวและความคิดความเห็นต่อกันและกัน ซึ่งข้าพเจ้าเองเห็นว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง.

เมื่อกินอาหารกลางวันเสร็จการผักผ่อนก็มีต่อไป คือมีการแสดงวิธีสอนการดูและอ่านแผนที่ สอนการออกคำสั่งในสนาม อาหารค่ำเวลา ๑๙.๐๐ น. แล้วก็มีปาฐกถาอีกระหว่าง ๒๐.๐๐ น. และ ๒๑.๐๐ น. เรื่องแบบฟอร์มต่าง ๆ ที่ใช้ในกองทัพบกในการทำบัญชีและอะไรต่าง ๆ เมื่อเสร็จการผักผ่อนประจำวัน พวกเราก็ไป

เข้าบาร์ ดื่มเหล้าและคุยกันอย่างเฮฮาจนถึงเวลานอน อันจะดึกไม่ได้ เพราะจะต้องตื่นแต่เช้าตรู่.

วันอังคารที่ ๒๕ เราตื่นขึ้นและแต่งตัวเสร็จเพื่อออกไปกินอาหารเช้าเวลา ๐๗.๓๐ น. เมื่อกินอาหารเสร็จแล้วก็ฟังคำสั่งสอน ในเรื่อง วิธีหมวดทหารราบจะเข้าโจมตีที่มั่น ต่อจากนั้นก็มีการฝึกหัดดูแผนที่โดยต้องกระทำจริง ๆ คือเขาให้เราขึ้นรถกะบะ เขาเอาผ้าปิดหน้าต่างหมด แล้วเขาพาเราขับวนเวียนไปทางโน้นทางนี้ตั้งกว่าชั่วโมงครึ่ง จนเราเวียนศีรษะและไม่ทราบว่าไปทางไหนบ้าง เมื่อเรามืนหมดแล้วเขาก็หยุดรถ ปล่อยให้เราออกจากรถได้ พอเราลงจากรถแล้วเขาก็ส่งแผนที่ให้ ทั้งให้เข็มทิศคนละอัน ให้ดูแผนที่เอาเองจนทราบได้ว่าเราอยู่ที่ไหน แล้วก็ให้หาหนทางเดินกลับโรงทหาร เย็นการฝึกฝนอย่างดีมาก ตอนกลางคืนไม่มีอะไรทำ กินอาหารค่ำแล้วก็ดื่มเหล้าและคุยกันในบาร์.

วันพุธที่ ๒๖ เขาสั่งให้ไปตั้งตนในกลางแจ้งแต่เช้ามืด ก่อนจะแต่งเครื่องแบบไปกินอาหารเช้า ในเวลานั้นกองทัพบกอังกฤษกำลังตื่นเต้นการตั้งตนเป็นอย่างยิ่ง

เห็นว่าเย็นของจำเย็นที่จะทำให้ทหารแข็งแรงอดทนพอที่จะไปรบสู้เยอรมันได้ นายและพลจึงถูกขับหัดดัดตนในตอนเช้ามืดทุก ๆ คน เมื่อกินอาหารเช้าแล้วก็ไปฟังปาฐกถาเรื่องการแจกจ่ายเครื่องแต่งกาย และเครื่องใช้สอยแก่นายสิบพลทหาร ผู้แสดงติดตลกขบขัน และเล่าถึงการ หลอกลวง ฉ้อโกง ของ นาย สิบพล ทหารบาง คน และวิธีต่าง ๆ ที่จะต้องมีเพื่อป้องกันและขับการโกงต่าง ๆ เหล่านั้น ในกองทัพอังกฤษนายทหารประจำกรมหรือกองพันต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่นี้ เขาไม่ใช้นายทหารที่สำเร็จมาจากโรงเรียนนายร้อย เขาใช้พวกที่เคยเป็นพลทหาร นายสิบ และจ่านายสิบมานมนาน แล้วได้เลื่อนขึ้นเป็นนายทหารโดยทำความชอบพิเศษ เขาเห็นว่านายทหารประเภทนี้มีความรู้ดี และซึมซาบในนิสัยใจคอของนายสิบพลทหารดีกว่านายทหารที่สำเร็จมาจาก โรงเรียนนายร้อย ต่อจากนั้นก็มีการผึกฝนการควบคุมการยิงปืนเล็กยาวและปืนกลเบา ตอนกลางคืนมีการผึกฝนควบคุมการยิงปืนเล็กในยามมืด.

วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ มีการตัดตนก่อนกินอาหารเช้า

อีก แล้วก็ฟังคำสั่งสอนถึงการอยู่ในหมู่ลาดตระเวนเวลากลางคืนในที่มืด แล้วเขาก็พาเราออกไปในสนาม ผูกหัดใช้เครื่องระเบิดขนาดเล็กสำหรับทหารราบ ที่จะทำลายที่กำบังบางอย่าง ตัดเสาโทรเลขโดยลูกระเบิดดังนี้เป็นต้น ภายหลังกินอาหารกลางวัน ก็มีการผูกฝนการหุงและปรุงอาหารโดยทหารราบเองในสนามรบ ทั้งยังให้เราดูเครื่องอาหารดิบต่าง ๆ ที่จะแจกจ่ายให้แก่ทหารในการจะไปโจมตีเยอรมันในฝรั่งเศส แล้วยังมีการผูกหัดวิธีที่หมู่ทหารราบจะคอยแอบอยู่ในป่า แล้วออกทำลายรถถังที่ผ่านมา โดยใช้ปืนกลเบาและลูกระเบิดมือชนิดใหญ่และเล็ก.

พวกเราได้ฟังคำสั่งสอนของหมู่ลาดตระเวนในยามมืดมาแล้วแต่เมื่อตอนเช้า ฉะนั้นในตอนค่ำเขาจึงจัดให้ออกไปทำจริง ๆ แต่ต้องคอยจน ๒๒.๓๐ น. เพื่อจะให้มืดจริง ๆ แน่ ทั้งนี้เพราะประเทศอังกฤษอยู่เหนือมาก ฉะนั้นระหว่างเดือนเมษายนและกันยายนตอนหัวค่ำจึงยังไม่มืด การจะออกไปทำการลาดตระเวนในหมู่ตอนกลาง

คนมีคน พวกเรานายทหารยุวชนจะต้องทำหน้าที่เป็น
พวกพลทหารทุก ๆ คน และต้องเตรียมตัวเต็มที่ การ
แต่งกายนั้นสวมหมวกยีค หน้าและมือจะต้องทาสีดำ
แต่งกายเครื่องสนาม ในกระเป๋าจะต้องไม่มีอะไรเลยที่
อาจจะทำเสียงดังได้ เช่นพวกลูกกุญแจหรือเงิน มีถือ
ปืนเล็กยาวอันติดตายปลายปืนพร้อม และเพื่อจะมิให้มี
เสียงอะไรเลย แม้แต่ห่วงที่ปืนสำหรับจะรวมปืนก็ต้อง
เอาด้ายผูกมิให้เคลื่อนที่และทำเสียงกรุ๋งกริ๋งได้ ที่เท้า
ไม่สวมเกือกบู๊ต ใช้เกือกยางแทน เมื่อแต่งกายเสร็จ
แล้วก็เข้าแถวให้นายทหารตรวจ เป็นการตรวจแถวที่
แปลก เพราะทุก ๆ คนต้องกระโดดขึ้นลงคนละสามที
เพื่อพิสูจน์ให้แน่ว่าไม่มีอะไรที่จะทำเสียงได้ ผู้เป็นอาจารย์
เขาเล่าให้พวกเราทราบ ว่าการผกซ้อมวันนี้มีอันตราย
อยู่บ้าง คือทางฝ่ายข้าศึกสมมุติจะยิงเราโดยกระสุน
จริง ๆ ไม่ใช่กระสุนซ้อมรบ ถึงแม้เขาจะยิงสูงกว่าขนาด
ตัวเราอย่างน้อยหกศอกก็จริง แต่เพราะจะยิงในที่มืด
ก็อาจจะมีพลาดพลั้งบ้าง อนึ่งเราเองก็จะเดินไปในที่มืด
จึงอาจจะสะดุดอะไรล้มลงไปได้ ต้องระวังตัวให้ดีและ

อย่าลืมว่าเราถือปืนเล็กยาวอันมีดาบปลายปืนติดอยู่ด้วย เช่นเมื่อมีนายทหารยุวชนอีกชุดหนึ่งมาทำการฝึกฝนคราวก่อน คนหนึ่งสะดุดหลุมหกล้มลงไปในที่มืด ดาบปลายปืนแทงลูกตาจนนัยน์ตาบอดไปข้างหนึ่ง.

เมื่อตรวจกันเสร็จพร้อมแล้ว เขาก็แบ่งหมู่หนึ่งในสมัยนั้นมี ๑๐ คน เดินเรียงกัน ๑๐ คน ข้าพเจ้าเป็นคนที่สาม ผู้บังคับหมู่คนวันนั้นคือนายทหารอาจารย์คนหนึ่งนั้นเอง เขานำเราเดินข้ามสะพานผ่านคลองไปแล้วเราก็เข้าไปในนาอันมืดและไม่เห็นอะไรเลย ได้แต่ย่องตามคนที่อยู่ข้างหน้า และคนอยู่ข้างหลังก็ย่องตามเราเท่านั้น พอไปถึงมุมท้องนาที่มืดๆ ก็ได้ยินเสียงปืนกลลูกกระสุนประกายไฟก็มียิงตรงมายังเรา เห็นเป็นประกายไฟแดงแวบๆ ผ่านมาดังเพียวๆ น่ากลัวอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าผู้อ่านกี่คนได้เคยผ่ากระสุนปืนเล็กที่มียิงตรงมายังท่านจริงๆ ตามข้อบังคับราชการสนาม ถ้าถูกยิงเช่นนั้นก็จะต้องลงนอนฟุบกับพื้นดิน พลางกลิ้งไปหาที่กำบังโดยเร็ว ตามความสังเกตของข้าพเจ้า การฝึกหัดในสนาม ถ้าใช้กระสุนซ้อมรบแล้ว ทหาร นักเรียน

หรือยุวชน. มักจะไม่ฟุบลงรวดเร็วอย่างสมจริง ถ้าเห็นมิมูลโคติดอยู่กับพื้นดินก็มักจะโอ้เอ้หาท่อนดังนี้เป็นต้น ไม่เหมือนเมื่อเขายิงกระสุนจริงมา แม้เขาจะตั้งใยิง ๖ ศอกสูงกว่าศีรษะเราก็จริง พวกเราฟุบตัวลงได้อย่างรวดเร็วจนน่าจะเหลือเชื่อ.

ครั้นการยิงหยุดชะงักลง เพราะมิดอย่างที่สุด เราก็ลุกขึ้นและยังคงย่องต่อไป จนเข้าในท้องนาอีกคั้นหนึ่ง ในไม่ช้าก็ได้ยินเสียงเขายิงเครื่องยิงลูกระเบิด เห็นลูกระเบิดขึ้นสูงลิ่วไปในอากาศ ก็เดาได้ทันทีว่าจะเป็นลูกระเบิดร่มส่องแสง อันจะฉายแสงสว่างทั่วไปให้ข้าศึกเห็นเรา ฉะนั้นก็ต้องรีบฟุบตัวลงอีกทันที นอนคว่ำทำตัวให้แบนที่สุด และต้องนอนนิ่งไม่กระดิกตัวเลย ประเดี๋ยวลูกระเบิดนั้นก็กระจายเป็นพลุ ฉายแสงสว่างไปเป็นครู่ใหญ่ๆ พวกเราก็นอนนิ่ง สักครู่หนึ่งกลับมิดเราก็เดินย่องต่อไปอีก ในที่สุดเมื่อข้ามหนทางอันใกล้นิดเดียว แต่เพราะทำด้วยความระวังระไวอย่างยิ่งจึงกินเวลาตั้งเกือบชั่วโมง เราจึงถึงที่มั่นของข้าศึกอันมีลวดหนามกันอยู่รอบ ตามคำสั่งสมมุติ หมู่ของเรามาถึงในที่กำบังอันมีข้าศึกไม่ก

คนในเมื่อข้าศึกกำลังหลับอยู่ จึงเข้าไปภายในข่าย ลวดหนาม ริบจับทหารข้าศึกมาสองคน แล้วก็ริบกลับมายังแนวของเรา เพื่อจะมอบตัวเชลยสองคนนั้นให้ถูกสอบถามเรื่องราวต่าง ๆ ต่อไป.

ในการเข้าจับเชลยศึกนี้ ข้าพเจ้ามีหน้าที่ตัดลวดหนาม คือต้องนอนหงายแล้วใช้มีดตัด ลวดหนามที่เขาขึงไว้ออกจะเก่ามีสนิมขัด สนิมตกลงมาเข้านัยน์ตาทำให้แสบมาก เมื่อข้าพเจ้าตัดลวดหนามจนมีช่องว่างแล้ว ก็ต้องนอนคอยอยู่นิ่ง ๆ สักครู่ แล้วจึงต้องร้องเบา ๆ ว่า "ช่องว่าง, ช่องว่าง" (Gap, gap) เพื่อพวกที่เข้าไปภายในจะได้หาทางออกได้ไม่ยาก เมื่อเขาออกมาแล้วเราก็ถอยกลับ ในการถอยกลับนั้นก็ต้องฟุบลงเพราะยืนครกยิงพลุสว่างและยืนกลเขาก็ยิงเราอีก ในที่สุดการผจญในตอนกลางคืนนั้นเป็นอันเสร็จและเราได้เข้านอนเอาต่อเมื่อเวลา ๐๒.๐๐ น.

รุ่งขึ้นวันศุกร์ที่ ๒๘ เมื่อได้ทำการอาบน้ำและกินอาหารเช้าแล้ว เราก็ไปฟังคำอธิบายถึงการที่จะมีการผจญหัดหมวดเข้าตีที่มั่นของข้าศึก เขาอธิบายเสร็จแล้ว

ก็พาเราขึ้นรถกะบะไปยังที่ซึ่งจะเย็นสนามรบ อันมีเนินสูงอยู่ด้านหนึ่ง บนยอดเนินเขาทำบ้านช่องปลอมไว้สองสามหลัง นายทหารทั้งหมดถูกจัดเย็นนายสิบพลทหารในหมวดทุก ๆ ส่วนมีกรรมการมาประจำ ข้าพเจ้านั้นได้รับตำแหน่งชั่วคราวเย็นผู้บังคับหมู่ปืนครกเล็ก อันตามจริงควรจะมียศเย็นสิบตรี การผูกหัดกันนั้นมีจุดหมายที่จะให้หมวดเราโจมตีเยอรมันหมู่หนึ่ง ซึ่งยึดบ้านสองสามหลังนั้นไว้ เพื่อจะให้เหมือนจริงเขาเอาทหารประจำการไปอยู่ที่นั้นหนึ่งหมู่ ซึ่งถูกจัดให้แต่งเครื่องแบบเยอรมันอย่างเต็มที่ ตามแบบการโจมตีโดยหมวด หมู่ทหารถือปืนเล็กยาวสองหมู่ก็จะต้องโอบปีก หมู่ปืนกลเบาก็จะต้องยิงตรงข้าศึก และหมู่ปืนครกก็จะต้องยิงลูกระเบิดไปช่วยทำลายข้าศึก การยิงลูกระเบิดจริง ๆ เขาย่อมยอมไม่ได้ กรรมการเขาได้แต่ดูว่าข้าพเจ้าสั่งให้หมู่ปืนครกเล็งและทำการยิงอย่างถูกต้อง ครั้นเมื่อสองหมู่ที่โอบปีกขึ้นเนินไปจนใกล้พอที่จะติดดายปลายปืนเข้าประจัญบาน เย็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะยิงลูกระเบิดควันไปตกใกล้ ๆ หมู่บ้านควันจะได้กลบช่วยกำบังมิให้ข้าศึกเห็นทหารของเราที่จะ

เข้าประจัญบาน การยิงลูกระเบิดทำควันเขายอมให้ข้าพเจ้ายิงจริงๆ ข้าพเจ้ายิงไปหกลูก และก็ตกถูกที่และทำควันเหมาะเจาะ เย็นที่พอใจแก่ข้าพเจ้ามาก เมื่อสองหมู่ที่ถอยขึ้นเล็กยาวติดตายปลายขึ้น วิ่งผ่านควันเข้าตะลุมบอนแล้ว สมมติว่าข้าศึกอันมีจำนวนน้อยกว่า ทั้งได้ถูกยิงโดยขึ้นกลเข่าและขึ้นครกมาแล้ว เย็นอันว่าพ่ายแพ้ฉะนั้นทุกๆ ส่วน ของหมวดก็จะต้องรีบไปรวมกำลังกันเลยหมู่บ้านนั้นไปหน่อย หน้าที่ของข้าพเจ้าคือต้องรีบนำหมู่ขึ้นครกขึ้นเนินไปรวมกำลังกับหมวด เราจึงเริ่มวิ่งขึ้นเนินอย่างช้า ทั้งนี้เพราะพวกเราก็อายุเกิน ๓๐ ด้วยกันทั้งนั้น ไม่เหมือนพลทหารรายหนุ่มๆ ซึ่งยังได้รับการฝึกหัดให้อดทนเย็นพิเศษด้วย กรรมการที่ติดตามเราไปด้วยซึ่งเย็นร้อยโทอันหนุ่มแน่น ร้องว่า "วิ่งเร็วๆ ขึ้นสิ" ข้าพเจ้าและนายทหารยุวชนอื่นๆ ทราบดีว่าถ้าพวกเราวิ่งขึ้นเนินเร็วกว่านั้นก็น่าจะขาดใจตายแน่ๆ ผู้อ่านคงทราบดีว่าในการซ้อมรบของทหารบกนั้น เขาย่อมสมมุติโน่นสมมุตินี่ บางทีเอาธงแดงไปปักไว้ผืนเดียวแล้วก็สมมุติว่าเย็นกองพันทหารรายดังนี้เย็นต้น ข้าพเจ้าเลยหันไป

ยอกกับกรรมการว่า “พวกฉันแก่แล้ว เธอต้องสมมุติเอาว่า เราวิ่งเร็ว” บัดนั้นก็ฮากันครืน.

เมื่อเราขึ้นไปถึงยอดเนิน คนอื่น ๆ ไปถึงพร้อมแล้ว ต่างพากันหอบแทบจะขาดใจตายทุก ๆ คน นอกจากผู้บังคับการโรงเรียน เพราะเขามาโดยรถยนต์ เขาก็เริ่มอธิบายติชมการซ้อมรบ พวกเรานั่งฟังกันอยู่ พอเขาอธิบายเสร็จและกรรมการทุก ๆ คนก็ติชมเพิ่มเติมในส่วนของตนแล้ว ผู้บังคับการก็บอกว่า “บัดนี้ขอเชิญท่านทั้งหลายกลับลงเนินไปใหม่ เราจะได้ทำอีกครั้งหนึ่ง” พวกเราพากันหัวเราะ คิดว่าเขาพูดเล่นตลก แต่เขายืนยันว่าพูดจริง ๆ ในไม่ช้าก็เป็นที่แน่นอนว่าเราต้องลงไปข้างล่างตั้งต้นซ้อมรบใหม่อีกครั้งหนึ่ง การซ้อมรบวันนั้นเป็นงานที่เหน็ดเหนื่อยที่สุดในการผึกฝนสัปดาห์นั้น.

เมื่อเราได้ทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อยมาตลอดเช้าแล้ว ตอนบ่ายเขาจึงจัดให้อยู่อย่างสบายหน่อย คือเขาเอาอาวุธหารราบอย่างแบบใหม่ที่สุดมาตั้งให้ดูได้อย่างใกล้ชิด ของที่ข้าพเจ้าชอบดูที่สุดก็คือปืนเล็กยาวอันมีกล้องเล็งสำหรับผู้แม่นปืน จะเป็นผู้คอยแอบด้อมยิง

ทหารผู้ปกป้องรักษาเอกราชของชาติไทยในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา

ข้าศึกทีละคน (Sniper's Rifle) ตอนค่ำก็ไม่มีอะไรทำ กินข้าวแล้วก็คุยกันจนดึก วันรุ่งขึ้นเดินทางกลับบ้านโดยรถไฟออกจากเมืองดีไว้ซส์เวลา ๐๘.๐๕ น. การผึกฝนคราวนั้นให้ความรู้แก่ข้าพเจ้ามาก และเป็นประโยชน์ในการช่วย ให้ข้าพเจ้า ควบคม การผึกหัด วิชาทหารราบ ในกองพันยุวชนทหารบก.

ต้นเดือน พฤษภาคม มีคำสั่งกระทรวงกลาโหม ให้กองพันยุวชนทหารบกทุก ๆ กองพัน มีการสอนประวัติของกรมทหารซึ่งกองพันนั้นเป็นสาขา เช่นกองพันของข้าพเจ้าเป็นสาขาของกรมทหารราบเบาของ ดุ๊ค ออฟ คอร์นวอลล์ กรมทหารราบของอังกฤษอันมีอยู่ราว ๗๐ กรม ล้วนเก่าแก่มาก อายุระหว่าง ๑๕๐ ถึง ๒๕๐ ปี เขารักษาประวัติไว้อย่างดี และเขาเห็นว่าถ้าสอนทหารในกรมให้รู้จักประวัติ และเข้าใจความเก่งกาจสามารถของกรมนั้นมาแต่ก่อนแล้ว ทหารบัจจุบันจะได้มีใจคอมั่นคงกล้าหาญยิ่งขึ้น เพราะข้าพเจ้าเป็นนักประวัติศาสตร์ทางอาชีพ พันโท คอลวิลล์ จึงขอให้ข้าพเจ้าเป็นผู้สอนประวัติของกรม ข้าพเจ้าจึงอ่านหนังสือหลายเล่มเพื่อ

ระบรวมเรื่องได้พอเหมาะกับการสอนเด็ก การสอนนั้น
ต้องแยกย้าย ไปเที่ยวสอน ตามหมวด ต่าง ๆ คือเรามี ๙
กองร้อย อันแบ่งแยกออกเป็นตั้ง ๓๐ หมวด ถ้าให้รวม
กันบ้างก็จะสะดวกแก่ข้าพเจ้ามากขึ้น แต่เราขาด
คมนาคมซึ่งเวลาสงครามขาดแคลน ข้าพเจ้าจึงต้องไป
สอนทุก ๆ แห่ง ครบถ้วนทั้ง ๙ พฤษภาคม ข้าพเจารวบ
รวมเรื่องราวสำเร็จ และเริ่มไปเที่ยวสั่งสอนในตอนค่ำ
เป็นอันว่าข้าพเจามีงานเพิ่มขึ้นอีก ภายหลังจากไปนั่ง
ทำงานทุก ๆ วาระสัปดาห์ละ ๔ วันแล้ว ก็ยังออกไปยัง
หมวดต่าง ๆ อีกวาระสัปดาห์ละ ๔ หรือ ๕ คืน ทำนเพราะ
ภายหลังจากที่ได้ทราบแก่ใจแล้วว่า ก็มีหน้าที่ไปเที่ยว
ขยายความรู้ให้แพร่หลายตามหมวดต่าง ๆ ข้าพเจาเลยจะ
ถือโอกาสเข้านอนเสียแต่ ๒๓.๐๐ น. เสียทีคนเดียว.

ที่จริงแล้วที่ข้าพเจ้าต้องพยายามพักในที่ต่าง ๆ
ก็เพราะได้ทราบจากการสนทนาตามสถานที่ใหญ่ ๆ ใน
หมวดต่าง ๆ ว่า

ที่จริงแล้วข้าพเจ้าได้สำรวจเห็นว่า ศัตรูคนสำคัญ-
ที่สุดของชาติ ก็คือ ความไม่รู้หนังสือ ของประชาชน

หนึ่งไม่ใกลไปจากร็อคนัก เขากระซิบกับเราว่าเข้าของบ้านของเรานั้นอยากจะกลับมาอยู่ที่บ้านลิแนมในไม่ช้า และตามสัญญาอันอยุติธรรมที่ข้าพเจ้ายอมเซ็น เขาก็กลับมาได้ถ้ายอกล่วงหน้า ๓ เดือน ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงส่งลิสยาและซีริลไปดูลาดเลา เขากลับมาแจ้งว่าใหญ่โตเกินไปใช้ไม่ได้ เพราะไม่เหมาะกับฐานะของเรา.

เมื่อวันที่ ๒๔ เพื่อนรักเก่าแก่ของข้าพเจ้า เราเคยอยู่โรงเรียน และมหาวิทยาลัยด้วยกัน คือ เฮนรี่ แม็กซะเวลล์ มาอยู่กับเราและจะอยู่ราว ๖ สัปดาห์ เพราะไม่สบายมาหลายเดือนแล้ว กระทรวงที่เขาทำงานอยู่จึงอนุญาตให้ลาป่วย การมาอยู่คราวนี้เขาเกิดตกลงว่าอยากจะมีหนวดและเครา การที่จะให้เราชินตกได้ก็จนไม่มีทางเลี่ยงกัน นอกจากนี้เวลาราว ๖ สัปดาห์ เขาจึงคิดว่าจะเหมาะอย่างยิ่ง เฮนรี่มาได้ แต่เพื่อนของเราอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นนายทหารเรือมาไม่ได้ ทั้งนี้เพราะการอนุญาตพักผ่อนของทหารทั้งหลายแหล่ถูกระทบกระเทือน ฉะนั้นจึงทำให้ข้าพเจ้าคิดว่าเวลาที่อังกฤษ—อเมริกาจะข้ามทะเลไปโจมตีกองทัพเยอรมันในฝรั่งเศสจะใกล้อยู่มาก

เย็นความรู้สึกอันนำความตื่นเต้นมาสู่ข้าพเจ้ามากโดยหลายวิธี ถ้าทำได้สำเร็จ สงครามก็ย่อมจะจบลงเร็วโดยที่สัมพันธมิตรชนะ แต่ถ้าทำไม่สำเร็จ สัมพันธมิตรอาจจะไม่สามารถรวบรวมกำลังที่จะทำได้อีกครั้งหนึ่ง ถ้าเช่นนั้นสัมพันธมิตรก็ย่อมจะพ่ายแพ้ พวกข้าพเจ้าที่ได้เข้ากับฝ่ายสัมพันธมิตรก็จะต้องประสบความลำบากอย่างยิ่ง นอกเหนือจากนั้นตามข่าวที่เราได้ทราบและที่ทางอังกฤษเตรียมต่อสู้ไว้ และข้าพเจ้าบรรยายมาแล้ว ถ้าทางนี้ไปโจมตีเยอรมันในฝรั่งเศส เยอรมันจะส่งพลร่มมาทำลายคมนาคมในอังกฤษ เฉพาะอย่างยิ่งตามมณฑลตะวันตกเฉียงใต้เช่นคอร์นวอลล์ ถ้าเช่นนั้นทางอังกฤษไม่มีทหารประจำการเหลือจะต่อสู้กับพลร่มเยอรมันเลย จะใช้แต่โฮมการ์ด พวกเราทราบดีว่าพลร่มที่เยอรมันอาจจะส่งมานั้น ย่อมจะเป็นทหารที่เลือกเฟ้นมาอย่างชั้นเอก ทั้งย่อมจะเป็นคนเหี้ยมหาญที่จะมายอมตาย ฉะนั้นพวกเราโฮมการ์ดผู้เป็นทหารพลเรือนจะลำบากมากที่เดียวในการรบกับพวกนี้ สัมพันธมิตรจะ

แพ้หรือชนะก็ตาม โฮมการ์ดเช่นพิระและข้าพเจ้าอาจะตายเสียก่อนที่จะมีโอกาสทราบ.

เมื่อวันที่ ๓๐ ในตอนค่ำข้าพเจ้าต้องไปควบคุมการยิงปืนของกองร้อยยุวชนทหารบก อันอยู่ไกลจากบ้านพอใช้ กว่าจะไปถึงก็ลำบากมาก ถนนหนทางถูกปิดหมด เพราะกองทัพอเมริกันอันมีส่วนมากอยู่ในคอร์นวอลล์กำลังเตรียมพร้อม ฉะนั้นเขาจึงเกรงกลัวว่าบุรุษอาจจะเข้าไปปนเปกับทหาร ข้าพเจ้าผ่านไปได้เพราะเป็นนายทหารอังกฤษ และมีบัตรประจำตัวอันใช้ได้ ถึงกระนั้นก็เสียเวลาถูกหยุดตรวจและไต่ถามกันอยู่เรื่อย ทั้งถูกปืนกลมาจ้องหน้าอยู่หลายครั้ง.

วันที่ ๕ เดือนมิถุนายน มีข่าวสำคัญว่ากองทัพสัมพันธมิตรในอิตาลีทำการรบได้ผลดีมากจนยึดกรุงโรมได้.

ตามธรรมดาในหมู่นั้นถนนหลวงในมณฑลคอร์นวอลล์เต็มไปด้วยขบวนรถกุดังลำเลียงของกองทัพอเมริกัน มีตั้งร้อยและเดินตามกันยืดยาวตั้งหลายกิโลเมตร วันที่ ๕ นั้นเมื่อเบียนขับรถพาข้าพเจ้าไปทำ

งานณที่ว่าการกองพัน ถนนกลับว่างเปล่า ไม่มีขบวนรถหรือยานยนต์ทหารเลย ข้าพเจ้าจึงแน่ใจว่าการจะข้ามทะเลไปโจมตีเยอรมันในฝรั่งเศสได้เริ่มแล้ว.

วันที่ ๖ ก็ได้รับข่าวทั้งทางวิทยุกระจายเสียงและทางหนังสือพิมพ์ว่าเป็นเช่นนั้นจริง การยกทัพข้ามทะเลอันใหญ่หลวงที่สุดซึ่งเคยมีมาก็บังเกิดขึ้นแล้ว ผลของการกระทำครั้งนั้นจะต้องเปลี่ยนแปลงประวัติของมนุษย์ในโลกทางใดทางหนึ่ง พลร่มเยอรมันก็ไม่เห็นมีมา แม้จะส่งเรือบินมาทิ้งลูกระเบิดทำลายคมนาคมในอังกฤษก็ไม่มี ทั้งนี้เพราะอังกฤษ–อเมริกามีกำลังและอำนาจในอากาศเสียอย่างมั่นคง ฉะนั้นการที่พวกเราโฮมการ์ดเตรียมตัวไว้อย่างพร้อมก็เลย ไม่จำเป็นไปอีกครั้งหนึ่ง แต่ข้าพเจ้าขอร้องทุกข์ว่าเพราะเหตุนั้นเราจะถูกหัวเราะเยาะว่าไม่เคยทำการรบเลย อยุติธรรมอย่างที่สุดเราเตรียมรบ เราเตรียมตาย แต่เมื่อเยอรมันไม่มา จะมาว่านั่นเป็นความผิดของเราอย่างไรได้.

ถึงแม้เยอรมันจะต่อสู้อย่างทรหด สัมพันธมิตรก็ชนะยกได้ทั่วไป แม้จะเสียกำลังและคนตายและถูกบาด

เจ็บมากมาย พวกอเมริกันที่เคยอยู่ใกล้ ๆ หมู่บ้านร็อค เคราะห์ร้ายมากและตายมากที่สุด ถึงวันที่ ๑๒ ก็มีข่าวดีว่าการรุกเย็นไปดีพอ จนนายกรัฐมนตรีอังกฤษ วินสะตันเชอร์ชิลล์ ได้ข้ามไปดูการณ์ที่ฝรั่งเศสโดยตนเอง.

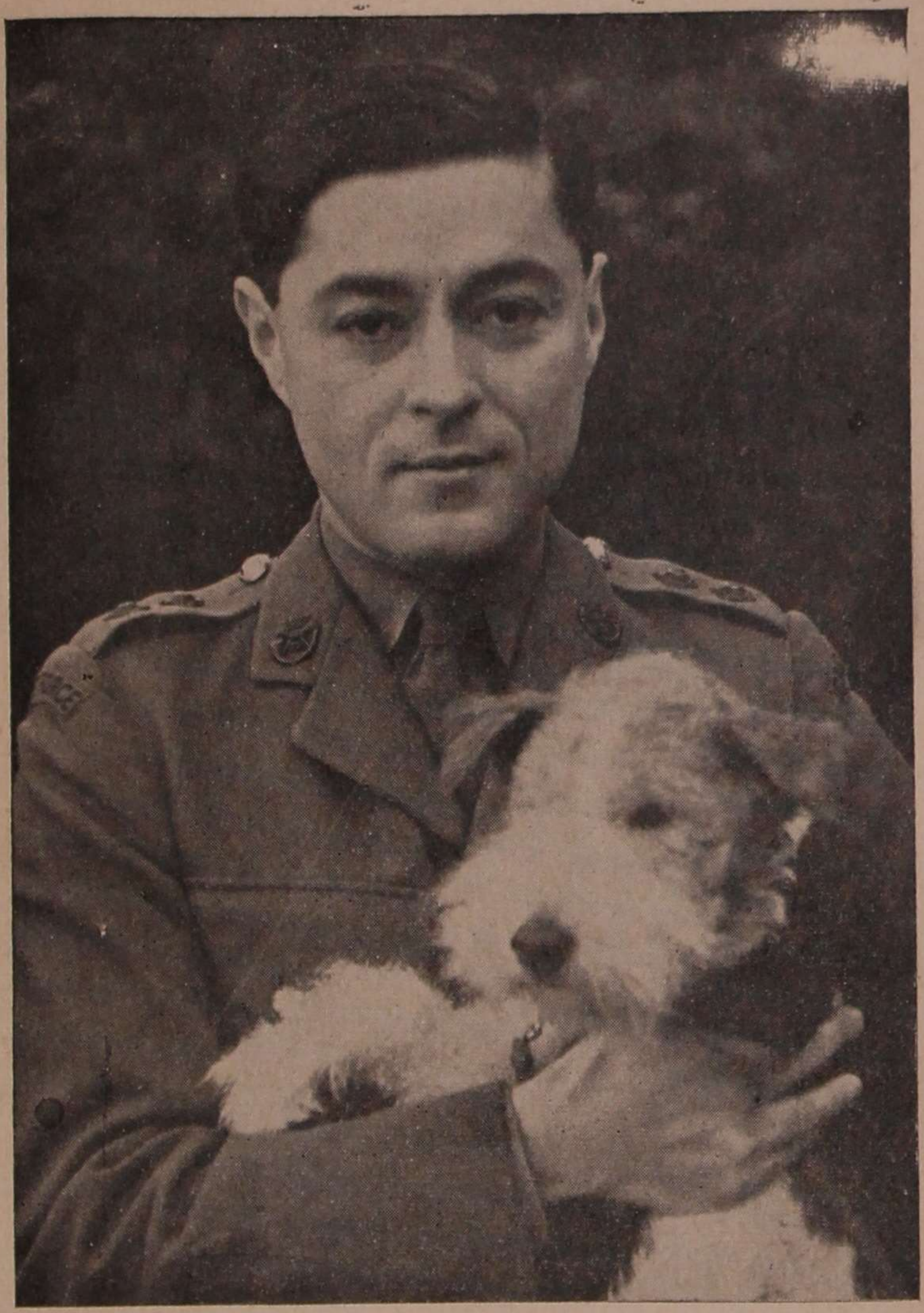
วันที่ ๑๖ ก็มีข่าวอันน่าตกใจว่าเยอรมันเริ่มใช้อาวุธลับที่ฮิตเลอร์ขู่และพูดถึงมาหลายครั้ง แต่ไม่บอกว่าเป็นอะไร คือเรือบินเล็ก ๆ ที่ไม่มีคนขับ ส่งบินมาได้เอง แล้วพอถึงที่แห่งหนึ่งเครื่องยนต์ก็หยุด เรือบินเล็กนั้นก็ตกลงยังพื้นดิน และกลายเป็นลูกระเบิดอย่างรุนแรง เรือบินไม่มีคนนี้เยอรมันเขาเรียกว่า "วี ๑" (V.1) ได้ทำผลร้ายกำหมากทั้งการทำลายสถานที่ต่าง ๆ ทำลายชีวิตและทำลายขวัญประชาชน ทั้งนี้เพราะเรือบินที่มีคนขับคนอังกฤษเขายังนึกอยู่เสมอว่า นักบินประจัญบานของเขาเก่งกว่า คงจะบินขึ้นไปยิงเรือบินเยอรมันอันมีคนขับตกตายได้ แต่นี่ไม่มีคนเสียเลย ตลอดเวลาสงครามไม่มีอะไรทำให้คนอังกฤษเสียขวัญเท่า "วี ๑".

ถึงการสงครามจะอยู่ในฐานะสำคัญยิ่งก็ดี ชีวิตทั่วไปก็จะต้องดำเนินต่อไป การเล่นละครเก็บเงินบำรุง

การกุศลต่าง ๆ ก็ยังมีอยู่เรื่อย สโมสรยอดมีนเลือกเรื่องละครพูดใหม่มีนามว่า "*เรื่องสั้น ๆ*" ("Short Story") และเขาต้องการให้ซีริลและข้าพเจ้าแสดงเป็นตัวสำคัญ ซีริลเกิดแสดงความประสงค์จะไม่แสดงละครอีกต่อไป จึงลาออกจากสมาชิกภาพ.

ในวันเกิดของพระจะสาคญเพราะอายุครบ ๓๐ บริบูรณ์ ข้าพเจ้าจึงอยากจะให้ของขวัญที่ดีพอ เมื่อไต่ถามดู พิระยอกว่าใคร่จะได้สุนัขอีกตัวหนึ่ง ต่อจากนั้นก็มีการถกกันอย่างยืดยาวว่าจะมีสุนัขชนิดใดดี ในที่สุดตกลงเลือกสุนัขสก๊อตสีขาวตัวเตี้ย ขนดก และหูชันชนิดเรียกว่า เว็สต์ ไฮแลนด์ (West Highland) ข้าพเจ้าหาซื้อได้ตัวผู้น่าเอ็นดูมาก มอบให้พระเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม เวลานั้นสุนัขตัวนั้นอายุ ๔ เดือน พิระพอใจมากขนานนามว่า ทิช (Tich).

วันที่ ๒๐ ข้าพเจ้าเริ่มซ้อมละคร ผู้หญิงที่เขาหามาเป็นนางเอกแทนซีริลนั้นสาวและสวยมาก ข้าพเจ้าจึงอดนึกไม่ได้ว่า การซ้อมและแสดงละครเรื่องใหม่นี้น่าจะสนุกดี.

ผู้แต่ง เวลาเป็นร้อยโทยุวชนทหารบก กับ โจน

วันที่ ๒๘ ซีริล เริ่มเขียน ภาพ ข้าพเจ้าด้วย สีน้ำมัน แต่งเครื่องแบบร้อยโทอังกฤษ ซึ่งข้าพเจ้าได้รับเลื่อนยศนั้น.

วันที่ ๑ สิงหาคม ได้รับข่าวอย่างน่าหวาดเสียว ว่าห้องทำงานของพ่อตาข้าพเจ้า มร. ฮันเตอร์ ถูกเรือบิน ลูกระเบิดชนิด "วิ ๑" ตกลงมาโดนโดยตรง จนทำลายละเอียดหมด เคราะห์ดีอย่างยิ่งที่ตกเวลากลางคืน เมื่อไม่มีใครทำงานเพราะกลับบ้านกันหมดแล้ว ถ้าตกเวลากลางวัน จะมีคนบาดเจ็บ ล้มตาย กันมาก จนอาจจะรวมทั้งยิดาลิสบาด้วย ทำให้ลิสบาตกใจมาก.

วันที่ ๙ ทางราชการ ยกเลิก ที่ว่าการกองพันยุวชน ของข้าพเจ้าที่สะแตนาลิส ย้ายไปอยู่ในที่เดียวกับกองบัญชาการโฮมการ์ดคอร์นวอลล์ภาคเหนือ ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ตัวเมืองบอดมินเอง ในที่ทำการใหม่นั้นข้าพเจ้ามีห้องทำงานเฉพาะตัว โต๊ะเขียนหนังสืออยู่ริมหน้าต่าง มองดูออกไปในสวนได้ เย็นที่พอใจข้าพเจ้ามาก.

ของสำคัญอย่างยิ่งในการจัดยุวชนทหารบก ก็คือ

การมีค่ายประจำยี่ ซึ่งมีในฤดูร้อนราวต้นเดือนสิงหาคม ค่ายประจำยี่นั้นกองทัพบกเป็นผู้จัดและส่งทหารประจำการมาช่วยควบคุมและฝึกหัด ทางเราต้องจัดนำยุวชนไปยังค่าย ในปลายเดือนกรกฎาคมและต้นเดือนสิงหาคม ข้าพเจ้ามีงานหนักเพราะต้องจัดการเรื่องค่ายนี้เป็นอย่างมาก กองพันที่ ๒ ไปเข้าค่ายที่ใกล้เมืองเปนซานซ์ (Penzance) เมื่อวันที่ ๑๒ อยู่ในเต็นท์กันหมด ข้าพเจ้ามีเต็นท์ประจำตัวคนเดียวสบายดีมาก สโมสรนายทหารอันเป็นที่นั่งพักเล่นและกินอาหารก็เป็นเต็นท์เช่นเดียวกัน ระหว่างพักที่ค่ายทั้งนายทหารและยุวชนอยู่อย่างทหารเต็มที่ทุกประการ ต้องเป็นนายทหารเวร เป็นยามรักษาการณ์และอะไรต่าง ๆ เพราะกองทัพบกส่งนายทหารและจ่านายสิบ นายสิบ มาฝึกสอนยุวชน นายทหารยุวชนเมื่อเสร็จธุระของตนแล้วก็จะไม่มีอะไรทำ ฉะนั้นเขาจึงจัดให้มีการฝึกฝนนายทหารเพิ่มเติม เพื่อจะได้รับความรู้วิชาทหารรายอย่างแบบใหม่ทันสมัย ในการสงครามการคัดตนก็นับว่าเป็นของสำคัญที่สุด แม้พวกเรานายทหารก็ต้องตื่นแต่ ๐๗.๐๐ น. และไปทำการ

ตัดตนระหว่าง ๐๗.๒๐ น. ถึง ๐๗.๔๐ น. และกินอาหาร
เช้าเวลา ๐๘.๐๐ น. ต่อจากนั้นก็มีการผึกฝนและหัดกัน
ไปจน ๑๒.๓๐ น. มีการกินอาหารกลางวัน ตอนบ่าย
นั้นว่าง จะทำอะไรกันก็ได้ มักจะไปอาบน้ำทะเลที่หาด
อยู่ใกล้ ๆ กันเย็นส่วนมาก การไปอยู่ค่ายหนึ่งสัปดาห์
ไม่มีการบังคับ ไปกันด้วยใจสมัครทั้งสิ้น.

คืนวันพฤหัสบดี สโมสรนายทหารเขามีการเลี้ยง
ภายนอกรวมทั้งสตรี ข้าพเจ้าเชิญลิสยามาอยู่ที่โรงแรม
ในเมืองเปนซานซ์หนึ่งคืน การเลี้ยงได้เย็นไปโดยเรียบ-
ร้อยสนุกสนานดี ภายหลังอาหารมีการเต้นรำและการ
เล่นเกมต่าง ๆ บรรดานายทหารดูชอบลิสยากันมาก
เมื่อเสร็จงานแล้วข้าพเจ้าก็พาลิสยาไปยังโรงแรม แล้ว
เลยนอนอยู่ที่นั่นด้วย ก่อนจะขึ้นไปยังห้องนอน ข้าพเจ้า
นั่งดื่มวิสกี้อยู่ถ้วยหนึ่ง ส่วนลิสยานั้นขึ้นไปทันที เนื่อง
ด้วยข้าพเจ้ามิได้มาถึงโรงแรมพร้อมกับลิสยาในตอนเย็น
เพิ่งมาด้วยแต่ตอนดึก คนเฝ้ายามกลางคืนของโรงแรม
เลยนึกว่าเรามิได้เป็นสามีภรรยากันตามกฎหมาย เย็น
แต่คู่รักมาพักอยู่ด้วยกันคืนหนึ่ง เลยมีการพูดติดตลก

ยักคิ้วหลิ่วตา ทั้งนี้ในมหาสงครามคราวนั้น ทหารอังกฤษทำการรบอยู่เกือบทั่วโลก ไปอยู่ไกลบ้านตั้งหลายๆ ปี มิได้กลับมาบ้านเลย ทางอังกฤษจึงมีผู้หญิงมีชู้กันมากมาย เฉพาะอย่างยิ่งกับทหารชาวต่างประเทศที่มาอยู่หลายแสน เมื่อสงครามยุติลงแล้วจะมีการหย่าร้างกันนับตั้งหลายหมื่นคู่.

ระหว่างอยู่ที่ค่าย การรบในนอร์มานดีทางสัมพันธมิตรได้ผลดี กำลังทำการรุกอยู่เรื่อย อ่านดูในหนังสือพิมพ์เห็นว่ามีคนประเภทต่างๆ ได้มีโอกาสไปดูการรบกันหลายคน ข้าพเจ้าจึงมีความกระหายอย่างแรงกล้าที่จะได้ไปดูการรบจริงๆ หนทางดีที่สุดก็คือพยายามจะติดตามจอมพลหรือนายพลกองหนึ่ง ซึ่งมีไปดูสนามรบอยู่เสมอ จึงเผ่าเขียนจดหมายติดต่อกับท่านเหล่านั้นซึ่งข้าพเจ้ารู้จัก หรือซึ่งเป็นญาติของเพื่อนข้าพเจ้า แล้วก็ยังขอร้องไปทางเพื่อนฝูงในกระทรวงการต่างประเทศ แต่ในที่สุดก็ไม่สำเร็จและไม่ได้ไปดู.

ค่ายยุบลงเมื่อวันที่ ๑๙ ต่างคนก็กลับบ้าน ข้าพเจ้ากลับไปทำงานณที่ว่าการตามเดิม วันที่ ๒๑ ก็เกิด

เรือง คือมีนายทหารยุวชนผู้บังคับหมวดคนหนึ่ง ชอบแอบเอาปืนเล็กขนาดย่อมของหมวดไปยิงกระต่าย จนปืนนั้นเสีย ข้าพเจ้ามีจดหมายไปถึงตามหน้าที่ ขอให้ส่งปืนนั้นกลับคืนมา ทั้งเตือนว่าการเอาปืนของหลวงไปยิงกระต่ายเป็นของผิด ผู้นั้นก็โกรธทันที มีหนังสือมาฟ้องว่าเมื่อข้าพเจ้าไปสอนระเบียบการยิงปืนที่หมวดเขาเมื่อก่อนค่าย ข้าพเจ้าสอนผิด ทั้งยังพูดจาเสียดสีข้าพเจ้าอย่างหยาบคาย เมื่อรองผู้บังคับกองพัน เวลานั้นทำงานแทนพันโท คอลวิลล์ ผู้ป่วยหนัก ได้รับจดหมายฉบับนั้นก็โกรธว่าทำผิดอย่างมาก ไปปรึกษากับนายทหารผู้ใหญ่ท่านผู้นั้นก็โกรธด้วย ผู้บังคับหมวดคนนั้นถูกบังคับให้ลาออกทันที.

ทางด้านสงครามสมพนธมิตรกรีกอยู่เรื่อย บัดนี้ทางภาคใต้ของฝรั่งเศสก็ได้ขึ้นยกแล้ว เมื่อวันที่ ๒๓ ก็ได้เมืองท่าเรือสำคัญมาร์เซยคืน ทางด้านตะวันออกยุโรปก็มีข่าวมาว่าประเทศรูเมเนียยอมแพ้ต่อกองทัพโซเวียต ทางตะวันตกแม้ทหารฝรั่งเศสจะอยู่ในหมู่น้อย แต่เขาก็จัดให้การตีกรุงปารีสคืนเป็นหน้าที่ฝรั่งเศส แต่

แรกมีการเกรงกลัวกันอยู่มากว่าก่อนถอยออกจากปารีส เยอรมันจะทำลายเสียก่อน แต่ถึงเวลาจริงก็มิได้ทำ ฝรั่งเศสเข้าปารีสได้โดยเรียบร้อยเมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม มีการยิงกันตามถนนเล็กน้อย.

เมื่อก่อนวันนั้นเอง คือวันที่ ๒๖ พิระเกิดมีเรื่องยุ่งยากลำบากใจในกรมยวชนทหารอากาศ.

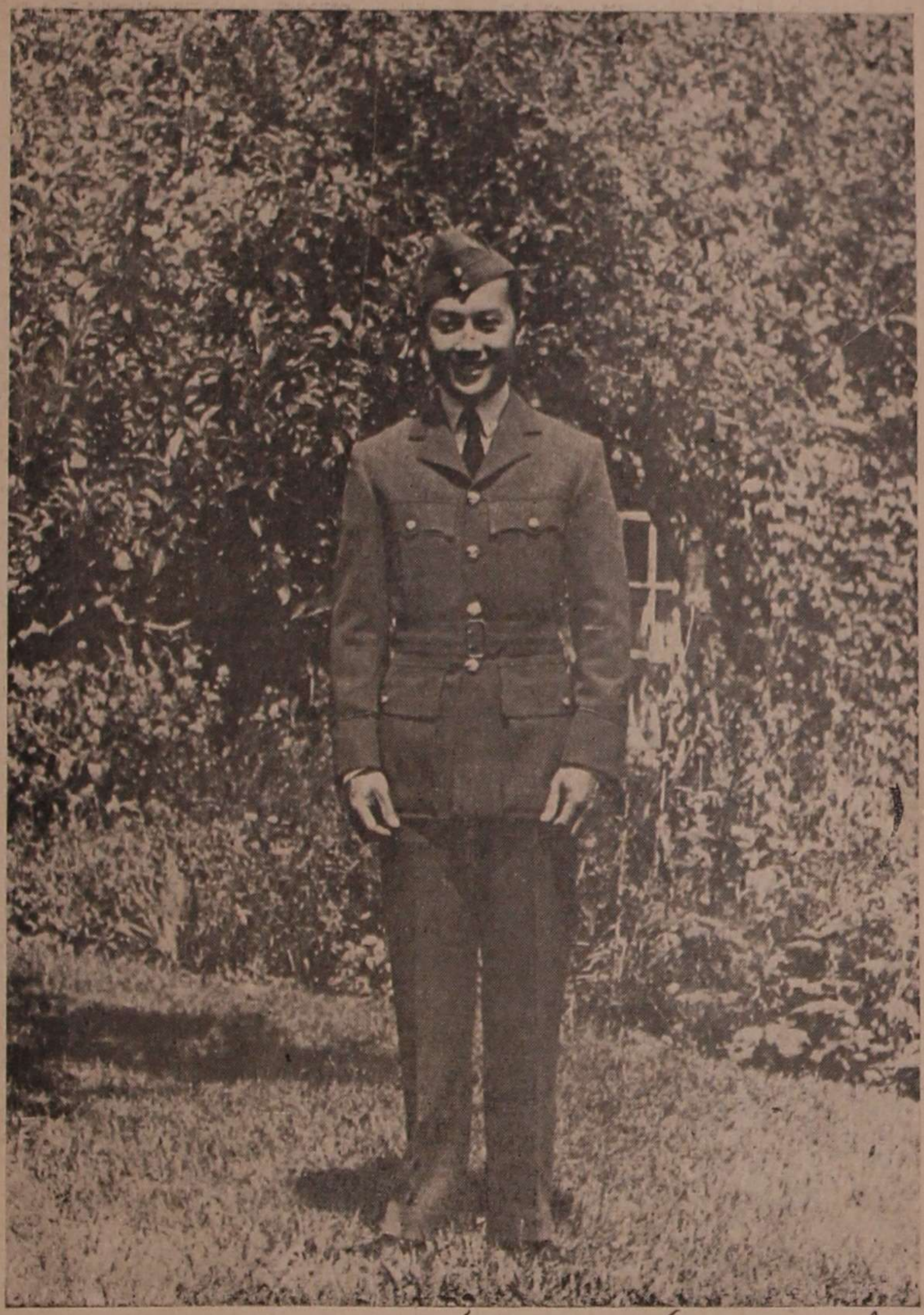
ทางด้านชีวิตส่วนตัวของพวกเราเอง เมื่อวันที่ ๓๑ มีข่าวสำคัญว่าเจ้าของบ้านลิแนมนั้น ถ้าการสงครามทางด้านเยอรมันจบลงเมื่อใด เขาจะยื่นคำขาดตามสิทธิในใบสัญญา ให้เราออกไปเสียจากบ้านภายในสามเดือน ถ้าการรบเป็นไปอย่างดีเพียงนั้น เยอรมันอาจจะพ่ายแพ้ภายในปลายปี แต่ก็ไม่แน่เลยว่าญี่ปุ่นจะไม่ทำการรบไปได้อีกหนึ่งปี ทั้งนี้เพราะคนภายนอกย่อมไม่ทราบว่าทางอเมริกาจะทำลูกระเบิดอะตอมิกได้อย่างรวดเร็ว เมื่อมีข่าวเช่นนี้ ความหวังของเราที่จะได้อยู่บ้านลิแนมจนสงครามจบ แล้วจึงคิดขยับขยายภายหลังก็เลยล้มลง เราจำจะต้องหาที่อื่นโดยรวดเร็ว บ้านที่จะอยู่ใหม่จะต้องอยู่ไม่ไกลจากบ้านลิแนม มิฉะนั้นการย้ายเข้าของจะ

แพงเกินไป อนึ่งข้าพเจ้าอยากจะคงอยู่ในกองพันยุวชนเดิมจนจบสงคราม การหาบ้านเช่าให้เหมาะตามความประสงค์นั้นยากมาก มีข้อเสียด้วยประการต่าง ๆ ใหญ่ไปเล็กไปสกปรกไปเปลี่ยวไปอะไรต่าง ๆ ในที่สุดเอเยนต์ยอกว่ามีบ้านเพิ่งว่างหลังหนึ่ง ซึ่งจะถูกใจเราแน่แต่จะเช่าไม่ได้ จะต้องซื้อเป็นกรรมสิทธิ์เลย ทั้งไม่มีเครื่องเรือนด้วย บ้านนั้นคือ *เทรเดซี* (Tredethy) และพวกเราก็พากันมาดูเมื่อวันที่ ๑ กันยายน.

บ้าน เทรเดซี อยู่ไกล จาก หมู่บ้าน หรือ เมือง อยู่ระหว่างเมืองเวดบริดจ์และยอดมินราว ๑๐ กิโลเมตร ตั้งอยู่ ณ ที่อันเปลี่ยว จากหน้าต่างตึกจะไม่แลเห็นหลังคาบ้านผู้ใด ๆ อื่นเลย ตัวตึกเองดูภายนอกขนาดเดียวกันกับบ้านของข้าพเจ้าที่ท่าเตียน กรุงเทพฯ แต่ภายในมีห้องมากกว่า ทั้งนี้เพราะที่ท่าเตียนเป็นบ้านไทยจึงเสียเนื้อที่เป็นเฉลียงเสียมาก ทั้งยังเสียเนื้อที่ในห้องบันไดด้วย สวนที่เทรเดซีขนาดราว ๗ ไร่ แต่มีที่ดินห้อมล้อมอีกราว ๒๑ ไร่ ซึ่งเจ้าของเดิมให้ชาวนาผู้อยู่ใกล้ ๆ เช่าสำหรับให้โคกินหญ้า ตัวตึกทำด้วยหิน ภายในสีสันยัง

เรียบร้อยอยู่ในนอกจากห้องกินอาหาร ทั้งนี้เพราะเมื่อ
สองสามปีก่อนนั้น เจ้าของได้มอบให้กับเทศบาลเวคบริดจ์
ใช้เป็น โรงพยาบาล เด็กที่ อพยพ มาอยู่ คอร์นวอลล์ เพื่อ
หลบหนีลูกระเบิด แต่บัดนี้การทิ้งลูกระเบิดสงบลงแล้ว
เด็กกลับไปหมด เทศบาลจึงคืนบ้านให้แก่เจ้าของ เจ้าของ
บังเอิญ ได้รับย้าย อีกแห่งหนึ่ง เป็นมรดกอันอยู่ใกล้ลอน-
ดอนมากกว่า จึงจะย้ายไปอยู่ที่นั่น เลยจะขายทิ้ง.

ตัวตึกเองนั้น ฝาภายนอกทำด้วยหินซึ่งขุดขึ้นใน
คอร์นวอลล์นั่นเอง นอกจากนี้ยังมีโรงกุดังเก็บของ มี
โรงรถอย่างดีที่เขาดัดแปลงมาจากโรงม้าเดิม ชั้นบนมีที่
เก็บหญ้าสำหรับม้าซึ่งต่อไปเราจะทำเป็นหมู่ห้อง (flat)
ให้คนอยู่ได้ มีบ้านคนทำสวนอีกสองหลัง ถึงแม้เครื่อง
เรือนจะไม่มี แต่ในครัวมีเตาอย่างดีมาก มีห้องอาบน้ำ
สองห้อง มีห้องส้วมอันใหญ่โตมาก พอจะดัดแปลงเป็น
ห้องอาบน้ำได้อีกห้องหนึ่ง ไฟฟ้าของบริษัทยังไม่มี มีแต่
เครื่องทำไฟฟ้าเอง อนึ่งการคมนาคมกับท้องไม่มีดี มี
รถยนตร์ โดยสาร ไป ยอดมิน และ กลับ วันละ ครั้ง เดียว
อาจจะเป็น เพราะ เหตุเหล่า นี้ และ เพราะ เจ้าของบ้าน เขา

พระในเครื่องแบบนายทหารยุวชนทหารอากาศ

อยาก จะขายเร็ว ๆ จะได้ย้ายไปอยู่บ้านใหม่ ซึ่งเขาได้รับมรดก เขาจึงบอกขายโดยจะเอาเพียง ๕,๕๐๐ ปอนด์ (๒๗๕,๐๐๐ บาท) อันเป็นราคาที่นับว่าถูกมาก เราปรึกษากัน ลิสยาบอกว่าใหญ่เกินไป พีระบอกว่าเปลี่ยวเกินไป มีซีริลเท่านั้นที่ว่าชอบ.

ข้าพเจ้าเองนั้นไม่อยากซื้อบ้านเลย เพราะยังตกลงไม่ได้ว่าจะดำเนินชีวิตอย่างไรต่อ ไปเมื่อสงครามจบแล้ว ทางดีที่สุดก็คือ อย่างที่เคยเตรียม จะดำเนินเมื่อก่อนสงคราม คืออยู่ยุโรปครึ่งหนึ่ง เมืองไทยครึ่งหนึ่ง ที่ยุโรปก็จะได้ช่วยพีระในการแข่งรถ ทำการค้นคว้าวิชาเพื่อการแต่งหนังสือ ติดต่อกับเพื่อนฝูงและความคิดความอ่านของยุโรปให้ทันสมัย แต่การจะอยู่เช่นนั้นได้สงครามก็จะต้องจบลงก่อน และสภาพการณ์จะต้องสงบเรียบร้อยจริง ๆ เพราะจะต้องลงทุนมาก ถ้าลงทุนไปแล้วดำเนินชีวิตตามนโยบายไม่ได้ ก็จะขาดทุนอย่างมาก ข้าพเจ้ายังคิดผิดว่าญี่ปุ่นอาจจะยังรบต่อไปอีกนาน และเมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้แล้วสภาพการณ์โลกก็อาจจะ ยังไม่สงบไปอีกนาน ฉะนั้น การที่ต้องย้าย จากลิแนมไปอยู่ที่อื่นในไม่ช้าน่าจะ

จำเป็นแน่ และตราบใดสงครามยังมีอยู่ข้าพเจ้าอยากอยู่คอร์นวอลล์เพื่อจะคงอยู่ในกองพันยุวชนที่ ๒ ถ้ามัวโอ้เอ้จะหาบ้านเช่าให้ได้แล้วหายังไม่ได้ พอถึงเวลาเจ้าของบ้านลิแนมเขาเอาเราออกจากบ้านให้ได้ จะทำอย่างไร จะอพยพกันไปอยู่โรงแรมก็จะแพงมาก สู้ซื้อบ้านเทรเดซซึ่งเขาขายถูก ๆ นั้นไว้ดีกว่า ถ้าภายหลังเมื่อไม่จำเป็นอยู่ เราจะขายเสียก็คงจะไม่ขาดทุน เพราะราคาบ้านชนิดนี้คงจะสูงขึ้นเมื่อสงครามยุติลง เมื่อข้าพเจ้าอธิบายกับลิสยา และเราตกลงกันว่าจะอยู่ได้โดยมีคนใช้เพียงคนครัวและคนทำงานหนักคนหนึ่ง เราได้ถามแมทซิวส์ (Matthews) และภรรยา คือคนสวนที่ลิแนม เขาว่าถ้าเราย้ายไปอยู่ที่เทรเดซีเขาก็จะไปด้วย ฉะนั้นเป็นอันว่าเราเอานางแมทซิวส์เป็นคนครัว หาชาวบ้านแถวนั้นมาทำงานหนักอีกคนหนึ่ง เมื่อตกลงเห็นด้วยกันแล้ว ข้าพเจ้าตกลงซื้อบ้านเทรเดซนั้นเมื่อวันที่ ๒ กันยายน เงินนั้นไม่มี พ่อตาของข้าพเจ้าเขาให้ยืมเงินจำนวนนั้นโดยไม่คิดดอกเบี้ย ข้าพเจ้าสัญญาว่าถ้าได้เงินจากเมืองไทยเมื่อใดก็จะใช้คืน ในวันเดียวกันกับที่ข้าพ-

เจ้าซอบ้านเทรเดซิ กองทัพอังกฤษข้ามเขตแดนเบล-เยียมเข้าไปตีเอาคืนมาจากเยอรมัน ฉะนั้นความปราชัยของเยอรมันก็ใกล้เข้ามาอีก.

วันที่ ๗ ข้าพเจ้าไปซ้อมละครที่บอดมิน แต่ไปเก้อเพราะนางเอกคนใหม่ย้ายไปอยู่ที่เมืองอื่นเสียแล้ว จึงแสดงละครไม่ได้ สโมสรจะต้องเที่ยวหาคนอื่นแทน ในที่สุดหาใครเหมาะไม่ได้ การแสดงเรื่องนั้นจึงล้มเลิก.

วันที่ ๑๒ ความไม่พอใจของพิระในงานยุวชนทหารอากาศได้ถึงขีดที่สุด จึงลาออก แต่พิระจะยังต้องทำงานเกี่ยวกับการสงครามอยู่ต่อไป บัดนี้อยากจะเข้ายุวชนทหารบก ในแผนกสอนการสื่อสาร.

วันที่ ๓๐ เป็นวันที่ข้าพเจ้าและลิสบาแต่งงานกันมาได้ ๖ ปี วันที่ ๓ ตุลาคมเป็นวันเกิดของซีริลอายุครบ ๒๘

วันที่ ๕ ตุลาคม ก็ได้ข่าวว่าพิระจะเข้ายุวชนทหารบกได้ และจะเป็นนายทหารประจำกองบัญชาการยุวชนคอร์นวอลล์ มีหน้าที่วางระเบียบควบคุมการสอนวิชาสื่อสารทั่วมณฑล เมื่อจัดการกันอย่างเรียบร้อยแล้ว มร.สะลิงสะบี (Slingsby) ผู้วางแบบเรือบินร่อนทั้งเป็น

ผู้จัดการโรงสร้างเรือบินร่อนในนามทลยอร์คเชียร์ เมื่อวันที่ ๑๙ เชิญพระไปทำงานกับเขาในหน้าที่นักบินทดลอง (Test Pilot) ของเรือบินร่อนใหม่ ๆ แต่เมื่อถามความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ ทางโน้นตอบมาว่าอยู่ในยุวชนทหารบกเหมาะเจาะดีกว่า วันที่ ๓๑ พระได้แต่งกากีเย็นร้อยตรีอังกฤษเย็นครั้งแรก ในวันเดียวกัน รัฐบาลอังกฤษประกาศให้โฮมการ์ด หยุดพักได้เลย เพราะอันตรายจากเยอรมันหมดแล้ว การที่เราเตรียมกันไว้อย่างเต็มที่เมื่อสัมพันธมิตรข้ามทะเลไปโจมตีเยอรมันในฝรั่งเศส เพราะกลัวกันว่าเยอรมันจะส่งพลร่มมานั้นก็ไม่เคยมีมาเลย ทั้งนี้เพราะทางสัมพันธมิตรมีกำลังทางอากาศมากเกินไป.

พระตั้งต้นทำงานทหารบกเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน โดยไปฝึกฝนกับทหารบกที่กองบัญชาการกองพลน้อยคอร์นวอลล์ที่เมืองตรูโร แต่ภายใน ๑๐ วันก็ยอกว่าไม่ชอบ จึงขึ้นไปลอนดอนเพื่ออ้อนวอนกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษให้ยอมให้ออกจากยุวชนทหารบก และไปทำงานเย็นนักบินทดลองของบริษัทสะลิงสะบิให้ได้ ซึ่ง

ก็ได้ผลสำเร็จ เป็นอันว่าพระยาย้ายไปอยู่มณฑลยอร์คเชียร์เพื่อทำงาน ซิริลคงอยู่กับเราอย่างเดิม พระกลับมาพักเวลาวันเสาร์อาทิตย์ราวเดือนละสองครั้ง ข้าพเจ้าเองยังทำงานยุวชนทหารบกอยู่ต่อไป มีงานทำมากเพราะพันโทคอลวิลล์หมู่นี้ป่วยเรื่อย เมื่อนายทหารอีกสองคนเป็นนายทหารชั้นใหญ่ ข้าพเจ้าเป็นผู้รับผิดชอบการผู้กัดวิชาทหารราบแต่ผู้เดียว โดยยังคงเป็นเพียงร้อยโท.

ในทางการแต่งหนังสือ ข้าพเจ้าได้ข่าวอันเป็นที่ชื่นชมยินดีว่า บริษัทสำนักพิมพ์แอร์และสะป็อตติสวูด (Eyre and Spottiswoode) อันเป็นบริษัทที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาก ยินดีรับจะพิมพ์หนังสือภาษาอังกฤษทางประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาของกษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราชยโรปในคริสตศตวรรษที่ ๑๘ แต่เขาขอให้แก้ไขปรับปรุงใหม่ เพราะแต่งมานานแล้ว ข้าพเจ้ารับทำตามคำขอร้องของเขาทันที.

วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ลิสบาอายุครบ ๒๙ เดือนธันวาคม ใครๆ พากันดีใจ นึกว่าสงครามเยอรมันจะจบลงในไม่ช้า เพราะทางสัมพันธมิตรบุกรุก

อยู่เรื่อย แต่พอถึงวันที่ ๑๘ ก็มีข่าวอันน่าตกใจว่าหม่กองทัพใหญ่เยอรมัน อันมีจอมพล ฟอน รุนสะเต็ดต์ (Field-Marshal von Runstedt) เป็นแม่ทัพ ตีโต้กองทัพที่ ๑ ของอเมริกันที่ใกล้เมือง มาลเมดี (Malmedy) ในเบลเยียม ทางอเมริกันต้องถอย สภาพการณ์ออกจะไม่ดีและน่าหนักใจอยู่หลายวัน แต่กองทัพอเมริกัน-อังกฤษ ในด้านอื่นๆ มาช่วยทัน ต่อมาทางสัมพันธมิตรก็รุกไปได้อีก.

ตรุษคริสต์มาสคราวนั้น เพื่อนฝรั่งเศสของพ่อและแม่ข้าพเจ้าผู้เป็นพ่อเลี้ยงของหลานชายแม่สองคน มาพักอยู่กับเราสองสามวัน ข้าพเจ้าแรกเห็นเขาเข้าตกใจมากหน้าตาซูบซีดและแก่ไปอย่างน่ากลัว ที่เป็นดังนั้นก็เพราะการอยู่ที่กรุงปารีสเมื่อเยอรมันยึดอยู่นั้น อาหารการกินขาดแคลนอย่างมากมายเกินกว่าที่เราผู้อยู่อังกฤษจะเดาได้ เรากลับนึกผิดไปว่าพวกเราที่อังกฤษขาดแคลนอย่างยิ่ง แต่ที่แท้ฝรั่งเศสร้ายกว่าหลายเท่า.

ตรุษคริสต์มาสคราวนั้นจะเป็นครั้งสุดท้ายของเราที่บ้านลิแนม วันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ก็ขบลง.

บทที่ ๒๑

บ้านเทรเดซี

เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๘๘ อากาศหนาวจัด หิมะตก และน้ำฝน ที่ตก ลงมา กลายเป็น น้ำแข็งตามถนน การขับรถไปมาตามถนนจึงลำบากมาก ข่าวทางการสงครามที่สำคัญก็คือ ทางอาเซีย อเมริกาซึ่งเพิ่งได้ชัยชนะอย่างเด็ดเดี่ยวในการรบทางเรือ ก็กลับเข้าตีหมู่เกาะฟิลิปปินส์ได้คืน เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ กองทัพอเมริกันกลับเข้าเมืองมานิลา เมืองหลวงของประเทศฟิลิปปินส์ได้อีก ทางยุโรปของสำคัญที่สุดก็คือการประชุมใหญ่ที่เมืองยาลตา (Yalta) ในภาคใต้ของประเทศโซเวียตยูเนียน ระหว่างประธานาธิบดี รูสเวลต์ นายกรัฐมนตรีเชอร์ชิลล์ และจอมพลสตาลิน ในการประชุมครั้งนี้ประธานาธิบดี รูสเวลต์ หวังว่าจะสามารถเกลี้ย

กล่อมจอมพล สตาลิน ให้มีความเลื่อมใสใจจริงในลัทธิประชาธิปไตย จนเมื่อสงครามจบลงโดยฝ่ายสัมพันธมิตรได้ชัยชนะ โซเวียตก็จะยังคงเป็นมิตรของอเมริกา–อังกฤษและสร้างยูโนด้วยกัน ด้วยเหตุนี้ รูสเวลต์ จึงยอมทำตามความประสงค์ของสตาลินหลายอย่าง เช่นจะปล่อย ให้ ยุโรป ภาค ตะวันออก อยู่ ภาย ใน อิทธิพล ของโซเวียต จะไม่ยินยันให้ประเทศย่อม ๆ เช่น แลตเวีย ลูซิเอเนีย เอ๊สโทเนีย ที่โซเวียตเข้ายึด ต้องกลับเป็นประเทศอิสระตามเดิม จะให้ประเทศโปลันด์ที่จะรอดพ้นจากเงื้อมมือเยอรมัน อยู่ในใต้อำนาจรัฐบาลโปลันด์ที่โซเวียตรุสเซียสนับสนุนขึ้นอยู่ที่เมืองลูบลิน (Lublin) และจะเกือบบังคับให้รัฐบาลโปลันด์ ซึ่งอพยพหนีมาอยู่อังกฤษแต่เมื่อเริ่มแรกสงคราม จะต้องไปยินยอมเข้าร่วมงานด้วย ทั้งทางอังกฤษ–อเมริกาถ้าทำการรุกต่อเยอรมันได้อย่างรวดเร็ว ก็จะต้องไม่เข้าตีหรือยึดกรุงเบอร์ลินและเยอรมนีด้านตะวันออก จะต้องปล่อยให้กองทัพของโซเวียตรุสเซียโจมตีในด้านนั้น และไปถึงกรุงเบอร์ลินก่อน ความประสงค์ของรูสเวลต์ในข้อต่าง ๆ

นิเซอร์ซิลล์ต้องยินยอมเห็นด้วย ทั้งนี้เพราะอังกฤษทำการรบมาตั้งกว่า ๕ ปีแล้ว จึงเหน็ดเหนื่อยอ่อนเพลียมาก ฉะนั้นถ้าจะเปรียบกับอเมริกาก็จะต้องนับว่าเป็นช้างเท้าหลัง ส่วนอเมริกานั้นเป็นช้างเท้าหน้า.

เมื่อปลายปีก่อน รสเวลต์ได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาอีกเป็นครั้งที่สี่ติด ๆ กัน จึงเป็นคนแรกที่ได้รับเลือกถึงสี่ครั้งอันไม่เคยมีมาเลย ในระหว่างต่อสู้และแสวงหาคะแนน ข้าพเจ้าเห็นรูปรูสเวลต์ในหนังสือพิมพ์ก็ตกใจที่ดูแก่ชราไปอย่างน่าใจหาย ทั้งดูไม่สบายเลย น่ากลัวจะเจ็บหนัก เมื่อกลับมาจากยาลตาภาพในหนังสือพิมพ์ยิ่งแสดงว่ารูสเวลต์ดูเจ็บหนักยิ่งขึ้น ข้าพเจ้าอดนึกไม่ได้ว่าน่ากลัวจะถึงแก่กรรมในไม่ช้า.

ส่วนชีวิตอันไม่สำคัญเลยของข้าพเจ้าก็คงดำเนินต่อไป ที่บ้านข้าพเจ้ากำลังแต่งเรื่องพระนเรศวรเป็นภาษาอังกฤษ ทางยุวชนทหารบกก็คงทำงานต่อไป เดือนกุมภาพันธ์และมีนาคมเป็นเวลาที่กองร้อยต่าง ๆ กำลังแข่งขันกันในการยิงปืนเล็ก เพื่อชิงรางวัลของข้าพเจ้า

ในบ้านสองเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ที่ว่าการกองพันย้ายอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้เข้าไปอยู่ในโรงทหารเมืองยอดมินทีเดียว อยู่บนตึกที่ว่าการทหารรายเบาของ ดุ๊ค ออฟ คอร์นวอลล์ และตั้งแต่วันนั้นเมื่อข้าพเจ้าไปทำงานยุวชนก็เลยกินอาหารที่ในสโมสรนายทหาร เวลานั้นโรงทหารที่ยอดมินเป็นที่หัดทหารใหม่มีตั้ง ๑,๒๐๐ คน จึงมีนายทหารอยู่มาก ข้าพเจ้ามีโอกาสได้พบนายทหารหน้าใหม่ ๆ มากมายหลายคน.

วันที่ ๒๘ มีนาคม ข้าพเจ้าอายุครบ ๓๗ ปี เราได้รับคำบอกขาดให้ออกจากลิแนมและจะต้องไปอยู่บ้านเทรเดซีในเร็ว ๆ จึงไม่มีใจจะมีการรื่นเริงที่ลิแนม อันบ้านลิแนมนั้นถึงแม้จะอยู่ในเวลาสงครามก็จริง ต้องรับว่ามีความสุขมากที่นั่น เมื่อจะต้องย้ายจึงอดเสียดายไม่ได้ คิดใจอยู่ก็แต่ในข้อที่ว่าจะได้ไปอยู่ในบ้านอันเป็นกรรมสิทธิ์ของเราเอง จะไม่โดนเจ้าของบ้านกวนใจดังที่ลิแนม ปัญหาสำคัญคือเรื่องเครื่องเรือน เพราะบ้านเทรเดซีค่อนข้างจะโต ส่วนข้าพเจ้าและพระเมืออยู่ลอนดอนต่างก็มีแต่แฟลต (หมู่ห้อง) เล็ก ๆ ไม่ต้องมีเครื่อง

เรือนมาก ที่มีอยู่เอาไปเก็บไว้ที่โรงรถคอกหนูขาวเย็น เวลาหลายปี เคราะห์กรรมที่นั่นไม่ถูกลูกระเบิดทำลาย เมื่อสงครามจวนจะจบ ข้าพเจ้าจัดให้ส่งทางรถไฟมารวมกันไว้ที่เทรเดซี่ เจ้าของบ้านเดิมเขาจะไปอยู่บ้านเล็กกว่า ลิสบาจึงจัดการซื้อเครื่องเรือนที่เขาไม่ต้องการได้อย่างถูก ๆ หลายอย่าง นับนี้เรากำเริ่มจัดของกันอย่างใหญ่โต ชัวราเย็นผู้ขนไปทุก ๆ วัน โดยใช้รถกระดังที่เคยบรรทุกรถแข่ง ทำให้ทุนเงิน ฝาผนังบางห้องที่เทรเดซีสันนออกจะสกปรก ซิริลไปที่นั่นและทาสีเองได้มาก.

การแต่งหนังสือชะงักไปอยู่พักหนึ่ง เนื่องด้วยการเตรียมย้ายจากลิแนมไปเทรเดซี่ แต่หนังสือที่มีพิมพ์ออกแล้วยังขายดี "ดิค ซีแมน" พิมพ์ครั้งที่สามขายได้หมด.

พันโท คอลวิลล์ ซึ่งป่วยมานานแล้วลาออกจากตำแหน่งผู้บังคับกองพัน พันตรีไพน์ ลาออกจากเย็นรองผู้บังคับกองพัน ผู้ที่ได้เป็นผู้บังคับกองพันแทนและรับหน้าที่ตั้งแต่วันที่ ๓ เมษายน คือ พลจัตวา บัคลีย์ (Brigadier Buckley) นายทหารกองหนุนผู้เคยอยู่ในกรมทหารราบเบาของดุ๊ค ออฟ คอร์นวอลล์ ข้าพเจ้า

คงได้รับหน้าที่เป็นนายทหารกำกับการผีกหัดอย่างเดิม.

การขนของย้ายไปอยู่เทรเดซิในที่สุดก็สำเร็จ เราไปนอนที่บ้านใหม่เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๗ ห้องนอนของเราและพีระนั้น ข้างให้ช่างทาสีมาทาสีใหม่ แต่จะปรับปรุงบ้านในทางอื่นไม่ได้ เพราะสมัยนั้นจำนวนคนงานก่อสร้างในอังกฤษมีน้อย ยังเป็นทหารอยู่มาก เขาจึงต้องมีการควบคุมการก่อสร้าง ใครจะสร้างหรือซ่อมแซมสถานที่ใดโดยใช้เงินเกินกว่า ๑๐๐ ปอนด์ต้องขออนุญาต การอนุญาตนั้นเขาก็ไม่ยอมให้ง่าย ๆ ข้าพเจ้าทราบดีว่าถ้าขออนุญาตปรับปรุงบ้านเทรเดซิ โดยจะใช้เงินเกินกว่า ๑๐๐ ปอนด์ เจ้าหน้าที่เขาก็จะไม่ยอม เพราะไม่จำเป็น เขาเห็นว่าการซ่อมแซมบ้านช่องที่พังบุบสลายเพราะถูกลูกระเบิดสำคัญกว่ามาก ซึ่งก็เป็นความจริง เพียง ๑๐๐ ปอนด์เราก็จัดทำได้เพียงห้องนอนสองห้อง อีกห้องสำหรับอันใหญ่โตมโหฬารอันไม่จำเป็น ซึ่งคนอังกฤษสมัยสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียชอบมี เราดัดแปลงเสียเป็นห้องอาบน้ำ จึงมีห้องอาบน้ำรวมสี่ห้อง คือของข้าพเจ้าและพีระคนละห้อง สำหรับผู้ที่เราจะเชิญมาอยู่ด้วยอีก

หนึ่ง แล้วก็สำหรับคนใช้อีกหนึ่ง การมีห้องอาบน้ำมากๆ ที่เมืองฝรั่งเป็นของสำคัญ เราจะไปตักน้ำในตุ่มรดตัวเอาในสวน หรือลงคลองลงแม่น้ำอย่างเมืองเราไม่ได้ แม้คนใช้เขาก็ต้องเข้าห้องอาบน้ำล้นกลอน เคราะห์ดีที่บ้านเทรเดซีเคยเป็นโรงพยาบาลเด็กของเทศบาลในสมัยสงคราม ฉะนั้นเทศบาลเขาจึงรักษาไว้อย่างดี ห้องส่วนมากยังมีฝาสะอาดดีพอใช้ได้ มีใช้ไม่ได้ห้องเดียวคือห้องกินอาหารอันสกปรกโสโครกเกินไป เราจึงใช้ไม่ได้ เรากินอาหารในห้องโถงอันอยู่กลางระหว่างห้องกินอาหารและห้องรับแขก ห้องโถงนั้นเองข้าพเจ้าตั้งใจจะให้เป็นห้องสมุดด้วย ในเวลานั้นหนังสือส่วนมากที่ข้าพเจ้าสะสมมาตั้งแต่เด็กๆ ยังอยู่ที่บ้านแม่ที่กรุงปารีส ตลอดสงครามข้าพเจ้าเฝ้าแต่เป็นห่วงว่าหนังสือเหล่านั้นจะถูกทำลาย แต่เมื่อสงครามจบแล้ว ก็จะได้คืนมาทั้งหมดอย่างเรียบร้อย.

วันที่ ๒๘ เมษายน พระผู้ทำงานอยู่ในมณฑลยอร์คเชียกลับมาเข้าบ้านเทรเดซีเป็นครั้งแรก เห็นห้องที่เราจัดกันขึ้นอย่างพอไปได้ก็พอใจ อนึ่งในบ้าน

เทรเดซีตามที่เขาบังเอิญจัดมาไว้เดิม มีหมู่ห้องแยกอยู่หมู่หนึ่งเหมือนกับแฟลต ลิสยากับข้าพเจ้าจัดแบ่งให้เป็นที่อยู่ของพระและซีริล คือมีห้องโถง ห้องนอน ห้องนั่ง ห้องแต่งตัวของพระ และห้องน้ำพร้อม จนมีประตูปิดทำให้แยกออกไปจากตัวบ้านทั้งหมด เหมือนกับเป็นแฟลตในกรงลอนดอน เครื่องเรือนที่พระมอบแล้วในบ้านเดิมที่ลอนดอนก็พอดีเหมาะกับแฟลตใหม่นี้ เลยเหมาะสมกันอย่างดี ดูเย็นที่พอใจพิระและซีริลมาก ในวันแรก ๆ เราทุก ๆ คนก็มัวยุ่งในการจัดบ้านอยู่เป็นส่วนมาก.

ข่าวสงครามยังคงมีขึ้นทุก ๆ วัน ในสายตาของสัมพันธมิตร กองทัพอังกฤษ–อเมริกันในอิตาลียิ่งรุกขึ้นไปทางเหนือ พวกใต้ดินของอิตาลีเองก็ยิ่งเข้มแข็งขึ้น มุสโสลินีผู้ได้ไปตั้งรัฐบาลฟาสซิสต์ใหม่ในทางเหนือก็หมดหวัง จนต้องคิดอ่านจะพยายามหลบหนีเข้าไปในประเทศสวิสส เพื่อจะผ่านไปในเยอรมนีต่อไป เมื่อวันที่ ๒๙ มีข่าวอันสำคัญว่าในระหว่างที่ปลอมตัวและหลบหนีอยู่นั้น มุสโสลินีถูกพวกอิตาเลี่ยนใต้ดินจับได้พร้อมกับเมียเก็บ พวกใต้ดินเอาปืนยิงมุสโสลินีและเมีย

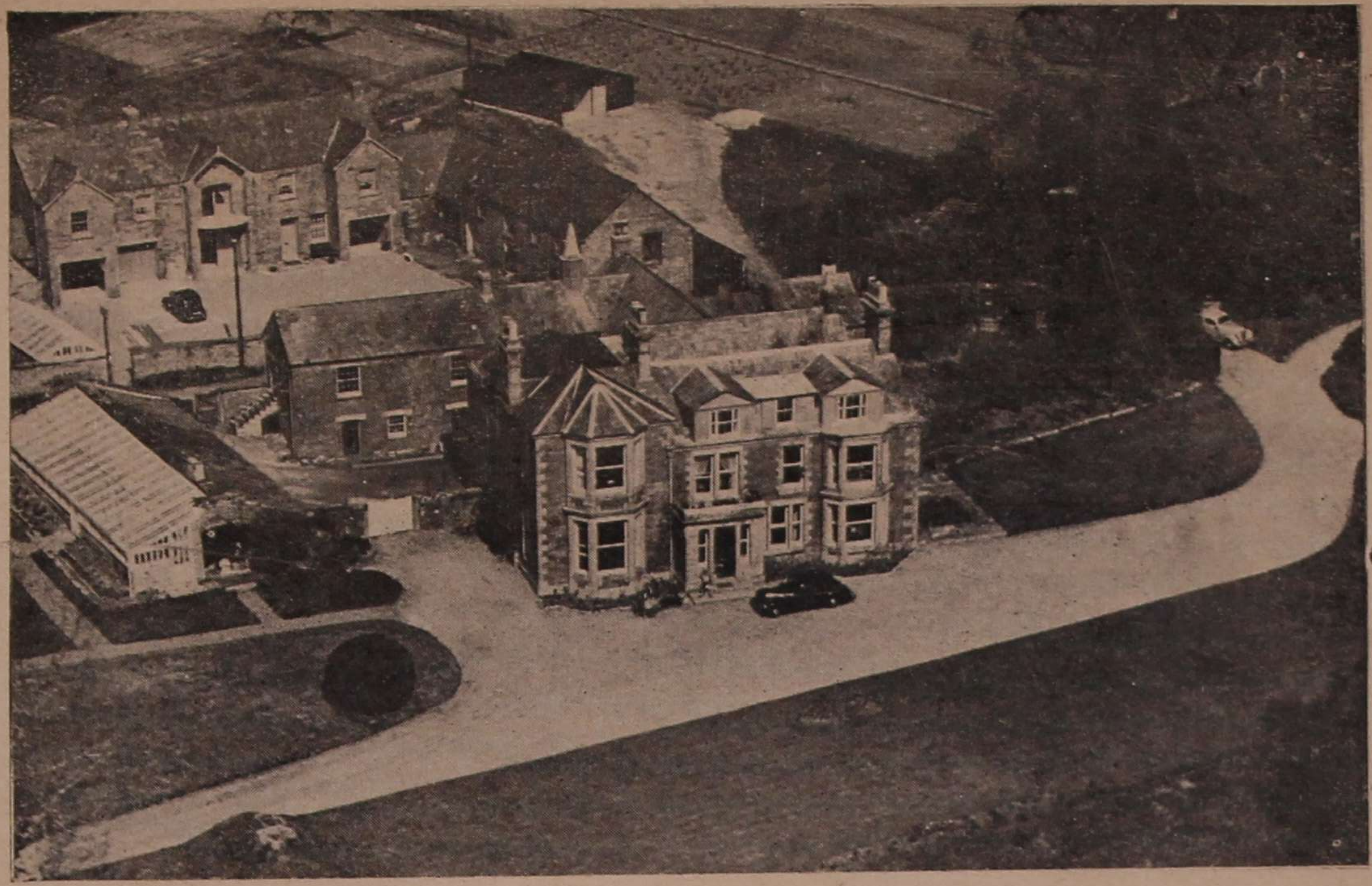
เก็บตาย เอาศพไปทำประจานในกลางเมือง โดยเอาแขวนไว้ด้วยขาทั้งสอง ห้อยศีรษะลงสู่พื้นดิน แล้วผู้คนก็พากันเอาของโสโครกต่าง ๆ ขว้างปา ข่าวนี้ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกสยดสยองอย่างมาก ทว่าอยู่ข้าพเจ้าเห็นว่ามุสโสลินีทำผิดที่ไปเข้ากับเยอรมันในการสงคราม ถ้าอิตาลีอยู่เป็นกลาง ประเทศก็จะร่ำรวยผาสุกอย่างยิ่ง เพราะจะขายของให้แก่ผู้รบทั้งสองฝ่าย อังกฤษเขาก็ไม่อยากจะไปรบด้วย เยอรมันก็คงจะไม่กล้าไปติ แต่ความจริงเมื่อเข้ารบก็คอยจนฝรั่งเศสแพ้แน่แล้ว ไม่มีใจป้ำที่จะกล้าเข้ารบแต่แรก ชอบแต่พูดอวดเก่งต่าง ๆ ถึงเวลารบจริง ๆ อิตาลีก็มีแต่พ่ายแพ้อย่างน่าขายหน้า แม้ประเทศกรีซอันเล็กกะจิตริดก็ยังสู้เขาไม่ได้ บุกรุกเข้าไปแล้วก็กลับถูกเขาตีโต้ กองทัพอิตาลีต้องถอยหนี เมืองขนก็เสียหมด ทหารอิตาลีมีแต่ยกมือยอมแพ้ ไม่ว่าทำการรบทางด้านไหน ฉะนั้นการที่มุสโสลินีประกาศสงครามจึงเป็นการคิดผิดอย่างยิ่ง ยกเอาความอวดหยิ่งส่วนตัวจนอยากจะเป็นคนเก่งกาจขึ้นเหนือประโยชน์ของชาติ จึงมีความผิดอยู่มาก และควรจะต้องถูกลงโทษ แต่เมื่อ

แรกเดิมยึดอำนาจ เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นผู้นำชาติ มุสโสลินีก็ทำความดีมาไว้มาก ปรับปรุงประเทศภายหลังมหาสงครามโลกครั้งแรกอย่างดี จนคนอิตาลีเองเคยนับถืออำนาจรักใคร่ ไปไหนมาไหนมีแต่คนพากันไปพบไปดูอย่างแน่นหนา พลางโห่ร้องแสดงความเลื่อมใสอยู่เรื่อย ครั้นไปจับเขาในยามตกยับแล้วจับยิงราวกับสัตว์ตัวหนึ่ง และยังเอาศพมาแขวนประจานอยู่เช่นนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่สมควรและน่ารังเกียจ การที่คนเขาล้มแล้วกระทืบซ้ำ เป็นการกระทำที่ข้าพเจ้าเห็นว่าเลวทราม ข่าวนั้นจึงทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกสะอิดสะเอียนและคลื่นไส้มาก ข่าวมุสโสลินีถูกยิงตายทั้งศพถูกประจานนั้นเอง เมื่อฮิตเลอร์ทราบเข้าก็ทำให้ท้อใจมาก เป็นการช่วยทำให้ฮิตเลอร์เองตกลงใจจะฆ่าตัวตายและจัดให้มีผู้ทำลายศพ ดังข้าพเจ้าเคยบรรยายไว้แล้วในหนังสือเรื่อง "วาระสุดท้ายของฮิตเลอร์"๑

ในโลกนี้แม้จะมีเหตุการณ์สำคัญใหญ่หลวงยังเกิด

---

๑. "วาระสุดท้ายของฮิตเลอร์" โดย เทรเวอร์โรเปอ ย่อและแปลโดยพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ พิมพ์ พ.ศ. ๒๔๙๒

บ้านเทรเดซี ถ่ายจากอากาศ

ขึ้นเมื่อใดก็ตาม ชีวิตของคนธรรมดาอย่างเราท่านก็จะต้องดำเนินอยู่เรื่อย ปัญหาในชีวิตของเรา ซึ่งถ้าจะเปรียบกับปัญหาของโลกแล้วก็ย่อมเป็นของเล็กน้อย แต่สำหรับตัวเราเองแล้วก็ยังเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องขบปัญหาของข้าพเจ้าในเวลานั้น ก็คือทำอย่างไรจึงจะจัดหาสิ่งกินอาหาร ห้องนั่งไดและตอนหลังบ้านเทรเดซีได้เมื่อเราจะไม่ได้รับอนุญาตจ้างช่างมาทำ ข้าพเจ้าคิดอยู่หลายวันจึงขบปัญหาแตก โรงทหารที่เมืองบอดมินที่ข้าพเจ้าไปทำงานยวชนอยู่นั้น มีทหารอยู่ถึง ๑,๒๐๐ คน ในหมู่นั้นจะต้องมีผู้ที่เป็นช่างก่อสร้างหรือช่างทาสีเมื่อยามเป็นพลเรือนบ้างเป็นแน่ ทหารที่เมืองบอดมินโดยมากในตอนเย็นและค่ำไม่รู้จะมีอะไรทำเพื่อเพลิดเพลินเพราะอยู่เมืองเล็ก โรงภาพยนตร์มีอยู่โรงเดียวซึ่งทั้งเล็กและสกปรก ฉายภาพยนตร์อันเก่าแก่โบราณ ข้าพเจ้าขอให้ปลัดกรมทหารช่วยประกาศว่าข้าพเจ้ายินดีจะรับรองทหารหกคน จะมีเบียร์ให้ดื่มและอาหารให้กิน ถ้าทหารหกคนนั้นยินดีจะมาทาสีห้อง มีทหารอาสาหลายคน เราเอารถยนต์ไปรับมาทาสีห้องกินอาหารและห้อง

อื่น ๆ เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม เขาทำต่อไปอีกหลายวันจนนับว่าได้ผลดีอย่างเกินคาดหมาย.

เรายังไม่ทันจะชินกับข่าวสำคัญเรื่องมุสโสลินีถูกจับและถูกยิงตาย แต่ในคืนวันที่ ๑ นั้นเอง บี.บี.ซี.ก็ประกาศข่าวอันสำคัญอย่างยิ่งอีกว่า ฮิตเลอร์เองก็ตายแล้ว เป็นข่าวซึ่งกองบัญชาการสูงสุดของเยอรมันเองเป็นผู้แถลง ในชั้นต้นอ้างว่าตายในการรบ คือดูเหมือนกับว่าถูกกระสุนปืนข้าศึกหรือลูกระเบิดข้าศึก เมื่อฮิตเลอร์ตายลงเช่นนี้ก็แน่นอนว่าสงครามเยอรมันจะต้องจบลงภายในไม่กี่วัน ข่าวฮิตเลอร์ตายทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่ากรรมเดินตามทันอย่างรวดเร็ว เพราะข้าพเจ้าเห็นว่าฮิตเลอร์ทำบาปไว้มาก ตั้งตนจะเป็นผู้กู้เยอรมันให้พ้นขึ้นจากผลของมหาสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง คนเยอรมันส่วนมากสนับสนุนตนอย่างดี แต่วิธีปราบผู้คัดค้านนั้น ฮิตเลอร์ใช้วิธีทารุณร้ายแรงกว่ามุสโสลินีมาก แม้แต่พวกพ้องของตนเอง เมื่อไม่เห็นด้วยและคัดค้านเพียงเล็กน้อยก็เลือดนอง เมื่อทำให้เยอรมันพ้นตัวกลับแข็งแรงขึ้นแล้ว แถลงแต่เพียงว่าจะขอดินแดนอันมีคนเยอรมันตั้งภูมิลำ-

เนาอยู่นั้นคืน แล้วก็ได้คืนสมประสงค์ สัญญาอย่างมั่นคงว่าจะไม่ทำการรุกรานต่อไป แต่เสียสัตย์เสียสัญญาตลอด ในชั้นแรกยึดเชโกสโลวาเกีย แล้วก็ไปเข้าโจมตีโปลันด์ ทำให้อังกฤษ–ฝรั่งเศสซึ่งสัญญาไว้ว่าจะต้องช่วยโปลันด์ ต้องประกาศสงครามกับเยอรมนี จนมหาสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็บังเกิดขึ้น อนึ่งเพื่อจะป้องกันปักตะวันออกของตน ก่อนที่จะเข้าโจมตีโปลันด์ ฮิตเลอร์ก็ทำสัญญาว่าจะไม่รุกรานต่อกันแก่โซเวียตรุสเซีย ครั้นตีฝรั่งเศสได้แล้ว แต่ยังตีอังกฤษไม่ได้ ฮิตเลอร์โดยไม่มีเหตุผลอะไรเลย และทั้งๆที่โซเวียตรุสเซียได้พยายามช่วยเยอรมันทางอ้อมทุกๆทาง ฮิตเลอร์กลับยกทัพเข้าไปตีรุสเซีย ทำผิดสัญญาอีกครั้งหนึ่ง ในที่สุดเมื่อทางเยอรมันพ่ายแพ้ ก็โกรธคนเยอรมัน หาว่าไม่ดีพอที่จะได้ผู้นำอย่างวิเศษเท่าตน เลยอยากจะทำลายประเทศเยอรมนีเสียทั้งหมด ดังข้าพเจ้าได้เคยบรรยายมาแล้วในหนังสือ "วาระสุดท้ายของฮิตเลอร์" ในไม่ช้าข่าวที่ว่าตายเพราะขัดศึกก็เปลี่ยนเป็นฆ่าตัวตาย คือเพราะกองทัพรุสเซียรุกใกล้กรุงเบอร์ลินเข้าไปทุกที จึงกลัวจะถูก

ขับ ข้าพเจ้าเองเห็นว่าฮิตเลอร์คิดสั้นมากในตอนต้น คือ การทำร้ายพวกยิว ที่ฮิตเลอร์กระทำเช่นนั้น เพราะว่าในการที่จะปลุกใจคนเยอรมันให้เพื่องฟู เพื่อฟื้นชาติภายหลังมหาสงครามโลกครั้งแรก ฮิตเลอร์อยากจะให้คนเยอรมันตื่นเต้นชื่นชมยินดีในกองทัพเยอรมัน จึงแสร้งตกแต่งเรื่องขึ้นว่าในสงครามโลกครั้งแรก กองทัพเยอรมันมิได้พ่ายแพ้เลย การเสกแสร้งเรื่องนี้ขึ้นพวกนายทหารชั้นผู้ใหญ่ย่อมช่วยเหลือสนับสนุนเต็มที่ เพราะพวกนั้นเองก็ไม่อยากจะรับว่ากองทัพของตนแพ้ ถ้ากองทัพมิได้พ่ายแพ้โดยลำพังตนเองแล้ว ก็ต้องหาความผิดใส่ผู้อื่น คือหาว่ากองทัพถูกพลเรือนหักหลัง ถ้าจะว่าพลเรือนที่หักหลังนั้นเป็นชนชาวเยอรมันโดยเลือดบริสุทธิ์ก็จะไม่เข้าที จึงว่าเป็นความผิดของพวกยิวซึ่งมีอยู่ในเยอรมนีเป็นอันมาก เช่นเดียวกับในสมัยมหาราชอาณาจักรโรมันโบราณ *พระจักรพรรดิ เนโร* (Nero) เผากรุงโรม เพื่อจะได้ทรงนิพนธ์กาพย์กลอนถึงการเผาเมืองให้ดีขึ้น ครั้นประชาชนโกรธแค้น ก็แถลงว่าพวกคริสตังเป็นผู้เผา เพื่อคนทั่วไปจะได้เกลียดชังพวกคริสตัง นี่

ฮิตเลอร์ก็เสกแสร้งขึ้นเช่นเดียวกัน เพื่อจะให้คนเกลียดชังพวกยิว ต่อไปจึงมีการกำจัดพวกยิวอย่างทารุณโหดร้าย ที่ข้าพเจ้าเห็นว่าฮิตเลอร์คิดสั้นในการทำร้ายต่อพวกยิวนั้น ก็เพราะยิวมีอยู่เกือบในทุกประเทศฝรั่ง ถึงแม้ยิวเขาจะยอมรับสัญชาติของประเทศนั้นๆ ยิวในอังกฤษมีความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษและประเทศอังกฤษก็จริง แต่น้ำใจเขาก็คงเป็นยิวและรักยิวในประเทศอื่นๆ ยิวเขารักกันเองเป็นยกแผ่นเช่นนั้นทั่วโลก เมื่อเขาเห็นฮิตเลอร์และพรรคนาซีทำร้ายต่อยิวในเยอรมนี เขาก็พากันรุมเกลียดฮิตเลอร์และพรรคนาซี ยิวเขาจึงใช้อิทธิพลของเขาทุกๆ ทางที่จะให้ฝรั่งทั่วโลกเกลียดฮิตเลอร์ เกลียดกันต่อสู้ฮิตเลอร์ เฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกาอันมียิวมากที่สุด ความหวังของฮิตเลอร์ที่จะเผยแผ่อำนาจเยอรมนีโดยไม่ต้องมีสงครามจึงไม่สำเร็จ ถ้าฮิตเลอร์ฉลาดพอที่จะทำดีต่อยิวมาตั้งแต่แรก เอาใจยิวดังที่อังกฤษเอาใจยิว จนทำให้ยิวรักใคร่แล้ว ประวัติศาสตร์โลกก็จะดำเนินไปคนละทาง.

ของที่แปลกมากเกี่ยวกับฮิตเลอร์ก็คือความสามารถ

ในการยึดยังต่อคนภายนอกว่า มิสตริคู่รัก คือ อีวา เบราน์ (Eva Braun) จนจะถึงทีตายอยู่แล้วจึงมีผู้ทราบว่าแวว แต่ก่อนนั้นไม่เคยมีว่าแววเลยว่าชอบสตรี จนถึงกับมีผู้สงสัยว่าเป็นคนไม่สมประกอบ ในทางกามเสียด้วยซ้ำ ความพินาศของฮิตเลอร์เป็นข้อพิสูจน์เรื่องกรรมตามสนองอย่างน่าสยดสยอง ส่อให้เห็นได้ว่าการไปรุกรานผู้อื่นโดยอยุติธรรมนั้น ในที่สุดผู้กระทำก็จะต้องพ่ายแพ้วินาศและชาติที่สนับสนุนตนก็จะไม่เจริญ.

ข่าวความตายของฮิตเลอร์ทำให้สงครามใกล้จะจบลงจริงดังคนโดยมากคิด คือวันที่ ๒ ก็มีข่าวว่ากองทัพเยอรมันในประเทศอิตาลียอมแพ้แก่กองทัพอังกฤษ–อเมริกัน กองทัพรุสเซียเข้ายึดกรุงเบอร์ลินสำเร็จแล้ว ประเทศเยอรมันนั้นบัดนี้ จอมพลเรือ เดอนิตซ์ (Doenitz) เป็นผู้นำ ทั้งนี้เพราะ จอมพลอากาศ เกอริง ผู้เคยเป็นที่สอง ของฮิตเลอร์ถูกฮิตเลอร์โกรธและขับไล่ไปเสียแล้ว.

เมื่อวันที่ ๔ ก็มีข่าวต่อมาว่ากองทัพเยอรมันทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือยอมแพ้ต่อหมู่กองทัพใหญ่ที่ ๒๑

อันเป็นกองทัพอังกฤษ–คานาดา ภายใต้บังคับบัญชาของ จอมพล มอนต์กะมะรี กองทัพใหญ่ในหมู่นั้นที่นานนามว่ากองทัพใหญ่คานาดา ความจริงมิทหารอังกฤษจากเกาะบริเตนอยู่ประจำตั้งครึ่งหนึ่ง เขาเรียกว่ากองทัพคานาดา เพื่อจะเอาใจคานาดา เพราะได้มาช่วยในการสงครามของอังกฤษตั้งแต่แรก ในการมหาสงครามคราวที่แล้วมา อังกฤษเขาถ่อมตัวอยู่เรื่อย พยายามจะเชิดชูหมู่ชาติอังกฤษและต่าง ๆ ชาติที่มาช่วยเพื่อจะเอาใจพวกนั้น คนทั่วไปจึงมักจะไม่ทราบว่าคนอังกฤษทำการรบยากยั่นมากที่สุด แม้ในกองทัพทหารอินเดีย ทุก ๆ กองพลน้อยก็มีทหารอังกฤษ ๑ กองพันต่อทหารอินเดีย ๒ กองพัน ชนชาติอื่น ๆ ทำคิกยกย่องกันใหญ่ แม้ทหารในเกาะบริเตนเอง ทหารสก๊อตหรือทหารเวลส์ก็ได้รับความชมเชยเชิดชูมากกว่าคนที่กำเนิดในอิงก์แลนด์เอง นโยบายนี้มีชาวอิงก์แลนด์ไม่น้อยเห็นว่าทำจนเกินไป จนเป็นที่น้อยหน้าแก่ชาวอิงก์แลนด์ ซึ่งความจริงมีจำนวนคนทำการรบมากที่สุด.

วันที่ ๕ ลิสยาและข้าพเจ้าเกือบถูกยาดเจ็บอย่างรุน

แรงจนอาจจะเสียชีวิตก็ได้ เรากลับจากเมืองบอดมิน กำลังมาบ้าน ลิสยาขับรถโรเวอร์ขนาดเล็กและข้าพเจ้านั่งอยู่ข้างซ้าย ถนนหลวงในมณฑลคอร์นวอลล์ส่วนมากทั้งแคบและคดเคี้ยว ทั้งมีกำแพงหินใกล้ชิดทั้งสองข้างถนน ทั้งนี้เพราะในคอร์นวอลล์บางเวลาลมจัดพัดแรงอย่างยิ่ง ถ้าไม่มีกำแพงหินคอยกันลมไว้แล้ว สัตว์ที่เลี้ยงไว้เช่นโค และแกะจะทนลมยืนกินหญ้าอยู่ไม่ได้ รถเราแล่นไปตามทางจนใกล้บ้านก็มีทางแยกทางซ้ายมือ อันจะนำไปยังบ้านชาวนา เมื่อจวนจะถึงทางแยกนั้น ลิสยาก็บีบแตร ถึงกระนั้นพอเราไปถึงทางแยกก็มีรถยนตร์อีกคันหนึ่งพุ่งออกมา ลิสยาจะหลบไปทางด้านขวาให้พ้นก็ไม่ได้เพราะติดกำแพง จึงจำต้องชนรถคันนั้นอย่างเต็มที่ รถบุบสลายทั้งคู่ แต่เคราะห์ดีที่ทั้งทางเขาและทางเราไม่มีผู้ใดบาดเจ็บ แต่ข้าพเจ้าต้องรับว่าทำให้เส้นประสาทเสียมิใช่น้อย อนึ่งในสมัยนั้นถ้ารถยนตร์เสียหาย กว่าจะซ่อมแซมได้ใหม่ก็กินเวลาตั้ง ๖ เดือน ทำให้ลำบากมาก รถขนาดเล็กเรามีอีกคันเดียว ในเวลา

นั้นจะใช้รถขนาดใหญ่ก็ไม่ได้ เขาจำกัดน้ำมันอยู่อย่างเคร่งครัด.

วันที่ ๗ บังเอิญ ผู้หญิงสองคน เขาอยากจะไปซื้อของที่เมืองพลีมัธอันเป็นเมืองขนาดใหญ่ที่ใกล้ที่สุด พีระและข้าพเจ้าตกลงจะไปด้วย เพื่อจะไปกินอาหารกลางวันที่โรงแรมใหญ่ ทั้งจะได้รวมกันไปดูภาพยนตร์ในตอนบ่าย ทางรถยนตร์ไปพลีมัธนั้น ๕๐ กิโลเมตร แล้วต้องเอารถยนตร์ลงเรือเล็กข้ามแม่น้ำอันกว้าง ทั้งนี้เพราะสะพานอันยาวเขาสร้างไว้เพื่อรถไฟเท่านั้น เป็นของแปลกที่ในอังกฤษ บรรดาสะพานอันมหึมาข้ามแม่น้ำอันกว้างมักจะมีสร้างมาตั้ง ๖๐-๗๐ ปีแล้ว คือในสมัยที่มีรถไฟแต่ยังไม่มีรถยนตร์ นับตั้งแต่มีรถยนตร์แพร่หลายมาแล้วดูไม่เห็นสร้างสะพานใหญ่ ๆ กันอีกเลย เมื่อซื้อของกันในตอนเช้าแล้วและไปดูภาพยนตร์ในตอนบ่าย เรากลับไปยังโรงแรมใหญ่ เพื่อจะฟังข่าววิทยุกระจายเสียง เพราะนับตั้งแต่ฮิตเลอร์ตาย แล้วก็มีข่าวลือกันมาตั้งหกเจ็ดวันว่าเยอรมันจะยอมแพ้ทั้งหมด ถึงเวลา ๑๘ นาฬิกา

มีข่าวมาจริงดังนั้น ว่าเยอรมันยอมแพ้ราบคาบหมดแล้ว และการสงครามในยุโรปเย็นอันขบลง ของที่แปลกก็คือภายในห้องที่โรงแรม มีคนอังกฤษนั่งฟังวิทยุอยู่หลายคน แต่ไม่เห็นมีใครดีอกดีใจตื่นเต้นอย่างใดเลย ดูฟังกันอย่างเฉย ๆ คล้ายกับเย็นข่าวอันไม่สำคัญอะไร ทั้งน่าจะเย็นเพราะฟังข่าวลือกันมาตั้งหกวัน พอได้ยินข่าวจริง ๆ ก็เลยกลับเห็นเย็นของธรรมดา.

คืนนั้นเราแวะกินอาหารค่ำกลางทาง พอมาถึงบ้านเทรเดซี ก็คุมแชมเปญเพื่อฉลองการสงบศึก ในใจข้าพเจ้าไม่มีความสดชื่นอะไรนัก สังหรณ์ในใจว่าถึงสงครามจะสงบลงในยุโรป ความระแวงระไวกับโซเวียตก็จะมีต่อไป กลับจะร้ายมากขึ้นกว่าในสมัยสงคราม อนึ่งสงครามกับญี่ปุ่นก็ยังไม่จบ เพราะข้าพเจ้าไม่ทราบว่าอเมริกันสร้างลูกระเบิดอะตอมิกสำเร็จแล้ว เลยเกรงว่าจะยังรบกันต่อไปอีกตั้งสองปี มีความโล่งใจอยู่ก็เพราะสองข้อ โล่งใจแทนมนุษยชาติว่าการฆ่ากันจะลดน้อยลง โล่งใจในตนเองที่ได้คิดซื้อบ้านเทรเดซีไว้ทัน มิฉะนั้นถ้าถูกไล่ออกจากบ้านลิแนมก็จะลำบากยากแค้นมาก.

การที่สงครามกับเยอรมันจบลงนั้น ไม่เกี่ยวข้องอย่างใดกับการที่ข้าพเจ้าเป็นนายทหาร ทำงานในยุวชนทหารบกต่อไป ส่วนพระนั้นการที่สงครามในยุโรปสงบลงแต่สงครามกับญี่ปุ่นยังไม่จบ ทำให้พระอยากจะเข้ากองทัพอากาศอังกฤษยิ่งขึ้น เพื่อที่จะไปทำการรบทางตะวันออก พระพบกับนายพลอากาศอังกฤษผู้หนึ่ง ซึ่งบอกว่ามีหนทางที่พระจะเข้ากองทัพอากาศได้ เมื่อวันที่ ๑๐ พระจึงไปลอนดอน เพื่อจัดการในเรื่องนี้ ข้าพเจ้าเองแลไม่เห็นว่าจะมีหวังเลย การที่มีผู้บอกพระว่าจะช่วยให้เข้าได้ ข้าพเจ้าก็ไม่เห็นเป็นของแปลก เพราะในโลกนี้มีคนมีใช่น้อย ที่ชอบคุยอวดว่าจะช่วยคนอื่นอย่างโน้นอย่างนี้ แต่พอเราขอให้ช่วยจริง ๆ ก็มักจะอิกอัก นี่ก็เช่นเดียวกัน วันรุ่งขึ้น พระโทรศัพท์มาว่าเหลวอิกและจะเข้ากองทัพอากาศไม่ได้ แต่อาจจะเข้ากองบินของกองทัพเรือได้ ภายในวันที่ ๑๔ ก็โทรศัพท์มาอิกว่าเหลวทั้งเรือและจะเข้าอะไรไม่ได้เลย.

ผู้อ่านอาจจำได้ว่าข้าพเจ้ามีสุนัขตัวเมียชื่อ โจน ซึ่งข้าพเจ้ารักมาก และยินดีเพราะเป็นลูกของ โทนี่ สุนัข

เดิมของอาภัสซึ่งข้าพเจ้าก็เคยรักมันมาก จึงเสียใจอยู่เสมอว่ามิได้ผสมโขนให้มีลูกมาไว้เลี้ยงอีกต่อไป ฉะนั้นเมื่อสุนัข ทิช ที่ข้าพเจ้าให้พี่ระนั้นดูน่าเอ็นดูมาก จึงอยากจะมีตัวเมียมาเลี้ยงไว้เพื่อผสมกัน แต่ข้าพเจ้ายังมิโขนอยู่ ข้าพเจ้าและลิสยาจะเลี้ยงสุนัขตัวเมียอย่างใกล้ชิดอีกตัวหนึ่งไม่ได้ เพราะสุนัขตัวเมียอิจฉาริษยากันมาก จึงตกลงจะซื้อมาให้ซิริลเลี้ยง ซิริลก็ยินดีรับ สุนัขตัวใหม่อันยังเป็นลูกหมาอยู่ มาถึงเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน เราขนานนามว่า *แวเลนไตน์* (Valentine) เพราะเกิดวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ อันเป็นวันที่อังกฤษเขาเรียกว่าวันแวเลนไตน์ ตามขนบธรรมเนียมโบราณผู้หญิงผู้ชาย ส่งบัตรสนเท่ห์แสดงความรักให้กันแลกันได้ในวันนั้น บัตรสนเท่ห์นั้นเองเขาก็เรียกว่าบัตรแวเลนไตน์ แต่สำหรับเรียกง่าย ๆ และสั้น ๆ เราเรียกสุนัขตัวใหม่นั้นว่า *ทีนา* (Tina) ซิริลจะรักทีนาเป็นอันมาก.

วันที่ ๔ มิถุนายน เป็นวันสำคัญในชีวิตข้าพเจ้า คือเป็นวันครบรอบ ๑๐ ปี ซึ่งข้าพเจ้าได้เชิญลิสยาไปกิน

อาหารกลางวัน สองต่อสอง ที่ภัตตาคาร ในกรุงลอนดอน เย็นครั้งแรก.

วันที่ ๑๘ โรคหวัดแดดเริ่มเบียดเบียน ข้าพเจ้าเย็นธรรมดาประจำปี ทำให้รู้สึกอิดโรย แต่วันที่ ๑๙ มีความชุ่มชื่นยินดี เพราะได้รับเลือนยศเย็นร้อยเอกในกองยุวชนทหารองกฤษ.

วันที่ ๒๙ ข้าพเจ้าทำการตกลงกับสำนักพิมพ์ ฟูลิส คือข้าพเจ้ารับจะแต่งประวัติศาสตร์ การแข่งรถในอังกฤษภายในเวลาราว ๒๐ ปี ระหว่างมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ เย็นหนังสือที่จะละเอียดลออมาก ฉะนั้นจะต้องทำการค้นคว้าลึกซึ้ง เคราะห์ดีที่ข้าพเจ้ามีหนังสือเรื่องแข่งรถในยุคนั้น แต่งโดยบุคคลต่าง ๆ อยู่ที่บ้านมากแล้ว มร. ฮันเตอร์ บิดาของลิสยาเย็นมิตรสนิทของลอร์ด ไอลิฟฟ์ (Lord Iliffe) เจ้าของบริษัทใหญ่ที่มีหนังสือ นิตยสาร หลาย ฉบับ รวม ทั้ง เรือง รถยนตร์ คือ "ออโตคาร์" (The Autocar) จึงจัดการได้สำเร็จให้ลอร์ด ไอลิฟฟ์ ส่งนิตยสาร "ออโตคาร์" ฉบับเก่า ๆ ในสมัยนั้นมีเย็บเล่มอยู่แล้วมาให้ข้าพเจ้าอ่าน ฉะนั้น

การค้นคว้าเพื่อจะแต่งหนังสือภาษาอังกฤษเรื่องใหม่นั้น จึงจะทำได้ณบ้านเทรเดซีอย่างสบาย ข้าพเจ้ากะว่าจะกินเวลาอย่างน้อยหนึ่งปี มีความหวังอยู่มากว่าจะได้ทั้งชื่อเสียงและเงินจากการแต่งหนังสือเรื่องนั้น.

เดือนกรกฎาคม ข้าพเจ้าอยู่ที่บ้านเทรเดซีตลอดหมกมุ่นอยู่กับการแต่งหนังสือภาษาอังกฤษและงานยุวชนทหารบก ซึ่งในเวลานั้นก็คือการตระเตรียมจะจัดให้กองพันไปอยู่ค่ายผึกหัดประจำปี.

บรรดานายทหารประจำการซึ่งทำงานอยู่ที่บอดมินและข้าพเจาพบบ่อย ๆ ในสโมสรนายทหารในเวลากินอาหารกลางวัน ส่วนมากพักอยู่ในโรงทหาร เวลาค่ำ ๆ ลิสยาและข้าพเจ้ามักจะเชิญคราวละสามสี่คนมากินอาหารที่บ้านเทรเดซี ก็ดูเขาพอใจและสนุกสนานดี ห้องกินอาหารนายสิบพลทหารทาสีฝาผนังให้เราได้อย่างดีแล้ว เราจึงใช้ห้องกินอาหารได้อย่างสบาย ในบรรดานายทหารเหล่านั้น มีคนหนึ่งที่เราชอบมาก เพราะเป็นคนสนุก เขาชื่อพันตรี จ.ส. เซลบี (Major J.S. Selby) เช่าห้องอยู่กับชาวบ้านภายนอกโรงทหาร เขาบอกว่า

เจ้าของบ้านมีแมวไทยอันมีชื่อว่า ชูอี้ (Chu-ey) เขาถามว่าเหตุใดจึงให้ชื่อแมวเช่นนั้น ก็ได้รับคำตอบว่าเอามาจากชื่อ ชูลา (Chula ดังฝรั่งเรียกชื่อข้าพเจ้า) ผู้เป็นนักประพันธ์ไทยที่แต่งหนังสือภาษาอังกฤษเรื่อง แข่งรถในโอกาสนี้ ขอแถลงว่าคนอังกฤษนั้นรักแมวไทยเป็นอันมาก นับตั้งแต่พระทำชื่อเสียงในการแข่งรถยนต์มาแล้ว มีคนอังกฤษชอบให้ชื่อแมวไทยของเขาว่า บีรา (Bira) เป็นอันมาก แต่บางคน–ราว ๑ ใน ๑๐– ให้ชื่อว่าชูลา เพื่อนของลิสบาเคยตัดหนังสือพิมพ์มีแจ้งความของบุคคลผู้หนึ่งส่งมาให้ มีข้อความว่าแมวไทยของเขาหายไป และแมวตัวนั้นมีชื่อว่า ชูลา.

วันที่ ๑๕ เป็นวันเกิดของพระ ชนมายุครบ ๓๑ พรรษา เรามีการรื่นเริงเป็นครั้งแรกที่บ้านเทรเดซี่ ห้องใหญ่สามห้องที่อยู่ติดกันในชั้นล่าง คือห้องกินอาหาร ห้องสมุด และห้องรับแขก ใช้เป็นห้องสำหรับการรื่นเริงได้อย่างดี คืนนั้นเราก็สนุกสนานกันดี.

หมู่นั้นเซลยศึกเยอรมันซึ่งอังกฤษจับไว้ได้เป็นจำนวนมากในการรบทางภาคพื้นยุโรป มีถูกส่งมาคุมขังในอัง-

กฤษเย็นอันมาก รวมทั้งมณฑลคอร์นวอลล์ อันมีค่าย
อยู่สองสามแห่ง ซึ่งแห่งหนึ่งอยู่ใกล้ ๆ เมืองบอดมิน
นายแพทย์ทหารที่โรงทหารบอดมินผู้เย็นเพื่อนของข้าพ-
เจ้า บังเอิญเคยเย็นเชลยศึกในเยอรมนีมาก่อนแล้ว บัด
นเขามีหน้าที่พิเศษ ต้องไปตรวจสุขภาพเชลยศึกที่ค่าย
ใกล้ ๆ บอดมิน อันเย็นค่ายนายสิบพลทหาร ข้าพเจ้า
ใคร่จะเห็นทหารเยอรมัน เขาก็พาไปดูเมื่อวันที่ ๑๖ มิ
เชลยศึกเยอรมันอยู่ที่นั้น ราว ๕๐๐ คน ดูที่อยู่และ
อาหาร การกินที่อังกฤษจัดให้นั้นดีอย่างมาก ทหาร
เยอรมันก็แต่งกายในเครื่องแบบเยอรมันอย่างเรียบร้อย
ทั้งรักษาวินัยเคร่งครัด ผู้บังคับการค่ายบอกกับจ่านาย
สิบเยอรมันว่าข้าพเจ้าเย็นเจ้า (The Prince) จ่านาย
สิบก็เรียกแถวนายสิบพลทหารเยอรมันออกทำความ
เคารพอย่างดี ข้าพเจ้าอดสงสัยและนึกขันไม่ได้ว่าเชลย
ศึกเยอรมันเหล่านั้น เขานึกว่าข้าพเจ้าเย็นเจ้าของชาติ
ใดภาษาใด เพราะข้าพเจ้าไปวันนั้นแต่งเครื่องแบบนาย
ทหารอังกฤษ อนึ่งเมื่อข้าพเจ้าเย็นพลทหารในโฮมการ์ด
อดเคยนึกไม่ได้ว่าวันหนึ่งอาจจะต้องปะทะกับทหาร

เยอรมัน ที่จะมาโจมตีเกาะอังกฤษ แต่เคราะห์ดีที่เยอรมันมิได้มา ขัดนี้มาเห็นทหารเยอรมันแต่งเครื่องแบบในอังกฤษเป็นครั้งแรก แต่เขากลับถูกคุมขังอยู่เป็นเชลยศึก ออกจะชอบกลอยู่.

ที่อังกฤษมีการเลือกตั้งทั่วไปมาแล้ว เมื่อสงครามจบใหม่ ๆ แต่เป็นครั้งแรกที่มีได้แถลงผลของการเลือกตั้งทันที ทั้งนี้เพราะผู้ออกเสียงเป็นอันมากยังเป็นทหารอยู่ต่างประเทศ เขายอมให้ออกเสียงที่ต่างประเทศเป็นพิเศษ เลยต้องมีการคอยผลของการเลือกตั้ง การเลือกตั้งทั่วไปคราวนั้นสำคัญมาก เพราะยังมิได้มีการเลือกตั้งทั่วไปมาตั้ง ๘ ปี เพราะในสมัยสงครามไม่มีการเลือกตั้งทั่วไป ผลของการเลือกตั้งคราวนั้นเพิ่งมีแถลงออกมาต่อเมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ปรากฏว่าพรรคโซเชียลิสต์ได้ชัยชนะอย่างงดงาม ได้จำนวน ส.ส. ราว ๔๐๐ พรรคคอนเซอร์เวทีฟได้ราว ๒๐๐ อีก ๒๕ นั้นเป็นพวกพรรคย่อม ๆ และมีคอมมูนิสต์สองคน ตามธรรมเนียมอังกฤษเขาไม่มีการรีรอกันเลย มร. เชอร์ชิลล์ นายกรัฐมนตรีผู้นำประเทศผ่านมหาสงครามอันใหญ่หลวงจน

ได้ชัยชนะ กลับถูกประชาชนไม่ต้องการตัวเป็นนายกรัฐมนตรี จึงไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินเพื่อขอลาออกโดยทันที มร. แอตตลี ผู้นำพรรคโซเชียลิสต์ได้รับตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป ประเทศอังกฤษเคยมีรัฐบาลโซเชียลิสต์มาก่อนแล้วสองครั้ง แต่ไม่เคยมีจำนวน ส.ส. ในสภาสามัญมากกว่าพรรคอื่น ๆ รวมกัน ในครั้งก่อน ๆ ตั้งตนอยู่เป็นรัฐบาลได้ เพราะมีพรรคลิเบรัลสนับสนุน คราวนี้เป็นครั้งแรกที่เป็นรัฐบาลได้โดยกำลังพรรคของตนตามลำพัง การที่โซเชียลิสต์ได้เป็นรัฐบาลครั้งนี้ ทำให้คนร่ำรวยพากันตกใจ ว่าจะถูกรังแกต่าง ๆ นานา คนต่างประเทศมักจะแปลกใจกันมากในการที่ มร. เชอร์ชิลล์ นำชาติไปส่ชัยชนะต่อเยอรมัน กลับแพ้ มร. แอตตลี แต่ว่าในการเลือกตั้งทั่วไปในอังกฤษ ประชาชนมักจะเลือกพรรคตามนโยบายของพรรค แทนที่จะเลือกตัวนายกรัฐมนตรีเอง อนึ่ง แม้ในสภาสามัญพรรคโซเชียลิสต์จะมีกำลังมากกว่าตามจำนวน ส.ส. แต่ถ้าจะนับดูตามจำนวนคะแนนเสียงทั่วประเทศ ผลก็ไม่ผิดแปลก

กันนัก โซเชียลิสต์ได้ไม่ถึง ๑๔ ล้าน และคอนเซอร์-เวติฟได้ไม่ถึง ๑๒ ล้าน.

วันที่ ๒ ถึง ๑๗ สิงหาคม ข้าพเจ้าไปอยู่ค่ายผึกหัดยุวชนทหารบก คราวนี้ตั้งค่ายในสวนอันใหญ่ ซึ่งเป็นของครอบครัวที่ข้าพเจ้ารู้จักดี อันมีที่ดินอยู่ใกล้เมืองเซนต์ อ๊อสเตลล์ (St. Austell) ข้าพเจ้ามีหน้าที่ควบคุมการซ้อมรบประจำวันของยุวชนรุ่นใหญ่ในระหว่างอยู่ที่ค่ายนั้นเอง ก็ได้ฟังข่าวอันสำคัญอย่างยิ่ง คืออเมริกันได้ทิ้งลูกระเบิดอะตอมิกทำลายเมืองฮิโรชิมาในญี่ปุ่น แล้วยังทิ้งทำลายเมืองนากาซากีอีกด้วย ครั้นถึงวันที่ ๑๐ สิงหาคม มีข่าวอันสำคัญที่สุดคือญี่ปุ่นยอมแพ้ ฉะนั้นมหาสงครามโลกครั้งที่สองก็ขบลง ความรู้สึกโล่งใจและดีใจจะใหญ่หลวงเท่าใด ขอเชิญผู้อ่านเดาเอาเองที่ดีใจมากก็เพราะข้าพเจ้าเกรงกลัวอยู่เสมอว่า สัมพันธมิตรจะรุกติดตามญี่ปุ่นผ่านเมืองไทย อันจะเป็นการทำความเสียหายแก่บ้านเมืองของเรา แต่นี่เดชะบุญพระท่านช่วย การสงครามก็กลับสงบลงเสียก่อน.

นับตั้งแต่สงครามสงบลง ก็ได้แต่คอยฟังข่าว

จากบานเย็น ครั้นถึงวันที่ ๒๓ ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขจากบานเย็นว่า ตัวเขาพิศดารและพวกผู้คนของข้าพเจ้ารวมทั้งสำนักงานเก็บผลประโยชน์ก็ยังเรียบร้อยดีอยู่.

ภายในสวนที่บ้านเทรเดซีอันมีขนาดราว ๖ ไร่ ยังมีต้นไม้เล็กและหญ้าสูงรกรุงรังมาก ข้าพเจ้ามีคนทำสวนก็แต่คนเดียว ที่เอามาด้วยจากบ้านลิแนม ถึงแม้ว่าพวกเราจะช่วยเขาด้วย ก็จะปราบความรกรุงรังในสวนนั้นไม่ไหว จะทำให้ดีจริง ๆ ก็จะต้องจ้างคนมาตั้ง ๑๐ คน อันจะแพงค่าแรงมาก แล้วจะไปหาจ้างมาจากที่ไหนก็ไม่ได้ คนยังเย็นทหารกันอยู่เย็นส่วนมาก ข้าพเจ้ารู้จักกันดีกับผู้บังคับการค่ายเชลยศึกเยอรมัน เพราะได้ติดต่อกันตั้งแต่วันไปเยี่ยม จึงขอแรงเชลยศึกมาทำงาน ในสวน ราว ๗ วัน ได้ผลดีมาก การมีเชลยศึกเยอรมันมาทำงานในสวนก็ดูออกจะแปลกดี.

พระหมู่นี้กำลังชอบเล่นเรือใบ ซื้อเรือใบลำเล็ก ๆ นั่งได้สองสามคน และวันใดที่ลมพัดอากาศเหมาะ ถ้าพระอยู่ที่เทรเดซี ก็มักจะ ไปเล่น เรือใบ ตามชาย ฝั่งทะเลตลอดวัน.

เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน หนังสือพิมพ์อังกฤษพากันลงข่าวว่า *นายปรีดี พนมยงค์* เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในตอนปลายสงคราม ได้แอบติดต่อกับสัมพันธมิตรเป็นหัวหน้าคณะใต้ดินในเมืองไทย เมื่อทางฝ่ายสัมพันธมิตรติดต่อด้วยในเวลาสงคราม ได้ใช้นามลับอันเป็นนามสตรีอังกฤษคือ รู้ธ (Ruth) ข่าวนี้ทำให้คนอังกฤษตื่นเต้นกันไปอยู่พักหนึ่ง.

วันที่ ๒๔ ถึง ๓๐ กันยายน ลิสยาและข้าพเจ้าไปพักอยู่ที่ในกรุงลอนดอน เพื่อซื้อของ จัดธุระต่าง ๆ กับดูละคร ซึ่งทางคอร์นวอลล์ไม่มีดูเพราะมีแต่ภาพยนตร์ อนึ่งเมื่อวันที่ ๒๘ สมเด็จพระพันปี แมรี โปรดให้ไปเฝ้าที่วังมอร์ลบะระพร้อมกับลิสยา ข้าพเจ้าได้เคยพาลิสยาไปเฝ้าแล้วครั้งหนึ่งเมื่อก่อนสงคราม ตลอดเวลาสงครามมิได้เฝ้าเลย เมื่อคราวลิสยาเฝ้าครั้งแรก ทรงรับในห้องรับแขกชั้นล่าง คราวนี้โปรดให้ขึ้นไปยังห้องประทับเล่นชั้นบนอย่างสนิทสนม ดังข้าพเจ้าเคยขึ้นไปเมื่อเฝ้าคนเดียวก่อนแต่งงาน ข้าพเจ้าออกจะตกใจที่เห็นว่าทรงพระชราไปมาก แต่ยังทรงคุยแจ่มใสได้เช่นเคย และทรง

พระกรุณาต่อข้าพเจ้าอย่างดิ ทั้งดูทรงเอ็นดูลิสยามาก.

วันที่ ๓๐ กันยายน ลิสยาและข้าพเจ้าแต่งงาน ด้วยกันมาครบ ๗ ปี วันที่ ๓ ตุลาคม ซิริลมิอายุครบ ๒๙ ปี.

วันที่ ๑๙ ได้รับโทรเลขจากครู ฉ่ำ จำรัสเนตร ผู้เคยเป็น ส.ส. ที่เมืองไทย กับเคยแสดงความจงรักภักดีและเอาใจใส่ในตัวข้าพเจ้าอย่างพิเศษมาเสมอเป็นเวลานาน ขอร้องให้ข้าพเจ้ากลับไปเมืองไทย แต่ข้าพเจ้ายังไม่อยากจะกลับโดยเหตุผลหลายประการ เช่นบ้านเทรเดซิก็เพิ่งซื้อมาใหม่ ๆ ยังจะมีของที่จะต้องปรับปรุงให้เรียบร้อยอยู่มาก ข้าพเจ้าเองกำลังแต่งหนังสือภาษาอังกฤษอยู่พร้อม ๆ กันถึงสองเล่ม ซึ่งหวังจะขายให้แก่สำนักพิมพ์ เรื่องภาษาอังกฤษคือ “การศึกษาของพระเจ้าแผ่นดิน ฯ” ที่แต่งไว้เสร็จนานแล้ว ก็ยังไม่ออกและข้าพเจ้ากำลังตรวจปรู๊ฟ รถแข่งทั้งสามคันที่เรารักษามาไว้อย่างปลอดภัย ก็เพิ่งส่งกลับไปยังโรงรถคอกหนูขาวที่ลอนดอน ข้าพเจ้ากำลังปรับปรุงจัดการคอกหนูขาวใหม่ ทั้งพระและข้าพเจ้าอยากจะเริ่มการแข่งรถ

อิกโดยเร็วที่สุด เพราะนอกจากจะนำความสุขสนุกสนานมาสู่เราทั้งสองแล้ว ข้าพเจ้ายังเห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่เมืองไทย เราเป็นเมืองข้าศึกมาหลายปี ฉะนั้นถ้าจะนำธงไทย และเพลง สรรเสริญพระบารมี กลับไปสู่สนามแข่งรถในอังกฤษและยุโรปตะวันตก ในท่ามกลางคนหลายหมื่นหลายแสน ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นการช่วยชาติในทางอ้อม ข้าพเจ้าโล่งใจมากที่นอกจากครูฉ่ำ ไม่มีผู้ใดซักชวนหรือขอร้องให้ข้าพเจ้ากลับไปเมืองไทย ทั้งนี้เพราะข้าพเจ้าไม่ใช่คนสำคัญใหญ่โตอะไร ที่จะเป็นธุระของผู้ใดว่าข้าพเจ้าอยู่ที่ไหน ข้าพเจ้าชอบเช่นนั้น ไม่มีใจมักใหญ่ใฝ่สูงในทางใด มีความประสงค์ก็แต่จะดำเนินชีวิตนักประพันธ์ อันต้องอยู่ในความสงบเงียบ ถ้าข้าพเจ้ามีใจอยากจะได้อะไร ก็คืออยากได้ชื่อเสียงในทางประพันธ์ทั้งทางเมืองไทยและเมืองนอก ต่อจากนั้นข้าพเจ้าไม่อยากจะได้อะไรอีกเลย.

ในเดือนพฤศจิกายน หนังสือพิมพ์ "ไทมส์" อันเป็นหนังสือรายวันอังกฤษซึ่งหน้าแรกไม่มีข่าว แต่มีแจ้งความเล็ก ๆ มากมาย มีคอลัมน์แจ้งความส่วนตัว ซึ่ง

มักจะมีอะไรแปลก ๆ เราจึงดูกันอยู่เสมอ วันหนึ่งมีแจ้งความดังนี้ "นายทหารผู้ค่อนข้างจะอ้วน เมื่อได้ลาพักอยากจะไปอยู่ในบ้านตามชนบท เพื่อแลกเปลี่ยนกับค่ากินอยู่ ยินดีจะช่วยทำสวนหรือตัดต้นไม้ เพื่อจะได้ผอมลง" เราพากันคิดว่านายทหารคนนี้น่าจะเป็นคนสนุกสนานตลกขบขัน ทั้งต้นไม้เราก็มีมากที่ควรจะตัด เพราะแน่นเกินไป ลิสยาจึงมีจดหมายตอบไปยังหนังสือพิมพ์ว่าเรายินดีจะต้อนรับเขา ภายในสองสามวันก็มีแจ้งความลงอีกว่า นายทหารผู้ค่อนข้างอ้วนนั้นได้รับจดหมายเชิญหลายร้อยฉบับแล้ว ของดอย่ามีการเชิญกันอีก เราก็เลยนึกว่าเขาคงจะรับเชิญไปอยู่กับคนอื่นแล้ว แต่ต่อมาอีกไม่กี่วันลิสยาได้รับจดหมายจากตัวเขาเองขอมาอยู่กับเรา เราก็เชิญเขามาดังประสงค์เขาคือ *ร้อยโท เอแวน* เดวีส (Evan Davies) สังกัดกองคอมมานโด ในยามสงบศึกเป็นนายตำรวจอยู่ประจำสก๊อตแลนด์ ยาร์ด เขาเป็นคนตลกสนุกสนานและใจดีมาก เมื่อมาอยู่คราวแรกแล้วก็เลยเป็นเพื่อนของพวกเราตลอดมา และมา

เย็นมเราเสมอ ๆ เมื่อถกปลดออกจากกองทัพบกแล้ว เขากลับไปเย็นนายตำรวจตามเดิม.

วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ลิสยาอายุครบ ๓๐ แต่ภายในสายตาข้าพเจ้าดูยังสาวและสวยอยู่เช่นก่อน ในค่ำคืนที่เรามีการรื่นเริงฉลองวันเกิดลิสยา ซัวราได้พานาง *แนน มาร์ติน* (Nan Martin) มาเย็นครั้งแรก เย็นสตรีผู้มีกำเนิดในประเทศนิวซีแลนด์ แต่เย็นหม้ายของคนอังกฤษซึ่งเคยอยู่ในมณฑลคอร์นวอลล์.

ถึงแม้สงครามจะสงบไปหลายเดือนแล้ว การติดต่อกับเมืองไทยโดยเมล์อากาศยังไม่สะดวก ข้าพเจ้าเพิ่งได้รับจดหมายอย่างยืดยาวจากขานเย็นเย็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม.

ในยามตรุษคริสต์มาส เราชวนเพื่อนฝูงมาอยู่ด้วย ๔ คน. วันที่ ๒๔ เรามีการลิลาศเย็นครั้งแรก เชิญคนราว ๔๐ คน แต่ไม่สู้จะสนุกนัก เพราะคืนนั้นอากาศไม่ดีทั้งฝนตกทั้งลมจัด คนที่รับเชิญต้องเดินทางกันมาไกลมากตั้ง ๓๐—๔๐ กิโลเมตร เพราะบ้านเทรเดซีอยู่

เปลี่ยว กว่าเขาจะมาถึงก็หนาวจัดกันมาแล้ว เลยทำให้ใจคอไม่ร่าเริงสนุกสนาน.

ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ก็จบลงและเริ่ม พ.ศ. ๒๔๘๙ ปลายปีก่อนและเริ่มปีใหม่ ข้าพเจ้ายังทำงานแต่งหนังสือภาษาอังกฤษอยู่เต็มมือ เรื่องพระนเรศวร ซึ่งข้าพเจ้าแต่งอย่างยืดยาวก็ยังไม่จบ เรื่องประวัติศาสตร์การแข่งรถก็ยังค้นคว้าอยู่ ทั้งยังคิดจะแต่งใหม่อีกหนึ่งเรื่องคือเรื่องสังข์ทองของไทยเรา จะแต่งเป็นเรื่องอ่านเล่นสำหรับเด็ก ข้าพเจ้าเคยเล่าเรื่องนี้ให้ลิสบาฟังมาแล้ว ลิสบาเห็นว่าเหมาะที่จะเป็นเรื่องอ่านเล่นสำหรับเด็ก ทั้งลิสบาอาสาจะวาดรูประบายสีประกอบเรื่อง การวาดรูปนี้ในที่สุดลิสบากับข้าพเจ้าตกลงกันไม่ได้ว่าจะเอาตอนใด ในที่สุดลิสบาเลยบอกเลิก เรื่องสังข์ทองภาษาอังกฤษข้าพเจ้าแต่งเร็วมาก น่ากลัวจะเร็วเกินไป เลยไม่ดีพอ เมื่อส่งไปให้เอเยนต์เขาหาสำนักพิมพ์ก็ไม่สำเร็จ ไม่มีสำนักพิมพ์ใดเขารับจะพิมพ์ เป็นอันว่าแต่งขึ้นเสียเวลาเปล่าๆ แต่นั่นคือชีวิตอันไม่เที่ยงแท้ของนักประพันธ์หรือศิลปินทั้งหลายแหล่ ของที่เราพยายาม

ประดิษฐ์ขึ้นมานั้น จะให้มิคนอื่นเขาชอบทุก ๆ คราวย่อมไม่ได้ งานยุวชนทหารบกนั้นเขื่นอันว่าจะไม่เลิก แม้สงครามจบแล้วก็จะมีต่อไป ข้าพเจ้าบอกพลขัตวา บัคลีย์ว่าอยากจะออก แต่เขาว่าถ้ายังไม่กลับไปอยู่เมืองไทยก็ขอให้ทำต่อไป ในต้นปีนอกจากงานประจำ ข้าพเจ้าทำการควบคุม การยิงปืนเล็กและสอน ประวัติของกรมทหาร ต้องออกไปทำงานสัปดาห์หนึ่งมีสองหรือสามคืนตามสถานที่ต่าง ๆ บ้างก็ไกลบ้างก็ใกล้.

ตั้งแต่มาอยู่บ้านเทรเดซี่ เรารู้จักคนอังกฤษชั้นดีในคอร์นวอลล์มากขึ้น เพราะมีคนเขามาเยี่ยม เนื่องด้วยเคยเขื่นบ้านอันนับว่าอยู่ในระดับฐานะดี แล้วเขาเชิญไปบ้านเขา เราพบคนอน ๆ ตามบ้านนั้น ก็เชิญไปที่อื่นต่อไป ฉะนั้นข้าพเจ้าเลยรู้จักและเขื่นเพื่อนกับผู้บังคับการตำรวจมณฑลคอร์นวอลล์ ในเดือนกุมภาพันธ์เขาเชิญไปดูศาลที่เมืองบอดมิน ระเบียบของอังกฤษนั้นศาลประจำมณฑล ทั้งทางอาญา และทาง แพ่ง รับชำระคดีแต่เรื่องเล็กน้อยไม่สำคัญ ส่วนเรื่องสำคัญแล้วผู้พิพากษาศาลสูงจากกรุงลอนดอนลงมาตัดสินคดี ปีหนึ่งมี ๔ ครั้ง

และเขาเรียกว่า Assizes ข้าพเจ้าเอาใจใส่ในกฎหมาย และคดีต่าง ๆ มานานแล้ว ทั้งเคยเป็นนักเรียนกฎหมาย ไปฟังคดีศาลสูงที่เมืองยอดมินจิงซอยมาก ทั้งได้ที่นั่งอย่างดี พิระลิสบาและซิริลก็ซอยไปฟังด้วย.

เมื่อข้าพเจ้าเป็นนักเรียนที่เคมบริดจ์ มิอาจารย์หนุ่มซึ่งเป็นเพื่อนของข้าพเจ้า คือ *สตีเวน รันซีแมน* ผู้มาเยี่ยมข้าพเจ้าที่เมืองไทยเมื่อก่อนสงคราม ดังข้าพเจ้าได้แถลงแล้วในเล่ม ๒ สตีเวนมีเพื่อนทหารเรือ ชื่อ *ชาร์ลส์ แลมบ์* (Charles Lamb) เวลานั้นเป็นนาวาตรี เขามาเยี่ยมสตีเวนที่เคมบริดจ์บ่อย ๆ ข้าพเจ้าได้รับเชิญไปพบเขาเสมอ จนเขากับข้าพเจ้าเลยเป็นเพื่อนกันโดยตรงด้วย ชาร์ลส์เป็นคนพูดจาไพเราะ มีเงินทองส่วนตัวร่ำรวยมาก รับราชการเป็นนายทหารเรือเพื่อเกียรติ มิใช่เพราะจำเป็นที่จะต้องมีอาชีพ เขาชำนาญทางดนตรี เก่งกาจทางกีฬา เล่นโปโลในทีมของกองทัพเรือ และเป็นเพื่อนของ ลอร์ด หลุยส์ เม้านต์แบตเตน ในทางราชการทหารเรือก็สามารถมาก เป็นผู้ชำนาญทางตอร์ปีโด ต่อมาเมื่อเป็นนาวาโท เป็นราชองครักษ์ประจำ

พระองค์ตัวโปรดของพระเจ้าเอดเวิดที่ ๘ และพระเจ้ายอร์ชที่ ๖ เวลาสงครามเบิ่นนาวาเอก บังคับการเรือหลายลำ ในตอนปลาย สงคราม เขาบังคับ การเรือ บรรทุก เรือบิน อิลลัสเตรียส (Illustrious) ถูกนักบินฆ่าตัวตายญี่ปุ่น เอาเรือบินโฉบลงมาชนเรือตรงสะพานบังคับการเรือ ใกล้ที่เขายืนอยู่ แต่เคราะห์ดีมากที่เขาไม่ขาดเจ็บเลย ชาร์ลส์เบิ่นผู้บังคับบัญชาทั้งนายทหาร นายสิบ และพลทหาร ทั่วไปรักมาก ถ้าเอ่ยนามของเขาแก่ทหารเรืออังกฤษไม่ว่าใคร เบิ่นต้องได้ฟังแต่คำชมเชยเสมอ.

ภายหลังมหาสงครามชาร์ลส์ไดรับเลื่อนเบิ่นพลเรือตรี ในสมัยที่ข้าพเจ้ากำลังเขียนถึงอยู่นี้ เขาเบิ่นผู้บัญชาการฝึกฝนนักบินทหารเรือทั่วอังกฤษ ที่ในมณฑลคอร์นวอลล์มีสนามบินกองทัพเรืออยู่สองแห่ง ชาร์ลส์เขาต้องมาตรวจตามหน้าที่ ฉะนั้นเขาและภรรยามาพักอยู่ที่บ้านเทรเดซีหลายวัน เมื่อไปตรวจสนามบินทั้งสองนั้น ข้าพเจ้าเลยถือโอกาสเชิญ นาวาอากาศเอก ผู้บังคับการสนามบินทั้งสองแห่งมากินอาหารที่บ้าน นับตั้งแต่นั้นก็

เลยมิโอกาสรู้จักคุ้นเคยกับพวกนายทหารเรือในมณฑลคอร์นวอลล์.

ตลอดเดือนมกราคม กุมภาพันธ์ และมีนาคม ข้าพเจ้าก็หมกมุ่นอยู่กับการแต่งหนังสือภาษาอังกฤษและงานยุวชนทหารบก พระนั้นก็อยากจะแข่งรถอยู่เรื่อย แต่เรายังไม่พร้อม โฮลเกต ช่างเครื่องของข้าพเจ้าตั้งแต่ก่อนสงคราม ยังคงกำลังปรับปรุงรถทั้งสามคันอยู่ในกรุงลอนดอน การแข่งรถจะเริ่มมีในภาคพื้นยุโรปตั้งแต่เดือนเมษายน แต่ไม่เหมาะแก่เราเพราะเป็นการแข่งรถแบบกึ่งฟ้าเป็นส่วนมาก ทั้งการจะเอารถข้ามทะเลไปจากเกาะอังกฤษก็ยาก การแข่งรถในอังกฤษเองนั้นไม่มี เพราะสนามบรู๊คแลนด์ส สวนวังแก้ว และสวนดอนิงตันนั้นถูกเลิกล้มไปเสียหมดในระหว่างสงคราม.

ผู้อ่านอาจจำได้ว่าเมื่อก่อนสงครามพระชื่อสุนัขบุลล์ดอก ที่มีชื่อ โรเมโอ ซึ่งข้าพเจ้ารักมากและเศร้าโศกเสียใจเมื่อสุนัขตัวนั้นตายในเมื่อมีอายุเพียงสามขวบครึ่ง เพื่อเป็นของขวัญวันเกิดข้าพเจ้าวันที่ ๒๘ มีนาคม และข้าพเจ้าอายุครบ ๓๘ พระอุตส่าห์ไปหาลูกสุนัขบุลล์ดอก

มาได้ สินวลและหน้าขาวขอบตาดำ คล้ายโรเมโออย่างที่สุด อายุ ๔ เดือน น่าเอ็นดูมาก พระพาลูกหมาตัวนนมาที่บ้านโดยมิได้บอกให้ข้าพเจ้าทราบล่วงหน้าเลย ถึงแม้ลูกหมาตัวนั้นจะน่าเอ็นดูก็ดี แต่ข้าพเจ้ายังลังเลใจอยู่ยังไม่อยากจะรับ เพราะกลัวโจนจะอิจฉาและเสียใจ ไม่อยากทำให้โจนโทมนัสเมื่อแก่แล้ว ทั้งเกรงว่าลิสยาอาจจะไม่อยากให้เรามีสุนัขถึงสองตัว แต่พอลิสยาเห็นลูกหมาก็ชอบทันที ขอให้ข้าพเจ้ารับไว้ เพราะลูกหมาบุลล์ดอกนั้นเมื่อเติบโตขึ้น จะใหญ่โตแข็งแรงมาก จึงได้ชื่อว่า *เฮอร์คิวลิส* (Hercule) อันเป็นนามเทวดาโรมันโบราณผู้แข็งแรงยิ่ง เราเรียกกันอย่างสั้น ๆ ว่า *เฮอค* (Herk) ในชั้นต้นข้าพเจ้าไม่ค่อยจะเอาใจใส่กับเฮอคมากเกินไป กลัวโจนจะอิจฉาละท้อใจ จึงให้เบียนเป็นผู้เลี้ยงเป็นส่วนมาก ความจริงสุนัขบุลล์ดอกตัวนั้นออกจะแพง แต่พระอยากจะให้ของขวัญวันเกิดครั้งแรกของข้าพเจ้าภายหลังสงครามที่ต้องเป็นของดีจริง ๆ ที่ทำได้ก็เพราะภายในเดือนมีนาคมนั้นเอง บานเย็นสามารถ

เริ่มส่งเงินจากเมืองไทยมาได้เย็นครั้งแรกนับตั้งแต่ขาดไปเสียตั้งกว่า ๔ ปี.

ในสมัยสงครามพิระอยากจะเย็นนักบิน จนได้มีโอกาสเรียนขับเรือบินหลายครั้ง พอสงครามจบลงก็รีบไปเข้าโรงเรียนการบินของมาร์แซลล์ใกล้เมืองเคมบริดจ์ เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ก็สอบไล่ได้เย็นนักบินชั้น "เอ" ยังเอิญเย็นคนแรกที่สอบไล่การบินพลเรือนนับตั้งแต่สงคราม ข้าพเจ้าซื้อเรือบินขนาดเล็กที่สุดและราคาย่อมเยา ชนิดอ๊อสเตอร์ (Auster) มีสามที่นั่ง ให้แก่พิระ พิระสามารถเช่าสนามจากชาวนาที่ใกล้ๆ บ้านเทรเดซิ ทำเย็นสนามบิน ทั้งซื้อโรงเล็กๆ อันเย็นของเหลือจากกองทัพอากาศเย็นโรงเก็บเรือบิน นับตั้งแต่บัดนั้นถ้าจะไปลอนดอนหรือไปทางไกลที่ใด ถ้าอากาศดีพอพิระก็ไปโดยเรือบินเสมอ.

การจัดแข่งรถในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ นั้นยากลำบากมาก ปฏิทินการแข่งรถก็ไม่แน่นอนกับการยอกล่วงหน้าไม่ดีพอเช่นเมื่อก่อนสงคราม การขนส่งรถแข่งก็คลับยากกว่าเมื่อก่อนสงคราม เพราะน้ำมันยังจำกัด การจะส่งรถข้ามทะเลก็ต้องของที่ในเรือล่วงหน้านานๆ ทั้ง

ลิสบา กับ เฮอค เมื่อวันที่เฮอครับรางวัลที่หนึ่ง ในการประกวดสุนัข

น้ำมันพิเศษสำหรับรถแข่งเองก็หายาก ซื้อไม่ได้ ต้องซื้อส่วนต่าง ๆ แล้วเอามาผสมกันเอง รายได้ประจำจากบริษัทน้ำมัน บริษัทยาง และบริษัทหัวเทียนก็ไม่มี ฉะนั้นจนกว่าจะได้เงินมาจากเมืองไทยเราก็เข้าแข่งไม่ได้ ถึงแม้ว่าเมื่อได้มาก็จะน้อย เพราะอัตราเงินไทยเราตกต่ำไปเป็นอันมาก โดยที่ข้าพเจ้าเข้าใจไปว่าการแข่งรถเป็นการเผยแผ่ชาติไทยเชิดชูของไทย ข้าพเจ้าจึงขอแลกเงินของข้าพเจ้าเองโดยอัตรารัฐบาลเพื่อการแข่งรถ แต่รัฐบาลก็ไม่ยอม ฉะนั้นการแข่งรถภายหลังสงครามจึงไม่สามารถจะทำให้ดีได้อย่างเต็มที่เช่นเมื่อก่อนสงคราม ถึงกระนั้นข้าพเจ้าก็พยายามอย่างเต็มที่ เมื่อก่อนแข่งครั้งแรกทั้งพระและข้าพเจ้ามีความวิตกอยู่ข้อหนึ่งคือมีปัญหาอยู่ว่าพระจะยังมีความสามารถในการขับแข่งได้ดีเท่ากับเมื่อก่อนหรือไม่.

การแข่งครั้งแรกที่เราเอารถเข้าก็คือการแข่งชิงรางวัลใหญ่พรมแดน (Grand Prix des Frontières) อันมีที่ใกล้เมืองชิเมย์ (Chimay) ในประเทศเบลเยียม เป็นการแข่งไม่มีกำหนดขนาดเครื่องยนต์ จึงเอารถ

มาเซราติคันใหญ่ขนาด ๓,๐๐๐ ซี.ซี. เข้าแข่ง เมื่อไปเบลเยียมคราวนั้นข้าพเจ้าได้เห็นว่าผลของมหาสงครามยังมีเหลืออยู่มาก แม้แต่รถจักรของรถไฟก็ยังมีรอยถูกกระสุน บ้านเมืองยังพังทลายบุบสลายอยู่มาก บรรดาชาวเบลเยียมที่มีโอกาสได้คุยด้วย ก็มักจะยังคุยกันถึงเรื่องว่าตนได้ทำอะไรบ้างในหน่วยใต้ดิน คนพื้นเมืองทุกชั้นเอาใจใส่และแสดงความไมตรีต่อนักแข่งไทยโดยดียิ่งอย่างน่าชื่นใจ จนกระทั่งส่วนมากมีความประสงค์จะเห็นพระเยื่นผู้ชนะ มากกว่าชาวเบลเยียมของเขาเอง หรือคนฝรั่งเศสและอังกฤษ ของที่เขาพากันแปลกใจก็คือเราไม่มีรถสร้างใหม่มาแข่ง ข้าพเจ้าต้องอธิบายว่าการซ่อมรถแข่งสร้างใหม่นั้นยาก บริษัทที่เขาสร้างมาเขาไม่อยากขาย เขาอยากจะเอาไว้แข่งในทีมของเขาเอง ถ้าจะขายเขาก็โก่งราคาจนเกินฐานะข้าพเจ้าที่จะซื้อได้ มีอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้การแข่งรถภายหลังสงครามผิดแปลกไป และทำให้เราเศร้าใจมาก คือนักแข่งอังกฤษหลายคนที่เราเคยชอบพอกันมาอย่างดี บัดนี้ไม่มีเหลือเท่าใดเพราะพากันเสียชีวิตไปในการสงครามมากมายหลายคน.

ในระหว่างซ้อมเราประสบแต่ความลำบาก รถมาเซราตินั้นแล่นดี พี่ระก็ขับได้ดีเท่าแต่ก่อน อันทำให้เธอย่อมโล่งใจเป็นธรรมดา แต่พอไปได้สองสามรอบเครื่องยนตร์ก็เกิดขลุกขลักเดินไม่ได้ดี ปรากฏว่าเป็นเพราะน้ำมันสกปรก มีผงโสโครกอะไรติดอยู่ ทำให้เดินไม่สะดวก พยายามแก้กันหลายชั่วโมง พี่ระต้องออกไปทดลองรถเกินเวลามากมาย พอแก้ได้ดีจนเราพอใจแล้วทดลองไปอีกหน่อยก็ขลุกขลักอีก เป็นที่น่าท้อใจและรำคาญยิ่ง ในที่สุดแก้กันไปมารถยนตร์ก็ดูดีขึ้น ภายในระหว่างซ้อมนั้นพี่ระทำเวลาเร็วที่สุด.

ถึงวันแข่งจริง ๆ คือวันที่ ๙ มิถุนายน มีคนมาดูตั้งกว่าแสน ดูตื่นเต้นกันมากน่าจะเป็นเพราะไม่ได้ดูการแข่งรถมาหลายปี ในบรรดานักขับแข่งมี ๕ ชาติ คือ ไทย อังกฤษ ฝรั่งเศส เบลเยียม และวิลันดา ตั้งแต่แรกออกพี่ระก็นำหน้าเป็นที่หนึ่งได้ทันที บรู๊ค ชาวอังกฤษผู้ขับรถอิ.อาร์.เอ. คันซึ่งเคยเป็นของดอบสัน ตามอยู่เป็นที่สอง แต่เมื่อไปได้ ๔ รอบ รถมาเซราติของเราก็เริ่มขลุกขลักอีก พี่ระต้องมาหยุดยังที่ซ่อมเติมเพื่อการแก้ไขหลาย

ครั้ง ตำแหน่งเลยตกลงไปเย็นที่หก ฉะนั้นการแข่งครั้งแรกจึงเย็นอันว่าไม่ได้ผลสำเร็จดีเท่าที่เราหวัง ขากลับเราต้องแวะค้างที่กรุงบรัสเซลส์คืนหนึ่ง เมื่อข้าพเจ้ากำลังเดินอยู่ตามถนนในตอนเย็น ซื้อหนังสือพิมพ์อ่านดูเล่นฉบับหนึ่ง ครั้นอ่านไปได้ประเดี๋ยวเดียวก็ประสบข่าวอันน่าโศกเศร้าและสยดสยองยิ่ง คือข่าวที่ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ถูกปลงพระชนม์เสียแล้วที่กรุงเทพฯ เป็นข่าวที่ทำให้ข้าพเจ้าตกใจและสงสารสมเด็จพระราชชนนี สมเด็จพระพี่นางและสมเด็จพระอนุชาอย่างที่สุด เมื่อกลับมาถึงบ้านเทรเดซี ข้าพเจ้าก็ส่งโทรเลขไปถวายความเสียใจด้วยเย็นอันมาก พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว พระองค์นั้น ข้าพเจา ไม่ เคยมี เกียรติได้คุ้นเคยกับท่าน ได้เฝ้าก็แต่เมื่อยังทรงพระเยาว์เล็ก ๆ อยู่ การสงครามก็ทำให้ไม่ได้มีโอกาสเฝ้าเลยหลายปี ได้ข่าวว่าเมื่อเสด็จกลับไปครั้งนั้น ทรงแสดงพระ นิสัย และ พระ ปรีชา สามารถ อย่าง ดี เมื่อ เสด็จ สวรรคตเสียแต่เมื่อยังทรงหนุ่มแน่นอยู่เช่นนั้น ย่อมเป็นข้อน่าเสียดายและอาลัยแก่ชาติยิ่งนัก ชาติไทยเราก็ยัง

มีบุญอยู่ในที่ทรงมีพระอนุชาร่วมพระมารดา ที่จะเสด็จขึ้นครองราชสมบัติได้ทันที การยุ่งยากในการสืบสันตติวงศ์อันตามธรรมดาอาจจะนำมาซึ่งภยันตราย จึงมิได้บังเกิดขึ้น เราชาวไทยก็ได้แต่จะอาราธนาพระศรีรัตนตรัยให้คุ้มครองเชิดชูพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนานเทอญ.

นางมาร์ติน ซึ่งได้รู้จักกันกับชัวราและติดพันกันมาหลายเดือน บัดนี้ตกลงจะแต่งงานกัน และได้สมรสเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน มีการรับแขกที่บ้านเทรเดซี่ ตั้งแต่วันนั้นชัวราก็ย้ายไปเช่าห้องอยู่ภายนอก แต่ยังมาทำงานที่บ้านข้าพเจ้าอยู่เช่นเคย.

ข้าพเจ้าซื้อรถยนต์ที่สร้างใหม่ภายหลังสงครามเป็นครั้งแรก คือรถยี่ห้อสองตอนชนิด อาร์มสะตรอง–ซิดด์ลีย์ (Armstrong-Siddeley) ซึ่งมาถึงใหม่เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม เป็นรถขนาดปานกลาง และข้าพเจ้ายังใช้อยู่จนบัดนี้หกปีมาแล้ว.

การแข่งรถคราวต่อมาเป็นการแข่งใหญ่หลวง คือชิงรางวัลใหญ่ระหว่างชาติ (Grand Prix des Nations)

ที่เมืองเยนิวาในประเทศสวิสส คราวนิลิสยาและซิริลาะ
ไปด้วย เขาทั้งสองมิได้มิโอกาสไปต่างประเทศมาหลาย
ปีจึงตื่นเต้นกันมาก การเดินทางนั้นจะต้องผ่านประเทศ
ฝรั่งเศส เบื้นการจำเบื้นจะต้องได้ตรวจลงตราหนังสือ
เดินทาง ข้าพเจ้าส่งไปยังสถานทูตไทยในกรุงลอนดอน
แต่สถานทูตทำให้ไม่ได้ ฝรั่งเศสไม่ยอมทำให้เพราะถือ
ว่าการสงครามระหว่างฝรั่งเศสและไทยยังไม่สงบ จะไป
ทางอื่นโดยไม่ผ่านฝรั่งเศสจะยุ่งยากลำบากมาก ข้าพ-
เจ้าจึงติดต่อ กับเพื่อน ในกรุงปาริส ซึ่งคุ้นเคยใกลชิดกับ
กระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศส เขาขออนุญาตให้พวก
เราผ่านฝรั่งเศสได้ โดยต้องไม่ค้างเลยแม้แต่คืนเดียว
เราไปจากลอนดอนโดยรถศรทองถึงปาริส จากปาริสไป
โดยรถนอน แม้ว่ากรงปาริสจะไม่บอบสลายแตกหักโดย
สงคราม แต่ผลของการสงครามคือเมื่อเยอรมันมายึด
อยู่ยังแลเห็นได้แน่ชัด เช่นขนมปังนั้นยังดำและสาก
อย่างยิ่ง น้ำนมก็เกือบจะไม่มี กาแฟไม่มี เราเดินทาง
ผ่านฝรั่งเศสไปสวิสสเมื่อวันที่ ๑๗–๑๘ กรกฎาคม
ประเทศสวิสสถือตนเบื้นกลางอยู่ตลอดสงคราม จึงคุรุ่ง

เรืองมั่งคั่งอย่างยิ่ง อาหารการกินบริบูรณ์ ทำให้คนที่อยู่อังกฤษตลอดสงครามรู้สึกแปลกใจและพอใจอย่างมาก.

การแข่งคราวนี้มีรถของบริษัท อาลฟา–โรเมโอ เข้าแข่งถึง ๔ คัน ขับโดยนักแข่งสำคัญของอิตาลีสามคน และ วิมิลล์ (Wimille) แชมเปี้ยนฝรั่งเศส บริษัทมาเซราติก็มีรถเข้าแข่ง ๔ คัน มีคนขับสำคัญเช่น นิวโวลารี ฉะนั้นทางเราจึงไม่มีหวังว่าจะชนะที่หนึ่งเลย ข้าพเจ้าจึงเอารถ อิ.อาร์.เอ.คันเก่า "รอมิวลุส" ซึ่งทนทานมากเข้าแข่ง การซ้อมเป็นไปโดยเรียบร้อย ถึงวันแข่งจริง ๆ คือวันที่ ๒๑ รถของทั้งสองบริษัทก็ได้ที่ ๑, ๒, ๓, ๔, และ ๕ ดังเรากะไว้ พิระขับดีมาก รถ "รอมิวลุส" ก็แล่นดี พิระจึงได้เป็นที่ ๖ และได้รับคำชมเชยรอบข้าง เพราะได้ตำแหน่งสูงสุดในหมู่นักขับไปรเวต ในตอนค่ำเมื่อมีการแจกรางวัลและพิระขึ้นไปรับรางวัลที่ ๖ พิระได้รับการปรบมือมากเท่าผู้ที่ขับรถ อาลฟา–โรเมโอชนะที่ ๑

เมืองเยนีวานั้นตั้งอยู่ริมทะเลสาบอันใหญ่ ใกล้ ๆ เมืองมีที่อาบน้ำทะเลสาบอย่างดี ที่นั่นมีผู้หญิงสาว ๆ

และสวย ๆ ไปอายน้ำกันมาก เราก็ได้ไปอายน้ำทะเลที่นั้นด้วย ข้าพเจ้าคิดใจที่ได้เห็นลิสยาและซิริลมีรูปทรงสวยไม่น้อยกว่าหญิงสาว ๆ ที่นั้นเลย เราเดินทางกลับโดยรถไฟ ต้องริบผ่านประเทศฝรั่งเศสโดยเร็วอีกครั้งหนึ่ง และกลับถึงบ้านเมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม.

วันอาทิตย์ที่ ๒๘ กรมทหารรายเบาของดุ๊ก ออฟคอร์นวอลล์ ได้รับเกียรติจากเมืองบอดมิน เพราะได้ทำการสงครามอย่างองอาจกล้าหาญยิ่งทุก ๆ กองพัน มีการแห่กระบวนทหารในเมือง กองพันยุวชนทหารยกที่ ๔ ได้เข้าแห่ด้วย ข้าพเจ้าเดินในกระบวนแห่ตามพลจัตวาบัคลิย์ ผู้บังคับการกองพัน.

อยู่ที่บ้านอย่างสงบได้ไม่นานก็ต้องไปทำการแข่งรถอีก คราวนี้เป็นการแข่งชิงรางวัลอัลสะเตอร์ (Ulster Trophy) ณ สนามแข่งใกล้เมืองเบลฟาสต์ อันอยู่ทางภาคเหนือของเกาะไอร์แลนด์ ลิสยาและซิริลคราวนี้ตกลงจะไม่ไปด้วยกับเรา อ้างว่าเพิ่งจะกลับมาจากสวิสส ทั้งจะมีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงมาอยู่ด้วย ข้าพเจ้าและพี่จิงไปตามลำพัง ทั้งมีเบียนติดตามไปด้วย คราวนี้

การแข่งเย็นไปโดยเริยบร้อยตลอด ข้าพเจ้าเลือกรถ อิ. อาร์.เอ. "หนุมาน" เข้าแข่ง เพราะเร็วกว่า "รอมิวลุส" ทั้งสนามแข่งที่นั่นมีทางตรงยาวมาก เหมาะแก่รถเร็ว ๆ ความจริงรถ "หนุมาน" นั้น พิระได้ขับตกถนน ทำยุบสลายเกือบหมดที่เมืองแรงส์เมื่อก่อนสงคราม แต่เราได้ซ่อมแซมปรับปรุงใหม่ ในวันซ้อมพิระทำเวลาเร็วที่สุด ถึงแม้นักขับแข่งอังกฤษ *ปาร์เนลล์* (Parnell) จะมีรถมาเซราติชนิดใหม่เอี่ยม ครั้นถึงวันแข่งจริง ๆ พิระก็นำหน้าตลอดทาง ปาร์เนลล์ พยายามอย่างเต็มกำลังกวดในตอนปลาย แต่ก็กวดไม่ทัน พิระจึงชนะที่ ๑ เพลงสรรเสริญ พระบารมี ก็มีบรรเลงขึ้นเย็นครั้งแรก ในท่ามกลางคนดูแข่งรถ นับตั้งแต่ภายหลังสงคราม เอิล *แกรนวิล* ผู้สำเร็จราชการไอร์แลนด์ภาคเหนือเย็นผู้ให้รางวัลแก่พิระ ภรรยาของท่านผู้นี้เย็นพิสาว ของสมเด็จพระราชินี เอลิซะเบธ ในเมื่ออยู่ที่เมืองเบลฟาสต์พิระได้รับเชิญให้ไปแจกรางวัลในโรงละครใหญ่ ผู้หญิงสาว ๆ หลายร้อยคนต่นเต้นรุมดูพิระกันมาก อนึ่งเราทั้งสองยัง

ได้รับเชิญ ให้ไปเยี่ยมและกินอาหารค่ำในเรือบรรทุกเรือบินลำใหญ่ของอังกฤษชื่อ อิมแพลคาเบิล (Implacable) ไม่ว่าใครที่เราพบในไอร์แลนด์ดูพากันแสดงความไมตรีและหวังดีต่อเราทั้งสองและแก่เมืองไทย ทำให้ข้าพเจ้าอดนึกไม่ได้ว่าการแข่งรถของเรานั้น น่าจะเป็นประโยชน์ในการเผยแผ่เมืองไทยอย่างเราทั้งสองกลับมาถึงบ้านเทรเดซิเมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม ยืนเป็นปีแรกนับตั้งแต่ได้เข้าอยู่ในกองยุวชนทหารบกที่ข้าพเจ้ามิได้ไปค่ายผักฝนประจำปี เพราะติดไปช่วยพระในการแข่งรถที่เมืองเบลฟาสต์.

หมู่นี้ข้าพเจ้าติดธุระการแข่งรถเสียมากกว่าอื่น การแต่งหนังสือจึงชะงักไปมาก คือการแข่งรถนั้นไม่ใช่ว่ามีแต่จะต้องเดินทางไปยังที่แข่งเท่านั้น ในเวลาอย่างก็มีกิจการที่จะต้องสอดส่องและกระทำอยู่เสมอ.

การแข่งรถยังจะมีอีกสองครั้งในปีนี้ แต่ไม่ใช่เป็นการแข่งแท้ๆ เป็นการแข่งขันซึ่งเมื่อก่อนสงครามข้าพเจ้าไม่เคยส่งพระเข้า แต่ยืนมีการแข่งรถจริงๆ น้อยฉะนั้น เราจึงจำเป็นต้องเข้าการแข่งขันแปลกๆ เช่นนั้น

วันที่ ๗ กันยายน ๑๙ มีการประลองเร็วที่ไบรตัน (Brighton) คือเมืองใหญ่ชายทะเลใกล้กรุงลอนดอน อันเป็นเมืองแรกที่ข้าพเจ้าได้ไปอยู่เมื่อเด็ก ๆ คือแรกมาถึงอังกฤษ ดังผู้ที่เคยอ่านเล่ม ๑ อาจจะจำได้ การประลองเร็วนั้นเขาส่งรถออกทีละคู่ วิ่งเพียง ๑ กิโลเมตร รถที่เร็วที่สุดชนะที่ ๑ นอกจากนั้นยังแบ่งประเภทและขนาดรถที่ส่งออกไปทีละคู่นั้นเพื่อ ให้คนดูได้เห็นขันหน้ากันเท่านั้นเอง เป็นการแข่งขันชนิดที่ข้าพเจ้าเคยช่วย ร.ย.ส.ท. จัดที่ลานพระบรมรูป เมื่อก่อนสงคราม การประลองเร็วผู้ขับจะต้องออกอย่างรวดเร็วว่องไวยิ่ง ซึ่งพระไม่สู้จะเก่งนัก ข้าพเจ้าขอให้เพื่อนของข้าพเจ้าในกระทรวงการอากาศช่วยจัดให้ข้าพเจ้าพาพระไปซ้อมการออกเร็ว ๆ ที่สนามบินทหารอากาศ แห่งหนึ่งใกล้ ๆ กรุงลอนดอนเมื่อวันที่ ๖ รถที่ข้าพเจ้าเลือกเข้าแข่งคือมาเซราติคันใหญ่.

วันแข่งขันจริง วันที่ ๗ มีรถเข้าแข่งเกือบ ๑๐๐ คัน แข่งแยกเป็นประเภทรถกีฬาและรถแข่ง ทั้งแข่งขนาดรถ พระทำเวลาได้เร็วกว่าใคร ๆ อื่นหมด เพราะออกได้รวดเร็วดี พระขับผ่านระยะหนึ่งกิโลเมตรในเวลา

๒๕.๖๐ วินาที (คิดเฉลี่ยความเร็ว ๘๗.๓๘ ไมล์ต่อชั่วโมง) แต่มีคู่แข่งเก่าแก่ของเรา คือ เรย์มอนด์ เมย์ส มาสู้อีกด้วย เราเคยเอาชนะเขาได้ในการแข่งระยะทางไกล เมย์สทำได้ ๒๔.๔๗ วินาที จึงเย็นอันว่าชนะที่ ๑ พิระได้ที่ ๒ ซึ่งนับว่าทำได้ดีมาก เราก็อวดธงไทยได้อย่างไม่เสียชื่อเสียง ตรงกันข้ามกลับได้ผลดีที่นั่นมีคนมาดูถึงสองหมื่น.

การแข่งขันครั้งสุดท้ายในปีนั้นคือการแข่งขันเขาที่เปรสคอตต์ (Prescott) วันที่ ๒๒ กันยายน พิระนั่งเดินทางไปทางเหนือกับซิริล เพื่อเข้าแข่งขัน การบินร่อนนัดจะพบกันกับข้าพเจ้าที่โรงแรมใกล้ ๆ เปรสคอตต์เมื่อวันที่ ๒๐ ลิลยาและข้าพเจ้าออกจากบ้านโดยรถอาร์มสะตรอง–ซิดด์ลีย์ ซึ่งเพิ่งซ่อมาใหม่ แต่ไปได้ไม่ไกลก็เกิดพายุใหญ่ พอไปได้ราว ๑๓๐ กิโลเมตรก็เห็นต้นไม้ต้นใหญ่ล้มหักลงมากั้นทาง เราต้องกลับรถเพื่อจะแยกทางไปอีกด้านหนึ่ง แต่ก็เจอะต้นไม้ใหญ่ล้มลงมาขวางทางอีกต้นหนึ่ง เลยไปไม่ได้ทั้งสองทาง เคราะห์ดีที่มีโรงแรมเล็ก ๆ อยู่ริมถนนในระหว่างต้นไม้

ทั้งสองต้น เราจึงต้องค้างอยู่ที่นั่นคืนนั้น จึงไปไม่ถึงโรงแรมที่ใกล้เปรสคอตต์เพื่อพบกับพระและซีริล จนวันรุ่งขึ้นในเวลากินอาหารกลางวัน.

ภายหลังอาหาร เราทิ้งผู้หญิงทั้งสองไว้ให้เขาพักผ่อนที่โรงแรม พระและข้าพเจ้าไปทำการซ้อมที่เปรสคอตต์ พระไม่เคยทำการแข่งขันเขาเลย ข้าพเจ้าจึงหนักใจอยู่บ้างว่าอาจจะทำได้ไม่ดี เราเลยตกลงใจกันว่าถ้าทำได้ไม่ดีพอ จะถอนนามออกจากการแข่งการแข่งขันภูเขานั้นก็คล้ายการประลองเร็ว แต่เพราะถนนแคบมากรถจึงขึ้นทีละคัน ถนนขึ้นภูเขาจะต้องแคบชัน และคดเคี้ยว การเปลี่ยนเกียร์เพื่อให้เหมาะกับความชันของภูเขา และความยากของมุมหัวเลี้ยวจึงเป็นของสำคัญ รถที่เราใช้ในวันนั้นคือรถมาเซราตีคันใหญ่เมย์ส ผู้ชำนาญยิ่งในการแข่งขันภูเขาก็เข้าแข่งด้วย ฉะนั้นเราจึงไม่มีหวังว่าจะชนะที่หนึ่ง แต่ใคร่จะทำให้ได้ดีพอที่จะมีชื่อเสียง ข้าพเจ้าเคยอธิบายมาก่อนแล้ว แต่ขอเน้นอีกครั้งหนึ่งว่าการแข่งรถไม่เหมือนกีฬาอื่น ๆ เช่น เทนนิสหรือฟุตบอล อันมีฝ่ายชนะและฝ่ายแพ้

การแข่งรถมักจะมีคนอื่นๆ เข้าแข่งตั้ง ๒๐ ถึง ๑๐๐ คน ฉะนั้นถ้าเราได้ที่ ๑ ถึงที่ ๕ ก็ย่อมได้รางวัลและได้ชื่อเสียง เย็นของแปลกที่ในการซ้อมวันนั้น พระทำเวลาได้เร็วที่สุด เร็วกว่าเมย์สเสียด้วยซ้ำ ทำให้ใครๆ พากันแปลกใจมากรวมทั้งเมย์สเอง ซึ่งตกใจมาก แต่มายอกข้าพเจ้าว่าเขาเชื่อว่ากรรมการจับเวลาผิด ครั้นถึงวันจริงๆ อากาศเกิดไม่ดี มีฝนตกพรำๆ อยู่ตลอดเวลาทำให้ถนนลื่น พระจึงทำไม่ได้ดีเท่าในวันซ้อม เรย์มอนด์ เมย์ส ชนะที่หนึ่งอีกตามเคย พระเย็นที่สแต่ชนะที่หนึ่งภายในขนาดรถ ๓,๐๐๐ ซี.ซี. ฉะนั้นถึงแม้จะไม่ได้ผลดีเท่าที่เราหวัง ข้าพเจ้าก็พอใจ.

พระได้รับเชิญให้ไปแข่งอีกครั้งหนึ่งในกรุงปารีส ในเดือนตุลาคม เราทั้งสองก็ยินดีจะไป แต่เพราะฝรั่งเศสและไทยยังอยู่ในสภาพสงคราม ไม่สามารถจะได้ตรวจลงตราหนังสือเดินทางไปฝรั่งเศส กรรมการแข่งรถเขารับว่าจะจัดการขอให้เราได้ แต่เอาจริงๆ ก็จัดไม่สำเร็จเลยไปไม่ได้ ฤดูแข่งรถของพระ พ.ศ. ๒๔๘๙ ก็เย็นอันจบลงในขณะนั้น เย็นฤดูที่มีการแข่งน้อยที่สุดนับตั้ง

แต่ต้นมา แข่งระยะทางยาวเพียง ๓ ครั้ง แต่ได้ที่หนึ่งครั้งหนึ่ง ถ้ากะผลรวมนับตั้งแต่แข่งมา ๖ ปีหมดด้วยกันแล้ว พิระเข้าแข่งทางยาว ๗๑ เที่ยว ชนะที่หนึ่งหมดด้วยกัน ๒๑ เที่ยว คิดเฉลี่ยได้ว่าชนะที่หนึ่งทุก ๆ ๓.๔ เที่ยว ซึ่งต้องนับว่าดีมาก คนทั่วไปเขาจึงนับว่าเป็นนักขับแข่งรถยนต์รายชั้นเอก.

เมื่อการแข่งขันภูเขาที่เปรสคอตต์เสร็จแล้ว พิระกับผู้หญิงสองคนตรงกลับไปยังบ้านเทรเดซี ข้าพเจ้าไปลอนดอนโดยรถไฟ เวลาที่ข้าพเจ้ากำลังนั่งอ่านหนังสืออยู่ในรถไฟ มีสตรีผู้หนึ่งเข้ามาในห้องที่ข้าพเจ้านั่งอยู่ และถามว่า "ท่านคือปรินซ์ชูลาใช่ไหม?" ข้าพเจ้าตอบว่าใช่ เขาก็ขอให้ข้าพเจ้าเซ็นชื่อในหนังสือแข่งรถภาษาอังกฤษที่ข้าพเจ้าเป็นผู้แต่ง ซึ่งเขามีติดมือมาด้วย.

การที่ข้าพเจ้าไปอยู่ลอนดอนคนเดียวครั้งนั้น มีเหตุผลพิเศษ เมื่อเร็ว ๆ มานี้มีผู้หญิงอังกฤษสองคนถูกฆ่าตายอย่างโหดร้ายหวาดเสียวและน่าเกลียดยิ่ง ในไม่ช้าชายหนุ่มผู้หนึ่งชื่อ ฮีธ (Heath) ก็ถูกจับและถูกหาว่าเป็นผู้ฆ่า คดีฆาตกรรมอันจะมีในกรุงลอนดอนเมื่อ

วันที่ ๒๔ มีผู้คนตื่นเต้นกันมาก ลงหนังสือพิมพ์อย่างเอิกเกริกทุกวัน ใคร ๆ ก็อยากจะไปฟัง ข้าพเจ้าจึงอยากจะไปฟังด้วย ด้วยความช่วยเหลือของเพื่อนตำรวจข้าพเจ้าจึงได้รับเชิญโดยกรรมการเทศบาลกรุงลอนดอนให้เข้าไปฟัง ข้าพเจ้ารับคำเชิญโดยพอใจ เรื่องคดีฆาตกรรมคราวนี้จะมีบรรยายอย่างละเอียดในบทที่ ๒๙

วันที่ ๒๗ พีระ ซีริลและลิสยา มาถึงลอนดอนและมารวมอยู่ด้วยกับข้าพเจ้าที่โรงแรมซาวอย เราไปดูละครด้วยกันทุก ๆ คืน พีระเตรียมจะมีการเลี้ยงใหญ่ที่ซาวอยเพื่อฉลองวันเกิดของซีริลวันที่ ๓ ตุลาคม อายุครบ ๓๐ ปี แต่การอยู่ที่ลอนดอนคราวนั้นไม่สนุกเต็มที่ เพราะมีข่าวว่าสุนัขของซีริล คือ ทินา ไม่สบาย แล้วในไม่ช้าก็เจ็บหนักขึ้นทุก ๆ วัน ด้วยไปติดโรคร้ายอะไรมาจากสุนัขอื่น ๆ ที่โรงแรมใกล้ ๆ เปรสคอตต์ วันที่ ๒ คือก่อนวันเกิดของซีริลนั้นเอง ทินาก็ตาย ซีริลเศร้าโศกมาก ทำให้ข้าพเจ้าสงสาร แต่ซีริลใจแข็ง ยอมปล่อยให้พีระมีเลี้ยงเมื่อวันที่ ๓ ดังกะจนได้ อนึ่งเมื่ออยู่ที่ลอนดอนคราวนั้นเอง เราทั้งสี่ได้ไปเฝ้าเยี่ยมพี่นักขัตฯ (*พระวรวงศ์เธอ*

กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ) ซึ่งบัดนั้นเพิ่งเสด็จมาเป็นทูตไทยที่กรุงลอนดอน.

ตั้งแต่เกิดมาข้าพเจ้าไม่เคยขึ้นเรือยินเลย กลัวจะเมาและกลัวจะไม่ชอบโดยหลายประการ เมื่อกลับมาถึงบ้านได้ไม่กี่วัน พระอ้อนวอนชวนข้าพเจ้าให้ขึ้นกับเธอ ข้าพเจ้าก็ยินยอมขึ้นด้วยเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๖ พระขัดมาก ขึ้นลงโดยเรียบร้อย เรือยินก็แล่นอย่างเรียบ ข้าพเจ้าพอใจมากและไม่กลัวเลย.

วนท ๘ ข้าพเจ้าซื้อสุนัขชนิดสก๊อตขนสีขาวตัวเมียให้ชื่อลิลแทนทินา ซึ่งชื่อลิลให้นามว่า มินี (Mini)

ข้าพเจ้าได้เริ่มแต่งเรื่องแข่งรถ พ.ศ. ๒๔๘๒ เป็นภาษาอังกฤษ แต่เพราะสั้นเกินไป จึงยังไม่ได้จัดให้มีพิมพ์ บัดนี้ตกลงใจว่าจะแต่งต่อไปเพื่อเล่าถึงการแข่งในปีนี้ และคิดจะรวมพิมพ์เป็นเรื่องเดียวกันเรียกว่า "สีน้ำเงินและเหลือง" ("Blue and Yellow") อันเป็นสีแข่งรถไทย สำนักพิมพ์ฟูลิสตกลงจะรับพิมพ ข้าพเจ้าจึงตั้งอกตั้งใจแต่งอย่างเต็มกำลัง ละทิ้งการแต่งเรื่องอื่น ๆ ชั่วคราว วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ก็แต่งจบ.

วันที่ ๒๙ ลิสบาอายุครบ ๓๑ ปี

ปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ก็ขบลง โดยเรามิการรื่นเริงในสมัยตรุษคริสต์มาสตามเคย ปีนี้การลิลาศของเรามีวันที่ ๒๗ ธันวาคม ได้ผลประเสริฐสนุกสนานมากกว่าปีก่อน เพราะเราทราบแล้วว่าคนที่มาถึงใหม่ ๆ หนาวเกินไปที่จะทำการลิลาศได้อย่างเต็มใจ เราจึงมีการเลี่ยงคอคเทล เสียก่อนราวหนึ่งชั่วโมง ทำให้เขาอบอุ่นขึ้นก่อนการลิลาศเย็นอันได้ผลดีมาก.

ปฏิทินการแข่งรถปีหน้าก็ออกมาแล้ว ข้าพเจ้าตระเตรียมอย่างเต็มที่จะให้พระได้มีฤดูการแข่งรถอย่างดี เช่นเมื่อก่อนสงคราม ทั้งพยายามจะหาวิธีที่จะซ่อรถแข่งคันใหม่อีกคันหนึ่ง คือชนิดที่มีสร้างขึ้นภายหลังสงคราม.

บทที่ ๒๙

คดีฆาตกรรม

ในสมัยมหาสงครามและเมื่อมหาสงครามนั้นจบลงใหม่ ๆ ที่เมืองอังกฤษมีการฆาตกรรมบ่อย ๆ แต่ดูไม่มีคราวไหนที่มีผู้คนตื่นเต้นมากเท่ากับเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน เมื่อหนังสือพิมพ์พากันลงข่าวอย่างเอิกเกริกถึงเรื่องสตรีสาวและสวย ได้ถูกปลิดชีพในโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงลอนดอน โดยวิธีอันทารุณโหดร้ายมากและภายในไม่กี่วัน เพียง ๑๐ กว่าวันเท่านั้นเอง คือเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ก็มีข่าวอันครึกโครมอีกว่าสตรีอีกคนหนึ่งซึ่งสวยกว่าและสาวกว่าคนนั้นอีก ก็ถูกฆ่าอย่างน่าหวาดเสียวและน่าเกลียดน่าสมเพชที่เมืองบอร์นมัธ คนโดยมากก็พากันสงสัยว่าคนร้ายน่าจะเป็นคนเดียวกัน เพราะความทารุณโหดร้ายก็คล้ายคลึงกัน

ที่อังกฤษเมื่อ ๖๐–๗๐ ปีมาแล้ว เคยมีอยู่สมัยหนึ่งที่สตรีถูกฆ่าโดยวิธีร้ายกาจหลายคน แต่คนร้ายนั้นมิได้ถูกจับเลย ทำให้คนทั่วไปสงสัยว่าเป็นคนๆ เดียวกันทำจนผู้ร้ายซึ่งไม่มีผู้ทราบว่าเป็นใครนั้นได้รับสมญาว่า “แจ็ค เดอ ริปเปอร์” “Jack the Ripper” นี่เมื่อมีหญิงสาวถูกฆ่าสองคนติดๆ กันเช่นนี้ ใครๆ ก็พากันพูดทั่วไปว่านี่ก็เท่ากับมี “แจ็ค เดอ ริปเปอร์” มาเกิดใหม่ หญิงสาวๆ พากันกลัวไม่กล้าจะออกจากบ้านไปเดินคนเดียวในตอนค่ำ แต่ “แจ็ค เดอ ริปเปอร์” คนใหม่นี้ตำรวจไม่พัน ไม่ได้ทำการโหดร้ายอีก เพราะภายในวันรุ่งขึ้นนั้นเองก็ถูกจับ ปรากฏว่าเป็นชายหนุ่มอายุ ๒๙ หน้าตาดี เคยเป็นนายทหารอากาศ เป็นคนชนิดที่เรียกกันว่า “เสือผู้หญิง” เมื่อมีข่าวในหนังสือพิมพ์แถลงการไต่สวนในศาลตำรวจ ก็ยิ่งมีผู้คนพากันเอาใจใส่ในเรื่องนี้มากขึ้น เมื่อประกาศว่าศาลสูงจะพิจารณาคดีนี้ในกรุงลอนดอนเมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน มีผู้อยากจะไปฟังกันมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ผู้หญิง.

ข้าพเจ้าเคยไปฟังคดีอาญาในศาลสูง เมื่อมีคดี

มาพิจารณากันยังเมืองยอดมินหลายครั้งแล้ว แต่ยังไม่เคยได้ฟังคดีฆาตกรรม ทั้งศาลสูงที่กรุงลอนดอนก็เคยไปฟังเพียงครั้งเดียว คือนานมาแล้วเมื่อยังเป็นเด็กอยู่ เป็นคดีฉ้อโกง เกี่ยวกับจำนวนเงินหลายแสนเป็นเรื่องยุ่งยากยิ่งนัก ฟังไม่เข้าใจทำให้เบื่อหน่ายมากกว่า คราวนี้มิใช่แต่จะเป็นคดีฆาตกรรมเท่านั้น เป็นคดีฆาตกรรมที่ผู้คนต่นเต้นพากันเอาใจใส่อยู่มาก ถ้าได้ไปฟังแล้วนำมาเล่าให้คนฟัง ก็ย่อมจะเป็นการคุยอย่างสนุก คนทั่วไปที่มิได้มีโอกาสเข้าไปฟัง ได้แต่อ่านถึงในหนังสือพิมพ์ก็ย่อมจะเอาใจใส่ ข้าพเจ้าจึงตกลงใจว่าจะต้องไปฟังให้ได้ ฉะนั้นโดยความช่วยเหลือของเพื่อนข้าพเจ้าที่สก๊อตแลนด์ ยาร์ด ข้าพเจ้าก็สามารถได้ไปฟังคดีนี้ ดังแถลงไว้แล้วในบทที่ ๒๘.

คดีศาลสูงในทางอาญา ที่ในกรุงลอนดอนเขาพิจารณากันที่ศาลอาญากลาง (Central Criminal Court) อันตั้งอยู่ในตึกที่เรียกกันตามสมญา โอลด์ เบลีย์ (Old Bailey) เป็นตึกซึ่งสร้างขึ้นใหม่ในที่เก่าคือสร้างขึ้นเมื่อ ๕๐ ปีกว่าๆ มาแล้ว ในเวลาสงครามถูกลูกระเบิด

เยอรมันทำลายเสียบ้าง แต่ก็ยังมีเหลืออยู่พอใช้ได้ บรรดาคดีอาญาในมณฑลลอนดอนและมณฑลใกล้เคียงบางมณฑล จะต้องนำมาขึ้นศาลสูงที่โอลด์ เบลีย์ คดีอาญาในมณฑลอื่นๆนั้น ผู้พิพากษาศาลสูงจะเดินทางไปพิจารณายังเมืองหลวงของมณฑลนั้นๆเอง เช่นที่เมืองบอดมินในมณฑลคอร์นวอลล์ดังกล่าวมาแล้ว แต่ความอาญาไม่ว่าในมณฑลใด ถ้าทางจำเลยอ้างได้ว่าความรู้สึกของประชาชนในท้องถิ่น ไร้ความยุติธรรมตั้งแต่แรก จนจะหาจูรี (Jury) หรือลูกขุนที่จะตัดสินโดยยุติธรรมไม่ได้ เพราะจำเลยถูกใครๆเกลียดเสียหมดแต่ก่อนแล้ว ทางจำเลยก็สามารถที่จะขอให้ย้ายไปพิจารณาคดีและตัดสินที่โอลด์ เบลีย์ได้ ทั้งนี้เพราะตามกฎหมายอังกฤษ ในคดีอาญานั้น นอกจากจำเลยจะรับสารภาพผิดแล้ว ผู้พิพากษาซึ่งมีนั่งบัลลังก์คนเดียวจะเป็นผู้นำคดีและการดำเนินคดีในศาล คณะจูรี ๑๒ คนที่เลือกมาโดยการจับสลากเท่านั้นจะเป็นผู้ตัดสิน ว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่ กฎหมายของไทยเรานั้น เรามีของเรามาแต่ดึกดำบรรพ์แล้ว ที่ดัดแปลงใหม่ก็ออกจะ

เป็นตามแบบฝรั่งเศส คือมีประมวลกฎหมาย (Code) ซึ่งอังกฤษไม่มี แต่วิธีพิจารณาคดีนั้น ตามความสังเกตของข้าพเจ้าคล้ายของอังกฤษมาก คดีชั้นเป็นคดีอุกฉกรรจ์เรื่องแรกที่ข้าพเจ้าได้เคยฟัง และเมื่อวิธีดำเนินคดีของเขาก็อยู่ในรูปที่เป็นแบบของเรา ข้าพเจ้าคิดว่าผู้อ่านอาจจะอยากได้ฟังอย่างละเอียดจึงยินดีจะนำมาบรรยาย แต่เพราะข้าพเจ้าหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะมีบุรุษผู้อ่านมากคนเช่นเล่มหนึ่ง และเล่มสองจึงจำเป็นจะต้องยกเว้นรายละเอียดในทางทารุณร้ายกาจเสียบ้าง.

ข้าพเจ้าไปถึงกรุงลอนดอนตอนเย็นวันที่ ๒๓ กันยายน พักอยู่คนเดียวที่โรงแรมซาวอย ลิสบา พีระ และซีริล เดินทางกลับไปเทรเดซิหลังจากการแข่งรถชิ้นเขาที่เปรสคอตต์ดังได้เล่ามาแล้วในบทก่อน เช้าวันรุ่งขึ้นข้าพเจ้าก็ไปยังโอลด์ เบลีย์ ไปถึงที่นั้นราว ๐๙.๔๕ นาฬิกา ดังเขานัดมา แล้วก็ไปพบกับ มร. เบิค (Burke) ผู้ดูแลจัดที่นั่งในศาลตามที่นัดมาเหมือนกัน มร. เบิคพาเข้าไปในห้องศาลทันที ห้องศาลเขาจัดดังนี้ ด้านหนึ่ง

มีบัลลังก์ใหญ่ทำด้วยไม้ขัดเงาอย่างงดงาม มีเก้าอี้ตั้งอยู่สี่ตัวเบื้องเก้าอี้นวมใหญ่นั่งสบาย ตรงหน้าเก้าอี้มีที่ผู้นั่งจะเขียนจดข้อความอะไรได้ เบื้องล่างของบัลลังก์มีโต๊ะเก้าอี้ของเลขานุการศาล (Clerk of the Court) และผู้ช่วยของเขา กลางห้องมีโต๊ะใหญ่และเก้าอี้ตั้งรอบ ผู้ที่จะนั่งตามเก้าอี้เหล่านั้น คือนายตำรวจ หมอความ (Solicitor) แพทย์ที่จะให้การ กลางโต๊ะก็มีวัตถุต่างๆ ที่จะนำมาแสดงประกอบคดีวางอยู่ ทางฝ่ายด้านขวาของบัลลังก์มีคอกพยานอันเล็กนิดเดียว เฉพาะตัวพยานจะยืนหรือนั่งอยู่ได้คนเดียว ถัดจากคอกพยานก็เป็นที่นั่งของคณะจูรี่ ๑๒ คน ตรงกันข้ามกับบัลลังก์ศาลมีคอกจำเลยใหญ่โตมาก จะมีจำเลยเข้าไปนั่งได้ตั้ง ๓๐ คนหากว่าจำเป็น จำเลยจะไม่มีการเข้าออกคอกนั้นโดยผ่านศาล ทั้งนี้เพราะเขามีช่องว่างอยู่กลางพื้นคอกจำเลย มีบันไดลงไปยังห้องคอยเบื้องล่าง เป็นทางที่จำเลยและผู้คุมจะใช้ขึ้นลงเพื่อเข้าในคอกจำเลย อนึ่งที่นั่งของจำเลยนั้นก็สูงมาก สูงเกือบจะเท่ากันกับบัลลังก์ศาล จนผู้พิพากษาและจำเลยจะดูหน้ากันโดยเกือบระดับนัยน์ตาเดียวกัน ข้างหลังคอกจำเลยมีที่นั่งอยู่เป็นจำนวนน้อย สำหรับญาติพี่

น้องของผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี หรือพยานที่ให้การแล้ว.

ด้านซ้ายของบัลลังก์มีที่นั่งเป็นแถวยาวและจัดเป็นชั้น ๆ ชั้นหนึ่งนั่งได้ราว ๖ คน ชั้นล่างอันอยู่ติดกับพวกนั่งเก้าอี้รอบโต๊ะใหญ่ นั้นอยู่เหนือเก้าอี้เหล่านั้น นิดหนึ่ง แถวหน้านั้นเป็นสำหรับเนติบัณฑิตทั้งสองฝ่าย ฝ่ายโจทก์อยู่ด้านขวา ฝ่ายจำเลยอยู่ด้านซ้าย เหนือขึ้นมามีที่นั่งเป็นนอกอีก ๔ แถว แถวหนึ่งนั่งได้ราว ๖ คน นั่นคือที่นั่งของผู้มีเกียรติ ซึ่งได้รับเชิญมาฟังคดี การเชิญผู้ใดมานั่งฟังคดีนั้นเทศบาลกรุงลอนดอนเป็นผู้เชิญ ทั้งนี้เพราะศาล โอลด์ เบลีย์ เป็นของเทศบาลลอนดอน ไม่ใช่ของรัฐบาลอังกฤษ เทศมนตรีผู้มีหน้าที่ควบคุมศาลนั้นถือตำแหน่ง เชริฟฟ์ (Sheriff) ผู้ที่ได้ขึ้นถึงตำแหน่งเชริฟ์ฟแล้ว ต่อไปก็จะได้เป็นประธาน คือ ลอร์ด แมร์ เชริฟ์ฟ เป็นคือ เซอร์ เฟรเดริค เวลล์ส์ (Sir Frederick Wells) ซึ่งก็จะได้เป็นลอร์ด แมร์ ภายหลัง เหนือที่นั่งของผู้มีเกียรตินั้นมีระเบียงสำหรับประชาชน ข้าพเจ้ามองขึ้นไปเห็นไม่ได้ว่ามีนั่งได้กี่คน แต่เข้าใจว่าระหว่าง ๕๐ ถึง ๑๐๐ เป็นอย่างมาก สงสัยว่าจะใกล้ ๕๐ เสียกว่า ๑๐๐

ได้ข่าวว่าตลอดคดีฮิอ มิคนไปยินเข้าแถวเพื่อคอยจะได้ไปฟังตลอดคืน ซึ่งส่วนมากเป็นผู้หญิง ทั้งยังไปยืนจะคอยดูตัวฮิอด้วย ทั้งนี้เพราะฮิอถูกคุมขังอยู่และเขานำมายังศาลโดยรถยนต์ทุก ๆ วัน แต่ตำรวจเขาให้เข้าออกทางประตูด้านหลัง ผู้ที่อุตส่าห์ไปยืนคอยดูอยู่เป็นเวลานมนาน จึงหาได้มีโอกาสเห็นหน้าฮิอไม่.

ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเวลาหยุดพักเพื่ออาหารกลางวันนั้นจะไม่นาน จึงมิได้นัดผู้ใดให้ไปพบกินอาหารกลางวันด้วยที่ไหน ซึ่งเคราะห์ดีมาก เพราะมิฉะนั้นจะต้องบอกเลิกกับเขา เนื่องด้วยเมื่อก่อนจะพาข้าพเจ้าไปนั่งยังที่ ๆ เขาจัดไว้ มร. เบิค บอกว่าเชริฟฟ์เชิญข้าพเจ้าไปกินอาหารกลางวันกับเขาร่วมโต๊ะกันกับผู้พิพากษา ข้าพเจ้ายินดีเมื่อได้ทราบเช่นนั้น เพราะอยากจะห้องกินอาหารนั้นมาก ทั้งคงจะได้ยินอะไรแปลก ๆ.

ตัวข้าพเจ้าเองเขาให้นั่งตรงที่สุด คือนั่งในแถวหน้าของที่นั่งผู้มีเกียรติ จึงอยู่เพียงหลังเนติบัณฑิต จนข้าพเจ้าสามารถจะอ่านเอกสารต่าง ๆ ที่เขามีวางอยู่เบื้องหน้าหรือดูภาพต่าง ๆ ของเขาได้อย่างสบาย เมื่อข้าพเจ้าเข้าไปในศาล คนยังน้อยอยู่ แต่เริ่มจะมีคนเข้ามาเรื่อย ๆ

ในที่นั่งทุกๆแห่ง จนในที่สุดศาลนั้นก็เต็ม ไม่มีที่นั่งเหลือเลย นอกจากบนบัลลังก์และคอกพยาน ในหมู่ผู้พิพากษาที่มีเกียรติเป็นคนสำคัญในอาชีพต่างๆรวมทั้งละครซึ่งข้าพเจ้าจำหน้าได้ คนที่นั่งข้างข้าพเจ้าคือ *เซอร์ แฮโรลด์ สก๊อตต์* (Sir Harold Scott) อธิบดีกรมตำรวจพระนครหลวง (Commissioner of the Metropolitan Police) ข้าพเจ้าคุยด้วยกันอย่างสนุกสนานและได้ความรู้มิใช่น้อย ในที่สุดก็ถึงเวลาที่ผู้พิพากษาจะเข้ามาในศาล ผู้พิพากษาวันนั้นคือ *เซอร์ จอห์น มอร์ริส* (Sir John Morris) ซึ่งเพิ่งได้เป็นผู้พิพากษาศาลสูงมาใหม่ๆ ผู้พิพากษาอังกฤษนั้นผิดกันกับที่ฝรั่งเศสและภาคพื้นยุโรป ซึ่งมักจะเลือกเอาคนที่สอบไล่ได้วิชากฎหมายชั้นสูง แล้วก็ได้เป็นผู้พิพากษาทันที การที่เขามีผู้พิพากษาหนุ่มแน่นได้นั้น ก็เพราะเขานั่งบัลลังก์พร้อมกันสามคน แต่ที่อังกฤษผิดกัน เขานั่งบัลลังก์เพียงคนเดียว ฉะนั้นจึงจะมีผู้พิพากษาหนุ่มๆไม่ได้ ต้องเลือกคนที่เคยเป็นเนติบัณฑิตมาแล้วอย่างน้อย ๙ ปี ด้วยเหตุนี้อังกฤษเขาจึงอวดว่าผู้พิพากษาของเขาเข้าใจ

กันกับเนติบัณฑิตดิ เพราะตัวเองเคยเป็นเนติบัณฑิต มาแล้ว และได้ว่าความมาแล้วด้วยตนเองอย่างน้อย ๙ ปี อนึ่งผู้พิพากษาศาลหลวงอังกฤษนั้นมีตำแหน่งยศศักดิ์ยุ่งยากปนเปกันมาก คือเย็นเซอร์ แต่ตามธรรมดาเรียกกันว่ามิสเตอร์ จัสติส.... (Mr. Justice.....) ส่วนในศาลบรรดาผู้ที่พูดด้วยต้องเรียกว่า ไม ลอร์ด (My Lord) หรือ ยัวร์ ลอร์ดชิป (Your Lordship) โดยที่ผู้พิพากษานั้นหาได้เป็นลอร์ดมิได้ อนึ่งเพราะศาล โอลด์ เบลิย์ เป็นของเทศบาลลอนดอน ผู้พิพากษาจึงจะนั่งเป็นประธานอยู่กลางบัลลังก์ก็ไม่ได้ เก้าอี้กลางนั้นปล่อยว่างอยู่สำหรับท่าน ลอร์ด แมร์ แห่งลอนดอนจะนั่ง ถ้าอยากจะเข้ามาในศาล แต่ตามธรรมดาคดีอาญานั้น ลอร์ด แมร์ ไม่มาพึ่ง เก้าอี้จึงว่างเปล่าอยู่เฉย ๆ ผู้พิพากษาของพระเจ้าแผ่นดินต้องนั่งเฉียงอยู่ด้านหนึ่ง มิเชริฟฟ์หรือสมาชิกเทศบาลลอนดอนคนหนึ่ง นั่งเป็นเพื่อนอยู่ด้วยและเฉียงอีกด้านหนึ่ง เมื่อผู้พิพากษาเข้ามาในศาลทุก ๆ คนจะต้องยืนขึ้นหมด เนติบัณฑิตทุก ๆ คนจะต้อง

โค้งคำนับผู้พิพากษาซึ่งก็น้อมศีรษะตอบ แล้วทุก ๆ คน จึงนั่งลงได้.

ผู้พิพากษาสวมเสื้อคลุมแดง มีผ้าคาดเอวดำ ที่ข้อมือและที่คอมีขนสัตว์ขาว ที่ศีรษะสวมวิกขาว แต่ไม่ใช่วิกใหญ่และยาวลงมาจนประบ่า ดังที่เรามักเห็นในภาพถ่ายหรือในภาพยนตร์ วิกใหญ่ยาวนั้นเขาใส่แต่วันแรกที่ศาลจะเปิด ต่อจากวันนั้นเขาสวมแต่วิกเล็ก ๆ อันวางอยู่บนศีรษะเท่านั้น เชริฟฟ์หรือสมาชิกเทศบาลนั้นสวมเสื้อคลุมสีม่วง บรรดาเนติบัณฑิตทุก ๆ คนที่เข้ามาในศาล จะเป็นที่เกี่ยวข้องอยู่ในคดีหรือเข้ามาฟังคดีก็ตาม จะต้องสวมวิกและเสื้อคลุมยาวดำทุก ๆ คน.

เมื่อผู้พิพากษาและทุก ๆ คนนั่งลงเรียบร้อยแล้ว ผู้คุมก็นำจำเลยขึ้นมาในคอก ซึ่งนั้นอายุ ๒๙ เป็นคนหน้าตาดี ผมสีอ่อน ร่างกายล่ำสัน แต่งกายชุดสีเทาลายขาว เสื้อกระดุมสองแถว ผูกผ้าผูกคอสีของกองทัพอากาศอังกฤษ เขายืนระวังตรงอย่างเรียบร้อยในระหว่างผู้คุมสองคน เมื่อเลขานุการศาลอ่านว่า "เนวิลล์ ยอร์ช เคลฟลีย์ ฮิช ท่านถูกต้องหาว่าได้ฆ่า มาเจอรี เอมิ

เบราเนลล์ การ์ดเนอ เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ศกนี้ ท่านมีความผิดหรือไม่มีความผิด.”

จำเลย – ไม่มีความผิดครับ.

(ขณะนั้นก็มีการเลือกสมาชิกจูรี ๑๒ คน เมื่ออ่านนามแล้ว จูรีทั้ง ๑๒ คนก็ทำการสาบาน ในหมู่ ๑๒ คนนั้นมีสตรีคนหนึ่ง).

เลขานุการศาล – ท่านสมาชิกจูรีทั้งหลาย จำเลยเนวิลล์ ยอร์ช เคลฟลิย์ ฮิช ถูกหาว่าได้ฆ่า มาเจอรี เอมิ เบราเนลล์ การ์ดเนอ เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ศกนี้ ข้อหานั้นเขาตอบว่าไม่มีความผิด และขณะนี้หน้าที่ของท่าน เมื่อได้ฟังประเด็นแล้ว ที่จะตัดสินว่าเขามีความผิดหรือไม่.

เนติบัณฑิตอังกฤษนั้นมีสองชั้น ชั้นอาวุโสอันมีตำแหน่งเรียกว่าทนายความของพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งในสมัยนั้นมีสมเด็จพระราชาธิราช (King) เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ไม่ใช่มีสมเด็จพระราชินีนาถ (Queen) เป็นพระเจ้าแผ่นดินเหมือนสมัยนี้ ตามภาษาอังกฤษจึงเรียกว่า King's Counsel และชั้นผู้น้อยซึ่งเขาเรียกว่า Junior คดีสำคัญๆโดยมากจะต้องมีชั้นอาวุโสเป็นผู้นำและมีชั้น

ผู้น้อยช่วย แต่เขามีธรรมเนียมว่าเนติบัณฑิตที่รับจ้างประจำเป็นทนายของอธิบดีกรมอัยการ (Director of Public Prosecutions) นั้น จะต้องไม่ขอเลื่อนขึ้นเป็นขั้นอาวุโส ทั้งนี้เพราะว่าพวกนี้อาจจะต้องเป็นทนายคนเดียวตามลำพัง แต่พวกขั้นอาวุโสจะเข้าศาลโดยไม่มีผู้ช่วยไม่ได้ ในคดีนี้ทนายของอัยการคือ มร. แอนโทนี ฮอค (Mr. Anthony Hawke) มี มร. เฮนรี อีแลม (Mr. Henry Elam) เป็นผู้ช่วย ทนายของจำเลยคือ มร. จ.ด. แคสสเวลล์ ผู้อาวุโส (Mr. J.D. Casswell, K.C.) มี มร. อ.อ. เจสเสล (Mr. E A. Jessel) และ มร. จ.ม. แอเชอ (Mr. J.M. Asher) เป็นผู้ช่วย.

บัดนั้นทนายของอัยการ มร. ฮอค ก็ลุกขึ้นแถลงกับศาลและบุรี วิพูดของ มร. ฮอค นั้นตามธรรมเนียมทนายความอังกฤษ พูดอย่างเรียบ ๆ ผู้พูดไม่เดินไปจากตรงที่นั่งของเขาเลย ไม่มีการเดินไปพูดตรงหน้าบูรีและตะโกนหรือทุบโต๊ะ หรืออะไรเช่นเราเห็นในภาพยนตร์อเมริกันเลย ตลอดเวลาที่ มร. ฮอค แถลง ยิ่งตั้งอกตั้งใจฟังอยู่ตลอด และมักจะเขียนอะไรอยู่เกือบตลอดเวลา

และส่งกระดาษที่ตนจดอยู่นั้นไปยังทนายคำเลย มร. แคสสเวลล์ บางทีอาจจ้องดูหน้าผู้พิพากษา บางทีก็จ้องพยาน ประเดี๋ยวก็ทำหน้าตาเฉย ๆ ประเดี๋ยวก็ทำหน้าดุ ในขณะที่ทำหน้าดุนั้นดวงตาดุอย่างยิ่ง ข้าพเจ้านั่งอยู่ห่างจากอิธิไม่เกิน ๑๕ ศอก เวลาที่ทนายความแถลงหรือพยานให้การ ข้าพเจ้ามักจะอดจ้องหน้าคำเลยไม่ได้ ครั้งหนึ่งดวงตาของเขาและข้าพเจ้าประสบกัน สังเกตดูเห็นว่าเย็นนัยน์ตาของผู้ที่จะดุดันโหดร้ายได้อย่างน่ากลัว.

คำแถลงของ มร. ฮอค ข้าพเจ้าจะนำมากล่าวแต่เพียงย่อพอให้ได้ความ คือคำเลยถูกหาว่าได้ฆ่าผู้หญิงชื่อ มาเจอรี การ์เนอ ศพของผู้หญิงคนนั้นผู้จัดการโรงแรมได้ไปพบเข้าเวลา ๑๔ นาฬิกา วันที่ ๒๑ มิถุนายน คือคนใช้ผู้หญิงในโรงแรมไปพบเข้า จึงเรียกร้องผู้จัดการซึ่งเป็นสตรีให้ไปดูด้วย เป็นศพของผู้หญิงผู้ถูกฆ่าอย่างไม่มีข้อสงสัยว่าตายโดยถูกบีบคอลมหายใจ แต่ก่อนจะตายนั้น ได้ถูกทำร้ายอย่างทารุณร้ายกาจยิ่ง มร. ฮอค อธิบายอย่างละเอียดว่า ได้ถูกทำร้ายในอวัยวะต่าง ๆ อย่างใดรวมทั้งของลับสันนิษฐานว่าตายในตอนกลางคืน

ภายหลังเที่ยงคืนแห่งวันที่ ๒๐ ดร. คิธ ซิมพ์สัน (Dr. Keith Simpson) แพทย์ตรวจศพของกระทรวงมหาดไทย แถลงรายละเอียดถึงศพต่อภายหลัง.

นางไวแอตต์ (Mrs. Wyatt) เมื่อได้เห็นศพก็ติดต่อกับตำรวจทันที ตำรวจเริ่มสืบสวน ในไม่ช้าก็ได้ความว่า ผู้ที่มีคนเห็นว่าอยู่ครั้งสุดท้ายกับผู้ตายในคืนวันที่ ๒๐ คือจำเลย อยู่ด้วยกันที่สโมสรลีลาศเรียกว่าปานามา คลับ ระหว่าง ๒๓.๐๐ น. ถึงเที่ยงคืนกว่าๆ เมื่อจะออกไปจากสโมสรก็มีเจ้าหน้าที่แลเห็นทั้งจำได้ เมื่อออกไปแล้วก็เรียกรถแท็กซี่ขับโดยบุคคลชื่อ ฮาร์เตอร์ (Harter) ซึ่งจะเป็นพยานโจทก์ต่อไป ฮิธโอ้เอ้อยู่นานกว่าจะให้เงินแก่ฮาร์เตอร์ เมื่อรถแท็กซี่ไปถึงโรงแรมจึงเป็นโอกาสที่คนขับจะจำหน้าฮิธได้ดี ฮิธมีสตรีอยู่ด้วย เดินเข้าไปในโรงแรมโดยฮิธเอามือโอบเอวผู้หญิงอยู่ ตามภาพคนขับแท็กซี่ฮาร์เตอร์จำได้ว่าสตรีคนนั้นคือผู้ตาย ฮิธได้เช่าห้องหมายเลขที่ ๔ ในโรงแรมนั้นไว้แล้ว ห้องนั้นคือห้องที่มีผู้พบศพ.

แพทย์ทำการชันสูตรพลิกศพสำเร็จในตอนเย็นวัน

ที่ ๒๑ ปรากฏผลดังต่อไปนี้ผู้ตายคือ มาเจอริ การ์ดเนอ ถูกฆ่าตายอย่างไม่มีข้อญหา ถูกฆ่าตายในห้องนอนซึ่งฮิธเป็นผู้จ่าไว้ ตายเพราะถูกบีดลมหายใจ ก่อนตายมีผู้เห็นอยู่ด้วยกันกับฮิธ เดินเข้าไปในโรงแรมที่ฮิธได้จ่าห้องไว้ เพียงแต่เท่านั้นสมาชิกจริก็จะเห็นได้แล้ว ว่าฮิธจะต้องถูกสงสัยมากในคดีนี้ จริเป็นผู้ตัดสินความเท็จจริง จึงจะต้องพิจารณาต่อไปว่า ประเด็นต่าง ๆ จะทำให้ฮิธอยู่ในวงสงสัยมากยิ่งขึ้นอีกหรือไม่ ต่อจากเหตุร้ายนั้นปรากฏว่าฮิธได้สูญหายไป และตำรวจจะมิได้พบตัวจนกระทั่งวันที่ ๖ กรกฎาคม ข้อนี้เราทราบแล้วว่าเขาได้เดินทางไปยังเมืองบอร์นมัธ และไปอยู่ที่โรงแรม ท่อลลาร์ด รอแยล (Tollard Royal Hotel) คือถึงที่นั่นเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๓ แต่ก่อนจะไปที่นั่นได้ไปยังเมืองเวอร์ธิง (Worthing) ในวันที่ ๒๑ นั่นเอง ทั้งนี้เพราะที่เมืองนั่นมีสตรีสาวอยู่คนหนึ่งคือ นางสาว อิวอน ซิมอนด์ส (Miss Yvonne Symonds) ซึ่งอยู่กับบิดามารดาที่เมืองนั้น ผู้จะต้องเป็นพยานโจทก์อันเป็นข้อน่าสงสารก็จริง แต่เป็นการจำเป็น นางสาวซิมอนด์ส พบกับฮิธในงานลีลาศณที่แห่งหนึ่งเมื่อ

วันที่ ๑๕ เพราะการเกี่ยวพาราสีของฮิช และเพราะฮิชจัญญาว่าจะสมรสด้วย นางสาวผู้นั้นยอมไปนอนกับฮิชในคืนวันที่ ๑๖ ณ โรงแรมในกรุงลอนดอน และเสียตัวแก่ฮิชในคืนวันนั้น วันรุ่งขึ้นนางสาวผู้นั้นก็เดินทางกลับไปยังเมืองเวอร์ธิง ซึ่งอยู่ติดชายทะเลด้านใต้ของอังกฤษ.

ฮิชติดต่อกับนางสาวคนนั้นโดยโทรศัพท์ทุก ๆ วัน เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๑ โทรศัพท์ไปว่าเขามาถึงเมืองเวอร์ธิงแล้ว ทั้งสองกินอาหารกลางวันด้วยกันที่โรงแรมซึ่งฮิชเช่าห้องอยู่ ในตอนค่ำฮิชพานางสาวไปกินอาหารค่ำและลีลาศ บัดนั้นข่าวว่ามีผู้พบศพนางการ์ดเนอในห้องนอนที่โรงแรมลอนดอนมีแพร่หลายในหนังสือพิมพ์แล้ว นางสาวก็ได้อ่านจึงตกใจมาก เฉพาะอย่างยิ่งเมื่อฮิชแถลงว่าห้องนอนที่พบศพนั้น คือห้องซึ่งนางสาวซิมอนด์สและเขาได้นอนอยู่ด้วยกันเมื่อวันที่ ๑๖ เขาจึงแถลงแก่นางสาวว่าเขาเองมิได้นอนในห้องนั้น ในคืนที่มีการฆาตกรรมได้ให้ยืมห้องนั่นแก่บุรุษซึ่งไม่มีที่ไหนนอนในคืนนั้น ฮิชยังแถลงต่อไปอีกว่ามีนายตำรวจโทรศัพท์มาเชิญตัวเขาไปยังโรงแรม เพื่อจะ

พิสูจน์ว่าเขามิได้นอนที่นั่น จึงไม่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ในการฆาตกรรมนั้นเลย เขาว่าตำรวจเชื่อว่านางการ์ดเนอตายเพราะถูกยัดช่องลม แต่เขาเองเชื่อว่าตายเพราะคนร้ายได้ใช้ โป๊เกอร์ (Poker – คือท่อนเหล็กซึ่งที่อังกฤษใช้เขี่ยไฟถ่านในเตาไฟ) ตำ ฮิธยังมีการแถมว่า น่าจะเป็นการกระทำของคนที่วิกลจริตในทางกาม.

มร. ฮอค ยืนยันว่าจริเท่านั้นจะเป็นผู้ตัดสินข้อเท็จจริง เขาเพียงแต่จะแนะนำว่าคำพูดของฮิธกับนางสาวนั้นแปลกมาก เพราะว่านอกจากในข้อที่ว่ามิสตรีถูกฆ่าตายแล้ว ไม่มีความจริงเลย ตำรวจไม่เคยติดต่อกับเขาเลย เขาไม่เคยถูกเชิญตัวไปยังโรงแรมในลอนดอนเลย ของที่แปลกก็คือถ้อยคำของฮิธแม้จะไม่ตรงกับความจริง แต่ก็คล้ายความจริงมาก ฉะนั้นถ้าฮิธมิได้อยู่ใกล้ชิดกับการฆาตกรรมแล้ว ก็ไม่ควรจะสามารถทราบข้อความเหล่านั้นได้ ของแปลกก็คือไม่มีผู้ใดบอกฮิธเลยว่า นางการ์ดเนอตายเพราะถูกยัดช่องลม ฉะนั้นถึงแม้ฮิธจะไม่ยอมรับว่านางตายเพราะเหตุนั้น แต่ก็ไม่มีเหตุผลใด ที่จะทำให้ฮิธทราบได้ว่า

แพทย์ตำรวจตรวจว่าตายเพราะขัดช่องลม มร. ฮอค ว่า "ท่านสมาชิกผู้ ๆ อาจจะถามตนเองว่า เหตุใด เขาถึงทราบว่ามีการขัดช่องลมโดยไม่มีใครบอกเขา และคำตอบอาจจะมีได้อย่างเดียว นั่นเป็นหน้าที่ของท่าน และของท่านเท่านั้น ที่จะตัดสินได้."

ที่อังกฤษหนังสือพิมพ์วันอาทิตย์ มักจะเต็มไป ด้วยเรื่องฆาตกรรมและการโหดร้ายต่าง ๆ วันอาทิตย์ ที่ ๒๓ ก็มีเรื่องนางการ์ดเนอถูกฆ่าตาย หนังสือพิมพ์ ลงข่าวว่า คนสุดท้ายที่ผู้ได้เห็นอยู่ด้วยในเมื่อนางยังมี ชีวิตอยู่คือ ฮิธ บิดามารดาของนางสาวได้รับข่าวจาก บุตรีว่าฮิธเป็นคู่หมั้น ก็ยอมตกใจมาก นางสาวจึง โทรศัพท์ไปถึงฮิธ ฮิธตอบว่าเขาไม่แปลกใจเลยที่มี ข่าวเช่นนั้น ตัวเขาเองจะรีบกลับไปยังกรุงลอนดอนเพื่อ พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของเขา แล้วจะติดต่อมายังนางสาว อีก นับตั้งแต่วันนั้นฮิธก็มิได้ติดต่อกับนางสาว ซิมอนด์สอีกเลย.

มร. ฮอค แถลงต่อไปว่าเมื่อก่อนจะออกไปจาก เมืองเวอร์ธิง ฮิธมิจดหมายไปถึงพันตำรวจตรี แบร์-

แรตต์ แห่งสก๊อตแลนด์ ยาร์ด ซึ่งฮิวริยุกผิดว่าร้อย
ตำรวจเอก เล่าว่าเขาไปพบนางการ์เนอที่สถานลิลาศ
นางการ์เนอบอกกับเขาว่าจะต้องหากินในคืนวันนั้นโดย
ไปนอนกับผู้ชาย แต่ไม่มีห้องที่เหมาะ ฮิวผู้เคยรู้จัก
กับนางมาก่อนนานแล้วสงสาร จึงให้ยืมห้อง ครั้นเมื่อ
เขากลับมาในตอนดึก พบศพเข้าก็ตกใจกลัวจะถูกลงสัย
เลยคิดหนี บังเอิญเขายินดีจะช่วยตำรวจ เขาเล่าถึงรูปร่าง
ของผู้ชายคนนั้น แล้วบอกว่าแส้หนังของผู้ทำร้ายนาง
การ์เนอนั้นอยู่กับเขา และเขาจะส่งไปยังตำรวจแต่ที่
จริงหาได้ส่งไปไม่.

เมื่อฮิวติดต่อกับตำรวจที่เมืองบอร์นมัธ วันที่ ๖
กรกฎาคม และถูกกักตัวไว้ ตำรวจค้นในหีบใส่ของ ๆ ฮิว
พบแส้ม้าหนังที่เหมาะจะเป็นเครื่องมือคนร้ายใช้ทำการ
ทารุณแก่นางการ์เนอก่อนจะฆ่า ทั้งพบผ้าเช็ดหน้าซึ่ง
มีผมของคนติดอยู่ เมื่อเอาไปตรวจดูในโรงวิทยา-
ศาสตร์ ก็เห็นได้ว่าผมที่ผ้าเช็ดหน้าและผมของนาง
การ์เนอเหมือนกันไม่มีผิด.

ครั้นถึงวันที่ ๘ กรกฎาคม ฮิวจึงถูกหาว่าเป็น

ผู้ฆ่านางการ์ดเนอ เขาตอบว่าเขายังไม่มีอะไรจะแถลง และก่อนถูกขังก็ได้แถลงว่าเขาให้ชายอื่นยืมห้องนอนในโรงแรม ชายอื่นที่เขาเองไม่เคยรู้จักมักคุ้นด้วยเลย หน้าที่ของตัว มร. ฮอค เองและ มร. อิแลม ก็คือจะนำเหตุการณ์และประเด็นต่าง ๆ มาแสดงต่อบุรี บุรีเท่านั้นจะเป็นผู้ตัดสินว่าอะไรเท็จอะไรจริง ครั้นถึงตอนนี้ มร. ฮอค ได้นำความอันสำคัญยิ่งขึ้นมากล่าวคือ เขาเตือนบุรีล่วงหน้าว่า ถ้าเป็นอันตกลงว่าฮิอได้ฆ่านางจริง ๆ ฝ่ายจำเลยอาจจะแก้ไขได้ว่าฆ่าในเมื่อสติวิกลจริต แล้ว มร. ฮอค ก็อธิบายกฎหมายอังกฤษในเรื่องนี้ แต่ได้พูดอยู่เสมอว่าเขาอธิบายถูกหรือผิดนั้น ก็แล้วแต่ท่านผู้พิพากษาจะยินยอมเห็นด้วยหรือไม่ ทั้งนี้เพราะในศาลอังกฤษการตีความหรือแปลกฎหมายในที่สุดเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาคนเดียว ตามกฎหมายอังกฤษเป็นหน้าที่ของโจทก์จะต้องพิสูจน์ให้บุรีเชื่อว่าจำเลยผิด จำเลยไม่ต้องพิสูจน์เลยว่าตัวบริสุทธิ์ เป็นแต่เพียงเถียงว่าไม่ผิดก็พอแล้ว ถ้าบุรีไม่เชื่อโจทก์ จำเลยก็หลุดปล่อยไปได้ แต่เมื่อบุรีเชื่อว่าจำเลยผิด ศาลก็จะถือว่า

ผิดจริง ทั้งทำความผิดนั้นโดยสติปัญญาดีอยู่ ถ้าทางจำเลยจะแก้ว่าวิกลจริต ขัดนั้นหน้าที่พิสูจน์ก็จะผ่านไปทางจำเลย ที่จะต้องพิสูจน์ว่าเมื่อทำความผิดนั้นตนวิกลจริต ขัดนี้ มร. ฮอก จึงพยายามแถลงข้อความอีกหลายอย่าง. โดยหวังว่าจะทำให้จูรีไม่เชื่อว่าอีวิกลจริต เมื่อแถลงจบแล้วก็นั่งลง แล้ว มร. อีแลม ก็เริ่มเบิกและซักพยานโจทก์ เวลาพยานเข้าในคอก ฮิธบางทีก็ต้องพยานอยู่อย่างเกือบไม่กะพริบตา.

พยานโจทก์คนแรกคือนางไวแอตต์ผู้จัดการโรงแรม เป็นสตรีกลางคนรูปร่างเล็ก แต่งกายเรียบร้อย ในชั้นต้นก็เล่าเรื่องถึงฮิธมาเช่าห้อง จนถึงเมื่อได้พบศพ การซักถามโดยทนายจำเลย คือ มร. แคสสเวลล์ ก็ไม่มีอะไรสำคัญนอกจากที่จะให้ได้ความว่า ในห้องนั้นไม่มีเตาไฟถ่านเลย มีแต่ไฟก๊าซ ฉะนั้นจึงจะมีโซ่เก้อร์สำหรับเชี่ยไฟถ่านไม่ได้ ไม่มีโซ่เกอร์อย่างแน่นอน ทั้งนางไวแอตต์รับว่าไม่เคยเห็นฮิธถือแส้ม้าหรือไม้เท้าสั้นเลย.

พยานโจทก์คนที่สอง คือช่างถ่ายรูปของตำรวจ

เป็นการถามตามทางการเพื่อพิสูจน์แก่ผู้รู้ว่าภาพถ่ายที่จะนำมาแสดงในศาลเป็นภาพของศพนางการ์ดเนอ อย่างแน่นอน มีข้อสำคัญก็คือ นอกจากรอยเลือดบนผ้าปูที่นอนแล้ว มีรอยเลือดติดอยู่บนหมอนใบหนึ่ง เมื่อตำรวจได้แส้ม้าหนังมาจากฮิธแล้ว ก็เอาวางบนหมอนนั้นแล้วถ่ายภาพ เพื่อจะแสดงว่าเลือดบนหมอนติดมาจากแส้ม้าเมื่อถูกวางอยู่บนหมอน พยานโจทก์คนที่สามและที่สี่คือสิบเอกสองคนในกองตำรวจท้องถิ่น แถลงถึงการที่ไปเห็นศพ ทั้งสามคนนี้มิได้ถูก มร. แคสส-เวลล์ ซักถาม อย่างใด พยานโจทก์คนที่ห้าคือหมอความซึ่งรู้จักกับนางการ์ดเนอมาได้ราว ๑๐ ปี ทั้งช่วยเหลือในกิจธุระต่าง ๆ ได้ความว่าสามียังมีชีวิตอยู่ แต่พรากจากกันหลายปีแล้ว ไม่ปรากฏว่านางมีงานอะไรทำและมีเงินกินจากอะไร อายุนั้นราว ๓๒ ปี พยานคนที่หกคือร้อยตำรวจโทประจำท้องถิ่น คำให้การตอนสำคัญที่สุดของผู้นี้ก็คือ เป็นผู้ได้เห็นแพทย์ตำรวจเอาผมและโลหิตไปจากศพ เพื่อจะเอาไปตรวจ ฉะนั้นจึง

พิสูจน์ได้ว่าเย็นผมและโลหิตของนางการ์ดเนอจริง ๆ.

พยานโจทก์คนที่เจ็ด คือ ดร. โฮลเดน (Dr. Holden) หัวหน้ากองวิทยาศาสตร์ตำรวจพระนคร ให้การว่าได้รับโลหิตและผมไปตรวจ โลหิตนั้นอยู่ในหมู่ เอ (Group A) และตรงกับโลหิตที่มีแห้งติดอยู่กับแส้ม้า ผมนกตรงกันกับผมที่มีติดอยู่กับผ้าเช็ดหน้า ซึ่งตำรวจค้นพบในที่บ้านของฮิจ มร. แคสสเวลล์ไม่ซักถามเลยรูปความจริงดูออกจะไปในทางที่ มร. ฮอค เดาไว้ คือทางจำเลยจะไม่เถียงว่าฮิจเย็นคนฆ่า แต่จะพยายามแก้ไปในทางวิกลจริต.

บัดนี้จึงถึงพยานโจทก์คนที่แปดซึ่งสำคัญมาก คือ ดร. คิซ ซิมพ์สัน แพทย์ตำรวจซึ่งให้การถึงศพและผลของการ ทารุณร้ายกาจอย่างน่าอนาถใจและหวาดเสียวอย่างยิ่ง ซึ่งข้าพเจ้าไม่สามารถจะนำมาบรรยายอย่างละเอียดในหนังสือเช่นเรื่องนี้ได้ ข้อสำคัญก็คือการที่นางการ์ดเนอถูกทำร้ายต่าง ๆ นานา หลายอย่างนั้นถูกเมื่อก่อนตายและมิได้ทำให้ตาย ความตายบังเกิดขึ้นเพราะ

ถูกปิดลมหายใจ ซึ่ง ดร. ซิมพ์สัน คิดว่าทำโดยเอาหมอนทับหน้า.

ในศาลอังกฤษแม้จะใช้ผู้จดชวเลขก็ดี แต่ตามทางการและในแง่กฎหมายแล้ว ไม่นับบันทึกชวเลขนั้นเป็นทางการ ถ้าจะมีอุทธรณ์กันแล้ว บันทึกของผู้พิพากษาเท่านั้นจะเป็นเอกสารอันสมบูรณ์ในทางกฎหมาย ฉะนั้นในคดีสำคัญเช่นคดีฆาตกรรม ผู้พิพากษาจึงจำจะต้องจดบันทึกอย่างละเอียดมาก มร. จัสติส มอร์ริส ก็ได้ทำเช่นนั้นในคดีฮิช จดอย่างละเอียดลออยืดยาว พยานจึงต้องให้การอย่างชักช้าที่สุด และต้องหยุดทุก ๆ ปลายประโยคเพื่อจะให้ผู้พิพากษาจด ทนายความนั้นก่อนจะถามอีกครั้งหนึ่ง ก็ต้องมองไปทางบัลลังก์ว่าผู้พิพากษาจดคำตอบประโยคก่อนจบแล้วหรือไม่ ดังจึงดำเนินไปอย่างเฉื่อยชา ยิ่งคำให้การของ ดร. ซิมพ์สัน ถึงสภาพของศพแล้ว ดูยิ่งช้าอืดอาดที่สุด ดร. ซิมพ์สันบรรยายแต่เรื่องราวอันน่าเกลียดน่ากลัวอย่างสยดสยอง ข้าพเจ้ามองดูตามสีหน้าสตรีที่เข้ามานั่งฟังคดี ต่างพากันหน้าซีดและไม่สบายใจกันไปทั้งนั้น ของที่แปลกมากก็

คือตัวจำเลยคือฮิธเอง พังคำแถลงการณ์นั้นอย่างหน้าตาเฉยเมยไม่รู้สึกสะทกสะท้านอย่างใดเลย การซักถามของทนายจำเลย คือ มร. แคสสเวลล์ ก็แปลก คือแทนที่จะพยายามทำให้พยานยอมรับว่าการทารุณต่าง ๆ ไม่ร้ายกาจเท่าที่แถลงแต่แรก กลับพยายามแนะและชักจงให้พยานยิ่งบรรยายถึงผลของการทารุณให้ร้ายกาจยิ่งขึ้น เมื่อทนายจำเลยได้ซักถามแล้ว มร. ฮอค ทนายโจทก์ก็ยังถามได้อีก แต่ครั้นทนายจำเลยอยากจะซักอีกก็ต้องขออนุญาตผู้พิพากษา ซึ่ง มร. จัสติส มอร์ริส ให้อนุญาตโดยดี.

พยานโจทก์คนที่เก้าเป็น สตรีซึ่งเคยเป็นเพื่อนของนางการ์ดเนอ มีข้อสำสัญอยู่ก็คือในคืนก่อนที่นางการ์ดเนอจะตาย เพื่อนสตรีคนนี้ได้เห็นนางนั่งอยู่โต๊ะเดียวกันกับฮิธที่สถานีลิลาศปานามาคลับ การซักถามของ มร. แคสสเวลล์ ได้ความว่า สตรีผู้นี้ได้ออกไปเสียจากสถานีลิลาศก่อนนางการ์ดเนอและฮิธจะออกไป จึงไม่สามารถจะให้การได้ว่าฮิธได้ออกไปจากที่นั้นพร้อมกัน.

พยานโจทก์คนที่สิบคือ ฮาร์เตอ คนขับรถแท็กซี่

เป็นพยานสำคัญที่สุดคนหนึ่งของโจทก์ ให้การว่าเมื่อคืนวันที่ ๒๐—๒๑ มิถุนายน เขาขับแท็กซี่ของเขาไปตามทางผ่านใกล้ๆ ปานามา คลับ เวลา ๐๐.๑๕ นาฬิกา และมีหญิงชายคู่หนึ่งเรียกให้เขาหยุด เขาหยุดกลางถนน ทั้งสองจึงเดินมาที่รถแท็กซี่ มร. อิแลม ถามว่าเห็นชายคนนั้นนั่งอยู่ในศาลหรือเปล่า นั่นเป็นวิธีถามอย่างถูกต้องตามกฎหมาย คือจะถามว่าชายนั้นคือฮิธใช่ไหมนั้นไม่ได้ เพราะจะเป็นการถามแนะ (leading question) ฮาร์เตอเห็นชายผู้นั้นอยู่ในศาลและผู้นั้นคือจำเลย ถามว่าจำได้อย่างไม่มีข้อสงสัยหรือ ตอบว่าไม่มีข้อสงสัยเลย ในตอนนี้ทนายจำเลย มร. แคสสเวลล์ พยายามจะทำให้ฮาร์เตอ พูดอย่างไม่แน่ใจ คือแสร้งถามว่าฮิธสวมหมวกไม่ใช่หรือ ฮาร์เตอยืนยันว่าไม่ได้สวมหมวก และเมื่อฮาร์เตอยอมรับว่าคืนนั้นมืดมาก ก็พยายามจะให้ตอบว่านางการ์เนอมาพูดด้วยในด้านที่มีไฟฟ้าในรถ แต่ฮิธข้ามาทางที่มืด แต่ฮาร์เตอแก้ว่าเขาจอดรถอยู่ใกล้เสาไฟฟ้า จึงเห็นหน้าฮิธได้อย่างถนัด แล้วยังซักซ้ำซากรายละเอียดถึงเครื่องแต่งกายของผู้หญิง เมื่อฮาร-

เตอตอบอย่างแน่นอนทั้งหมดไม่ได้ จูริก็อาจจะไม่เชื่อฮาร์เตอว่าจำฮิธได้ เย็นการซักถามอย่างแกมขู่ ซึ่งมีขึ้นครั้งแรกในคดีนี้ แต่ฮาร์เตอไม่ประหม่าเลย.

โจเซฟเย็นพยานโจทก์คนที่สิบเอ็ด คราวนี้ดูออกจะแปลกคือเมื่อเวลาถือคัมภีร์และทำการสาบานนั้น โจเซฟสวมหมวกอยู่ ที่ทำดังนั้นก็เพราะเย็นชาวยิวและถือศาสนายิว อันพวกยิวเวลาสวดมนต์หรือทำอะไรเกี่ยวกับศาสนาแล้ว เขาต้องสวมหมวกอยู่ตลอดเวลา ตรงกันข้ามกับผู้ถือศาสนาพุทธหรือคริสต์ โจเซฟเย็นยามประจำประตูสถานลิลาศปานามา คลับ แถลงว่าจำเลยเข้าไปในสถานที่เมื่อคืนวันที่ ๒๐ มิถุนายน เวลา ๒๓.๐๐ นาฬิกา ถามว่ามาคนเดียวหรือ ตอบว่ามากับสุภาพสตรี เมื่อให้ดูภาพถ่าย พยานก็แถลงว่าเย็นภาพของสตรีคนนั้น ซึ่งก็คือนางการ์เนอนั้นเอง พยานได้เห็นจำเลยและนางเดินไปยังรถแท็กซีภายหลังเที่ยงคืน เมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม พยานถูกเชิญไปยังสถานีตำรวจ เขาเอาผู้ชายมายืนเข้าแถวอยู่หลายคน แล้วตำรวจถามพยานว่าจำคนไหนได้ว่าเย็นผู้ชายที่อยู่กับนางการ์เนอคืนวันนั้น

มร. อิแลม ถามว่าทำใครได้ โจเซฟชี้ฮิธในคอกทำเลย พลางพูดอย่างดังและหนักแน่นยิ่งว่า "ทำคน ๆ นั้นได้" ในตอนนี้ฮิธทำสีหน้าแสดงว่าโกรธ ในการซักถาม มร. แคสสเวลล์ ทั้งว่าฮิธมิได้พยายามหลบปกปิดหน้าเลย มิใช่หรือ โจเซฟต้องยอมรับว่ามิได้พยายาม คำถามอันนี้ข้าพเจ้าเชื่อว่า มร. แคสสเวลล์ ประสงค์จะใช้พิสูจน์ว่าเมื่ออยู่ที่ปานามา คลับ หรือออกไปจากสถานที่นั้น ฮิธมิได้คิดตระเตรียมที่จะฆ่านางการ์เนอ และที่ไปทำการฆ่าภายหลังก็เพราะวิกลจริต ราวขณะที่พยานคนนี้ให้การเสร็จ แต่ข้าพเจ้าจำไม่ได้ถนัดเพราะเวลาผ่านไปหกกว่าปีมาแล้ว ก็มีการหยุดพักกินอาหารกลางวัน.

ข้าพเจ้าได้รับเชิญเข้าไปยังห้องภายในอันอยู่หลังห้องศาล มีคนยืนกันอยู่เบื้นกลุ่มใหญ่ราว ๓๐-๔๐ คน มีคนใช้สวมเครื่องแบบถือถาดเงินเลี่ยงคอคเทลและเชอร์เชริฟฟ์ เซอร์ เฟรเดริค เวลลส์ เดินมารับรองข้าพเจ้าทันที แล้วนำไปแนะนำให้รู้จักกับผู้พิพากษา มอร์ริส และคนอื่น ๆ ได้ความว่า นอกจากเบื้นผู้พิพากษาศาลสูงที่หนุ่มที่สุดในสมัยนั้น ยังเบื้นผู้พิพากษาอังกฤษที่ร่าง

กายสูงใหญ่ที่สุดอีกด้วย มีผู้พิพากษาศาลอื่น ๆ อีกสามศาล ที่พึ่งคดีอยู่ในดิก โอลด์ เบลีย์ ในขณะเดียวกัน คนหนึ่งที่สำคัญมาก คือ *เซอร์ แทรเวอร์ส ฮัมฟรีย์ส* (Sir Travers Humphreys) เป็นผู้พิพากษาศาลสูงที่มีอายุสูงที่สุด มีชื่อเสียงว่าในทางคดีอาญาแล้วไม่มีใครสู้ได้ บุตรของท่านผู้นี้เป็นเนติบัณฑิตมีนามว่า *คริสต์-มาส ฮัมฟรีย์ส* (Christmas Humphreys) ผู้เป็นหัวหน้าคณะพุทธศาสนิกชนในอังกฤษ นอกจากนั้นผู้ที่ได้รับเชิญมาก็เป็นคนใหญ่ คนโตในกรุงลอนดอน เช่น ที่เคยเป็น ลอร์ด แมร์ มาแต่ก่อนแล้ว อธิบดีกรมตำรวจ อธิบดีกรมอัยการ ผู้พิพากษาตัวสำคัญ ๆ ที่ไม่มีคดีจะพิจารณาในเวลานั้น กับทนายความทุก ๆ คนที่กำลังว่าความอยู่ในศาลในวันนั้น เมื่อยืนดื่มและคุยกันอยู่พอสมควร ก็มีคนใช้เปิดประตูเชิญเข้าไปในห้องกินอาหาร.

ในห้องกินอาหารนั้นจัดโต๊ะยาวสองโต๊ะ โต๊ะหนึ่งมีแต่พวกทนายความเท่านั้นนั่ง ดูเขาคุยกันเฮฮาอย่างสนุกสนาน ทนายความที่โต้เถียงกันมาในศาลเมื่อก่อนนั้นเอง แต่พอถึงเวลากินอาหารก็สนิทสนมกันดี

และคุยกันถึงคดี ทำให้ข้าพเจ้าอดที่จะอยากไปนั่งโต๊ะนั้นไม่ได้ เพราะดูครึกครื้น ข้าพเจ้าต้องนั่งโต๊ะผู้มีเกียรติ ผู้พิพากษา มอร์ริส เคร่งครัดมาก ไม่ยอมถกเรื่องคดีเลย ข้าพเจ้าได้คุยกับท่านลอร์ดแมร์ เก่าๆ ได้เรียนถึงขนบธรรมเนียม และประวัติของกรุงลอนดอนหลายอย่าง ลอร์ดแมร์นั้นเป็นได้เพียงปีเดียว ต้องเปลี่ยนกันทุกๆ ปี เพราะมีคนอยากจะเป็นและคอยจะเป็นกันอยู่มาก ต้องเป็นพ่อค้าคหบดีสำคัญในกรุงลอนดอน ซึ่งได้เป็นเทศมนตรีมาหลายปีแล้ว แทนที่จะได้รับเงินเดือนแพงๆ ภายในปีนั้นจะต้องควักกระเป๋าเอาเงินส่วนตัวออกมาใช้ในค่ากินอยู่ทีเดียว แมนชัน เฮาส์ (Mansion House) และค่ารับรองต่างๆ ปรากฏว่าเป็น ลอร์ดแมร์ปีหนึ่งนั้น จะขาดทุนถึง ๑๔,๐๐๐ ปอนด์ (๖๓๐,๐๐๐ บาท) คนที่ไม่ร่ำรวยมากจึงเป็นไม่ได้ ข้าพเจ้าได้รับเลี้ยงอาหารกลางวันที่นั่นทั้งสามวัน ฉะนั้นนอกจากเชริฟฟ์ ผู้พิพากษา และทนายความแล้ว ก็ได้พบคนหน้าแปลกๆ ทุกวัน.

ในตอนบ่ายเราฟังพยานโจทก์คนที่สิบสอง ผู้นับ

ว่าเย็นพยานสำคัญมาก มร. ฮอค จึงต้องเย็นผู้ถามเอง พยานผู้นี้คือนางสาว อิวอน ซิมอนด์ส ถามว่าได้เคยรู้จักกับจำเลยหรือ ก็ตอบว่ารู้จัก และพบกันครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน น่าจะเย็นเพราะทนายจำเลยจะไม่คิดโต้เถียงถ้อยคำของพยาน ฉะนั้นเพื่อที่จะให้การให้การเสร็จไปเร็วๆ เพราะใครๆ ก็พากันสงสารนางสาวว่าอยู่ในฐานะอันน่าอับอายมาก มร. แคสสเวลล์ จึงบอก มร. ฮอค ว่าทนายโจทก์จะถามในทางแนะก็ได้ ส่อให้เห็นว่าทนายอังกฤษเขาไม่คิดแต่จะสู้กันเสมอไป ถ้าช่วยกันได้โดยคดีไม่เสีย เขาก็ช่วยกัน เมื่อได้ไปเที่ยวกับฮิธสองวันแล้ว นางสาวอิวอนก็ยินยอมจะไปนอนกับฮิธที่โรงแรม และอยู่ในห้องเดียวกันกับที่จะมีการฆาตกรรมภายหลัง ที่อิวอนยินยอมก็เพราะฮิธขอให้แต่งงานด้วย เมื่ออิวอนรับและฮิธสัญญาว่าจะแต่งแล้ว อิวอนจึงได้ไปอยู่ด้วยที่โรงแรมหนึ่งคืน อิวอนยืนยันว่าฮิธมิได้แสดงการทารุณต่อเขาอย่างใดเลย ต่อจากนั้นอิวอนก็แถลงเรื่องราวเกี่ยวกับที่ฮิธตามลงไปที่เมืองเวอร์ธิง และเล่าอะไรให้อิวอนฟังบ้าง ดัง มร. ฮอค

แถลงแล้วเมื่อเริ่มเปิดคดี และข้าพเจ้าบรรยายแล้ว.

มร. แคสสเวลล์ ก็แสดงความสงสารนางสาวอิวอนอีกเมื่อต้องลุกขึ้นซักถาม ขอกว่าจะซักให้น้อยที่สุดที่จะทำได้ นางสาวยอมรับว่าก่อนพบฮิอยังไม่เคยเกี่ยวข้องกับผู้ชายอย่างใกล้ชิดเช่นนั้นเลย นางสาวอิวอนได้แถลงแก่มร. ฮอค ว่าฮิอเล่าเรื่องฆาตกรรมนั้นให้หล่อนฟัง และดูเอาใจใส่มาก ยัดนี้เมื่อ มร. แคสสเวลล์ ซักนางสาวยอมรับว่าฮิอพูดถึงการฆาตกรรม ในตอนแรกเพียงเล็กน้อย ต่อเมื่อตัวเธอเองไต่ถาม เมื่อได้ยินว่าเกิดขึ้นในห้องเดียวกัน ฮิอจึงเริ่มเล่าให้ฟังอย่างละเอียดจนกระทั่งพูดถึง โป๊เกอร์ (*ซึ่งเราทราบแล้วว่าไม่ตรงกับความจริง เพราะในห้องนั้นไม่มีโป๊เกอร์ — จ.จ.*)

มร. แคสสเวลล์ ถามว่าเมื่อเล่าให้ฟังนั้นดูฮิอพูดเหมือนกับว่าคนอื่นทำร้าย และตัวเองมิได้เกี่ยวข้องด้วย เลย นางสาวก็รับว่าเป็นเช่นนั้น ทั้งยังรับอีกด้วยว่าฮิอแสดงว่าสงสารสตรีที่ถูกทำร้ายนั้นมาก จึงส่อให้เห็นว่า มร. แคสสเวลล์ ในการซักถาม พยายามจะจูงคดีไปทางแนวว่าฮิอวิกลจริตอยู่เรื่อย ทั้งพยายามจะให้

นางสาว รับว่า ฮิธมิได้เย็นคน ยอกว่า นาง การ์ดเนอ ตาย เพราะการยืดช่องลม แต่ได้อ่านเอาเองในหนังสือพิมพ์ภายหลัง ข้อนี้เย็นข้อสำคัญมาก เพราะ มร. ฮอค ถือว่าถ้า ฮิธทราบความจริงได้โดยตนเอง ก่อนที่ข่าวจะมีในหนังสือพิมพ์ ฮิธนั้นเองน่าจะเย็นผู้ยืดช่องลมนาง การ์ดเนอ มิฉะนั้นจะไปแอบทราบมาอย่างไรได้ แม้แต่แพทย์ผู้ชำนาญก็เพิ่งทราบเอาต่อเมื่อชันสูตรพลิกศพอย่างถ่องแท้.

พยานโจทก์คนที่สิบสามคือ พันตำรวจตรี แบร์-แรตต์ แห่ง สก๊อตแลนด์ ยาร์ด ให้การว่านับตั้งแต่ไปตรวจศพนางการ์ดเนอแล้ว เขามิได้ติดต่อกับฮิธเลย มร. ฮอค อ่านจดหมายที่ฮิธเขียนถึงพันตำรวจตรี แบร์แรตต์อีกครั้งหนึ่ง ในจดหมายนั้นฮิธว่าที่ไม่ได้ไปหาตำรวจ มิใช่แต่เพียงเพราะกลัวจะถูกหาว่าฆ่านางการ์ดเนอเท่านั้น แต่เพราะเขากลัวจะถูกจับในเรื่องฉ้อโกงอีกเรื่องหนึ่งด้วย มร. แคสสเวลล์ ซักถามแล้วได้ความว่าเรื่องที่ฮิธเล่าว่ายอมให้คนอื่นไปนอนกับนางการ์ดเนอในห้องของเขานั้น ไม่มีความจริงเลย

และไม่มีอะไรในจดหมายนั้นเลย แต่เมื่อ มร. ฮอค ลุกขึ้นถามอีก พันตำรวจตรี แยร์แรตต์รับว่า ในข้อที่ ฮิธเขียน ในจดหมาย ว่าแส้ม้าหนังอยู่กับเขานั้นเป็นความจริง ส่อให้เห็นได้ว่าวิธีถามของทนายจำเลยนั้น จะนำจูรี ให้นึกไปว่า ฮิธเขียนเรื่องเหลวไหล ไม่จริงเลย เพราะวิกลจริต มร. ฮอค จึงต้องถามท้วงให้ได้คำตอบว่า ที่เขียนนั้นก็มีความจริงอันสำคัญอยู่ข้อหนึ่ง.

มร. ไอเวอ เรลฟ์ เป็นพยานคนที่สิบสี่ ผู้นี้เป็นผู้จัดการโรง แรม ทอลลาร์ด รอแยล ที่เมือง บอร์นมัธ บรรยาย ว่าฮิธ ไปอยู่ที่โรงแรม ตั้งแต่วันที่ ๒๓ และบอกว่าตนชื่อ *รูเบิ์ต บรู๊ค* (Rupert Brooke) แปลกที่ใช้นามที่มีคนรู้จักมากเช่นนั้นคือ รูเบิ์ต บรูค เป็นกวีสำคัญคนหนึ่งของอังกฤษ เสียชีวิตในมหาสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ตามธรรมเนียมอังกฤษ ถ้าผู้ใดถูกหาว่าฆ่าคนสองคน เขาก็ดำเนินคดีแต่การฆ่าคนเดียว และทางโจทก์จะนำการฆาตกรรมอีกครั้งหนึ่งหรือเรื่องราวที่จำเลยเคยทำผิดเคยเข้าคุกตะรางมาแต่ก่อนนั้นมาแถลงไม่ได้ เกรงว่าอาจจะทำให้สมาชิกจูรีปรักปรำจำเลยในใจ ในการตัดสิน

จึงจะไม่ยุติธรรม แต่ทางจำเลยเองจะนำขึ้นมากล่าวได้ เช่นคราวนี้ทนายจำเลยเมื่อซักถาม มร. เรลฟ์ ก็ถามว่าทราบหรือไม่ ว่าฮิธได้อยู่ในระหว่างถูกหาว่าฆ่าผู้หญิงอีกคนหนึ่ง ซึ่ง มร. เรลฟ์ ก็รับว่าทราบ และแถลงต่อไปว่าฮิธเชิญสตรีมากินอาหารค่ำด้วยเมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม วันที่ ๔ ฮิธคุยกับเรลฟ์ว่ากลับเข้าโรงแรมทางหน้าต่าง โดยขึ้นบันไดหนีไฟ เรลฟ์รับว่าฮิธดูไม่มีหน้าตาท่าทางเปลี่ยนแปลงไปอย่างใด เมื่อวันที่ ๔ นั้นพูดจาคุยกับคนอื่น ๆ ในโรงแรมอย่างคนธรรมดา.

วันศุกร์ที่ ๕ ผู้จัดการโรงแรม นอร์ฟอล์ค (Norfolk Hotel) โทรศัพท์มาว่ามีสตรีที่อยู่ในโรงแรมของเขาหายไปคนหนึ่ง และเข้าใจว่าได้ไปกินอาหารค่าที่โรงแรม ทอลลาร์ด รอแยล สตรีผู้นั้นคือนางสาว มาร์แชลล์ (Miss Marshall) เรลฟ์ ไต่ถามฮิธเมื่อเช้าวันเสาร์ที่ ๖ เรลฟ์ยินยอมด้วยกับทนายจำเลยว่าเมื่องบอร์นมัธมีรถไฟออก เพื่อจะไปทางต่าง ๆ ทั่วอังกฤษ

วันละหลายขบวน แปลว่าถ้าฮิธตกใจว่าจะถูกจับจะขึ้นรถไฟหนีไปเมื่อไรก็ได้ง่าย ๆ.

พยานโจทก์คนที่สิบห้า เบรานด์ คนเฝ้าประตูโรงแรมทอลลาร์ด รอแยล แถลงว่าฮิธมักจะเอาเสื้อนอกชนิดสะปอร์ต มาทิ้งไว้กับเขาบ่อย ๆ และร้อยตำรวจโท เกตส์ (Detective - Inspector Gates) มาเอาเสื้อตัวนั้นไปจากเขาเมื่อเวลา ๑๙.๓๐ น. วันที่ ๖ เบรานด์ ตอบ มร. แคสสเวลล์ ว่าฮิธประพฤติตนอย่างธรรมดาที่สุด แม้ตั้งแต่วันที่ ๔, ๕, และ ๖ นางสาวมาร์แชลล์ ถูกฆ่าวันที่๓.

ร้อยตำรวจโท เกตส์ พยานคนที่สิบหก เป็นตำรวจประจำท้องถิ่นที่เมือง บอร์นมัธ ให้การว่าเมื่อฮิธไปที่สถานีตำรวจ และถูกขอร้องให้รออยู่ที่นั่น ฮิธสวมแต่เสื้อเชิต (เวลานั้นฤดูร้อน) ในตอนค่ำฮิธบอกว่าชักจะเย็น จึงขอให้เจาไปเอาเสื้อชั้นนอกมาให้ เขาจึงไปเอาเสื้อนั้นมาจากเบรานด์พยานคนก่อน เขาตรวจดูกระเป๋าเสื้อ พบใบรับของห้องเก็บของที่สถานีรถไฟ เขาได้ไปเอาหีบของฮิธใบนั้นมาจากสถานี ตัวนั้นเอาออกแสดงในศาลรวมทั้งหีบด้วย แล้วภายหลังได้เอาหีบและ

เข้าของที่มีอยู่ในหีบนั้น มอบให้แก่ร้อยตำรวจเอก สะปูเนอ (Divisional-Inspector Spooner) ในที่สุดร้อยตำรวจโท เกตส์ บอกกับฮิจ ซึ่งเวลานั้นปลอมชื่อเป็นบรู๊คว่าเขาแน่ใจว่าเป็นฮิจ และจะต้องกักตัวไว้จนกว่านายตำรวจพระนครจะมาถึง เพื่อจะสืบสวนเรื่องทางการ์ดเนอถูกฆ่าตายในกรุงลอนดอน เป็นอันจบการพิจารณาความแรก.

วันที่สองคือวันพุธที่ ๒๕ กันยายน คดีเริ่มต้นโดยร้อยตำรวจโท เกตส์ เข้าคอกพยานอีก มร. แคสสเวลล์ ทนายจำเลยเป็นผู้ซักถาม ทนายยอกว่านับจนบัดนั้น ร.ต.ท เกตส์ ให้การเกี่ยวกับคดีนางการ์ดเนอ บัดนี้เขาจะขอให้ให้การเรื่องฆาตกรรมนางสาวมาร์แชลล์ ซึ่งทนายทางจำเลยมีสิทธิจะทำได้ ดังอธิบายมาก่อนแล้ว เกตส์แถลงว่าฮิจเองเป็นผู้ติดต่อกับตำรวจ โดยไม่รู้ตัวว่าถูกสงสัยที่ลอนดอนแล้ว และสถานีตำรวจทั่วอังกฤษมีภาพถ่ายฮิจอยู่แล้ว ฮิจแถลงความจริงแก่ตำรวจถึงการเกี่ยวข้องกับนางสาวมาร์แชลล์จนเวลาเที่ยงคืน ขณะกำลังแถลงอยู่นั้นมีสิบตำรวจเอกคนหนึ่ง

จำหน้าฮิธได้ จึงไม่ปล่อยให้ออกไปจากโรงพัก ในเสื้อนอกของฮิธนั้น นอกจากใบรับของห้องเก็บของแล้ว ตำรวจยังค้นพบตั๋วรถไฟขากลับอันเย็นของนางสาวมาร์แชลล์ ฮิธแก้ว่าเก็บได้ในโรงแรม ต่อมาตำรวจทราบว่าฮิธเอาเข็มกลัดของนางสาวมาร์แชลล์ไปจำนำ และเอานาฬิกาข้อมือของหล่อนไปขาย.

มร. แคสสเวลล์ ได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษา ให้อ่านคำแถลงการณ์ที่ฮิธเขียนให้แก่ตำรวจ เกี่ยวกับนางสาวมาร์แชลล์ แล้วขอให้ ร.ต.ท. เกตส์ แก้ถ้ามีผิดเพี้ยนอะไรบ้าง ตัวคำให้การจริง ๆ ไม่อยู่ในศาล เพราะเป็นเครื่องแสดงในคดีมาร์แชลล์ ฉะนั้นต้องใช้สำเนา โดยความยินยอมของ มร. ฮอค มร. แคสสเวลล์รับว่าเขาควรจะบอก มร. ฮอค ล่วงหน้า การพูดต่อกันและกันนั้น ทนายอังกฤษเขาเรียกกันและกันว่า "เพื่อนผู้มีความรู้" (My learned friend) เสมอ ในคำให้การฮิธแก้ตัวอีกว่าเมื่อจากตนไปแล้ว เขาก็ไม่ได้พบนางสาวมาร์แชลล์อีก และว่านางสาวมาร์แชลล์

พูดถึงชายหนุ่มอเมริกัน ที่เธอจะไปพบ คำให้การยืดยาวพอใช้ ยืนเขียนขยเอาต่อ เวลา ๐๒.๔๕ น. วันที่ ๗ มร. แคสสเวลล์ถามต่อไป ถึงเมื่อได้มีผู้พบศพนางสาวมาร์แชลล์ แล้วตำรวจก็ถูกเรียกไปดู เมื่อ มร. แคสสเวลล์ซักถามขยแล้ว มร. ฮอคก็ลุกขึ้นถามต่อ เพราะแน่ใจว่าคำถามของทนายจำเลย เพื่อจะชักจูงให้ขูรีคิดว่ายืนวิกลจริต มร. ฮอคจึงทำให้เกตส์ยืนยันว่าคำให้การของยืนที่เขียนไว้ ถูกต้องตรงกับความจริงทั้งสิ้น เพิ่งไม่ตรงกับ ความจริงก็แต่เมื่อนางสาวมาร์แชลล์ตายแล้ว คือเวลาที่ตนจะต้องพยายามแก้ตัวให้หลุด หน้าที่ มร. ฮอคคือจะต้องให้ขูรีคิดว่ายืนมีสติบริบูรณ์อยู่เรื่อย มร. ฮอคยังถามต่อไป จน ร.ต.ท. เกตส์แถลงว่าศพนางสาวมาร์แชลล์ ถูกลากไปแอบซ่อนไว้ภายใต้ต้นไม้อย่างมิดชิด ที่มีผู้ไปพบเข้า ก็เพราะสตรีคนหนึ่งเดินไปเที่ยวเล่นแถวนั้นกับสุนัข และสุนัขเกิดตื่นเต้นเพราะเห็นมิแมลงบินว่อนอยู่เมื่อเดินเข้าไปดึงพบศพ.

พยานคนที่สิบเจ็ดนี้คือร้อยตำรวจเอก ละปูเนอแห่งสก็อตแลนด์ ยาร์ด ผู้มีหน้าที่สืบสวนในเรื่องฆ่า

นางการ์เนอ แถลงว่าเมื่อได้รับข่าวจากสถานีตำรวจ
บอร์นมัธ ว่าที่นั่นจำฮิธได้จากภาพถ่าย เขาก็เดินทาง
ไปยังเมืองนั้น เมื่อเขาได้หีบของฮิธมาจากสถานีรถไฟ
แล้ว นอกจากเครื่องแต่งกายของฮิธ ยังได้พบแส้ม้า
ที่คนร้ายได้ใช้ทำการทารุณต่อนางการ์เนอ วันที่ ๘ ก็
พาฮิธกลับกรุงลอนดอนโดยรถยนต์ แล้วสะปูเนอก็
เล่าถึงการที่เข้าสอยสวนฮิธ แล้วก็แจ้งข้อหาเป็นทาง
การว่า ฮิธเป็นผู้ฆ่านางการ์เนอ.

ตามธรรมดาเรื่องราวอันไม่ดีของจำเลย ตำรวจ
จะนำมาพูดในศาลไม่ได้ จนกว่าคดีจะตัดสินข้อเท็จจริง
แล้ว เพื่อจะให้ยุติตัดสินโดยยุติธรรม ร้อยตำรวจเอก
สะปูเนอในการไต่สวน ย่อมจะทราบเรื่องราวของฮิธมา
มากแล้ว แต่ทนายโจทก์จะถามไม่ได้ ครานั้นทนาย
จำเลยกลับเป็นผู้ถาม ได้ความว่าฮิธมีกำเนิดในกรุง
ลอนดอนได้เข้ากองทัพอากาศและได้เป็นนายทหาร เมื่อ
เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๘ (ค.ศ. ๑๙๓๖) มีหน้าที่
เป็นนักบิน ปีครึ่งภายหลังถูกขับศาลทหารอากาศ เพราะ
หนีราชการโดยไม่ได้ลา มร. แคสสเวลล์ ถามนาย

ตำรวจว่า ฮิอขับเรือยิน ลอดใต้สะพาน มิใช่หรือ นาย ตำรวจว่าไม่เคยได้ยินว่าทำเช่นนั้น ต่อมาฮิอก็ถูกขังศาลอีก เพราะหลบหนีในระหว่างถูกคุมขัง แล้วขโมยรถยนต์ของนายสิบด้วย ผลของคดีนั้นฮิอถูกไล่ออกจากกองทัพอากาศ ในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๐ (ค.ศ. ๑๙๓๗).

เดือนพฤศจิกายน ฮิอก็เกิดเรื่องอีก ถูกจับได้ในการฉ้อโกง ได้รับภาคทัณฑ์เป็นเวลา ๒ ปี ทั้งสารภาพว่าโกงในครั้งนี้ๆ อีกถึง ๘ ครั้ง เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ (ค.ศ. ๑๙๓๘) ถูกตัดสินคุมขังไว้ในเรือนจำยุวชน (Borstal Institution) เป็นเวลาสามปี เพราะเข้าขโมยของในบ้านเพื่อน คราวนั้นก็รับสารภาพว่าโกงเขาหรือขโมยเขา แต่ก็ไม่ถูกจับรวมทั้ง ๑๐ ครั้ง ผลสุดท้ายได้ถูกปล่อยเมื่อเกิดมหาสงคราม เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒ (ค.ศ. ๑๙๓๙) ฮิออาสาเข้าเป็นทหารบก ได้เข้าเป็นพลทหารในกรมทหารพาหนะ แต่เพราะมีความรู้ดี ทั้งเคยเป็นนายทหารในกองทัพอากาศมาก่อน ภายในไม่กี่เดือนก็ได้รับสัญญาบัตรชั้วคราว

เป็นนายทหารในกรมการพาหนะ ถูกส่งไปตะวันออกกลางในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ (ค.ศ. ๑๙๔๐) ความประพฤติของฮิธก็ไม่ดีขึ้น เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ (ค.ศ. ๑๙๔๑) ฮิธก็ถูกขึ้นศาลทหารอีก ถูกถอดยศนายทหารและส่งกลับอังกฤษ พอเรือถึงเมืองเดอร์บาน (Durban) ประเทศอาฟริกาใต้ ฮิธก็หนีจากเรือขึ้นบกได้สำเร็จ.

เมื่อขึ้นบกได้แล้วฮิธก็เปลี่ยนนาม ตั้งตัวเป็นร้อยเอก อวดว่าได้รับตรากล้าหาญ แล้วเปลี่ยนนามอีกครั้งหนึ่งเป็นอาร์มสะตรอง จึงสมัครเข้ากองทัพอากาศอาฟริกาใต้ได้สำเร็จ อยู่ประจำกองทัพอากาศนั้นเป็นเวลา ๔ ปีจนภายหลังมหาสงครามจบ ในกองทัพนั้นในไม่ช้าฮิธได้เลื่อนเป็นนายทหารอีก แต่ไม่ได้ไปทำการรบเลย ทำแต่หน้าที่ขับเรือบินขนส่ง หรือเป็นครูสอนการบิน และอยู่ในอาฟริกาใต้ตลอดเวลา.

เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ (ค.ศ. ๑๙๔๔) ฮิธถูกย้ายชั่วคราวมาประจำกองทัพอากาศหลวงอังกฤษ มียศเป็นเรืออากาศเอก ตามเอกสารที่ตำรวจได้ใช้เป็นบรรทัดฐานการสืบสวน ปรากฏว่าทำการบินรบ

ก็แต่น้อย ไม่องอาจกล้าหาญหรือทำการยินรยมาก เท่าที่ฮิธเคยอวดใคร ๆ ไว้ มร. แคสสเวลล์ว่าฮิธเมื่อขับเรือยินทิงลูกระเบิดอยู่ เรือยินนั้นถูกข้าศึกยิงจนไฟไหม้ตก สะปูเนอร์ว่าเรือยินที่ฮิธขับถูกยิงต้านทานอากาศยานยิงจริง และทุก ๆ คนต้องกระโดดร่ม แต่ตามเอกสารไม่ปรากฏว่าถึงกับไฟไหม้.

เมื่ออยู่ในอาฟริกาใต้ ฮิธทำการสมรสใน เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕ (ค.ศ. ๑๙๔๒) แต่ภรรยาขอหย่าร้างในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ (ค.ศ. ๑๙๔๕) เมื่อฮิธกลับไปอาฟริกาใต้ เดือนหนึ่งภายหลังฮิธทำเรื่องอก ถูกขึ้นศาลทหารในเดือนธันวาคม ถูกถอดยศจากนายทหารอกเป็นครั้งที่สาม และไล่ออกจากราชการ ฮิธกลับมาอังกฤษ แล้วก็เกิดเรื่องอิกในไม่ช้า คือถูกตำรวจจับเพราะแต่งเครื่องแบบทหารยกในยศพันโท และติดแถบเหรียญตราที่ตนไม่เคยได้ ถูกปรับทั้งในสองประเด็น.

เมื่อสะปูเนอร์ให้การจบแล้ว มร. ฮอค ก็ลุกขึ้นแถลงว่าพยานโจทก์เบื้องต้นหมดแล้ว แต่ถ้าทางจำเลย

จะแก้โดยแถลงว่าจำเลยวิกลจริต ทางโจทก์ก็จะขอเบิกพยานมาแย้งอีก แต่เห็นว่ายังไม่ควรนำขึ้นมา จนกว่าจะเป็นที่แน่นอนว่าทางจำเลยจะแก้ดังนั้น มร. แคสสเวลล์ก็ยินยินยอม คดีทางฝ่ายโจทก์จึงจบเพียงนั้น.

บัดนี้ถึงเวลาที่ มร. แคสสเวลล์จะต้องลุกขึ้นเบิกคดีทางฝ่ายจำเลย ทนายแถลงว่าได้รับจดหมายจากสุภาพสตรีผู้หนึ่ง เป็นบัตรสนเท่ห์ ยอกว่าแปลกใจอย่างยิ่งที่ "สุภาพบุรุษ" สามคน ยินยอมแก้คดีให้แก่คนเลวทรามมหันต์เช่น ฮิจ และเธอหวังว่าเราทั้งสามจะรู้สึกในใจว่าทำผิดไปตลอดชีวิต ที่ทนายนำเรื่องบัตรสนเท่ห์ขึ้นมากล่าว เพราะว่าในอังกฤษคดีอาญาเมื่อเพิ่งถึงศาลตำรวจ ก็มีข่าวลงหนังสือพิมพ์อย่างถ้วนเสียแล้ว แม้ว่าจะมีลงอย่างถูกต้องเพียงใด แต่ก็น่าจะทำให้ประชาชนเกลียดชังจำเลย เสียก่อนที่คดีจะขึ้นศาลหลวง ฉะนั้นทนายจึงวิงวอนขอให้สมาชิกจูรีพยายามจะลืมเรื่องราวที่เคยได้อ่านได้ฟังมาแต่ก่อนเสียทั้งสิ้น ขอได้เผ้าเอาใจใส่ฟังแต่ประเด็นในศาล มร.

แคสสเวลล์แถลงว่าในคดีนี้ ฝ่ายจำเลยจะแก้ว่าวิกลจริตในส่วนหนึ่ง (partial insanity).

มร. แคสสเวลล์มิได้ซักถามพยานโจทก์ถึงข้อเท็จจริงในประเด็นเลย "ท่านทั้งหลายเองก็อาจจะแน่ใจอยู่แล้ว ว่าจะหนีพ้นความจริงว่าชายคนนั้น (ซึ่งจำเลย) เป็นผู้ทำการทารุณร้ายกาจและฆาตกรรมทั้งสอง (ยิ่งนั่งฟังอย่างเฉย ไม่เปลี่ยนสีหน้าเลยแม้เล็กน้อย) ทนายโจทก์กล่าวถูกต้อง ที่ว่ากฎหมายอังกฤษถือว่าเราทุกคนจะต้องรับผิดชอบในการกระทำของเรา แต่ทนายเห็นว่าควรจะเพิ่มต่อออีกว่า "การกระทำที่เราทำโดยทราบว่าทำ และทำโดยตั้งใจ" ฉะนั้นหน้าที่ของทนายจำเลยคือจะพิสูจน์ว่ามือของยิ่งได้ทำการร้ายกาจต่างๆนี้ แต่จิตใจของยิ่งมิได้สั่งให้มือทำ ทำไปโดยวิกลจริตชั่วคราว หลักของกฎหมายอังกฤษว่าจำเลยจะต้องรับผิดชอบหรือไม่นั้น ยังคงใช้หลักแม็กนอเตน (McNaughten Rules) เป็นหลักที่คณะผู้พิพากษาปรึกษากัน และเสนอต่อรัฐสภาเป็นเวลาเกือบ ๑๐๐ ปีมาแล้ว (พ.ศ. ๒๓๙๖ หรือ ค.ศ. ๑๘๕๓) เป็นหลักที่มิได้ใช้

ถ้อยคำทางวิทยาศาสตร์ ก็อย่างไว้ว่าทุกๆคนจะต้องถูก ถือว่าจริตบริบูรณ์ นอกจากผู้ที่จิตเป็นโรค (disease of the mind) จึงทำให้วิกลจริต จนกระทั่งไม่ทราบว่าได ทำอะไรไปแล้วเลย หรือถ้าทราบว่าทำอะไรไป ก็ไม่ทราบว่าทำผิด" หลักนี้นั้นสมัยเสียแล้ว แพทย์วิชา จิตศาสตร์ไม่เห็นด้วย แต่เราก็ยังจะต้องพิจารณาและตัดสินไปตามหลักนี้ อันยังคงเป็นกฎหมายของบ้านเมืองอยู่.

ประเด็นอันสำคัญที่จูรีจะได้ฟังก็คือ คำให้การของแพทย์ แต่แพทย์เหล่านั้นจะไม่ใช่ผู้ตัดสิน ว่าเมื่อทำฆาตกรรมนั้น จำเลยวิกลจริตหรือเปล่า จูรีเท่านั้นจะเป็นผู้ตัดสิน เมื่อได้ฟังความอย่างละเอียดลออแล้ว.

คดีนี้หนังสือพิมพ์ดูเอาใจใส่เป็นอย่างยิ่ง นำเอาข่าวลงพิมพ์มากมาย เพราะเหตุใด เพราะว่าเป็นเรื่องที่น่าเกลียดน่ากลัวยิ่ง ที่คนๆเดียวจะทำการฆาตกรรมโดยไม่มีเหตุผลถึงสองครั้งติดๆกัน การฆาตกรรมครั้งที่สองจะมีรายละเอียดร้ายกาจยิ่งกว่าครั้งแรก และผู้ที่ทำการฆาตกรรมครั้งที่สองนั้นคือคนที่รู้ตัวอยู่ดี ว่า

ตำรวจกำลังจะเร่งริบแสวงหาจับตัวอยู่ แต่กระนั้นเมื่อพาสตริสาวออกไปจากโรงแรม ก่อนการฆาตกรรม ก็หาได้พยายามปกปิดอย่างใดไม่ กลับพูดกับคนเฝ้ายามโรงแรมอย่างเปิดเผย ของอย่างนั้นคนสติดีจะทำได้หรือ ย่อมเป็นของที่คนวิกลจริตน่าจะทำเสียมากกว่า ทนายออิยายอีกว่า การที่ฮิถูกหาต่อหน้าศาลแต่ในคดีฆาตกรรมอันเดียว เป็นเพราะธรรมเนียมของศาลอังกฤษ ถ้าเป็นคดีอาญาอย่างอื่นๆแล้ว จะเอามารวมกันหลายอย่างได้ แต่ฆาตกรรมไม่ได้ ฉะนั้น มร. ฮอค ทนายโจทก์จึงพูดถึงแต่การฆ่านางการ์ดเนอ แต่ทางจำเลยเห็นสมควรที่จะเอาเรื่องการฆ่านางสาว มาร์แชลล์มาแถลงด้วย.

พยานจำเลยคนสำคัญที่สุดคือนายแพทย์ ดร. ฮิว-เบิต (Dr. Hubert) ผู้มีความชำนาญมากในทางโรคจิต และการกระทำอย่างวิปลาสต่างๆ ได้เคยมีโอกาสตรวจคุนักโทษอยู่ถึงสิบปี ในเวลาสงครามก็เป็นแพทย์โรคจิตในกองทัพ จึงได้เห็นคนหนุ่มๆในกองทัพต่างๆมากมาย ดร. ฮิวเบิต ได้ตรวจและพูดกับฮิถหลายครั้ง

คำให้การของ ดร. ฮิวเบิต จึงจะเป็นประโยชน์มากที่จะช่วยบูรินการตัดสิน.

ทนายจำเลยว่า มร. ฮอค เถียงว่า ถ้าฮิอวิกลจริต ทำไมถึงได้เอาศพไปแอบซ่อน และพยายามแก้ตัวต่าง ๆ มร. แคสสเวลล์แก้ว่าฮิอมิได้วิกลจริตอยู่ตลอดเวลา เป็นชั่วคราว เมื่อหายแล้วจึงรู้สึกว่าตนทำผิด ก็อาจจะกลัวเกรงว่าถ้าไปรับตรง ๆ ก็จะไม่มีผู้ใดเชื่อว่าทำผิดเมื่อวิกลจริต ด้วยเหตุนั้นจึงต้องแก้ตัวโดยวิธีต่าง ๆ.

ตามกฎหมายอังกฤษ ทนายโจทก์จะเอาจำเลยเข้าคอกพยานไม่ได้ แต่ทนายจำเลยเลือกเอาได้ตามใจจะให้เข้าคอกให้การก็ได้ ไม่ให้เข้าก็ได้ มร. แคสสเวลล์ ว่าจะไม่ขอให้ฮิอให้การ เพราะพูดอะไรไปบูรินก็คงจะไม่เชื่อสักคำเดียว ทางฝ่ายจำเลยมิได้ยึดบังอะไรเลย ฮิอเคยทำผิดมาเพียงใด ก็ได้เอามาแถลงหมดแล้ว.

พยานจำเลยคนแรกคือ ดร. แม็กแกฟฟี่ (Dr. McGaffey) ผู้ซึ่งทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพนางสาว มาร์แชลล์ ให้การถึงบาดแผลต่าง ๆ ที่นางสาวได้ถูกทำร้าย

โดยฮิธ ซึ่งร้ายกาจกว่าที่นางการ์ดเนอได้รับเสีย
ด้วยซ้ำ พยานคนที่สองคือนายตำรวจผู้เล่าถึงการ
พบศพ พยานคนที่สามคือคนเฝ้ายามที่โรงแรม ทอล-
ลาร์ด รอแยล เมืองบอร์นมัธ เล่าเรื่องที่เราทราบดีแล้ว
จากการสืบพยานโจทก์.

เมื่อถึงคนที่สองเบนพยานสำคัญคือ นักจิตวิทยา
ดร. ฮิวเบิต ท่านผู้นี้อายุกลางคน รูปร่างสูงสะโอดสะอง
พูดด้วยความลำบากเล็กน้อย และมักจะเอามือกำราว
ของคอกพยานไว้อย่างแน่น ในชั้นต้นแถลงถึงตนเอง
ว่าเคยตรวจดูนักโทษมามากมาย และเคยทำรายงาน
เสนอกระทรวงมหาดไทยถึงความวิกลจริตของนักโทษ
ทั้งได้เคยตรวจทหารอย่างใกล้ชิดในมหาสงครามด้วย
ดร. ฮิวเบิต รับว่าได้มีโอกาสสนทนากับฮิธในที่คุมขัง
หลายหน และเขาเห็นว่าถ้าผู้ใดทำความผิดในทาง
ธรรมดาเช่นฉ้อโกงหรือขโมยก็จะไม่วิกลจริต หรือผู้ใด
ทำความผิดโหดร้ายในทางกามก็จะไม่วิกลจริต แต่ผู้ใด
ทำผิดได้ทั้งสองอย่าง ผู้นั้นขาดการรับผิดชอบในชีวิต จึง
จะเป็นผู้วิกลจริต คืออย่างที่เราเรียกกันง่าย ๆ ว่า "ไม่

เต็มขาท" ดร. ฮิวเบิตแถลงว่าเมื่อได้สนทนากับฮิธแล้ว ได้ความว่าเมื่อฮิธทำการร้ายกาจต่าง ๆ นั้น ฮิธเองได้รับผลเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ได้รับในทางกามธรรมดา แต่หาได้มีความรู้สึกเสียใจที่ทำผิด หรือมีความสงสารผู้ที่ถูกทำร้ายมิได้.

ดร. ฮิวเบิต แถลงว่าตามความเห็นของเขา ฮิธไม่ใช่คนที่มีความเสวทราม วิปลาส ในทางกามอย่างธรรมดา แต่วิกลจริตในทางที่ไม่รู้จักว่าทำอะไรผิดอะไรถูก มร. แคสสเวลล์จึงถามว่าถ้าเช่นนั้น ควรจะนับว่าฮิธเป็นคนวิกลจริตในทางกฎหมายได้หรือไม่ ดร. ฮิวเบิต ตอบอย่างแน่นอนตามกฎแม็กนอเต็น ฮิธรู้ว่าได้ทำอะไรไป แต่ไม่ทราบว่าสิ่งที่ตนทำนั้นเป็นการทำผิดเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเวลาที่กระทำอยู่นั้น.

บัดนี้จึงถึงเวลาสำคัญยิ่งในคดี คือทนายโจทก์ มร. ฮอค ซักถาม ดร. ฮิวเบิต มร. ฮอค ถามซ้ำซากหลายครั้งถึงการทารุณร้ายกาจต่าง ๆ ที่ฮิธได้กระทำกับนางการ์ดเนอนั้น ฮิธทราบหรือเปล่า ว่าเขาทำอะไรบ้าง ดร. ฮิวเบิตต้องยอมรับว่า ตามความเห็นของเขา ฮิธ

ทราบดีทุกอย่างว่าได้ทำอะไรบ้าง มร. ฮอคจึงถามต่อไป เพื่อจะเอาความตามกฎแม็กนอเต็น ว่ายิวทราบหรือไม่ว่าของที่ทำไปนั้นเป็นของผิด ดร. ฮิว เบิตว่ายิวมิได้เห็นว่าผิด มร. ฮอค ไม่ยอมและยืนยันถามอีกว่ายิวทราบหรือไม่ว่าผิด ดร. ฮิว เบิต ตอบไม่ทราบ และที่เป็นเช่นนั้นเพราะคนที่วิปลาสในทางกามทำอะไรไปก็มักจะไม่ทราบว่าเป็นของผิด มร. ฮอค จึงได้โอกาสดี ก็ซักถามซ้ำๆอีกว่า เพราะยิวมีความวิปลาสในทางกาม ชอบทำการทารุณ ฉะนั้นหรือจึงนึกว่าตัวทำถูก ดร. ฮิว เบิตจนปัญญา จับราวคอกพยานแน่นขึ้น ดูท่าทางเหมือนจะหายใจไม่ออก แล้วก็ตอบยืนยันว่าในเวลาที่ทำการทารุณอยู่นั้น ยิวไม่ทราบว่าตัวทำผิด ดร. ฮิว เบิต ตอนนี้ดูเส้นประสาทเสีย หน้าตาขาวซีด มือจับราวคอกพยานแน่น ส่วนตัวจำเลยคือยิวนั่นเองเสียอีก นั่งอยู่ในคอกจำเลยอย่างหน้าตาเฉย ดูประหนึ่งตัวนั่งฟังทนายโจทก์เขาพูดถึงการกระทำของคนอื่น.

ครั้น มร. ฮอค จึงถาม ดร. ฮิว เบิต ว่าเขามีความเห็นเช่นนั้นหรือ ว่าผู้ใดที่วิปลาสในทางกาม ถ้าอยากจะ

ทำเช่นนั้นก็ได้ ไม่มีความผิดในทางคดีอาญา ดร. ฮิว เบิต ตอบว่า "เปล่า" มร. ฮอค "ถ้าไม่เช่นนั้น ท่านหมายความว่าอย่างไร ขอถามด้วยความเคารพยิ่ง ท่านหมายความว่าอย่างไร กระผมเองคิดว่าท่านพูดอย่างนั้น" ตอนนี้สังเกตุ ดร. ฮิว เบิต อีกอักษรหนึ่ง และในที่สุดยืนยันว่าถ้าฮิธวิปลาสแต่ในทางกามเท่านั้นก็จะไม่วิกลจริต แต่เพราะทำความผิดในทางอื่น ๆ ด้วย เมื่อได้เห็นทั้งสองอย่างรวมกัน จึงแน่ใจว่าฮิธไม่ทราบว่าอะไรผิดอะไรถูก.

มร. ฮอค ใคร่จะทราบว่า ในภายหลังก่อนที่จะเกิดเหตุเหล่านี้ขึ้น ฮิธปรากฏว่าแสดงนิสัยทารุณร้ายกาจหรือเปล่า ดร. ฮิวเบิต ตอบว่าตามที่ได้สืบสวนมานั้น ไม่มีเลย ในที่สุดพูดกันไปมา ดร. ฮิว เบิต แถลงว่าฮิธเป็นผู้ที่อ่อนในทางรู้จักผิดชอบทั่วไป (General Moral Degeneracy) มร. ฮอค ถามอีกว่า ดร. ฮิวเบิต ยอมรับหรือเปล่าว่าฮิธเป็นคนที่เมื่อจนก็โกงเงินเขา ถ้าการติดแถบเหรียญที่ตัวไม่ได้รับจะเป็นการช่วยในการโกงก็ติดเป็นคนโกงแท้ ๆ ซึ่ง ดร. ฮิว เบิต รับว่าจริงทั้งสิ้น มร.

ฮอค "ถ้าเช่นนั้นจะว่าเป็นคนที่อ่อนในทางรู้จักผิดชอบหรือจะว่าเป็นคนโกงเฉย ๆ" ดร. ฮิว เบิต ยืนยันว่าเมื่อเอาไปรวมกันกับความผิดทางกามด้วยแล้ว จะต้องนับว่าอ่อนในการรู้จักผิดชอบ (คือวิกลจริต) ฉะนั้นจึงไม่ทราบว่าทำผิด.

มร. ฮอค จึงถามว่าถ้าเช่นนั้น เมื่อฮิธเคยถูกหาว่าขโมยของ ๆ เพื่อนและปลอมเช็ค ดัง ดร. ฮิวเบิต ได้ยินมาแล้วในศาล ถ้าเป็นพยานจำเลยในสมัยนั้น ท่านแพทย์จะตอบว่าฮิธไม่ทราบว่าทำผิดหรือไม่ ดร. ฮิวเบิต ยอมรับว่าในสมัยนั้นฮิธย่อมทราบว่าทำผิด มร. ฮอค "ถ้าเช่นนั้นเมื่อต่อมาแสดงกิริยาวิปลาสทารุณร้ายกาจในทางกาม จนฆ่าผู้หญิงตายสองคน ทำไมถึงไม่ทราบว่าผิด" ตอนนี้ ดร. ฮิวเบิต ตอบอย่างอึกอักที่สุด และเมื่อถูกถามไปมาก็เลยตอบว่าฮิธนั้นเป็นคนที่ไม่ทราบว่าอะไรผิดชอบ (Moral Defective) มร. ฮอค ถามซ้ำอีกว่า ดร. ฮิวเบิต เห็นว่าฮิธเป็นเช่นนั้นตามกฎหมายหรือ ดร. ฮิวเบิต ตอบว่าเป็นเช่นนั้น มร. ฮอค อ้าง "พระราชบัญญัติว่าด้วยผู้

ที่ไม่รู้จักผิดชอบ พ.ศ. ๒๔๗๐" (Mental Deficiency Act of 1927) ซึ่งบ่งชัดว่า คนชนิดนั้น จะต้องทำอะไรที่จะแสดงตนว่าเป็นเช่นนั้นก่อนอายุ ๑๘ จะเป็นโดยเหตุผลใดๆ ก็ตาม มร. ฮอค จึงถาม ดร. ฮิวเบิต ว่ามีอะไรที่จะนำมาแถลงได้หรือไม่ว่าฮิธเป็นเช่นนั้นก่อนอายุ ๑๘ ดร. ฮิวเบิต ต้องยอมรับว่าไม่มี มร. ฮอค จึงยืนยันว่าถ้าเช่นนั้นตามกฎหมาย จะเรียกฮิธว่าเป็นคนไม่รู้จักผิดชอบไม่ได้.

ในตอนนี้เกิดมีการโต้เถียงกันขึ้นในระหว่างทนายทั้งสองฝ่าย คือทนายจำเลย มร. แคสสเวลล์ ขออนุญาตศาลที่จะแก้ว่าพยานแถลงว่าฮิธวิกลจริตจึงไม่รู้จักผิดชอบ มร. ฮอค ยืนยันว่าไม่ใช่เช่นนั้น ได้ถามพยานว่าฮิธเป็นคนไม่รู้จักผิดชอบตามกฎหมายหรือเปล่า และพยานตอบว่าเป็น ทนายจึงอ่านกฎหมายอันแย้งกับคำให้การนั้น ในตอนนี้พยานจึงขอเปลี่ยนเป็นว่าฮิธวิกลจริตจนไม่รู้จักผิดชอบ มร. ฮอค ก็ถามซ้ำอีก จน ดร. ฮิวเบิต ต้องยืนยันว่าไม่มีหลักฐานอะไรเลย ว่าฮิธ

แสดงตนว่าไม่รู้จักผิดชอบก่อนอายุ ๑๘ ตรงกันข้ามดังพยานต่าง ๆ ได้แถลงมาก่อนแล้ว การโกงเขากินเมื่อใด ๆ ที่จะเหมาะกับตน นั่นจะเรียกว่าวิกลจริตหรือตอนนี้ ดร. ฮิวเบิต หน้าขาวซีดท่าทางเหมือนจะเป็นลมพูดจาไม่ออกอึกอักอยู่นาน แล้วก็ตอบว่าเห็นเช่นนั้น.

"อะไรนะ" มร. ฮอค ร้องขู่ "อะไรจะว่าคนที่โกงเขา และปลอมเช็ค จะต้องนับวิกลจริตเสมอหรือ" ดร. ฮิวเบิต ตอบอย่างกระซิบว่าเป็นเช่นนั้น ถ้าวิปลาสในทางกามด้วย มร. ฮอค จึงถามอย่างแกมเยาะเย้ยว่าถ้าเช่นนั้นถ้าผู้ใดวิปลาสในทางกาม แล้วไปทำความผิดอย่างอื่น ก็จะต้องแก้ได้ว่าเป็นคนวิกลจริตละสิ ดร. ฮิวเบิต ตอบไม่ได้.

มร. ฮอค ถามว่าเมื่อ ดร. ฮิวเบต ทำรายงานการตรวจนักโทษ รายงานนั้นได้รวมอยู่กับรายงานของ ดร. ยัง (Dr. Young) ด้วยหรือเปล่า ดร. ฮิวเบิต รับว่าจริง แต่เขามิได้เห็นด้วยกับ ดร. ยังทั้งหมด เมื่อซักถามพอแล้ว มร. ฮอค ก็รวบรัดเสือคลุมเข้าชิดตัว วางกระดายที่ถืออยู่ในมือลงอย่างแรง มองดู ดร. ฮิวเบิต สักครู่

โดยกิริยาดูถูก แล้วก็นั่งลงอย่างกระแทกตัวโดยแรง เป็นอันว่าการต่อสู้กันในทางคารม ดร. ฮิวเบิต แพ้ มร. ฮอค อย่างหลุดลุ่ย มร. แคสสเวลล์จึงต้องลุกขึ้นถามต่อไป เพื่อจะแก้ไขผลร้ายแก่จำเลย ที่ได้รับจากการถูกซักถามของทนายโจทก์ และซักจูงให้ ดร. ฮิวเบิต แถลงว่าหากจะไม่รู้จักผิดชอบตั้งแต่ก่อนอายุ ๑๘ จึงจะนับว่าเป็นผู้ไม่รู้จักผิดชอบตามกฎหมายได้ ดร. ฮิวเบิต ยืนยันอีกว่าหากเป็นคนวิกลจริตตามกฎแม็กนอเต็น เพราะว่าหากวิกลจริตในทางไม่รู้จักผิดชอบ ในตอนนี้ท่านผู้พิพากษาต้องถามว่าพยานเห็นว่าหากมีจิตเป็นโรคหรือไม่ ดร. ฮิวเบิต ตอบว่าเป็นโรคแน่ และวิกลจริตแน่ เมื่อ ดร. ฮิวเบิต ให้การจบแล้ว มร. แคสสเวลล์ก็ลุกขึ้นแจ้งแก่ผู้พิพากษาว่าคดีทางจำเลยจบแล้ว.

มร. ฮอค ลุกขึ้นแถลงว่า ทางโจทก์จะรับรองคำให้การของ ดร. ฮิวเบิต ไม่ได้ ทนายว่าได้แถลงแก่ศาลล่วงหน้าแล้ว ว่าถ้าจะมีการแก้ในทางวิกลจริต ทางโจทก์จะขอเบิกพยานโต้ (Evidence in Rebuttal) ผู้พิพากษาบอกว่า มร. แคสสเวลล์ได้ยอมแต่แรกแล้ว

ว่าจะไม่ขัดข้อง มร. แคสสเวลล์ลุกขึ้นคำนับรับว่าจริง.

พยานโจทก คนแรกในตอนนี้ คือ นายแพทย์ประจำคุกที่ บริกซะตัน (Brixton) คือ ดร. เกริยสัน (Dr. Grierson) มร. ฮอค เป็นผู้ถาม ตอบว่าฮิธได้ถูกส่งไปคุมขังไว้ในคุกนั้นตั้งแต่วันที่ ๘ กรกฎาคม ได้มีแพทย์ตรวจดอยู่ตลอดเวลา ดร. เกริยสัน เองก็ได้สนทนาด้วยหลายครั้ง นายแพทย์เองได้เป็นแพทย์ในคุกมา ๓๓ ปีแล้ว และได้ทำหน้าที่ตรวจจิตของจำเลยเมื่อคอยจะขึ้นศาล มากกว่าอย่างใดๆ อื่น มีหน้าที่จะต้องตกลงสองอย่าง คือว่าจำเลยวิกลจริตเกินไป จนถึงกับจะเข้าใจข้อถูกหาในศาลไม่ได้ หรือถ้าขึ้นศาลได้ก็จะวิกลจริตเกินไป ที่จะถูกตัดสินลงโทษหรือไม่ ดร. เกริยสันเมื่อได้ตรวจฮิธหลายครั้งแล้ว ลงความเห็นอย่างแน่นอน ว่าฮิธนั้นไม่วิกลจริตเลย ดร. เกริยสันแถลงว่าได้อ่านบันทึกเรื่องราวของฮิธมาตลอด ตั้งแต่เด็ก และเมื่อเป็นทหาร ได้พูดกับมารดาของฮิธ ไม่เห็นมีอะไรที่จะแสดงว่าวิกลจริต ความผิดทุกๆ อย่างที่เคยทำมาแต่ก่อน ก็เป็นของที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเองทั้งสิ้น

ทั้งรู้จักวิธีที่จะปกปิดหลบหนี เช่นเปลี่ยนนามเป็นต้น ดร. เกรียสันไม่เห็นด้วยกับ ดร. ฮิวเบิตเลยว่าฮิธไม่ทราบว่าตนทำผิด เมื่อให้การมาถึงเพียงนี้ ก็ขบการพิจารณาในวันที่สอง.

วันรุ่งขึ้นวันพฤหัสบดีที่ ๒๖ กันยายน ข้าพเจ้าไปฟังคดีอีกต่อไป ทก ๆ วันมิคนไปฟังแน่น และข้าพเจ้าก็ได้รับเชิญกินอาหารกลางวันกับผู้พิพากษาและผู้มีเกียรติอื่น ๆ อีก เช่นเมื่อสองวันแรก พอเริ่มต้นวันที่สามก็มีเหตุการณ์แปลก เพราะเรากำลังคอยจะฟัง ดร. เกรียสันกันทั้งนั้น แต่ผู้พิพากษากลับแถลงว่าสมาชิกจูรีคนหนึ่ง ขอให้เรียกนางไวแอตต์ ผู้จัดการโรงแรมกลับมาให้การอีก เพื่อจะให้ท่านถามอีกสองสามข้อ คือว่าฮิธเงินขาดมือหรือเปล่า ได้ชำระเงินทุกทีหรือ นางไวแอตต์ตอบว่าก่อน ๆ นี้เคยใช้ทุกที แต่คราวสุดท้ายไม่ได้ใช้นั้นก็เพราะหลบหนีไปเสียในตอนกลางคืน ความมุ่งหมายของสมาชิกจูรีที่ถามข้อนี้ ดูไม่มีใครในศาลเข้าใจเพราะท่าทางแสดงว่าแปลกใจกันทั้งสิ้น รวมทั้งผู้พิพากษาเองด้วย.

บัดนี้ ดร. เกรียสันก็เข้าให้การต่อไป โดยถูก มร. แคสสเวลล์เป็นผู้ซักถาม จุดหมายของ มร. แคสสเวลล์ในการซักถาม ก็คือจะให้ปูรเห็นว่า ดร. เกรียสันนั้นเป็นแพทย์ประจำคุกอย่างธรรมดา มิใช่ผู้ชำนาญในโรคจิตที่คุกบรอดมัวร์ (Broadmoor) อันเป็นคุกคุมขังนักโทษวิกลจริตไม่เคยประจำ แต่ได้เคยเรียนวิชาจิตศาสตร์เป็นส่วนของวิชาแพทย์ธรรมดาด้วย มร. แคสสเวลล์ทำให้ ดร. เกรียสันรับว่า การพูดกับคนรออำญานั้น ถ้าจะให้ได้ผลดี คนผู้นั้นจะต้องมีความไว้วางใจในแพทย์ ในกรณีนี้มิได้ไว้วางใจใน ดร. เกรียสันเลย เมื่อ มร. แคสสเวลล์จะให้ ดร. เกรียสันยอมรับว่าเป็นผู้ที่ทำให้จดหมายลับจากฮิธไปถึงหมอความของเขา ตกไปในมือข้าราชการประจำคุกก่อน ดร. เกรียสันไม่ยอมเออออวยด้วย และต้านทานอย่างเต็มที่ ว่านั้นไม่ได้อยู่ในหน้าที่ของเขาเลย มร. แคสสเวลล์พยายามถามย้ำอยู่เรื่อยว่า ดร. เกรียสันไม่ได้รับความไว้วางใจจากฮิธ เมื่อไม่สำเร็จในทางนั้น มร. แคสสเวลล์ก็แนะว่าถึงแม้ ดร. เกรียสันจะซักถามฮิธว่าวิปลาสในทางกาม ฮิธก็ยืน

ยันว่าเปล่า เขาเป็นคนปรกติ การที่คนวิปลาสจะยืนยันว่าตนปรกติดีอยู่ มักจะแสดงว่าวิกลจริตได้มิใช่หรือ ดร. เกรียสันต้องรับว่าเป็นเช่นนั้น แต่ทนายจำเลยจะเผ้าย้อนถามโดยวิธีใด ๆ ก็ตาม ดร. เกรียสันก็ยืนยันอยู่ตลอดว่าเท่าที่เขาได้ตรวจยิธแล้ว เห็นว่าไม่วิกลจริต แต่ยอมรับว่าเป็นคนที่วิปลาสจากธรรมดา แต่ก็ไม่วิกลจริตตามกฎหมาย คือทราบดีว่าตนได้ทำผิด.

ขั้นที่ทนายจำเลย ก็พยายามจะให้แพทย์ยอมรับว่ายิธเป็นคนทารุณร้ายกาจ ซึ่งแพทย์ต้องยอมรับ แล้วก็ถามว่าคนทารุณนนจำเป็นจะต้องทำความผิดในทางอื่น ๆ หรือเปล่า แพทย์ต้องตอบว่าเปล่า แปลว่า มร. แคสสเวลล์จะจง ดร. เกรียสัน ให้เห็นด้วยกับ ดร. ชิวเบิต ว่าเพราะยิธเป็นคนทั้งทารุณทั้งทำผิดในทางอื่น ๆ จึงควรจะนับได้ว่าเป็นผู้ไม่รู้จักผิดชอบ ดร. เกรียสันไม่ยอมเห็นด้วย แถลงว่าตามกฎหมายผู้ไม่รู้จักผิดชอบ ต้องแสดงตนว่าเป็นเช่นนั้น มาแต่ก่อนอายุ ๑๘ แต่ในชีวิตของยิธไม่มีอะไรแสดงว่าเป็นอย่างนั้น มร. แคสสเวลล์ว่าที่กฎหมายยึดเอาอายุ ๑๘ เป็นหลักนั้นอาจจะแคบเกินไป

แต่ ดร. เกริยสันเห็นว่ากฎหมายถูกแล้ว และที่ ดร. ฮิว-เบิต บอกว่าอาจจะเคยทำผิดก่อนอายุ ๑๘ นั้นเป็นการเดาเอาเอง ไม่มีหลักฐานอะไรเลย.

ต่อนี้ มร. แคสสเวลล์ก็เปลี่ยนวิธี พยายามจะซักพยานให้รับว่าจำเลยเป็นคนวิปลาส พยานก็รับโดยดีทั้งแถมว่า "ข้าพเจ้าไม่เคยพูดเลยว่าคนที่ฆ่าคนได้นั้นไม่วิปลาส" แต่ก็ไม่ยอมรับว่าวิกลจริต มร. แคสสเวลล์ออกจะจนปัญญาแล้ว เลยถามว่า ดร. เกริยสันเคยเป็นพยานมาแล้วกี่หน แพทย์ตอบว่ามากครั้งจนนับไม่ถ้วน มร. แคสสเวลล์จึงถามว่า เคยบอกว่าจำเลยไม่วิกลจริตแต่แพทย์ที่เป็นพยานจำเลยบอกว่าวิกลจริต แล้วจูรีเคยเชื่อแพทย์ทางจำเลยมากกว่าบ้างหรือไม่ นายแพทย์ก็ต้องรับว่าเคยมีเช่นนั้น เมื่อได้รับตอบดังนั้น มร. แคสสเวลล์ก็ดูพอใจ นั่งลงโดยด่วน ส่วนจำเลยเองก็นั่งพิงมาตลอดเวลาอย่างหน้าตาเฉย.

ต่อนี้ มร. ฮอค ก็เบิก ดร. ยัง นายแพทย์อีกคนหนึ่งมาเป็นพยาน ดร. ยังได้มีโอกาสตรวจจำเลย แต่ตรวจอย่างแพทย์อิสระ ไม่ใช่ในฐานเป็นแพทย์ของคุก ดร.

ยังว่าได้อ่านเอกสารเกี่ยวกับคดีนี้ทั้งหมด ได้ฟังคำให้การมาตลอด มร. ฮอค จึงถามว่าตามความเห็นของ ดร. ยัง จำเลยวิกลจริตหรือไม่ ดร. ยัง ตอบว่าไม่วิกลจริตอย่างเด็ดขาด มร. ฮอค ก็ถามปัญหาต่าง ๆ อีกต่อไป ได้รับตอบว่าฮิธไม่วิกลจริต และไม่เป็นผู้ที่ไม่รู้จักผิดชอบ ทาง ดร. ยัง ตอบว่าได้ทำงานในแผนกนี้มาแล้วเป็นเวลา ๒๖ ปี.

มร. แคสสเวลล์ทนายจำเลยลุกขึ้นซักถาม เพื่อจะลดหย่อนน้ำหนักของคำให้การของ ดร. ยัง เช่นพยายามจะให้รับว่าพูดกับฮิธชั่วแต่เวลาไม่นาน จำเลยไม่แสดงความไว้วางใจ และแสวงที่จะให้นายแพทย์ยอมรับว่ากฎแม็กนอเต็นบัดนี้พ้นสมัยเสียแล้ว แต่ ดร. ยัง ก็ยืนยันไม่ยอมอยู่เรื่อยว่าจำเลยวิกลจริต หรือเป็นผู้ที่ไม่รู้จักผิดชอบว่าอะไรผิดอะไรถูก เมื่อเช่นนั้น มร. แคสสเวลล์ก็นั่งลงไม่ถามอะไรอีก การเบิกพยานทั้งสองฝ่ายก็เป็นอันจบลงบัดนั้น.

โดยไม่มีการพักผ่อนอะไรเลย มร. แคสสเวลล์ทนายจำเลยก็ลุกขึ้นแก้แทนจำเลย พูดอย่างยืดยาว

พร้อมด้วย คุณโวหาร อย่าง แนบเนียน และเชี่ยวชาญยิ่ง ซึ่งข้าพเจ้าจะขอนำมากล่าวแต่ตามข้อสำคัญ ตั้งต้นโดย ทำให้จูรีแน่ใจว่า จูรีและจูรีเท่านั้นเป็นผู้ตัดสินเท็จจริง ฉะนั้นความรับผิดชอบจึงย่อมใหญ่หลวงมาก ทางจำเลย ไม่เถียงว่าฮิธเป็นผู้ฆ่านางการ์เนอ แก้แต่เพียงว่าฆ่า ในเวลาวิกลจริตตามกฎหมาย การแปลกฎหมายและตีความว่าวิกลจริตหรือไม่นั้น ท่านผู้พิพากษาย่อมจะเป็นผู้ตีความ มร. แคสสเวลล์ว่าไม่มีใครในโลกนี้จะเห็นได้ว่า จำเลยเป็นคนที่ควรจะอยู่ในโลกนี้ได้ตามเสรีภาพ ปัญหามีอยู่ว่า เขารับผิดชอบในความผิดของเขาหรือเปล่า ควรจะถูกลงโทษหรือควรจะถูกส่งเข้าโรงพยาบาลโรคจิต.

มร. แคสสเวลล์ ยกเอาข้อที่ฮิธเคยเป็นนักบินทำการรบให้แก่ชาติ เรือบินถูกยิงตกเมื่อไฟไหม้ ของเหล่านี้อาจจะทำให้จำเลยวิกลจริตไปได้ ข้อสำคัญคือต้องไม่สำรวจดูว่าฮิธวิกลจริตบัดนี้หรือไม่ ปัญหามีอยู่ข้อเดียวคือ เมื่อทำการฆ่านั้นจำเลยวิกลจริตในขณะนั้นหรือไม่ เพราะฮิธมิได้พยายามปกปิดซ่อนตนเลย ทั้ง

เมื่อก่อนฆ่านางการ์เนอหริอนางสาวมาร์แซลล์ ทนาย
จึงว่าฮิมิได้ตั้งใจล่วงหน้าว่าจะฆ่า ที่ทำไปนั้นเพราะ
วิกลจริตโดยเฉพาะ แม้จะฆ่านางการ์เนอก็หาได้ไป
แอบฆ่าในที่ลับ กลับฆ่าในห้องโรงแรมซึ่งตนได้ว่าไว้
แล้วในนามของตน อันเป็นของที่คนมีสติสัมปชัญญะดี
ไม่ควรจะกระทำเลย.

ปัญหาอันแรกก็คือ จำเลยได้กระทำฆาตกรรม
หริอเปล่า กฎหมายอังกฤษไม่ยอมให้จำเลยรับผิดในคดี
ฆาตกรรม แต่ในกรณีนี้จำเลยไม่ปฏิเสธ ยูริจึงอาจจะแน่
ใจว่ามือของจำเลยได้ทำการฆาตกรรม แต่จิตใจมิได้
บังคับมือ ฉะนั้นจึงได้ทำการฆาตกรรมโดยวิกลจริต
เมื่อทำแล้วก็หาได้แสดงความเสียใจหริอสงสารผู้ถูกทำ
ร้ายมิได้ อันคนที่สติดีควรจะกระทำ ต่อจากนั้น มร.
แคสสเวลล์ เล่าเรื่องอีกตั้งแต่ต้น เน้นว่าฮิมิได้ซ่อน
ตนก่อนฆาตกรรมครั้งแรก ไม่ได้ซ่อนตนภายหลัง กลับ
ตรงไปยังเมืองเวอรธิงเพื่อพบกับนางสาวซิมอนด์ส ทั้ง
ไปบอกนางสาวซิมอนด์สเสียด้วยว่าฆาตกรรมบังเกิดขึ้น
ในห้อง ซึ่งเขาและเจ้าหล่อนได้นอนอยู่ด้วยกันเมื่อเร็ว ๆ

นั้น จากเมืองเวอร์ซิงก์ไปอยู่ที่เมืองบอร์นมัธ ถึงจะเปลี่ยนนามก็จริง แต่ก็มิได้แอบซ่อนตัวเลย ทั้งๆที่จะต้องทราบดีว่าทุกๆสถานีตำรวจในพระราชอาณาจักรจะต้องมีภาพของตนส่งเวียนไปแล้ว เมื่อพบนางสาวมาร์แชลล์ผู้น่าจะเป็นพรหมจารีย์เช่นนางสาวซิมอนด์ส เหตุใดฮิจึงไม่ทำดีด้วย และอ่อนหวานด้วย เช่นกับนางสาวซิมอนด์ส นี่กลับล่อเอาไปฆ่าอย่างทารุณร้ายกาจโดยไม่มีเหตุผล เมื่อฆ่าแล้วตนเองก็กลับเข้าไปในโรงแรมได้อีกอย่างหน้าเฉยตาเฉย ถ้าฮิเป็นแต่เพียง เซดิสต์ (Sadist)[๑] เท่านั้น เมื่อกลับมาแล้วจะต้องตกอกตกใจบ้าง นี่กลับเฉยที่สุด แล้วยังเอาเข้าของเล็กน้อยของสตรีสาวคนนั้นไปจำนำได้ นี่เป็นการกระทำของคนที่สติดีอยู่หรือ เมื่อผู้จัดการโรงแรมไต่ถามถึงนางสาวมาร์แชลล์ ฮิควรจะทราบดีว่าจะถูกจับในไม่ช้า แต่ได้คิดหนีจาก

---

๑ เซดิสต์ (Sadist) คือคนที่ชอบทำการทารุณต่างๆ และได้รับความเพลิดเพลินในทางนั้น เมื่อราว ๒๐๐ ปีมาแล้ว เคยมีขุนนางสืบตระกูลฝรั่งเศสชื่อ มาร์ควิส เดอ ซาด (Marquis de Sade) ชอบเช่นนั้นจนถึงกับแต่งตำราว่าด้วยความเพลิดเพลินที่ได้รับจากการทำทารุณต่างๆ.

เมืองบอร์นมัธหรือเปล่า มิได้คิดเลยแม้จะมีทางรถไฟไปได้ทั่วประเทศอย่างสะดวก กลับคงอยู่ที่นั่นแล้วติดต่อกับตำรวจ ว่าจะช่วยในการค้นหาและจับผู้ร้ายฆ่านางสาวมาร์แชลล์ กลับตรงไปยังสถานีตำรวจ จนตำรวจเขาจำหน้าได้จากภาพเลยถูกจับ คนสติดีจะทำเช่นนั้นหรอ.

ประการที่ มร. แคสสเวลล์ เถียงถึงเรื่องกฎหมายว่าด้วยผู้ไม่รู้จักผิดชอบ ซึ่งจะต้องแสดงตนว่าเป็นเช่นนั้นมาแล้วเมื่อก่อนอายุ ๑๘ ทนายว่าไม่มีข้อใดที่จะพิสูจน์ได้ว่าฮิธมิได้เป็นเช่นนั้น ทั้งนี้เพราะในการซักพยาน ทางโจทก์มิได้ถามถึงความประพฤติของฮิธเมื่อก่อนอายุ ๑๘ เลย ส่วนคำให้การของ ดร. เกรียสัน และ ดร. ยังนั้น ทนายก็เน้นอยู่เรื่อยว่าท่านทั้งสอง แม้จะเรืองนามและมีความสามารถเท่าใดก็ดี แต่ก็เป็นเพียงแพทย์ธรรมดา ไม่ใช่แพทย์โรคจิต ไม่เหมือนพยานจำเลย ดร. ฮิวเบิต ซึ่งเป็นแพทย์โรคจิต พูดกับจำเลยได้ดีกว่าจึงน่าจะเข้าใจจำเลยได้อย่างลึกซึ้ง ดร. ฮิวเบิต ว่าเวลาที่ฮิธฆ่าสตรีสองคนนี้ ฮิธวิกลจริตชั่วคราว ท่าน

สมาชิกจูริจะไม่เห็นว่า ดร. ฮิวเบิต น่าจะได้รับความเชื่อถือมากกว่าหรือ มร. แคสสเวลล์ลงเอยโดยพูดว่า "ท่านสมาชิกจูริ ข้าพเจ้าขอความตัดสินอย่างยุติธรรมโดยคนที่เข้าใจชีวิต ขอให้ตัดสินโดยไม่มีความกลัวเกรงถึงญาติพี่น้องเพื่อนฝูงของท่านจะว่า "อะไร ตัดสินว่าคนๆ นั้นเป็นบ้า เมื่อควรจะตัดสินว่ามีความผิด" ขอท่านอย่ากลัว ตัดสินโดยใจหนักแน่นจริงๆ เถิด ข้าพเจ้าวิงวอนขอท่านเท่านั้น เมื่อได้ตรึกตรองประเด็นอย่างละเอียดแล้ว ข้าพเจ้าขอแนะนำด้วยความเคารพ ว่าท่านควรจะตัดสินว่าจำเลยได้ทำร้ายจริง แต่ทำด้วยความวิกลจริต" แล้ว มร. แคสสเวลล์ก็นั่งลง คนทั้งหมดในศาลก็นั่งเงียบกริบ ตัวจำเลยเองนั้นนั่งหน้าตาเฉยอยู่.

ตามระเบียบศาลอังกฤษ เมื่อทนายจำเลยนั่งลงแล้ว ทนายโจทก์คือทนายอัยการ มีสิทธิที่จะพูดต่อศาลและจูรีได้อีกครั้งหนึ่ง มร. ฮอค จึงลุกขนแถลงดังต่อไปนี้ คือเมื่อพิจารณาคดีมาจนบัดนี้ จูรีน่าจะไม่มีข้อสงสัยเลยว่าผู้ตายคือนางการ์เนอนั้น ถูกปลงชีวิตโดยวิธีอัน

ทารุณโหดร้ายโดยฮิธ แม้ทางจำเลยก็ไม่แก้ทักท้วงในข้อนั้นเลย แต่พยานจำเลย ดร. ฮิวเบิต แถลงว่าเมื่อฮิธทำร้ายต่าง ๆ นั้น จน นางการ์ดเนอ ถึงแก่ความตาย ฮิธไม่รู้สึกตัวว่าทำผิด จึงนับว่าวิกลจริตตามกฎหมาย ดร. ฮิวเบิต ยอมรับว่าการเป็นเซดิสต์นั้น จะนับว่าวิกลจริตจนไม่ต้องรับผิดชอบไม่ได้ แต่เมื่อทำความผิดอย่างอื่น ๆ อีกด้วย แล้วเราเอามารวมกัน จึงจะเห็นว่าฮิธเป็นคนวิกลจริตในการไม่รู้จักว่าอะไรผิดอะไรถูก มร. ฮอค เห็นว่าความเห็นของ ดร. ฮิวเบิต เป็นความเห็นที่เหลวไหล ทนายนำคำให้การของแพทย์ทางโจทก์ทั้งสองคนขึ้นมาชี้แจง คือ ดร. เกรียสัน และ ดร. ยัง ไม่ใช่เป็นพยานโจทก์ที่อาจจะเข้ากับโจทก์ในคดีแพ่ง ในคดีอาญาโจทก์คืออัยการ อัยการไม่มีความประสงค์ใดอื่นนอกจากความยุติธรรม แพทย์ทั้งสองแน่ใจว่าฮิธมิได้วิกลจริต และทราบดีว่าทำผิด มร. ฮอค ว่าหนทางดีที่สุดที่จะดูใจคน ก็คือพิจารณาว่าเมื่อทำอะไรผิดไปแล้วเขาทำอย่างไรต่อไป ฮิธพยายามทุกวิธีที่จะปกปิดการฆาตกรรมและคิดหนี อนึ่งทนายจำเลยว่าฮิธ ไม่ควรหนีไป

เมืองบอร์นมัธ อันเป็นเมืองชายทะเลซึ่งมีคนไปเที่ยวมากในฤดูนั้น ยิ่งมีคนอยู่มากก็ยิ่งจะแอบหลบหนีอยู่ได้ง่ายขึ้น (มร. ฮอคพูดตอนนี้จำเลยหน้าบึ้ง ไม่ทำหน้าตาเฉยเหมือนเมื่อเวลาทนายจำเลยพูด) ตรงกันข้ามการหนีไปบอร์นมัธในสมัยเที่ยว น่าจะเหมาะที่สุดแก่การซ่อนตัว.

มร. แคสสเวลล์ ลุกขึ้นขออนุญาตแย้ง ว่าที่เซาพูดถึงการไปบอร์นมัธและเห็นว่าแปลกนั้น คือแปลกในข้อที่ยิ่งไปบอร์นมัธโดยมิได้พยายามปลอมตัวเลย.

มร. ฮอค ยอมรับว่าจำเลยมิได้ปลอมตัวนั้นจริง แต่จำเลยก็เปลี่ยนชื่อ และเมื่อฆ่านางสาวมาร์แชลล์แล้ว ก็เอาตั๋วรถไฟขากลับเตรียมไว้หนี เอาเข้าของไปจำนำเพื่อจะได้มีเงินพอใช้ จริมิได้มีหน้าที่ตัดสินในเรื่องฆ่านางสาวมาร์แชลล์ก็จริง แต่ต้องพิจารณาด้วย เพราะทางจำเลยแก้ว่าทำโดยวิกลจริตอีก แต่ที่จริงยิ่งก็พยายามปกปิดอีกครั้งหนึ่ง เช่นพูดเท็จว่านางสาวมาร์แชลล์มีเพื่อนชายเป็นอเมริกันเป็นต้น ที่อาจจะเป็นผู้ฆ่าได้ นี่หรือคนวิกลจริตที่ไม่รู้ตัวว่าทำผิด หากไม่มี

ผู้ไปพบศพนางสาวมาร์แชลล์ขึ้นโดยเร็ว ศพนั้นอาจจะยังคงซ่อนอยู่ได้อีกหลายวัน จนอีกอาจจะมีโอกาสหลบหนีได้อีกต่อไป.

มร. ฮอค ขอโทษจูรีที่ออกจะอธิบายยืดยาวไปหน่อย แต่เป็นการจำเป็น ไม่มีผู้ใดจะว่าอีกเป็นคนธรรมดา อีดซ์เป็นคนวิปลาสในทางกามนั้นไม่มีข้อญหา แต่นั้นไม่แปลว่าเป็นคนวิกลจริต จนไม่ทราบว่าทำอะไรถูกหรือผิด ในที่สุดทนายขอให้จูรีเองเป็นผู้ตัดสิน.

ตามระเบียบของศาลอังกฤษ เมื่อทนายทั้งสองฝ่ายได้แถลงเสร็จแล้ว ก่อนที่จูรีจะออกไปจากศาล เพื่อทำการปรึกษาและตัดสินว่าจำเลยผิดหรือไม่ ผู้พิพากษาจะต้องอธิบายคดีให้แก่จูรี เฉพาะอย่างยิ่งในแง่ที่เกี่ยวกับข้อญหาในทางกฎหมาย ตลอดคดีนี้ผู้พิพากษา มอร์ริส ได้จดข้อความมาตลอด บางตอนจดอย่างเต็มที่ จนกระทั่งพยานต้องให้การอย่างช้ายืดยาว ดังข้าพเจ้าได้อธิบายมาแล้ว เมื่อเช่นนั้นข้าพเจ้าจึงนึกเอาว่า ผู้พิพากษาคงจะต้องขอหยุดพักสักครู่ เพื่อรวบรวมข้อ

ความที่จดไว้นั้นแล้ว พิจารณาดูจนได้เรื่องราวเรียบร้อยหมดแล้ว จึงจะเริ่มอธิบายคดีแก่ขุริ ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ผู้พิพากษามิต้องรวบรวมเรื่องเลย มิต้องตรวจตราพิจารณาข้อความที่ได้จดไว้หลายหน้ากระดาษนั้นแม้แต่นาทีเดียว พอ มร. ฮอค พูดจบลงและยังไม่ทันจะนั่งลงกับที่ ผู้พิพากษาก็เริ่มอธิบายทันที คำอธิบายของผู้พิพากษานี้เขาเรียกว่า Summing-Up ทำได้อย่างรวดเร็วละเอียดลออ และพูดตลอดไปโดยไม่ต้องหยุดพักเพื่อคิดเลย ข้าพเจ้าขอยอมรับว่าเห็นว่าแปลกและเก่งกาจเชี่ยวชาญอย่างยิ่ง อนึ่งเรื่องที่ยกขึ้นมาพูดก็หาได้ติดต่อกันตลอดแต่ต้นจนจบไม่ จับตอนนี้ยกตอนนั้นขึ้นมาแถลง ข้อความที่จดไว้ก็ยกหน้านั้นหน้านี้ขึ้นมากล่าว แต่พูดได้ตลอดโดยเกือบจะไม่มีการขัดข้องเสียเลย ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าที่อังกฤษนี้ เขาจะต้องเลือกคนที่เก่งอย่างยิ่งมาเป็นผู้พิพากษา.

ผู้พิพากษาตั้งต้นโดยชมเชยทนายทั้งสองฝ่ายว่าได้บรรยายคดีให้แก่ขุริอย่างละเอียดลออและเข้าใจได้ง่าย ในคดีอาญานั้นอัยการโจทก์จะต้องพิสูจน์ว่าจำเลย

ทำความผิดจริง จูรีและจูรีเท่านั้นเป็นผู้ตัดสินในข้อที่ว่า ประเด็นใดเท็จหรือจริง ในคดีนี้แม้กฎหมายจะไม่ยอมให้จำเลยรับสารภาพ แต่ทางทนายจำเลยก็มิได้โต้เถียงคัดค้านเลย ว่าจำเลยเป็นผู้ฆ่านางการ์ดเนอ ทั้งยังนำเรื่องฆ่านางสาวมาร์แชลล์ อันมิได้อยู่ในคดีนี้ขึ้นมากล่าวอีกด้วย ฉะนั้นถ้าจูรีจะเชื่อแน่ว่านางการ์ดเนอถูกฆ่า ปัญหาที่สองอันมีว่าฮิธเป็นผู้ฆ่าหรือไม่นั้น จูรีอาจจะไม่ต้องสงสัยเลยก็ได้ เพื่อที่จะสนับสนุนข้อนี้ผู้พิพากษาได้แถลงคำให้การของพยานทุก ๆ คน อันล้วนบ่งไปทั้งสิ้นว่าฮิธเป็นผู้ฆ่า ถ้าจูรีแน่ใจว่าฮิธเป็นผู้ฆ่าจริง ตามคำให้การทั้งหลายแหล่แล้ว จูรีก็จำจะต้องตัดสินว่าฮิธเป็นผู้ทำผิดในฐานฆ่าคนตาย ข้อนี้น่าจะไม่เป็นปัญหา ยังมีอีกปัญหาหนึ่งว่าในขณะที่ทำการฆ่านั้นฮิธวิกลจริตหรือเปล่า ถ้าฮิธวิกลจริตจริงในเมื่อทำการฆ่า หน้าที่ของจูรีจะต้องตัดสินว่า ได้มีความผิดจริง แต่วิกลจริต ต่อจากนั้น มร. จัสติส มอร์ริส อธิบายแก่จูรีอย่างละเอียดลออและแจ่มแจ้ง ถึงกฎแม็คนอเต็นว่าด้วย ความ วิกลจริต ของ จำเลย ตาม กฎหมาย อังกฤษ

ดังข้าพเจ้าได้พยายามอธิบายมาแล้ว ทั้งเน้นไว้อีกว่า ทางฝ่ายจำเลยจะต้องพิสูจน์ว่าวิกลจริต หน้าที่ของทางฝ่ายโจทก์คือจะต้องพิสูจน์ว่าจำเลยทำความผิด.

ผู้พิพากษาเตือนรู้ว่าการที่จะตกลงว่าจำเลยวิกลจริตนั้น ไม่ใช่ของที่ควรจะทำได้ง่าย ๆ อีกประการหนึ่งจะต้องไม่ตกลงเช่นนั้น เพื่อเป็นการเลี่ยงหนีความรับผิดชอบ (คือการที่จะตัดสินว่าผิดจริง ๆ ฉะนั้นจำเลยจะต้องถูกประหารชีวิต) ผู้พิพากษาอธิบายถึงคำให้การของ ดร. ฮิวเบิต และเตือนรู้ว่าแพทย์มิได้บอกว่าฮิธวิกลจริตอยู่ตลอด แต่นาน ๆ ก็เกิดเป็นขึ้นมา และเมื่อเป็นเช่นนั้นก็ทำการทารุณร้ายกาจ จนในกรณีนี้สตรีผู้ถูกทำร้ายถึงกับเสียชีวิต แต่ ดร. ฮิวเบิต มิได้ว่าฮิธไม่ทราบว่าตนได้ทำอะไรไป ฮิธทราบดีว่าทำอะไร แต่ไม่ทราบว่าผิด เพราะวิกลจริตในทางชาดธรรมะ ฉะนั้นปัญหาที่มีเหลืออยู่กับรู้ก็อันเดียวคือ ฮิธทราบหรือไม่ว่าการฆ่านางการ์เนอนั้นเป็นการทำผิด ต่อจากนน มร. จัสติส มอร์ริส บรรยายแก่รู้อีกครั้งหนึ่ง ว่าตามคำให้

การที่ได้ฟังมาแล้ว ยิ่งทำการทารุณร้ายกาจต่อนางการ์ดเนออย่างใดบ้าง จนในที่สุดนางเสียชีวิต.

ต่อจากนั้นผู้พิพากษาอธิบายถึงคำให้การของ ดร. ยัง และ ดร. เกรียสัน ซึ่งไม่เห็นตรงกันกับ ดร. ฮิวเบต ดร. ฮิวเบต เห็นว่าผู้ที่มีนิสัยเย็นเซดิสต์ แล้วทำความผิดอย่างอื่นๆด้วย ผู้นั้นวิกลจริตในฐานเย็นผู้ไม่รับผิดชอบ ผู้พิพากษาถามจูรีว่า ความคิดเช่นนั้นถูกต้องหรือ ทางฝ่ายจำเลยเห็นเย็นความคิดที่ จึงได้เอาเรื่องความผิดต่างๆของจำเลยในปางหลังขึ้นมาแถลง ผู้พิพากษาก็แถลงเพิ่มเติมอีก ของที่ข้าพเจ้าเห็นว่าเก่งมาก คือในคำอธิบายทั้งหลายแหล่ของผู้พิพากษา หาได้บรรยายตามลำดับเรื่องไม่ จับเอาเรื่องตอนโน้นตอนนี้ขึ้นมาพูดตามความสะดวกที่จูรีจะเข้าใจ ฉะนั้นจึงต้องเปลี่ยนหน้ากระดาษความจดจำอยู่เรื่อย และทำได้อย่างรวดเร็วและไม่มีพลาดพลั้งเลย.

ผู้พิพากษาเตือนจูรีว่า ดร. เกรียสัน พยานโจทก์ได้ถูกซักถามว่าเคยให้การว่าจำเลยในคดีอื่นๆไม่วิกลจริต แล้วภายหลังจูรีไม่เชื่อ กลับตัดสินว่าจำเลย

วิกลจริตจริงๆ ผู้พิพากษาห้ามมิให้จูรีเอาข้อนี้ขึ้นมาตั้งเป็นข้อคิด เพราะเขามีหน้าที่ตัดสินคดีนี้ และคดีโดยเฉพาะ พยานทุกๆคนมีหน้าที่อย่างเดียว คือแถลงความจริง ไม่ใช่จะพูดไปในทางที่จะทำให้จูรีเชื่ออย่างโน้นอย่างนี้ ในข้อที่ว่าควรจะเชื่อพยานได้หรือไม่นั้น เป็นหน้าที่ของจูรีจะต้องตัดสิน เรื่องที่ว่า จดหมายของฮิถึงหมอความได้ถูกเจ้าหน้าที่ในคุกเปิดดูเสียก่อน และฮิเห็นว่าเป็นความผิดของ ดร. เกรียสัน มีข้อสำคัญอยู่แต่ที่ว่าทนายจำเลยหวังที่จะแสดง ว่าฮิไว้ใจ ดร. ฮิว เบิต มากกว่า ฉะนั้นการตรวจดูในทาง จิต ดร. ฮิว เบิต จึงทำได้ดีกว่า ผู้พิพากษาว่า ดร. ยัง นั้นแถลงอย่างแน่นแฟ้นว่าฮิไม่วิกลจริต.

ท่านทนายผู้คงแก่ความรู้ทั้งสองฝ่าย ได้พยายามจะให้จูรีเห็นว่าฮิวิกลจริตฝ่ายหนึ่ง ไม่วิกลจริตอีกฝ่ายหนึ่ง เช่นฝ่ายจำเลยว่าเมื่อทำฆาตรรมแล้ว ฮิมิได้พยายามซ่อนเร้นหลบหนีอย่างคนที่สติดีควรจะทำ แต่ทางโจทก์ว่า จดหมาย ที่ฮิเขียนไปถึง นายตำรวจ เล่าถึงการฆาตกรรมแต่แนะนำว่าคนอื่นเป็นผู้กระทำ เป็น

จดหมายของคนสติดีเขียน เพื่อที่จะหลอกตำรวจให้ไปมัวสิบสวนหาตัวคนอื่น ซึ่งความจริงไม่มีตัวตนเลย ฮิธไม่ได้ปลอมตัวที่เมืองบอร์นมัธก็จริง แต่ก็ปลอมชื่อทนายจำเลยว่าจำเลย ไม่ระวังตัวเลย ภายหลังฆาตกรรมครั้งที่สอง ผู้พิพากษาว่ามีคนชนิดหนึ่งซึ่งอวดดีเห็นตัวเก่ง และนึกว่าตนจะทำอะไรได้ที่คนอื่น ๆ เขาทำไม่ได้ ทนายจำเลยว่าเย็นของแปลกที่ฮิธจะไปหาตำรวจ และขอช่วยในการค้นหาผู้ฆ่านางสาวมาร์แชลล์ แต่ทางโจทก์ว่านั่นเย็นวิธีดีที่สุดในการหลบหนี เพราะไปบอกตำรวจว่ามีคนอื่นอาจเย็นผู้ฆ่าได้อีก.

ในที่สุดผู้พิพากษาว่า “ท่านสมาชิกจูรี ข้าพเจ้าได้พยายามอย่างเต็มความสามารถที่จะช่วยท่านทำหน้าที่ของท่าน” ผู้พิพากษาถามว่าจูรีเชื่อ ดร. ฮิวเบิตหรือ ดร. เกรียสัน และ ดร. ยัง “ถ้าท่านเชื่อว่าฮิธวิกลจริตจริงตามความคิดของ ดร. ฮิวเบิตก็ต้องตัดสินว่า ทำผิดจริงแต่วิกลจริต (Guilty but insane) แต่ถ้าท่านเห็นว่าฝ่ายจำเลย มิได้พิสูจน์ว่าฮิธวิกลจริต แต่ท่านเชื่อว่าฮิธได้ฆ่านางการ์เนอจริง ๆ แล้ว ท่านก็

ต้องตัดสินว่า "ผิด" เท่านั้น แม้ท่านจะไม่อยากตัดสินเช่นนั้นก็ตาม ท่านสมาชิกจูริ ขอท่านได้ไปคิดดูเอาเองเถิด."

พอผู้พิพากษาพูดจบก็ลุกขึ้น ผู้อยู่ในศาลทุก ๆ คนก็ลุกขึ้นแสดงความเคารพ ผู้พิพากษาเข้าไปภายในฮิธิถูกผู้คุมนำตัวลงไปคอยข้างล่าง สมาชิกจูริก็มีตำรวจนำตัวไปยังห้องปรึกษาเวลา ๑๖.๓๕ น.

คนที่นั่งอยู่ในศาลบ้างก็นั่งคอยอยู่ต่อไป บ้างก็ออกไปยืนคุยกันอยู่ยังเฉลียง ต่างถกกันและโต้เถียงกันโดยเดาว่าจูริจะว่าฮิธิวิกลจริตหรือไม่ ข้าพเจ้าได้ยินคนหลายคนพากันพูดว่า น่ากลัวจะนานมากกว่าจูริจะตกลงกันได้ ข้าพเจ้านัดให้มิคนมาพบที่โรงแรมเวลา ๑๘.๐๐ น. จึงเกรงจะกลับไปไม่ทัน เพราะไม่อยากจะขาดฟังผลของคดี ข้าพเจ้าจึงถาม มร. เบิค ผู้มีความชำนาญมาก ว่าเขาคิดว่าจูริจะต้องการเวลานานเท่าใดที่จะปรึกษาตกลงกัน มร. เบิค บอกว่า ๑ ชั่วโมง ข้าพเจ้ายอมรับว่าข้าพเจ้าไม่เชื่อเขา แต่เขาทำนายถูกอย่างแม่นยำยิ่ง คือเวลา ๑๗.๓๔ น. คือ ๑ ชั่วโมงขาด ๑ นาที

จูริก็กลับเขามาอีก ผู้พิพากษาออกนั่งบัลลังก์ ฮิอถูกนำตัวกลับเข้ามาในคอกจำเลย ในตอนนี้อดไม่ได้ที่จะแสดงว่าตกใจและประสาทสั่นอยู่ไม่น้อย กัดและเลียริมฝีปากบ่อย ๆ นัยน์ตาจ้องไปทางจูริ.

จ่าศาล (ลุกขึ้น) – ท่านสมาชิกจูรี ท่านเห็นด้วยพร้อมกันในการตัดสินแล้วหรือ?

หัวหน้าจูรี – เห็นด้วยแล้ว

จ่าศาล – ท่านตัดสินว่าจำเลย เนวิลล์ ยอร์ช เคลฟ่ลิย์ ฮิอทำผิดจริงหรือไม่ ในการฆ่านางการ์เนอ?

ในตอนนี้ในศาลเงียบสงัด ทุก ๆ คนคอยฟัง

หัวหน้าจูรี – ผิดจริง

จ่าศาล – ท่านว่าจำเลยมีความผิดในฆาตกรรมและนั่นเป็นความเห็นของพวกท่านทุก ๆ คนหรือ?

หัวหน้าจูรี – เป็นเช่นนั้น

จ่าศาล – จำเลย ท่านถูกตัดสินว่าได้กระทำ

ฆาตกรรม ท่านมีอะไรไหมที่อยาก
จะแถลง ว่ามีเหตุใดที่ศาลไม่ควรจะ
ลงอาญาประหารชีวิตตามกฎหมาย?

ฮีธ – (*อีกอักพูดไม่ออกอยู่ครู่หนึ่ง แล้วก็ร้องออกมาได้*) ไม่มีอะไรเลย

เจ้าหน้าที่กร้องประกาศห้ามมิให้ผู้ใดทำเอะอะหรือพูดจาอะไรเมื่อผู้พิพากษาจะประกาศลงอาญา เจ้าหน้าที่อีกคนหนึ่งก็เอาผ้าดำแบน ๆ อันคล้ายผ้าเช็ดหน้าวางบนวิกที่ศีรษะผู้พิพากษา นักธรรมผู้ประจำตัวผู้พิพากษาก็ยืนหลังบัลลังก์ ผ้าดำที่ต้องอยู่เหนือศีรษะผู้พิพากษาเขาเรียกว่า หมวกดำ (Black Cap) ข้าพเจ้าเคยได้ยินชื่อเสียงมานานแล้ว นับตั้งแต่มาอยู่ที่อังกฤษ แต่เคยนึกว่าเป็นหมวกจริง ๆ ครั้นจึงทราบว่าหาได้เป็นหมวกมิได้ เป็นผ้าดำเฉย ๆ

ผู้พิพากษา – เนวิล ยอรช เคลฟลิย์ ฮีธ ท่านถูกตัดสินว่าได้ทำผิด ในคดีอาญาอันรายกาจยิ่ง ข้อตัดสินลงอาญาโดยศาลนี้คือท่านจะถูกนำตัวไปจากที่นี่

ไปยังที่อันเย็น คุกตามกฎหมายและ
จะถูกแขวนคอจนท่านจะไร้ชีวิต และ
ศพของท่านจะถูกฝังภายในขอบเขต
ของคุก ที่ท่านจะถูกคุมขังอยู่ก่อนถูก
ประหารชีวิต ขออัญเชิญพระเจ้าขน
สรวงสวรรค์ทรงพระกรุณาวิญญาณ
ของท่าน.

นักธรรมร้องว่า _ อาเมน (Amen)

เย็นคำตัดสินลงอาญาตามระเบียบโบราณ เย็นถ้อย
คำอันน่ากลัวสยดสยองยิ่งนัก สังเกตได้ว่าคนที่ฟังอยู่
ในศาลรู้สึกขนลุกชันทุก ๆ คน ยิธเองนั้นไม่ทันจะแสดง
ตนอย่างใด ก็ถูกนำตัวลงไปเบื้องล่างโดยเร็ว คดี
ฆาตกรรมก็จบลงในบัดนั้น.

ยิธมิได้อุทธรณ์ วันที่ ๒๖ ตุลาคม ยิธก็ถูก
ประหารชีวิต เพียงราวสามเดือนภายหลังที่นางการ์ดเนอ
ถูกฆ่า.

ตามกฎหมายอังกฤษ จำเลยจะอุทธรณ์ค้านคำตัด-
สินของจูรีไม่ได้ คำตัดสินของจูรีเป็นคำตัดสินสุดท้าย

จำเลย ยะอุทธรณ์ได้ก็แต่ว่า ถ้าผู้พิพากษา พลาดพลั้งในการควบคุมคดี หรือพูดจาเข้ากับโจทก์ในตอนบรรยายครั้งสุดท้าย.

ข้าพเจ้านำคดีนมาบรรยายอย่างละเอียด เพื่อจะให้ผู้อ่านได้เห็นว่าคดีอาญาที่อังกฤษนั้น เขาทำกันอย่างยุติธรรมเพียงใด แต่ก็ประสบผลและลงอาญากันได้อย่างรวดเร็วด้วย.

บทที่ ๓๐

ย่างจะครบสี่สิบ

พ.ศ. ๒๔๙๐ ก็เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ข้าพเจ้าตกลงว่าจะยังไม่กลับเมืองไทย ทั้งนี้เพราะอยากจะช่วยจัดการให้พิระได้มิถุนายนการแข่งรถที่จริง ๆ และชนะที่หนึ่งมาก ๆ เช่นในสมัยก่อนมหาสงคราม การแข่งรถภายหลังสงครามนั้นจัดได้ยากกว่าดังได้บรรยายมาแล้ว รถแข่งจะซื้อในอังกฤษก็ไม่มี จะซื้อได้ก็แต่ในอิตาลี ซึ่งก็ซื้อได้ยากลำบากเต็มที ทั้งนี้เพราะนอกจากตามอัตราแลกเปลี่ยนเงิน ซึ่งเงินบาทของเราจะตกต่ำลงกว่าเมื่อก่อนสงครามแล้ว การส่งเงินแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศก็เต็มไปด้วยข้อบังคับ ฉะนั้นการที่จะอยู่ในฤดูหนาวเพื่อตระเตรียมการแข่งรถในปลายเดือนมีนาคมจึงเป็นการจำเป็น การกลับเมืองไทยจึงต้องงดไว้ก่อน ของที่แปลกก็คือมีคนไทยมิใช่น้อย ที่เข้าใจผิดและคิดว่าการที่ข้าพ-

เข้ามิได้กลับเมืองไทย เย็นเพราะข้าพเข้ามิเมียเย็นฝรั่ง ฉะนั้น เมีย คง ไม่ อยาก กลับ เลย ชวน มิให้ ข้าพเข้า กลับ ความจริงนั้นตรงกันข้าม ลิสยากลับไปอยู่เมืองไทยราว ห้าเดือนเมื่อเราแต่งงานใหม่ ๆ เขาชอบเมืองไทยมาก จนเราได้สั่ง ให้มีการ ก่อสร้าง และตกแต่ง บ้านช่องทั้งท่าเตียนในกรุงเทพ ฯและหัวหิน เขาจึงอยากจะกลับไปเห็นและไปอยู่ การยังไม่กลับไปเมืองไทยจึงอยู่ในความรับผิดชอบของข้าพเจ้าคนเดียว การจัดซื้อรถแข่งใหม่สำเร็จ ลงวันที่ ๖ มกราคม เมื่อ ข้าพเจ้า ได้ว่า ซื้อ รถมาเซราติ ขนาด ๑,๕๐๐ ซี.ซี. เขา สัญญา ว่า จะ สร้าง สำเร็จ และมอบให้ กับคอกแข่งรถ หนูขาวได้ทันเวลาที่จะเริ่มการแข่ง.

ในวันเดียวกันนั้น พิศดารก็เดินทาง จากเมืองไทย มาถึงที่บ้านเทรเดซี เพราะข้าพเจ้ายังกลับเมืองไทยไม่ได้ จึงจำจะต้องพบกับคนของข้าพเจ้า ในสำนักงานจัดการผลประโยชน์ บานเย็นซึ่งเป็นผู้แทนยังมีธุระด่วนที่จะต้องทำในกรุงเทพ ฯ ข้าพเจ้าจึงต้องเรียกพิศดารซึ่งเป็นผู้ช่วยมา ข้าพเจ้าและพิศดารเคยเป็นเพื่อนกันมาแต่เด็ก ๆ

เล็ก ๆ และที่โรงเรียนนายร้อย ได้มาพบกันอีกภายหลังมหาสงครามจึงมีความยินดีอย่างยิ่ง ในการคุยกันข้าพเจ้าจึงได้รับความรู้ถึงสภาพการณ์ในเมืองไทย ระหว่างสงครามและภายหลังอย่างละเอียดลออ.

อันเรือยินของพระนั้นเราทั้งสองรู้สึกว่าออกจะเล็กและช้าไป เราจึงขายเสีย และเอาเงินนั้นกับเงินเพิ่มเติมซื้อเรือยินลำใหม่สร้างโดยบริษัท ไมลส์ เย็นชนิดเรียกว่า ไมลส์ เมสเซนเจอร์ (Miles Messenger) ซึ่งมีที่นั่งได้สี่คน แทนสามคนดังเรือยินลำเก่า.

พลตรีวา บัคลีย์ ผู้บังคับกองพันยุวชนทหารบกที่ ๔ บอกข้าพเจ้าว่าถ้ายังไม่กลับเมืองไทย ขอให้ทำหน้าที่เป็นนายทหารต่อไป เพราะข้าพเจ้าคุ้นเคยกับงานมาตั้งสิบแล้ว ทั้งยุวชนก็ชอบข้าพเจ้า ฉะนั้นจะหาผู้อื่นทำแทนจะยาก ข้าพเจ้าก็ยินยอมจะทำต่อไปโดยมิข้อไขว่าจะต้องไปช่วยทำการแข่งรถได้อีก ซึ่งทางเขาก็ยินยอม งานยุวชนในตอนนี้มีการจัดแข่งขันต่อยมวย และตระเตรียมการสอบไล่เพิ่มเติมจากงานประจำธรรมดา.

วันที่ ๒๘ มกราคม ข้าพเจ้าพาลิสยาไปเที่ยวลอน-

ดอนสองสามวัน แล้วลิสยาก็ไปสวิสสเพื่อเล่นสะกี ข้าพ-
เจ้าเองกลับมายังบ้านเทรเดซี พอมาถึงก็มีหิมะตกหนัก
ขึ้นอากาศหนาวจัด ตามสวนสนามหญ้าเต็มไปด้วยหิมะ
ตกติดอยู่หลายวัน พิศดารซึ่งถึงแม้จะเคยมาอยู่อังกฤษ
แต่ก่อนนั้นแล้ว แต่ก็ไม่คุ้นกับหิมะ ได้เห็นมากมาย
ครานี้เลยตื่นเต้น ทั้งชอบให้ถ่ายรูปตนกับหิมะ เพื่อจะ
ส่งไปให้ญาติพี่น้องดูที่กรุงเทพฯ ในระหว่างที่ลิสยาไม่
อยู่ไปเล่นสะกีนี้ ข้าพเจ้าเคยหวังว่าซีริลจะเป็นแม่บ้าน
แทน ทั้งจะเป็นเพื่อนคุยด้วย แต่เคราะห์ร้ายมากที่พอ
กลับมาถึงบ้านเทรเดซี ซีริลก็เกิดเจ็บเป็นโรคอีสุกอีใส
พิระนั้นก็ไปเล่นสะกีที่ในสวิสสเหมือนกัน แต่ไปคน
ละแห่งกับลิสยา ฉะนั้นถ้าไม่ได้มีพิศดารมาอยู่ด้วย ข้าพ-
เจ้าก็จะหงอยไม่น้อย ภายในหนึ่งเดือนลิสยาและพิระจึง
กลับมา พอดีเวลาที่ซีริลหายเจ็บ.

ข้าพเจ้ายังอาจจะนึกว่าตนเป็นศิลปินในการแต่ง
หนังสือ แม้จะเป็นแต่เพียงศิลปินต่ำต้อยก็ดี แต่เห็นจะ
ต้องนับได้ว่าเป็นศิลปินอยู่บ้าง เพราะหนังสือของข้าพเจ้า
ส่วนมาก ทางภาษาไทยและอังกฤษ เมื่อพิมพ์ออกมา

แล้วก็คงมีคนชอบอ่าน เพราะขายได้โดยไม่ขาดทุนเลย บรรดาศิลปินไม่ว่าประเภทใด มักจะอยากวาดรูปหรือปั้นรูปตัวเองหรือเขียนประวัติของตนเอง อย่างน้อยครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าก็เป็นเช่นนั้น ได้เคยแต่งมาแล้วเป็นภาษาอังกฤษ คือ เรื่อง "เดียโตในอังกฤษ" ข้าพเจ้าจึงตกลงจะแต่งเป็นภาษาไทยด้วย เพราะข้าพเจ้าอยากจะให้หนังสือเรื่องนี้ขายได้มาก ๆ ไม่ใช่เพียง ๑,๒๐๐ เล่ม เช่นประวัติศาสตร์ที่เคยออกพิมพ์มาแล้ว จึงจะต้องคิดตั้งชื่อที่จะสะกิดใจคน เห็นว่าวังปารุสก์นั้นน่าจะมีคนรู้จักมากกว่าจุลจักรพงษ์ เพราะเคยเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงการปกครองหลายครั้ง ทั้งเป็นที่ทางานของรัฐบาลอันสาคัญแห่งหนึ่ง เมื่อยังเอื้อเป็นบ้านเกิดของข้าพเจ้าด้วย ข้าพเจ้าเลยตกลงให้ชื่อประวัติของตนเองว่า "เกิดวังปารุสก์" หาได้เป็นเพราะอยากจะทวงวังปารุสก์คืน อย่างมีคนบางคนออกความเห็นเมื่อหนังสือได้พิมพ์ออกมาจำหน่ายแล้วมิได้ ข้าพเจ้าเริ่มแต่งเรื่อง "เกิดวังปารุสก์" นี้เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม

วันที่ ๒๘ มีนาคมข้าพเจ้าอายุครบ ๓๙ ปี.

วันที่ ๑ เมษายน ฤดูแข่งรถก็เริ่มขึ้น การแข่งคราวแรกคือที่เมืองโป (Pau) ในฝรั่งเศส เราทั้งสองเดินทางไปโดยรถยนตร์ อาร์มสะตรอง–ซิดด์ลีย์ - ตามทางระหว่างเมืองกาเลส์และเมืองโป ถึงแม้สงครามจะจบไปแล้วตั้งเกือบสองปี แต่ทั้งสองข้างถนนยังเต็มไปด้วยยานยนตร์ทหารต่าง ๆ ซึ่งถูกทำลาย และนอนตะแคงอยู่ข้างถนนเป็นแถว มีรถถัง รถกุดัง เป็นต้น ยังดูได้ตามเครื่องหมายว่าเป็นทั้งของเยอรมันและสัมพันธมิตร สะพานข้ามถนนก็พังเสียเกือบหมด มีสะพานเหล็กเบลีย์ใช้แทน บ้านช่องตึกรามก็เสียหายเป็นอันมาก หมู่บ้านหรือเมืองเล็ก ๆ ที่เราผ่านไป ไม่มีตึกเรือนตั้งเหลืออยู่จนหลังเดียวก็มี ส่อให้เห็นว่าในมหาสงครามครั้งที่สองนี้ ฝรั่งเศสได้รับความเสียหายมากกว่าครั้งที่หนึ่งอีก คราวนี้รบกันแต่ทางเหนือคราวนี้รบกันเกือบทั่วทั้งประเทศ อาหารการกินก็ยังขาดแคลนอยู่มาก มีตกแต่เนื้อสัตว์ เพราะเป็นประเทศใหญ่มีหญ้ามาก จึงเลี้ยงได้มาก แต่กาแฟ น้ำนมโค น้ำตาล

เกือบจะไม่มี ขนมปังก็ยังสากและเลวมาก ตามโรงแรมจะหาน้ำร้อนอาบก็มักจะไม่มี ได้แต่มีน้ำต้มเดือดแต่เพียงเล็กน้อย เพื่อล้างหน้าและโกนหนวด.

รถแข่งมาเซราติคันใหม่ซึ่งบริษัทสัญญาว่าจะเสร็จทันแข่งที่เมืองโป ครั้นถึงเวลาจริง ๆ ก็สร้างไม่ทัน เราจึงได้เอารถอิ อาร์. เอ. 'หนุมาน' ไปเข้าแข่ง ถึงแม้จะเป็นรถเก่าก่อนสงครามก็จริง แล่นดีในเวลาซ้อมและพิระขับดีมาก จนทำความเร็วเป็นอันดับที่สาม และถ้าได้ตำแหน่งนั้นจริง ๆ ในวันแข่ง ข้าพเจ้าก็จะพอใจ เพราะเป็นการแข่งสำคัญ มีคนเก่ง ๆ และรถใหม่ ๆ เข้าแข่งมาก รถที่มีคนเอาใจใส่กันมาก ก็คือ รถซิมคา (Simca) อันเป็นรถฝรั่งเศส ดัดแปลงโดยช่างเครื่องชาติอิตาเลียนเดิม ซึ่งได้โอนชาติเป็นฝรั่งเศส ชื่ออามาเด กอร์ดินี (Amadee Gordini) เขาเองเคยขับมาแต่ก่อนด้วย บัดนี้เป็นแต่ผู้ดัดแปลงรถ และควบคุมเครื่องยนตร์ รถของเขาที่เข้าแข่งเป็นรถขนาดจิ๋วที่สุดมีเครื่องยนตร์เพียงขนาด ๑,๑๐๐ ซี.ซี. แต่ วิมิลล์ (Wimille) นักขับเลิศของฝรั่งเศสก็ทำความเร็วได้เกือบ

เท่ารถขนาดใหญ่ ทั้งนี้เพราะสนามที่เมืองโปคดเคียวมีทางตรงสั้น ความเร็วสูงสุดของรถจึงไม่สำคัญเท่าเร่งเครื่องได้อย่างรวดเร็ว มีห้ามล้อดี และเลี้ยวตามหัวเลี้ยวได้เร็ว ข้าพเจ้าคอยจ้องมองดูรถคันนี้ด้วยความเอาใจใส่มาก.

ถึงวันแข่งจริงๆ พระก็อยู่ในอัยดับที่สามได้เย็นเวลานาน แต่เคราะห์ร้ายเครื่องยนตร์เสียจนต้องออกจากการแข่ง ทั้งเรายังประสบโชคร้ายเพิ่มเติม คือรถอาร์มสะตรองก็เกิดเสีย มิอะไรหักนิดเดียวในเครื่องเกียร์ เมื่อเย็นรถแบบใหม่ทั้งเย็นรถอังกฤษ จะหาเครื่องอาหลัยในฝรั่งเศสไม่ได้ กว่าจะสั่งมาได้แล้วให้เขาประกอบก็จะเย็นเวลานาน ข้าพเจ้าจึงตกลงจะเช่าเรือบินเพื่อรีบเดินทางกลับ หากว่าข้าพเจ้าไม่เคยขึ้นเรือบินเล็กของพระก่อนแล้ว ก็อาจจะยังมีความเกรงกลัวและใจผ่ออยู่ เรือบินลำนั้นนั่งได้หกคน เราไปกันห้าคน พระออกไปนั่งอยู่กับคนขับตลอดทาง ข้าพเจ้าและผู้หญิงสองคนนั่งข้างใน เย็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าบินทางไกลโดยมากก็ดูบินเรียบดี นอกจากเวลาตีวงกลมเหนือ

สนามบินก่อนจะร่อนลง ทำให้ข้าพเจ้าออกจะเมา ตอนก่อนจะถึง และบิน อยู่เหนือ บ้านเทรเดซิ เกิด อากาศไม่ดี เลยทำให้โคลงเคลงมาก ข้าพเจ้าเริ่มจะเมาแต่ไม่ทันถึงอาเขียน เราก็ถึงสนามบินกองทัพอากาศและร่อนลงที่นั่น เขียนไปคอยรับอยู่แล้วด้วยรถยนต์ การไปเมืองโปครั้งนี้จึงไม่สมหวัง แต่ก็ได้บทเรียนมาบทหนึ่ง คือ ข้าพเจ้าบินทางไกลได้โดยไม่เมาหรือเกรงกลัวเกินไป.

ในระหว่างอยู่ที่บ้าน ข้าพเจ้ากำลังรวบรวมเรื่องเพื่อจะแต่งหนังสือภาษาอังกฤษ เรื่องการแข่งรถที่อังกฤษระหว่างสงครามใหญ่ทั้งสอง พิศดารก็ยังอยู่ ข้าพเจ้าหาโอกาสคุยด้วยให้มาก ๆ.

วันที่ ๑๘ เมษายน พี่สาวคนรองของลิสยา เจนี่ ซึ่งเคยแต่งงานมาก่อนแล้ว แต่ได้หย่าร้างกับสามี จะแต่งงานอีกเป็นครั้งที่สอง กับนายทหารอังกฤษ ชื่อพลจัตวา *คริสโตเฟอร์ ไบร์ต์* (Brigadier Christopher Bright) เป็นการสมรสอย่างเงียบ ๆ จะมีการเลี้ยงอาหารกลางวันก็แต่ในหมู่ญาติ ลิสยากับข้าพเจ้าอยากจะไปร่วมงาน บังเอิญพี่ระและซีริลก็มีธุระที่จะกระทำใน

ลอนดอน จึงชวนเราทั้งสองไปด้วยในเรือยิน ไมลส์เมสเซนเจอร์ ถึงเช้าวันนั้นจริง ๆ ทางรอยข้านหมอกจัดมาก พระว่าเย็นเพียงหมอกตามท้องถิ่น ไปไกลหน่อยก็จะหมด ฉะนั้นเราจะยังคงไปโดยเรือยินได้ ข้าพเจ้าเชื่อและเราทั้งสองจึงออกเดินทาง จะไปตามทางตรงนั้นไม่ได้หมอกทึบจัดมากแลไม่เห็นอะไรเลย ไปได้ตั้งยี่สิบนาทีก็ไม่ดีขึ้น พระกลัวจะชนเนินสูง ๆ จึงบ่ายหัวเรือยินไปทางทะเลยินตามริมฝั่งไปเพื่อหาหนทาง ต้องยินเตี้ย ๆ มิฉะนั้นก็จะไม่เห็นฝั่ง ยินอยู่สูงเพียง ๒๐๐–๓๐๐ ฟีตเท่านั้น บางทีก็เฉียดหน้าผาอันสูงชัน อันฝั่งทะเลแถบนี้มีมากน่ากลัวหวาดเสียวมิใช่น้อย ในที่สุดก็ไปลงที่เมืองชายทะเล เวสตัน–ซูเปอร์–แมร์ (Weston-super-Mare) ทางไปลอนดอนนั้นหมอกปกยึดหมด พระว่าได้แต่จะยินกลับไปเทรเดซี ข้าพเจ้านั่งในเรือยินอันมีหมอกปกคลุมอยู่รอบข้างตั้งสองชั่วโมง ออกจะรู้สึกว่าพอแล้วเลยขอตัวข้าพเจ้ากับลิสยาเดินทางกลับโดยรถไฟ พระและซิริลกลับโดยเรือยินผ่านหมอกมาอีก แล้วก็กลับถึงได้อย่างเรียบร้อย จนต้องคอยเราอยู่ที่บ้านหลายชั่วโมง.

วันที่๑๘นั้นเองเย็นวันที่พิศดารลากลับไปกรุงเทพฯ เขามาลาเราที่สนามบิน เขาเล่าให้ข้าพเจ้าฟังภายหลังว่าขณะที่เขาเห็นเรือบินลำเล็กหายไปในหมอกนั้น เขาหนักใจเย็นอันมาก.

รถมาเซราตีคันใหม่ก็สร้างสำเร็จในที่สุด รูปร่างเตี้ยและเพรียวลม ทาสีน้ำเงินคอสีพระเบองบนกับสีเหลืองเบืองล่างและที่ล้อ อันรวมกันแล้วเย็นสีแข่งรถของไทย ข้าพเจ้าขอยืมสนามบินใกล้ๆ บ้านที่กองทัพอากาศเขาไม่ใช้แล้ว เย็นที่พระจะขับทดลองรถ พระไปทดลองรถคันใหม่เย็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๗ บอกว่ามีกำลังดีมาก เย็นที่พอใจผู้ขับอย่างเต็มที่.

ข้าพเจ้าอ่านหนังสือเรื่อง "วาระสุดท้ายของฮิตเลอร์" โดย เทรเวอร์-โรเปอร์ได้จบในขณะนั้น เห็นว่าเย็นเรื่องที่ดีและมีคติมาก เพราะแสดงให้เห็นว่าผู้เผด็จการที่มีอำนาจมากและผู้คนเกรงกลัวเกินไป อาจจะบ้าอำนาจได้ จนนำความหายนะมาสู่บ้านเมืองของตน ข้าพเจ้าอยากจะให้คนไทยได้อ่านและทราบเรื่องนี้ แต่จะแปลเต็มทั้งเรื่องก็ดูจะยาวเกินไป จึงตกลงจะใช้วิธีใหม่คือแปล

และย่อบ้าง ดังเคยทำแล้วในเรื่อง "การรบด้วยรถ" ข้าพเจ้าเริ่มการย่อและแปลหนังสือเรื่องนี้เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ครั้นจบแล้วส่งไปเมืองไทย สำนักพิมพ์'อุดม' นำออกพิมพ์จำหน่ายเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ ปรากฏว่ามีผู้ชออ่านมาก ถึงกับต้องมีการพิมพ์อีกเป็นครั้งที่สอง.

การแข่งรถคราวต่อมาเป็นการแข่งสำคัญที่เกาะเจอซีย์ (Jersey) อันเป็นเกาะใหญ่ที่สุดในหมู่เกาะในช่องแคบอังกฤษ (Channel Islands) หมู่เกาะนี้ทางริมอยู่ใกล้ฝรั่งเศสมากกว่าอังกฤษ แต่เป็นของอังกฤษ ทั้งนี้เพราะเป็นส่วนหนึ่งของแคว้นนอมานดี พระเจ้าวิลเลียมที่ ๑ ของอังกฤษ เคยเป็นดุ๊ค ออฟ นอมานดี เมื่อมาเป็นพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษเกือบพันปีมาแล้ว ก็เป็นเจ้าของทั้งสองฝั่งช่องแคบ ต่อมาภายหลังอังกฤษเสียแคว้นนอมานดีแก่ฝรั่งเศส แต่หมู่เกาะยังเป็นของอังกฤษมาจนเท่าทุกวันนี้ การไปเกาะเจอซีย์พระกับซีริลไปเรือบิน ทั้งเอาสุนัขขาวสองตัวไปด้วย ลิสยาและข้าพเจ้าไปรถยนต์จนถึงเมืองเซ้าธ์แฮมพ์ตัน แล้วลงเรือไป เมื่อไปถึงที่

เกาะแล้วไปเช่าห้องที่โรงแรมอันเล็ก ๆ และเงียบ ๆ ซึ่งอยู่นอกเมืองหลวง โรงแรมนั้นอยู่ใกล้ทะเล ทำให้คิดถึงบ้านของข้าพเจ้าที่หัวหิน.

การแข่งที่เกาะเจอซีย์เป็นการแข่งสำคัญ มีนักขับมาจากหลายประเทศ รวมทั้งทีมอันเป็นกำลังของบริษัทสร้างรถ แต่ถึงกระนั้นพระขับรถคันใหม่ของคอกหนูขาวก็ทำเวลาเร็วกว่าผู้ใดหมดในเวลาซ้อม ผู้คนพากันตื่นเต้น ใคร ๆ โดยมากพากันอยากจะให้พระชนะ สิบสวนดูได้ความว่าชอบเพราะมีฐานันดรศักดิ์เป็นเจ้า ด้วยที่จริงในที่อื่น ๆ ก็มักจะเป็นเช่นนี้เสมอ รวมทั้งประเทศไอเรอันเป็นริปับลิคจัดที่สุด กลับยิ่งชอบเจ้าเป็นที่สุด ฝรั่งส่วนมากชอบและตื่นเต้นเจ้ามาก ฉะนั้นเพื่อจะใช้ติดต่อกับฝรั่งแล้วเจ้าจึงเป็นประโยชน์อยู่ไม่น้อย.

การแข่งรถครั้งนั้น เป็นงานใหญ่ระหว่างชาติครั้งแรก ภายหลังที่เกาะถูกเยอรมันมายึดในมหาสงคราม เขายังตื่นเต้นในการที่ทางสัมพันธมิตรชนะสงคราม และเกาะพ้นจากเงื้อมมือข้าศึก เมื่อสงครามจบใหม่ ๆ พระเจ้ายอร์ชที่ ๖ และพระราชินี เสด็จไป

เยี่ยม มีการฉลองกันใหญ่ ถึงกระนั้นก็ยังไม่พอ เขาอยากจะฉลองในสมัยแข่งรถอีกด้วย ในระหว่างซ้อมแข่งรถจึงมีการเลี้ยงดูในทางนั้นอีกด้วย อนึ่งเกาะมีผู้สำเร็จราชการอันเป็นนายพลทหารบกนอกราชการ ผู้สำเร็จราชการก็มีการรับรองอีกด้วย ฉะนั้นนอกจากจะต้องเอาใจใส่ในการซ้อมและการตระเตรียมรถในวันแข่งแล้ว ยังต้องมีการสังคมด้วย จนออกจะมากเกินไปสักหน่อย.

ถึงวันแข่งจริง ๆ คือวันที่ ๘ พฤษภาคม มีคนมาดูเป็นอันมาก คนที่อยู่ในอังกฤษก็มีไปดูมากมาย ต้องมีเรือยินเพิ่มเติมหลายเที่ยว ทั้งเรือข้ามไปจากอังกฤษก็เต็มแน่นทุก ๆ ลำ พระขับดีมากในเวลาแข่ง ออกนำหน้ารถคนอื่น ๆ หมด รวมทั้งรถของทีมกงบรษัทคนดูก็พากันตื่นเต้น แต่เคราะห์ร้ายอย่างยิ่ง เมื่อไปได้ราว ๓/๔ ของระยะทางเต็ม เกิดยางแตก รถจึงลื่นจนบังคับไว้ไม่อยู่ ไปชนกำแพงข้างถนน แล่นต่อไปอีกไม่ได้ ต้องออกจากการแข่ง พระขอยืมรถจักรยานขี่กลับมายังที่ซ่อมเติมซึ่งข้าพเจ้านั่งอยู่ ทำให้คนดูเห็น

เย็นของขบขัน การไร้ผลสำเร็จในการแข่งครั้งนี้ ทั้งข้าพเจ้าและพิระโทมนัสมาก เราริบกลับมายังบ้านเทร-เดซิในวันที่ ๙ ในระหว่างอยู่ที่บ้านทำการแต่งหนังสือและการยุวชนทหารบก พิระนั้นหมกมุ่นอยู่กับการบินร่อน การบินร่อนนั้นได้ผลดีขึ้นตามลำดับ คือบินทางไกลข้างโดยไม่มีเครื่องยนต์ บินสูง บินเวลานานเย็น ของยาก และผู้บิน จะต้องมีความรู้อย่างสูงในทางดินฟ้าอากาศ ต่อไปพิระก็จะได้รับประกาศนียบัตรชั้นทอง แล้วยังจะได้ประกาศนียบัตรชั้นเพชร.

ในขณะเดียวกันนั้น สำนักพิมพ์ 'อุดม' เชิญให้ข้าพเจ้าเขียนบทความลงนิตยสารของสำนัก อันมีนามว่า "โบว์แดง" ข้าพเจ้ารู้สึกมานานแล้วว่าข่าวของโลกนั้น เมื่อมีลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์เมืองไทย คนไทยเรามักจะไม่เข้าใจเรื่องราวอย่างเต็มที่ ข้าพเจ้าเองก็เคยเย็นเช่นนั้น ทั้งนี้มิใช่เพราะความโง่เขลาของไทยเราไม่ เย็นเพราะเราไม่มีผู้แทนหนังสือพิมพ์ เย็นผู้ส่งข่าวอยู่ตามประเทศต่าง ๆ หนังสือพิมพ์เมืองไทยต้องใช้ข่าวที่ได้รับมาจากเอเยนต์ต่าง ๆ เช่น รอยเตอร์

ฮาวาส หรือ ท้าสส์ ล้วนแต่งขึ้นมาเพื่อฝรั่งอ่านทั้งสิ้น จึงย่อมไม่มีการอธิบายต้นสายปลายเหตุอย่างลึกซึ้ง จนทำให้พวกเราเข้าใจซึมทราย ข้าพเจ้าเห็นว่าถ้าข้าพเจ้ากลายเป็นผู้แทนหนังสือพิมพ์ แล้วเลือกเอาแต่ข่าวที่สำคัญหรือแปลก ๆ เขียนเรื่องราวรวมด้วยคำอธิบายอาจจะเป็นการช่วยเพื่อนคนไทยและรับใช้ชาติในทางอื่นแต่ข้าพเจ้ามีความประสงค์จะตั้งมั่นใจว่าจะเป็นนักเขียนอาชีพ ทั้งนี้เพราะว่านักเขียนสมัครเล่นนั้นแม้จะเก่งกาจเท่าใดก็ดี แต่ตนก็จะพิสูจน์ไม่ได้ว่าบทความของตนนั้นมีค่าจริง ๆ หรือเปล่า เพราะบทความที่เราเขียนขึ้น แล้วเอาไปให้กับหนังสือพิมพ์เขาลงโดยไม่เอาค่าจ้าง เราทราบไม่ได้ว่าเขานำลง เพราะเขาเห็นดีพอที่จะทำให้มีคนซื้อหนังสือพิมพ์มากขึ้น หรือเพราะเขาสงสารเราว่าอยากจะมีบทความลงหนังสือพิมพ์ หรือเขาได้เปล่า ๆ ถูกดีจะได้นำลงในหน้าที่ว่าง ๆ แต่ถ้าเขาต้องลงทุนเสียค่าจ้างแล้ว ก็แปลว่าเขาเห็นดีเป็นแน่นอน การแต่งหนังสือก็เช่นเดียวกัน ถ้าเราแต่งขึ้นมาแล้วก็เอาออกแจก ใครจะไปทราบได้ว่าคนที่ได้รับไปนั้น เขาจะอ่าน

จริงๆหรือไม่ อาจจะเอาไปเก็บเข้าตู้ไว้ดูเล่นเฉยๆก็ได้ แต่ถ้าเขาออกเงินซื้อไปเล่มหนึ่งแล้ว เขาน่าจะต้องอ่าน มิฉะนั้นก็สุรุ่ยสุร่ายอย่างไม่เข้าเรื่อง ด้วยเหตุผลเหล่านี้ ข้าพเจ้าจึงมั่นใจจะเป็นนักเขียนอาชีพโดยเฉพาะ นานๆที ข้าพเจ้าจึงจะยอมเขียนบทความโดยไม่เอาค่าจ้าง เพราะมีเหตุผลพิเศษเฉพาะเกี่ยวกับการกุศลอย่างที่ข้าพเจ้าเลือกใส ข้าพเจ้ายินดีที่จะแต่งบทความให้แก่ “โบว์แดง” เนื่องด้วยเรื่องที่แต่งนั้นอาจจะพาดพิงไปในทางการเมือง อาจจะมีผู้อ่านที่จะโกรธเคือง และอยากจะโต้เถียงกับข้าพเจ้า ถ้าเช่นนั้นแล้วจะให้เขาเขียนกระทบกระเทือนข้าพเจ้า โดยข้าพเจ้าใช้นามแฝงดูจะดีกว่า จึงตกลงใช้นามแฝง “มสิกะจักร์” มสิกะคือหนอนบ่อนชอนของข้าพเจ้า ดังผู้อ่านย่อมจะทราบอยู่แล้ว บทความชุดนั้นข้าพเจ้าเรียกว่า “จดหมายจากเมืองอังกฤษ” ฉบับที่หนึ่งลงพิมพ์ใน “โบว์แดง” ลงวันที่ ๑๒ พฤษภาคม.

ในตอนปลายเดือนนั้นเอง คือวันที่ ๒๒ ข้าพเจ้าและพระเดินทางไปเยลเยียม โดยรถยนต์เพื่อการแข่งรถที่เมืองซิเมย์ การแข่งรถที่ซิเมย์นั้นมีคนดูอย่างมาก

มายนับตั้งแสน แข่งกันเมื่อวันที่ ๒๕ ใช้รถมาเซราติคันใหม่ คราวนี้รถแล่นดีไม่มีการเสียเลย พิระก็ขับดีมาก จึงชนะที่หนึ่ง เป็นที่พอใจแก่เราทั้งสองเป็นอันมาก คนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี คนตั้งแสนนั้นก็ลุกขึ้นยืน ผู้ชายส่วนมากเปิดหมวกแสดงความเคารพ.

จากซิเมย์เราทั้งสองเดินทางไปยังเมืองนิมส์ (Nimes) อันอยู่ทางภาคใต้ของฝรั่งเศส เพื่อการแข่งรถที่นั่น โดยเอารถมาเซราติคันนั้นไปแข่งอีก เพราะระยะทางแข่งที่ซิเมย์ไม่ไกลนัก จึงไม่ต้องปรับปรุงอย่างใหญ่โต เมื่อไปถึงเมืองนิมส์ปรากฏว่าสนามแข่ง อันอยู่ในสนามบินเก่านั้น ขรุขระมาก ในระหว่างซ้อมพิระทำเวลาเร็วได้เป็นที่สาม ถึงวันแข่งจริง ๆ คือวันที่ ๒๙ พิระก็ขับได้ดีและอยู่ในอันดับที่สาม แต่ไปได้ครึ่งทางคานรถเกิดปริ จะให้ขับต่อไปอีกกลัวจะหักและเป็นอันตรายแก่พิระ ข้าพเจ้าจึงต้องส่งสัญญาณให้เข้ามายังที่ซ่อมเติม แล้วให้รถหยุดและออกจากการแข่งเป็นที่น่าเสียดายมาก.

เมื่อก่อนแข่งรถใหญ่เขามีการแข่งรถเล็ก ซึ่งรถซิมคา–กอร์ดินี ขับโดยวิมิลล์ชนะที่หนึ่งได้อย่างง่ายดาย ข้าพเจ้าทราบว่าสมาคมนักแข่งรถอังกฤษจะมีการแข่งรถที่เกาะแห่งแมนในเดือนสิงหาคม จะมีทั้งการแข่งรถใหญ่และเล็ก ข้าพเจ้าไม่มีรถเล็กจะให้พระขับจึงเห็นว่าถ้าขัดให้กอร์ดินียืมรถของเขาก็จะดี ข้าพเจ้าจัดการพบกับกอร์ดินีในเช้าวันรุ่งขึ้น กอร์ดินีรู้จักพระมานานแล้ว มีความเลื่อมใสในการขับแข่งของพระมาก จึงยินดีจะให้ข้าพเจ้ายืมรถเอามาแข่งที่เกาะแห่งแมน เขาจำได้ว่าเมื่อก่อนสงคราม พระประสบอุบัติเหตุอย่างร้ายกาจในระหว่างซ้อมที่เมืองแรงส์ กอร์ดินีได้เป็นผู้นำพระขึ้นรถของเขากลับมายังที่ซ่อมเติม ภายหลังสงครามที่เมืองนอกข้าพเจ้าจนไปกว่าเมื่อก่อนสงครามเป็นอันมาก เพราะเงินยาทลดราคาและเหตุผลอื่น ๆ ฉะนั้นจึงไม่สามารถจะมีรถใหม่ ๆ ให้พระขับแข่งได้เกินกว่าหนึ่งคัน ถ้าพระได้เข้าประจำทีมกอร์ดินีก็จะทุ่นค่าใช้จ่ายไปมาก ข้าพเจ้าจึงพยายามจะพูดแนะให้เขาเชิญพระเข้าทีมของเขา พูดกันไปมาสักหน่อยก็สำเร็จ คือเขาทำตามความ

ประสงค์ของข้าพเจ้า พระองค์เป็นชาวอาเซียคนแรกที่ได้รับเชิญเข้าเป็นนักขับประจำของทีมแข่งรถฝรั่ง อันแปลว่าจะได้รับค่าจ้างด้วย พระองค์เริ่มจะเป็นนักแข่งอาชีพตั้งแต่วันนั้น.

ต่อจากนั้นก็จะมีการแข่งระหว่างชาติอีกทีกรงเบอร์นเมืองหลวงประเทศสวิสสภายในสัปดาห์ต่อไป เราก็ได้จัดให้ลิสยากับซิริลมาพบกับเราที่เมืองเยนิวา เขาทั้งสองมาที่นั่นจากอังกฤษโดยรถไฟ พระกับข้าพเจ้าไปจากนิมส์โดยรถยนต์ เราพักอยู่ที่นั่นสามวัน เยนิวาเป็นเมืองที่สบาย มีสถานที่ว่ายน้ำในทะเลสาบอันงดงามอย่างดีมีคนไปที่นั่นมากในเวลาบ่ายทุกๆ วัน ประเทศสวิสสมีประชาชนสามพวกคือ พวกที่พูดเยอรมัน ฝรั่งเศส หรืออิตาเลียน คนภายนอกมักจะคิดว่าสตรีชาติสวิสสนั้นมักจะอ้วนๆ และเทอะๆ ทั้งนี้เพราะชาวสวิสสส่วนมากพูดภาษาเยอรมัน พวกนั้นผู้หญิงมักจะอ้วนและเทอะทะจริงๆ แต่พวกที่พูดฝรั่งเศสมีสตรีสวยๆ มาก ในที่อาบน้ำมีมามากทั้งสาวๆ และสวย รูปร่างงามเลิศ ถึงกระนั้นเมื่อมองดูรอบๆ สนามใกล้ฝั่งทะเลสาบ ก็ไม่เห็น

ลิสบา ที่ริมน้ำ ณ เมือง จีนีวา

ใครมีรูปร่างสวยกว่าลิสยา ข้าพเจ้าถ่ายรูปลิสยานั่งอยู่ที่สนามหญ้าในวันนั้น เย็นรูปที่ข้าพเจ้าชอบมาก ได้ขยายและมีตั้งอยู่บนโต๊ะเขียนหนังสือของข้าพเจ้าเสมอ จึงได้เอามาพิมพ์ไว้ให้ผู้อ่านดูเล่นในหนังสือเล่มนี้.

ในวันเดินทาง โดยรถยนต์จากเมือง เยนิวาไปยังกรุงเบอร์น เราทั้งสี่แวะที่เมืองโลซานน์ เพื่อจะไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ โปรดเกล้าฯ ให้เฝ้าแล้วร่วมโต๊ะเสวยพระกระยาหารค่ำ เมื่อเฝ้าอยู่จนสมควรแก่เวลาแล้ว ก็กราบถวายบังคมลา เดินทางต่อไปยังกรุงเบอร์น ในการแข่งที่เบอร์นรถมาเซราติของเรายังแก้ไขไม่ทัน แต่มีคณะคอกมิลาน (Scuderia Milan) เชิญพระให้ขับแข่งรถของเขา ถึงวันจริงรถคันนั้นเสียในระหว่างแข่ง การไปแข่งรถที่กรุงเบอร์นปีนั้นจึงไม่ได้รับผล เราเดินทางกลับมายังบ้านเทรเดซิ.

วันที่ ๒๑ มิถุนายน ข้าพเจ้าจัดให้พระเข้าการแข่งขันภูเขาที่ตำบลเชลสะลีย์ วัลซ์ (Shelsley Walsh) ใน

อังกฤษ เป็นการแข่งขันภูเขาที่มีชื่อเสียงมาตั้ง ๔๐ กว่าปีแล้ว แต่พิระไม่เคยไปแข่งที่นั่นเลย ไปแข่งครั้งแรกคราวนั้น ผู้ที่เอาใจใส่ในการแข่งรถพากันตื่นเต้น เพราะใคร่จะเห็นว่าพิระจะสามารถในด้านนั้นหรือไม่ ก็ปรากฏว่ามีความสามารถพอ เมย์สชนะที่หนึ่งตามเคย เพราะเขาชำนาญมาก เคยทำการแข่งขันภูเขาทนนมาตง ๒๐ ปี ทั้งรถของเขาก็มีเครื่องประกอบพิเศษ สำหรับการแข่งขันภูเขา เช่นเดียวกับรถคนอื่นๆซึ่งก็มีความชำนาญมากด้วย ถึงกระนั้นเมื่อขึ้นเที่ยวแรก พิระก็ได้เป็นที่สอง ในเที่ยวหลังพิระทำได้ดีเท่ากันอีก แต่ฮัตชิสัน(Hutchison) ผู้เคยขึ้นภูเขาเซลสะลีย์ วัอลช์ มามากกว่า ทำได้ดีกว่าเพียง ๑/๑๐ วินาที ฉะนั้นผลที่สุดคือพิระได้เป็นที่สาม ซึ่งไกลกว่าเสียชื่อมาก เพราะมีผู้เข้าแข่งตั้งร้อยกว่าคน ฉะนั้นในบรรดาคนที่เข้าใจการแข่งรถแล้ว เขาเห็นว่าทำได้ผลดีอย่างเลิศ ที่ไปขึ้นภูเขาครั้งแรกก็ได้ที่สามทันที.

หมู่นี้การแข่งรถชุกชุมจัด ข้าพเจ้าจึงไม่สู้จะมีเวลาทำอะไรอื่น นอกจากไปช่วยพิระในการแข่งรถ วันที่ ๒๖ ก็เดินทางจากอังกฤษไปฝรั่งเศสอีก ภรรยาทั้ง

สองอยู่ที่บ้าน เขาไม่ชอบการเดินทางบ่อยเกินไป เพราะเย็นการเหน็ดเหนื่อย ทั้งลิสยายังเย็นห่วงบ้านและสวนอีกด้วย ซิริลนั้นเย็นห่วง มินิ สุนัขตัวเมียสีขาว ซึ่งเขารักมาก เพราะกำลังท้องแก่ จะออกลูกในไม่ช้า เมื่อพิระและข้าพเจ้าอยู่ที่เมืองสะปา (Spa) วันที่ ๒๗ มิถุนายน ก็ได้ข่าวว่า มินิ คลอดลูกสีขาวน่าเอ็นดูห้าตัว ทิชสุนัขของพิระเย็นพ่อ คราวแรกในเที่ยวนี้ไปแข่งรถของเราเองที่เมือง สะปา ในประเทศ เบลเยียม แต่ไม่ได้ผล สำเร็จ วันที่ ๓ กรกฎาคม จึงเดินทางไปถึงเมืองแรงส์ภาคเหนือของฝรั่งเศส สนามแข่งที่นั่นทำให้ข้าพเจ้าออกจะหวาดหวั่น เพราะพิระไปมีอุบัติเหตุที่นั่นอย่างน่ากลัว เมื่อก่อนมหาสงคราม การไปแข่งที่เมืองแรงส์คราวนั้นสำคัญมาก เพราะเย็นครั้งแรกที่พิระจะขับในทีมของกอร์ดีนี ในทีมมีวิมิลล์นัก ขับแข่งตัวเลิศ ของ ฝรั่งเศส พิระ และ สะการอง (Scaron) นักขับแข่งชาติฝรั่งเศสอีกคนหนึ่ง ซึ่งออกจะมีอายุมากแล้ว แต่กอร์ดีนีเขารักมากเย็นเพื่อนกันมานมนาน.

การซ้อม มีครั้งแรก ในเวลาบ่าย วันที่ ๓ ระหว่าง

๑๗.๐๐ ถึง ๑๙.๐๐ น. เพราะกลางฤดูร้อนจะไม่มีคนกระทั่ง ๒๒.๐๐ น. ในบรรดารถขนาดเล็ก รถซิมคาของกอร์ดินีแล่นได้เร็วกว่าของใครๆหมด ในไม่ช้าก็ปรากฏว่าพระเยินผู้ขับได้เร็วที่สุด เร็วกว่าวิมลซึ่งเพิ่งหยุดขับและเข้ามานั่งพักอยู่ในที่ซ่อมเติม พอวิมลได้ยินข่าวนั้น ก็กระโดดลงจากที่นั่ง ฉวยหมวกกันลมได้ก็วิ่งไปยังรถและขับออกไปซ้อมอีก จนทำเวลาเร็วได้มากกว่าพระเพียงหนึ่งวินาทีเขาก็พอใจ วันนั้นจึงเย็นอันว่าเลิกซ้อมกันได้ พระจึงได้เห็นแง่ชีวิตของนักขับแข่งในแง่ใหม่ คือต้องระวังในการอิจฉาริษยาในระหว่างนักขับในทีมเดียวกัน ไม่เหมือนขับในทีมของข้าพเจ้า พระเย็นราชสีห์อยู่ในถ้ำคนเดียว ไม่ต้องจะเย็นห่วงถึงผู้ใดอื่นเลย.

วันรุ่งขึ้นวันที่ ๔ ก็มีการซ้อมกันอีก คราวนี้วิมลไม่ยอมจะให้พระทำเร็วกว่าได้ ยังอยู่เต็มที่ตลอดเวลา แต่ถึงกระนั้นก็เร็วกว่าพระเพียง ๔/๕ วินาที ในที่สุดเมื่อการซ้อมจบแล้ว ปรากฏว่าวิมลเร็วที่สุด พระเย็นที่

สอง ส่วนรถชนิดอื่น ๆ เช่นซิสิสตาเลีย (Cisistalia) ของอิตาลีนั้นสู้ไม่ได้เลย.

บัดนี้กอร์ดีนเชาเรียกประชุมผู้ขับแข่งในทีมของเขาทั้งเชิญข้าพเจ้าให้เข้าร่วมด้วย เพื่อจะวางแผนการแข่งในวันที่ ๖ กอร์ดีนเชาว่าภายในทีมกันเองจะแข่งกันไม่ได้ ขืนแข่งกันเองโดยไปเร็วเกินไป อาจจะทำให้รถเสีย รถชนิดอื่น ๆ ทีมอื่น ๆ ที่ช้ากว่าของเราอาจจะชนะเสียได้ ถ้ารถของเราเร็วกว่ารถอื่นๆ อย่างแน่นอนแล้ว ก็ควรจะเบาลงเพื่อถนอมเครื่องยนต์ กอร์ดีนเชาว่าเมื่อวิมิลล์ทำเวลาเร็วที่สุดในเวลาซ้อม ทั้งได้ขับให้กับทีมของเรามานานกว่าแล้ว ควรจะปล่อยให้วิมิลล์เป็นผู้นำ หน้าที่ของพีระและสะการองคือจะต้องตาม ชั่วแต่ถ้ารถของวิมิลล์เกิดเสียขึ้น หรือเขาประสบอุบัติเหตุ พีระจึงจะสามารถเร่งขึ้นนำได้ เราทั้งสองพังเหตุผลของเขาก็ดูดี เราจะโต้เถียงเขาไม่ได้ อย่างไร ๆ ก็รถของเขา เราจึงยินยอมรับทำตามนั้น.

คือวันที่ ๔ นั้นเอง บริษัททำเหล้าแชมเปญ มุมม์ (Mumm) เชิญนักขับแข่งและคณะไปกินเลี้ยงอาหารค่ำ

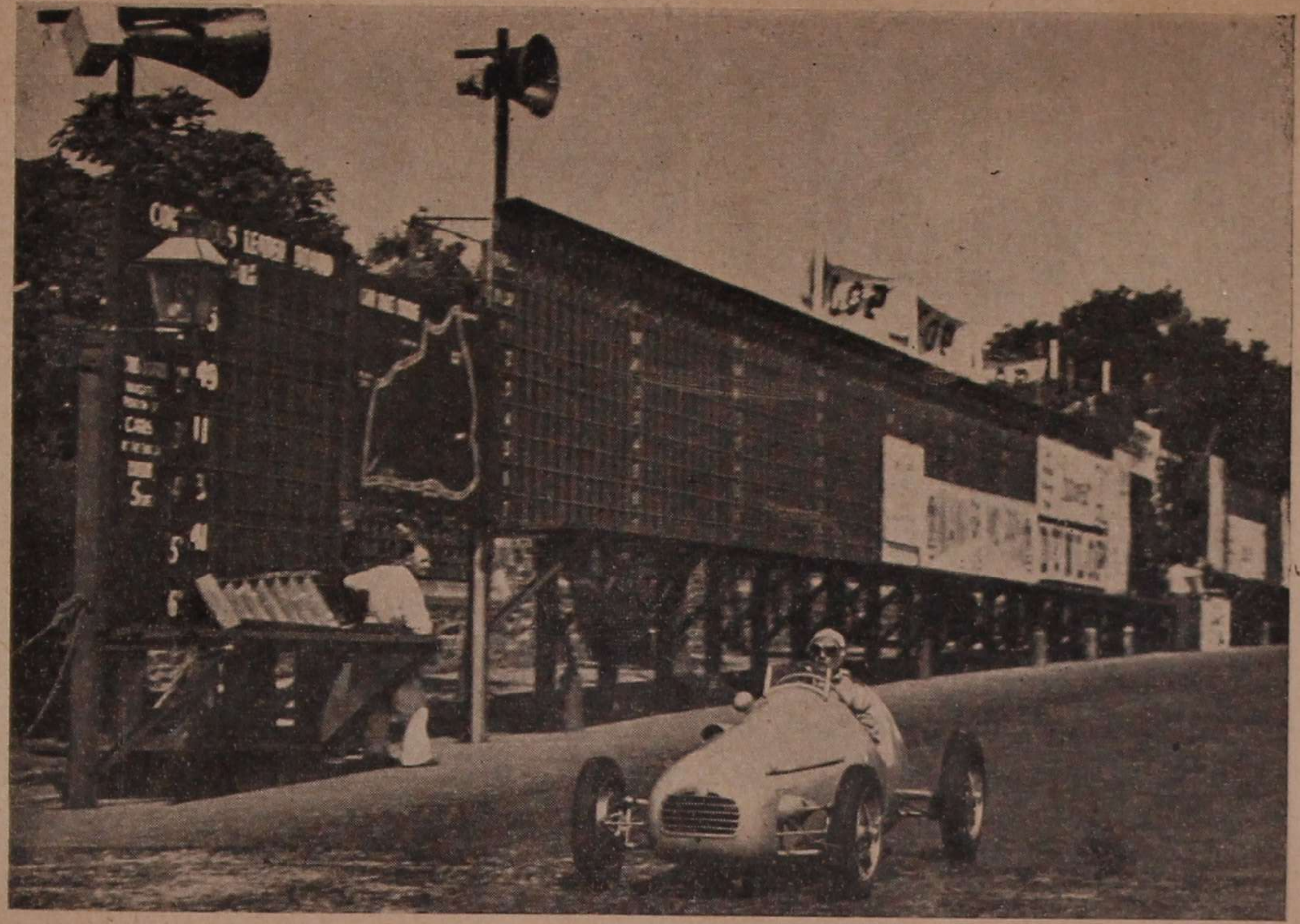
ทั้งเชิญคนใหญ่โตในบ้านเมืองแถบนั้นไปด้วย เขาจัดการเลี้ยงที่ในสวน เมื่อก่อนกินอาหารเขาเชิญคนทั้งหลายไปที่บาร์ ซึ่งแทนจะมีคอคเทลหรือเหล้าอื่นๆ มีแต่แชมเปญยี่ห้อมุมม์โดยเฉพาะ เมื่อถึงเวลาไปนั่งโต๊ะก็มีอาหารอย่างโอชารส แต่เหล้าที่เอามาประกอบนั้นเป็นแชมเปญมมม์ทั้งสิ้น ที่เรานั่งอยู่กับโต๊ะนั้น มีคนเดินโต๊ะถือขวดแชมเปญยืนประจำอยู่ หนึ่งคนต่อคนนั่งโต๊ะสี่คน เมื่อเขาเห็นว่าถ้วยแชมเปญของเรายังเต็มอยู่ เขาก็แนะนำให้ดื่มให้หมดถ้วยเร็วๆ จะได้เติมอีก ข้าพเจ้าไม่กล้าจะดื่มหมดถ้วยเช่นนั้นเร็วๆ เพราะกลัวว่าจะทำให้มึนเมา แต่คนเดินโต๊ะเขาไม่ยอม บอกว่าแชมเปญนั้นต้องเย็นเจี๊ยบ มิฉะนั้นไม่ควรจะดื่ม เมื่อข้าพเจ้าไม่ยอมดื่มเร็วๆ เขาก็บอกว่าเททิ้งเสียสิ แต่แรกข้าพเจานกว่าเขาพูดเล่น ตอมากเททิ้งจริงๆ เขาก็พอใจรินให้ใหม่ แล้วถ้าเราดื่มไม่เร็วพอ เขาก็ให้เททิ้งอีก เมื่อเห็นข้าพเจ้าทำเช่นนั้น คนอื่นๆก็ทำเช่นเดียวกัน ใครมีแชมเปญอุ่นก็เททิ้งหมด เขาก็รินเติมอย่างเย็นเจี๊ยบให้ใหม่ เย็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าเห็นคนเท

แชมเปญทั้งมากมายเช่นนั้น เย็นของแปลก เพราะตามธรรมดาถือกันว่าเย็นเหล้าอันแพงที่สุด เมื่อกินอาหารเสร็จ ก็มีการลีลาศ สรุปว่าเย็นงานที่สนุกสนานมาก อยู่กันจนดึกดื่น ที่ทำได้เช่นนั้นก็เพราะวันเสาร์ที่ ๕ เย็นวันหยุดพัก ไม่มีการซ้อมหรือการแข่ง เมื่องแรงสเบนเมืองซึ่งมั่งคั่งร่ำรวยมาก เพราะมีบริษัทที่ทำแชมเปญมากมายหลายบริษัท.

วันรุ่งขึ้นอีกคือวันอาทิตย์ที่ ๖ เย็นวันแข่ง มีคนมาดูนับตั้งแสน ทั้งนี้เพราะเมืองแรงส์ไม่อยู่ไกลจากกรุงปารีสนัก ชาวปารีสมาดูได้อย่างสบาย และเพราะอยู่ใกล้เขตแดนเบลเยียมพอใช้ ชาวเบลเยียมก็มีมาดูเขาแข่งรถเล็กขนาด ๑,๑๐๐ ซี.ซี. ก่อน มีรถเข้าแข่งมากราว ๓๐ คันเห็นจะได้ ตั้งแต่รอบแรกก็เห็นได้ว่ารถทีมกอร์ดินีเร็วกว่ารถอื่น ๆ ทั้งหมด พิระปล่อยให้วิมิลล์นำหน้าดังที่กะกันไว้ เนื่องด้วยรถทั้งสองมีความเร็วเท่า ๆ กัน ในทางตรงนั้นควรจะไปเร็วเท่ากัน จนแล่นติด ๆ กันอยู่ได้ แต่เพราะวิมิลล์เป็นเก่งเลิศในโลกผู้หนึ่ง คนดูจึงคิดว่าวิมิลล์น่าจะเลี่ยวตามมุมต่าง ๆ ได้

เร็วกว่า ฉะนั้นแม้รถจะเร็วเท่า ๆ กัน วิมิลล์ก็จะนำหน้าพิระได้อย่างสบาย ถึงเวลาจริงมิได้เป็นเช่นนั้น พิระเลี้ยวตามมุมต่าง ๆ ได้เร็วเท่ากับแชมเปียนผู้นั้น จึงตามติดท้ายรถของนักขับฝรั่งเศส จนดูเหมือนว่ามีเชือกสั้น ๆ ผูกติดจูงกันทั้งสองข้าง สะการองเป็นที่สามรถคันอื่น ๆ ถูกทิ้งเสียอย่างไกลลิบลับ พิระถือมั่นในคำสัญญาที่ได้ให้ไว้แก่กอร์ดินี มิได้พยายามจะผ่านขึ้นหน้าวิมิลล์เลย ครั้นถึงรอบสุดท้าย วิมิลล์จะเปลี่ยนเกียร์อย่างรุนแรงเกินไป หรือจะเป็นเพราะโชคร้ายก็ดี อันเป็นข้อที่เราจะทราบไม่ได้ รถของวิมิลล์เกิดเกียร์หัก ต้องออกจากการแข่ง พิระจึงนำหน้าได้และชนะที่หนึ่งอย่างงดงาม.

ตามธรรมเนียมธรรมดา ชาวต่างประเทศที่ขับรถในทีมของชาติอื่น แล้วรถที่ตนขับเกิดชนะที่หนึ่งขึ้นได้ ก็จะมิได้รับเกียรติพิเศษอย่างใดเลย เขาถือเหมือนกับเป็นลูกข้างของทีมเช่นคนขี่ม้าแข่ง เขาย่อมจะชักแต่ธงชาติของทีม บรรเลงเพลงชาติของทีม ที่เมืองแรงส์เข้าหน้าที่ฝรั่งเศสไม่ทำเช่นนั้น เขาให้เกียรติแก่พิระเป็น

พีระแข่งรถชนะโดยรถซิมคา ค.ศ. ๑๙๔๗

พิเศษ เขาชักธงไทยทั้งบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี คนไทยเราจึงควรจะยินดีและขอบใจฝรั่งเศส ที่เขาไม่ถือเอาพิระเย็นนักขัยลูกข้างคนหนึ่ง นั้นอาจจะเย็นเพราะพิระเย็นเข้าก็ได้ ด้วยฝรั่งโดยมากตื่นเข้า ดังข้าพเจ้าเคยแถลงมาแล้ว และถ้าเย็นจริงเช่นนั้น ก็เย็นอีกข้อหนึ่งที่จะพิสูจน์ความเห็นของข้าพเจ้า ว่าการที่ไทยยังมีเจ้าอยู่นั้นยังไม่ไร้ประโยชน์ เพราะเจ้าที่ทำอะไรเย็นแล้ว ช่วยเชิดชูชาติได้อย่างมาก และเราเคราะห์ดีที่ยังมีอยู่หลายพระองค์ที่ทำได้โดยวิธีต่าง ๆ ภายหลังการแข่งรถที่เมืองแรงส์ พิระ และข้าพเจ้าก็รีบเดินทางกลับบ้านเทรเดซิ.

ในรัชสมัยพระเจ้ายอร์ชที่ ๕ ข้าพเจ้ามีโอกาสรู้จักกับพระราชวงศ์อังกฤษทั้งหมด ในหมู่นั้นมีอนุวงศ์อยู่องค์หนึ่ง ซึ่งเพราะฐานันดรศักดิ์เข้าได้มาจากเยอรมัน ในสมัยมหาสงครามโลกครั้งแรก พระเจ้ายอร์ชที่ ๕ จึงทรงขอให้ยกเลิกฐานันดรศักดินั้นเสีย พระราชทานตั้งให้เย็นขุนนางสืบตระกูลอังกฤษชั้นสอง คือชั้นมาร์ควิสส์ (Marquess) มีนามเต็มว่า *มาร์ควิสส์*

ออฟ มิลฟอร์ด เฮเวน (Marquess of Milford Haven) ที่ท่านผู้นี้สำคัญใหญ่โตมาก ก็เพราะชายาเป็นราชนัดดาของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ วิกตอเรีย และองค์เองก็ได้เป็นแม่ทัพสูงสุดของกองทัพเรืออังกฤษ ท่านองค์นี้มีโอรสสององค์ เป็นนายทหารเรือทั้งคู่ องค์ใหญ่เมื่อบิดาสิ้นชีพแล้วก็ได้เป็น มาร์ควิสส์ ออฟ มิลฟอร์ด เฮเวนคนที่สอง องค์รอง คือ ลอร์ด หลุยส์ เม้านต์-แบตเตน ที่มาเมืองไทยและคนไทยรู้จักถึงดีแล้ว เมื่อมหาสงครามโลกครั้งหลังจบลง.

มาร์ควิสส์ ออฟ มิลฟอร์ด เฮเวน คนที่สองนี้ ข้าพเจ้ารู้จักดี มีชายาเป็นชาวรุสเซีย สัญชาติเดิมอันเดียวกันกับมารดาของข้าพเจ้า เป็นที่น่าสงสารเพราะสิ้นชีพเสียเมื่อก่อนสงครามคราวหลังนี้ เมื่อชนมายเพียง ๔๔ บุตรคนเดียวนามว่า เดวิด (David) จึงได้เป็นมาร์ควิสส์ ออฟ มิลฟอร์ด เฮเวน ท่านผู้นี้ก็เป็นทหารเรือเช่นเดียวกัน ทำการรบอย่างสามารถจนได้ตรากล้าหาญถึงสองครั้ง เมื่อสงครามจบลงเธอเป็นเรือเอกรับราชการอยู่ที่สนามบินกองทัพเรืออันอยู่ใกล้บ้าน

เทรเดซิ เพราะบิดาของเธอและข้าพเจ้าคุ้นเคยกัน เธอจึงมาติดต่อและไปมาหาสู่ที่บ้านเสมอ ๆ คุ้นเคยสนิทสนมกันมากกับทั้งลิสยา พระ ซิริล และข้าพเจ้าเอง การแข่งรถก็ติดตามไปดูเสมอ ถ้าลาพักจากราชการทหารเรือได้ เธอได้บอกข้าพเจ้าว่ามิญาติลูกพี่ลูกน้องของเธอ คือ *เจ้าชายฟีลิป แห่ง กรีซ* ที่เป็นกำพร้าบิดา มารดาเป็นน้าของเดวิด คือเป็นธิดาองค์ใหญ่ของมาร์ควิสส์คนที่หนึ่ง มาเรียนอยู่ที่อังกฤษตั้งแต่เล็ก ๆ เข้าโรงเรียนนายเรืออังกฤษ ทำการสงครามอย่างองอาจ เดวิดว่าเจ้าชายฟีลิปนี้มีความรักใคร่อยู่กับ *สมเด็จเจ้าฟ้าหญิง เอลิซะเบธ* รัชทายาทอังกฤษมานานแล้ว วันหนึ่งจะต้องเสกสมรสกันแน่ ต่อมาก็มีข่าวว่าเจ้าชายฟีลิปเปลี่ยนสัญชาติเป็นอังกฤษ จนถึงวันที่ ๑๐ กรกฎาคม นั้นเอง ก็มีข่าวแถลงเป็นทางราชการว่า เจ้าชายฟีลิปและเจ้าฟ้าหญิงเอลิซะเบธได้ทรงหมั้นกันแล้ว เป็นข่าวที่คนอังกฤษทั่วไปย่อมจะตื่นเต้น โสมนัสปีติยินดีอย่างยิ่ง ส่วนเดวิดนนยินดีเป็นพิเศษ เพราะเจ้าชายฟีลิปสัญญาไว้ว่าถ้าได้แต่งกับเจ้าฟ้าหญิงองค์นั้นจริง ๆ แล้ว

เดวิดจะได้รับเชิญให้เป็นเพื่อนเจ้าบ่าว ดังอังกฤษเขาเรียกอย่างไพเราะว่า *มิตรเอก* (Best Man).

เจ้าชายฟิลิปและเจ้าหญิงเอลิซะเบธ และ เดวิด มิลฟอร์ด เฮเวน นั้นเป็นญาติพี่น้องกันดังจะแสดงได้โดยแผนแสดงการเป็นญาติระหว่างสองพระองค์ อันขอพับแผนนี้แนบติดไว้ตรงกันข้ามกับหน้านี้ ซึ่งถ้าผู้อ่านจะพิจารณาดูให้ดี จะเห็นได้ว่าเจ้าหญิงเอลิซะเบธเป็นพระญาติด้วยกันกับพระสวามี . ทั้งทางพระบิดาและพระมารดาของเจ้าชายฟิลิป.

ในเวลานั้น ข้าพเจ้าตกลงใจว่าจะเดินทางไปเพื่อแข่งรถกับพิระโดยทางเรือยินมาก ๆ ขึ้น เพราะว่าเป็นการทุ่นเวลามาก จึงตกลงกันว่าเรือยิน ไมลส์ เมสเซนเจอร์ อันมีเครื่องยนตร์เพียงแต่เครื่องเดียว ออกจะไม่ปลอดภัยนัก โดยเสียเงินเพิ่มเติมอีกไม่มาก สามารถจะซื้อเรือยินทำโดยบริษัทเดียวกัน แต่มีสองเครื่องยนตร์ คือ ไมลส์ เจมินี (Miles Gemini) จึงได้ตกลงสั่งซื้อเรือยิน ลำใหม่ มาถึง และพิระพาข้าพเจ้าขึ้นทดลอง เมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม เป็นที่พอใจเราทั้งสองทุกประการ

แผนแสดงการเป็นญาติ ระหว่างสมเด็จพระราชินีนาถ เอลิซะเบธ ที่ ๒ กับพระสวามี

พระเจ้าคริสเตียนที่ ๙ แห่ง เดนมาร์ค

พระราชินีนาถวิกตอเรียแห่งอังกฤษ = เจ้าชายแอลเบิต

เจ้าฟ้าวิลเลยมแห่งเดนมาร์ค ภายหลังได้รับอัญเชิญเป็น พระเจ้ายอร์ชที่ ๑ แห่งกรีซ

พระราชินีอะเล็กซานดรา = พระเจ้าเอดเวิดที่ ๗ แห่งอังกฤษ

เจ้าฟ้าหญิงแอลิซ = แกรนด์ดุ๊ค แห่งเฮสส์

เจ้าพาแอนดรูแห่งกรีซ = เจ้าหญิงแอลิซแห่งแบตเตนเบิก

พระเจ้ายอร์ชที่ ๕ = พระราชินีแมร

เจ้าลุยส์แห่งแบตเตนเบิก = เจ้าหญิงวิคตอเรีย ภายหลังเป็นมาร์ควิสส์ แห่ง มิลฟอร์ด เฮเวน ๑

พระองค์เจ้าฟิลิป

พระเจ้ายอร์ชที่ ๖ = พระราชินีเอลิซะเบธ

ยอร์ช มาร์ควิสส์ แห่ง มิลฟอร์ด เฮเวน ๒

ลุยส์ เอิล เม้านท์แบตเต็น

เจ้าหญิงแอลิซ = เจ้าฟ้าแอลดรูแห่งกรีซ

พระราชินีนาถ เอลิซะเบธ ที่ ๒ แห่งอังกฤษ

เดวิด มาร์ควิสส์ แห่ง มิลฟอร์ด เฮเวน ๓

พระองค์เจ้าฟิลิป

เป็นเครื่องบินลำเดียวกันกับที่พระบินกลับไปเมืองไทยและไปถึงดอนเมืองวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๙๕.

เดือนสิงหาคม มีการแข่งรถสองครั้ง ครั้งแรกคือที่ใกล้เมืองเบลฟาสต์ในประเทศไอร์แลนด์ ภาคเหนือชิงรางวัลอัลสะเตอร์ ซึ่งพระขับรถชื่อ'หนมาน'เคยได้ชัยชนะที่หนึ่ง ปีนี้มีหวังอยู่มากว่าจะชนะอีก คือในระหว่างซ้อมพระทำเวลาเร็วที่สุด ครั้นถึงวันแข่งจริงๆ คือวันที่ ๔ สิงหาคม เครื่องยนตร์เสียโดยทำนองเดียวกันกับที่โป เลยต้องออกจากการแข่ง ต่อมามีการแข่งที่เกาะแห่งแมน จัดโดยสโมสรนักขับแข่งอังกฤษ คราวนี้พระจะเข้าแข่งถึงสองเที่ยว คือแข่งรถเล็กชิงถ้วยแม้งซ์ (Manx Cup) โดยเอารถซิมคาที่ได้ยืมมาจากกอร์ดินี และรถใหญ่ชิงรางวัลมหาราชอาณาจักรอังกฤษ โดยใช้รถมาเซราติคันใหม่ การไปเกาะแห่งแมนคราวนี้ดูท่าทางว่าจะได้ชัยชนะอย่างประเสริฐที่สุด คือพระควรจะชนะที่หนึ่งในการแข่งทั้งรถเล็กและรถใหญ่ ระหว่างซ้อมทำเวลาเร็วกว่ารถอื่นๆ อย่างมากมายโดยรถทั้งสองคัน.

ในระหว่างซ้อมอยู่นั้น ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นพิเศษ เพราะได้พบเพื่อนเก่าแก่ของข้าพเจ้าอีก คือ บานเย็น ซึ่งเดินทางมาหาข้าพเจ้าจากเมืองไทย บานเย็นชอบการแข่งรถเป็นที่สุด ดังข้าพเจ้าเข้าใจว่าเคยบรรยายมาแล้ว พอมาถึงก็ได้เห็นการแข่งรถทันที เขาย่อมจะพอใจมาก ผลของการแข่งไม่ได้ดีเช่นหวัง คือในชั้นต้นพระชนะที่หนึ่งได้อย่างดีเมื่อขับรถเล็ก แต่ในการขับรถใหญ่เกิดมีการขลุกขลักขึ้นโดยรถเสีย ต้องเข้ามาหยุดแก้ ณ ที่ซ่อมเติมหลายครั้ง จึงได้ผลเพียงเป็นที่ห้า.

ปลายเดือนสิงหาคม ลิสยากับข้าพเจ้าไปพักอยู่ที่กรุงเอดินบะระ อันเป็นนครหลวงของประเทศสะก๊อต-แลนด์ ทั้งนี้เพราะเขาจัดให้มีการชุมนุมดนตรีละครและศิลปะอย่างอื่น ๆ ขึ้นเป็นครั้งแรก ถึงแม้ว่าลิสยาและข้าพเจ้าจะแสดงดนตรีอย่างใดไม่เป็นเลยก็จริง เราทั้งสองชอบฟังดนตรีเป็นอันมาก ทั้งดนตรีไทย ทั้งสากล ละครเราก็ชอบดู ในทางศิลปะทางภาพ ลิสยาเขาก็มีความรู้ดูได้เป็นมากกว่าข้าพเจ้า จนสามารถแนะนำ

และสั่งสอนเพิ่มเติมได้ด้วย ในระหว่างที่ข้าพเจ้าอยู่ ณ กรุงเอดินบะระ มารดาของข้าพเจ้า ซึ่งอพยพหนีภัยสงครามไปอยู่อเมริกามาหลายปี กลับมาอยู่ที่ฝรั่งเศสอีก ในเวลานั้นจึงมีหวังที่จะได้พบกันในไม่ช้า.

กลับจากกรุงเอดินบะระ ข้าพเจ้าและลิสยาตรงไปยังกรุงลอนดอน พบกับพีระและซีริลทันน วันที่ ๑ กันยายน พีระนำรถมาเซราติคันใหญ่เข้าในการประลองเร็วที่เมืองไบรตัน ได้ผลดีมากคือรถของเราทำได้เร็วกว่ารถใครอื่นๆหมด เสียแต่แพ้เมย์สอีกตามเคย คือเมย์สชนะที่หนึ่ง พีระชนะที่สอง อันเมย์สนั้นถ้าเป็นการแข่งระยะทางสั้นอันจะต้องออกอย่างปรู๊ดปราด ไม่มีใครจะเอาชนะเขาได้ ทั้งนี้เพราะเขามีเครื่องประกอบรถอย่างพิเศษเพื่อการแข่งขันชนิดนั้น ทั้งมีความชำนาญอย่างพิเศษ.

วันรุ่งขึ้นพีระและซีริลบินไปเมืองมิลานในประเทศอิตาลี เพื่อจะทำการแข่งรถในทีมของรุจเจรี ข้าพเจ้าตกลงไม่ไปด้วย เพราะอยู่ในทีมของคนอื่น จึงไม่มีอะไรจะทำจริงๆ ในไม่ช้าแม่ก็จะมาหา จึงจะอยู่คอย

พบแม่ดีกว่า การแข่งรถที่มิลานก็ไม่ได้ผลดี รถของรุเขาต้องออกจากการแข่ง แต่พระยังไม่กลับคงอยู่แถบนั้นต่อไป เพราะจะไปแข่งอีกในทีมของกอร์ดินี วันที่ ๒๑ ที่เมืองลิออง (Lyon) ในประเทศฝรั่งเศส.

แม่และหนูมีพุ่มตามมาด้วย เดินทางจากฝรั่งเศสถึงบ้านเทรเดซีเมื่อวันที่ ๘ กันยายน แปลว่าได้พบกับข้าพเจ้าอีกเป็นครั้งแรก นับตั้งแต่จากกันที่ประเทศฝรั่งเศสเมื่อเยอรมันกำลังรุกรานและได้ชัยชนะที่ฝรั่งเศสในตอนต้นของมหาสงคราม แต่มาที่ยุโรปคราวนั้นว่าจะมาดูลาดเลา เพื่อจะตกลงใจว่าจะอยู่ที่ในฝรั่งเศสอย่างเดิม หรือจะกลับไปอยู่อเมริกา.

การแข่งรถของพระที่เมืองลิอองเมื่อวันที่ ๒๑ กันยายนนั้น มีผลอย่างโลดโผนมาก พระอยู่ในทีมกอร์ดินีอันมีวิมิลล์เป็นผู้นำตามเคย ฉะนั้นเป็นที่ตกลงว่าถ้าวิมิลล์ออกนำในตอนแรกแล้ว พระจะต้องขับตามเขาดังที่ทำกันมาแล้วที่เมืองแรงส์ ถึงวันจริง ๆ วิมิลล์เกิดออกไม่ดี พระจึงนำหมู่รถซิมคาได้ ซึ่งถ้าทำกันตามตกลงกันแล้ว วิมิลล์ก็ควรจะตามพระ แทนที่จะ

พยายามแข่งขันหน้าให้ได้ อันย่อมจะเป็นการแข่งกันเองในทีม ถึงเวลาจริง ๆ วิมิลล์มิได้คิดเช่นนั้น เขาเกิดอยากจะเอาชนะพิระให้ได้ เลยเกิดแข่งกันและกวดกันอย่างใหญ่โต ซีริลอธิบายว่าวันนั้นพิระชัยได้ดีเป็นพิเศษ วิมิลล์พยายามจะกวดเท่าใด ก็ตามไม่ทัน แต่มีรถอีกคันหนึ่งเป็นรถพิเศษของมาร์แตง (Martin) วันนั้นแล่นเร็วที่สุด จึงนำหน้าเป็นที่หนึ่ง พิระเป็นที่สองและวิมิลล์เป็นที่สาม พิระนั้นเอาใจใส่แต่จะอยู่นำหน้าวิมิลล์ มาร์แตงนำอยู่เพียง ๕ วินาที แต่ไม่มีผู้ใดส่งสัญญาณทำให้พิระกวดมาร์แตงให้ได้ ในที่สุดผลของการแข่งก็คือ มาร์แตง ชนะที่หนึ่ง พิระเป็นที่สองและวิมิลล์ที่สาม ต่อมาภายหลังเมื่อกอร์ดินพยกับข้าพเจ้า เขาบอกว่าเขาเสียดายมาก ที่ข้าพเจ้ามิได้ไปที่เมืองลิออง ทั้งนี้เพราะเขาว่าพิระคุ้นเคยและเข้าใจในสัญญาณของข้าพเจ้า ถ้าข้าพเจ้าเป็นผู้ให้สัญญาณให้กวดมาร์แตงแล้ว พิระคงจะกวดได้สำเร็จจนเป็นที่หนึ่ง

วันที่ ๒๗ ข้าพเจ้าไปที่เซลสะลีย์วอลช์กับพิระอีกเพื่อการ

แข่งขันภูเขา คราวนี้พระก็เป็นที่สามอีก.

ต้นเดือนตุลาคมก็ถึงการแข่งครั้งสุดท้ายของพ.ศ. ๒๔๕๐ จะมีที่เมืองโลซานน์ในประเทศสวิสส อันเวลานั้นเป็นเมืองที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เราทั้งสี่เดินทางไปถึงโลซานน์วันที่ ๒ ตุลาคม ระหว่างซ้อมวันที่ ๓—๔ ในการแข่งรถเล็ก พิระขับรถของกอร์ดินทำเร็วที่สุด แต่รถใหญ่ของเรานั้นเกิดชลุกขลักคือเครื่องห้ามล้อเสีย จนต้องมีการปรับปรุงกันใหม่ และเอาออกซ้อมนอกเวลาที่เขากะให้ ในการซ้อมพิเศษนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จมาทอดพระเนตร.

ถึงวันแข่งจริงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จมาทอดพระเนตร พร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนีและสมเด็จพระพี่นางเธอ ฯ การแข่งรถเล็กคราวนี้วิมลล์ไม่อยู่ในทีมกอร์ดิน ซอมแมร์ (Sommer) นักขับตัวล้อของฝรั่งเศสอีกคนหนึ่งเข้าเป็นผู้แทน ซอมแมร์นั้นนอกการแข่งเป็นคนดี แต่พอถึงเวลาเข้าแข่งที่ใด ก็ออกจะบ้าระห่ำมาก เราจึงแน่ใจว่าซอมแมร์คงจะไม่ยอมตามพิระ จึงจะต้องสู้กันใหญ่ ข้าพเจ้าจึงขออนุญาตกอร์ดิน

ที่จะส่งสัญญานให้แก่พี่ระโดยตนเอง ซึ่งกอร์ดินีก็ยอม.

วันแข่งจริงๆ คือวันที่ ๕ ก็เย็นดังกล่าว ซอมแมร์กวดพี่ระอย่างเต็มที่ พี่ระพอนำอยู่ได้เสมอ ในที่สุดท่อไอเสียอันติดอยู่ข้างตัวถังรถซอมแมร์เกิดจะหลุด ซอมแมร์ทำของที่ข้าพเจ้ายังไม่เคยเห็นผู้ใดทำ ตั้งแต่เคยดูแข่งรถมา คือก้มลงไปจับและดึงท่อไอเสียอันย่อมร้อนอยู่มาก แต่ซอมแมร์ก็ทนได้ แล้วจับดึงขึ้นจนท่อไอเสียนั้นสูงขึ้นไปยังท้องฟ้า จนยานเย็นบอกว่าดูเหมือนถือตันตาลอยู่ ตลอดเวลานั้นก็ขับอย่างรวดเร็วโดยมือเดียว ในขณะนี้ก็เปิดโอกาสให้พี่ระทิ้งได้ไกลขึ้น ในที่สุดซอมแมร์ก็ดึงท่อไอเสียนั้นไปมาจนหลุดได้จริงๆ และขว้างทิ้ง แล้วจึงกวดพี่ระอีก แต่พี่ระก็เอาชนะได้ ที่สวิสสไม่บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี เล่นเพลงฝรั่งเศสเป็นแต่ชักธงไทยและฝรั่งเศสพร้อมๆกัน เสร็จการแข่งรถเล็กแล้ว ในการแข่งรถใหญ่ พี่ระเป็นที่สามอยู่ได้นาน แต่ภายหลังก็ต้องออกจากการแข่งเพราะรถเสีย เป็นที่น่าเสียดายมาก ที่มิได้ชนะในการแข่งรถสองเที่ยว คือรถใหญ่และเล็กในวันเดียว ซึ่งจะเป็นเกียรติอันใหญ่ยิ่ง

พระเคยได้มีโอกาสจะสำเร็จดังนั้นสามครั้ง ได้ชนะรถเล็กทั้งสามครั้ง แต่รถใหญ่นั้นเคยได้ที่สองในวันเดียวกันที่เมืองคอร์ค ในประเทศไอร์แลนด์ก่อนสงคราม อีกสองครั้งรถเสียทั้งคู่.

เมื่อฤดูการแข่งรถจบลงแล้วเราก็กลับบ้าน เดือนตุลาคม และตนเดือนพฤศจิกายนอยู่ทบานเทรเดซตลอดเวลา ข้าพเจ้าทำงานในกองพันยุวชนทหารบก และเตรียมตัวจะไปอเมริกา ท่านผู้อ่านอาจจะจำได้ว่าในกลางมหาสงคราม ข้าพเจ้าตกลงใจว่าเมื่อมหาสงครามจบลงแล้วในเวลาที่เหมาะจะไปเที่ยวสหรัฐอเมริกา โดยจะพาลิสบา พระและซิริลไป ยังนิมเพิ่มเติมคือจะเอาบาเย็นไปด้วย เพราะจะได้มีโอกาสได้พบกันนานขึ้น ทั้งยังจะเป็นการให้รางวัลที่เขาได้ดูแลทรัพย์สมบัติของข้าพเจ้าที่เมืองไทยเป็นอย่างดีในสมัยที่ญี่ปุ่นยึดเมืองไทยอยู่.

วันที่ ๙ พฤศจิกายน พวกเราที่อังกฤษได้ฟังข่าวอันสำคัญ คือข่าวว่ามีการรัฐประหารในเมืองไทย อันได้ผลในข้อที่ว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะได้กลับรับตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกต่อไป.

ทางฝรั่งเศสแม้ในด้านอาหารการกิน จะกลับฟื้นตัวบริบูรณ์แล้วก็ดี แต่ยังลำบากอยู่อย่างยิ่งคือไร้ถ่านหิน ฉะนั้นการที่ประชาชนจะทำความอบอุ่นในบ้านช่องของตน จึงย่อมจะเย็นของลำบาก ทำให้เย็นที่เกรงกลัวกันอยู่มาก ว่าในระหว่างฤดูหนาวอันจะมีมาถึงในไม่ช้านี้ จะต้องทนความหนาวกันอย่างน่ากลัว ทำให้แม่ของข้าพเจ้าซึ่งได้ตกลงใจว่าจะอยู่ในฝรั่งเศสต่อไป เกิดมีความเกรงกลัวและสงสารพุ่ม ผู้ซึ่งเป็นโรคหัวใจอ่อนอยู่แล้ว คือเกรงว่าจะทนความหนาวไม่ไหว แม่มีจดหมายมาถึงข้าพเจ้า ขอให้ข้าพเจ้ายอมเอาพุ่มมาพักอยู่ที่บ้านเทรเดซิตลอดฤดูหนาวจนกว่าอากาศจะอบอุ่นอีก ข้าพเจ้าก็ยินดีทำตามความประสงค์ของแม่ ถึงแม้ว่าข้าพเจ้าเองจะไปอเมริกาเสียตั้งเกือบสองเดือน ทั้งนี้เพราะที่บ้านเทรเดซีก็จะมีคนอยู่คือ ชัวราซึ่งมีมารดาเป็นรุสเซีย เขาพูดภาษารุสเซียได้คล่อง ทั้งรู้จักกันกับพุ่มมาหลายปีแล้ว และมีเบียนซึ่งเป็นคนไทย ฉะนั้นในระหว่างที่ข้าพเจ้า พีระ และเมียของเราทั้งสองไม่อยู่ พุ่มไม่ควรจะหงอยเหงาเพราะจะมีคนดูแลถึงสองคน จะพูดได้ทั้ง

ภาษาไทยและรุสเซีย อันภาษาอังกฤษนั้นพุ่มก็พูดได้อย่างคล่องแคล่ว พุ่มเดินทางจากฝรั่งเศสมาถึงยังบ้านเทรเดซีเมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน สังเกตว่าดูหน้าตาซูบซีดและชราไปมาก เผ้าบ่นว่าทีกรุงปารีสนั้นหนาวจัด.

การไปอเมริกาคราวนี้ข้าพเจ้าขอให้เพื่อนเก่าของข้าพเจ้าคือชัวรา เย็นผู้ดูแลบ้านและทรัพย์สมบัติของข้าพเจ้า ในการสั่งเรื่องราวต่างๆ ข้าพเจ้าเกิดมีความสังหรณ์ในใจว่า เมื่อไม่อยู่ในคราวนี้จะมีความตายบังเกิดขึ้น คือนึกว่าสุนัขที่รักยิ่งและชรามากแล้ว คือโจนนี่จะตาย แต่นั้นไม่ยาก คือสั่งให้ฝังศพในสวนในสถานที่เดียวกันกับสุนัขและสัตว์อื่นๆที่มีฝังอยู่แล้ว แต่ข้าพเจ้าอดไม่ได้ที่จะเกรงไปว่าพุ่มก็อาจจะตาย ดูหน้าตาท่าทางไม่สู้จะดี การจัดศพของพุ่มนั้นลำบากอยู่เพราะไม่ทราบแน่ว่าเขานับถือพุทธหรือคริสต์ ข้าพเจ้าทราบว่าเมื่อพุ่มโอนชาติไปเข็นรุสเซีย ได้แปลงศาสนาจากพุทธไปนับถือศาสนาคริสต์ลัทธิออร์ธอดอกซ์อันเป็นลัทธิของรุสเซีย (เชิญดู “เกิดวังปารุสก์” เล่ม ๑

บทที่ ๑ หน้า ๒๑) แต่เมื่อกลับไปเมืองไทยกับข้าพเจ้า ก็ดูกราบไหว้พระพุทธรูปและพระสงฆ์อย่างเต็มที่ ข้าพเจ้าจึงไม่ทราบแน่ว่าพุ่มนับถืออะไรจริง ๆ เชื่อว่าแม่ซึ่งได้อยู่ใกล้ชิดกับพุ่มมาตลอด เมื่อออพยพไปอยู่อเมริกาคงจะทราบซึ้งดีกว่า ด้วยเหตุนี้ จึงสั่งให้ชัวราเตรียมไว้ทั้งสองอย่าง ถ้าพุ่มตาย คือให้ถามไปยังแม่ ว่าควรจะทำศพพุ่มในทางพุทธหรือคริสต์ ถ้าแม่ว่าทางพุทธก็ให้จัดนำศพไปเผาที่เมืองพลิมัธ อันมีที่เผาศพใกล้ที่สุด ถ้าจะทำทางคริสต์ก็ให้ฝังที่วัดใกล้ ๆ บ้าน แต่ข้าพเจ้าหวังอย่างยิ่งว่าพุ่มจะไม่ตาย และเมื่อกลับมาจากอเมริกาแล้วจะได้พบและคุยกันได้อีกตลอดฤดูหนาว.

วันที่ ๑๙ พวกเราที่จะไปอเมริกา ออกเดินทางจากบ้านเทรเดซิเพื่อจะไปเมือง เซ้าท์แฮมตัน ข้าพเจ้า ลิสยา ซีริล และยานเย็น ไปโดยรถยนต์ พี่ระยินไปด้วยเรือยิน เจมินี จะเอาเรือยินเก็บไว้ที่สนามยินของเมืองนั้น จนกว่าเราจะกลับมาอีก การไปอเมริกาคราวนั้น ข้าพเจ้ามีข้อเสียดายอยู่อย่างหนึ่ง คือลิสยาเคยไปมาเสียแล้ว เขาไปเมื่อก่อนเราแต่งงานกัน ไปกับอา

ของเขา ข้าพเจ้าอยากจะให้เราไปเห็นอเมริกาด้วยกันเป็นครั้งแรก.

เรือที่เราจะโดยสารไปอเมริกา คือ เรือ "ควีนแมรี่" อันเป็นเรืออังกฤษของบริษัท คิวนาร์ด (Cunard Line) เป็นเรือลำใหญ่ที่สองในโลก ตามธรรมดาเรือของบริษัทนี้จะต้องมีนามที่มีตัวอักษร ia (เอีย) ตอนปลายอยู่เสมอ เช่น มอริเตเนีย และ คาโรเนีย เป็นต้น เมื่อเขาสร้างเรือลำใหญ่มหึมานี้ ได้ตั้งใจจะขนานนามว่า วิกตอเรีย ขณะที่ประธานกรรมการไปเฝ้าพระเจ้ายอร์ชที่ ๕ เพื่อทูลเชิญเสด็จพระราชดำเนินเป็นประธานในพิธีที่พระราชินีแมรี่ จะทรงพระราชทานนามแก่เรือ พระเจ้าแผ่นดินตรัสถามว่า จะให้ชื่อเรือว่าอะไร กรายบังคมทูลตอบว่าจะใช้พระนามพระราชินีอังกฤษองค์วิเศษที่สุดอันเคยมีมา ยังไม่ทันทูลว่า วิกตอเรีย พระเจ้ายอร์ชที่ ๕ ก็ตรัสตอบว่า "ดีแล้ว ฉันจะไปบอกเจ้าตัวเขาเดี๋ยวนี้" แปลว่าทรงเห็นว่าพระราชินีของพระองค์เอง เป็นพระราชินีอังกฤษองค์วิเศษที่สุด อันเคยมีมา เป็นอันว่าบริษัทต้องเปลี่ยนใจ และขนานนามเรือลำ

"ควิน แมรี่" ฉะนั้นในรัชกาลต่อมา จึงให้ซื้อเรือลำใหญ่อีกลำหนึ่งว่า "ควิน เอลิซะเบธ."

สถานที่หรือสิ่งใดที่ใหญ่โตมาก ถ้าเราได้ยินคนเขาพูดถึงมาเสียแต่ก่อนอย่างมากมายว่าใหญ่โตยิ่งนัก ครั้นเห็นเข้าจริง ๆ มักจะทำให้เราร้องว่า พุทโธ่ เท่านั้นเองละ ไม่เห็นใหญ่ดังเขาว่า เรือ "ควิน แมรี่" ไม่เป็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าได้เห็นเป็นครั้งแรก เมื่อสิบกว่ามาก่อนแล้ว โดยคำเชื้อเชิญของ ลอร์ด รันซิแมน ในขัดนั้นเป็นรัฐมนตรีว่าการพาณิชย์ ให้ไปดูเรือ "ควิน แมรี่" อันเพิ่งสร้างเสร็จใหม่ ๆ มาถึงท่าเรือเมืองเซ้าท์แฮมตันเป็นครั้งแรก ดูจากเรือยอร์ชของท่านรัฐมนตรี และข้าพเจ้าได้พาลิสบาไปด้วย เห็นเข้าครั้งแรกวันนั้นก็รู้สึกว่าใหญ่โตมหึมายิ่ง เห็นครั้งที่สองเมื่อไปรับลิสบา เดินทางกลับมาจากอเมริกา ก็ยังเห็นว่าใหญ่ ครานี้เป็นครั้งที่สาม ก็รู้สึกเช่นเดียวกัน เราลงเรือในตอนเย็นวันที่ ๑๙ นั้นเอง แม้ว่าเรือจะยังไม่ออกจนบ่ายวันรุ่งขึ้น เราขึ้นบกอีกไม่ได้ ทั้งนับตั้งแต่สงครามจบลงแล้ว ท่องกฤษมีการหวงห้ามการ

เอาเงินออกนอกประเทศ เมื่อถูกตรวจแล้วก็จำต้องอยู่ในเรือจนเรือออก.

ถึงแม้เรือจะใหญ่โตมากก็จริง แต่ห้องนอนคนโดยสารชั้นที่หนึ่งก็ไม่ใหญ่โตกว่าเรือชั้นธรรมดา คือเขาต้องการจะมีห้องมาก ๆ ที่มีดีกว่าเรือโดยมากก็คือเครื่องตกแต่งหรูหรากว่ามาก ที่ใหญ่โตเกินขนาดและผิดปรกติก็คือห้องโถงนั่งเล่น ห้องกินอาหาร ห้องสูบบุหรี่ ห้องเล่นไพ่ ใหญ่โตมโหฬารอย่างน่าอัศจรรย์ ห้องกินอาหารนั้น ทั้งมีทั้งมีเพดานสูงกว่าห้องกินอาหารบนบกไม่ว่าที่ใด ซึ่งข้าพเจ้าเคยได้ไปเห็นมาในชีวิต อีกอย่างหนึ่งที่เรือ "ควีน แมรี" ผิดแปลกกว่าเรือโดยมาก คือนอกจากมีห้องกินอาหารคนโดยสารชั้นหนึ่ง อันอยู่เบื้องล่างในท้องเรือแล้ว ยังมีห้องกินอาหารพิเศษอยู่บนดาดฟ้าชั้นสูงสุดอีกด้วย ถ้าจะขึ้นไปกินที่นั้นต้องเสียค่าโต๊ะเป็นพิเศษ เขาจัดเป็นห้องกินอาหารและลิลาศเล็ก ๆ คล้ายกับไนต์คลับบนบก เมื่อการลิลาศตามธรรมดาในห้องเบื้องล่างเลิกเวลา ๒๔.๐๐

นาฬิกา คนตรีขนาดเล็กก็มีแสดง ณ สถานที่ลิลาศชั้นบน และบรรเลงอยู่จนดึกดื่น.

เราลงเรือในตอนเย็น กินอาหารค่ำในเรือ และประสบอาหารอันโอชารส ทั้งมีพร้อมมากหลาย ดังที่ในอังกฤษขณะนั้นยังไม่มี วันรุ่งขึ้นก็กินอาหารกลางวันในเรือ ซึ่งยังจอดอยู่กับท่า ตอนบ่ายจึงได้ฟังคำบรรยาย ทาง วิทยุ ถึง การ อภิเษก สมรส สมเด็จ เจ้าฟ้า หญิง เอลิซะเบธ กับ เจ้าชายฟิลิป ได้ข่าวว่าเจ้าชายฟิลิปได้รับตราอันสูงสุดของอังกฤษคือ ตรากาเตอร์ ทั้งยังได้ทรงกรมด้วยคือเป็น *ดุ๊ค ออฟ เอดินบะระ* (Duke of Edinburgh) การทรงกรมเป็น ดุ๊ค นี้มีสิทธิเพิ่มเติมกว่าการทรงกรมของเจ้านายไทย คือได้ทรงเป็นสมาชิกประเภทสูงสุดของรัฐสภาขุนนางสืบตระกูล นับว่าเจ้าชายฟิลิปเก่งกว่าพระตาชวดของพระองค์ คือ เจ้าชายแอลเบิต ผู้ซึ่งได้ทรงเป็นพระสวามีของสมเด็จพระราชินีนาถ วิกตอเรีย ถึง ๒๑ ปี แต่ก็ไม่เคยได้ทรงกรมและเป็นสมาชิกสภาขุนนางเลย ทั้งส่อให้เห็นได้ว่า พระเจ้ายอร์ชที่ ๖ ทรงรักพระราชธิดาเพียงใด เมื่อได้ฟังวิทยุ

เรื่องการอภิเษกสมรสจบแล้ว เรืออันมหิมาก็ออกจาก
ท่าเวลา ๑๕.๐๐ นาฬิกา.

รุ่งขึ้นวันแรกที่เรือแล่นอยู่ในมหาสมุทรแอตแลน-
ติก ข้าพเจ้าได้รับวิทยุโทรเลขจากบ้าน ว่าพุ่มได้ถึงแก่-
กรรมเสียแล้วโดยบ่จุขันทันด่วน คือเช้าวันที่ ๒๑ นั้น
เอง เมื่อคนใช้ขึ้นไปปลุกพุ่ม กลับพบนอนตายอยู่กับ
ที่ พุ่น เพราะโรคหัวใจอ่อนเรือรังนั้นเอง ทำให้หัวใจหยุด
ต่อมาภายหลังข้าพเจ้าได้รับข่าวจากชัวราว่า ได้ติดต่อ
ไปยังแม่ตามคำสั่ง แม่บอกว่าพุ่มนั้นนับถือคริสต์อย่าง
ไม่มีบ่ญหา ฉะนั้นชัวราจึงจัดให้ฝังศพที่สุสานวัดใกล้ ๆ
บ้าน พุ่มจึงต้อง นับว่าเป็นคน ที่มีชีวิต อย่างประหลาด
กำเนิดในเมืองไทยโดยตระกูลสามัญ เพราะทูลหม่อมปู่
ทรงเลือมใสในลัทธิประชาธิปไตย ใคร่จะให้ทูลกระ-
หม่อมเจ้าพ่าเช่นพ่อข้าพเจ้า มีคนสามัญเป็นเพื่อนนัก-
เรียน จะได้มีขัตติยะมานะแข่งขันกับคนสามัญ ให้พ่อ
เลือกนักเรียนเช่นนั้นไปด้วย พ่อทรงเลือกพุ่ม พุ่มจึง
ได้ไปรุสเซียและได้เกียรติและความสุข สะดวกสบายเช่น
พ่อทุกประการ ได้อยู่ในพระราชวังของเอมเปอเรอ ได้

เข้าโรงเรียนนายร้อยมหาดเล็ก ได้เข้าเป็นนายทหาร
ประจำกรมทหารม้าอุสซารักษาพระองค์ เช่นเดียวกับพ่อ
จนในที่สุดเมื่อถึงเวลาจะกลับเมืองไทย พุ่มเกิดรักรุส-
เซียมากขึ้นเกินไปจนไม่ยอมกลับ โอนชาติเป็นรุสเซีย
เปลี่ยนศาสนาไปนับถือคริสต์ โดยมีเอมเปอเรอเป็นพ่อ
เลี้ยงในศาสนา จนได้รับนามว่านิโคลาส อันเป็นพระ
บรมนามาภิไธยของเอมเปอเรอ ทำราชการในกองทัพ
บกรุสเซียอย่างดี จึงได้เลื่อนยศตามลำดับ จนได้เป็น
พันเอก มหาสงครามครั้งแรกก็บังเกิดขึ้น พุ่มก็ได้
ถูกส่งไปรบและทำหน้าที่ด้วยความกล้าหาญอย่างดี เมื่อ
การปฏิวัติใหญ่ในรุสเซียเกิดมีขึ้น พุ่มผู้กตัญญูต่อแม่
เลี้ยงชาติรุสเซีย ก็พาแม่เลี้ยง หนีอพยพมาได้ จนถึง
ฝรั่งเศส อุตส่าห์ทำงานเป็นเสมียนธนาคาร เพื่อจะหา
เงินมาเลี้ยงสุภาพสตรีชราผู้นั้นและตนเอง ครั้นแม่เลี้ยง
คนนั้นตาย ข้าพเจ้ามีความสงสาร จึงออกเงินเลี้ยง
ชีพให้ ส่งตัวไปอยู่กับแม่ ให้ช่วยแม่ในฐานเป็นเลขา-
นุการ ติดตามแม่ไปอยู่อเมริกาในระหว่างสงครามโลก
ครั้งที่สอง จนในที่สุดมาเจ็บล้มตายเอาที่บ้านเทรเดซี

ศพก็ฝังอยู่ในสุสานวัดของหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งในประเทศอังกฤษ.

ความผันแปรและไม่เที่ยง อันอยู่ในคำสั่งสอนของสมเด็จพระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า บรมสักการะของเรา จึงย่อมเป็นข้อความที่แน่จริงอย่างที่สุด สาธุ.

ตามธรรมดาข้าพเจ้าเป็นคนซึ่งเมาคลื่นอย่างร้ายกาจ ฉะนั้นแม้จะชอบเรือมาตั้งแต่เด็ก ครั้นไปเที่ยวเรือเข้าจริง ๆ ก็มักจะไม่สู้สนุก มัวแต่เมาคลื่นเสียเป็นส่วนมาก คราวนี้เพื่อนแนะนำยาอย่างใหม่ให้ เรียกว่า วาซาโน (Vasano) แม้จะมีคลื่นมากพอใช้ แต่เพราะกินยานี้เวลาเช้าและค่ำ เลยไม่รู้สึกเมา มิได้ขาดเวลากินอาหารสักมื้อเดียว ได้รับความสุขสนุกสนานในเรือทุกประการ.

วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน เรือ "ควีน แมรี่" เข้าถึงนครนิวยอร์คเวลา ๐๖.๓๐ นาฬิกา พวกเราตื่นก่อนนั้นตั้งชั่วโมงเพื่อจะได้ดูภูมิภาพอันเขาเล่าลือกันว่าแปลกยิ่ง และจะมิได้เห็นที่ไหนอีกเช่นเดียวกัน ข่าวเล่าลือนั้นก็

เย็นจริงดังเขาพูด เมื่อเรือแล่นเข้าไปผ่านช่องแคบ จะไปสู่ท่าเรือนครนิวยอร์ค เราเห็นทิวตึกอันสูงระดะพ้าอย่างนับไม่ถ้วน เย็นภาพที่แปลกประหลาดและพิเศษอย่างเหลือที่จะนำมาบรรยายได้ ในที่สุดเรือก็เข้าเทียบท่าของบริษัทคิวนาร์ด แล้วพวกเราก็ขึ้นบก มีข้าราชการไทยประจำยูโนไดมารับข้าพเจ้า ข้าพเจ้ารวมทั้งคณะมีเกียรติและโชคดี ที่มีจดหมายแนะนำจากสถานเอกอัครราชฑูตอเมริกันประจำกรุงลอนดอน ฉะนั้นจึงผ่านการตรวจเข้าของ โดยศุลกากร ไปได้อย่างสะดวก และรวดเร็วยิ่งตามธรรมดาหาได้เย็นเช่นนั้นไม่ การตรวจเข้าของนั้นศุลกากรอเมริกัน ทำอย่างละเอียดลออและยืดยาดอย่างยิ่ง เฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้เดินทางนั้นมิสัญชาติอเมริกันเองเมื่อเร็วๆ นี้ เพื่อนอเมริกันเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่าที่นครนิวยอร์ค เขาและภรรยาถูกกักไว้ในคอกศุลกากรตั้งหกชั่วโมง กว่าเขาจะตรวจเสร็จและปล่อยให้ไปได้.

นครนิวยอร์คนั้นแปลกกว่ากรุงลอนดอนหรือกรุงเทพฯของเรา ซึ่งเย็นเมืองท่าเช่นเดียวกัน แต่ของเราและกรุงลอนดอนท่าเรืออยู่ไกลจากศูนย์กลางของ

เมือง ที่นิวยอร์คท่าอยู่ติดใกล้ชิดที่เดียว ทั้งนี้เพราะศูนย์กลางของนิวยอร์คที่เขาเรียกว่า แมนแฮตเตน (Manhatten) นั้น เป็นเกาะรูปร่างคล้าย ๆ ผลมะม่วง มีแม่น้ำล้อมรอบทั้งสามด้าน ด้านเหนือคือแม่น้ำฮาเลม (Harlem River) ด้านตะวันออกคือแม่น้ำอีสต์ (East River) ด้านตะวันตกคือแม่น้ำฮัดสัน (Hudson River) ศูนย์กลางเมืองคือแมนแฮตเตนจึงแคบและยาวจากเหนือลงมาใต้ เรือเข้าเทียบท่าในแม่น้ำฮัดสัน ท่าเรือจึงอยู่ใกล้ศูนย์กลางเมืองที่เดียว ถนนขนาดใหญ่ที่เขาเรียกว่าแอวะนิว (Avenue) นั้นมีแอวะนิวหนึ่งถึงสิบ นับจากตะวันตกไปตะวันออก แอวะนิวห้าเป็นศูนย์กลาง แต่มีถนนใหญ่พิเศษอีกสายหนึ่ง อันเป็นสายเดียวที่ไม่ตรงเป๋ง ถนนสายนั้นคือ บรอดเวย์ (Broadway) ถนนสายใหญ่ทั้ง ๑๑ สายถูกตัดโดยสายเล็กที่เรียกว่า สะตรีต (Street) นับเป็นตัวเลขจากใต้ขึ้นไปเหนือ คนที่ไม่เคยไปนิวยอร์คอาจจะคิดฝันเห็นว่าเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยตึกสูงระดะฟ้า ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ตึกสูงระดะฟ้าจริง ๆ นั้นมีอยู่สองหมู่เท่านั้น คือทางตอนใต้ของเกาะแมนแฮตเตน อัน

เย็นที่ทำการบริษัทต่าง ๆ เกือบทั้งสิ้น ในตอนกลางเย็น โรงแรม และศูนย์กลางรอคเคอร์เฟลเลอร์ (Rockerfeller Centre) อันมีทั้งโรงละคร ภัตตาคาร และสำนักงานปนกัน กับตึกสูงสุดในโลกคือ เอมไปร์สะเตต บิลดิง (Empire State Building) อันสูงถึง ๑๐๒ ชั้น.

เพราะนิวยอร์คเย็นเมืองใหม่ ข้าพเจ้าเลยฝันไปว่าเย็นเมืองอันสะอาดยิ่ง แต่ความจริงหาเย็นเช่นนั้นไม่ ถนนและบาทวิถีสกปรกพอใช้ และยิ่งใกล้ท่าเรือแล้วโสโครกมาก ข้าพเจ้าเห็นตอนแรกแปลกใจ และถึงจะมีตึกรามใหม่ ๆ อันงดงามมากก็จริง แต่ตึกเรือนเล็ก ๆ เก่าแก่ซอมซ่อก็ยังมีอยู่มาก กลางเมืองนั้นมีที่ว่างอันสำคัญอยู่แห่งหนึ่ง คือสวนใหญ่ที่เขาเรียกว่าสวนกลาง (Central Park)

เมื่อขึ้นบกจากเรือและผ่านพันศุลกากรไปแล้ว เราทั้งห้าคนก็ขึ้นรถยนต์ไปยังโรงแรมที่เราจะอยู่คือ วอลดอร์ฟ–แอ๊สตอเรีย (Waldorf-Astoria) โรงแรมอันนั้นเย็นโรงแรมที่ใหญ่ที่สุดในนิวยอร์ค แต่เย็นเพียง

ใหญ่ที่สองในโลก เพราะที่เมืองชิกาโก (Chicago) ในสหรัฐอเมริกานั้นเอง ยังมีโรงแรมอีกแห่งหนึ่งชื่อโรงแรมสะติเวนส์ (Hotel Stevens) ซึ่งใหญ่กว่าจึงใหญ่ที่สุดในโลก โรงแรมวอลดอร์ฟ-แอ๊สโตเรียอันเก่า สร้างหกสิบปีมาแล้วได้ถูกรื้อลงเมื่อ ๒๔ ปีมาแล้ว โรงแรมที่ข้าพเจ้าไปอยู่จึงเป็นอันที่สร้างขึ้นใหม่เป็นตึก ๔๗ ชั้น และมีหอสูงคู่อันเป็นที่อยู่ด้วย แต่นั้นจัดเป็นเฟลตสำหรับคนอยู่ประจำ ไม่ใช่ห้องสำหรับนักท่องเที่ยวและคนเดินทาง ความที่โรงแรมเป็นตึกใหญ่มาก จึงมีถนนถึงสี่สายล้อมรอบตึก ห้องนอนนั้นมีถึง ๒,๐๐๐ ห้อง แต่ถึงแม้ตัวตึกจะใหญ่โตเท่าใดก็ตาม ห้องนอนและห้องนั่งของบุคคลก็ไม่ใหญ่โตผิดแปลกอะไรกับโรงแรมชั้นเอกทั่วไป ที่ใหญ่โตมากก็คือห้องโถงข้างล่าง และที่ผิดกับโรงแรมอื่นๆ ก็คือวอลดอร์ฟ-แอ๊สโตเรียมีห้องกินอาหารมากกว่าโรงแรมธรรมดา จัดเป็นขนาดใหญ่เล็กและผิดแปลกกันทั้งสิ้น กับมีร้านรวงอะไรต่างๆ มากมาย ห้องตัดผมผู้ชายเป็นห้องตัดผมอันใหญ่ที่สุดที่ข้าพเจ้าเคยเห็น คนนั่งตัดผมได้พร้อมกันตั้งเกือบร้อย ขณะที่

ข้าพเจ้าอยู่ที่นั่นเขาได้ชักธงไทยคู่กับธงอเมริกันที่หน้าตึก ธงไตรรงค์ของเราผืนนั้นเป็นธงไทยอันใหญ่ที่สุดซึ่งข้าพเจ้าเคยเห็น.

วอลดอร์ฟ–แอ๊สตอเรียมีนโยบายอันสำคัญของเขาอยู่อย่างหนึ่ง คือเขาดูเกรงกลัวการที่ชายผู้ใดจะนำผู้หญิง ซึ่งมิใช่ภรรยาของตนเข้าไปในห้องนอนของตน มีการระมัดระวังในเรื่องนี้อย่างมาก ตามธรรมดาของโรงแรมสากล เมื่อเราออกไปข้างนอกเราก็ย่อมไม่เอาลูกกุญแจห้องนอน ซึ่งโดยมากขนาดใหญ่ ใส่ติดกระเป๋าเสื้อไปด้วย มักจะเอาไปมอบไว้กับภารโรง แต่วอลดอร์ฟ–แอ๊สตอเรียใหญ่โตเกินไป ภารโรงคนเดียวจะดูแลลูกกุญแจตั้ง ๒,๐๐๐ ลูกย่อมไม่ไหว ทุก ๆ ชั้นเขาจึงจัดให้มีเจ้าหน้าที่สตรีนั่งอยู่กับโต๊ะ ๔ คน คือด้านละคน เขาเรียกว่า เสมียนชั้น (Floor Clerk) เวลาเราจะออกไปข้างนอก ก็เอาลูกกุญแจไปมอบไว้แก่เสมียนผู้นั้น คืนวันแรกที่เราไปถึง พวกเราออกไปดูละครแล้วก็ไปกินสัปเปอร์ กลับมาถึงวอลดอร์ฟราว ๐๑.๐๐ นาฬิกา ก็ขึ้นลิฟต์ไปชั้นที่เราอยู่ พอไปถึงแล้วเข้าห้องไม่ได้ เพราะ

เสมียนไปนอนกันหมดแล้ว กลับไปถามคนดูแลลิฟต์ จึงได้ความว่าภายหลังเที่ยงคืน ลูกกุญแจถูกส่งลงไปยังภารโรงข้างล่าง พวกเราก็ต้องพากันลงลิฟต์ไปอีก การขึ้นลงลิฟต์ในโรงแรมอันใหญ่โตเช่นนี้ กินเวลานานมิใช่น้อย พอไปถึงภารโรงเพื่อขอลูกกุญแจ เพียงบอกหมายเลขห้อง ตามธรรมดาก็หาพอไม่ เขาต้องถามชื่อด้วย เมื่อบอกชื่อของตนตรงกับหมายเลขห้องแล้ว จึงจะยอมให้ลูกกุญแจ พูดและบานเย็นได้ลูกกุญแจทันที ถึงทีข้าพเจ้าเขาไม่ยอม บอกว่าชื่อและหมายเลขห้องไม่ตรงกัน โต้เถียงกันอยู่นาน จึงได้ความว่าห้องนอนของเรานั้นเขาไปใส่ชื่อลิสยา ชื่อข้าพเจ้ากลับไปตรงกับห้องนั้น จึงไม่ยอมให้ลูกกุญแจห้องนอนแก่ผู้ใดนอกจากลิสยา แม้ว่าข้าพเจ้าเป็นสามีและนามสกุลจักรพงษ์เหมือนกัน เขากลับเถียงว่าเราจะพิสูจน์ได้อย่างไรว่าเป็นสามีตัวจริง เมื่อเขาไม่เคยเห็นหน้าของข้าพเจ้ามาแต่ก่อน ส่อให้เห็นว่ามีการกลัวหญิงชายเข้าห้องผิดอย่างที่สุด เพื่อนอังกฤษคนหนึ่งเคยอยู่ที่วอลดอร์ฟ เขานัดเพื่อนผู้หญิงของเขาให้ไปคุยกันใน

ห้อง จัดการอย่างระมัดระวังที่สุด เข้าโรงแรมโดยทางเข้าคนละทาง ขึ้นลิฟต์คนละด้าน ผู้หญิงริบเดินไปยังห้องโดยแน่ใจว่าไม่มีใครเห็น ประตูห้องก็เปิดแง้มไว้เพื่อจะได้ไม่ต้องมีการเคาะประตู แต่ผู้หญิงคนนั้นยังไม่ทันนั่งลง โทรศัพท์ในห้องก็กริ่ง เจ้าหน้าที่โรงแรมบอกกับเพื่อนของข้าพเจ้า ว่าการพาผู้หญิงเข้ามาในโรงแรมนั้นผิดระเบียบ ขอให้พาออกไปทันที มิฉะนั้นเขาจะมาพาออกไปเอง.

ระหว่างอยู่นวยอร์คพวกเราก็ไปดูละครหรือภาพยนตร์ทุก ๆ คืน ของที่น่าตื่นตาตื่นมากก็คือไฟฟ้าสีต่าง ๆ สว่างไสว ซึ่งเย็นแจ้งความต่าง ๆ อันมีติดอยู่เต็มกับตึกในตอนท่ามกลางเมือง ถึงเวลาใด ๆ ถ้าได้เห็นไฟฟ้าสีต่าง ๆ ครึกครื้นแน่นหนาอยู่เช่นนั้นก็น่าจะตื่นเต้นและแปลกใจอยู่แล้ว แต่คราวนั้นพวกเราตื่นเต้นเป็นพิเศษ เพราะอยู่อังกฤษตลอดสงครามมีแต่พรางไฟกันมืดไปหมด เวลานั้นสงครามเพิ่งจะจบได้เพียงลองปี การมีไฟฟ้าสว่างที่อังกฤษจึงยังไม่มี.

ละครที่นิวยอร์คก็ไม่ผิดแปลกอะไรกับลอนดอนนัก

บ้างก็ดีกว่า บ้างก็เลวกว่าแล้วแต่เรื่อง เราดูทั้งละครพูดและละครร้อง ตัวละครก็แลกเปลี่ยนกัน ที่นิวยอร์คก็มีคนอังกฤษไปแสดง เช่นเดียวกับชาวอเมริกันมาแสดงที่ลอนดอน โรงก็ดีเลวขนาดปานๆกัน มีผิดกันที่ลอนดอนมียาร์ดีมสราได้ ที่นิวยอร์คไม่มียาร์ มีแต่ห้องสยบหรี่เท่านั้น คืนวันหนึ่งเราไปฟังละครร้องใหญ่—ออปะรา—ที่โรงเมโตรโปลิตัน อันเป็นโรงละครออปะราที่มีชื่อเสียงมากแห่งหนึ่งในโลก การแสดงดีมาก ผู้แสดงมีมาจากทุกชาติ ข้าพเจ้าเคยได้ยินว่าในหมู่คนดูมักจะแต่งกายกันอย่างงดงาม สตรีแต่งเครื่องเพชรกันอย่างเต็มเพียบเป็นโรงละครอันมีภรรยาของมหาเศรษฐีไปดูมาก จนกระทั่งเขาเคยเรียกตอนที่นั่งกึ่งวงกลมว่า เก๊อกม้าเพชร แต่นนพนสมัยแล้ว สมัยนี้แม้เพียงจะแต่งราตรีกเกอยจะไม่มี.

โรงภาพยนตร์นั้นมีที่ใหญ่โตมโหฬารกว่าที่ลอนดอน เช่นโรงเรดิโอ ซิตี้ (Radio City) โรงร็อกซี่ (Roxy) แต่ก็ไม่มีกี่โรง โรงภาพยนตร์ขนาดปานกลางแล้วที่ลอนดอนมีมากกว่า ของที่แปลกก็คือถ้าไกลไป

จากท่ามกลางเมือง. มีโรงภาพยนตร์เก่าแก่คร่ำครึและเล็ก ๆ ฉายภาพยนตร์เก่า ๆ ถ้าจะนับระดับปานกลางแล้วที่ลอนดอนกลับมีโรงภาพยนตร์มากกว่านิวยอร์ค ฉายภาพยนตร์ใหม่ ๆ กว่ารวมทั้งภาพยนตร์อเมริกันด้วยซ้ำ.

ที่เที่ยวหรือที่กินอาหารภายหลังละครหรือภาพยนตร์ นิวยอร์คมีมากมายนับไม่ถ้วน มีทั้งที่ชั้นสูงขนาดเล็กแต่จัดอย่างงดงามน่าดู เช่นเดียวกับที่ลอนดอน กับมีที่ใหญ่ ๆ ซึ่งเขาจัดการแสดงสลับฉากกับการลีลาศเช่นที่กรุงปารีส ผู้แสดงก็คล้ายกันคือศิลปินสากลคนเล่นกลเล่นตลกอะไรต่าง ๆ อาจจะมาจากประเทศใดก็ได้ แต่ผู้หญิงที่ออกมายืนให้ดูสวย ๆ นั้นเป็นอเมริกันทั้งสิ้น และชอบเลือกคนสูงลิบ การค่อย ๆ เปลื้องกายเพื่อล้อคนดู (Strip-tease) ในสมัยนั้นถูกห้ามจึงเลิกหมด ของที่แปลกและข้าพเจ้าไม่เคยเห็นที่ลอนดอนหรือปารีสก็คือภัตตาคารขายอาหารจีน ซึ่งมีการแสดงให้ดูด้วย ผู้แสดงทั้งหญิงชายเป็นจีนทั้งสิ้น ที่นิวยอร์คมีภัตตาคารขายอาหารของทุก ๆ ชาติมากมาย เห็นจะมีเพียงอาหารไทยเท่านั้นที่จะซื้อกินไม่ได้ ภัตตาคารต่าง ๆ ดูเบียดอยู่นิดก

ดีนอย่างปารีส ไม่เหมือนที่ลอนดอนซึ่งส่วนมากยึดแต่หัวค่ำ.

เวลากลางวันพวกเรามักจะแยกกัน พระมักจะไปที่สนามบิน ไปคุยกับนักบินและเจ้าของเรือบินส่วนตัว ซีริลมีเพื่อนสตรีอังกฤษที่มาอยู่นิวยอร์ค มักจะไปซื้อของและกินอาหารกลางวันกับเพื่อนผู้นั้น ข้าพเจ้าและลิสยาไปกินอาหารกลางวันในที่แปลก ๆ กันทุกวัน บ้างก็เย็นห้องอาหารในโรงแรมใหญ่ ๆ ต่าง ๆ กัน บ้างก็เย็นภัตตาคารเล็ก ๆ อันเย็นที่กินอาหารโดยเฉพาะ สังเกตว่าตามที่ชั้นสูงแล้ว การตกแต่งห้องโต๊ะเก้าอี้ถ้วยชามหรูหรามาก เขาจัดตกแต่งอย่างช่างคิดและแปลก ๆ กันส่วนมากแล้วอยู่ในระดับสูงกว่าที่ลอนดอนและปารีส ที่แปลกก็คือในที่ชั้นสูงในลอนดอนหรือปารีส คนเดินโต๊ะมีกิริยาสุภาพอ่อนน้อม ที่นิวยอร์คไม่เย็นเช่นนั้น แม้สถานที่และผู้ที่ไปกินจะส่อให้เห็นว่าเย็นที่ชั้นสูงเพียงใดก็ดี คนเดินโต๊ะก็กิริยาออกจะหยาบและพูดกระโชกกระชาก เหมือนกับที่ชั้นต่ำและถูกที่สุด.

ที่ ๆ มีชื่อเสียงและหรูหรามากก็คือ สะต๊อร์ค คลับ

ลิสบา เมื่ออายุ ๓๓

(Stork Club) แต่หาได้เย็นสโมสรตามชื่อไม่ ผู้ใดจะเข้าไปก็ได้ แต่ออกจะเต็มแน่นอยู่เสมอ ถ้าไม่ว่าโต๊ะไว้ล่วงหน้าก็ไม่มีที่นั่ง ถ้าเขาเห็นท่าทางผู้ใดที่ไม่สมควรเมื่อไปขอว่าโต๊ะเขาก็แกล้งบอกว่าเต็มหมดแล้ว ข้าพเจ้าตั้งใจจะไปกินอาหารที่นั่นวันหนึ่ง เพื่อจะดูว่ามันหรูหราเพียงใด อยากจะชวนพิระและซิริลไปด้วย จึงยังมิได้ว่าโต๊ะล่วงหน้า ยังเอิญวันหนึ่งลิสยาและข้าพเจ้าเดินผ่านประตูสะต๊อร์ค คลับ ลิสยาบอกว่ากินอาหารกลางวันที่นั่นกันเถิด พอเราเข้าไปถึงเขาก็ว่าเต็มหมดแล้ว เพราะเรามิได้ว่าล่วงหน้าไว้ในวันนั้น แต่พอผู้จัดการเหลือบไปเห็นลิสยายืนอยู่ใกล้ ๆ ข้าพเจ้าเขาก็ถามว่า "สุภาพสตรีคนนี้มากับท่านหรือ?" ข้าพเจ้าตอบว่าใช่ เขาก็ชอบใจบอกว่า "สุภาพสตรีที่สวยและแต่งกายงามเช่นนี้ ย่อมจะต้องมีโต๊ะให้ได้ทันที" เย็นอันว่าเราก็กินอาหารกลางวันได้โดยไม่ต้องว่าล่วงหน้า ภายในสะต๊อร์ค คลับ นั้นต้องยอมรับว่าเขาตกแต่งอย่างหรูหราที่สุด ซึ่งข้าพเจ้าเคยเห็นแห่งหนึ่งในโลก ครั้งนั้นเย็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าเคยได้เข้าในที่ใด. เพราะยังเอิญมิ

ผู้หญิงสวยติดตัวไปด้วย วันนั้นยังเอิญเย็นวันเกิดของลิสบาวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน อายุครบ ๓๒ ปี ข้าพเจ้าพาพิระและซิริลไปที่นั้นอีกวันหนึ่ง.

ที่นิวยอร์คนั้น ถ้าเราจะโทรศัพท์ไปว่าโต๊ะ ณ ภัตตาคารใด ถ้าเรียกตนเองว่าปรินซ์จะ ก็คงเขาไม่เอาใจใส่อะไรนัก ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะอเมริกาเย็นประเทศริปับลิคจึงไม่ชอบเจ้า ข้าพเจ้าเคยแถลงมาแล้วว่าชาวริปับลิคดูถลับจะตื่นเต้นและชอบเจ้ามากกว่าประเทศที่มีเจ้าของเขาเองเสียด้วยซ้ำ ที่เขาเฉย ๆ กับคำว่า ปรินซ์ นั้นก็เพราะคนอเมริกันเอง เขาชอบเอาคำว่าปรินซ์และคิงเย็นนามของตน คือ นามบุคคลเขาจึงเลยเห็นเย็นของธรรมดา อเมริกันนั้นชอบยศทหารเอาอย่างมาก ยิ่งยศทหารยกยิ่งชอบที่สุด เวลานั้นข้าพเจ้าเย็นพันตรีในกองทัพไทย เวลาจะว่าโต๊ะล่วงหน้าข้าพเจ้าเรียกตนเองว่าพันตรี จุละ เย็นได้ประสบผลดีเสมอ.

นอกจากเย็นตามภัตตาคารแปลก ๆ กัน เราก็ไปดูพิพิธภัณฑ์ ไปดูศูนย์กลางรอคเคอร์เฟลเลอร์ อันเย็นตึกสูงใหญ่มหึมาถึง ๑๔ ตึก จัดเย็นสำนักงานบริษัทสำคัญ

ต่าง ๆ มีร้านรวงมากมาย มีภัตตาคาร มีโรงภาพยนตร์อันใหญ่ที่สุดในโลก ดูหมู่ตึกรอคเคอร์เฟลเลอร์นั้นเกือบจะว่าเป็นเมืองใหญ่ในตัวก็ได้ และก็ไปขึ้นตึกสูงสุดคือเอมไปร์ สะเต็ต อันมีถึง ๑๐๒ ชั้น เย็นของซอบกลที่พิระผู้เย็นนักยินใจกล้าหาญ ไม่มีความเกรงกลัวเลย แต่ขึ้นไปบนสุดยอดเข้าแล้วดูลงไปเบื้องล่าง พิระเกิดใจหวิวและกลัวจนเกือบจะทนไม่ได้ ต่อจากนั้นไปดูอำเภอฮาเลม (Harlem) อันเย็นที่อยู่ของนิโกรดำโดยเฉพาะ ดูไปทางไหนก็ดำมืดหมด และไปดูที่ทางที่จีนอยู่จนเป็นเมืองจีน (China Town) ที่เดียว.

วันที่ ๓ อันวาคม เราทั้งห้าเดินทางไปกรุงวอชิงตันนครหลวงของสหรัฐอเมริกา เราไปโดยรถไฟ สถานีรถไฟที่นิวยอร์คใหญ่โตและสะอาดสะอ้านกว่าที่ลอนดอนหรือปารีสมาก ทั้งนี้เพราะรถไฟไม่เข้ามาในชานชาลาของสถานีเลย เราต้องลงบันไดไปยังใต้สถานีจึงจะถึงรางรถไฟ ตัวรถไฟนั้นเองก็ใหญ่กว้างมาก จัดเย็นคล้าย ๆ ห้องรับแขก เรานั่งเก้าอี้นวมซึ่งหมุนหันไปคุยกันได้อย่างสะดวก มีเสียแต่อย่างเดียวคือถ้ามีรถเสบียงแล้ว

ะของที่นั่งในโต๊ะเสบียงล่วงหน้าไม่ได้ ฉะนั้นต้องริบวิ่งไปแย่งที่นั่งโต๊ะกันอย่างลำบาก เขาอวดว่าของเขาตามแบบประชาธิปไตย ในตอนนี้ข้าพเจ้าเห็นว่าเขาติความประชาธิปไตยผิด อังกฤษฝรั่งเศสเขาก็นิยมประชาธิปไตย แต่ก็มีการของที่นั่งได้ เพราะมิได้เขาะจงว่าคนพิเศษอะไรถึงจะของได้ ใครๆก็ของได้ ฉะนั้นจะขัดกับหลักประชาธิปไตยอย่างไร รถเสบียงของอเมริกันนั้นดีมาก มีอาหารเลือกได้มากมายหลายอย่าง.

ที่สถานีกรุงวอชิงตัน เอกอัครราชทูตไทย พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร (*ขัดนี้ทรงเป็นกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์*) และคนไทยเป็นอันมากมารับที่สถานี เป็นที่ชื่นชมยินดีแก่พวกเราและเป็นเกียรติอย่างสูง จากสถานีเราไปพักอยู่ที่โรงแรม เมย์เฟล์าร์ (Hotel May-flower) คืนวันนั้นเราอยู่ด้วยกันเงียบๆ แต่ในพวกเรานอกจากยานเย็น ซึ่งไปยังบ้านเพื่อนคนไทยของเขา.

วันรุ่งขึ้นด้วยความเอื้อเฟื้อของสถานทูตไทย ซึ่งได้ช่วยจัดการ เราไปดูสถานที่ต่างๆ ไปที่สภาสูงคือเซเนต (Senate) ไปฟังอภิปรายในสภาผู้แทน (The

House of Representatives) ขึ้นรถรางใต้ดินอันอยู่ใต้ดิกแคปิตอล (The Capitol) คือสถานที่ประชุมของทั้งสองสภา ไปยังที่ว่าการกรมตำรวจสหรัฐ (Federal Bureau of Investigation) นั่นเป็นที่น่าดูมาก ข้าพเจ้ามีโอกาสได้พบกับนักสืบของสหรัฐที่เรียกกันทั่วไปว่า "G" Men ข้าพเจ้าได้รับเชิญให้ไปยิงเข้าด้วยปืนพกเป็นของเคราะห์ดีที่ข้าพเจ้ายังไม่ไร้ความสามารถในการยิงปืน จะเป็นด้วยปืนชนิดใดก็ตาม ทำให้ข้าพเจ้าโล่งใจอย่างยิ่งที่ยิงได้ถูกพอสมควร นอกจากนั้นก็ไปดูที่ต่าง ๆ อันเป็นของควรดูในกรุงหรือบริเวณวอชิงตัน เช่นตำบลบ้านของวอชิงตัน ประธานาธิบดีคนแรกของสหรัฐที่เม้านต์ เวอนอน (Mount Vernon) อนุสรณีย์อันสูงใหญ่เพื่อเป็นเกียรติแด่ประธานาธิบดีผู้นั้น ซึ่งต้องขึ้นไปด้วยลิฟท์และเมื่อไปถึงบนยอดก็จะดูภูมิภาพของกรุงและบริเวณรอบกรุงได้อย่างดี ข้าพเจ้าชอบอนุสรณีย์ของประธานาธิบดีลินคอล์น อันมีรูปสลักหินอันใหญ่ของมหารัฐบุรุษผู้นั้นอย่างน่าดูยิ่ง คืนวันนั้นท่านเอกอัครราชทูตได้ทรงพระกรุณาประทานเลี้ยงคณะเรา ณ

ภัตตาคารจีน แล้วก็ได้ไปคุยกันอย่างสนุกสนานที่สถานทูต มีการร้องเพลงกันด้วย เพราะมีสหายเก่าของข้าพเจ้าอยู่ที่นั่นคือ *หม่อมหลวงขาบ กุญชร* และเราเคยร้องเพลงมาด้วยกันตั้งแต่เป็นนักเรียนนายร้อยที่เมืองไทย.

วันที่ ๕ เราเดินทางกลับนิวยอร์คจากกรุงวอชิงตันโดยเรือบิน นับว่าเป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าขึ้นเรือบินของบริษัท คือก่อนนั้นเคยขึ้นแต่เรือบินส่วนตัวขับโดยพิระเป็นเรือบินขนาดใหญ่นั่งได้กว่า ๕๐ คน ท่านเอกอัครราชทูตและข้าราชการได้มีพระทัยและใจดีมาส่งที่สนามบิน เวลาขึ้นเรือบินและเรือบินร่อนขึ้นไปนั้น ดูอากาศดีท้องฟ้าสว่างไสวโปร่งดีเป็นสีน้ำเงิน แต่ไปได้ไม่ถึงครึ่งชั่วโมงสภาพการณ์ก็เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างบังเกิดขึ้นทันด่วน ท้องฟ้าหายปลอดโปร่งกลับมีเมฆหมอกมืดมัวแลไม่เห็นอะไรเลยจนเป็นที่น่ากลัว ข้าพเจ้านั่งที่ตรงหน้าต่างอันตรงกับปีกข้างหนึ่ง มองออกไปแลไม่เห็นปลายปีกเพราะความที่มืดมัว เท่านั้นยังไม่พอ เรือบินยังโคลงเคลง และกระท้อนขึ้นลงอย่างไม่สงสารใคร

คนโดยสารส่วนมากเมา ซิริลนั้นเมาเสียอย่างไม่มีดี ข้าพเจ้าได้ยาวาซาโนช่วยอีกครั้งหนึ่ง ครั้นถึงนิวยอร์ค เรือยินก็ลงไม่ได้ ทั้งนี้เพราะมีเรือยินมาเข้าแถวกันจะลงในหมอก เขาให้ลงได้แต่ทีละลำ เขาส่งเรือยินของเราออกไปยินติ้วงกลม อย่เหนือมหาสมุทร แอตแลนติก เย็นเวลาชั่วโมงครึ่งจึงจะลงได้ เมื่อลงได้แล้วข้าพเจ้ารู้สึกโล่งใจเย็นที่สุด.

คืนวันนั้นเอง ข้าพเจ้าติดัว จะพาคณะไปดูการแข่งขันต่อยมวย เพื่อจะชิงตำแหน่งแชมเปียนแห่งโลก ผู้ต่อยกันในคืนนั้นคือ โจ หลุยส์ (Joe Louis) แชมเปียนยัดนั้น กับ เจอซี่ โจ วอลคอตต์ (Jersey Joe Walcott) ทั้งสองฝ่ายเย็นนิโกรดำทั้งคู่ การต่อยจะมีที่ แมดิสันสะแควร์ การ์เดน (Madison Square Garden) อันมีนามว่าสวนแต่แท้จริงเย็นติกโถง สำหรับการแข่งขันและประกวดต่าง ๆ ที่จะมีในฤดูหนาว ลิสยาไม่ยินยอมจะไปด้วย เขาเห็นว่าการต่อยมวยเย็นของทารุณโหดร้าย (เพิ่งจะยินยอมไปดูการต่อยมวยได้ก็ที่กรุงเทพฯ เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๔๙๕) ในการแข่งขันวันนั้นมีคนดูเต็ม เย็น

ครั้งแรกในอเมริกา ที่ข้าพเจ้าได้เห็นคนผิวขาวและผิวดำปะปนกันอย่างใกล้ชิด ในคณะเราผู้ที่ไดรับความสนุกสนานมากที่สุดก็คือบานเย็น เพราะเขาเย็นคนชอบการกีฬาเกือบทุกประเภท แต่แรกมีผู้คิดกันว่า หลุยส์ จะชนะได้อย่างง่ายดาย แต่ วอลคอตต์ ก็ทนไปได้ตลอดเวลา และได้ต่อยหลุยส์ล้มลงหลายครั้ง ในที่สุดกรรมการตัดสินให้หลุยส์เย็นฝ่ายชนะ คงได้เย็นแช่มเบียนของโลกอีกต่อไป มิคนดูไม่เห็นด้วยมิใช่น้อย ตามเสียงโห่ร้องไม่พอใจ.

เราอยู่ดูนิวยอร์คและรับความเพลิดเพลินต่าง ๆ อีกจนวันที่ ๙ ในตอนค่ำจึงขึ้นรถไฟนอน จากนิวยอร์คเดินทางไปยังเมืองบัฟฟาโล (Buffalo) รถไฟนอนในอเมริกาแน่นมาก จะติตั๋วของล่วงหน้าได้ก็โดยลำบาก เราได้ห้องนอนจริง ๆ เพื่อลิสบาและซิริล ส่วนพระ บานเย็นและข้าพเจ้าต้องไปในรถนอนสาธารณะ ผู้หญิงผู้ชายปนกันหมด ทุก ๆ เตียงมีเพียงม่านกั้นมิให้เห็นกัน ใครกรนก็ได้ยินอย่างเต็มรส ทั้งสองด้านของรถมีห้องเปลื้องเครื่องและชำระตัว ห้องหนึ่งสำหรับผู้หญิง อีกห้องหนึ่ง

สำหรับผู้ชาย ข้าพเจ้าเคยเห็นภาพรถไฟนอนชนิดนี้ ในภาพยนตร์อเมริกันมาตั้งแต่เด็ก ๆ ได้มาประสบเข้าจริง ๆ ก็พอใจ การไปเที่ยวอเมริกานั้นมีผลแปลกเช่นนั้น คือ อะไรเกือบทุกอย่าง เรามักจะเคยได้แลเห็นมาก่อน แล้วแต่มิได้เห็นของจริง เป็นแต่ได้เห็นในภาพยนตร์อเมริกัน.

เมื่อเราไปถึงเมืองบัฟฟาโล ในตอนเช้าวันที่ ๑๐ อากาศหนาวจัดมาก พื้นดินเต็มไปด้วยหิมะหรือน้ำแข็ง เราเช่ารถยนตร์เดินทางไม่ไกล ไปยังเมือง ไนแอการา (Niagara) เพื่อจะไปดูน้ำตกอันใหญ่และมีชื่อเสียง ต้องขึ้นรถยนตร์ไปอีกหน่อยหนึ่ง แล้วข้ามแม่น้ำเข้าไปในประเทศคานาดานิดหนึ่ง ทางด้านนั้นแลเห็นน้ำตกทั้งค่ได้อย่างดี น้ำตกทั้งคู่นั้นใหญ่โตงดงามดี แต่ข้าพเจ้าเคยนึกว่าน้ำตกนั้นอยู่ท่ามกลางน้ำ จริง ๆ หาเป็นเช่นนั้นไม่ เมื่อมองดูไปจากด้านคานาดา จะเห็นตึกรามของตัวเมืองไนแอการา อันดูข่มน้ำตก ทำให้ดูเล็กไปอย่างน่าเสียดาย จนเมื่อเข้าไปดูใกล้ ๆ จึงจะเห็นว่าใหญ่โตจริง ๆ.

ตอนบ่าย เราเดินทาง จากเมืองบัฟฟาโลโดยรถไฟไปถึงเมืองดีตรอยต์ (Detroit) ในตอนดึก เมื่อไปถึงที่เมืองนั้นเพื่อนชาวอเมริกันของข้าพเจ้า ซึ่งเคยอยู่ด้วยกันที่วิทยาลัยตรินิตี มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ คือ มาร์ค สะตีเวนส์ (Mark Stevens) และภรรยาของเขามาคอยรับอยู่ที่สถานี เขาและข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นที่สุด ที่ได้มาพบกันอีก ภายหลังจากที่ได้พรากจากกันไปถึง ๑๙ ปี ทั้งเป็นโอกาสที่จะได้แนะนำภรรยาทั้งสองฝ่ายให้รู้จักกันด้วย ของที่แปลกคือภรรยาของมาร์คก็ชื่อเอลิซะเบธ แต่ของเขาเรียกกันสั้น ๆ ว่า *เบตซีย์* (Betsey) เขาและลิสบาชอบพอถูกคอกันทันที ถึงแม้ว่ามาร์คจะไม่เคยรู้จักพิระมาแต่ก่อนก็ดี แต่เพราะเขารักข้าพเจ้า และเขาทราบว่าข้าพเจ้ารักพิระ เขาก็ชอบพอกับพิระและซิริลโดยทันที เขาพาเราทั้งห้าไปยังบ้าน เราทั้งสองที่บ้าน และเฉพาะด้วยเหตุที่ว่าบ้านของเขาไม่ใหญ่โตพอเขามีลูกสามคน เขาจึงจัดให้บานเย็นไปอยู่ที่สโมสรใกล้ ๆ แต่มากินอาหารกับเราทุก ๆ มื้อ เย็นข้อน่าเสียดายที่เราอยู่กับมาร์คได้เพียงสองวัน แต่เย็นการจำเย็นเพราะความจริงคราวนั้น ข้าพเจ้ามิได้มุ่งหมาย

จะไปเที่ยวอเมริกา เย็นการไปเที่ยวนิวยอรค ด้วยเหตุนั้นจึงไปเที่ยวดูเมืองอื่น ๆ ไม่ได้มาก และถึงไปก็อยู่ไม่ได้นาน.

มาร์ค เย็นนิสิต ที่ฉลาดเฉลียวมากเมื่ออยู่ที่มหาวิทยาลัย ฮาร์วาร์ด (Harvard) ในอเมริกา เมื่อมาอยู่ที่เคมบริดจ์ก็สอบไล่ได้ชั้นเอก เขาได้เข้าทำงานในธนาคารดิตรอยต์ ตรัสต์ (Detroit Trust Company) ตั้งแต่ยังหนุ่ม ทำงานดีได้เลื่อนตำแหน่งตามลำดับอย่างรวดเร็ว เมื่อข้าพเจ้าไปเยี่ยมเขาคราวนั้นก็ได้ตำแหน่งสูงแล้ว จนบัดนี้ (ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕) เขาได้เลื่อนขึ้นจนถึง เย็นรอง ประธาน (Vice-President) ของบริษัท เขาจึงนับได้ว่าเย็นคนสำคัญผู้หนึ่งในดิตรอยต์ วันรุ่งขึ้นเขาได้ จัดให้ บริษัท สร้าง รถยนต์ ฟอร์ด (Ford Car Company) เชิญข้าพเจ้าและคณะไป ดูโรงงาน อันใหญ่โตมหาศาลของเขา ความที่โรงงานของฟอร์ดใหญ่โต เขาทำอะไร ๆ ในเครื่องประกอบได้เองหมด ของที่ผู้เคยอยู่ อังกฤษ และ ฝรั่งเศส จะต้อง แปลกใจ คือ กรรมกรอเมริกันที่ทำงานที่นั่น หยุดทำงานเพื่อกิน อาหารกลาง

วันเพียง ๒๐ นาทีเท่านั้น เขากินใกล้ๆ โรงงานที่ทำงานอยู่ บริษัทฟอร์ดจัดอาหารร้อนใส่รถซึ่งพ่วงกัน และมีรถยนต์ลากคล้ายๆ กระบวนรถไฟ แม้พวกชั้นอำนวยการก็หยุดเพียงครึ่งชั่วโมง ทั้งนี้เพราะคนอเมริกันชอบทำงานแต่เช้า แล้วตั้งอกตั้งใจทำให้เสร็จโดยเร็วที่สุด เพื่อจะได้กลับบ้านไปพักผ่อนหย่อนใจ และแสวงหาความสุขสนุกสนานในทางอื่น.

ที่ใกล้ๆ โรงงานนั้นเอง *มร. เฮนรี ฟอร์ด* สร้างโรงแรมอันใหญ่ มีความประสงค์จะให้เป็นที่พักของผู้ที่จะมาติดต่อเกี่ยวข้องกับบริษัทฟอร์ด จะเป็นผู้มาซื้อหรือจะเป็นเอเยนต์ของบริษัทฟอร์ดทั่วโลกก็ดี แต่ใครๆ อื่นๆ ก็จะไปอยู่หรือไปกินอาหารที่นั่นได้ บริษัทฟอร์ดเชิญให้พวกเรากินอาหารที่นั่น โรงแรมนั้นเป็นโรงแรมชั้นเอก ภายหลังอาหารผู้แทนของบริษัทฟอร์ด เชิญพวกเราไปดูพิพิธภัณฑ์ซึ่ง มร. ฟอร์ด ได้จัดสร้างขึ้น เรียกว่า พิพิธภัณฑ์การขนส่ง คือมีรถยนต์นับตั้งแต่อย่างเก่าที่สุดมาจนเกือบบ่จจุบัน ไม่ใช่แต่รถฟอร์ดเท่านั้น รถอื่นๆ ก็มีและมีของทุกชาติ มีรถจักรรถไฟ รถโดยสารเรือยินแบบเก่า รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ มีรถม้า

ย้อนกลับไปจนครั้งโบราณ เป็นพิพิธภัณฑ์อันน่าดูมาก แล้วยังมีพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง เขาเอาตึกเรือนหรือโรงงานที่สำคัญ คือคนเก่งเคยตั้งต้นคิดเครื่องจักรเครื่องยนตร์ในโรงงานหรือบ้านเล็ก ๆ นั้น รอจากที่เดิมแล้วเอามาปลูกใหม่ เป็นพิพิธภัณฑ์แสดงความสามารถและการก้าวหน้าของอเมริกาที่ได้มีมาภายในเวลาร้อยปี.

เย็นวันนั้นมาร์คเขาเลี้ยงคอคเทล เชิญเพื่อนฝูงทั้งหญิงชายมา เพื่อจะได้พบกับข้าพเจ้าและคณะ รวมหมดมีคนมาราว ๑๕๐ คน โดยมากมักจะเป็นคนที่ได้ผลสำเร็จอย่างดีในการค้าขายทั้งสิ้น เมืองดีทรอยต์เป็นเมืองที่มั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยอุตสาหกรรมรถยนตร์ ฉะนั้นคนที่เราพบวันนั้นมักจะเกี่ยวข้องกับรถยนตร์หรือเครื่องประกอบทั้งสิ้น เมื่อการเลี้ยงคอคเทลเสร็จแล้ว มาร์คและเบตซี่ก็พาเราไปที่สโมสรบ้านนอก (Country Club) สโมสรบ้านนอกนี้ไม่จำเป็นจะต้องอยู่บ้านนอกเลย อาจจะอยู่ในตัวเมืองหรือติดกับเมือง ขั้วแต่ต้องมีที่ดินมากสำหรับการกีฬาต่าง ๆ อันมีกอลฟ์เป็นปฐม เปรียบในเมืองไทยก็คล้ายสปอร์ตคลับที่กรุงเทพฯ แต่ที่อเมริกา

มีห้องนอนด้วย การเล่นกันเล่นกันคุยกันที่สโมสรชนิดนั้น คนอเมริกันชอบมากกว่าคนอังกฤษและฝรั่งเศส วันรุ่งขึ้นก็ได้อยู่คุยกับมาร์คและเบตซีย์อีกตลอดวัน แล้วตอนค่ำจึงได้ขึ้นรถไฟนอนกลับนครนิวยอร์ค.

การไปอยู่กับมาร์คนั้นมีประโยชน์มาก เพราะแม้จะเพียงสองวัน แต่ก็ได้เห็นชีวิตภายในของคนอเมริกันและได้เห็นการสังคมของเขา ทั้งนี้เพราะในนิวยอร์คนั้นนอกจากเราจะมัวท่องเที่ยวอยู่ในระหว่างกันเอง และพบกับชาวอเมริกันน้อย แต่ถึงอย่างไรก็ดีนิวยอร์คเป็นเมืองอย่างแปลกพิเศษ ไม่เป็นตัวอย่างอันดีจะดูได้ถึงเมืองใหญ่ ๆ ของอเมริกาธรรมดาและเพื่อจะเห็นชีวิตอเมริกันซึ่งดีตรอยต์เป็นตัวอย่างดีกว่ามาก ข้าพเจ้าจะได้ไปอเมริกาอีกสักภายหลัง จะอยู่นานกว่าและท่องเที่ยวไปมากกว่า จะพบคนอเมริกันตั้งหลายร้อย ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงสามารถจะออกความเห็นได้บ้าง ถึงความผิดแปลกชีวิตสังคมของอเมริกันและอังกฤษ.

ทางอังกฤษนั้นแม้จะลดน้อยไปมากแล้วก็จริง แต่ในการสังคมเขายังถือตระกูลและการศึกษาของบุคคล

อยู่อีกข้าง ถ้าจะไม่มีตระกูลเสียเลย และไม่เคยได้มีการศึกษาอย่างดี จะเข้าปะปนในสังคมชั้นสูงได้ยากมาก นอกจากจะเป็นคนที่เก่งกาจในการค้าขาย จนถึงกับได้เป็นมหาเศรษฐี หรือเป็นนักการเมืองที่ได้ผลสำเร็จอย่างดีจริง ๆ ถึงกระนั้นก็ยังมีคนหัวเก่าที่ยังไม่นิยม แต่ผู้ที่มีตระกูลและการศึกษาดี แม้จะอยู่ในตำแหน่งอันต่ำต้อย ขอให้หน้าตาดี กิริยามารยาทเรียบร้อยและคุยสนุก ก็อาจจะเข้าสังคมชั้นสูงสุดได้.

ที่อเมริกาไม่เป็นเช่นนั้น ตระกูลหรือการศึกษานั้นเขาไม่เป็นห่วงถึงเลย ในแง่นั้นแลวเขาแสดง ตนเป็นประชาธิปไตยอย่างเต็มที่ ใครจะมีตระกูลใดหรือศึกษามาอย่างไรก็ช่าง เขาถือว่าสมำเสมอกันหมด เขาดูเราแต่ฐานะปัจจุบัน แต่ฐานะปัจจุบันนั้นจะต้องดีเท่าเขา ถ้าต่ำกว่าเขาและมีรายได้น้อยกว่า เขาก็ไม่เล่นด้วย คนอเมริกันนั้นเขาแสดงความสมำเสมอภายนอกอยู่มาก จะไปซื้อน้ำมันเบนซินก็ต้องเรียกคนขายโดยนาม ตบหลังตบไหล่กัน แต่ถึงเวลาสังคมจริง ๆ แล้วเขาถือชั้นเชิงกันอย่างเคร่งครัด ถ้าเราไปกินอาหารค่ำในบ้าน

ของคนอเมริกันผู้เป็นถึงชั้นรองประธานธนาคาร ก็จะพบแต่คนชั้นนั้น หรืออย่างน้อยก็ต้องมีรายได้เท่า ๆ กับชั้นนั้น คนที่ต่ำต้อยกว่าจะไม่มีได้พบ แต่ที่อังกฤษถ้าเราไปกินอาหารกับคนชั้นรองประธานธนาคาร อาจจะพบคนที่มีฐานะเท่ากับเขา แล้วก็อาจจะพบคนหนุ่มที่เพิ่งเข้าทำงานในธนาคาร แต่ยังอยู่ในตำแหน่งต่ำ อาจจะพบผู้น้อยอีกหลายคน แต่ทุก ๆ คนมักจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือมีตระกูลดีเท่ากัน และได้รับการศึกษาในระดับเดียวกัน สรุปความได้ว่าที่อังกฤษความหลังสำคัญกว่าบุคคล อเมริกันเห็นว่าบุคคลสำคัญกว่าความหลัง.

เรากลับถึงนิวยอร์คเมื่อเช้าวันที่ ๑๓ กลับพักอยู่ที่วอลดอร์ฟ–แอ๊สตอเรีย แล้วก็คงอยู่ที่นั่นเพื่อเที่ยวดูอะไรต่าง ๆ ต่อไป จนวันที่ ๑๗ จึงเดินทางกลับอังกฤษโดยเรือ มอริเตเนีย (Mauretania) เรือลำนี้เล็กกว่า “ควีน แมรี” ครึ่งหนึ่งและช้ากว่า เป็นเรือของบริษัทคิวนาร์ดเช่นเดียวกัน และสบายมากเท่ากัน แต่แรกเตรียมไว้ว่าจะกลับโดยเรือลำใหญ่ที่สุดคือ “ควีน

เอลิซะเบธ" แต่ไปประสบอุบัติเหตุเสีย ข้าพเจ้าจะได้ไปอเมริกาโดยเรือ "ควีน เอลิซะเบธ" อีกสักต่อมา และจะกลับโดยเรือคิวนาร์ดลำใหม่ที่สุดคือ คาโรเนีย (Caronia) ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงได้ลงเรือใหญ่บัจจุบันของบริษัทคิวนาร์ดทั้งสิ้น.

เรามาถึงบ้านเทรเดซเมื่อวันที่ ๒๓ สำหรับการรื่นเริงตรุษคริสต์มาสและปีใหม่ แม่และหินก็ได้มาอยู่กับข้าพเจ้าเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่มหาสงครามยุติลง ก่อนจะสิ้นปีข้าพเจ้ายินดีมากที่ได้ทราบว่าหนังสือแข่งรถภาษาอังกฤษของข้าพเจ้า "น้ำเงินและเหลือง" นั้นขายได้ดีอย่างมาก.

ในที่สุดปี พ.ศ. ๒๔๙๐ (ค.ศ. ๑๙๔๗) ก็ยุติลงและเริ่มปี พ.ศ ๒๔๙๑ (ค.ศ. ๑๙๔๘).

ในเดือนมกราคมนั้นข้าพเจ้ามีธุระหลายอย่าง มีการคุยปรึกษากันกับบ้านเป็นครั้งคราว ถึงเรื่องการดูแลผลประโยชน์ คือการมีรายได้จากที่เช่านั้นเป็นของยากลำบากแก่เจ้าของที่เช่ามากขึ้นทุกที จะขึ้นค่าเช่าก็จะไม่ค่อยจะได้ คนเช่าไม่ยอมเสียค่าเช่าเพิ่ม กว่าจะขอให้ออกได้

ก็แสนจะลำบาก เมื่อศาลให้อนุญาตให้ไล่ออก ก็ถูกประชาชนหาว่าใจอำมหิตทำนาบนหลังคน ภาษีก็มีแต่สูงขึ้น เงินเดือนเสมียนพนักงานก็ต้องเพิ่ม ฉะนั้นการมีที่ดินและตึกแถวให้เช่าแทนจะสบายดีดังแต่ก่อน กลับลำบากขึ้นทุกทาง ฉะนั้นจึงจำใจต้องขยับขยาย คือต้องมีการขายที่ดินเสียเป็นส่วนใหญ่ เอาเงินไปทำทุนหารายได้ในทางอื่น การปรึกษากับยานเย็นจึงมีมาก ต้องคุยกันจนดึกดื่น ยานเย็นลากลับกรุงเทพฯ วันที่ ๑๙.

การแต่งหนังสือก็ยังมีอยู่เต็มมือ ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ ทางอังกฤษมีการตรวจปรู๊ฟเรื่องการศึกษากษัตริย์สมบูรณายาสิทธิ์ และยังคงแต่งเรื่องการแข่งรถระหว่างสงคราม ทางไทยนั้นก็มีการแปล “วาระสุดท้ายของฮิตเลอร์” การเขียนบทความสำหรับหนังสือพิมพ์ ทั้งยังค่อยๆ เขียนหนังสือเรื่องนี้ คือ “เกิดวังปารุสก์” ด้วย เมื่อวันที่ ๑๕ ข้าพเจ้าแต่งบทที่ ๒ จบ.

หนังสือเรื่อง “ฮานนิบาล” ซึ่งค้างอยู่เพราะสงคราม กรมยุทธศึกษาทหารบกก็ได้จัดการพิมพ์เมื่อเดือนพฤศจิกายนศกก่อน และข้าพเจ้าได้รับหนังสือเล่ม

แรกด้วยความยินดีเมื่อวันที่ ๒๙ เรื่องนี้ได้มีแข่งจำนวน
หนังสือมาให้เราขายแก่เอกชนด้วย เรื่อง "ฮานนิบาล"
นี้ข้าพเจ้าแต่งด้วยความพยายามมาก ข้าพเจ้ารับตรง ๆ
ว่าข้าพเจ้าเห็นว่าของข้าพเจ้าดี แต่แม้จะขายได้ดีพอ
สมควรก็ตาม แต่ก็ยังไม่แพร่หลายเท่าที่ข้าพเจ้าหวัง
จึงยังอดเสียดายมิได้.

การแข่งรถนั้นก็ตระเตรียมกันต่อไป ยังไม่กำหนด
ว่าจะซ้อรถแข่งใหม่ เพราะได้ทำความตกลงกับกอร์ดินี
ไว ว่าจะให้พิระขับแข่งในทีมของเขาเป็นส่วนมาก ยังเอา
รถมาเซราตีและ 'หนุมาน' ไว้เพื่อเข้าแข่งในบางเที่ยวที่
กอร์ดินี ไม่เข้าแข่ง.

เมื่อข้าพเจ้าตั้งใจจะเป็นนักหนังสือพิมพ์อาชีพอย่าง
จริงจัง ก็จัดการจนได้เข้าคณะสหอาชีพนักหนังสือพิมพ์
อังกฤษ (National Union of Journalists) และสมาคม
นักหนังสือพิมพ์ต่างประเทศในกรุงลอนดอน (The
Foreign Press Association in London) การเข้าสมาคม
ทั้งสองนี้มีข้อไขอันสำคัญอยู่ว่า ในฐานเป็นนักหนังสือ

พิมพ์แล้ว ข้าพเจ้าจำจะต้องเย็นลูกจ้าง จะเย็นเจ้าของหนังสือพิมพ์โดยมิหุ้นส่วน และมิสิทธิ์ในการดำเนินนโยบายของหนังสือพิมพ์ใดๆ ไม่ได้เลย ทั้งจำจะต้องเย็นนักเขียนอาชีพโดยเฉพาะ ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงเขียนบทความให้แก่ผู้ใดเปล่าๆ โดยไม่เอาค่าจ้างไม่ได้ นอกจากนานๆ ทีอาจจะเขียนให้แก่นิตยสารที่มีออกมาพิเศษสำหรับการกุศล.

หมู่คนที่หมู่บ้านร็อคที่เคยอยู่ในหมวดโฮมการ์ด ซึ่งข้าพเจ้าเคยเย็นพลทหารอยู่ได้จัดตั้งสโมสรขึ้น ข้าพเจ้าอยากจะให้อะไรเก่เขาไว้บ้างเย็นที่ระลึก ครั้นถามเขาๆ เลือกโต๊ะบิลเลียด ข้าพเจ้าก็ซื้อให้เขาโต๊ะหนึ่ง มีคำขาริกอยู่ว่า “ของขวัญที่ระลึกของพลทหารจุละ” เขาเชิญข้าพเจ้าไปเปิดสโมสรนั้นเมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์.

วันที่ ๑๗ สมเด็จพระเจ้ายอร์ชที่ ๖ และสมเด็จพระราชินี เอลิซะเบธ โปรดให้ข้าพเจ้าพาลิสบาเข้าเฝ้าที่พระราชวังบัคกิงแฮม ทรงรับรองอย่างดีเพียงเฉพาะพระองค์ สมเด็จพระราชินีโปรดให้ลิสบานั่งเคียงข้าง

พระองค์บนเก้าอี้ยาว คุยอยู่ด้วยกันราว ๔๕ นาที ตั้งแต่นั้นมาก็ได้เผ้าอีกทุก ๆ ปี ในการอุทยานสโมสรที่พระราชวัง และการแข่งม้าหลวงที่แอ็สคอต จนในที่สุดพระองค์ก็เสด็จสวรรคตในต้นปีนี้ (พ.ศ. ๒๔๔๕) ในโอกาสไปลอนดอนคราวนั้นก็ได้เผ้าสมเด็จพระพันปี แมรี่ด้วย ทรงรับรองอย่างดีและสนิทสนมตามเคย.

วันที่ ๒๐ ลิสยา ไปเล่น สะกิที่สวิสส เย็น เวลา ราวหนึ่งเดือน ได้รับความสุขสนุกสนานเช่นครั้งก่อน ๆ.

ข้าพเจ้าก็ทำการแต่งหนังสือต่อไป คือ "เกิดวังปารุสก์" บทความให้แก่ "โบว์แดง" เมื่อวันที่ ๙ ข้าพเจ้าได้รับคำขอร้องจากนิตยสารไทยภาษาอังกฤษ "*สะแตนดาร์ด*" ให้แต่งบทความลงหนังสือฉบับนั้นด้วย ซึ่งข้าพเจ้าก็ยินดีรับจ้างทำ.

วันที่ ๑๕ มีนาคม เป็นวันที่โศกเศร้าอย่างที่สุด คือ โจนนี่ สุนัขที่รักยิ่งของข้าพเจ้า เจ็บเพียงสองวันเท่านั้นเอง ก็ถึงแก่ความตาย อายุ ๑๖ ปี ๖ เดือนกับ ๕ วัน โจนนี่เป็นเพื่อนเก่าแก่มาตั้งแต่ข้าพเจ้าอยู่

เคมบริดจ์ เมื่อออกมาจากเคมบริดจ์ไปอยู่ลอนดอน ก็อยู่มาด้วยกันตลอด เวลาสงครามก็เป็นเพื่อนกันมาเรื่อยมาตายจากไปเสียคราวนี้ข้าพเจ้าเศร้าใจอย่างยิ่ง.

ฤดูการแข่งรถ พ.ศ. ๒๔๙๑ เริ่มขึ้นโดยการแข่งที่เมืองโปในประเทศฝรั่งเศส ข้าพเจ้าและลิสยาเดินทางไปที่นั่นกับพีระและซีริล กำหนดจะแข่งในทีมกอร์ดินี เราไปถึงวันที่ ๒๖ เมื่อซ้อมวันแรกก็เห็นได้ว่ารถซิมคาแบบใหม่ขนาด ๑,๕๐๐ ซี.ซี. ของกอร์ดินียังไม่ดีและไว้ใจไม่ได้เท่ารถเก่าขนาด ๑,๑๐๐ ซี.ซี. ฉะนั้นวันเกิดของข้าพเจ้าอายุ ๔๐ ปี เมื่อวันที่ ๒๘ จึงเป็นวันที่ไม่สนุก เพราะมัวแต่เป็นห่วงว่าการแข่งรถปีนี้จะไม่ได้ผลดีเช่นแต่ก่อน.

คำส่ง

ข้าพเจ้าวาดภาพของตนเองโดยการประพันธ์มาอย่างยืดยาว เป็นหนังสือถึงสามเล่มโต ๆ จนถึงตอนข้าพเจ้าอายุ ๔๐ เห็นสมควรว่าถ้าจะจบลงเอยกันเสียทีก็จะดีแล้ว.

ชีวิตของข้าพเจ้าที่ยังมีต่อมา ก็ไม่มีอะไรสำคัญพอที่จะเป็นที่เอาใจใส่แก่ประชาชน ที่มีบ้างเล็กน้อยเช่นการที่ข้าพเจ้าเลิกจัดการแข่งรถ ยกให้พีระเป็นผู้จัดการโดยตนเอง มีซิริลเป็นผู้ช่วย เพราะพีระก็เป็นผู้ใหญ่มากขึ้นแล้ว ทำได้เองแล้ว ข้าพเจ้าเองออกจะเบื่อหน่ายการท่องเที่ยวไปเกือบไม่หยุดหย่อน และไปในที่เดียวกัน ข้าพเจ้าอยากจะพาลิสบาไปในที่แปลก ๆ เพื่อเขาจะได้เห็นเอง ทั้งข้าพเจ้าก็จะได้นำมาเล่าสู่เพื่อนนัก

อ่านไทยฟัง เช่นไป สเปญ ปอร์ตูเกต ฮอลันดา เบลเยียม เดนมาร์ค สวีเดน และอเมริกาอีก การได้เผ้า พระเจ้า แผ่นดิน และ เจ้านาย ประเทศต่าง ๆ หรือพบคนใหญ่โตเมื่อใด เรื่องทั้งหลายเหล่านี้ก็เคย แต่ง ไป ส่งลง หนังสือ พิมพ์ทั้งหมดแล้ว คือถ้าเป็นเรื่องที่จะเป็นประโยชน์หรือเป็นที่เอาใจใส่แก่ประชาชน เรื่องเหล่านั้นก็มีพิมพ์รวมเป็นเล่มแล้วบ้าง ที่ยังไม่มีก็อาจจะมีพิมพ์รวมเป็นเล่มอีกต่อไป.

ฉะนั้น เรื่อง ราว ของ ผู้ ที่ เกิด วัง ปารุสก์ จน ตลอดชีวิตมาถึง ๔๐ ปีนั้น ยืดยาวพอแล้ว ถ้าจะมีบุญกรรมอย่างใดและมีชีวิตอีกต่อไปนานเท่าใด ก็ตาม ก็คงจะเล่าเรื่องที่เป็นประโยชน์ให้ท่านฟังเป็นคราว ๆ ในหนังสือพิมพ์.

อนึ่ง ข้าพเจ้า ขอถือโอกาสอธิบายว่าข้าพเจ้ารู้สึกตัว ว่าเกิด มาเป็น คนที่ มีบุญ มาก คือพระ-พุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ความไม่มีโรค เป็นยอดแห่ง

ลาภ" และข้าพเจ้าได้ประสบการเจ็บป่วยแต่น้อย มีโรคอยู่อันเดียวที่ข้าพเจ้าหนีไม่พ้น คือ โรคบิด ซึ่งข้าพเจ้าเป็นถึงสามครั้ง ข้าพเจ้าจึงเป็นคนท้องเสาะแสะและท้องเสียได้อย่างง่ายที่สุด ทั้งทำให้เส้นประสาทในท้องอ่อนแอ ถ้ามีเรื่องอะไรที่หนักใจหรือกวนใจก็ทำให้ท้องเสียทุกที ด้วยเหตุนี้การทำงานในหน่วยราชการหรือบริษัทหรืออย่างใด ที่จำเป็น จะต้องเกี่ยวข้อง กับคนมาก ๆ จึงไม่เหมาะกับสุขภาพ ถ้าทำไปก็จะเป็นที่เสียหายแก่งานด้วย ข้าพเจ้าจึงเลือกอาชีพเป็นนักประพันธ์ อันเป็นงานอิสระที่ส่วนมากทำโดยคนเดียว ไม่ต้องเกี่ยวข้องกับผู้ใด ทั้งเป็นงานที่ข้าพเจ้ารักมากด้วย อนึ่งมีแพทย์สวัสดิ์ผู้ชำนาญยังแนะนำว่าเนื่องด้วยเคยเป็นบิดเรื้อรังมาตั้งสามครั้ง ถ้าข้าพเจ้าจะเป็นบิดอีกครั้งหนึ่งแล้ว น่ากลัวจะรักษาไม่หาย ด้วยเหตุนี้เขาจึงแนะนำอย่างเน้นถ้อยเน้นคำว่า ไม่ควรจะอยู่ในประเทศร้อนนานๆ

เพราะโรคบิดย่อมชุมกว่าประเทศหนาว หวังว่าถ้อยคำเหล่านี้จะช่วยขบปัญหาบางอย่างให้แก่บางท่านได้บ้าง.

ในที่สุดนี้ข้าพเจ้าขอสกดจิตน้อมศิรษะอาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในโลก ให้คุ้มครองชาติไทยอันเป็นที่รักยิ่งของคนไทยทั้งหลายเช่นข้าพเจ้าเอง ขอให้อุ้มชูเผยแผ่พระบวรพุทธศาสนา ขอให้คุ้มครองพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หว ให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน และขอได้ดลใจคนไทยทั้งหลาย ทั้งท่านผู้ใหญ่ที่จะบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งผู้น้อยตามลำดับมาที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ ทั้งประชาชนทั่วไป ซึ่งข้าพเจ้าก็เป็นแต่เพียงคนหนึ่ง ขอให้สมานสามัคคีกัน รักกัน เห็นใจต่อกันและกัน ประกอบกิจราชการหรืออาชีพโดยสุจริต โดยหวังได้ประโยชน์แต่พอสมควรที่จะได้รับ และขอให้มีใจยึดมั่นในลัทธิประชาธิปไตย อย่าง

แท้จริง คือ เสรีภาพของบุคคล ถ้าเสรีภาพนั้น
ไม่ไปขัดกับประโยชน์ส่วนรวม ขอให้ชาติไทยจง
เป็นสุขเจริญอยู่ในสันติภาพตลอดกาลนาน เทอญ.

อักษรานุกรม

ก

กอบแก้ว, หม่อม 22
กอร์ดินี 75, 547, 559, 563–565, 568, 573, 576–579, 619, 622
ก๊อสส์, เอดมันด์ 201
กะไนสะเนา 241
กาเลส์ 144, 146, 546
การ์ดเนอ, มาเจอรี เอมี เบราเนลล์ 470, 472, 474–479, 481, 482, 484–487, 492, 496, 499, 506, 508, 522, 523, 527, 531–533, 537, 539
กร๊าฟ สะเป 131
กรานดี, เค้านต์ 329
กิตรี, ชาชา 130
กรีช 164, 172–174, 407
กรุงเทพ ฯ 22, 45–48, 51, 54, 79, 93, 99, 100, 115, 119, 123, 124, 163, 167, 168, 170, 188, 204, 207, 228, 236, 245, 256, 258, 391, 444, 542, 544, 551, 591, 613, 618

เกตส์, ร้อยตำรวจโท 495–498
เกอริง, จอมพลอากาศ 414
เกรียสัน, ดร. 516–520, 525, 533–535
แกรนวิล, เอิล 449
โกลเดอส์ กรีน 187

ข

ขาบ กุญชร, หม่อมหลวง 606

ค

ควีน แมรี, เรือ 584–586, 590–616
ควีน เอลิซะเบธ, เรือ 585, 617
คอมมานโด 262, 432
คอร์ค, เมือง 580
คอร์นิช 117
คอร์นวอลล์ 110–113, 115–118, 128, 149, 161, 162, 190, 191, 212, 235, 240, 241, 262, 265, 273, 276, 296, 303, 324, 325, 332, 333, 335, 337, 339, 343, 353, 354, 360, 380, 381, 385, 392, 394–396, 416, 424, 429, 433, 435, 437, 438, 462

คอร์นวอลล์, ดุ๊ก ออฟ 116, 117, 333. 377, 402, 403, 448

คอลลินส์, พลตรี เอดเวิด 265

คอลลิส, มอริส 192

คอลวิลล์, พันโท 337–341, 343, 344, 350, 354, 355, 361, 362, 377, 389, 397, 403

คอสแสค 136

ครอสบี, เซอร์ โจไซย์ 123, 303, 304, 306, 325

คานาดา 20, 154, 155, 158, 211, 331, 415

คาปรี 6

คาโรเนีย 584, 617

คาเลส์ 96

คาวัวร์ 70, 121, 124, 132, 134, 141, 151, 155, 159, 163, 165, 166, 168, 169, 171, 176, 191, 226

คิดบร็อค 314

คริลยอง 17, 130

คลิฟตัน 360

คีนยา 173

คิวนาร์ด 584, 591, 617

ครีต 174, 179, 180, 193, 211, 212

คุก 52

คูลองบ์, มิเชล 175
เค้นต์, ดัชเชสส ออฟ 173, 358
เค้นต์, เจ้าฟ้า ยอร์ช ดุ๊ค ออฟ 358
เคมบริดจ์ 121, 148, 204, 247, 264, 323, 332, 364, 365, 436, 440, 610, 611, 622
เครก, มร. ร.ด. 188
แคเมล 114
แคลเวอร์ลีย์, ดร. 361
แคลริดจ์ 210, 211
แคสสเวลล์, มร. จ.ด. 471, 472, 480–482, 484, 487, 490–492, 495–499, 502–504, 507–509, 513, 515, 516, 518–523, 525, 526, 528
ไคโร 31

จ

จนเจอร 302, 303
จิระศักดิ์, พระองค์ 187, 197, 264, 291, 293, 310
จุมภฏ ฯ, เจ้าพี่ 86
จุล 92
จุล, พระองค์ 322, 323
จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า 254, 255

จุละ, ปรินซ์ 602
จุละ, พันตรี 602
จุละ, พลทหาร 620
จูรี 462, 464, 474, 476, 477, 479, 481, 486, 493, 503, 505, 507, 517, 520, 522, 523, 526, 528–537, 539
จูลิอานา, เจ้าฟ้าหญิง 148
เจนี 549
เจมีนี 583
เจสเสล, มร. อ.อ. 471
เจอซีย์ 552, 553
แจ็ค เดอ ริปเปอร์ 460
โจเซฟ 486, 487
โจน 85, 98, 120, 419, 420, 539
โจนนี่ 331, 362, 582, 621

ฉ

ฉ่ำ จำรัสเนตร, ครู 430, 431

ช

ชวา 261
ชัวรา 64, 76, 78, 81, 92, 95, 98, 99, 113, 114, 128–130,

196, 227, 229, 275, 362, 403, 433, 445, 581, 582, 588
ชาร์นฮอร์สต์ 241
ชิกาโก 594
ชิเมย์ 441, 557, 558
ชิอาโน, เค้านต์ 15
ชิ้น, ท่าน 186, 196, 207, 210, 212, 216, 289
ชูลา 423, 455
ชูอี้ 423
เชคสเปียร์ 85
เชโก–สโลวาเกีย 2, 70, 411
เชมเบอร์เลน, มร. เนวิล 100, 142, 153
เชริฟฟ์ 465, 466, 468, 469
เชอร์ชิลล์, มร. วินสะตัน 153, 160, 173, 174, 195, 208, 224, 243, 279, 325, 383, 399, 401, 425, 426
ไชยาศรีสุริโยภาศ, พระองค์เจ้า
สริยงประยรพันธ์ กรมหมื่น 89

ซ

ซอมแมร์, เรย์มอนด์ 56, 59, 60, 62, 63, 65, 578, 579
ซาวอย 13, 55, 70, 314, 325, 456, 463

ชิมพ์สัน, ดร. คีธ 473, 483
ชีมอนด์ส, นางสาว อิวอน 474, 475, 477, 490, 523, 524
ชีแมน, ดิค 65, 91, 133, 134, 141, 159, 165, 169, 194, 195, 197, 198, 201, 203–207, 403
ชีริล 2, 5–7, 39, 57–59, 63, 70, 72, 73, 76–78, 81, 82, 85–87, 94, 96, 107, 108, 111, 113, 114, 118–120, 125, 126, 128, 138, 143, 149, 157, 167, 186, 196, 201, 206, 207, 209, 210, 212, 213, 216, 227, 232, 234, 244, 277–279, 283, 287–289, 291, 294–296, 298–300, 302, 305, 307, 309, 313, 314, 316, 326, 333, 337, 345, 350, 351, 355, 357, 379, 384, 385, 393, 395, 397, 403, 406, 420, 430, 436, 446, 448, 452, 453, 456, 457, 463, 544, 549, 550, 552, 560, 563, 571, 575, 577, 580,

583, 600–602, 607, 608, 622
ชูเอส 12
เชดอง 145
เช้าท์แฮมตัน 98, 104, 146–148, 552, 583, 585
เชนต์ เบลซีย์ 354
เชนต์ ยอรช 87
เชนต์ อ๊อสเตลล์ 427
เชนต์ เอแวล 176
เชลบี, พันตรี จ.ส. 422
เชวาสโตปอล 283
แชนด์เฮอร์สต์ 365
โชก, พระเจ้า 5
โชเพีย, กรุง 331
โชเวียตยูเนี่ยน 399

ญ

ญี่ปุ่น 158, 159, 181, 199, 202, 205, 208, 218–222, 224–226, 230, 232, 237, 239, 243, 250, 257, 261, 271, 304, 330, 347, 390, 393, 418, 419, 427, 580

ด

ดอนิงตัน, สวน 51, 69, 72, 73
ดอนเมือง 573
ดอบสัน, อาร์เธอร์ 35, 42–45, 52, 72, 73, 83, 443
ดันเดิก 152
ดาร์ตมัวร์ 115
ดิเอปป์ 57, 146
ดีตรอยต์ 610, 611, 613
ดีตรอยต์ ตรัสต์, ธนาคาร 611
ดีไวชส์ 362, 363, 377
เดนมาร์ค 106, 143, 224
เดลีย์ เทเลกราฟ 319
เดวอนเชียร์ 84, 85, 359
เดวิด 570–572
เดวิส, ร้อยโท เอแวน 432
เดอโกล, พลเอก 175
เดอนิตซ์, จอมพลเรือ 414
เดอร์บาน 501
แดง, ทะเล 4
โดเวอร์ 18

ต

ต๊อตเนส 85
ติ๋ว, ทูลหม่อมอา 187

ตรินีตี 610
ตริโปลี 31–33, 52, 309
ตูนิเสีย 12, 13, 318, 325
ตูร์ส์ 90,93–95
ตรูโร 267, 348, 396
ไตมส์ 66

ท

ทอลลาร์ด รอเยล 474, 493–495, 508
ทังก์ 34–38, 84
ท่าเตียน 391
ท้าสส์ 556
ทิช 384, 420, 563
ทีนา 420, 456, 457
เทรดีการ์, ลอร์ด 348
เทรเดซี 391, 394, 395, 402–406, 409, 418, 422, 428, 430, 435, 437, 444, 445, 450, 455, 463, 544, 549, 550, 555, 569, 571, 576, 580, 581, 583, 589, 617
เทรเวอร์–โรเปอร์ 551
เทอร์บีตช์ 181
โทนี 419
ไทเกอร์ 120

น

นอนนี่ 302
นอร์มานดี 388, 552
นอร์มานดี, ดุ๊ก ออฟ 552
นอร์ฟอล์ค 494
นอร์เวย์ 27, 136, 143
นโปเลียน ที่ ๓ 71, 145
นเรศวรมหาราช, สมเด็จพระ 191, 193, 200, 217, 303, 305, 311, 312, 314, 326, 352, 401, 434
นักขัต ฯ, พี่ 456
นา, ท่าน 190
นากาซากี 427
นาซี, พรรค 178, 413
นิกกี้ 148
นิช 70
นิวดี 244
นิวซีแลนด์ 433
นิวยอร์ค 158, 590–593, 597–600, 602, 603, 606–608, 611, 614, 616
นิวส์—รีวิว 323
นิวสเตตสแมน 320
นิวโวลารี 447
นิวเฮเวน 57

นีมส์ 558, 560
เนเบิ่ลส์ 4–6, 8, 16
เนโร, พระจักรพรรดิ์ 412
ไนโรบี 173
ไนแอการา 609

บ

บอดมิน 279, 283, 286–288, 290, 296, 309, 316, 317, 326, 332, 337, 345, 384, 385, 391, 392, 395, 402, 409, 416, 422, 424, 435, 436, 448, 461, 462
บอดมินมัวร์ 115
บอร์นมัธ 459, 474, 493–495, 508, 524, 525, 528, 535
บอมเบย์ ดั๊ค 120, 213
บอมเบย์, เมือง 213
บอริส, พระเจ้า 330
บรอดมัวร์ 518
บรอดเวย์ 592
บัคกิงแฮม 620
บัคลีย์, พลจัตวา 403, 435, 448, 543
บัฟฟาโล 608–610
บัลกาเรีย 330
บรัสเซลล์ 444

บาโดกลิโอ, จอมพล 329, 335
บานเย็น 39, 48, 54, 64, 100, 124, 125, 139, 163, 166, 170, 171, 200, 215, 227, 234, 236, 261, 297, 305, 327, 428, 433, 439, 542, 574, 579, 580, 583, 596, 604, 608, 610, 617, 618
บิสเกย์ 106
บิสมาร์ค 181, 182, 242
บริกชะตัน 516
บริสตอล 362, 363
บีรา 423
บูร์บอง, พระราชวงศ์ 6
บรู๊ค 443, 496
บรู๊คแลนด์ 33, 38, 87, 89, 438
บรู๊ค, รูเบิ๊ต 493
เบตชีย์ 610, 613, 614
เบนจาฟิลด์, ดร. 55
เบลฟาสต์ 448–450,573
เบลเยียม 7, 27, 144, 150, 151, 330, 395, 398, 441–443, 557, 563, 567
เบรสต์ 242
เบอร์น, กรุง 285, 560, 561

เบอร์นาร์ด, เจ้าชาย 148, 211
เบอร์ลิน 400, 411, 414
เบรานั่ 495
เบรานั่, ยอร์ยีนา 298
เบรานั่, อีวา 414
เบราอิตซ์, จอมพล ฟอน 233
เบิด 463, 466, 536
เบี๋ยน จุลินทร 29, 47, 64, 112, 124, 161, 162, 213, 227, 229, 300, 330, 338, 341, 353, 381, 448, 549, 581
แบร์แรตต์, พันตำรวจตรี 477, 492, 493
ไบรตัน 451, 575
ไบรัต์, พลจัตวา คริสโตเฟอร์ 549

ป

ป. พิบูลสงคราม, จอมพล 580
ปกเกล้า ฯ, สมเด็จพระ 89, 276
ปอร์ตเสด 31
ปอร์ตอาร์เธอร์ 225
ปอร์ตไอแสก 313
ปอล, เจ้าชาย 172, 173
ปอลเซธ 313
ปรัสเซีย 145
ปานามา คลับ 485–487

ปาเนลล์ 449
ปารีส 16, 17, 25, 77, 121, 129, 130, 144, 146, 150–154, 164, 389. 390, 398, 405, 446, 454, 567, 582, 599, 600, 603
บีกกาดิลลี 198, 326
บีนนีย์, ยอร์ช 17, 18, 234, 235, 352
ปรินซ์ ออฟ เวลส์, เรือ 181, 224
บีเตอร์, พระเจ้า 172, 173
ปรีดี พนมยงค์, นาย 429
ปู่, ทูลหม่อม 588
เปแตง, จอมพล 154, 155
เปตตาเวล, ดร. 209, 210, 216
เปนชานน์ 386, 387
เปสตุม 13, 14
เปรสคอตต์ 452, 453, 455, 456, 463
เปอติต์ฮูเกแนง, ม. 151, 152
โป 546–549, 573, 622
โปลันด์ 3, 70, 79, 93, 95, 99, 105, 111, 131, 295, 296, 400, 411

ฝ

ฝรั่งเศส 3, 12, 14, 20, 27, 49, 56–58, 69, 70, 90, 93–

96, 99, 108, 128–131,
137, 143–146, 148, 149,
151–156, 158, 170, 175,
199, 242, 296, 300, 320,
327, 354, 357, 369, 379,
380, 382, 389, 390, 396,
398, 411, 443, 446, 448,
454, 463, 467, 546, 548,
552, 563, 569, 575, 576,
579, 581, 582, 589, 604,
622

พ

พม่า 243, 289
พญาไท, วัง 190
พลีมัธ 307, 310, 417
พ่อ 313, 330, 398, 588, 589
พิบูลสงคราม, หลวง 45, 47, 139
พิศดาร 48, 64, 125, 170, 234,
428, 542, 544, 549, 551
พีระ 1, 5–7, 10, 13, 15, 16,
18, 22–46, 48–60, 62,
63, 65–79, 81–88, 91,
92, 95, 96, 98, 99, 101,
102, 108–114, 118–122,

133, 135, 141, 149, 158,
161, 167–169, 171, 172,
174, 185, 186, 188, 189,
191, 196, 200 ,201, 203,
207, 209, 210, 212–214,
216, 223, 224, 229, 230,
232–235, 237, 239–242,
244, 245, 247–260, 262–
264, 266, 267, 270, 273,
276, 279, 280, 285, 287,
289, 291–294, 297–299,
301–303, 307, 308, 310,
311, 314–316, 323, 326,
331, 333, 345, 348, 351,
355, 359, 360, 378, 381,
384, 390, 393, 395–397,
402, 404–406, 417, 419,
420, 423, 428, 430, 436,
438–443, 447–458, 463,
541, 543, 544, 547–555,
561–565, 567–569, 571–
581, 583, 596, 600–603,
606, 608, 619, 622

พีระพงศ์ 91, 253, 257

พุ่ม 96, 130, 156, 164, 576,
581–583, 588, 589

เพนตัน 85, 86
เพิล ฮาร์เบอร์ 220
ไพน์, พันตรี 340, 403

ฟ

ฟอน รุนสะเต็ดต์, จอมพล 398
ฟอร์ด 611, 612
ฟอร์ด, มร. เฮนรี 612
ฟาร์นาม 98
ฟาสซิสต์ 406
ฟีลิป แห่ง กรีซ, เจ้าชาย 571, 572, 587
ฟีลิปปีนส์ 399
ฟินแลนด์ 132, 133, 137, 164, 175
ฟูลิส, บริษัท ยี.ที. 162, 165, 198, 203, 292, 303, 319, 356, 361, 421, 457
โฟกสะตัน 129, 144

ภ

ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 561

ม

มณี, หม่อม 187, 293, 310, 315, 317, 318, 346
มนูเวทย์วิมลนาท, พระ 211
มลายู 208, 221, 229, 242, 340, 352
มอร์ริส, มร. จัสติส 483, 484
มอร์ริส, เซอร์ จอห์น 467, 487, 489, 529, 531, 532
มอรีเตเนีย 584, 616
มอนต์กะมะรี, จอมพล 415
มอนติคาร์โล 48, 55
มอนตีวิเดโอ, กรุง 131
มอสโกว์ 207, 233
มังค์เฮ้าส์, ยอร์ช 134
มั้งค์, เซอร์ จอน 148, 238
มาจิโนต์ 96, 130, 145
มาร์แตง 577
มานิลา 399
มารี—โจเซ, เจ้าพ่า 5, 7
มาเรธ 318
มาร์แชลล์, นางสาว 494–498, 506, 507, 523–525, 528, 529, 531, 535
มาร์แชล, เออวิง 267
มาร์เซย 389

มาร์ติน, นาง แนน 433, 445
มาลเมดี 398
มาสสาวา, เมือง 4
มินี 457, 563
มิลาน 561, 575, 576
มิลิตารี ครอสส์ 246, 338
มุมม์ 565, 566
มสิกะจักร์ 557
มุสโสลินี 3, 13, 15, 70, 71, 172, 329, 330, 335, 336, 406–408, 410
มูนิค 2, 20, 97, 100
เมดิเตเรเนียน 106, 153
เมโตรโปลิตัน 598
เมย์เฟล์ร์ 604
เมย์ส, เรมอนดส์ 34, 35, 52, 53, 66–68, 83, 88, 91, 203, 204, 452–454, 562, 575
เม้านต์แบตเตน, ลอร์ด หลุยส์ 180, 436, 570
เม้านต์ เวอนอน 605
แมดิสัน สะแควร์ การ์เดน 607
แมรี, สมเด็จพระพันปี 19–21, 283, 429, 621
แม่ 16–18, 80, 90, 95, 96, 108, 130, 143–146, 150, 151, 154, 156, 158, 164, 209, 227, 398, 405, 576,

581, 583, 588, 589, 617
แม็กแกฟพี่, ดร. 507
แม็กซะเวลส์, เฮนรี 379
แมคลัวร์ 35—38
แมทธิวส์ 394
แมนแฮตเตน 592
ไมเคิล, พระองค์เจ้า 358
ไมลส์ 543
ไมลส์ เมสเซนเจอร์ 543, 550
ไมลส์ เจมีนี 572

ย

ยอร์ค, ดัค ออฟ 116
ยอร์คเชียร์ 396, 397, 405
ยอร์ช แห่ง กรีช, พระเจ้า 211, 212
ยอร์ช, พระองค์เจ้า 116
ยอร์ชที่ ๕, พระเจ้า 117, 148, 283, 330, 569, 584
ยอร์ชที่ ๖, พระเจา 129, 437, 553, 587, 620
ยัง, ดร. 514, 521, 525, 527, 533—535
ย่า, สมเด็จ 189
ย่างกุ้ง 261
ยาลตา 399
ยิว 412, 413

รีบัลส์ 224
รุจเจร์ 575, 576
รุสเซีย 93 – 95, 131, 132, 137, 164, 195, 196, 199, 207, 208, 225, 229, 233, 278, 279, 283, 316, 322, 400, 411, 414, 570, 581–583, 589
รูเมเนีย 3, 389
รุ๊ซ 41–45
รุ๊ธ 429
รูสเวลต์ 399–401
เรดิโอ ซิตี้ 598
เรย์, รูเบิ์ต 298
เรย์โนด์, ม. 154
เรลฟ์, มร. ไอเวอ 493, 494
แรงส์ 69–71, 77, 78, 80, 82, 83, 559, 563, 567, 569, 576
โรเมโอ 85, 94, 98, 120, 294–296, 305, 438, 439
โรม, กรุง 6, 381, 412

ล

ลอว์ฟอร์ด, แวเลนไตน์ 148
ลอนดอน 16, 18–22, 33, 41, 55,

57, 66, 70, 84, 87, 89,
95, 97, 98, 105, 107,
111–113, 121, 122, 124,
125, 128, 129, 131, 136,
143, 144, 148, 160–162,
170, 172, 174, 177, 186,
187, 197, 198, 203, 204,
209–212, 214, 250, 264,
266, 272, 276, 277, 285,
286, 289, 291, 297, 301,
302, 310, 314, 325, 329,
351, 352, 362, 392, 396,
402, 406, 421, 429, 435,
440, 446, 451, 455–457,
459, 460–463, 465, 468,
475–477, 489, 496, 499,
550, 575, 591, 597–600,
603, 621, 622

ลอยด์–ตริสตีโน 1

ลักษมีลาวัณ, พระนางเธอ 215

ลัวร์ 90

ลินนม 113, 115, 118, 119, 121,
124, 125, 128, 131, 134,
135, 138, 141, 149, 152,
156, 159, 163, 164, 167,
169, 171, 176, 190, 196,

200, 207, 216, 219, 227, 228, 231, 236, 244, 266, 267, 271, 278, 288, 291, 297, 302, 309, 316, 332, 345, 353, 358, 379, 390, 393, 394, 398, 402, 403, 418, 428

ลินคอล์น, ประธานาธิบดี 605

ลิเวอร์ปูล 154, 156, 158

ลิสบา 1, 4–7, 17–22, 39, 57, 64, 70, 77, 78, 81, 84, 87, 90, 92, 94–96, 98, 107, 108, 110–114, 118, 119, 125, 126, 128–131, 135, 136, 138, 143, 146–148, 155, 163, 164, 169, 186, 190, 191, 196–198, 207, 209–212, 219, 227, 232, 244, 261, 265, 266, 272, 275, 276, 278, 279, 281, 287–291, 293, 296, 298, 300, 301, 304, 305, 307, 308, 313, 314, 316, 317, 325, 333, 345, 346, 349, 351, 352, 354, 356, 357, 379, 385, 387, 394,

395, 397, 403, 406, 415,
416, 420, 421–423, 429,
430, 432–434, 436, 439,
446, 448, 452, 456, 458,
463, 542–544, 549, 550,
552, 560, 561, 563, 571,
574, 575, 580, 583, 585,
596, 600–602, 607, 608,
610, 620, 621, 622

ลิสบอน 154

ลิออง 576, 577

ลุบลิน 400

ลุง, ทูลหม่อม 10

ลูซีเอเนีย 400

เลอ มองส์ 183

เลอ มังส์ 56, 58–62

เลอเมล 130, 152

เลอ อาวะระ 146, 147

เลโอโปลด์ 151

แลตเวีย 400

แลนดอน, มาการเรต 192

แลมบ์, ชาร์ลส์ 436, 437

โลซานน์ 89, 561, 578

ว

วรรณไวทยากร, พระองค์เจ้า 142, 165, 604
วรานนท์, พระองค์ 187, 189, 190, 241, 248, 315
วอชิงตัน, กรุง 230, 250, 255
วอลคอตต์, เจอซี่ โจ 607, 608
วอลดอร์ฟ–แอ๊สตอเรีย 593–596, 616
วิกตอเรีย, สมเด็จพระบรมราชินีนาถ 116, 404, 570, 587
วิกตอเรีย, สถานี 144
วิกตอเรีย, เรือ 1, 4
วิกตอเรีย 584
วิจิตรวาทการ, หลวง 123
วิมิลล์ 64, 447, 547, 559, 563–565, 567, 568, 576–578
วิลันดา 145, 148, 443
วิลเลียมที่ ๑, พระเจ้า 552
วิลเฮลมินา, พระบรมราชินีนาถ 148
วิสกี้ 120, 201, 213
เวเวลล์, พลเอก 174, 284
เวดฟิลด์ 66, 72, 78, 84
เวดบริจด์ 113, 354, 362, 391, 392
เวย์รอง 64
เวลส์, ปรินซ์ ออฟ 116, 117
เวลล์, เซอร์ เฟรเดริค 465, 487

เวสตัน–ชูเปอร์–แมร์ 550
เวอร์จิเนียวอเตอร์ 186, 189, 190, 198, 207, 210, 230, 237, 264
เวอร์ธิง 474, 475, 477, 490, 523, 524
แวเลนไตน์ 420
ไวแอตต์, นาง 473, 480, 517

ศ

ศรีสังวาลย์, สมเด็จพระราชชนนี 561
ศุภสวัสดิ์, หม่อมเจ้า 257

ส

สกล ฯ, ท่าน 24
สก๊อตต์, เซอร์ แฮโรลด์ 467
สก๊อตแลนด์ 106, 178, 293, 339, 574
สก๊อตแลนด์ยาร์ด 461, 478, 492
สตาลิน, ม. 195, 208, 229, 296, 297, 399, 400
สเปญ 154
สมเด็จ 187, 188, 190, 196–198, 210, 237, 241, 248, 277
สมัตส์, จอมพล 314, 326

สวนวังแก้ว, สนาม 41—43, 45, 56, 66, 95, 96
สวัสดิ์, เสด็จปู่ 187
สวิสส 84, 87, 89, 135, 136, 153, 261, 305, 406, 446, 544, 560, 578, 579
สะการอง 563, 565, 568
สะการ์ปลิค, ร้อยเอก 295, 296
สะไควร์, เชอร์ จอห์น 321
สะต๊อร์ค คลับ 600
สะตีเวนส์ 594
สะตีเวนส์, มาร์ค 610, 611, 613, 614
สะแตนาลิส 337, 385
สะแตนฟอร์ด คอร์ต 18, 213
สะปา 563
สะปูเนอ, ร้อยตำรวจเอก 496, 498, 499, 502
สะเปคเตเตอร์ 322
สะโมเลนสก์ 199
สะลิงสะบี, มร. 395
สชล 6, 327
สิงคโปร์ 1, 242, 243
สุริยงประยูรพันธ์ กรมหมื่นไชยา-ศรีสุริโยภาศ, พระองค์เจ้า 89
เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. 230, 248—250, 254, 255, 258, 259, 277
เสมอ 216
โสมาลิแลนด์ 12

ห

หนุมาน 69, 71, 72, 77, 78, 80, 161, 163, 449
หัวหิน 176, 207
หิน 130, 144, 146, 156
หน 89
หลุยส์, โจ 607, 608

อ

อนิรุธเทวา, พระยา 123, 124
อเมริกา 27, 146, 152, 154, 156, 194, 205, 218, 220, 221, 224, 230, 233, 238, 248, 249, 259, 296, 300, 316, 318, 325, 327, 328, 336, 337, 354–356, 379, 381, 382, 390, 398–400, 406, 414, 575, 576, 580–585, 598, 603, 608, 609, 611, 613–615
อระมณี 346
ออคินเลค, พลเอก 284
ออร์เดอร์ ออฟ เมริต 216
ออสเตอร์ 440

ออสเตรีย 71
ออลกา, เจ้าหญิง 173
อะบิสสิเนีย 13, 14, 179
อะเบแคสิสส 68
อะเล็กซานดรา, พระองค์เจ้าหญิง 358
อะเล็กซานเดอร์, พลเอก เซอร์ แฮโรลด์ 318, 325
อะเล็กซานเดรีย, เมือง 212
อังกฤษ 3–6, 14, 17, 18, 20, 26, 27, 33, 47–49, 54, 57, 70, 75, 79, 85, 86, 93–97, 99, 100, 104–110, 112, 114–118, 122, 124, 125, 130–132, 136, 137, 138, 143–153, 155, 157–164, 168, 170, 173–183, 192–196, 205, 207, 208, 211, 213, 216, 218, 221–226, 228–233, 235–244, 248, 253, 257, 259, 261, 262, 264, 276, 278, 282–285, 288, 295–301, 306–309, 316, 318, 325, 327–334, 336, 337, 346, 352, 354–357, 363, 364, 367–369, 377, 379, 380, 382, 395,

396, 398–401, 404, 406, 407, 411, 413–415, 423, 424, 431, 438, 443, 451, 459, 463, 465, 467, 475, 477, 479, 487, 488, 493, 494, 496, 502, 507, 538, 540, 541, 544, 552, 554, 562, 570–573, 580, 585, 587, 590, 596, 598, 600, 604, 614, 616, 618

อา, ทูลหม่อม 187, 188, 190

อาเซีย 46, 192, 218, 306, 321, 399, 560

อาทิตย์, พระองค์ 235–237

อาเธนส์ 174

อานันทมหิดล, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 444

อาภัส 1, 240, 264, 277, 302, 310, 315, 317, 346, 420

อาฟริกา 12, 31, 173, 174, 180, 229, 283, 284, 309, 314, 318, 325, 327

อาฟริกาใต้ 501, 502

อาร์มสตรอง—ซิดดลีย์ 445, 452, 501, 546, 548

อาลต์มาร์ค 136

อาลบี 69, 79–82

อาลเบเนีย 3–6, 13, 14
อาลเบิต, พระเจ้า 330
อาอ๊อสตา, ดุ๊ก ออฟ 179
อิตาลี 3–6, 11–15, 19, 27, 31, 32, 52, 70, 71, 108, 137, 151–153, 164, 172, 173, 179, 283, 285, 301, 318, 325, 327, 329, 330, 335, 336, 347, 381, 406, 407, 414, 541, 565, 575
อินเดีย 3, 285, 289, 415
อินโดจีน 170, 199
อินโดนีเซีย 243
อินเนอร์ เทมเบิล 247
อินลัสเตรเตด ลอนดอน นิวส์ 321
อิมแพลคาเบิล 450
อิลลัสเตรียส 437
อีตัน 245, 280
อียิปต์ 27, 32, 173, 180, 211, 212, 229, 283, 285, 298, 301
อีแลม, มร. เฮนรี 471, 479, 480, 485, 487
อีสต์, แม่น้ำ 592
อุดม, สำนักพิมพ์ 206, 215, 226, 552, 555
อุมแบร์โต, เจ้าฟ้า 5–7, 10, 14, 16, 32, 151, 347

อูราไกว 131
เอดเวิด, พระองค์เจ้า 358
เอดเวิดที่ ๓, พระเจ้า 116
เอดเวิดที่ ๗, พระเจ้า 116, 117
เอดเวิดที่ ๘, พระเจ้า 437
เอดินบะระ 574, 575
เอดินบะระ, ดุ๊ก ออฟ 587
เอเดน 3
เอมไปร์สะเตต บิลดิง 593, 603
เอรีเตรีย 12
เอลิซะเบธ 610
เอลิซะเบธที่ ๒, พระเจ้า 117
เอลิซะเบธ, เจ้าฟ้าหญิง 117, 449, 571, 572, 587
เอลิซะเบธ, สมเด็จพระราชินี 620
เอ๊สโทเนีย 400
เออวิง 268–270, 274, 282, 287, 288, 307
เอียดน้อย, ทูลหม่อมอา 186
แอเชอ, มร. จ.ม. 471
แอเล็กซ์ 318
แอตแลนติค 106, 110, 181, 182, 588, 607
แอตตลี, มร. 426
แอธีเนีย 104, 106
แอลเบิต 587
แอ๊สคอต 621

แอ๊สเตอร์, เลดี 280
แอ๊ะตา 297, 302
โอลด์ เบลีย์ 461–463, 465, 468, 488
ไอเซนเฮาว์, พลเอก 327, 335, 355
ไอ๊ฟัส 111, 289
ไอเร 553
ไอร์แลนด์ 285, 448–450, 573, 580
ไอลิฟฟ์, ลอร์ด 421

ฮ

ฮอค, มร. แอนโทนี 471, 472, 476, 477, 479, 480, 482, 484, 490, 492, 493, 497, 498, 502, 506, 507, 509–516, 520, 521–530
ฮ่องกง 221
ฮอตชะกิส, ร้อยเอก 340
ฮอลันดา 211, 243
ฮอลล์เวอร์ด, มร. บ.ล. 360
ฮัดสัน, แม่น้ำ 592
ฮัตชิสัน 562
ฮันเตอร์, นาง โรสมารี 169, 171
ฮันเตอร์, มร. 272, 385, 421
ฮัมฟรีย์ส, เซอร์ แทรเวอร์ส 488
ฮัมฟรีย์ส, คริสต์มาส 488

ฮัลล์ 106
ฮาร์เตอร์ 473, 484–486
ฮาร์เฟนเดน 87
ฮาเลม 592, 603
ฮาวาย 220
ฮาวาร์ด 611
ฮาวาส 556
ฮิตเลอร์ 1, 3, 93, 97, 99, 100, 105, 106, 111, 131, 132, 142, 143, 156, 178, 195, 196, 230, 233, 297, 327, 329, 331, 336, 383, 408, 410, 412–414, 417
ฮิโรชิมา 427
ฮิวเบิต, ดร. 506–515, 220, 525–527, 532–535
ฮีธ, เนวิลล์ ยอร์ช เคลฟลีย์ 455, 463, 466, 469, 471–487, 490–504, 506–513, 515–525, 527–529, 531–539
ฮีลีย์, นาง 111, 345
ฮูก 72, 78, 83
ฮูด 181, 182
เฮเวน, มาร์ควิสส์ ออฟ มิลฟอร์ด 570
เฮสส์, รูดอล์ฟ 178, 179
เฮสส์, แอเลน 53

เฮอค 439
เฮอร์คิวลิส 439
แฮดลีย์ 66–68
แฮตชาดส์ 198, 326
แฮร์โรว์ 245, 249, 312, 342, 360
แฮลิแฟกซ์, ลอร์ด 149
โฮมการ์ด 193, 194, 223–225, 230–232, 234, 235, 240–243, 246, 247, 253, 260, 262–266, 270–273, 275, 276, 280, 282, 284, 288, 289, 293, 295, 297, 298, 300, 303, 307, 309, 313, 316, 324–328, 333–335, 339-342, 348, 349, 356, 357, 359, 360, 380, 382, 385, 424, 620
โฮลเกต 29, 36, 43, 69, 72–74, 80, 113, 161, 264, 438
โฮลเดน, ดร. 482
ไฮน์เฮด 98, 104, 109, 111–113

หนังสือของ
พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์
ที่ได้ทรงนิพนธ์

ประวัติศาสตร์

"เฟรเดริค มหาราช แห่งปรัสเซีย"

พิมพ์ครั้งที่ ๑ เล่ม ๑ พฤษภาคม ๒๔๗๕

เล่ม ๒ ตุลาคม ๒๔๗๖

พิมพ์ครั้งที่ ๒ โดยกระทรวงธรรมการ ๒๔๗๘

พิมพ์ครั้งที่ ๓ โดยกระทรวงธรรมการ ๒๔๘๑

พิมพ์ครั้งที่ ๔ โดย "ขอจิตต์เมตต์" ๒๔๙๔

"คองเกรสส แห่ง เวียนนา"

พิมพ์ครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ กันยายน ๒๔๗๖

"คัทรินมหาราชินี"

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๘๐

พิมพ์ครั้งที่ ๒ พฤษภาคม ๒๔๘๑

พิมพ์ครั้งที่ ๓ พฤษภาคม ๒๔๙๓

“คาวัวร์และกำเนิดอิตาลิอิสระ”
พิมพ์ครั้งที่ ๑ ธันวาคม ๒๔๘๓
พิมพ์ครั้งที่ ๒ ธันวาคม ๒๔๘๔
พิมพ์ครั้งที่ ๓ ตุลาคม ๒๔๙๓

“ฮานิบาล”
พิมพ์ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

อัตชีวประวัติ

“เกิดวังปารุสก์” เล่ม ๑ สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์
พิมพ์ครั้งที่ ๑ มีนาคม ๒๔๙๓
พิมพ์ครั้งที่ ๒ สิงหาคม ๒๔๙๓
พิมพ์ครั้งที่ ๓ สิงหาคม ๒๔๙๔

“เกิดวังปารุสก์” เล่ม ๒ สมัยประชาธิปไตย
พิมพ์ เมษายน ๒๔๙๔

ละครพูด

“สุดหนทาง”
พิมพ์ มิถุนายน ๒๔๗๔

“ตรวจราชการ”
พิมพ์ลง “มหาวิทยาลัย” และ “วิทยาจารย์”
มิถุนายน ๒๔๗๙

เบ็ดเตล็ด

“สมนมจลจักรสาร” เล่ม ๑
พิมพ์ พฤศจิกายน ๒๔๘๑

“ชุมนุมจุลจักสาร” เล่ม ๒
พิมพ์ มิถุนายน ๒๔๙๓

แข่งรถ

“ดาราทอง”
พิมพ์ มีนาคม ๒๔๗๘

“ไทยชนะ”
พิมพ์ กันยายน ๒๔๘๘

เริงรมย์

“สามสาว”
พิมพ์ครั้งที่ ๑ กันยายน ๒๔๘๔
พิมพ์ครั้งที่ ๒ ๒๗ ตุลาคม ๒๔๘๔

"ดัดสันดานอิเหนา"

พิมพ์ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

หนังสือภาษาอังกฤษ

"Wheels at Speed"

พิมพ์ที่ประเทศอังกฤษครั้งที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๗
และมีพิมพ์ครั้งที่ ๒, ๓ และ ๔

"Road Racing, 1936"

พิมพ์ที่ประเทศอังกฤษครั้งที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๔
และมีพิมพ์ครั้งที่ ๒

"Road Star Hat Trick"

พิมพ์ที่ประเทศอังกฤษ ครั้งที่ ๑ พฤษภาคม๒๔
และมีพิมพ์ครั้งที่ ๒, ๓, และ ๔

"Dick Seaman-Racing motorist"

พิมพ์ที่ประเทศอังกฤษครั้งที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๙
และมีพิมพ์ครั้งที่ ๒, ๓, ๔ และ ๕

"Brought up in England"

พิมพ์ที่ประเทศอังกฤษ เมษายน ๒๔๘๖

"Blue and Yellow"

พิมพ์ที่ประเทศอังกฤษ พฤศจิกายน ๒๔๘๙

และมีพิมพ์ครั้งที่ ๒

"The Education of the Enlightened Despots"

พิมพ์ที่ประเทศอังกฤษ พฤษภาคม ๒๔๙๑

หนังสือที่แปลจากภาษาอังกฤษ

"วาระสุดท้ายของฮิตเลอร์"

พิมพ์ครั้งที่ ๑ มีนาคม ๒๔๙๒

พิมพ์ครั้งที่ ๒ ธันวาคม ๒๔๙๒

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY
หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

พิมพ์ที่ ร.พ.อุดม ใกล้ ป.ณ. ป้อมปราบ ถนนเจริญกรุง พระนคร
นางประยัด ชาตบุตร ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา ๒๔๙๖